

Expositio in Psalmos
ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ. ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

69.717

Ἱεροὶ μὲν λόγοι καὶ θείων ἄθροισι μαθημάτων, εὐκλεᾶ τοῖς εἰρηκόσιν περιποιοῦσι τὴν ὄνησιν· "Κρεῖσσον γὰρ σοφία λίθων πολυτελῶν, πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς ἐστίν." Χρῆναι δὲ οἶμαι πονεῖν, καὶ μάλα προθύμως, ἔν γε δὴ τοῖς οὕτως ὀνησιφόροις, ὄκνου τε εἶναι καὶ ῥαθυμίας κρείττονα τῶν ἀξιαγά στων ἐρῶντα πραγμάτων· οὐ γὰρ τοῖς εἰωθόσιν ἀναπίπτειν εἰς ῥαθυμίαν, ἀλώσιμα γένοιτ' ἂν τὰ ἐξαιρετα τῶν κατορθωμάτων, ἀλλὰ τοῖς ἰδροῦν ἐθέ λουσιν περὶ αὐτῶν. Ἐνθεν τοι κάγῳ παρατέθηγμαί καὶ νῦν ἐπὶ γε τὸ δεῖν ὀλίγα ἄττα κατὰ δύναμιν καὶ εἰς τὴν τῶν ψαλμῶν ἀφηγησασθαι βίβλον. Σφόδρα γὰρ αὐτῇ ἐν Ἐκκλησίᾳ Κυρίου ταῦτα ψάλλουσιν εἰς ὑπακοὴν τοῦ λαοῦ· δύνανται δὲ οἱ περὶ τὸν Ἀσάφ προφηταί δείκνυσθαι καὶ ἀρχηγοὶ καὶ διδάσκαλοι κατὰσταθέντες ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰς τοὺς λαοὺς εἰς τὸ αἰνεῖν τὸν Κύριον καὶ ἐξομολογεῖσθαι αὐτῷ. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἡμῖν εἴρηται. Περὶ δὲ τῶν λοιπῶν τῶν εὕρισκομένων, εἰ τύχοι, διαψάλματος, ἢ ὀβέλου, ἢ λημνίσκου, ἢ τινος ἐτέρου μνήμην ἐκάστου ψαλμοῦ, τῇ τοῦ Κυρίου χάριτι ὀδηγούμενος καὶ συμβιβαζόμενος τῇ ἐκείνου δυνάμει, λέξω καὶ πάλιν. Καὶ περὶ αὐτῶν δὲ τῶν προλεχθέντων ἐν τοῖς ἐξῆς πλατύτερον τὸν λόγον διηγήσομαι τῇ τοῦ Κυρίου χάριτι.

ΨΑΛΜΟΣ Α΄.

Καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῆ κατευοδωθήσεται (Cod. B. f. 3 b.) Πρὸ μὲν γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας ἦν οὐκ ἄτραχυ τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς τὸ δύνασθαι κατευμεγεθεῖν τῆς ἐκτόπου φιληδονίας, καὶ ὑπερφέρεσθαι κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐπ' ἐφάνεν ἡμῖν Θεὸς ὢν ὁ Κύριος, λεία καὶ ὀμαλή καὶ οὐδὲν ἔχουσα τὸ ἄναντες ἢ τραχὺ γέγονεν ἢ εἰς ἄρε τὴν ἡμᾶς ἀποφέρουσα τρίβος. Οὐκ ἀναστήσονται οἱ ἀσεβεῖς ἐν κρίσει. (A f. 10 b, B f. 4, E f. 1 b.) Ἐπεταί δέ τις αὐτοῖς ἔσθ' ὅτε καὶ οἰκτιρμὸς, ὡς μὴ ταῖς ἴσαις τοῖς ἀσεβέσιν κολάσει περιπεσεῖν. –Ἀναστήσονται δὲ καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἀλλ' οὐκ ἔσονται ἐν τῇ βουλή καὶ τῷ τάγματι τῶν δικαίων· βουλήν δὲ δικαίων φησὶν οἶον τὴν τάξιν καὶ τὸ ἀξίωμα. Εἰ γὰρ καὶ εἶέν τινες τῶν ἡμαρτηκότων ἐλέους [B. E. addunt ἢ συγγνώμης] ἄξιοι, ἀλλ' οὐκ ἂν τοῖς τῶν ἀγίων ἐναριθμηθεῖεν χοροῖς· ἕτερος γὰρ ἐκείνων κλῆρος, καὶ ἀνεστηκότα τὰ αὐχήματα, περίοπτος τε ἢ χάρις, καὶ ἀτελεύτητος ἢ τρυφή. Τετρυγήκασιν γὰρ καρπὸν ἀνδραγαθημάτων, καὶ τῆς εἰς πᾶν ἀγαθὸν εὐανδρίας καταπλουτοῦσι τὰς ἀμοιβάς. Σὺ δὲ σημείωσαι ὅτι πρῶτος Δαβὶδ ἀνάστασιν καὶ κρίσιν καὶ ἐπαγγελίαν ζωῆς μελλούσης σαφῶς ἐδίδαξε, Μωσέως μὴδὲν παραδεδωκότος.

ΨΑΛΜΟΣ Β΄.

Ἴνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; (A f. 12.) Καὶ ἐνταῦθα δὲ σαφέστερον τὰς τῶν Ἰουδαίων ἀπονοίας, καὶ τὸ ἀχάλινον θράσος τὸ κατὰ Χριστοῦ, καὶ τὸ εἰκαῖον ἐν σκέμμασι, καὶ μεираκιῶδες ἐν λογισμοῖς, μονονουχὶ καταϊτιάται λέγων· "Ἴνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη; –Καὶ ἐτέρως δὲ μάτην ἐμελέτησαν τὰ τῶν προφητῶν βιβλία, τὸν ὑπ' αὐτῶν κηρυττόμενον Σωτῆρα τοῦ γένους μὴ παραδεξάμενοι. Ἐγὼ δὲ

κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ. (B f. 6, 7, E f. 4, K f. 27.) Ἄνευδεις δὲ κατὰ φύσιν ὑπάρχων, ὅσα λέγεται λαμβάνειν, ἵνα ἡμεῖς μετάσχωμεν, εἴληφεν. –Κεχειροτόνημαι, φησὶν, εἰς βασιλέα παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὥστε διαγ γέλλειν τὸ πρόσταγμα αὐτοῦ, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τοῖς ἐν Σιών. Καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἔστιν ὅπερ ἔφη Χριστός· "Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ." Ἐπειδὴ γὰρ αὐτοῖς τῆς 69.721 ἐπαγγελείας ὠφείλετο χάρις, αὐτοῖς καὶ πρώτοις τὸ τῆς εὐαγγελικῆς ἀφηγήσεως ἐχαρίζετο λόγον, καὶ τὴν διὰ πίστεως τῆς εἰς αὐτὸν δικαίωσιν. Υἱός μου εἶ σύ· ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. (A f. 13 b.) Οἶδεν οὖν ὁ Δαβὶδ τὸν Χριστὸν καὶ προαιώνιον ἔχοντα τὸν τῆς θεότητος θρόνον, διὰ τὴν ἐκ Πατρὸς ἀπόρρητον γέννησιν· "Ὁ θρόνος σου γὰρ, φησὶν, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα." Οἶδεν αὐτὸν καὶ βασιλεῖαν δεχόμενον ἀνθρωπίνως ἐν χρόνῳ, διὰ τὸ τῆς οἰκονομίας νεώτερον. Καὶ πάλιν τὴν προαιώνιον αὐτοῦ δηλοῖ γέννησιν εἰπὼν· "Υἱός μου εἶ σύ." Ἦν γὰρ ἀεὶ Υἱός. Καὶ τὴν κατὰ σάρκα δὲ αὐθις δεικνύει ἐπενεγκῶν· "Ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε" τὸ γὰρ σήμερον, χρόνου ἐστίν. Ἐχαρίσατο δὲ αὐτῷ ὁ Θεός ὡς ἀνθρώπῳ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, τὸ τῆς υἰότητος δηλαδή. (I f. 8.) Τὸ σήμερον, καιροῦ τοῦ ἐνεστηκότος, καθ' ὃν καὶ γέγονε σὰρξ, ποιεῖται τὴν δήλωσιν, ὑπάρχων δὲ φύσει καὶ τῶν ὄλων Κύριος· μεμαρτύρηκεν γὰρ Ἰωάννης περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, ἴδια λέγων αὐτοῦ τὸν κόσμον. Ὡς εἰς δόξαν συνήθη τὴν τῆς βασιλείας καλούμενος, ἔφασκεν· "Ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ," δηλὸν δὲ ὅτι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Ἠνέσχετο δὲ τῶν τοιοῦτων, ἵν' ὡς ἄνθρωπος υἰοποιηθεῖς, καίτοι κατὰ φύσιν ὑπάρχων Υἱός, ὁδοποιήσῃ δι' αὐτοῦ τῆ ἀνθρώπου φύσει τῆς υἰοθεσίας τὴν μέθεξιν, καὶ καλέσῃ πρὸς βασιλείαν οὐρανῶν τοὺς ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας τυραννομένους. Ὡσπερ γὰρ οἶα τινὰ κληρον, ἐκ πατρὸς εἰς ὄλον τὸ ἐξ αὐτοῦ διῆκον γένος τὰς ἐκ τῆς ἐν Ἀδὰμ παραβάσεως συμφορὰς ἐσχίκαμεν, ἀρᾶ καὶ θανάτῳ πεφορτισμένοι, οὕτω πάλιν εἰς ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος τὰ ἐν Χριστῷ διαδραμεῖται λαμπρά. Δέχεται γὰρ ἡμῖν, οὐχ ἑαυτῷ δὲ πάντως ὁ Μονογενής· πλήρης γὰρ ἐστίν ὅτι καὶ φύσει Θεός· δεῖται δὲ ὅλως οὐδενός· καταπλουτίζει δὲ μᾶλλον αὐτὸς τοῖς ἄνωθεν ἀγαθοῖς τὴν σύμπασαν κτίσιν. Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη. (A f. 13 b. B f. 8. K f. 27 b.) Ἐνὸς ἔθνους παρ οἰστρήσαντος τοῦ ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ διὰ τοῦτο ἀποβληθέντος, πάντα τὰ ἔθνη δίδεται τῷ Χριστῷ πιστεύσαντα εἰς αὐτόν. Αὐτὸς γὰρ ἡ τῶν ἔθνῶν προσδοκῆ, καὶ ἐν αὐτῷ ἔθνη ἐλπιούσι. Καὶ ἀντὶ μιᾶς γῆς τῆς τῶν Ἰουδαίων, τὰ τῆς οἰκουμένης πέρατα [α. πλη ρώματα] ὠκειώσατο. Καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου. (C f. 4.) Τέθειται γὰρ ὡς ἄνθρωπος κληρονόμος πάντων, ἵνα λοιπὸν ὡς ἴδιον ἀνασώσῃ κληρον τοὺς ἐπὶ γῆς διηρπασμένους ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων δυνά 69.724μεων. Οὗ δὴ πρὸς πέρας ἀχθέντος, ἔφη πρὸς τὸν Πατέρα ὁ Υἱός· "Οὓς δέδωκάς μοι, ἐκ σοῦ ἦσαν, κάμοι αὐτούς δέδωκάς." Εἰ δὲ τοῦ Πατρὸς ἦσαν, καὶ τοῦ συμβασιλεύοντος αὐτῷ κατὰ φύσιν Λόγου, εἰς τὸν ὑπάρχοντα αὐτοῦ πλοῦτον ἄνεισιν καὶ μετὰ σαρκός. Τοιγαροῦν ἔφασκε· "Πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστὶ, καὶ τὰ σὰ ἐμά." Οὐκοῦν ἂν εἰ λέγοιτο λαβεῖν καὶ τεθεῖσθαι κληρονόμος, διὰ τὸ ἀνθρώπινον λέγεται. Γέγονε γὰρ ἄνθρωπος ἵνα κη ρύξῃ αἰχμαλώτοις ἄφεισιν τοῖς ἀποσκιρτήσασιν τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ἔμεινεν οὐδὲν ἦττον Θεός, καίτοι πτω χεύσας καθ' ὃ γέγονεν ἄνθρωπος. Διὸ καὶ πρὸς τοὺς Ἑβραίους ἔφασκε Παῦλος· "Δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε." (C f. 4, D f. 39.) Οὐκ ἐν χρεῖα δόξης ἢ ἐτέρου τινὸς καθεστηκώς ὁ Υἱός, ὃς Λόγος ἐστίν, αἰτεῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς ἢ καὶ λαμβάνειν λέγεται· οἰκονομικῶς δὲ τοῦτο ποιεῖ. Δέχεται μὲν γὰρ ἀνθρωπίνως διὰ τὸ σχῆμα τῆς πρὸς ἡμᾶς ὁμοιώσεως· ἔστι δὲ πλήρης ὡς Θεός. Καὶ μετ' ὀλίγα· Αἰτεῖ τοίνυν καὶ δέχεται παρὰ τοῦ Πατρὸς δι' ἡμᾶς, ἅπερ ἔχει μὲν φυσικῶς ὡς Θεός. Ἐπειδὴ σάρκα τοῦ δοξάζεσθαι χρῆζουσαν ἀνέλαβεν, καὶ οὐχ ἐτέρου τινὸς, ἀλλ' αὐτοῦ γέγονεν, εἰκότως ἰδιοποιεῖται τὰ εἰς αὐτὴν ἢ περὶ αὐτὴν γινόμενα· καὶ ὡς ἄνθρωπος μὴ ἔχων, δέχεται παρὰ τοῦ Πατρὸς

ἄπερ ἔχει φυσικῶς ὡς Υἱὸς καὶ Θεός. Καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς. (Κ f. 27 b.) Τοῦτο δείκνυσιν, ὅτι οὔτε ἐπὶ τοῦ Ζοροβάβελ, ὡς Ἰουδαῖοί φασι, ἔχει λόγον· ποῖα γὰρ ἔλαβεν, ἢ ποῖαν κατάσχεσιν περάτων γῆς; ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου τοῦ πάντα τὸν κόσμον ὑπαγομένου εἰς τὴν ἑαυτοῦ δεσποτείαν. Ὡς σκευὴ κεραμέως συντρίψεις αὐτούς. (Α f. 14.) Ἔως μὲν γὰρ ἐλπίδα εἶχον ἀναπλάσεως, πηλὸς ἦκουον· "Μὴ γὰρ, φησὶ, καθὼς ὁ κεραμεὺς οὐ δυνήσομαι ὑμᾶς ἀναπλάσαι, οἶκος Ἰσραήλ;" Ὅτε δὲ ἐξοπτηθέντες πρὸς τὸ κακὸν γεγόνασιν ὄστρακα, συντριβὴν αὐτοῖς ἀπειλεῖ ἀδιόρθωτον. Ποιμαίνει δὲ καὶ τὰ ἔθνη Χριστὸς ὡς ἐν ράβδῳ τῷ σταυρῷ, καὶ τῇ ἀρραγαεὶ καὶ ἰσχυρᾷ αὐτοῦ βασιλείᾳ. Ἡ γὰρ ράβδος καὶ βασιλείας ἐστὶ σύμβολον, ὡς τὸ, "Ράβδος εὐθύτητος ἢ ράβδος τῆς βασιλείας σου." Καὶ συντρίβει ταῦτα οὐχ ὥστε ἀπολέσαι καὶ ἀναλῶσαι, ἀλλ' ὥστε ἀναπλά 69.725σαι. Πρὸς τοῦτο γὰρ σκοπὸς τῷ κεραμεῖ συντρίβειν τὰ οἰκεῖα σκευή, ὅταν μὴ ἀκέραιον σῶζῃ τὴν διὰ πλασιν οὐδέπω πυρὶ προσωμιληκότα. Δράξασθε παιδείας. (C f. 5.) Τὸ Δράξασθε, τὸ Ἐν τάχει ἀποδοτέον, καθ' ὑπέρβατον εἰρημένον. Δράξασθε παιδείας ἐν τῇ χει, καὶ ἔτι ἐν τῷ βίῳ τούτῳ τυγχάνοντες, μήποτε ὀργισθῇ Κύριος, καὶ ἀλλοτριώσῃ ὑμᾶς τῆς χαρᾶς τῶν δικαίων. Ἀπρίξ ἡμᾶς ἔχεσθαι τῆς τοῦ Κυρίου διδακταλίας βουλόμενος, εἰκότως τῇ τοῦ δράξασθαι φωνῇ κέχρηται.

ΨΑΛΜΟΣ Γ΄.

Κύριε, τί ἐπληθύνθησαν; (Α f. 16 b, Β f 11, D f. 59 b.) Φησὶ γοῦν· "Τί ἐπληθύνθησαν;" τὸ τί ἀντὶ τοῦ σφόδρα λέγων. Κα ταπλήττεται γὰρ ἀναριθμήτους ὀρῶν τοὺς ἀρτύνοντας αὐτῷ τὰς ἐπιβουλάς· καὶ δέδιδε μὲν ὡς ἄνθρωπος, πλὴν οὐχ ἠττάται τοῖς δείμασιν, ἀλλ' ἐρρωμένην ἔχων ἐπὶ Θεῷ τὴν καρδίαν, προσδοκᾷ ὅτι τῶν ἐπι βουλευόντων περιγενήσεται. Ἐθλιβον δὲ τὸν Δαβὶδ πληθυνόμενοι οἱ προστιθέμενοι τῷ Ἀβεσσαλώμ δια κόσιοι ἄνδρες ἐξ Ἱερουσαλήμ, ὅτε αὐτῷ καὶ Ἀχιτόφελ καὶ Θεκῶν προσετέθησαν, καὶ σύστρεμμα ἰσχυρὸν καὶ λαὸς πολὺς σὺν αὐτῷ. Οὗτοι γὰρ πάντες ἔθλιβον τὸν Δαβὶδ· ἐν οἷς καὶ ὁ Σεμεεὶ, ὃς ἐκπορευομένῳ κατηρᾶτο τῷ Δαβίδ. Σὺ δὲ, Κύριε, ἀντιλήπτωρ μου εἶ. (Α f. 17 b.) Τὴν γενομένην ἐκ τῆς τῶν ἐχθρῶν ἐπ' ἀναστάσεως αὐτῷ συνοχὴν τε καὶ ἀμηχανίαν προειπὼν ὁ Δαβὶδ, νῦν διαστέλλει τὸ μέλος τῷ διαψάλματι, καὶ τῷ κατὰ τὸ ἀπόρρητον αὐτῷ ἐνηχήσαντι ἐπιθαρσὴ σας, τὴν σωτήριον ταύτην φωνὴν φθέγγεται· "Σὺ δὲ, Κύριε, ἀντιλήπτωρ μου εἶ." Ἐκεῖνοι μὲν, φησὶν, ὄπλα κινουῖσι, καὶ περιέσεσθαί μου προσδοκῶσι, διὰ τὸ τῆς σῆς γεγυμνωσθῆναι με χάριτος· ἐγὼ δὲ οἶδα τὸν ἑαυτοῦ Σωτήρα καὶ Λυτρωτὴν. Οὐκ ἐπὶ τόξῳ ἐλπῶ, καὶ ἡ ῥομφαία μου οὐ σώσει με· ἀλλὰ τεῖχος ἀρρήκτον ἐμοὶ καὶ δορυφόρων πλῆθος οὐκ εὐκαταγῶ νιστον τὸ σὸν εὐμενές, ὃ Δέσποτα, καὶ ἡ παρὰ σοῦ ἀντίληψις· δεηθήσομαι δὲ οὐδενός, τῆς σῆς ἡμερότητος ἐμοὶ καὶ δόξαν νεμούσης, καὶ τὴν ἐμὴν ὑψούσης κεφαλὴν, τουτέστι ἐν περιφανείᾳ τιθείσης, καὶ οἷον ἐπέκεινα τῶν ἐχθρῶν. Ἡ κεφαλὴν τὴν ἀρχὴν λέγει τὴν ἑαυτοῦ, ἣν πρὸς βραχὺ ταπεινωθεῖσαν, πάλιν ὑψωθείσαν ἀνέλαβεν. Εἶποι δ' ἂν καὶ ὁ Σωτὴρ πρὸς τὸν Πατέρα ὡς ἄνθρωπος, ὅτι Σὺ ἀντιλήπτωρ μου εἶ, καὶ οὐκ ἐγκαταλιμπάνων τὴν ψυχὴν μου εἰς ἄδην, καὶ δόξα μου, εἰπὼν· "Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω," καὶ τὴν ἐμὴν κεφαλὴν τὴν θεότητα ὑψώσας, 69.728τουτέστι διὰ τῶν θεοσημειῶν φανεράν ἐποίησας. Τὰ γὰρ ἐπὶ τῷ σταυρῷ θαύματα, τῆς τοῦ Μονογενοῦς θεότητος σαφῆς ὄντως ἀπόδειξις. Ὑψοῖ δὲ καὶ ἡμῶν τὴν κεφαλὴν ὁ Θεός, ἡγουν τὸν νοῦν καὶ τὸ ἡγεμονικόν, ὅταν ἄνω βλέπωμεν, πᾶν σωματικὸν ὑπερκύπτοντες. Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα, κ.τ.λ. (Α f. 18 Τὰ οἰκεῖα πάθη διηγούμενος ὁ προφήτης, καὶ ὅπως ἤνεγκε τὰ συμπίπτοντα γενναίως, διὰ τοῦ καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγματος

διδασκαλίαν ἡμῖν ἐναργε στάτην τῆς ὑπομονῆς καταλιμπάνει, καὶ διδάσκει ὡς ἐν ταῖς περιστάσεσιν οὐκ ἄλλω ἢ Θεῷ προσιέναι δεῖ, καὶ ὅτι ὁ καρπὸς τῆς τοιαύτης προσόδου, τὸ εἰς ἀκούεσθαι. Νῦν μὲν τοι ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον πρὸς ἡμᾶς, καὶ διηγείται πῶς εὐξάμενος ἐπηκούσθη, καὶ φησι· "Φωνῆ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα, καὶ ἐπήκουσέ μου ἐξ ὄρους ἁγίου αὐτοῦ." Ἐγὼ ἐκοιμήθην καὶ ὑπνώσα. (A f. 18, B f. 12 b, D f. 40.) Ὑπνον ἐνταῦθα τὸν περὶ τὸν νοῦν φησι, δι' οὗ καὶ εἰς τὴν ἁμαρτίαν κατ' ἐπέσε. [Codd. B. D. Ὁμολογεῖ τὸ πλημμέλημα, καὶ ὑπνου τοῦ κατὰ νοῦν συμβάντος ἔγκλημα ποιεῖται τὸ γεγονός. Νοῦ μὲν γάρ, etc.] Νοῦ μὲν γὰρ ἐγρηγορότος ἔργον ἂν γένοιτο καὶ σπουδὴ τὸ παραιτεῖσθαι τὸ φαῦλον, καὶ ἀποφοιτᾶν ἐπείγεσθαι τοῦ πεφυκότος ἀδικεῖν· ῥέγχοντος δὲ καὶ ἠρῶστηκότος τὸ ῥάθυμον, τὸ ἠττάσθαι παθῶν καὶ τοῦτο σαρκικῶν. Οὐκοῦν ἐν ταυτῷ καὶ τῆς ἁμαρτίας ποιεῖται τὴν μνήμην, καὶ ὠδὴν ἀναφέρει χαριστήριον τῷ Θεῷ, λέγων· Ἐγὼ μὲν ὑπνώσα τῇ ῥαθυμίᾳ εἰς ἁμαρτίαν, τῇ Βηρσαβεὲ συμφθαρεῖς καὶ τὸν Οὐρίαν ἀπεκτονῶς. Οὐκ ἂν δὲ ἐξηγέρθην τῇ μετανοίᾳ, εἰ μὴ Κύριος ἀντελάβετό μου. Τοῦτο δὲ ἐστὶν ὁμολογοῦντος μὲν ἐναργῶς τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας τὸ ἀσθενές, στεφανοῦντος δὲ ταῖς εὐφημίαις τὸν ἀεὶ σώζοντα καὶ ἐπικουροῦντα Θεὸν, καὶ τὴν τοῦ διαβόλου παγίδα συνθραύοντα, καὶ ἐξέλκοντα αὐτῆς τοὺς ἀλόντας αὐτῆ. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἀβεσσαλώμ, φησὶν, ἐπιβουλεύοντος, Ἐγὼ ἐῤῥαθύμουν καὶ οἶον ἐκάθευδον· νῦν δὲ ἀνέστην καὶ οἶδα, ὅτι Κύριος ἀδικουμένου μου ἀντιλήψεται. Ἐκτινάξομαι καὶ τὸν ὑπνον τὸν ἐξ ἀθυμίας, ὃν ἡ νύξ μοι τῆς συμφορᾶς ἐπήνεγκε· καὶ διεγερθήσομαι πρὸς εὐθυμίαν, λευκὴν ὡσπερ ἰδὼν ἡμέραν τὴν φαιδροτέραν τῶν πραγμάτων κατάστασιν. Ἡ γὰρ προσδοκία τῆς τοῦ Θεοῦ ἀντιλήψεως οὐκ ἔῤῥα με καθεύδειν καὶ ἀναπίπτειν. Οὐ φοβηθήσομαι ἀπὸ μυριάδων λαοῦ. (A f. 18 b.) Ἐπειδὴ, φησὶν, ὁ Κύριος ἀντελάβετό μου, διεγήγερμαι, καὶ οὕτω νεανικὸν πεπλούτηκα φρόνημα, ὡς κατὰ μηδένα δεδιέναι τρόπον, κἂν μυριάδες λαῶν τῶν μετὰ τοῦ Ἀβεσσαλώμ περιστοιχί ζοιντό με. Καλὴ τοιγαροῦν τῶν ἁγίων ἡ πίστις· δε δίασι γὰρ οὐδαμῶς κατατεθηγμένης αὐτῶν ἀναριθμῆ του πληθούς ἐχθρῶν, ὅταν ἐπαμύνη Θεός. Ἀρκεῖ 69.729 γὰρ καὶ μόνος παρὼν τὰς πολλὰς μυριάδας διασκεδάσαι. Οὐκ ἐφοβήθη οὐδὲ ὁ Κύριος τοὺς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους κυκλοῦντας αὐτῷ Ἰουδαίους καὶ ἔθνικούς· διὸ καὶ λεγεῶνας ἀγγέλων παρητήσατο. Ἀνάστα, Κύριε, σῶσόν με, ὁ Θεός μου. (A f. 19.) Χρῆμα μὲν οὐκ ἀζήμιον τοῖς κάμνουσιν ἢ σιγῆ· χρῆσιμον δὲ καὶ σωτήριο τὸ λέγειν· "Ἀνάστα, Κύριε, σῶσόν με, ὁ Θεός μου." Πλὴν οὐχ ἅπαντες οἶμαι πρέπειν αὐτό. Οἱ γὰρ τῶν θείων μὲν κατὰ φρονοῦντες θελημάτων, ταῖς δὲ ἰδίαις ἡδοναῖς ὡσπερ ὄλας ἀνέντες ἡνίας, πῶς ἢ πόθεν ἂν σχοίεν πρὸς Θεὸν παρρησίαν; Τοῖς γε μὴν εὐάγωγον τοῖς παρὰ Θεοῦ νόμοις ὑπέχουσι τὸν ἀυχένα, παρρησία πολλὴ πρὸς αὐτόν· φαῖεν δ' ἂν εἰκότως τὸ, Ἀνάστα, σῶσόν με τὸν σὸν γνήσιον οἰκέτην. Καὶ ὁ Δαβὶδ οὖν Κύριον ἑαυτοῦ τὸν Θεὸν ὀνομάζει, ὡς ποιῶν αὐτοῦ τὸ θέλημα, καὶ φησι· "Σῶσόν με, ὁ Θεός μου." μετὰ πολλῆς διαθέσεως τὸν τῶν ἀπάντων Θεὸν ἰδιοποιούμενος, καὶ ἀναστῆναι παρακαλῶν εἰς βοήθειαν. Ἀξία δὲ τῆς πραότητος αὐτοῦ ἡ προσευχὴ· οὐ γὰρ εἶπεν· Ἀπὸλεσον τοὺς ἐχθρούς μου· ἀλλὰ τί; "Σῶσόν με." Τοῦτο, φησὶ, μόνον ζητῶ ἵνα ἐγὼ σωθῶ, οὐ μὴν ἵνα οἱ ἐχθροί μου ἀπόλωνται. Τάχα καὶ ὡς Προφήτης εἰδὼς ὅτι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν ἄδου κατασχεθεῖσαν ὁ Χριστὸς ἐκεῖθεν ἐλευθερώσει ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς, προλέγει τὸ μέλλον· καὶ τοῦ Κυρίου ἐπιταχῶναι εὐχεται τὴν ἀνάστασιν, ὅπως δι' αὐτῆς τύχοι καὶ αὐτὸς σωτηρίας. Τέως μέντοι κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Γραφῆς ὑπνοῦν λέγεται ὁ Θεός, ὅταν μακροθυμεῖ· ὡς τὸ, "Ἴνα τί ὑπνοῖς, Κύριε;" ἀνίστασθαι δὲ πάλιν, ὅταν ἐκδικῆ καὶ ἐπισκέπτηται. Καὶ ἐνταῦθα οὖν, Ἀνάστα, φησὶ, Κύριε· τουτέστιν, Ἀπόθου τὴν πολλὴν μακροθυμίαν, καὶ ἐξεγέρθητι εἰς ἐμὴν ἀντίληψιν. Ὅτε δὲ καὶ ὁ Σωτὴρ ὑπὲρ ἡμῶν παρεδίδοτο, οἶονεὶ ἐκοιμάτο αὐτῷ ὁ Πατὴρ ἀνεχόμενος. Πρὸς ὃν καὶ ἔλεγε· "Σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης." Τὸ αὐτὸ δὲ

καὶ ἡμεῖς ἐν πειρασμοῖς λέγειν δυνάμεθα. Πλὴν ὄρα ὅτι, ὅταν ἐκνήψωμεν, τότε καὶ ὁ Θεὸς πρὸς τὴν ἡμῶν σωτηρίαν ἀνίσταται. Καὶ ὁ Δαβὶδ οὖν αὐτὸς πρότερον τὸν ὕπνον τῆς ῥαθυμίας ἀπέθετο, εἶτα καὶ τὸν Θεὸν ἀναστῆναι παρακαλῶν εἰς βοήθειαν. "Ὅτι σὺ ἐπάταξας πάντας τοὺς ἐχθραίνοντάς μοι ματαίως. (A f. 19 b, B f. 12 b, E f. 7.) Σκόπει δὲ τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές· οὐ γὰρ ἀπλῶς εἶπε τοὺς ἐχθραίνοντας, ἀλλὰ τοὺς τοῦτο δρῶντας ματαίως, τουτέστιν εἰκῆ καὶ περιττῶς καὶ ἐπ' οὐδενὶ πλημμελήματι. Ἐχθραὶ νει δέ τις ματαίως, ὅταν μὴ προαδικηθῆ, μηδέ τι πάθοι τῶν εἰωθότων λυπεῖν καὶ παροξύνειν. Κάκεϊνος ἔχει ματαίως ἐχθρούς, ὁ μὴ παρέχων πρόφασιν ἔχθρας καὶ μίσους, ὁποῖοι πάντες οἱ διωκόμενοι διὰ τὸ ζῆν εὐσεβῶς. Πρὸς οὓς φησιν ὁ Σωτὴρ· "Μακάριοί ἐστε ὅταν ὄνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ἔνεκεν ἐμοῦ," καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ὁ Δαβὶδ πολλοὺς εἶχε μάτην 69.732 ἐχθραίνοντας, τὸν Σαοὺλ καὶ τὸν Ἀβεσσαλώμ, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς· αὐτοῦ γὰρ πολλὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιδεικνυμένου πραότητα, μάτην ἦσαν ἐχθροί. Ὀδόντας ἀμαρτωλῶν συνέτριψας. A f. 19 b. Τὸ δὲ, "Ὀδόντας συνέτριψας," ὡς ἐπὶ θηρίων ἀγρίων εἶπε· μαιφόνου γὰρ ὡς ἐπίπαν οἱ φιλαμαρτήμονες καὶ ταῖς τῶν ἀγίων εὐδοκιμήσεσιν ἐπιτρίζοντες τοὺς ὀδόντας. Ἔθος δὲ τῆ θεοπνεύστῳ Γραφῇ θηρίοις ἐξομοιοῦν τοὺς ἀγρίως τισὶν ἐπιφύεσθαι μεμελετηκότας. Τὸ οὖν Συνέτριψας ὀδόντας, ἀντὶ τοῦ Πάσης ἰσχύος αὐτοῦ ἐγύμνωσας εἴρηται, ἐκ μεταφορᾶς τῶν θηρίων, ἃ τῶν ὀδόντων στεροῦμενα, εὐκαταφρόνητα λίαν ἐστὶ καὶ εὐκαταγώνιστα. Ἐρεῖ δὲ καὶ ὁ Σωτὴρ πρὸς τὸν Πατέρα, ὅτι Σὺ ἐπάταξας μὲν Ἡρώδη τὸν βρεφοκτόνον ἐχθραίνοντά μοι ματαίως· πατάξεις δὲ καὶ τοὺς Ἰουδαίους, Ῥωμαίους αὐτοὺς παραδούς· καὶ τοὺς ὀδόντας αὐτῶν συντρίψεις, διότι εἶπον· "Οὐκ ἔχομεν βασιλέα;" καὶ, "Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς." Πατάσσονται δὲ ὑπὸ Κυρίου καὶ οἱ δαίμονες, διότι μηδὲν παρ' ἡμῶν ἀδικηθέντες, μάτην ἡμῖν διὰ τὴν ἑαυτῶν κακίαν ἐπιβουλεύουσι· καὶ οἱ νοητοὶ ὀδόντες αὐτῶν, τὰ πάθη φημι, δι' ὧν κατ' εσθίουσι τοὺς ἀπλουστέρους, συντρίβονται. Σὺ γὰρ, φησὶ, "συνέθλασας τὰς κεφαλὰς τῶν ἐμφωλευόντων δρακόντων τοῖς ὕδασι," ὁ τὸ μέγα κῆτος διὰ τῆς ἀναστάσεως χειρωσάμενος, ὁ ἄδην καθελὼν καὶ θάνατον πατήσας, καὶ καταργήσας διάβολον. Σὺ δὲ μοι ὄρα, ὅτι οἱ ἀδικοῦντες ἐκεῖνοί εἰσιν οἱ βλαπτόμενοι, πατάσσονται γὰρ ὑπὸ Θεοῦ· οἱ δὲ ἀδικούμενοι, οὗτοι καὶ προσωφέλονται· σώζονται γὰρ. Τοῦ Κυρίου ἡ σωτηρία, καὶ ἐπὶ τὸν λαόν σου ἡ εὐλογία σου. (A f. 20.) Ἄγιοπρεπὲς δὲ τὸ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρξαι παρακαλεῖν, ὅπερ ἑαυτῷ συμβῆναι βούλεται· οὐ γὰρ μόνος τῶν θεοσδότην ἀγαθῶν ἐν μεθέξει γενέσθαι ζητεῖ, ἀλλὰ κοινὴν ἅπασιν τοῖς ἀγαπῶσιν τὸν Θεὸν τὴν ἐπὶ τούτοις προκεῖσθαι φιλοτιμίαν. Καὶ μὴ θαυμάσης εἰ τοιοῦτος ἔνεστι τοῖς ἀγίοις σκοπὸς, ὅπου καὶ συναλγοῦσι τοῖς πάσχουσι, καὶ συνδακρῶσιν τοῖς κλαίουσι, καὶ τὴν τοῖς φιλαμαρτήμοσιν ὀφειλομένην ὀργὴν ποιοῦνται κοινήν. Τάχα δὲ καὶ θεολογεῖ ἐνταῦθα ὁ Δαβὶδ λέγων, ὅτι Παρὰ σοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Πατρός ἀποσταλήτω ὁ Σωτὴρ Ἰησοῦς, ἡ σωτηρία τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ ἡ τοῦ ἀγίου Πνεύματος εὐλογία ἐπὶ τὸν λαόν σου καταπεμφθήτω, τουτέστιν ἐπὶ τὰ ἔθνη· ἃ καὶ εὐλόγησον πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ. Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη, Ἰουδαῖοι δὲ ἐξωσθήσονται. Καὶ ὁ Χριστὸς δὲ τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν, ἣν ἐσώθη ἐκ νεκρῶν ἀναστάς, τοῦ Πατρός εἶναι λέγει, ὁμοίως καὶ τὴν ἐπὶ τοὺς πιστεύοντας εὐλογίαν αὐτῷ ἀνατίθησι. Διὸ λέγει· "Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε." Δικαίως δὲ ὁ ψαλμὸς καὶ τῆ ἀνθρωπίνῃ φύσει προσαρμοσθήσεται, ἣν ἔθλιβον μὲν οἱ δαίμονες πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος παρουσίας· ἐπατάχθη 69.733 σαν δὲ τῆ ἀληθείᾳ τοῦ Χριστοῦ δυνάμει ἐνανθρωπήσαντος· ἡ δὲ ὑπ' αὐτῶν πολεμηθεῖσα φύσις καὶ σωτηρίας καὶ εὐλογίας ἀπέλαυσεν.

ΨΑΛΜΟΣ Δ΄.

Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις. Ψαλμὸς ὡδῆς τῷ Δαβίδ. (A f. 20.) Τὸν μὲν τρίτον ψαλμὸν συνέταξεν ὁ μα κάριος Δαβίδ, ἔτι τοῦ πρὸς τὸν Ἀβεσσαλῶμ συνεστῶτος πολέμου, ὅθεν καὶ ὀλοφυρμούς περιεῖχε· τὸν δὲ τέταρτον τοῦτον, μετὰ τὸ νικῆσαι τὸν πόλεμον, ἀνα τίθησι τῷ νικοποιῷ Θεῷ εὐχαριστήριον. Διὸ ἕτεροι τῶν ἐρμηνευτῶν ἀντὶ τοῦ Εἰς τὸ τέλος, τῷ νικο ποιῷ ἤγουν ἐπινίκιον ἀναγράφουσι τὴν ὡδὴν. Εἰς τὸ τέλος μὲν οὖν ἐπιγράφεται, ὅτι ἐπὶ καταλύσει τῆς τυραννίδος ὁ ψαλμὸς συνετέθη· Ἐν ὕμνοις δὲ, ὅτι οὐκ ἔτι δακρῦει ὁ Δαβίδ, ἀλλ' ὕμνεῖ τὸν τῆς νίκης δοτῆρα Θεόν· ψαλμὸς δὲ ὡδῆς, ὅτι πανηγυρίζων, ὠδικώτερον ἄδει τὸ ἐπινίκιον. [Ἐν τῷ ἐπικαλεῖσθαί με. Ἄτοπόν ἐστὶ σιγῇ καταχωννύναι τὸν τῆς εὐεργεσίας τρόπον, ὅπερ οἱ ἐν Εὐαγγελίοις ἐννέα λεπροὶ ὄνειδίζονται. Ἡ τοίνυν τὴν θείαν καταθαυμάζει φιλοτιμίαν, οὐκ ἐν παρατάσει χρόνου τὰ αἰτήματα πληρώσαν· ἢ τάχα διδάσκει, ὡς οὐκ ἐν τῷ σιγᾶν, ἀλλ' ἐν τῷ μᾶλλον ἐπικαλεῖσθαί, σέσωσται. Δείκνυται δὲ διὰ τοῦτο, μέγα καὶ ὀνησιφόρον τὸ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι.] Ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης μου. (A f. 21.) Εὐρήσομεν δὲ αὐτὸν, τὸν ἐνθάδε χρησίμως δίκαιον ἑαυτὸν εἶναι λέγοντα, καὶ πλημμελείαις ἔνοχον ὁμολογοῦντα ὑπάρχειν. Εἶτα πῶς ἂν εἴη, φησὶν, ἀληθές, ὅτι δίκαιος ὁ αὐτὸς καὶ πλημμελείαις ἔνοχος; Ὅτι παρέπεται τοῖς δικαίοις καὶ ὀλισθήματα, κατὰ τὸ, "Ἐπάκις πεσεῖται ὁ δίκαιος, καὶ ἀναστήσεται." Ἔτερον τοίνυν ἐστὶ τὸ ἀκαταλήκτως πλημμελεῖν, καὶ ἕτερον τὸ ἐν τῷ πειραῶσθαι κατορθοῦν τὴν δικαιοσύνην, ὀλιγάκις ἔσθ' ὅτε τὴν κοινήν τῆς φύσεως ὑπομένειν ἀσθένειαν. "Παραπτώματα γὰρ τίς συνήσει;" κατὰ τὸ γεγραμμένον. "Τίς δὲ καυχῆσεται ἀγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν;" Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς με. (A f. 21 b.) Ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι εἰσήκουσέ μου ὁ Θεός, ὡσανεὶ τινος αὐτὸν ἐρωτήσαντος, Κατὰ τί εἰσηκούσθης, ὦ προφήτα; τί δέ σοι καταθύμιον εἰς πέρας ἐκβέβηκε; διαλευκαίνει τῆς ἐπικουρίας τὸν τρόπον, καὶ φησὶν, ὅτι "Ἐπλάτυνθην ἐν θλίψει." τουτέστιν, οὐκ ἀπήλλαγμα μόνον τῶν περιστάσεων καὶ τοῦ ἐν μοχθηροῖς εἶναι πράγμασιν, ἀλλὰ γὰρ ἰδοὺ καὶ πρὸς εὐθυμίαν κατευρύνομαι. Εἰσήκουσέ 69.736 μου γὰρ, οὐκ ἐν χρήμασιν, οὐδ' ἵνα ἐχθρῶν κρατήσω (οὐ γὰρ ταῦτα ἤτησα), ἀλλ' ἐν ἀνέσει τῇ ἐν μέσῳ τῆς θλίψεως γενομένη. (A f. 22.) Παῦλός γ' οὖν ἤκουσεν· "Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται." Καὶ οἱ διελάσαντες δὲ τῆς ἀμαρτίας τοὺς βρόχους, καὶ οἱ ἐν πίστει τελειωθέντες καὶ θλίψεις ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ αἰκίας ἀναδεξάμενοι, τοῖς ἄνωθεν ἐν τρυφήσουσιν ἀγαθοῖς. Ἐλθοι δ' ἂν ὁ λόγος καὶ ἐπὶ τὸν Σωτῆρα, δεικνύς καὶ αὐτὸν διὰ παθημάτων τε λειωθέντα, καὶ ἐκ τοῦ παθεῖν γενόμενον ὑψηλότερον. Ἰστέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὰ περιστατικά ἐπὶ μὲν τῶν ἀγίων θλίψεις ὀνομάζει ἡ θεία Γραφή, διότι γυμνασίου ἕνεκεν αὐτοῖς συμβαίνουσιν· ὡς τὸ, "Πολλοὶ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων" ἐπὶ δὲ τῶν ἀμαρτωλῶν, μάλιστα· ὡς τὸ, "Πολλοὶ αἱ μαστιγες τῶν ἀμαρτωλῶν." Μαστίζονται γὰρ, διὰ τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν παιδευόμενοι. Καὶ εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου. (A f. 22 b.) Ἀλλὰ πῶς ὁ εἰσηκούσθαι λέγων, ἀκούσθηναι πάλιν παρακαλεῖ; Ἡ χρόνος ἐστὶν ἀντὶ χρόνου· ἀντὶ γὰρ τοῦ, Ὁκτείρησάς με καὶ εἰσήκουσας, εἴρηται τὸ, "Οἰκτείρησον καὶ εἰσάκουσον" ἢ τάχα που καὶ διηνεκῶς ἀκούεσθαι παρακαλεῖ· ἐπειδὴ τοὺς ζῆν εὐσεβῶς ἐθέλοντας οὐκ ἐνδέχεται μὴ οὐχὶ πάντως ταῖς κατὰ τόνδε τὸν βίον ὁμιλεῖν θλίψεσιν. Εἰ οὖν καὶ κατὰ πάντα εἰσηκούσθη ὅσα προσήυξατο, ἀλλ' ὅμως δέδοικε περὶ τοῦ μέλλοντος· διὸ καὶ πάλιν προσεύχεται, τὸ κέρδος τῆς προσευχῆς ἐπιστάμενος. Εἰ γὰρ καὶ ἀπηλλάγη τῶν ἀλγηδόνων καὶ τῆς ἀθυμίας, ἀλλ' ἄνθρωπος ὢν καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἀγωνιῶν, μὴ οὐκ ἰσχύση διὰ παντὸς ἐπικειμένων τῶν πειρασμῶν, πλατύνεσθαι αἰτεῖται, καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ ποιητικὰ τῶν ἀλγηδόνων παρελθεῖν. Διὸ καὶ, Οἰκτείρησόν με, φησὶ, τουτέστι Λῦσον τὸν ἀγῶνα, δὸς παντελῶς ἀπαλλαγῆναι. Υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάρδιοι; (A f. 23.) Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν, ὡς πρὸς

τοὺς οἰομένους τῷ πλήθει τοῦ στρατοῦ ἐλεῖν τὸν δίκαιον, ταῦτα εἴρηται. Διὰ πείρας γὰρ αὐτῆς μαθὼν ὅσην ἔχει τὴν ὄνησιν τὸ ἐπὶ Θεῷ πεποιθέναι, καὶ παρ' αὐτοῦ μόνου σώζεσθαι ζητεῖν, κοινωφελὲς μάθημα προτίθεται τὸ συμβεβηκὸς αὐτῷ, καὶ φησιν· Ὡς τυ φλοιὶ τὰς φρένας, τὸν νοῦν τε παχεῖς, μέχρι τίνος οὐκ ἀποβαλεῖσθε τὴν ἀρρώστίαν; ἕως τίνος οὐ γινώσθε, ὅτι ἡ ἐπ' ἀνθρώποις ἐλπίς ματαιότης ἐστὶ καὶ ψεῦδος; Γίγας γὰρ οὐ σωθήσεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ. Καὶ ἀπλῶς δὲ ὁ Δαβίδ υἱοὺς ἀνθρώπων καλεῖ τοὺς ἐν πονηρίᾳ ζῶντας, τοὺς πρὸς ἀσέβειαν ἐπιρρέπει· ἐπεὶ οἱ μὴ τοιοῦτοι, τῇ φύσει μὲν ἀνθρώπων υἱοὶ, τῇ χάριτι δὲ οὐκ ἔτι, ἀλλ' υἱοὶ Θεοῦ. Καὶ γινώτε ὅτι ἐθαυμάστωσε Κύριος τὸν ὄσιον αὐτοῦ. (A f. 24.) Ἡ μὲν γὰρ τῶν ἐπιγεῖων ἀπόλαυσις κατ' οὐδὲν, οἶμαι, διαφέρει τῶν ἐν ὁράμασι τερπνῶν, 69.737 ἂ μόνον ὀφθέντα καταλήγει πρὸς τὸ μηδὲν, τὸν τοῦ ῥέχχοντος νοῦν διαπαίξαντα· τὰ δὲ γε λαμπρὰ τῆς δικαιοσύνης ἀυχήματα, καὶ τὰ ἐπ' αὐτῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ γέρα, μακρὰν καὶ ἀκράδαντον ἔχει τὴν μέθ' ἐξίν καὶ περιφανὲς τὸ ἀξίωμα. Δέχεται γὰρ ὁ Θεὸς τὰς τῶν ὀσίων φωνὰς, καὶ ἀποπεραίνει τὰ αἰτήματα· οὐ τί γένοιτ' ἂν τὸ ἰσοστατοῦν; Ὅργιζεσθε καὶ μὴ ἀμαρτάνετε. (A f. 24.) Ἄπασι μὴν ἀνθρώποις συμβαίνει τὸ τῆς ὀργῆς πάθος, μητέρα ἔχον λύπην ἢ μικροψυχίαν ἢ πλεονεξίαν ἢ τὴν παρά τινων λαιδορίαν. Ἐξεστὶ δὲ ταύτην ἀνακόπτειν, καθάπερ καὶ τὰς σωματικὰς ὀρέξεις. Τὸ μὲν γὰρ μηδὸλως αὐτὰς ἐν ἡμῖν κινεῖσθαι, τάχα που καὶ ἀνέφικτον καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Ἐν ἡμῖν δὲ τὸ ἐπιτιμᾶν τοῖς κινήμασιν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ὀργῆς· δριμύ μὲν γὰρ ἐν ἡμῖν ἐστίν, ὅτε ποιεῖται τὸ κίνημα, πλὴν ὥσπερ τισὶ χαλινοῖς ἀνακόπτεται, τοῖς εἰς τὸ ἄμεινον ἐπιλογισμοῖς. Καὶ ἕως μὲν ἀδρανὲς ἐστὶ ἔτι τὸ πάθος ἐν ἡμῖν, συγγνώμης ἀξιοῦται παρὰ τοῦ Θεοῦ· ἐπειδ' ἂν δὲ τὰ ἐξ αὐτοῦ ἐμ φαίνεται κακὰ, τότε τὰς δίκας ὑφέξομεν. Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν σαρκικῶν ὀρέξεων· ἀπρακτούσης γὰρ ἐν ἡμῖν τῆς φαύλης ἡδονῆς, συνηρημήσει πάντως καὶ αὐτῇ ὁ κολάζων νόμος· ἐνηνεγμένης δὲ ἤδη πρὸς πέρας, τὰ τῆς δίκης συνεκτείνεται. Φησὶν οὖν καὶ νῦν ὁ Δαβίδ, ὅτι ἂν ἀπροαιρέτως ὀργισθῆτε, ὅπερ οὐχ ἀμάρτημα τέλειον, μὴ προσθῆτε καὶ τὴν πρᾶξιν, ἵνα μὴ τέλειον ἢ τὸ ἀμάρτημα. Εὐφυῶς γὰρ συγχωρεῖ τὸ ἔλαττον ὡς ἀσθενεστεροῖς, τὴν ὀργὴν λέγω, ἵνα κωλύσῃ τὸ μεῖζον, τουτέστι τὸν φόνον καὶ ὅσα ἐκ τοῦ θυμοῦ μὴ κολαζομένου τίκτεται. Θύσατε θυσίαν δικαιοσύνης, καὶ ἐλπίσατε ἐπὶ Κύριον. (A f. 25 b.) Τίθησι δὲ τὰ καθ' ἑαυτὸν εἰς παράδειγμα ὁ Δαβίδ· καὶ ὅτι τοῖς θύουσι τῷ πανάγνω Θεῷ τοὺς ἐκ τῆς δικαιοσύνης καρπούς οὐκ ἄμισθος ἢ εἰς αὐτὸν ἐλπίς, πειρᾶται διδάσκειν. Καὶ γὰρ μονονουχί, φησὶ, τέθουκα τὴν δικαιοσύνην, ἐποησάμην δὲ καὶ ἐπ' αὐτῷ τὴν ἐλπίδα, καὶ κεκράτηκα τῶν ἐχθρῶν, εἰ καὶ τεθρήνηκα πεσόντα τὸν νεανίαν. Λέγων δὲ, "Θύσατε θυσίαν δικαιοσύνης," οὐ τὴν ἐν σκιάις ἀποδέχεται ταῖς κατὰ τὸν νόμον, τὴν ἐν Χριστῷ δὲ μᾶλλον καὶ εὐαγγελικὴν. Ὁ μὲν γὰρ ἀρχαῖος ἐδίδασκε νόμος τὰς δι' αἱμάτων ποιεῖσθαι προσαγωγὰς, ἀλλ' οὐκ ἦν ἐν αὐταῖς τελειοῦσθαι τὸν ἄνθρωπον κατὰ συνείδησιν· προσεκομίζοντο γὰρ τῆς ἀληθοῦς λατρείας προανατυποῦσαι τὴν εὐοσμίαν, καὶ ἦσαν μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενοι. Τοιγάρ τοι καὶ ἐν Χριστῷ κατηγορήθη μὲν ἡ σκιά· περιαστράπτει δὲ λοιπὸν τὰς τῶν πιστευσάντων καρδίας τῆς ἀληθείας τὸ φῶς. Λέγει δ' ἂν καὶ Ἰουδαίοις ὁ Κύριος, ὅτι Αἱ διὰ τῶν θυμάτων θυσίαι καὶ αἱμάτων ὑμᾶς εἰς οὐρανὸν οὐκ ἀναβιβάσουσιν· ἀλλ' ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβὰς ἐγὼ, ἐφ' ὃν μόνον ἐλπίζετε, μηδένα τοῦ γράμματος ποιούμενοι λόγον. 69.740 Πολλοὶ λέγουσι· Τίς δεῖξει ἡμῖν ἀγαθὰ; (A f. 25 b.) Οἱ μὲν γὰρ ὀλίγοι, φησὶ, καὶ δόκιμοι καὶ φιλοσοφεῖν εἰδότες, ἀκατάσειστον ἐπὶ Θεῷ τὴν ἐλπίδα ἔχουσι· τεθαρσήκασιν γὰρ ἐπαγγελλομένῳ τὰ ὑπὲρ νοῦν ἀγαθὰ· οἱ δὲ πολλοὶ, τουτέστι τὸ κεχυμένον πλῆθος, τὸ ἀδιάκριτον, τὸ ἀνοῖα προσηλωμένον, τὴν παραυτίκα μέθεξιν τῶν σαρκικῶν ἀκαθαρσιῶν τῶν ἐν ἐλπίδι ἀγαθῶν προτιμήσαντες, φασὶ· "Τίς δεῖξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ;" Ταῦτα τῶν περὶ τὰς διοικησεις τοῦ Θεοῦ ὀλιγορούντων τὰ ῥήματα· Ποῦ τοῦ Θεοῦ πρόνοια, τσαύτης

συγχύσεως ἐν τῷ βίῳ οὔσης; Καὶ ἄλλων μὲν τρυφόντων, ἡμῶν δὲ ἐν πτωχείᾳ καὶ τοῖς ἐσχάτοις ὄντων κακοῖς, τί τεκμήριον τῆς θείας κηδεμονίας; Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε. (A f. 269.) Κρυφιδέστερον δὲ καὶ μυστικώτερον, πρόσωπον μὲν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατὴρ ὁ Υἱὸς, φῶς δὲ τὸ ἐξ αὐτοῦ πεμπόμενον Πνεῦμα εἰς ἡμᾶς· δι' οὗ κατεσφραγίσμεθα, εἰς εἰκόνα τὴν πρώτην ἀναμωρ φούμενοι· δι' οὗ καὶ δεδιδάγμεθα τὰ ὄντως ἀγαθὰ, δι' ἃ καὶ τὴν νοητὴν εὐφροσύνην ἐσχίκαμεν τὴν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν, βεβαιούμενοι πρὸς ἐλπίδα τὴν ἐπὶ τοῖς ἐσομένοις ἀγαθοῖς. (C f. 8.) Οἱ μὲν ἄγγελοι βλέπουσι διὰ παντός τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ, οἱ δὲ ἄνθρωποι τὸ φῶς τοῦ προσώπου αὐτοῦ. Πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐστὶ θεωρία πνευματικὴ πάντων τῶν ἐπὶ γῆς· φῶς δὲ προσώπου ἐστὶν ἡ μερικὴ γνώσις τούτων αὐτῶν· εἶπερ, κατὰ τὴν σοφὴν Θεωκλίτιδα, ὡς ἄγγελος Θεοῦ ἦν ὁ Δαβὶδ εἰδὼς τὰ ἐπὶ τῆς γῆς πάντα. (K f. 31.) Καὶ ποῖον ἄρα ἐστὶν τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατὴρ, οὗ τὸ φῶς ἐφ' ἡμᾶς σεσημειώται; Ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς, ἡ ἀπαράλλακτος εἰκὼν· καὶ διὰ τοῦτο λέγων· "Ὁ ἐωρακὼς ἐμὲ, ἐώρακε τὸν Πατέρα μου." Ἐσημάνθη δὲ ἡμῖν, συμμόρφους ἡμᾶς ἀποδείξας ἑαυτῷ, καὶ τὸν διὰ πνεύματος τοῦ ἰδίου φωτισμὸν ἐγχαράξας ὡς θείαν εἰκόνα τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν. Ἐδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου. (A f. 26 b.) Οὕτως τεθαύμακα, φησὶ, τοὺς τολμῶντας λέγειν· "Τίς δεῖξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ;" καὶ τοι παρὸν ἀπὸ τῶν ἐν χερσὶ βεβαιουῦσθαι πρὸς τὰ μέλλοντα. Ἐσχίκαμεν γὰρ ἐνέχυρα τῆς μελλούσης ἡμερότητος ἔσεσθαι πλουσίως, τὴν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ φειδῶ τε καὶ πρόνοιαν τοῦ Δημιουργοῦ. Χαρίζεται γὰρ τῇ φιλοτιμῷ δεξιᾷ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὸ ζῆν· καὶ καθίησι μὲν ὑετούς, τὰς δὲ ἐξ ἀγρῶν εὐκαρπίας ἀνίησι κατὰ καιρούς. Ὁ τοίνυν ἀμφιλαφῶς χορηγῆσας τὰ ζωαρκῆ, πῶς ἂν διαψεύσαιτο χαριεῖσθαι λέγων τὰ μετὰ τόνδε τὸν βίον; Ἐμοὶ οὖν ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν. Ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθήσομαι καὶ ὑπνώσω· ὅτι σὺ, Κύριε, κατὰ μόνας ἐπ' ἐλπίδι κατέκισάς με. (A f. 27 b, C f. 8 b.) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον, 69.741 ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ἀγίοις τὸν ὑπνώ ἐοικότα δέξομαι θάνατον· πλην ἐν εἰρήνῃ, μὴ ἔχων τὴν ἀμαρτίαν, ἢ ἐστὶν ἔχθρα εἰς Θεόν· καὶ οὕτω κατὰ μόνας τὸν βίον, κατοικισθήσομαι παρὰ Θεοῦ καὶ ἐπ' ἀγαθαῖς ἐλπίσι, τουτέστι βεβαίαν καὶ ἀκράδαν τὴν ἐλπίδα ἔξω. Τὸ δὲ κατὰ μόνας ὑπεμφνείειν ἂν, ὅτι ἰδικὸς καὶ ἐξαίρετός ἐστι τῶν ἀγίων ὁ κληρὸς· οὐ γὰρ ἀναμιξέσσονται τοῖς πονηροῖς, ἀλλ' οἷον ἐξηρημένοι καὶ κατὰ μόνας. Ἐκείνοις μὲν γὰρ πῦρ καὶ θεῖον καὶ πνεῦμα καταγιγίσκον τὸ ποτηρίου μερὶς, τούτοις δὲ τὸ βασιλεύειν ἡτοίμασται καὶ ἀκαταλήκτως ἐν τρυφᾷ τοῖς ἄνωθεν ἀγαθοῖς.

ΨΑΛΜΟΣ Ε΄.

Σύνες τῆς κραυγῆς μου. (D f. 42 b, E f. 8 b.) Τὸ σύνες ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ Κατεξέτασον καὶ βασιάνισον τῆς ἐμῆς κραυγῆς τὸν σκοπόν. Οὐ γὰρ αἰτῶ τι τῶν ἀνθρωπίνων ἢ τῶν ἀπαδόντων τοῖς σοῖς, ὡς Δέσποτα, νόμοις· ἐκεῖνα δὲ μᾶλλον, ἃ καὶ τοῖς λαβοῦσι χρήσιμά τε καὶ ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν, καὶ τῇ σῆ φιλοτιμίᾳ χαρίζεσθαι πρέπει. Τὸ πρῶτ' εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς μου. (A f. 95) Εἴη δ' ἂν πρῶτα καὶ ὁ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας καιρὸς· τότε γὰρ δεκταὶ γεγόνασιν αἱ πάντων εὐχαί. (C f. 9) Μέγα εἰς ἀγνεῖαν καύχημα τὸ ἐκ πρῶτας τῆς αὐτῆς παρίστασθαι τῷ Θεῷ, καὶ φθάνειν ἐν εὐχαριστίᾳ τὸν ἥλιον· Οὕτω γὰρ, φησὶν, ἐπόψομαι τὰ θεῖα καὶ ἁγία σου μυστήρια, ἃ ἡτοίμασας τοῖς ἀγαπῶσί σε. Ἐμίσησας, Κύριε, πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν, κ.τ.λ. (C f. 9) Τοὺς μὲν ἐν τῇ πολιτείᾳ πταίοντας, ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν ὠνόμασεν· τούτους δὲ μισεῖ ὁ Θεὸς τοὺς ἀποπεσόντας τῆς ἀληθείας. Ἐτεροδόξους, λαλοῦντας ψεῦδος εἶπεν, οὓς ἀπολεῖ ὁ Θεός· καὶ τήρει

διαφορὰν τοῦ Ἐμίσησας καὶ Ἀπολεῖς· πρῶτον μὲν εἰ χειρὸν τοῦ Ἀπολεῖς τὸ Ἐμίσησας· δεύτερον δὲ, διὰ τί τὸ μὲν εἰς παρεληλυθότα ἔκλινε χρόνον, τὸ δὲ εἰς μέλλοντα. Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους σου, κ.τ.λ. (C f. b.) Ἐγὼ, φησὶν, ἐλέω τῷ σῶ εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου· οὕτω γὰρ λέγειν δυνησόμεαι, τὸ Πρῶτ' παραστήσομαί σοι καὶ ἐπόψομαι, καὶ ὡς ἡλεη μένος σὺν εὐλαβείᾳ προσκυνήσω σοι ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. Καὶ γὰρ ἀμελούμενα, μείζονα γίνεται τῶν ἀμαρτημάτων τὰ τραύματα· καὶ οὐ μέχρι τραυμάτων ἴσταται τὰ τῆς νόσου καὶ τῆς ἀρρώστιας, ἀλλὰ καὶ θάνατον τίκει τὸν ἀθάνατον.

ΨΑΛΜΟΣ ζ΄.

Κυρίλλου ἐκ τοῦ εἰς Ψαλτήριον ὑπομνήμα τος, ρητοῦ προκειμένου· "Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης με." Καίτοι ταῦτα ἀκούσας παρὰ τοῦ προφήτου, μεμένηκεν ἀσφαλῆς· οὐ κατώλισθεν εἰς τὸ ῥάθυμον, οὐκ ἀνήκε τοῦ τόνου· ἀλλὰ καίτοι λίαν ἤσθεις ἐπὶ τῇ τοῦ συγχωρήσαντος ἡμερότητι, καὶ χαριστηρίους ἀνατείνας ὤδας, οὐδὲν ἦττον ἄθυμος ἦν ὅτι προσκέκρουκεν ὅλως· πρέπει γὰρ ἀγίοις ἐπαινεῖσθαι μᾶλλον ἢ συγγινώσκεσθαι. Μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης με. (A f. 33.) Λέγων δὲ, "Μὴ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης με," παραιτεῖσθαι πως ἔοικε τοῦ νομικοῦ γράμμα τος τὴν ἀποτομίαν. Ἀθετήσας γὰρ τις νόμον Μωσέως, χωρὶς οἰκτιρῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει· τοιγάρτοι καὶ κατακρίσεως διακονίαν ὁ θεσπέσιος Παῦλος τὸν νόμον ὀνομάζει· δεδικαίωσε γὰρ οὐδένα, πικρὰς δὲ τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐζήτηί δίκας. Οὐκοῦν τῆς ἐν νόμῳ παιδεύσεως ἀμείνων ἐστὶν ἀσυγκρίτως ἢ διὰ Χριστοῦ· ἢ μὲν γὰρ εἰς ἔλεγχον ἔκειτο τῶν ἡσθηνοκότων, καὶ εἰς κατάκριμα τῶν παραβαινόντων, ἢ δὲ εἰς δικαίωσιν τῶν ἡσθηνηκότων. Ὁ τοίνυν εἶπομεν, οὐ παρακαλεῖ μὴ ἐλεγχοῦν, ἀλλὰ μὴ θυμῷ. Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι ἀσθενής εἰμι. (A f. 34 b.) Οὐκ εἶπεν· Ἄνες μοι, οὐδὲ ἔνδος μοι, ἀλλ' Ἰασαί· τὰ γὰρ πρότερα ἀξιῶ τραύματα ἀφαρισθῆναι. Προσελθὼν γὰρ ὡς ἰατρῷ πνευμάτων τῷ Θεῷ, καὶ ὁμολογήσας τῆς φύσεως τὴν ἀσθένειαν, αἰτεῖ τὴν ἐπικουρίαν· καὶ Διψῶ τὴν ἴασιν, λέγων, ἐν κακοῖς με γεγονότα ἐλέω θεράπευσον. Ἐξ ἀσθενείας γὰρ ἦλθον ἐπὶ τὸ πάθος. Τίς δὲ ἡ ἀσθένεια; Ἐξηρθρώθη τὰ ὀστέα μου, καὶ διελύθη ἀπὸ τῆς μετ' ἀλλήλων ἀρμονίας. Ὅστέα δὲ λέγει τοὺς σώφρονας λογισμοὺς, τοὺς τὴν ψυχὴν διερεΐδοντας, καὶ τὰς λόγῳ ληπτὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, αἱ καὶ ἀνέχουσιν αὐτὴν εἰς νοητικὴν εὐρωστίαν· οἷον ἐγκράτεια, φρόνησις, ἢ κατὰ Θεὸν ἀνδρεία, σωφροσύνη, δικαιοσύνη, καὶ ἅπαξ ἀπλῶς πᾶν εἶδος ἀρετῆς· ὧν οὐκ οὐσῶν ἐν ἡμῖν ἀσυγχύτως, ἤγουν ἐν κόσμῳ τῷ δεόντι διὰ τοῦ τὴν ἰδίαν ἔχειν ἰσχύον, πᾶσά πως ἀνάγκη ταράττεσθαι τὴν ψυχὴν, ἀτακούντων ἐν αὐτῇ τῶν παθῶν. Τότε γὰρ οἷον ἐν σάλῳ γινομένη κοσμικῶν ἡδονῶν κινδυνεύει δεινῶς· ἀτονούσης γὰρ ἐν ἡμῖν τῆς ἀρετῆς, κατακρατεῖ πάντως εἰς φαυλότητα κατασειούσα ἡδονή. Ὅτι δὲ ὀστέα τροπικῶς νοηθεῖεν ἂν αἱ νοηταὶ τῆς ψυχῆς δυνάμεις, καθ' ἃς ἔχει τὴν εἰς τὸ εὖ εἶναι σύστασιν καὶ διαμονὴν, αὐτὸς ὁ Δαβὶδ ἐρμηνεύει τοῦ λόγου τὸ αἰνίγμα, δι' ὧν ἐπήγαγε τοῖς εἰρημένοις. ὅτι Ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη σφόδρα. Ὅτι ἐταράχθη τὰ ὀστέα μου. (A f. 35 b.) Οἶμαι δὲ καὶ ἕτερόν τι κατασημαίνει 69.745 σθαι, διὰ τοῦ φάναι τὸν Ψάλλοντα ταραχὴν ὑπομεῖναι τὰ ὀστέα αὐτοῦ. Ἐκτισε μὲν γὰρ ἐπὶ ἀφθαρσίᾳ τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός· ἐπεὶ δὲ τὴν δοθεῖσαν πεπᾶ τηκεν ἐντολὴν ὁ προπάτωρ Ἀδὰμ καὶ παρῶλισθεν εἰς παράβασιν, ἐπάρατος ἦν εὐθύς. Εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτόν· "Γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση." Τεταράχθαι τοίνυν καὶ κατὰ τοῦτον οἶμαι τὸν τρόπον τὰ πάντων ὀστέα, ἅτε δὴ λυθείσης εἰς θάνατον τῆς σαρκός· εἰσέδραμον γὰρ καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν θόρυβοί τε καὶ πτοῖαι, καὶ ἡ τῶν παθῶν τυραννίς. Φθαρτοῦ γὰρ ἅπαξ γεγονότος τοῦ σώματος, τὰ τῆς φθορᾶς ἐν αὐτῷ βεβλάστηκε πάθη, καὶ ὁ

τῆς ἀμαρτίας εἰσέδου νόμος, ὁ ἐν τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς, ὁ ἀντιστρατευόμενος καὶ αἰχμαλωτίζων τὸν νοῦν εἰς πᾶν ὅτιοῦν τῶν ἐκτόπων. Γέγονε τοίνυν ἴσας τῇ ἀνθρώπου φύσει, τῆς τοῦ Μονογενοῦς ἐνανθρωπήσεως ἢ δύναμις ἔπαυσε γὰρ τὴν φθορὰν, συνήγαγε τὰ πάντων ὅσα κατεσκεδασμένα· πτοίας καὶ θορύβου παντὸς καὶ δειμάτων καὶ προσέτι παθῶν καὶ πλεονεξίας διαβολικῆς ἐλευθέραν ἀπέφηνε τὴν ἀνθρώπου φύσιν. Καὶ σὺ, Κύριε, ἕως πότε; (A f. 35 b) Μᾶλλον δὲ εἰ χρεῖται καὶ μυστικώτερον εἰπεῖν, οὐκ ἐπιτιμᾷ τοῖς τοῦ Θεοῦ κρίμασιν ὁ προφήτης, οὔτε μὴν ὡς μέλλοντα καὶ ἀναδύμενον τὴν ἐπικουρίαν κατατιᾶται τὸν τῶν ὄλων Δεσπότην, περιεργάζεται δὲ μᾶλλον τὸν τῆς ἐπιδημίας καιρὸν τοῦ εἰς τέλος ἐγηγερμένου Χριστοῦ κατὰ τὴν ὁγδόην. Πότε γὰρ, φησὶν, ἐλεύσῃ ὁ διὰ τῆς ἀναστάσεώς σου τὴν ἴσιν ἡμῖν χαρισόμενος; Ἔστι δὲ τὸ ἕως πότε καὶ τῆς χρονίας μετανοίας παραστατικόν. Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων σου. (A f. 36, B f. 24, E f. 11) Ὁ γὰρ ἄπαξ τοῖς τοῦ θανάτου βρόχοις ἀλοῦς, ἀπρακτῆσει ἂν πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν. "Οὐκ ἔστιν, φησὶν, ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων σου," τουτέστιν ὁ τὰς ἐντολὰς τηρῆσαι δυνάμενος, τῆς βοήθειας τοῦ πνεύματος μὴ συμπαροῦσης. [Ἐκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷ μου. Τὸ Ἐκοπίασα φησὶν ἀντὶ τοῦ Κοπιάσω. Ἔσται δὲ τοῦτο σαφὲς διὰ τῶν ἐφεξῆς κειμένων. Οὐ γὰρ ἔλουσα τὴν κλίνην μου, φησὶν, ἀλλ' οὐδὲ ἔβρεξα τὴν στρωμνὴν μου, ἀλλ' ἐπ' ἀμφοῖν τὸ Λούσω, καὶ Βρέξω φησὶν. Ὑπιοχνεῖται γὰρ ἔσεσθαι τις φιλοπονώτατος, καὶ τὸν ἀνειμένον καὶ ἄφετον οὐκ ἄγαπήσειν βίον.] (A f. 87) Διδάσκει δὲ καὶ ἡμᾶς ὅτι τοὺς εὐαρεστεῖν ἐθέλοντας τῷ Θεῷ, οὐκ ἀργίας καιρὸν ὕπνου τε καὶ ῥαθυμίας ἡγεῖσθαι προσήκει τὰ τῶν νυκτῶν διαστήματα (κτηνοπρεπὲς γὰρ τοῦτο καὶ ἀλογώτατον), πόνου δὲ μᾶλλον καὶ ἀϋπνίας τῆς ἐπ' ἀγαθοῖς. Ἄριστον γὰρ τὸ ἐν ἡσυχίαις μάλιστα καὶ κατὰ μόναν μονονουχίαν Θεῷ διαλέγεσθαι διὰ συχνῆς προσευχῆς, καὶ ἐφ' οἷς μὲν ἤδη κατεγνώσμεθα, συγγνώμην 69.748 αἰτεῖν· τὰ δὲ ψυχωφελῆ ζητεῖν παρ' αὐτοῦ, καὶ ὡδὴν αὐτὸν καὶ μέλος ποιεῖσθαι. Ἐταράχθη ἐν θυμῷ [in marg. γρ. ἀπὸ θυμοῦ] ὁ ὀφθαλμὸς μου. (A f. 37 b) Τάχα δὲ ὑπονοστεῖ ὁ Προφήτης πρὸς ἀνάμνησιν τῶν τῇ ἀνθρώπου φύσει συμβεβηκότων διὰ τὸ προσκροῦσαι Θεῷ τὴν τοῦ γένους ἀρχὴν, τουτέστι τὸν Ἀδάμ. Πρὶν μὲν γὰρ ὀλιγωρῆσαι τῆς θείας ἐντολῆς, καθαρὸν εἶχε τὸν ὀφθαλμὸν, θεοπτίας ἔμπερον καὶ ἐννοιῶν ἀγαθῶν, καὶ ἦν ἀθώλτος, ἔτι τῷ θείῳ φωτὶ καταλαμπόμενος. Εἰσήκουσε Κύριος τῆς δεήσεώς μου. (A f. 38) Ἐξηγεῖται δὲ τίνα τρόπον εἰς πέρας ἐκβέβηκε τὰ τῆς εὐθυμίας αὐτῷ· εἰσηκουῖσθαι γὰρ φησὶ τὴν φωνὴν τοῦ κλαυθμοῦ αὐτοῦ, δεκτὴν τε γενέσθαι τὴν προσευχήν. Φωνὴν δὲ φησὶν, οὐχὶ πάντως τὴν διὰ χειλέων, ἐκείνην δὲ μᾶλλον τὴν ἐκ πραγαμάτων μονονουχίαν πρὸς Θεὸν πεμπομένην. Ὡσπερ γὰρ ἐστὶν ἀμαρτίας φωνή, κατὰ τὸ εἰρημένον πρὸς Κάϊν, "Φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρὸς με," οὕτω καὶ μετανοίας ἐστὶ φωνή, ἧς ἀκούει Θεός. Καὶ οὐ δήπου φαίη τις ἂν, ὅτι φωνὴν ἔντονον αἰτεῖ, οὐ γὰρ οὕτω προσεύχεσθαι προστετάγμεθα. Κραυγὴν δὲ πάλιν ἐν τούτοις φησὶ τὴν ἐκ πόνου λιτὴν, ἧς κε χρῆσθαι τοὺς ἀγίους ἔθος. Αἰσχυνθεῖσαν καὶ ταραχθεῖσαν. (A f. 38 b) Καὶ οἱ τῆς κακίας δὲ εὐρεταὶ καὶ διδάσκαλοι δαίμονες ἀποστρέφονται καὶ ὀπίσω πίπτουσιν, ἀφόρητον ὑπομένοντες τὴν τροπὴν· πρῶτον μὲν διὰ τὴν παρὰ τοῦ σώζοντος Θεοῦ ἀντίληξιν, ἔπειτα δὲ διὰ τὸ θέλειν ἡμᾶς ἀπανίστασθαι μὲν τῶν ἀρχαίων ἀβρῶστημάτων, μεταφοιτᾶν δὲ νεανικῶς εἰς τὸ κατευμεγεθεῖν ἀπάσης φιλοσαρκίας, καὶ τῆς ἐν τῷδε τῷ βίῳ τύρβης οὐδένα ποιεῖσθαι λόγον, εἰς μόναν δὲ βλέπειν τὰ ἀρέσκοντα Θεῷ, καὶ ἐπ' αὐτὰ τρέχειν ἀμεταστρεπτί. Ἀνδριζόμενοι γὰρ οὕτω συνέσται Χριστὸς ὁ πάντων ἡμῖν τῶν ἀγαθῶν καὶ δοτὴρ καὶ πρῦτανις.

ΨΑΛΜΟΣ Ζ΄.

Τῷ Κυρίῳ ὑπὲρ τῶν λόγων Χουσί υἱοῦ Ἰεμενεΐ. (A f. 3 b) Σὺ δέ μοι ὄρα, ὅτι σε τοσαύταις ἐγγυ μνασθέντα νίκαις, πάλιν ἀπολύει πρὸς ἑτέρους ἀγῶ νας ὁ λόγος, πάλιν ἀλείφει τῇ τῶν πειρασμῶν προσβολῇ. Ὁ αὐτὸς γὰρ πολέμιος, ὁ Ἀβεσσαλώμ ἐκεῖνος, ὡσπερ ἀναγεννηθεὶς ἐξ ἡμῶν, τὸν καθ' ἡμῶν ἐξαρ τύεται πόλεμον· ὃν ἀνατρέπει φονῶντα καθ' ἡμῶν ἢ ἡμετέρα περὶ τοῦ πράγματος εὐβουλία· μᾶλλον δὲ ἢ παρὰ τοῦ Θεοῦ συμμαχία. Ἡ γε μὴν σώζουσα ἡμᾶς γνώμη, ἀγχόνη γίνεται τοῦ ἀντικειμένου· αὕτη δὲ ἐστίν, τὸ ἴσον εἰς κακίαν ἡγεῖσθαι, ἄρχειν τε ἀδικίας καὶ ἀμύνεσθαι τὸν κατάρξαντα. Ὅριστῆς γὰρ τῆς καθ' ἑαυτοῦ τιμωρίας ὁ Δαβίδ γίνεται, εἰ 69.749 εὐρεθεῖη κακοῦ τὸ κακὸν ὡσπερ ἐν συναλλάγματι διαμείψας, καὶ ἀντιδουὺς παρεσχημένοις ὃ ἔλαβε. Εἰ ἔστιν ἀδικία ἐν χερσὶ μου. (A f. 41) Τάχα δὲ οὐ τὸ πάντη ἐλεύθερον ἀδικίας ἑαυτῷ ὁ Δαβίδ μαρτυρεῖ (ἠδίκησε γὰρ τὸν Οὐρίαν), ἀλλὰ τοῦτο λέγει, ὅτι Ἐν τῇ κατὰ τὸν παῖδα ὑποθέσει, καθαρὸς εἶμι καὶ ἀνυπαίτιος· οὐδὲν γὰρ αὐτὸν ἠδίκησα, οὔτε τοὺς μετ' αὐτοῦ, ὥστε καὶ εὐάφορμον αὐτοῖς γενέσθαι τὴν κατ' ἐμοῦ δίωξιν. Εἶτα καὶ τὸ ἀμνησικακὸν προβάλλεται, ἐκκαλούμενος δι' αὐτοῦ εἰς ἔλεον τὸν Θεόν. Καὶ δῆλον ἀφ' ὧν ἐπάγει· λέγει γάρ· "Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδουσί μοι κακά." Ἀποπέσοιμι ἄρα τῶν ἐχθρῶν μου κενός. (E i. 12) Τουτέστιν ἀπολισθήσασιν καὶ τιμῆς καὶ δόξης ἀπάσης, καὶ γενοίμην ὡς χοῦς ὑπὸ πόδας ἐχθρῶν μου. Ἀνάστηθι, Κύριε, ἐν ὀργῇ σου. (A f. 42 b) Ὅπερ οὖν ἔφην, μεταπεφοίτηκεν ὁ λόγος εἰς Χριστὸν, καὶ αὐτὸν ἀναστῆναι παρακαλεῖ οὐ κατὰ τοῦ Ἀβεσσαλώμ (πῶς γὰρ, ὑπὲρ οὗ παρεκάλει λέγων· "Φείσασθέ μου τοῦ παιδαρίου Ἀβεσσαλώμ;"), ἀλλ' ὑπὲρ πάσης τῆς ἀνθρωπότητος ἀναστῆναι παρακαλεῖ τὸν Θεόν, ὡσπερ ἐξ ἡρεμίας τῆς πάλαι μακροθυμίας ἐν ὀργῇ καὶ κινήσει κατὰ τῶν περὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. Πλεῖστοι μὲν οὖν οἱ τῆς ἀνθρωπότητος ἐχθροὶ, τουτέστιν οἱ πονηροὶ καὶ ἀλιτήριοι δαίμονες· πέρατα δὲ αὐτῶν νοηθεῖεν ἂν οἱ προὔχοντες τῶν ἄλλων καὶ ὑπερκεείμενοι, οἷον ὁ Σατανᾶς καὶ οἱ ἐγγύς, ἤγουν οἱ κοσμοκράτορες τοῦ σκότου. Τούτων κατεξανέστη Χριστός. Καὶ ἐξεγέρθητι, Κύριε ὁ Θεός μου, ἐν προστάγματι, ᾧ ἐνετείλω. (A f. 43 b) Ἐνταῦθα σαφῶς περὶ τῆς θεοφανείας τοῦ Σωτῆρος εὐαγγελίζεται. Ἄνωθεν γὰρ διὰ τῶν πατριαρχῶν ταύτην ἡμῖν τὴν σωτηρίαν ὑπέσχετο· καὶ γε μεμέστωται ἢ θεία Γραφή τῶν τοῦ Σωτῆρος φωνῶν, προὔπισχνουμένου διὰ προφητῶν ἁγίων ὡς ἔξει κατὰ καιροὺς, καὶ ἐξελεῖται τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ οὐκ ἐν μόνῃ τῇ Ἰουδαίᾳ ποιήσεται τῆς ἐνούσης αὐτῷ ἡμερότητος τὴν ἐπίδειξιν, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐπι σκέπεται πάντα τὰ ἔθνη· καὶ γοῦν ἐλπίς ὠνόμασαι τῶν ἐθνῶν. Ἐπέφανε γὰρ τῷ κόσμῳ παντὶ Θεὸς ὧν Κύριος καὶ φῶς τὸ ἀληθινόν, δι' οὗ καὶ αὐτὸν ἐγνώκαμεν τὸν Πατέρα, τῆς ἀρχαίας ἀχλύος ἐσκεδασμένης, τῆς ἐν τῷ πλανᾶσθαι, φημί, καὶ ἀναλάμψαντος ἡμῖν ἐωσφόρου κατὰ τὸν νοῦν, καὶ διαυγαζούσης ἡμέρας, ἀνίσχοντος δὲ καὶ τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου, τουτέστι τοῦ Χριστοῦ. Ἐξεγέρθητι τοίνυν, φησὶ, κατὰ τὸ πρόσταγμα, ὃ ἐνετείλω, ἤγουν ὃ ἐπηγγείλω ποιήσιν· τοῦτο γὰρ ἐνταῦθα δηλοῖ τὸ ἐντεῖλασθαι. 69.752 Καὶ ὑπὲρ ταύτης εἰς ὕψος ἐπίστρεψον. (L f. 44) Τάχα δὲ τὸ, εἰς ὕψος ἐπίστρεψον, ἢ τὸν τίμιον αἰνίττεται σταυρὸν, εἰς ὃν ἀνήνεγκεν ἡμῶν τὰς ἀμαρτίας· ἢ τὴν εἰς οὐρανοὺς τοῦ Χριστοῦ ἀναφοίτησιν· ἐπορεύθη γὰρ ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Πατρὸς ὑπὲρ ἡμῶν. Πῶς ὑπὲρ ἡμῶν; Ἡμῖν ἐγὼ καινίζων πρόσφατον ὁδὸν καὶ ζῶσαν, ἵνα καὶ αὐθις βάσιμος ὑπάρχη λοιπὸν ὁ οὐρανός, καὶ εἰσερχώμεθα εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, ἀρξαμένου καὶ τοῦδε τοῦ ἐν πᾶσι πρωτεύοντος, δηλονότι Χριστοῦ. Κύριος κρινεῖ λαούς. (A f. 44) Εἴρηται δὲ ἐνταῦθα, τὸ κρινεῖ, ἀντὶ τοῦ, δικάσει. Ἐδίκασε γὰρ ἡμῖν τε καὶ τῷ Σατανᾶ· καὶ τὸν μὲν ὡς πλεονεκτήσαντα τὴν ὑπ' οὐρανὸν, τῆς κατὰ πάντων τυραννίδος ἀπώσατο· τοὺς δὲ τὴν ἀφορητὸν ὑπομείναντας πλεονεξίαν, κατηλέησεν ὡς Θεὸς καὶ τῇ πίστει ἐδικαίωσε. Κρῖνόν με,

Κύριε, κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου. (A f. 45) Ἐτέρως δὲ εἰπὼν ὁ προφήτης, ὅτι Κύριος κρινεῖ λαοὺς, εἰσφέρει νῦν καὶ τὸ τῶν κρινομένων πρόσωπον, τὴν οἰκείαν ὁμολογούντων ἀσθένειαν, οὕτω τε κριθῆναι παρακαλούντων, ὡς ἂν πρέποι τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις· ἑτέρα μὲν γὰρ, ὡς ἔφημεν, ἀγγέλων δικαιοσύνη πρέπουσα πάντως τῇ αὐτῶν φύσει· ἑτέρα δὲ ἢ ἀνθρώπων, σμικρὰ δηλονότι καὶ ἀναλόγως ἔχουσα τῇ τῆς φύσεως ἀσθενείᾳ. Συντελεσθήτω δὴ πονηρία ἀμαρτωλῶν. (A f. 46) Συντελεσθήτω οὖν πονηρία ἀμαρτωλῶν, τουτέστι καταργηθήτω τοῦ διαβόλου ἢ τυραννίς, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ πονηρῶν δυνάμεων· ἵνα λοιπὸν δι' εὐθείας ὡσπερ καὶ λειοτάτης ἔρχοιτο τρίβου πρὸς τὴν εὐδόκιμον πολιτείαν πᾶς εἴτις ἐστὶ δικαιοσύνης ἔργατης. Παροτρύνοντος γὰρ μηδενὸς ἐπὶ θάτερα, κατευθυνεῖ πάντως ὁδὸν αὐτοῦ ὁ δίκαιος· ἢ τάχα συντελεσθῆναι τὴν ἐν τοῖς ἀμαρτωλοῖς πονηρίαν εὔχεται ὁ Προφήτης, τουτέστι παύσασθαι μετατιθεμένων αὐτῶν πρὸς ἀρετὴν. Οὐκοῦν κατάληξιν ἀμαρτίας αἰτεῖ ἐν ἐκάστῳ τῶν ἐξ ἀσθενείας ὠλισθηκότων, ἵνα λοιπὸν ὁ δίκαιος κατευθύνηται. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν ἀποφανθῆναι τινα τῶν εἰς ἀρετὴν ἀνδραγαθῆ μάτων ἀποτελεσθῆναι, πρὶν ἂν παύσηται τοῦ εἶναι πονηρός. Δικαία ἢ βοήθειά μου παρὰ τοῦ Θεοῦ. (A f. 46 b) Ἀρμόσει δὲ ὁ λόγος καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησιν· ἐπειδὴ γὰρ τὸ μὲν ἐν γνώσει πλημμελεῖν, καταφρόνησις ἐστὶν ὁμολογουμένως· τό γε μὴν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦτο δρᾶν, εὐάφορμον ἔχει τῆς συγγνώμης τὴν αἴτησιν (πεπλάνητο δὲ καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες, οἱ μὲν ταῖς τῶν ἡγουμένων δυστροπίαις ἀποκομιζόμενοι πρὸς τὸ εὐπειθές, καὶ τὸν Λυτρωτὴν ἀγνοήσαντες· οἱ δὲ οὕτω τὸ θεῖον φῶς λαβόντες εἰς νοῦν, οὔτε μὴν ἐγνωκότες τίς ἐστὶν ὁ φύσει καὶ ἀληθῶς Θεός)· διὰ τοῦτο ὁ ἐτάζων καρδίαν καὶ νεφροὺς, ἔγνω τούτους τε κάκείνους πλημμελοῦντας ἐξ ἅμα 69.753 θίας, καὶ ὡς ἀπὸ γε τοῦ μὴ εἰδέναι τὸ θέλημα τὸ Δεσποτικόν, καὶ δικαίαν αὐτοῖς ἐκνεύμηκε τὴν ἐπικουρίαν. Ὀφείλεται γὰρ τοῖς πεπλανημένοις ἢ ἐπιτροπῆ, τοῖς ἐσκοτισμένοις ὁ φωτισμός, τοῖς ἡσθενηκόσι τὸ ἐνισχύεσθαι παρ' αὐτοῦ. Διό φησιν· "Ἡ βοήθεια δικαία παρὰ τοῦ Θεοῦ." Ὁ Θεὸς κριτὴς δίκαιος, καὶ ἰσχυρός, καὶ μακρὸς θυμὸς, κ.τ.λ. (A f. 47 b) Ἐπωφελὲς μὲν οὖν τὸ παράγγελμα τοῖς τὸν ἄφετον καὶ ἀνείμενον ζῶσι βίον, ὅτι κριτὴς δίκαιος ὁ τῶν ὅλων Θεός. Ἔστι δὲ πρὸς τοῦτο καὶ ἰσχυρός. Ἐὰν γὰρ κλείσῃ κατὰ ἀνθρώπου, τίς ἀνοίξει; καὶ, τὴν χεῖρα τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει; Ναὶ μὴν καὶ μακρόθυμος, μὴ παρὰ πόδας μηδὲ ὁμοῦ τῇ κακίᾳ τὴν ὀργὴν ἐπάγων τοῖς ἀμαρτάνουσι. Πλὴν εἰ καὶ ἀνεξίκακος, οὐ χρὴ διὰ τοῦτο ἡμᾶς ῥαθυμεῖν. Μετακομιστέον δὲ πάλιν τοὺς λόγους καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ καὶ τοὺς ἐξ ἔθνῶν· ἐπιφωνήσοι γὰρ ἂν τις αὐτοῖς, ὡς εἰ μὴ θᾶττον ἀπόσχοιντο τῶν οἰκείων ἐπιτηδευμάτων, καὶ οἱ μὲν τοῦ τῆ κτίσει λατρεύειν ἀποσταῖεν, οἱ δὲ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν εἰσδέξαιντο, κριτῆ περιπεσοῦνται δικαίῳ καὶ ἰσχυρῷ, καὶ μακροθύμῳ μὲν, πλὴν εἰ μὴ ἀποδύσονται τὰ ἐγκλήματα, καὶ κολάζοντι· τοῦτο γὰρ διὰ τῶν ἐφεξῆς στίχων διδάσκει. Ἴνα γὰρ μὴ ἀκούοντες, ὅτι μακρόθυμος, ῥαθυμότεροι γένωνται, ἐπήγαγεν, ὅτι τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ στιλβώσει, τὸ τόξον αὐτοῦ ἐνέτεινε. (A f. 48 b, B f. 2) Στιλβώσει, ἀντὶ τοῦ, Γυμνώσει καθ' ὑμῶν τὴν μάχαιραν. Φιλάνθρωπον δὲ τὸ κῆρυγμα καὶ ἐξ ἡμερότητος τοῦ Θεοῦ προτεινόμενον τοῖς οὖσιν ἐν ἀσθενείαις· οὐ γὰρ ἀπλῶς, ὅτι γεγονασιν ἐργάται τῶν πονηρῶν, ἠπέιλησεν τὴν ῥομφαίαν αὐτοῖς· ἀλλ' εἰ μὴ βούλοιντο θᾶττον ἐπιστρέφειν, ὅτι πάντη τε καὶ πάντως περιπεσοῦνται δεινοῖς, ἐφήσει νοεῖν. Ἐνέτεινε δὲ καὶ τὸ τόξον, ἕτοιμον ἔχων αὐτὸ τῶν τοῦ θανάτου σκευῶν, ἥτοι τῶν βελῶν, ἐπίμεστον, ἃ καὶ ἐξαιργάσθαι φησὶν τοῖς καιομένοις, τοῖς τῆς γεέννης υἱοῖς [cod. υἱοὺς], οἱ κατὰ καιροὺς ἀκούσονται τοῦ Κριτοῦ λέγοντος· "Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ κατηραμένοι," καὶ τὰ ἐξῆς. Ῥομφαίαν γε μὴν τόξον τε καὶ βέλη καὶ σκευὴ θανάτου, ἢ τὰς διαφορὰς τῶν κολάσεων φαμεν ὑποδηλοῦν, ἡγουν δυνάμεις τινὰς ἐπιφερούσας ἀναλόγως τοῖς ἐκάστου πλημμελήμασι τὰς δίκας. Ἔθος δὲ τῆ θεοπνεύστῳ Γραφῇ ἐκ τῶν καθ'

ἡμᾶς πραγμάτων σχηματίζειν ἔσθ' ὅτε τὰ μὴ ἐμφανῶς, ἀλλ' ὡς ἐν κρυπτῷ καὶ νοήσει δρώμενα. Τὰ βέλη αὐτοῦ τοῖς καιομένοις ἐξειργάσατο. (A f. 4) Ἀκουέτωσαν ταῦτα καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες, ὡς ταῖς ἀφύκτοις περιπεσοῦνται δίκαις, εἰ μὴ ἐπιστρέφειν ἔλοιτο, καὶ οἱ μὲν τῆς ἀρχαίας ἀπὸ σχοιντο πλάνης, οἱ δὲ τῇ μετανοίᾳ τὰ τῆς κυριοκτο νίας ἐγκλήματα διασμήχονται. Ὡδίνησεν ἀδικίαν, κ.τ.λ. Λάκκον ὠρυξε, κ.τ.λ. (A f. 50 b) Ἀλλὰ γὰρ προσεξεργαστέον καὶ ἔτι τὴν 69.756 ψαλμῶδιαν. Οὐκοῦν λέγοιτο ἂν εἰκότως καὶ περὶ παντὸς ἀμαρτήματος, ὅτι ὁ ἀμαρτάνων συνέλαβε πόνον καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν· αἰεὶ γὰρ πως προανίσχουσι τῶν ἐν κακοῖς ἀποτελεσμάτων, διαλογισμοὶ πονηροί. Ἀρμόσειε δ' ἂν τὸ ῥητὸν καὶ τοῖς Ἰουδαίων καθηγηταῖς, οἱ συλλαβόντες, ἤγουν ἐν ὧδισι προεισδεξάμενοι, τῆς κατὰ Χριστοῦ δυσσεβείας τὰ σπέρματα, τῆς τοῦ διαβόλου σκαιότητος ταῦτα αὐτοῖς ἐνσπειράσης, ἐξέτεκεν ἀνομίαν, τὴν κατ' αὐτοῦ δηλονότι. Ὡδίνησεν ἀδικίαν καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν καὶ αὐτὸς ὁ Σατανᾶς· πειράζων μὲν γὰρ προσῆλθε κατὰ τὴν ἔρημον· εἶτα ἀπέστη μέχρι καιροῦ, καὶ εἰς πέρας ἤγαγε τὸν ἐξ ἀρχῆς τεθέντα σκοπὸν. Κατέθηξε γὰρ ἐν αὐτῷ τὰς τῶν Ἰουδαίων καρδίας καὶ τὴν τοῦ προδότου ψυχὴν, ὃς δὴ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τῆς ἑαυτοῦ δυσσεβείας πατέρα, φημι δὴ τὸν Σατανᾶν, συνέλαβε μὲν ἀδικίαν κατὰ τοῦ Χριστοῦ, αἰσχυρῶν ἕνεκα λημμάτων, καταπροδοῦναι τοῖς φονῶσιν αὐτὸν βουλόμενος. Εἶτα καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν· λαβὼν γὰρ τριάκοντα δηνάρια, παρ' ἔδωκεν αὐτὸν, σύνθημα φόνου τὸ τῆς ἀγάπης σύμβολον ποιησάμενος, τουτέστι τὸ φίλημα, καὶ αὐτὴν ἀδικήσας τὴν ἀρετὴν. Εἶτα δέχεται μὲν ὁ προφήτης, ὡς ἐν λόγῳ παραδείγματος, τὸ ὀρύξαι λάκκον καὶ ἀνασκάψαι αὐτόν· καταλευκαίνει δὲ τοῦ φαινομένου τὴν διάνοιαν, ἐπενεγκὼν εὐθύς τὸ, Ἐπιστρέψει ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ. Πόνον δὲ οἶμαι λέγειν αὐτόν, ἢ τὴν ἐπὶ τῷ τὸν βόθρον ὀρύξαι ματαιοπονίαν, ἢ τὸν φθόνον ὃς κατατῆκε τὴν τῶν ἐχόντων καρδίαν· ἀδικίαν δὲ τὴν πλεονεξίαν, ἣ γουν τὴν ἐπιβουλήν ἢ ἂν τις ἐργάσαστο κατὰ τοῦ πέλας. Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ Παροιμιστὴς εὐρίσκειται λέγων· "Ὁ ὀρύσσων βόθρον τῷ πλησίον, ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν·" καὶ τοῦτο δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, τὸ τοιαύτην συγκληρῶσαι τῇ ἐπιβουλῇ τὴν φύσιν, ὥστε εἰς τοὺς ἐπιβουλεύοντας περιτρέψασθαι. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ εὐμηχανία τοῦ Θεοῦ μάλιστα διαλάμπει, καὶ τοῖς πονηροῖς πολὺς ὁ σωφρονισμὸς, καὶ τοῖς διαφεύγουσιν ἡ ἡδονή. Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ κατὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, ψαλῷ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ ὑψίστου. (A f. 51 b, B f. 30, E f. 13 b) Αὕτη φωνὴ καὶ τῶν ἐν Χριστῷ σεσωσμένων, ὡς καταργηθέντος τοῦ Σατανᾶ καὶ ἀναιρεθέντος τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀμαρτίας ἀνηρημένης, καὶ ἐπιγνωσθέντος ἤδη τοῦ κατὰ ἀλήθειαν Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Τὸ δὲ, Ἐξομολογήσομαι, φησὶν, ἀντὶ τοῦ, Μετ' ὧδης ποιήσομαι τὴν εὐχαριστίαν κατὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ (cod. E. μοι) δικαιοσύνην, ἥτοι κατὰ τὸ μέγεθος τῆς δικαιοκρισίας ἧς ἐποίησατο, διασώσας τὴν ἀρπαζομένην ἀνθρωπότητα ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ πονηρῶν δυνάμεων. Μεγάλῃ τοίνυν ἡ Θεοῦ δικαιοσύνη· διὸ ψάλλειν ἐπαγγέλλονται τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ Ὑψίστου· ὃν γὰρ οὐκ ἤδεισαν πάλαι, νῦν Κύριον καὶ Ὑψιστον ὀνομάζουσι.

ΨΑΛΜΟΣ Η΄.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν· ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. (A f. 52) Προαναφωνεῖται τοίνυν διὰ τῆς προ 69.757 κειμένης ὧδης ἢ τῶν ἐθνῶν κλησὶς· ἐπεγράφη δὲ αὕτη· Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν. Καὶ τὸ μὲν Εἰς τὸ τέλος, δηλοῖ τὴν ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων γενομένην ἐπιδημίαν, ἣ γουν ἐνανθρώπησιν τοῦ Μονογενοῦς· τὸ δὲ ὑπὲρ τῶν ληνῶν τοιάνδε τὴν διάνοιαν ἔχει· τινὲς μὲν γὰρ βούλονται ληνοὺς ὀνομάσθαι τροπικῶς τὰς Ἐκκλησίας Χριστοῦ, εἰς ἃς οἶα τινὰς βότρυας συγκομίζουσι οἱ

μυσταγωγοὶ τοὺς ἔκ τε τῆς Ἰουδαίων ἀγέλης καὶ ἐκ τῶν ἔθνῶν πιστεύοντας εἰς Χριστὸν, καὶ οἷον ἐξ ἀμπελῶνος Δεσποτικῆς καρποὺς συναγείρουσιν· ἢ ληνοὺς εἶναι φασι τὰ θυσιαστήρια, διὰ τὸ ἐν αὐτοῖς συμφέρεσθαι τὰς παρὰ πάντων δωροφορίας. Κύριε, ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ! (A. f.53) Πάλαι μὲν γὰρ ἢ τοῦ Θεοῦ δόξα μονον ουχὶ συνετέλλετο κατὰ μόνην τὴν Ἰουδαίαν· γνωστὸν γὰρ ἦν ἐν αὐτῇ ὁ Θεὸς, καὶ ἐν τῷ Ἰσραὴλ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲ Θεὸς ὢν Κύριος ἐπέφανεν ἡμῖν, τεθαύμασται τὸ ὄνομα αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἀνά πᾶσαν τὴν γῆν. Ἐκπλήττεται τοίνυν ὁ προφήτης τὴν εἰς ἀνθρώπους χυθεῖσαν γνῶσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ· οὐκέτι γὰρ μόνοις γνωστὸς τοῖς ἐν τῷ Ἰουδα ὁ Θεός. "Ὅτι ἐπήρθη ἡ μεγαλοπρέπειά σου. (A. f.53 b) Τάχα δὲ οὐκ ἄλλη τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ ἢ ἐπαρθεῖσα μεγαλοπρέπεια. Τί γὰρ ἐστὶν ἐν αὐτῇ μὴ ἔχον ἐν μεγάλοις τὸ πρέπον; ἐκ παρθένου τόκος, ἐν θαλάσῃ πορεία, ἐν θανάτῳ ἀφθαρσία, καὶ ὅσα τούτοις εἰκότα. Αὕτη τοίνυν ἡ μεγαλοπρέπεια ἐπήρθη, καθίσαντος ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς, μετὰ τὸ καθαρισμὸν τῶν ἀμαρτιῶν πεποιη κένοι. Οὕτω νοητέον καὶ τὸ ὑψηλότερον αὐτὸν τῶν οὐρανῶν γεγονέναι μετὰ τὴν ἀνάστασιν. Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων, κ.τ.λ. (C. f 14) Τὴν νέαν καὶ καινὴν συναγωγὴν, ἐκ νηπίων λέγει συνεστάναι ψυχῶν, διὰ τὴν ἀναγέννησιν τὴν ἐν τῷ Χριστῷ πανταχοῦ συνιστᾶσαν τῆς οἴκου μένης μετὰ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ. Διὸ καὶ βοῶντων αὐτὸν τῶν παίδων· "Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις," ἀγανακτοῦσι τοῖς Ἰουδαίοις φησί· "Οὐδέποτε ἂν ἐγνώτε;" καὶ τὰ ἐξῆς. Τοῦ καταλύσαι ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν. (A. f.54) Τὸν διάβολον δηλονότι, ἐπειδὴ μετὰ τὸ ἀναγκάσαι πληρῶσαι τὴν ἀμαρτίαν, καὶ τιμωρεῖται τοὺς ἀμαρτάνοντας, τὸ μέγεθος αὐτοῖς τοῦ ἀμαρτήματος ἐν ὀφθαλμοῖς παριστῶν. Ὁ αὐτὸς γὰρ καὶ εἰς τὸ πλημμελὲς κατωθεῖ, καὶ κατήγορος τῶν ἡμαρτηκότων γίνεται· ὡς μὲν οὖν ἐχθρὸς, ἀμαρτάνειν καταναγκάζει, ὡς δὲ ἐκδικητὴς, παραδεδομένους κολάζει. Ὑμέναιον γοῦν καὶ Ἀλέξανδρον αὐτὸς βλασφήμους ἀπεργασάμενος, πάλιν ἐπαίδευσε διὰ τὰς εἰς Θεὸν βλασφημίας. 69.760 Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι μιμήσκη αὐτοῦ; (A f. 56) Ἄπερ οὖν καὶ ὁ Δαβὶδ ἐννοῶν, θαυμάζεται καὶ λέγει· Εἰ καὶ θαυμαστά σου δημιουργήματα ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ἄπερ ἡδρασας δι' ὅλου τοῦ αἰῶνος ἐστάναι, οὐ μὴν σοὶ μεγάλα πρὸς ὑπαρξιν, ἀλλὰ βραχείας δυνάμεως δακτύλοις ἀναλο γούσης· οὕτω γὰρ τὰς μικρὰς δυνάμεις ἐκάλεσε τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ γε τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον μᾶλλον ἐκπέπληγμαί θεωρῶν, ὅπως καὶ μέμνησαι τούτου καὶ προνοῆ· ὅπερ οὐκ ἂν ὑπῆρξεν, εἴπερ σμικρὸν τι παρὰ σοὶ καὶ οὐδαμινὸν ἐτύγχανε ζῶον. (B f. 32) Ἄλλοι μὲν τῶν Ἰουδαίων καθηγηταὶ πεπλάνηνται, μὴ συνιέντες τὸ μυστήριον· ἐγὼ δὲ, φησὶν, τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασιν ἐνορῶν τὴν κτίσιν, σὰ τὰ πάντα δημιουργήματα βλέπω. Σὺ κατηρίσω ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ τὸν ἐπ' αὐτοῖς τέθεικας νόμον διηνεκῆ· τοῦτο γὰρ οἶμαι δηλοῦν τὸ, "Ἐθεμελίωσας αὐτά." Καὶ μετ' ὀλίγα· Οὐκοῦν εἰ καὶ γέγονας, φησὶν, καθ' ἡμᾶς, καὶ τὸ τῆς ἀνθρωπότητος μέτρον οἰκονομικῶς ὑπελθὼν οὐκ ἐπεγνώσθη παρὰ τινῶν, ἀλλ' ἐγὼ τὴν σὴν ἐπίσταμαι δόξαν· οἶδα τῆς κατὰ πάντων ὑπεροχῆς τὸ ἀξίωμα, ὁμολογῶ καὶ ἐν σαρκὶ γεγονότα δημιουργὸν τῶν ὄλων, οἶδά σε Κύριον καὶ παρενεγκόντα πρὸς σὲ ἥλιον καὶ σελήνην. Δέχεται δὲ ἀπὸ μέρους, ἵνα πᾶσαν νοῆς τὴν κτίσιν. Ἠλάττωσας αὐτὸν βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους. (A f. 56 b, B f. 32 b, K f. 35 b.) Λογικαὶ μὲν οὖν αἱ ἄνω δυνάμεις, μακρὰν τε καὶ ἀτελεύτητον τρίβουσαι ζωὴν. Ὁμοίως δὲ λογικὸς ἐπὶ γῆς ὁ ἄνθρωπος, εἰ καὶ μὴ ἐν ἴσῳ μέτρῳ τοῖς ἄνω, βραχὺ δὲ ὑποβέβηκε τὴν τῶν ἀγγέλων ἀξίαν διὰ τὴν πρὸς τὸ γεῶδες σῶμα συνάφειαν· καὶ ἐλάττων, καθ' ὃ ὑπὸ δίκην ἐστὶ θανάτου καὶ φθορᾶς, καὶ τοῦτο μετὰ τὴν παράβασιν· αὕτη γὰρ εἰσήξε τὴν φθορὰν καὶ τὸν θάνατον. Ἠλαττώσθαι τοίνυν ἀγγέλων λέγεται ὁ Χριστὸς διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου· παθεῖν γὰρ ἠνέσχετο σαρκὶ τῇ ἰδίᾳ, καίτοι μεμενηκὼς ἀπαθὴς τῇ τῆς θεότητος φύσει. [Ἐστεφάνωσε δὲ ἡμᾶς δόξη καὶ τιμῇ, δι' ὧν ὑπάρχων Θεὸς κατὰ φύσιν, ἡλάττωται

δι' ἡμᾶς. ὡς ἂν ἡμεῖς ὑπὲρ φύσιν πλουτήσωμεν ἐν αὐτῷ. "Συνήγειρε γὰρ ἡμᾶς, καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς οὐρανόις ἐν Χριστῷ." Συνεδρεύοντος γὰρ αὐτοῦ, ἐφ' ὅλην τὴν ἀνθρώπου φύσιν δραμεῖται τὸ καύχημα. Οὕτω γὰρ τῇ αὐτοῦ πτωχία πεπλουτήκαμεν, δι' οὓς δόξη καὶ τιμῇ ἐστεφάνωται, καίτοι τῆς δόξης Κύριος ὢν ὡς Θεός. Ἄτιμοι γὰρ ἐν τῇ τοῦ Ἀδάμ παραβάσει γεγεννημένοι, ἐν τῇ ὑπὲρ ἡμῶν ὑπακοῇ τοῦ Χριστοῦ δεδοξάσμεθα.] Κύριε, ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ! (A f. 58) Ἄναδιπλασιάζει τὸ θαῦμα, καὶ πάλιν αὐτὸ τὸ προοίμιον ἀκροτελεύτιον τίθησιν, ἐκπληττό μενος ἐπὶ τῇ γενομένη τῶν ἀνθρώπων θεογνωσίᾳ. 69.761 Καὶ πρὸ τῆς ἀποδείξεως καὶ μετὰ τὴν ἀπόδειξιν τὰ αὐτὰ λέγει ῥήματα, καὶ ὡς ἀπὸ γε τοῦ πλείστου θαύματος ἔρχεται πρὸς δοξολογίαν· καὶ κατευθυνομένην ὁρῶν τῆς ὑφ' ἡλίον πάσης τὴν δόξαν τοῦ Σωτῆρος, μονονουχὶ καὶ ἀνασκιρτᾷ, καὶ τὸν ἑαυτοῦ λόγον ἀνα λαβῶν λέγει· "Κύριε, ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ!"

ΨΑΛΜΟΣ Θ΄.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν κρυφίων τοῦ υἱοῦ. (A f. 58 b) Ἡ εἰς τὸ τέλος ἐπιγραφή δείκνυσιν, ὅτι συντέθειται τῷ Δαβὶδ ὁ ψαλμὸς οὐκ ἐπὶ τισιν ἤδη συντετελεσμένοις πράγμασιν, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἔσο μένοις ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. Ταῦτα δὴ ἦν τὰ κρύφια τοῦ υἱοῦ, τουτέστι τὸ Χριστοῦ μυστήριον, ὃ προέγνωστο μὲν τοῖς ἁγίοις προφήταις, ἀποκαλύπττον τὸς αὐτοῖς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐκβέβηκε δὲ εἰς πέρας καιροῖς ἰδίους. Κρύφια τοίνυν τοῦ υἱοῦ, τὰ κρυφίως πεπραγμένα τῷ Σωτῆρι· πολλὰ δὲ ταῦτα ἦν, ἢ τε ἐκ Παρθένου διὰ Πνεύματος ἁγίου κατὰ σάρκα γέννησις, τὰ τε θαύματα, ὅ τε θάνατος αὐτὸς, καὶ ἡ εἰς ἄδου κάθοδος, καὶ ἡ ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσις, καὶ ἀπλῶς ὁ τῆς ἐνανθρωπήσεως τρόπος, καὶ τὰ ἐντεῦθεν τῷ βίῳ κατωρθωμένα. Ταῦτα γὰρ πάντα κρυφίως αὐτῷ πέπρακται· ἀπέκρυψε γὰρ αὐτὰ καὶ τοὺς ἄρχοντας τοῦ κόσμου τούτου· "Μυστήριον γὰρ, φησὶ, τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰῶνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν." Καὶ πάλιν· "Σοφίαν λαλοῦμεν Θεοῦ ἐν μυστηρίῳ τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρ χόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν." Ἐλάνθανε δὲ καὶ τοὺς μαθητὰς ὁ θάνατος Χριστοῦ, καὶ ἡ κατὰ τοῦ θανάτου νίκη. Ἦν γὰρ, φησὶ, τοῦτο κεκρυμμένον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. Εἰκότως τοίνυν οἱ ἔβδο μήκοντα, τοῦ υἱοῦ τὸν θάνατον ὠνόμασαν κρύφιον. (A f. 5) Περιέχει δὲ ὁ ψαλμὸς ἐθνῶν κλήσιν καὶ εὐχαριστίαν ὑπὲρ αὐτῶν, ἡγουν παρ' αὐτῶν· καὶ τῆς Χριστοῦ οἰκονομίας μεμéstωται, καὶ προσώπων ἔχει διαφορὰς, καὶ προσέτι θεωρημάτων ἄλλοτε ἄλλων ἐφ' ἕτερα μεταστάσεις, πλὴν οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος ἀποκομιζούσας τὸν νοῦν. Ἄρχεται δὲ τοῦ ψαλμοῦ, τὸ τῶν ἐθνῶν πρόσωπον ὑποδύς, ἦτοι τὸ τῆς ἀνθρωπότητος. Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σοί. (A f. 5) Μεγάλα μὲν οὖν πάντα καὶ ἀξιάκουστα τὰ διὰ Χριστοῦ, τοῖς γε μὴν ὁρῶσιν αὐτὰ καὶ ἐπεγνωκόσιν. Αὐτὸς ὁ τούτων ἀποτελεστής, εὐφροσύνη γίνεται, καὶ πρόφασις εὐθυμίας, καὶ πανηγύρεως ἀφορμὴ, ὥστε καὶ λέγειν ἕκαστον· Εὐφρανθήσομαι ἐν σοί. Φιλοθέου δὲ ψυχῆς ἀπόδειξις τὸ χρῆμά ἐστι· 69.764 τὸ γὰρ χαίρειν ἐπὶ Θεῷ καὶ εὐφραίνεσθαι διαδείκνυσι σαφῶς, ὅτι ὁ νοῦς τῶν ἐπὶ Θεῷ εὐφραινομένων ἔξω γέγονε τοῦ θέλειν ἐφήδεσθαι τοῖς κατὰ τόνδε τὸν βίον πράγμασιν, ἃ ματαιότητα καὶ μανίας ψευδεῖς εἶποι ἂν τις. Εὐφραίνεται δὲ νοῦς ἐπὶ Θεῷ, φιλάρετος ὢν, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ δόξης ἐραστής, καὶ τῶν θαυμασίων τῶν παραδόξων αὐτοῦ θεωρὸς γεγονώς. Ἐν τῷ ἀποστραφῆναι τὸν ἐχθρόν μου εἰς τὰ ὀπίσω. (A f. 60) Ἐπειδὴ δὲ δεδώκαμεν τοὺς ἐξ ἐθνῶν πιστεύσαντας ποιῆσθαι τὴν ἐξομολόγησιν, ὅταν ἀκούσωμεν λεγόντων αὐτῶν, "Εὐφρανθήσομαι ἐν σοί," καὶ τὰ ἐξῆς, νοοῦμεν ὅτι πρέπει ἂν τοῖς ἤδη πιστεύσασιν καὶ πεφωτισμένοις καὶ

ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν ἢ φωνὴ αὐτῆ. Ἀσθενήσουσι καὶ ἀπολοῦνται ἀπὸ προσώπου σου. (A f. 60 b) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, πρόσωπον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατὴρ ὁ Υἱός, ὅς ἐστιν εἰκὼν αὐτοῦ ἀπαρ ἀλλακτός· ἡσθένησαν δὲ ἀπ' αὐτοῦ πάντες οἱ τῆς αὐτοῦ δόξης ἐχθροὶ, τουτέστιν ὁ Σατανᾶς καὶ αἱ σὺν αὐτῷ δυνάμεις. Πρὸ μὲν γὰρ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας, δυσάντητος ἦν καὶ ὅλης κατεθρασύνετο τῆς ὑπ' οὐρανὸν, λέγων· "τὴν οἰκουμένην ὅλην καταλήψομαι τῇ χειρὶ ὡς νοσσιᾶν, καὶ ὡς καταλελειμμένα ὡὰ ἀρῶ." Ἐπειδὴ δὲ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν ὑπελθὼν ὁ Μονογενὴς γέγονεν ἄνθρωπος, ἡσθένησεν ὁ ἐχθρός· πεπτώκασιν αἱ δυνάμεις αἱ δειναὶ καὶ ἀφόρητοι, καὶ γεγονάσιν ὑπὸ πόδας ἀγίων. Ἐκάθισας ἐπὶ θρόνου, ὁ κρίνων δικαιοσύνην. (A f. 61) Ἐπεξεργάζεται προθύμως ὅπερ ἔφη, καὶ διδάσκει σαφῶς ὅτι ἂν βούλοιο δηλοῦν τὸ, ὅτι "Ἐποίησας τὴν δίκην μου." Καθίσαι γὰρ αὐτὸν ἐπὶ θρόνου φησὶν, ἀνθρωπινώτερον φθεγγόμενος, καὶ ὡς ἐξ ὁμοιότητος τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων διαπλάττων τὰ νοητά. Οἱ γὰρ βασιλεῖς ὅταν ἀκούσωσιν, ὅτι κάμνουσιν ἢ πόλεις ἢ χώραι ἐκ βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς ἢ τυραννικῆς ἀπονοίας, ἐπὶ τοὺς τῆς βασιλείας ἀναπηδῶσι θώκους, οἷον δικάζοντες τοῖς τετολμημένοις, καὶ ψῆφον ἐκφέρουσι κατὰ τῶν ἡδικοκῶτων, καὶ τοὺς μὲν κακοὺς κακῶς ἀπολέσθαι προστάσσουσι, σώζουσι δὲ τοὺς ἡδικοκῶτους· οὕτω καὶ ὁ Σωτὴρ ἐκάθισεν ἐπὶ θρόνου, καὶ οὐχ ἴδρυσίν τινα ἐν τούτοις δηλοῖ τὸ, ἐκάθισεν, ἀλλ' οἷον ἐξουσίας ἐπίδειξιν, καὶ δικαστικῆς λαμπρότητος δόξαν· ὡς εἶναι τὸ, Ἐκάθισας, ἀντὶ τοῦ, Ἐδίκασας, ἐπεξῆλθες, ἡμυνας. (A f. 61) Ἔοικε δὲ ἐν τούτοις ὁ Ψάλλων διὰ μὲν τοῦ, Ἐκάθισας, τὴν εἰς τὸ κρίνειν ἐπισκοπὴν δηλοῦν τοῦ Θεοῦ· Ἔθνη δὲ τὰς τῶν πονηρῶν δαιμόνων ἀγέλας ἀποκαλεῖν ἀναγωγικῶς, αἱ διεμοιράσαντο τὴν ὑπ' οὐρανὸν, εἰς πολυειδῆ καὶ πολύτροπον ἀποφέρουσαι πλάνην καὶ ἁμαρτίαν· ἀσεβῆ δὲ ἀπολλύμενον ἢ καθόλου πάντα τοιοῦτον, ἢ καὶ αὐτὸν τὸν διάβολον. Ἴνα δὲ μάθης τοῦ Θεοῦ τὴν ἰσχύ, ἄκουε τῶν ἐξῆς· 69.765 Τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐξήλειψας εἰς τὸν αἰῶνα. (B f. 35) Οὐ μόνον, φησὶν, ἡσθένησαν καὶ ἀπολώλασιν ἐπιτιμηθέντες οἱ δυσμενεῖς, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐξῆλειψθη τὸ ὄνομα αὐτῶν. Ὄνομα δὲ φησὶν ἐν τούτοις οὐχ ἀπλῶς τὴν κλήσιν, ἐπεὶ μηδὲ τοῦτο γέγονεν (μεμνήμεθα γὰρ εἰς δεῦρο καὶ τοῦ Σατανᾶ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ δαιμονίων ἀκαθάρτων)· δηλοῖ δὲ τὴν δόξαν. Τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ῥομφαῖαι εἰς τέλος. (A f. 61 b) Ἐξέλιπον καὶ τοῦ διαβόλου αἱ ῥομφαῖαι εἰς τέλος, ὅ ἐστι παντελῶς· αὐταὶ δὲ εἶεν ἂν ἦτο αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις, δι' ὧν ἦν ἰσχυρός· ἢ τὰ καθ' ἡμῶν τυραννήσαντα πάθη, δι' ὧν ἐχειροῦτο τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τραυματίας ἀποφαίνων, τοῖς ἰδίους ὑπ' ἐτίθει ζυγοῖς· ἢ τῆς ἐνούσης αὐτῷ δυστροπίας τὰ εὐρήματα, καὶ αἱ πολύτροποι μηχαναὶ, ἃς ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν εἰργάσατο. Πᾶν γὰρ εἶδος αἰσχυρᾶς ἡδονῆς καὶ τῶν ἐτέρων ἁμαρτιῶν, μαχαίρας εἶναί φαμεν διαβολικὰς, ἦτοι βέλη τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, δι' ὧν καρδίαν κατατοξεύουσι καὶ κατανεκροῦσιν εἰς ἁμαρτίαν, ἀλλ' ἐκλεοίπασιν αἱ ῥομφαῖαι· ἐνεδυσάμεθα γὰρ καὶ ἡμεῖς τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, δι' ἧς αὐτὰς ἀπημβλύναμεν. Ἦτοίμασεν ἐν κρίσει τὸν θρόνον αὐτοῦ. (B f. 35. b) Οὐκοῦν ὁ ἀεὶ βασιλεὺς Χριστὸς ὡς Θεὸς βεβασίλευκε καὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ αὐτοὺς ὑποθεῖς τοῖς εὐαγγελικοῖς θεσπίσμασι. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ, ἐν κρίσει τὸν ἑαυτοῦ θρόνον ἐτοιμάσαι, καὶ κρίναι τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ καὶ λαοὺς ἐν εὐθύτητι. Καὶ αὐτὸς κρινεῖ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, κρινεῖ λαοὺς ἐν εὐθύτητι. (A f. 62 b) Ἐπεὶ δὲ ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ, τὸ κρίνειν ἀντὶ τοῦ δικάζειν λαμβάνειν, ἢ ἀντὶ τοῦ καθηγεῖσθαι καὶ προεστάναι πόλεων ἢ χωρῶν, κατὰ τὸ, "Παιδεύθητε πάντες οἱ κρίνοντες τὴν γῆν," ῥητέον ὅτι ἐξαλειφθέντος εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ ὀνόματος τῶν ἐθνῶν, καὶ εἰς ἅπαν ἀνηρημένης ἀρχῆς ἀπάσης καὶ ἐξουσίας διαβολικῆς ἐν δικαιοσύνῃ, κατάρξει καὶ κατακυριεύσει Χριστός. Ὁ γὰρ τοῦ θρόνου, τὴν βασιλείαν ὑποδηλοῖ, ἦτις, οὐδενὸς ἀνθεστηκότος, ἐτοιμοτάτη τις ἔσται, τουτέστιν ἀδιακωλύτως ἐκλάμπουσα,

καὶ κατακρατοῦσα τῶν ὅλων. Δικάσει γὰρ ὁ Χριστὸς ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ κατάρξει λαῶν τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· βεβασίλευκε γὰρ τῆς ὑπ' οὐρανόν. Νοήσεις δὲ τοὺς στίχους καὶ οὕτως· ὅτι ὁ τὴν τοῦ δια βόλου τυραννίδα καθελών, καὶ τῆς ἐκείνου σκαιότητος ὅλην ἀπαλλάξας τὴν ὑπ' οὐρανόν, αὐτὸς ἤξει κατὰ καιροὺς ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς, ἵνα κρίνη τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ. Πᾶσαν γὰρ τὴν κρίσιν δέδωκεν ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ, καὶ δεῖ πάντας ἡμᾶς φα νερωθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἐγένετο Κύριος καταφυγὴ τῷ πένητι, βοηθὸς ἐν εὐκαιρίαις, ἐν θλίψεσι. (C f. 16 b) Ποίω φησὶ πένητι; Τῷ ἐκουσίως πενομένῳ καὶ διὰ τὸν Θεόν. Ἄντι γὰρ τῆς ἐκουσίου πενίας τούτῳ τὸν ἑαυτοῦ πλοῦτον ὁ Θεὸς χαρίζεται, καὶ ἐν τῷ τῆς θλίψεως καιρῷ ῥύστης καὶ βοηθὸς αὐτοῦ εὐρίσκεται. 69.768 (A f. 63) Νοητέον δὲ ταῦτα καὶ κατὰ ἀναγωγὴν, ὅτι τῷ πτωχῷ τῷ πνεύματι λαῶ, τουτέστι τῷ πτωχεύοντι πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας, οὐ πρέσβυς, οὐκ ἄγγελος, οὐχ ἑτέρα τις δύναμις ἢ ἐξουσία λογικὴ βεβοήθηκεν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος, ὁ τοῦ νοητοῦ πλοῦτου χορηγός, αὐτὸς βεβοήθηκεν ἐν εὐκαιρίαις, εἴτουν ἐν καιρῷ δεκτῷ θλίψεως σέσωκεν ἐπὶ καιροῦ. Ποία δὲ ἦν ἡ θλίψις; Ἡ δυσφόρητος ἀμαρτία φορτίου δίκην ἐπηρημένη, ὥστε καὶ ἕκαστον τῶν ὑπ' αὐτῇ γεγονότων ἀναφωνεῖν, ὅτι "Αἱ ἀνομίαι μου ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ." Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Σατανᾶς βαρὺς ἦν, καὶ φορτίου παντὸς δυσαχθέστερος ἐπιπίπτων μετὰ τῆς πονηρᾶς φάλαγγος. Πεπιεσμένης τοίνυν τῆς ὑπ' οὐρανόν καὶ οἶον ἐκτεθλιμμένης, ἐπὶ καιροῦ ἐπεφοίτησε τοῖς ἐπὶ γῆς ὁ Κύριος, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησεν. Οἱ δὲ γε ἀλιτήριοι δαίμονες, τὸ μὴ ἐν καιρῷ πεπράχθαι τὴν οἰκονομίαν κατ' εἰσέδοτον λέγοντες· "Ἥλθεσ ὧδε πρὸ καιροῦ βασιλεῖσαι ἡμᾶς." Ἄλλ', ὧ παμπόνηροι, φαίη τις ἂν, οὐ πρὸ καιροῦ μάλλον, ἀλλ' ἐν εὐκαιρίᾳ καὶ ἐν θλίψει βεβοήθηκεν ἡμῖν, καὶ καταφυγὴ γέγονεν ὁ τῶν ὅλων Σωτὴρ καὶ Κύριος. Καὶ ἐλπιδάτωσαν ἐπὶ σὲ [var. lect., σοί] οἱ γινώσκοντες τὸ ὄνομά σου. (A f. 63. b) Τίνες δὲ εἰσιν οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτῷ καὶ γινώσκοντες τὸ ὄνομα αὐτοῦ; Οἱ τοῖς θεσπίσμασιν ὑπέχοντες τὸν ἀρχένα. Καὶ τοῦτο διδάξει λέγων αὐτὸς· "Ὁ ἀγαπῶν με, τὰς ἐντολάς μου τηρεῖ." Ὅτι οὐκ ἐγκατέλιπες τοὺς ἐκζητοῦντάς σε, Κύριε. (A f. 63 b) Ἰσχυρίζεται διὰ πείρας ἔχειν τὸ πρᾶγμα, εἰδέναι τε ὅτι τὸ ἀκράδαντον ἔχει. Ἀληθὲς γὰρ τὸ τοῦ Ἱερεμίου, ὅτι "Εὐλογημένος ἄνθρωπος ὃς πέποιθεν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἔσται Κύριος ἐλπίς αὐτοῦ· καὶ ἔσται ὡς ξύλος εὐθηνοῦν παρ' ὕδατι." Οὕτω καὶ ἕτερός φησιν· Ἐμβλέψατε εἰς ἀρχαίας γενεάς, καὶ ἴδετε, τίς ἠλπισεν ἐπὶ Κύριον, καὶ κατ' ἠσχύνθη, ἢ τίς ἐπεκαλέσατο αὐτόν, καὶ ἐγκατέλιπεν αὐτόν. Ψάλατε τῷ Κυρίῳ τῷ κατοικοῦντι ἐν Σιών. (A f. 64) Εἰ τοίνυν λέγοιτο κατοικεῖν ὁ Θεὸς ἐν Σιών, οὐ κατὰ τὰς Ἰουδαίων ὑπονοίας αἰσθητῶς τοῦτο πράττεσθαι νοοῦμεν· οὐ γὰρ ἐν τῇ ἐπιγείῳ Σιών, οὐδὲ ἐν μόνῃ τῇ Ἱερουσαλὴμ κατοικεῖ ὁ Θεός· ἀλλὰ Σιών εἶναί φαμεν τὴν νοητὴν ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν, ἢ καὶ ἀδελφὴ τῆς ἄνω νοεῖται. Πρέποι δ' ἂν ὀνομάζεσθαι Σιών τὴν τε ἄνω καὶ ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν· ἐρμηνεύεται γὰρ Σιών σκοπευτήριον· τοῦτο δὲ ἐστὶν αὕτη τε ἀκείνη. Οὐκοῦν κατοικεῖ Θεὸς ἐν τῇ Σιών 69.76 οὐ περιγραφόμενος (πληροῖ γὰρ τὰ πάντα), ἀλλ' οἶον ἐμφιλοχωρῶν καὶ ἀναπαυόμενος ἐν αὐτῇ. "Ὡδε γὰρ, φησὶ, κατοικήσω, ὅτι ἠρετισάμην αὐτήν." Ἀπεφοίτησε μὲν γὰρ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς, λέγων· "Ἴδου ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ὑμῖν." Πεπλούτηκε δὲ αὐτόν ἢ ἐξ ἔθνων Ἐκκλησία, πρὸς ἣν ὁ Ψάλλον φησὶν· "Ἀκουσον, θύγατερ," καὶ τὰ ἐξῆς, "ὅτι ἐπεθύμησεν ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου." Τοῖς γε μὴν κατ' οἰκοῦσιν ἐν ταύτῃ τῇ Σιών, τουτέστι τοῖς ἠλεημένοις καὶ σεσωσμένοις διὰ πίστεως, μηκέτι ζωοθυτεῖν· ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς πνευματικὴν λατρείαν μετεφοίτησε τὰ ἐν νόμῳ, τὰς ὧδὰς ἀνιέναι τῷ Θεῷ, καὶ ψάλλειν αὐτῷ θυσίας αἰνέσεως θύοντας· ψάλλειν δὲ τὰ αὐτοῦ καὶ μόνον λαλοῦντας μεγαλεῖα καὶ κατορθώματα. Ἀναγγείλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτοῦ. (A f. 64 b) Χριστοῦ δὲ φαμεν ἐπιτηδεύματα, ἥτοι τὰς θεοσημείας, ἢ τῆς μετὰ

σαρκὸς οἰκονομίας τὸ εὐτεχνές. Βαθὺς γὰρ λίαν ὁ τοῦ μυστηρίου λόγος, καὶ ἰσχυραῖς ἐρευναις ἐκ μέρους ἀλώσιμος, καὶ πίστει δεκτός· πολὺ γὰρ ἐν αὐτῷ τὸ θαῦμα. Ὅτι ὁ ἐκζητῶν τὰ αἵματα αὐτῶν, ἐμνήσθη. (A f. 64 b) Καὶ τίνα τρόπον; Ἐνηνθρώπηκε γὰρ, καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ὁμοίωσιν ὑπελθὼν, ὑπέμεινε σταυρὸν, ἵνα πάντας ἀγοράσῃ τῷ ἰδίῳ αἵματι, καὶ διαβολικῶν ἀρπάσῃ βρόχων τοὺς ἀλόντας αὐτοῖς. Οὐκ ἐπελάθετο τῆς κραυγῆς τῶν πενήτων. (A f. 65) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, πένητας ἐν τούτοις ἢ τοὺς ἐξ ἔθνων ὀνομάζει, ἢ τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν πλειστάκις παρακαλοῦντας ἀγίους· τοὺς μὲν, ὡς οὐκ ἔχοντας πλοῦτον τὸν νοητὸν (οἱ γὰρ ὅλως τὸν φύσει Θεὸν οὐκ εἰδότες, ποίαν ἂν ἔχοιεν λαμπρότητα νοητὴν)· τοὺς δὲ, ὡς ταπεινὸν καὶ συνεσταλμένον ἔχοντας φρόνημα. Εἰ μὲν οὖν πένητας εἶναι φαμεν τοὺς ἀγίους, οὐκ ἐπελάθετο τῆς κραυγῆς αὐτῶν, ἥς πε ποίηνται, πλειστάκις παρακαλοῦντες τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Θεὸν, ἐπισκέψασθαι τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ ἀντιλαβέσθαι τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐφασκον γάρ· "Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, ἐμφάνηθι· ἐξέγειρον τὴν δυναστείαν σου, καὶ ἔλθ' εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς·" καὶ πάλιν· "Κύριε, κλῖνον οὐρανοὺς καὶ κατὰ βῆθι." Εἰ δὲ τὰ ἔθνη νοοῦμεν τοὺς πένητας, ἐπειδὴ φωνὰς ὑπὲρ ἑαυτῶν οὐκ ἂν ἔχοι τις αὐτὰ καταδειξάσῃ ῥήξαντά ποτε (πῶς γὰρ ἂν ἐπεκαλέσαντο Θεὸν ὃν οὐκ ᾔδεισαν)· φαμὲν, ὅτι διὰ πραγμάτων μᾶλλον ἢ ῥημάτων τῶν παρ' αὐτῶν γέγονεν ἡ φωνή. Πᾶσα γὰρ πῶς ἀδικία μονονουχὶ κατακέκραγε τοῦ δρῶντος αὐτὴν, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων προσάγει λιτὴν, τοῦ 69.772 πλημμελοῦντος τὸ ἀπηνές καταγγέλλουσα, καὶ διανιστῶσα πρὸς ἐπικουρίαν τὸν ἐπαμῦναι δυνάμενον. Κατεβόησε γοῦν τοῦ Κάιν τοῦ αἵμα τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἀναιρεθέντος. "Φωνὴ γὰρ, φησὶν, αἵματος τοῦ ἀδελφῆ σου βοᾷ πρὸς με." Δέδωκε δὲ καὶ ὁ θεὸς παῦλος φωνὴν τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ Χριστοῦ· κρεῖττον γὰρ ἔφη λαλεῖν αὐτὸ παρά τὸ Ἄβελ· τὸ μὲν γὰρ κατέκρινε τὸν φονευτὴν, καὶ οἷα κατηγοροῦσαν ἠφίει φωνὴν, τὸ δὲ γέγονε τῷ κόσμῳ σωτήριον, καὶ πλημμελημάτων ἄφεσιν ἐκάλεσεν ἐπ' αὐτόν. Καθαρίζει γὰρ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας τὸ αἷμα Χριστοῦ, καθὰ γέγραπται. Οὐκοῦν ἡ ἀπώλεια τῶν ἔθνων, ἤγουν τὰ αἵματα αὐτῶν τὰ ζητηθέντα παρά Θεοῦ, κραυγῆς δύνάμιν ἀπετέλεσε, καὶ κέκληκε τὸν τῶν ὅλων δημιουργὸν εἰς ὄργας τὰς κατὰ τῶν ἀνηρηκότων. Ὡς περ γὰρ τὸ αἷμα τοῦ Ἄβελ βοῆσαι λέγεται πρὸς τὸν Θεὸν, οὐκ αὐτὸ που πάντως ἰδίαν ἔχον φωνὴν, ἀλλ' οἶονεὶ τὴν τοῦ πράγματος ἀτοπίαν κατεστυγηκότος Θεοῦ· οὕτω νοήσει τις καὶ ἐπὶ τῶν προσκυνούντων τοῖς δαίμοσιν. Εἰ γὰρ οὐκ ἴσασι τὸν τῶν ὅλων Θεὸν, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐβόησαν πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ὅτι περ πλεονέκτων παρά τοῦ Σατανᾶ, δι' αὐτοῦ τρόπον τινὰ τοῦ πράγματος ἀνακεκράγασι, τὴν ἐφ' ἑαυτοῖς πάντως αἰτοῦντες ἐπικουρίαν. Ἐλέησόν με, Κύριε, ἴδε τὴν ταπεινώσίν μου. (A f. 66) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, μνημονεύσας ὁ Ψαλμωδὸς πενήτων κραυγῆς ἥς οὐκ ἐπελάθετο ὁ Θεὸς, εἰσεκόμισεν εὐθέως ὅποια γέγονεν ἡ κραυγὴ παρά τῶν πενήτων ἔθνων. Οἷον γὰρ ἤδη πεφωτισμένοι καὶ ἀνανήψαντες, καὶ τῆς τῶν δαιμόνων κατεγνωκότες ἀπάτης, καὶ ἐν ἐπιγνώσει γεγονότες τῆς αὐτῶν ἐπιβουλῆς, ὡς καὶ ἐν πολεμίων ποιεῖσθαι μοῖρα τοὺς πάλαι προσκυνουμένους, παρακαλοῦσι τῆς ἄνωθεν ἐπικουρίας τυχεῖν, καὶ φασὶ τεταπεινώσθαι, οὐχ ὑπὸ τῆς ἑαυτῶν φύσεως (ἐπὶ ἀφθαρσία γὰρ ἔκτισεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς), ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλῆς. Φθόνῳ γὰρ διαβόλου, θάνατος εἰσηλθεν εἰς τὸν κόσμον. Ἄλλ', ὦ Δέσποτα, φησὶν, ἐλέησόν με· σὺ γὰρ, ὁ ὑψῶσαι δυνάμενος ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου τοὺς ἀλόντας αὐταῖς. Πύλαι δὲ θανάτου, αἱ πονηραὶ δυνάμεις, κατακομίζουσαι εἰς πυθμένα θανάτου τοὺς ὑπ' αὐτοῖς γεγονότας, καὶ αἱ πολυειδεῖς ἁμαρτίαι, ἐξ ὧν τοὺς ἐνειλημμένους ἐξαιρεῖται Θεός. Θυγατέρα δὲ Σιών, τῆς ἐν οὐρανοῖς ἦτοι τῆς τῶν πρωτοτόκων Ἐκκλησίας τὴν ἐπὶ γῆς ὀνομάζουσι· πεποίηται γὰρ ὡς πρὸς ἐκείνην. "Ὅρα γὰρ, φησὶ ἡ Γραφή, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει·" τύπος γὰρ ἦν Ἐκκλησίας, ἡ σκηνή. Ἐν ταύτῃ τοίνυν γεγονῶς τῆ Σιών, φησὶν, μελωδήσω σοι, τὰς

αίνεσεις ἐξαγγελῶ καὶ πάσας ἀπαραλείπτως, ὡς μηδένα τρό πον ἐλλείψαι δοξολογίας. Ἐοίκασι δὲ διὰ τούτου δη λοῦν, ὡς οὐχὶ τοῖς ἔξω τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ τοῖς ἐν αὐταῖς εἰσελαύνουσι διὰ τῆς πίστεως, πρέπει τὸ δοξολογεῖν. "Οὐ γὰρ ὠραῖος αἶνος ἐν στόματι ἄμαρ 69.773 τωλοῦ." Καὶ πῶς ἄσομεν τὴν ὠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἄλλοτρίας; Φασὶν οὖν οἱ ἐξ ἔθνῶν, ὅτι διὰ τοῦτο ἐγεί ρεις ἡμᾶς ἐκ τῆς ταπεινώσεως, ἵνα ἐν τῇ ἐπουρανίῳ Σιῶν χορευόμεθα. [Ὁ ὑψῶν με ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου. Πύλαι θανάτου κατὰ Διαφόρους ἂν νοοῖντο τρόπους. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ δράκων ὁ ἀποστάτης, ὁ φαυλό τητος ἀπάσης εὐρετής, καὶ αἱ σὺν αὐτῷ δυνάμεις πονηραὶ, λέγοντο ἂν οὐκ ἀπεικόντως θανάτου πύλαι· κατακομίζουσι γὰρ εἰς πέταυρον ἄδου, καὶ εἰς πυ θμένα θανάτου, τοὺς ὑπ' αὐτοὺς γεγονότας. Νοηθεῖεν δὲ ἂν θανάτου πύλαι καὶ αἱ πολυειδεῖς ἁμαρτίαι, καὶ μὴν καὶ οἱ παρ' Ἑλλησιν σοφοὶ, συνασπίζοντες τῇ πλάνῃ, καὶ τῆς εἰδωλολατρείας τὸ ἀκαλλὲς ταῖς ἑαυ τῶν εὐγλωττίαις ἐξωραΐζειν σπουδάζοντες.] Ἀγαλλιασόμεθα ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου. (A f. 66 b) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, ἀσμενίζουσι τὴν οἰκονομίαν οἱ ἐξ ἔθνῶν, ἣν ἐν Χριστῷ πεποίηκεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, Σωτὴρα καὶ Λυτρωτὴν ἀναδειξας αὐτὸν τῷ κόσμῳ παντί· εὐδόκησε γὰρ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν αὐτῷ, τὰ τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. Οὐκοῦν προσιέντες τὴν πίστιν, ὡς εἰσκομίζουσαν ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγα τρὸς Σιῶν. Σωτήριον δὲ πανταχοῦ ἡ Γραφή τὸν Χρι στὸν ὀνομάζει. Ἄδεται γοῦν ὡς ἐκ προσώπου τινῶν δεδιψηκότων ἰδεῖν τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ· "Δεῖξον ἡμῖν, Κύριε, τὸ ἔλεός σου, καὶ τὸ σωτήριόν σου δώης ἡμῖν." Ἐν παγίδι ταύτῃ ἦ ἔκρυσαν. (A f. 66 b) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, ἔθνη χρὴ λέγειν τὴν ἀκάθαρτον τῶν δαιμόνων πληθύν, οἱ κατεσκευά σαν μὲν τῷ Σωτήρι, καθάπερ ὠήθησαν, τὴν ἐπὶ τῷ θανάτῳ διαφθοράν. Ἐστρατήγησαν αὐτοὶ ταῖς Ἰουδαίων μανίαις, στήσαντες ὑπουργὸν τὸν κλεπτί στατον μαθητήν· ἐνεπάγησαν δὲ αὐτοὶ μᾶλλον, ἥπερ ὁ τὴν παρ' αὐτῶν ὑπομείνας ἐπιβουλήν. Ἐξεπρίατο γὰρ τῷ ἰδίῳ αἵματι τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ τῆς τοῦ διαβόλου σκαιότητος ἠλευθέρωσεν. Ἐφη γὰρ τὸν τῷ κόσμῳ σωτήριον μέλλον ὑπομείναι σταυρόν· "Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου, νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται." Καὶ, "Ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν." Καὶ οἱ διώκται δὲ ταῦτα πεπόνθασιν, ἃ τοῖς πολλοῖς ἐξήρ τυσαν. Ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ. (A f. 67, C f. 18) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, ὀρθοῦ κρι ματος γεγονότος, καὶ κολάσεως ἐπενηνεγμένης τοῖς ἀνόσια πεπλημμεληκόσιν, ἐπιγινώσεται ὁ Κύριος παρὰ τῶν πιστευσάντων εἰς αὐτόν, ὡς ὑπάρχων δί καιος, ὄσιός τε καὶ δυνατός· ἐν γὰρ τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ συνελήφθη ὁ ἁμαρτωλός. Τοῦτο δὲ διχῆ νοητέον· ἢ γὰρ ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Θεοῦ καθάπερ εἷς τινα παγίδα ἐμπεσῶν ὁ ἁμαρτωλός, τὰς τῆς δυσσε 69.776 βείας δίδωσι δίκας, ἢ τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν περιπεσῶν, συλληφθήσεται· ὁ γὰρ τῷ πλησίον ὀρύσ σων βόθρον, ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν. Καὶ κριμα ἄλη θῶς δίκαιον, τὸ, τοὺς κατασκευάσαντας ἀνθρώπων τὸν θάνατον, ἐν αὐτῷ περιληφθῆναι, τοῦ Θεοῦ τὴν ἀπά την κατὰ τοῦ μηχανωμένου τρέποντος. Ἄμαρτωλὸν δὲ ἐνταῦθα καλεῖ ὁ Δαβὶδ, ἥτοι καθ' ὅλου τὸν ἄμαρ τίαις ἔνοχον (πᾶσα γὰρ ἀνάγκη τὸν οὕτω ζῆν εἰωθότα, κολάζεσθαι τοῖς ἰδίῳις ἔργοις ἐμπεπαρμένον· σειραῖς γὰρ τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται)· ἢ ἁμαρτωλὸν τὸν Ἰουδαίων δῆμον ὀνομάζει, καὶ μάλα εἰκότως· ἀπέμεινε γὰρ ἐν μολυσμοῖς, οὐ προσηκά μενος τὴν διασμήχουσαν χάριν, ἐναπέθανε τοῖς ἑαυ τοῦ πλημμελήμασι. Κληθεῖ δ' ἂν ἁμαρτωλός καὶ ὁ τῆς ἁμαρτίας εὐρετής Σατανᾶς, ὃς δικαίῳ κρίματι συνελήφθη, τοῖς ἰδίῳις ἔργοις περιπεσῶν· κατ εσκευάσε μὲν γὰρ καὶ γέγονεν ὑπὸ πόδας δικαίων. Ἀποστραφήτωσαν οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὸν ἄδην. (A f. 67 b) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, ἐκ πολλῆς ἄγαν φιλοθεΐας οἱ πιστεύσαντες εἰκότασιν ἐπαρᾶσθαι τοῖς ἡθετηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν πο λυευκτον χάριν, δι' ἧς ἠδύναντο τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἀποφαίνεσθαι κληρονόμοι. Ἡ τάχα ἔθνη Θεοῦ ἐπιλανθανόμενα,

οί δαίμονες εἰσι· κατ' οὐδένα γὰρ τρόπον πρακτικῶς Θεοῦ διαμέμνηται, ἀλλ' ἕξω πάσης εἰσὶν ἀρετῆς καὶ ἀγαθουργίας. Ὅτι οὐκ εἰς τέλος ἐπιλησθήσεται ὁ πτωχός. (A f. 68) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, πένητας ἐνταῦθα ἢ πάντας τοὺς ἀγίους ὀνομάζει ἀπλῶς, ὑφειμένον καὶ ταπεινὸν ἔχοντα φρόνημα, ἢ τοὺς ἐξ ἔθνῶν κεκλημένους, οἱ πάλαι ἐν ἐνδείᾳ ἦσαν παντὸς ἀγαθοῦ. Τοῦ τους οὐκ εἰς τέλος ἐπιλησθήσεσθαί φησι· μνήμη γὰρ γέγονεν αὐτῶν παρὰ τῷ φιλοκτίρμονι Θεῷ, καὶ κέ κληνται διὰ Χριστοῦ πρὸς ἐπίγνωσιν, τὸν τῆς ἀρχαίας ἀπάτης ἀπολυσάμενοι ζυγόν. Ἀνάστηθι, Κύριε, μὴ κραταιούσθω ἄνθρωπος. (A f. 68) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, ἐπιλάμψειν τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς εὔχεται τὸν Μονογενῆ καὶ διεγερθῆναι, ὅπως ὁ ὑψηλόφρων ἐκεῖνος διάβολος (ὄν καὶ ἄνθρωπον ἐπὶ τοῦ παρόντος καλεῖ διὰ τὸ ἀσθενές, καὶ τό γε πρὸς Θεὸν μηδὲν ὄλως ὑπάρχειν αὐτὸν, ἀλλ' οἷον ἐν τάξει τῶν γηγενῶν) μὴ ἐπὶ πλεῖον ἐπαίρη τὴν ὀφρὺν, μὴ δὲ κραταῖος φαίνεται. Κριθήτωσαν ἔθνη ἐνώπιόν σου. (A f. 68 b) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, τὴν ἐπὶ σωτηρίᾳ γενησομένην τῶν ἔθνῶν κρίσιν γενέσθαι εὔχεται· Κριθήτωσαν γὰρ, φησὶν, ἔθνη, οὐχ ἵνα τὰς τῶν ἑπτὰ σμένων δοῖεν δίκας, ἀλλ' ἵνα γνωσθεῖεν ὡς ἡδίκη μένοι, καὶ τῆς τοῦ τυραννήσαντος ἕξω γένοιτο χειρὸς· ὡς εἶναι κρίσιν ἐνταῦθα τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοκρίσιαν, καθ' ἣν ἠλέηται τὰ ἔθνη καὶ κέκληνται πρὸς τὴν θείαν ἐπίγνωσιν αὐτοῦ. Γνώτωσαν ἔθνη, ὅτι ἄνθρωποι εἰσιν. (A f. 68 b) Ὁ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστι· Πολλοὶ καὶ 69.777 τοῦτο ἀπολωλέκασιν, ἐπελάθοντο τῆς φύσεως, εἰς μανίαν ἐξώκειλαν, ἠγνόησαν ἑαυτούς. Ὅρᾳς πῶς ὑπὲρ αὐτῶν ποιεῖται τὴν δέησιν, καὶ τὴν μανίαν ἀξιοῖ διορθωθῆναι; Τὸ γὰρ ἑαυτοὺς ἀγνοεῖν, ἐσχάτης μανίας καὶ φρενίτιδος χαλεπώτερον· τὸ μὲν γὰρ, ἀνάγκης σώματος· τὸ δὲ, διεφθαρμένης προαιρέσεως. Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, εὔχεται τοῖς ἔθνεσι νομοθέτην καταστῆναι Χριστόν· καὶ τὴν αἰτίαν ἐπιφέρει, δι' ἣν τοῦτο εὔχεται· "Γνώτωσαν ἔθνη, φησὶν, ὅτι ἄνθρωποι εἰσι." Πρὶν μὲν γὰρ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, καὶ τοῖς τοῦ Σωτῆρος ζυγοῖς ὑπενεγκεῖν τὸν αὐχένα, κτηνοπρεπῆ διέζησαν βίον, οὐδὲν ὄντες ἕτερον πλὴν ὅτι σάρκα, καὶ οἷον βοσκήματα ταῖς τῆς γαστρὸς ἡδοναῖς προσκείμενοι· ὥστε τὸν Δαβὶδ ἐπὶ στενάζοντα λέγειν· "Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὦν οὐ συνήκε, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσιν." Ἀνεκομίσθησαν δὲ διὰ Χριστοῦ πρὸς σύνεσιν ἀνθρωποπρεπῆ, καὶ τοῖς εὐαγγελικοῖς θεσπίσμασι πρὸς ἀρετὴν ἀπευθύνονται. Ἰνα τί, Κύριε, ἀφέστηκας μακρόθεν; (A f. 69.) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, ἐπιταχύνει τὴν μικρὸν ὕστερον γενησομένην τῶν ἔθνῶν κλῆσιν εὔχεται. Τοῦτο δὲ αὐτῷ πεποίηκεν ἢ τοῦ διαβόλου ὑπεροψία, ἢ καὶ οὕτως· Ἰνα τί ἀφέστηκας μακρόθεν, οἷον ἀποφέρων ἑαυτὸν τῶν ἡδικημένων, καὶ πλεονεκτεῖν ἐφίεις τοῖς τὰ σὰ διαρπάζουσι, καὶ οὐχὶ δὲ μᾶλλον ἔγγιον ἔρχη διὰ τῆς ἐπικουρίας, ὑπερορᾶς δὲ συντεθλιμμένους καὶ τοῖς καιροῦ καλοῦντος εἰς τὸ ἐπαμῦναι; Πρέπει γὰρ οὐχ ἑτέροις ἢ τοῖς παθοῦσιν ὁ ἔλεος. Οὐκοῦν ἢ θλιψίς, ὡς ἐπὶ καιροῦ βοήθειαν αἰτεῖ· "Οὐ γὰρ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες." Ἐσχημάτισται δὲ ὁ λόγος ὡς ἐφ' ἡμῶν· οὐ γὰρ ἀπέστη Θεός, πληροὶ δὲ μᾶλλον τὰ πάντα, καὶ οὐδὲν αὐτοῦ κενόν. Εἰ δὲ ἀφεστά ναι λέγεται μακρὰν, μὴ τὴν ὡς ἐν τόπῳ νοήσης ἀπόστασιν, ἀπερίοριστον γὰρ τὸ Θεῖον, ἀλλὰ καθ' ὃ συγκεχώρηκεν ἀδικηθῆναι καὶ παθεῖν, οὐ χαριζόμενος τὴν ἐπικουρίαν· ταύτη τοι καὶ ἀφεστά ναι λέγεται. Ἐτι ἀφέστηκεν ὡσπερ ἡμῶν ὁ Θεὸς τῆς φύσεως διαφορᾶ· πολὺ γὰρ τι τὸ μεσολαβοῦν Θεὸν καὶ κτίσιν, καὶ ἀσύγκριτος ἢ διαφορά. Ἐοικε τοίνυν ἐνταῦθα καλεῖν τὸν μονογενῆ Λόγον εἰς ἐνανθρώπησιν· οὕτω γὰρ γέγονεν ἐγγὺς ἡμῶν ὁ μακρὰν, ὅτι Θεὸς ὦν φύσει, γέγονε σὰρξ. Ἐπὶ καιροῦ δὲ πέπρακται τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ μυστήριον, ὅτε καὶ εἰς λήξιν κακοῦ διελήλακεν ἢ ὑπ' οὐρανὸν, πάντα τρόπον ἐπιβουλής ἐπαρτυσάντων αὐτῆς τῶν ἐχθρῶν. Ἐν τῷ ὑπερηφανεύεσθαι τὸν ἀσεβῆ, ἐμυρρίζεται ὁ πτωχός. (C f. 18 b.) Οὐ μόνον ἐν τοῖς ἀνθρωπικοῖς ἀδικούμενος πράγμασιν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀμαρτίαν ἐρεθιζόμενος· ὅταν γὰρ ἴδῃ τὸν ἀσεβῆ εὐδοκούμενον, ὑπὸ τῶν λογισμῶν ἐμυρρίζεται,

τοῦ Σατανᾶ ὑποβάλλοντος αὐτῷ ζηλῶσαι τὸν ἄνομον. (A f. 6 b.) Οὐκοῦν ἀληθῆς ὁ λόγος καὶ κατὰ παντὸς ἀλαζόνος καὶ ἀπηνούς λεγόμενος, ἀφύκτοις ὡσπερ 69.780 πλεονεξίαις καταφλέγοντος τοὺς ἀσθενεστέρους. Ἄλη θὲς γὰρ κάκεῖνο· οἱ γὰρ τὴν ἐγκόσμιον ταύτην καὶ δαιμονιώδη καὶ ψυχικὴν σοφίαν ἐξησκηκότες, ἀλαζονεύονται διὰ τοῦτο, καὶ τοὺς ἐν πτωχείᾳ φρενῶν ἐμπυρίζουσι, τουτέστιν υἱοὺς γεέννης ἀποφαίνουσι, συνηγοροῦντες τῷ ψεύδει, καὶ ταῖς αὐτῶν εὐγλωττίαις τὴν ἀπάτην κατακαλλύνοντες, καὶ ἀποφέροντες διὰ τούτου πρὸς τὸ πλανᾶσθαι πολλούς· οὗτοι συλλαμβάνονται, καθάπερ εἰς παγίδα πεσόντες εἰς τὰ τῶν πλάνων διαβούλια· ὁ γὰρ ἂν ἐκεῖνοι συμβουλευσειαν, τοῦτο τοῖς ἀσθενεστέροις πάγη καὶ βρόχος γίνεται. Ἐτέρως δὲ ὑπερήφανος μὲν ὁ Σατανᾶς· ἐπειδὴ δὲ τοιοῦτός ἐστιν, ἕως ἐξῆν αὐτῷ τοῦτο δρᾶν καὶ κατ'επαίρεσθαι τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐνεπυρίσθη πᾶς ὁ πτωχός, τουτέστιν ὁ ἐν ἐνδείᾳ φρενῶν, καὶ πνευματικῆς ἰσχύος ἐπιδεής· ἡ γὰρ ὑπεροψία τοῦ πονηροῦ, πύρωσις τῷ πτωχῷ γίνεται λαῶ. "Συνελήφθησαν γὰρ ἐν διαβουλίαις οἷς διαλογίζονται." Καὶ τίνες οἱ διαλογιζόμενοι; Ἡ αὐτὸς ὁ τῆς ἀμαρτίας εὐρετής, καὶ οἱ κοσμοκράτορες τοῦ κόσμου τούτου, ὧν τὰ διαβούλια καὶ αἱ κακουργαίαι καὶ κατὰ πάντων μηχανήματα, παγίδες εἰσὶ τοῖς ἀλισκομένοις· ἢ αὐτοὶ οἱ πλεονεκτοῦμενοι, ἐν τοῖς ἑαυτῶν διαβουλίαις συλλαμβάνονται· ὁ γὰρ ἂν βουλευσῶνται, τοῦτο πάντως ἔσται κατ' αὐτῶν. Ὡς ἐν κεφαλαίῳ τοίνυν εἶπεῖν, ἐκ μέσου γενέσθαι παρακαλεῖ τὸν ἀλαζόνα δράκοντα καὶ τὰς σὺν αὐτῷ πονηρὰς δυνάμεις, ὧν τοῖς διαβουλίαις ὁ πτωχὸς ἐμπυρίζεται, πρὸς πᾶν εἶδος φαυλότητος καταωθούμενος· διὰ τοῦ μὴ εἰδέναι τίς ὁ φύσει Θεός, μήτε μὴν τοῖς θείοις νόμοις πρὸς τὸ καλὸν ἀπευθύνεσθαι. "Ὅτι ἐπαινεῖται ὁ ἀμαρτωλὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. (A f. 70.)" Ἡ καὶ οὕτως. Εἰς τοῦτο, φησὶ, φαυλότητος καὶ ἀθλιότητος πραγμάτων κατεκομίσθη τὰ ἀνθρώπινα ἐν τῷ ὑπερηφανεύεσθαι τὸν ἀσεβῆ, ὡς εἶναι μὲν παντελῶς οὐδένα τῆς ἀγαθουργίας τὸν ἐπιμελητὴν, ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων καὶ ἐπαινεῖσθαι παρὰ πάντων τοὺς ταῖς τῶν ἰδίων ψυχῶν ἐπιθυμίαις ἀκοιουθούντας, οἱ τάχα που καὶ ἐναβρύνονται τῷ κακῷ καὶ ἐπὶ τῷ εἶναι πονηροὶ μέγα φρονοῦσι, κατασκώπτοντες μὲν αὐτοὺς οὐδενός, εὐλογοῦντες δὲ μᾶλλον ἤγουν εὐφημοῦντες. Παρώξυνε τὸν Κύριον ὁ ἀμαρτωλός. (A f. 70.) Νοήσεις δὲ καὶ οὕτως ὅτι παρώξυνε τὸν Κύριον, χλευάζων τοὺς περὶ τῆς προνοίας καὶ τῆς κρίσεως αὐτοῦ λόγους. Πολλοὶ γοῦν ἀκούοντες τοιοῦτον τι, γελῶσιν εὐθέως· τούτῳ δὲ συναπτεόν καὶ τὸ, "Κατὰ τὸ πλῆθος τῆς ὀργῆς αὐτοῦ," ἵνα ἦ τὸ ὄλον οὕτω· Παρώξυνε γὰρ, φησὶ, τὸν Κύριον ὁ ἀμαρτωλός, πλῆθος ὀργῆς ἑαυτῷ θησαυρίζων· τὸ γὰρ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ παροξύνοντος αὐτὸν ληπτέον. Εἶτα τὸ οὐκ ἐκζητήσει, καθ' ὑποστιγμὴν ἀναγνωστέον· ἵνα ἦ τὸ νοούμενον οὕτως· Ἄρ' οὖν ὁ μὲν παροξύνει τὸν Θεὸν καὶ τὸ πλῆθος ἑαυτῷ ἐκκαίων ὀργῆς; ὁ δὲ οὐκ ἐκζητήσει; Ἡ καὶ οὕτως· Παροξύνει μὲν τὸν Θεὸν ὁ 69.781 ἀμαρτωλός, οὐκ ἔχων αὐτὸν εἰς νοῦν. Εἶτα ὡς ἐπερωτήσῃ· Τί δέ; Ὁ Θεὸς οὐκ ἐκζητήσει κατὰ τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν, ὅτε καὶ τὸ πλῆθος καὶ ἡ ἔκκαυσις ἔσται τῆς ὀργῆς αὐτοῦ; Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς ἐνώπιον αὐτοῦ· βεβηλοῦνται αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. (A f. 70 b, B f. 3.) Ὁ γὰρ μὴ ἐπιστάμενος ὅτι ἔστι Θεός, οὐδὲ ὅτι κριτῆς ἐστιν οἶδε. Ἐπὶ μὲν οὖν ἀνθρώπων, οὕτως ἂν νοηθεῖεν οἱ προκείμενοι λόγοι τῶν στίχων, ὅτι παντὸς φιλαμαρτήμονος, καὶ ἀσχετῶς βλέποντος εἰς τὸ πλημμελές, καὶ ὀλοτρόπως ἐκνευκότος εἰς τὸ παροξύνειν Θεὸν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτὸν ἐνώπιον αὐτοῦ, βεβηλοῦνται πάντως αἱ ὁδοί, τουτέστιν αἱ πράξεις, καὶ ἀκαθαρσίας εἰσὶ μεσταί, καὶ τῷ τῆς φαυλότητος βορβόρῳ καταμιαίνονται, καὶ οἷον βλέπουσι πρὸς ἀναίρεσιν τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων, ἥτοι νόμων. Πᾶσα γὰρ ἀμαρτία μάχεται τῷ σκοπῷ τῶν ἱερῶν θεσπισμάτων, καὶ τό γε ἦκον εἰς αὐτὴν, ὁ τῆς ἀρετῆς βραβευτῆς ἀναιρεῖται νόμος, καὶ ἀνατέτραπται θέλημα τὸ Δεσποτικόν. Ἐπὶ δὲ τοῦ Σατανᾶ λεγόμενα ταῦτα, πολὺ τὸ εἶκός ἔχει· αἰεὶ γὰρ ἀκάθαρτοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ, καὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ νόμοις

άντανίστανται. Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς ἐνώπιον αὐτοῦ. [Παντὸς ἀνθρώπου φιλαμαρτήμονος, καὶ ἀσχέτως βλέποντος εἰς τὸ πλημμελές, καὶ ὀλοτρόπως ἔκνε νευκότος εἰς τὸ παροξύνειν Θεὸν, διὰ τοῦ μὴ ἔχειν αὐτὸν ἐνώπιον αὐτοῦ, βεβηλοῦνται πάντως αἱ ὁδοὶ, τουτέστιν αἱ πράξεις, καὶ ἀκαθαρσίας εἰσὶν μεσταὶ, καὶ τῷ τῆς φαυλότητος βορβόρῳ καταμιαίνονται, καὶ οἷον βλέπουσι πρὸς ἀναίρεσιν τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων, ἧτοι νόμων. Πᾶσα γὰρ ἁμαρτία μάχεται τῷ σκοπῷ τῶν ἱερῶν θεσπισμάτων] Πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ κατακυριεύσει. (C f. 1.) Οὐ πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ κατακυριεύσει ὁ Σατανᾶς. Πάντες δὲ οἱ δίκαιοι ἐχθροὶ αὐτοῦ ὄντες, πάντων ἄρα τούτων κατακυριεύσει; Οὐκ ἐν παντὶ δηλονότι κατακυριεύσει πράγματι, ἀλλ' ἐν τινὶ· μόνος γὰρ ὁ Χριστὸς "ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ." Οὗ ἄρα τὸ στόμα αὐτοῦ γέμει καὶ πικρίας καὶ δόλου. (A f. 71.) Καὶ τοῦ διαβόλου δὲ τὸ στόμα πικρίας καὶ δόλου πεπλήρωται· καὶ μὴν καὶ ἐνεδρεύει πτωχοὺς πρὸς τὸ ἀποκτείνειν διὰ τῶν οἰκείων παγίδων. Τὸ δὲ "μετὰ πλουσίων," τί ἂν ἕτερον νοηθεῖ, ἢ τῶν πλουτούντων ἐν κακοῖς; Οὗτοι γὰρ δὴ τῷ διαβόλῳ κατὰ τῶν πτωχῶν τῷ πνεύματι συμπράττουσι. Νοήσεις δὲ ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν αἰρετικῶν. Ὡσπερ γὰρ οἱ δεινοὶ καὶ πικροὶ τῶν ὄψεων ἐν τοῖς δῆγμασιν ὄλην ἔχουσι τὴν ἰσχύον, οὕτως καὶ οὗτοι· μεστοὶ γὰρ εἰσι ρημάτων πικρῶν καὶ ἐπαράτων ἐννοιῶν καὶ ἀπάτης καὶ δόλου, καὶ πόνον ὑπὸ τὴν γλῶτταν ἔχουσι. Συν 69.784 τρίβουσι γὰρ αἱ τῶν ἀνοσίων φωναὶ τὰς τῶν ἀπλου στέρων καρδίας, διὰ δόλου καὶ ἀπάτης, ἀποφέρουσαι πλειστάκις ἐφ' ἃ μὴ θέμις. Ἐπάρατον δὲ μάλιστα τοῦ Σατανᾶ τὸ δολερὸν καὶ ἀπατηλόν· ἀποφέρει γὰρ οὕτως εἰς τὸ πλημμελές, ψιθυρίζων ὁ πονηρὸς εἰς νοῦν καὶ καρδίαν, καὶ συναγορεύων αἰεὶ τῷ κακῷ, καὶ τὸ πικρὸν γλυκὺ λέγων αὐτὸς τε καὶ οἱ μιμηταὶ τῆς αὐτοῦ σκαιότητος· ἔργον γὰρ αὐτοῖς τὸ ὑποσκε λίζειν ἀγαθοὺς καὶ ἀποκτείνειν ἀθώους· ἐνεδρεύον τας ἐν ἀποκρύφοις, τουτέστι κρύπτοντας τὴν πονηρίαν, καὶ οἷς ἂν δύνωνται τρόποις κατασκιάζον τας τὸ κακόν. Οἱ γὰρ ἀπατώντες τοὺς ὀρθοποδοῦντας, ὑποπλάττονται πολλάκις εἶναι χρηστοί· εἶτα κολλῶμενοι ἐπιπλέκουσι τὸν τῆς ἀπάτης ἰόν, καὶ κατὰ βραχὺ παρακλέπτουσι τῶν ἀκεραίων τὸν νοῦν, ἀποφέροντες αὐτοὺς εἰς τὰ οἰκεῖα. Πλήν τοῦτο δρῶσιν, οὐ κατὰ πάντων ἀδιακρίτως, κατ' ἐκείνων δὲ μᾶλλον οἷς πτωχὸς ἐστὶ νοῦς, τὸν ἐκ φρονήσεως δηλονότι πλοῦτον οὐκ ἔχων. Τοῦτο γὰρ οἶμαι δηλοῦν τὸ, "Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πένητα ἀποβλέπουσι." Ἐνεδρεύει ἐν ἀποκρύφῳ ὡς λέων ἐν τῇ μάνδρᾳ αὐτοῦ. (C f. 1 b.) Τὸν γὰρ ἐν ἀρετῇ ζῶντα κἂν ἐλκύσῃ αὐτὸν πρὸς μικρὸν, ὅμως εἰς τέλος νήψαντος καὶ ἀποστάντος οὐ περιγίνεται· τὸν δὲ πτωχὸν τῇ ἀρετῇ καὶ ἀσύνετον ὅταν ἐλκύσῃ φθάσῃ, εἰς τὸ σπήλαιον τῆς κακίας λαβῶν μασᾶται, καθάπερ λέων ἐν ἀποκρύφῳ πρόβατον. (A f. 71 b, B f. 3 b.) Τί δὲ βούλεται τὸ ἐνεδρεύει ὡς λέων; Φασὶν γὰρ ἐν τοῖς ὄρεσι τὸν λέοντα ἐν ταῖς οἰκείαις μάνδραις ἡρεμεῖν, καὶ οἷον κατακρύπτεσθαι, μὴ ἄρα πως τῇ θεᾷ καταπτοήσῃ τι τῶν ἐτέρων ζώων, ἃ δὴ ποιεῖται τροφήν· ἐπ' ἂν δὲ ἴδῃ τὸ γεγονὸς ἐγγὺς, ἀναπηδήσας εὐθύς καταβρυχᾶται μέγα, καὶ καταβροντήσας ἀφορήτως ἐπιπηδᾷ, καὶ ἀρπάζει τὸ παρὰ τυχερὸν, προαπονευρώσας τοῖς δείμασι. "Λέων γὰρ ἐρεύξεται, φησὶ, καὶ τίς οὐ φοβηθήσεται; Λέοντι τοίνυν παραπλησίως ὁ Σατανᾶς ἐνεδρεύει τοῦ ἀρπάσαι πτωχόν· δέδιε γὰρ τοῦ πλουτούντος κατ' ἀρετὴν τὴν ἀντίστασιν· τοὺς δὲ ἐν ἐνδείᾳ φρενῶν καὶ πνευματικῆς ἰσχύος, ἐτοιμότατα λαβῶν, γλυκὺ ποιεῖται τὸ θήραμα. Πλεῖστοι δὲ λίαν αἱ τοῦ διαβόλου παγίδες, καὶ πρὸς γε τῶν ἄλλων, τὸ μὴ εἰδέναι τὸν φύσει Θεόν. Τὸ δὲ "Κύψει καὶ πεσεῖται," διχῆ νοητέον. Ἦτοι γὰρ ἐν τῷ κατακυριεύσει τὸν ἀσεβῆ τῶν πενήτων, πᾶς ὁ τοῦτο πεπονθὼς, ὑπὸ τὴν ἐκείνου χεῖρα καὶ τυραννίδα γεγονῶς, κύψει καὶ πεσεῖται· τουτέστι ταπεινωθήσεται, καὶ οἷον ἐν γῆ κείσεται, τοῖς ἐν πολέμῳ τεθνεῶσι προσεοικώς. Ἦ αὐτὸς ὁ ἀσεβὴς ἐπειδὴν κυριεύσῃ τῶν πτωχῶν, τουτέστι τῶν ἀσθενῶν, πεσεῖται· ὡσπερ οὖν καὶ ὁ Σατανᾶς, ὅτε κεκυρίευκε τῶν πενήτων, τότε

τεταπεινῶνται. Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Ἐπιλέλησται ὁ Θεός. (L f. 72.) Ὁμήθη δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς ὅτι κατακυριεύσει τῶν πενήτων, οὐκ ἐφορῶντος ἔτι τοῦ Θεοῦ τὴν γῆν, ἀλλ' ἅπαν ἀποστρεφόμενοι, καὶ μὴ κηδομένου τοὺς ἐν αὐτῇ. 69.785 Ὑψωθήτω ἡ χεὶρ σου. (A f. 72, B f. 40.) Καταπαιέτω ἡ χεὶρ σου, φησὶ, καὶ ὑψούσθω λοιπὸν, ἐπιφέρουσα τοῖς πλημμελοῦσι τὴν μᾶστιγα, κατὰ γε τὸ εἰρημένον διὰ τῆς Ἡσαΐου φωνῆς: "Ἐπὶ πᾶσι τούτοις οὐκ ἀπεστράφη ὁ θυμὸς, ἀλλ' ἔτι ἡ χεὶρ ὑψηλὴ;" αἴρεται γὰρ αἰεὶ πῶς ὑψοῦ τῶν παιόντων ἡ χεὶρ. Εἰ γὰρ οὕτως συνήσεις τὸν στίχον, ἤγουν καὶ ἐτέρως δὲ χεὶρ ἐστὶ Θεοῦ, ἢ πάντα ἰσχύουσα αὐτοῦ, ζῶσά τε καὶ ἐνυπόστατος δύναμις, τουτέστιν ὁ Υἱὸς, ὃς ὑψωθείς ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ τὸν τίμιον ὑπομείνας σταυρὸν, ἐδοξάσθη. Κατ' ἠργηκε γὰρ οὕτω τοῦ θανάτου τὸ κράτος, καὶ ἀνεκόμισεν εἰς ἀφθαρσίαν καὶ ἀθανασίαν ἐκ φθορᾶς τὴν ἀνθρώπου φύσιν· καὶ γὰρ δι' Υἱοῦ τὰ πάντα κατερ γάζεται. Οὕτω γὰρ πού φησιν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ· Ἐγὼ τῇ χειρὶ μου ἐστερέωσα τὸν οὐρανόν. Ἔνεκεν τίνος παρώργισεν ὁ ἀσεβὴς τὸν Θεόν; (A f. 72, B f. 40 b.) Ὁ μὲν οὖν παράνομος ταῦτά φησιν, ὁ ἀρπάζων, ὁ πλεονεκτῶν, ὁ μὴ διδοὺς δίκην· ὁ δὲ προφήτης, ἀναιρῶν αὐτοῦ τὰ δόγματα, τὸν περὶ μακροθυμίας ἐξαπλοῖ λόγον. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ φησιν, ὅτι ἀπέστρεψεν ὁ Θεὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τοῦ μὴ βλέπειν· ὁ δὲ Δαβὶδ ἀπεναντίας λέγει, ὅτι καὶ βλέπεις καὶ κατανοεῖς καὶ τὸν κόπον τῶν ἀδικουμένων καὶ τὸν θυμὸν τῶν ἀδικούντων αὐτοῦ· μακροθυμεῖς δὲ ἕως ἂν αὐτοὶ ἐμπέσωσιν εἰς χεῖράς σου. Οὐχ ἔτεροι δὲ ἡμᾶς εἰς χεῖρας Θεοῦ πέμπουσιν, ἀλλ' ἕκαστος ὑπὸ τῶν ἰδίων πλημμελημάτων μονονουχὶ καὶ προσάγεται. Τὸ μὲν τοι ἔνεκεν τίνος, οὐκ ἐνδοιὰ ζωντός ἐστιν, οὐδὲ ἀγνοοῦντος τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἐθάβῃ ῥησεν ὁ ἀσεβὴς παροξύνει τὸν Θεόν, ἐξηγουμένου δὲ μᾶλλον αὐτήν. Ὡς ἐν ἐρωτήσῃ καὶ ὑποστιγμῇ οὖν τὸν πρῶτον στίχον ἀναγνωστέον, ὡς ἀπόδοσιν αἰτίας τὸν δεύτερον ποιησώμεθα. Ἄλλ' ὁ μὲν ἀσεβὴς ᾤθηθη καθ' ἑαυτὸν μὴ ἐκζητεῖν τὸν Θεόν, μήτε μὴν ἐφορᾶν τὰ ἀνθρώπινα. Ὅτι δὲ τῆς ἀληθείας ἐσφάλετο, καὶ τοῦ εἰδέναι τὴν ἐνοῦσαν ἡμερότητα τῷ Θεῷ καὶ φιλανθρωπίαν ἀπεκομίσθη μακρὰν, αὐτὰ δι' ἑαυτῶν βοήσῃ τὰ πράγματα. Κατημέλησε γὰρ τῶν τῆδε ὁ Θεὸς οὐδαμῶς, ἀλλ' ἔπεμψεν ἐξ οὐρανῶν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ζητῆσαι τὸ ἀπολωλὸς, ἐπιστρέφοντα τὸν πεπλανημένον, ἀναρῶντων τὰ ἀσθενῆ, ἀπαλλάσσοντα τοῦ νοσεῖν τὸν συντετριμμένον. Σοὶ ἐγκαταλέλειπται ὁ πτωχός. (A f. 72 b, B f. 40 b.) Τὸν ἀσθενῆ φησὶ καὶ τὸν ἀνεπικουρήτον, τὴν παρὰ σοῦ μόνου ζητουμένους ἐπικουρίαν· δύναται γὰρ διασώζειν τοὺς πτωχοὺς τε καὶ ὀρφανούς. Αὐτοὶ δ' ἂν εἶεν καὶ μάλα εἰκότως οἱ οὐπω Θεὸν τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς ἐπεγνωκότες· καὶ πτωχοὶ μὲν ὡς πλοῦτον οὐκ ἔχοντες τὸν ἐκ θεῶν τε καὶ ἱερῶν χαρισμάτων, ἤγουν τῶν ἐκ πολιτείας εὐαγοῦς καὶ ζωῆς τῆς κατὰ Χριστόν· ὀρφανοὶ δὲ ὡς οὐπω λαχόντες Πατέρα τὸν Θεόν. Δέδωκε γὰρ ἐξουσίαν ὁ Υἱὸς τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ τέ 69.788 κνα Θεοῦ γενέσθαι· οἱ τοίνυν οὐπω πιστεύσαντες, οὔτε μὴν τὴν ἐξ ὕδατός τε καὶ Πνεύματος ἔχοντες ἀναγέννησιν, ὀρφανοὶ πάντως νοηθεῖεν. Ὀρφανῶ σὺ ἦσθα βοηθός. (Cf. 20.) Οὐκ εἶπε· Σὺ εἶ, ἀλλ' ἦσθα. Πρότερον γὰρ πάντων παρανομούντων, σὺ μόνος βοηθός τῶν ὀρφα νῶν ἐτύγχανες· νῦν δὲ καὶ οἱ σοὶ, οἱ τοῦ νόμου τὰς ἐντολάς φυλάσσοντες. Σύντριψον τὸν βραχίονα τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ πονηροῦ. (A f. 72 b, E f. 18.) Καὶ τοῦ Σατανᾶ δὲ τοσαύτη γέγονεν ἡ ἀμαρτία, ὥστε διερευνηθεῖσαν παρὰ Θεοῦ, δίκης ἄξιον αὐτὸν τῆς ἐσχάτης ἀποφῆναι· τοὶ γάρτοι καὶ συνετρίβη καὶ ἠτόνησεν ὁ βραχίων αὐτοῦ, τουτέστιν ἡ καθ' ἡμῶν δυναστεία. Πλὴν ἅγιο πρεπῆς ἡ αἴτησις καὶ παντὸς ἐπαίνου μεστὸν τῆς προσευχῆς τὸ χρῆμα. Ὅσιον γὰρ καὶ παντὶ τῷ βίῳ χρήσιμον τὸ παντὸς ἀμαρτωλοῦ συντρίβεσθαι βραχίονα, τουτέστι τὴν δυναστείαν· ἐπ' οὐδενὶ γὰρ ἔχουσιν αὐτὴν ἐτέρω, ἐπὶ δὲ τῷ συντρίβειν πτωχοὺς. Ἀμαρτωλοῦ τούτου ὁ βραχίων ὑπὸ Κυρίου συντρίβεται, καὶ ἡ ἀμαρτία αὐτοῦ ζητουμένη οὐχ εὐρίσκειται. Ζητηθήσεται ἡ ἀμαρτία αὐτοῦ, καὶ οὐχ εὐρεθῆ. (B f. 41.) Εἰ γὰρ ἐρευνῶτο, φησὶν, ἡ

[ἀμαρτία] τοῦ τὰ φαῦλα δρώντος ἀμαρτωλοῦ, οὐκ ἀνευρεθείη δι' αὐτήν, τουτέστι δικαίως ἀφανισθήσεται. Ἀπολεῖσθε, ἔθνη, ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ. (A f. 73.) Ἐν γὰρ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ βληθήσονται εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Ἔθνη δὲ λέγει τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπους οὓς ἦν ἐλπὶς σωθήσεσθαι διὰ Χριστοῦ δικαιοθέντας ἐν πίστει. Πῶς ἂν ἠῤῥατο δραμεῖν εἰς ἀπώλειαν καὶ ἔθνη τὰ ἄπιστα; Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πενήτων εἰσήκουσε Κύριος. (A f. 73.) Αὕτη ἦν αὐτῶν ἡ ἐπιθυμία, τὸ τῶν μελλόντων ἀξιωθῆναι ἀγαθῶν· εἰς τοῦτο γὰρ ἐτοιμαζόμενοι, πάντα ὑπομένειν τὴν καρδίαν ἠυτρέπιζον. Ἀλλ' ἴσως ἔρεϊ τις· Καὶ ποία τις ἦν ἐπιθυμία τοι αὕτη παρὰ τοῖς ἔτι πλανωμένοις; Φαμὲν οὖν ὅτι συντριβέντος τοῦ βραχίονος τοῦ πονηροῦ, καὶ οὐκ ἐνεργοῦντος ἐν αὐτοῖς καθὰ καὶ πάλαι τὸ ἐν ἀγνοίᾳ κείσθαι Θεοῦ, κέκληνται τὰ ἔθνη πρὸς ἐπιθυμίαν τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας καὶ τοῦ εἰδέναι τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐτοιμοτάτην ἔσχον τὴν καρδίαν εἰς τὸ πιστεύειν εἰς αὐτόν. Κρῖναι ὄρφανῶ καὶ ταπεινῶ, ἵνα μὴ προσθῆ ἔτι τοῦ μεγαλαυχεῖν. (A f. 73.) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, πτωχὸς καὶ ταπεινὸς οἱ οὐπω πιστεύσαντες. Τούτοις εὐχεται γενέσθαι κριτὴν τὸν Χριστόν, καταδικάζοντα μὲν τὸν Σατανᾶν, δικαιούντα δὲ τοὺς ἠπατημένους. Τούτου γὰρ γεγονότος, οὐκ ἂν ἔτι μεγαλαυχῆσειεν ἄνθρωπος 69.78 ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ αὐτὸς ὁ Σατανᾶς ἄνθρωπος κληθεῖς, διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῶ ἀσθένειαν· οὐδεὶς γὰρ ἐστὶ παντελῶς ὡς πρὸς γὰρ τὴν θείαν ἰσχύον, ἢ ἀπλῶς πᾶς ἄνθρωπος τῆς τοῦ διαβόλου σκαιότητος ὑπουργὸς καὶ τῶν αὐτοῦ θελημάτων ὄργανον. Ὁ γὰρ τοιοῦτος, οὐκ ἔτι μέγα φρονήσει περιγινόμενος τῶν ἀσθενεστέρων. Δῶη δὲ καὶ ἡμῖν ὁ Θεὸς νικῆσαι τὸν ἐν κρυφίοις ἐνεδρεύοντα καθ' ἡμῶν θῆρα, ὥστε μηκέτι τοῦ ἐχθροῦ τὸ καθ' ἡμῶν περιλειφθῆναι καύχημα.

ΨΑΛΜΟΣ Γ΄.

Ἐπὶ τῷ Κυρίῳ πέποιθα· πῶς ἔρεϊτε τῇ ψυχῇ μου; κ.τ.λ. (A f. 73 b, B f. 42, C f. 21.) Ὁ μὲν οὖν σκοπὸς τοῦ Ψάλλοντος ἐναργῆς· πεποιθέναι γὰρ φησὶν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ. Ὁ δὲ ἐπιφερόμενος στίχος διαφόρους ἡμῖν ἐννοίας εἰσκομίζει. Τίκτει γὰρ ὑπόνοιαν, ὅτι προσδιαλέγεται ἰσχυροί, καὶ οἷον ἐπιπλήττει λέγουσιν αὐτῶ· "Μεταναστεύου ἐπὶ τὰ ὄρη." Διὰ τί γὰρ μοι, φησὶν, ἐπὶ τῷ Θεῷ πεποιθότι, στρουθίῳ παρεικάζεσθαι συμβουλευέετε, καὶ ἐν ὄρεσιν ἀναπτήναι τοῖς ὑψηλοτάτοις; Ἔδει τοίνυν, φησὶν, ἐπὶ τῷ Κυρίῳ με πεποιθότα, μὴ μᾶλλον ἀκούειν "Μεταναστεύου ἐπὶ τὰ ὄρη," ἀλλ' ἐπαινεῖσθαι τῆς γνώμης, καὶ ὡς τῶν ἀρίστων βουλευμάτων ἐπιδραξάμενον, εὖ μάλα κατα θαυμάζεσθαι. Μία μὲν οὖν αὕτη διάνοια· ἑτέρα δὲ· Πειρασμοῦ γὰρ ἐπικειμένου καὶ πολέμου κινεῖσθαι μέλλοντος, ἢ νοητοῦ τυχόν ἢ αἰσθητοῦ, πῶς ἡμᾶς χρὴ διακεῖσθαι, μετασηματίσας ἐφ' ἑαυτῶ τὸν λόγον, πειρᾶται διδάσκειν, καὶ φησὶν· "Ἐπὶ τῷ Κυρίῳ πέποιθα." Μέχρι τούτου στήσας τὸν λόγον, τοῖς εἰωθόσι παρακαλεῖν τοὺς ἐν περιστάσει, ἐπιφθέγγεται· "Πῶς ἔρεϊτε τῇ ψυχῇ μου;" τουτέστι, Τίνα ἐστὶν ἄπερ ἂν εἰσηγησαμένους ὑμᾶς ἐπαινεῖσαι δικαίως, Μεταναστεύου ἐπὶ τὰ ὄρη ὡς στρουθίον; Ταῦτά μοι παρ' ὑμῶν λεγέσθω, φησί. Τοὺς γὰρ ἐπὶ τῷ Θεῷ πεποιθότας, νοητῶς ἀναπτήναι προσήκει καὶ ἀγίοις ὄρεσιν ἐμφιλοχωρεῖν, τουτέστι τὰς τῶν ἀγίων ἐκεῖ νῶν κατασκέπτεσθαι πολιτείας, καὶ τοὺς τῆς εὐδοκίμησης περιεργάζεσθαι τρόπους, οὕτω τε κατ' ἴχνοσ ἰέναι τῆς ἐκείνων ἀγωγῆς. Ὁρη δὲ ἁγία φαμὲν εἶναι τοὺς ἀγίους προφήτας καὶ δικαίους. Εἴ τις οὖν ἀναπτὰς οἶαπερ στρουθίον τούτοις τοῖς νοητοῖς ὄρεσιν ἐνιζήσειεν, ὄψεται πάντως λαμπροὺς γεγονότας, οὐ διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς ἰσχύον, ἀλλ' ὅτι πεποιθότες ἦσαν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον τοὺς ἐπὶ τῷ Κυρίῳ πεποιθότας ὡς στρουθίον ἀνίπτασθαι δεῖ ἐπὶ τὰ ὄρη. Ὁρη δὲ εἶναι φαμὲν τὰς ἀρετὰς, οὐδὲν ἐχούσας χαμαιριφές· ἐν οἷς ὄρεσι

πέμποντες τὰ φρονήματα, καὶ τὸ χαμαΐζηλον τῶν ἐπὶ γῆς πραγμάτων διωθόμενοι, ἀνάλωτοι τῶν εἰς τὸ φαῦλον ἡδονῶν ἐσόμεθα. Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐνέτειναν τόξον. (A f. 74 b.) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, ἀναγκαίαν εἶναί φησι τὴν εἰς τὰ ὄρη νοητὴν ἀναφοίτησιν, ὡς ἐντεὶ νάντων τὸ τόξον τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἠὺτρεπισμέ 69.72 νων ἤδη πρὸς μάχην. Τούτοις γὰρ τοῖς λόγοις φυγεῖν ἠρέθιζον, φάσκοντες, εἰ μὴ φύγοι, κατατοξεύειν αὐτὸν τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐν σκοτομήνῃ, ἀντὶ τοῦ λεληθότως καὶ ὡς ἐν σελήνης ἀμυδροῖς φέγγεσι. Τοι αὐτὰ γὰρ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν τὰ τοξεύματα· τῷ ζόφῳ γὰρ ἑαυτὸν ἐγκρύπτων, ὁ πονηρὸς κατατοξεύει τὸ καλὸν σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. (A f. 74 b) Εἶεν δ' ἂν ἁμαρτωλοὶ, καὶ οἱ τὴν πίστιν διώκοντες, καὶ οἱ τοῖς εὐαγῶς ἐθέλουσι ζῆν ἀνέδην ἐπιβουλεύοντες. Δρῶσι δὲ τοῦτο καὶ μάλα ἐντόνως καὶ αἰ πονηραὶ δυνάμεις, πάντα τρόπον ἐπι βουλῆς τοῖς ἀγίοις ἀρτύουσαι. Τοῦ κατατοξεύσαι ἐν σκοτομήνῃ τοὺς εὐθεῖς τῆ καρδία. (C f. 21.) Εὐτρεπὴ μὲν τῶν πολεμίων τόξα ἐν σκοτομήνῃ· οὕτω δὲ τὸ τὴν σελήνην ὑποτρέχον σκότος καὶ σκιαζον αὐτὴν ὠνόμασεν. Τότε τοίνυν πολεμοῦσιν οἱ ἁμαρτωλοὶ δαίμονες· τοξεύσαι γὰρ ἐν φωτὶ τοὺς δικαίους οὐ δύνανται, ἀλλ' ἐν τῷ σκότει τῆς ἀγνοίας, ὅταν νεφέλη ῥαθυμίας ἐπελθοῦσα ἁμαυροῖ τὸ φῶς τῆς ἡμετέρας σελήνης, ἥτοι τῆς διανοίας ἐργάσηται. Ὅτι ἂ σὺ κατηρτίσω, αὐτοὶ καθεῖλον. (A f. 75 b.) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, δείκνυσιν ἕναρ γῶς ὡς Θεῷ μαχόμενος ὁ Σατανᾶς, καὶ αἰ σὺν αὐτῷ πονηραὶ δυνάμεις τοῖς εὐ βιοῦν ἠρημένους ἐπιβουλεύουσι. Σκοπὸς γὰρ αὐτοῖς τὸ οἰκοδομούμενον ὑπὸ Θεοῦ καταστρέφειν, καὶ τοῖς αὐτοῦ θελήμασιν ἀντ ἀνίστασθαι· Κατήνεγκε γὰρ, φησὶν, ὁ ἐχθρὸς τὸν ἄνθρωπον εἰς φθορὰν, καὶ τοι ἐπὶ ἀφθαρσίαν κατηρτισμένον.-(B. f. 42 b) Μάχονται τῷ θείῳ σκοπῷ, καὶ ἄπερ ἂν αὐτὸς ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης καταρτίσαιτο πρὸς γε τὸ εὐ ἔχειν, καθαιροῦσιν αὐτοί. Πλάττει γὰρ κόπον ἐπὶ προστάγματι ὁ τῆς ἀνομίας θρόνος, τουτέστιν ὁ Σατανᾶς. Ὁ δὲ δίκαιος τί ἐποίησε; Κύριος ἐν ναῶ ἀγίῳ αὐτοῦ, κ.τ.λ. (C f. 21.) Δίκαιον νῦν τὸν Θεὸν ὁμολογεῖ, πάντων μὲν, ἐξαιρέτως δὲ τῆς τῶν δικαίων σωτηρίας, νοήσωμεν λέγεσθαι.-(A f. 769.) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, τὴν τοῦ διαβόλου δυστροπίαν εἰρηκῶς ὁ Δαβὶδ, ἐναργῆ καθίστησι τὸν σώζειν εἰδόμενα καὶ τῆς ἐκείνου πλεονεξίας ἐξέλκοντα. Τοῦ γὰρ διαβόλου, φησὶ, καθαιρεῖν ἐπιχειροῦντος ἄπερ ἂν εἰς σωτηρίαν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς καταρτίσαιτο Θεὸς νομοθετῶν καὶ διδασκῶν τί πεποίηκεν ὁ δίκαιος; ὁ ἐν τῷ ἰδίῳ ναῶ κατοικῶν, ὁ θρόνον ἔχων τὸν οὐρανόν, οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πένητα ἐπιβλέπουσι. Δεῖ γὰρ συνάψαι τοὺς στίχους, ὡς εἰς μίαν τελοῦντας διάνοιαν. Ἡ δὲ ἐπιβλεψὶς ἐν ταῦθα τὴν ἐπισκοπὴν κατασημαίνει. Σώζει δὲ πάντως ἐφορῶν, καὶ ἔξω παγίδος τίθησι· ἐπιβλέπει δὲ τὸν πένητα, τὸν πτωχὸν δηλαδὴ τῷ πνεύματι· "Ἐπὶ τίνα γὰρ, φησὶν, ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον;" Ὅταν δὲ ἡ θεία Γραφή τοὺς περὶ Θεοῦ ποιεῖται λόγους, εἶτα μορίων μνημονεύσει σω 69.73 ματικῶν, μὴ τοῖς αἰσθητοῖς ἐνορμιζέσθω τῶν ἀκρωμένων ὁ νοῦς, ἀλλ' ἐκ τῶν αἰσθητῶν ὡς ἐξ εἰκότων πραγμάτων, πρὸς τὸ τῶν νοητῶν ἀναφοιτάτω κάλλος, ἔξω τε σχημάτων καὶ ποσότητος καὶ περιγραφῆς, εἶδους τε καὶ τῶν ἐτέρων, ἃ τοῖς σώμασιν ἀκολουθεῖ, νοεῖτω Θεόν· ἔστι μὲν γὰρ ὑπὲρ πάντα νοῦν. Ἄνθρωπος πίνως δὲ τὰ περὶ αὐτοῦ λαλοῦμεν· οὐ γὰρ ἦν ἐτέρως ἡμᾶς νοεῖν τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς. Βλέφαρα τοίνυν, ἡγουν ὀφθαλμοὶ, ἢ ἐποπτικὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ λέγεται, ἥπερ ἂν νοοῖτο κατὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν· ἐξετάζει δὲ, ἡγουν ἀκριβῶς ἐρευνᾷ καὶ κατασκέπτεται, τὸν τε δίκαιον καὶ τὸν ἀσεβῆ· καὶ τῷ μὲν χεῖρα νέμει τὴν ἐπίκουρον, καὶ φῶς ἐνίησιν εἰς νοῦν, ἵνα μὴ ἐν σκοτομήνῃ τοξεύηται· τὸν δὲ ὡς ἀχαλίνως ἐρχόμενον, κατὰ πετρῶν καὶ κρημνῶν ἀφήσιν. Τὰ βλέφαρα αὐτοῦ ἐξετάζει τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. (C f. 21.) Ὅτε κρίσεως καιρὸς, τοῖς βλεφάροις ὡς ἀπειλήν μνηνύουσιν κέχρηται· ταῦτα γὰρ καὶ ἡμεῖς ἀνασπᾶν ἐν τῷ θυμοῦσθαι εἰώθαμεν· ἀλλὰ μὴν καὶ ὅταν ἀκριβῶς τι κατοπτεῦσαι βουλώμεθα. Ὅθεν οὐδὲ Σολομῶν αὐτῶν ἐν τῷ τὸν νυμφίον ἢ τὴν

νύμφην, ὡς θυμῷ καὶ κρίσει μάλλον, οὐχὶ δὲ γάμῳ καὶ χαρᾷ πρεπόντων ἐμνημόνευσεν. Ἡ ὀφθαλμὸς τὸ ἀλάθη τον τοῦ Θεοῦ σημαίνει. Πνεῦμα καταϊγίδος ἢ μερίς τοῦ ποτηρίου αὐτῶν. (A f. 769. b.) Ποτήριον δὲ ἐνταῦθα τὴν τιμωρίαν ὀνομάζει, ὡς τὸ ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου ἐξ οὗ πῖον ται ἀμαρτωλοί. Τὸ μὲν οὖν τῶν δικαίων ποτήριον ἀποφέρει πρὸς σωτηρίαν αὐτούς· ποιεῖται γὰρ εὐφρο σῦνην καὶ ζωὴν, κατὰ τὸ, "Ποτήριον σωτηρίου λή ψομαι." Τὸ δὲ γε τῶν ἀμαρτωλῶν κατακομίζει πρὸς θάνατον, καὶ ἀκατεύναστον ἔχει φλόγα· πῦρ γάρ ἐστι, θεῖον καὶ πνεῦμα καταϊγίδος, ἴν' ἐννοῶμεν ὅτι κα θάπερ ἄνεμος ἐμπεσὼν εἰς φλόγα διανίστησιν αὐτὴν καὶ ἀποφέρει πῶς ἐνεργεστέραν, οὕτω καὶ ὁ τοῦ κρί νοντος θυμὸς, οἷον πνεῦμα καταϊγίδος ἐμπίπτων τοῖς κολαζομένοις, ἄσβεστον ἀεὶ ἀποφαίνει τὴν τιμωρίαν. Ὅτι δίκαιος Κύριος, καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησεν. (C f. 22.) Τουτέστιν ἰσότητα, ἥτις τότε σώζεται καὶ φανεροῦται μάλιστα ὅταν ὑψωθῶσι τοῖς ἀγαθοῖς οἱ διὰ τὸν Θεὸν ἑαυτοὺς ταπεινώσαντες· ταπεινωθῶσι δὲ ταῖς τιμωρίαις πάλιν, οὐς ὁ διάβολος ὑψωσε· ταύτην γὰρ ὁ Θεὸς ὀρᾷ καὶ οἰκεῖ τὴν εὐθύτητα. (A f. 76 b.) Κολασθήσονται τοίνυν οἱ τῆς ἀδικίας ἐρασταί· ἐφορᾷ δὲ τὸν εὐθῆ, τουτέστι τὸν ὄσιόν τε καὶ ἀδιάστροφον, καὶ ὡσπερ τινὰ κανόνα τῆς ἑαυτοῦ πο λιτείας καὶ ζωῆς τὸν θεῖον νόμον ποιούμενον.

ΨΑΛΜΟΣ ΙΑ΄.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς ὀγδόης· ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. (A f. 77.) Ἄδεται μὲν καὶ ὁ προκείμενος ψαλμὸς, τῆς εἰς Θεὸν εὐνοίας καὶ γνησιότητος ἔχων ἐπίδειξιν. Διαβάλλει δὲ ὁ Δαβὶδ τοὺς διπλὴν κεχρημένους, καὶ 69.76 φιλίαν μὲν ὑπισχνουμένους, προἰεμένους δὲ αὐτὸν τῷ πολεμῷ Σαοῦλ, καὶ μηνύοντας ἔνθα διῆγε. Πρέποι δ' ἂν τὰ τοῦ ψαλμοῦ ῥήματα καὶ ἀγίῳ παντὶ, λαμ πρᾶν καὶ ἐξηρημένην ἔχοντι τὴν ζωὴν, καὶ οὐχὶ δὴ μόνης τῆς ἰδίας κηδομένῳ ψυχῆς, ἀλλὰ γὰρ καὶ ταῖς τῶν πεπλανημένων ἀμαθίαις ἐπιστυγνάζοντι, γλιχο μένω τε καὶ αὐτοὺς ἰδεῖν ὑποπίπτοντας τῷ Θεῷ. Ἡ δὲ γε τῆς ὠδῆς δύναμις ἔντευξιν μὲν ἔχει κατὰ παν τὸς ἀδίκου καὶ πονηροῦ διψύχου τε καὶ ἑτερογνώμο νος, ψευδοεποῦς τε καὶ βωμολόχου, δόλοισ καὶ ἀπά ταις ἐντεθραμμένους. Ἔοικε δὲ πῶς καὶ τῆς Ἑλλή-νων σοφίας καταβοᾶν· ποιεῖται δὲ καὶ μνήμην τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· περιέχει δὲ καὶ ἐπαγγελίαν, ὡς παρ' αὐτοῦ γενομένην, ὡς ὅσον οὐ δέπω παρεσομένου πρὸς ἐπικουρίαν τῶν ὑπὸ τοῦ δια βόλου πλεονεκτουμένων. Ἄδεται δὲ περὶ τῆς ὀγδόης, καθ' ἣν ἡ ἀνάστασις, καὶ ἡ τῶν ἐθνῶν γέγονε κλῆ σις, καὶ ἡ τοῦ ἀγίου Πνεύματος δόσις, καὶ τῆς νοητῆς ἡγουν τῆς ἐν πνεύματι περιτομῆς ἢ δύναμις· εὔχεται δὲ ὁ προφήτης ῥυσθῆναι τῆς γενεᾶς τῆς πο νηρᾶς· αὕτη δ' ἂν εἴη γενεὰ, ἢ ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, περὶ ἧς αὐτὸς ἔλεγεν· "Ἄνδρες Νινευῖται κρινοῦσι τὴν γενεὰν ταύτην." Ἀρχεται τοίνυν τῆς ὠδῆς οὕτως. Σῶσόν με, Κύριε, ὅτι ἐκλέλοιπεν ὄσιος. (A f. 77 b.) Τοσαύτην οὖν φησιν ὁ Δαβὶδ τῶν ἀγαθ ουργεῖν εἰωθότων εἶναι τὴν σπάνιν, ὡς τάχα που συναρπάζεσθαι εἰς φαυλότητα καὶ αὐτοὺς τοὺς τῷ θεῷ νόμῳ παιδαγωγουμένους· δεῖσθαι δὲ φησιν ἑαυ τὸν, ἡγουν ἅπαντας τοὺς περὶ ὧν ὁ λόγος, τῆς φρου ροῦ χειρὸς, τουτέστι Χριστοῦ καὶ οὐχὶ μόνους Ἰου δαίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανόν· αὐτὸς γάρ ἐστι προσδόκησις ἐθνῶν, κατὰ τὸ γεγραμ μένον. Ὅτι ὠλιγώθησαν αἱ ἀλήθειαι ἀπὸ τῶν υἰῶν τῶν ἀνθρώπων. (A f. 78.) Ψευδῆ δὲ καὶ τὰ Ἑλλήνων ἅπαντα, σοφία καὶ λόγοι καὶ ζωὴ· καὶ τῶν ἀληθῶν, ἡγουν ἀναγκαίων καὶ ἐπωφελῶν, εὔροι τις ἂν παρ' αὐτοῖς οὐδὲν, οἷ γε τεθεοποιήκασιν τὴν κτίσιν, τὸν φύσει ἀφέντες Θεόν. Ὀλιγώθησαν τοίνυν αἱ ἀλήθειαι παρ' αὐτοῖς. Μάταια ἐλάλησεν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ. (A f. 78.) Τοῦτο καὶ ἐπὶ Ἰουδαίων

ἀληθές· ἔκα στος ἐλάλησε μάταια πρὸς τὸν πλησίον, τὰς κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν συναγῶν ἐπιβουλὰς. Καὶ οἱ παρ' Ἑλλησι δὲ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι, κατ' οὐδένα τρόπον τοῦ ἀληθεῖς εἶναι φροντίσαντες, συντεθείκασιν ἀβασανίστως τὸ αὐτοῖς δοκοῦν, σκοπὸν ἔχοντες ἕνα, τὸ ἐπίδειξιν ποιήσασθαι γλώττης. 69.797 Ἐξολοθρεύσαι Κύριος πάντα τὰ χεῖλη τὰ δόλια, γλῶσσαν μεγαλορρήμονα. (A f. 79.) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, πῶς οὐ μεγαλορρήμων ἢ γλῶσσα ἐκείνη ἢ τολμήσασα τῷ Σωτῆρι λέγειν; "Ἐν ποίᾳ ἐξουσία ταῦτα ποιεῖς; Καὶ τίς σοι δέδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην;" Τῆς Ἰουδαίων δὲ τόλμης καὶ τὸ λέγειν· "Τὰ χεῖλη ἡμῶν παρ' ἡμῖν ἐστι· τίς ἡμῶν Κύριός ἐστιν;" ὡς τοῦτο διανοουμένων ἐκείνων, τὸ ἐξουσίαν ἔχειν πᾶν ὅτι ἂν βούλοιντο κατὰ τοῦ Σωτῆρος εἰπεῖν. Τὰ χεῖλη ἡμῶν παρ' ἡμῶν ἐστι. (E f. 19 b.) Τουτέστιν ἡμεῖς εὐρεταὶ γεγόναμεν τῆς καλλιπεείας. Ἐνεκεν τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν. (A f. 7 b.) Ὑπεξίσταται δὲ λοιπὸν ἐνταῦθα τὸ τῶν λιτανευόντων πρόσωπον· αὐτὸς δὲ ὁ τὰς ἐντεῦ ξεις δεχόμενος ἀποκρίνεται, ἐπαγγελλόμενος τοῖς αἰ τοῦσι τὴν ἄφιξιν καὶ τῆς ἐπικουρίας τὴν ἐπίδοσιν. Καὶ πένητας ὀνομάζει τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι, ὧν καὶ τοῦ στεναγμοῦ ἀκούσας, ἀναστήσομαι, φησὶν. Νῦν ἀναστήσομαι, λέγει Κύριος· θήσομαι ἐν σωτηρίῳ, παρρησιάσομαι ἐν αὐτῷ. (B f. 44 b.) Ἐξεγερθήσεσθαι λέγει· καὶ οὐ τί πού φαμεν σωματικὴν εἶναι τὴν ἀνάστασιν, ἤτοι τὴν ἔγερσιν, ἀλλ' οἷον τὸ διανεῦσαι λοιπὸν ἐπὶ τῷ θέλειν τοῖς κάμνουσι χεῖρα νεῖμαι τὴν σώζουσαν. (A f. 79 b.) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, φανερόν πασι κατ' ἔστη τὸ διὰ Χριστοῦ σωτήριον, καὶ ἐξάκουστον πᾶσιν· ἐκηρύχθη γὰρ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν μετὰ παρρησίας. Τὰ λόγια Κυρίου λόγια ἀγνὰ, ἀργύριον πεπυρωμένον. (B f. 44 b, K f. 42.) Τουτέστιν ἀγνοποῖαν νοσεῖ γὰρ κατ' οὐδένα τρόπον, λαμπρὰ δὲ οὕτως ἐστὶν καὶ κεκαθαρμένα, ὥστε δοκεῖν ἀργύριον εἶναι, πεπυρωμένον δὲ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πλειστάκις· τοῦτο γὰρ οἶμαι δηλοῦν τὸ ἐπταπλασίως. Δεδοκιμασμένα τοῖς νυν τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Σωτῆρος τὰ λόγια. (A f. 80.) Ἰουδαίοις δὲ διὰ Ἡσαΐου ὀνειδίζει λέγων· "Τὸ ἀργύριον ὑμῶν ἀδόκιμον," τουτέστιν, ὁ λόγος τῆς πίστεως παρατετυπωμένος ἐστὶ καὶ παρὰ ῥάσημος, τὸν ἀκριβῆ χαρακτήρα τῆς βασιλικῆς εἰς κόνος μὴ διασώζων. Σὺ, Κύριε, φυλάξεις ἡμᾶς, καὶ διατηρήσεις ἡμᾶς. (A f. 80.) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, εὐχεται ὁ Προφῆτης ῥυσθῆναι τῆς ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος γενεᾶς τῶν Ἰουδαίων, τῆς ἀπίστου καὶ φονευτρίας καὶ μοιχαλίδος. Κύκλω οἱ ἄσεβεῖς περιπατοῦσι. (A f. 80.) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, διὰ τοῦτο φησι, "Φυλάξεις ἡμᾶς," ἐπειδὴ κυκλοῦντες κυκλοῦσιν ἡμᾶς οἱ ἄσεβεῖς, ἐπιβουλεύοντες τῇ ἡμῶν σωτηρίᾳ.

69.800 ΨΑΛΜΟΣ ΙΒ΄.

Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. (A f. 80 b.) Τοῦτον ἄδει τὸν ψαλμὸν ἐν μετανοίᾳ τοῦ ἀμαρτήματος γεγονῶς, ἅμα δὲ καὶ τὸ σωτήριον ἡμῖν εὐαγγελιζόμενος, δι' οὗ ἐλάβομεν ὑπογραμμὸν, πῶς δεῖ ἡμᾶς ἐν ἀμαρτίᾳ γενομένους προσιέναι Θεῷ. Ἔως πότε ἀποστρέψεις τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ; κ.τ.λ. (C f. 23.) Ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν, τί πράττων; ἀναξίους εἶναι κρίνας τῆς ἐποπτίας αὐτοῦ. Διὸ ὑπὸ τοῦ συνειδότος νυττόμενος, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ δεδιῶς κρίσιν, ὡς καὶ μακρὰν γινόμενος αὐτῷ διὰ τὴν ἀμαρτίαν, ἐν τῇ μετανοίᾳ ἀνανεῶμαι, φησὶ, βουλόμενος κατὰ ψυχὴν, μήπως ἄρα ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ ἀποθανοῦμαι. Καὶ τοῦτο ἐστὶ μάλιστ' ὁ ὀδύνας μου τῇ ψυχῇ παρασκευάζει. Ἄνθ' οὗ Σύμμαχος ἔφη· "Μέριμναν ἐν τῇ καρδίᾳ μου καθ' ἡμέραν." Ταῦτα δὲ ἐγράφη πρὸς νοῦν θεσίαν ἡμῶν, πῶς δεῖ μετανοεῖν ἐφ' ἀμαρτήμασιν ἐκδιδάσκοντα, τοῖς παροῦσι ῥήμασιν οἷα δὴ ὡς φαρμάκοις χρωμένους. Ἡ καὶ λήθην καλεῖ τὴν τῆς βοῆς θείας ἀναβολὴν, καὶ παρακαλεῖ μὴ τελέως τῆς θείας γυμνωθῆναι προνοίας. Ἔως πότε ὑψωθήσεται ὁ

ἐχθρός μου ἐπ' ἐμέ; (C f. 23 b.) Ἐρωτᾷ δὲ περὶ τούτων τὸν Θεὸν οὐχ ὡς αὐτὸν αἴτιον, ἀλλ' ὡς κωλύσαι διὰ τῆς ῥοπῆς τῆς οἰκείας δυνάμενον. (A f. 81) Εἰ γὰρ θεοσεβούντων ἡμῶν ταπεινοῦται ὁ ἐχθρός, δηλονότι ἀμαρτανόντων ὑψοῦται· ὕψος γὰρ τοῦ Σατανᾶ, ἢ τῶν ἀνθρώπων ταπεινώσεις· ἐπεὶ καθάπερ ὁ Θεὸς ὑψοῦσθαι ἐν τῇ σωτηρίᾳ τῇ ἡμετέρα, οὕτως ὁ διάβολος ἐν τῇ ἀπωλείᾳ ἐπαίρεσθαι λέγεται. Ἄρκει, φησὶν, αὐτῷ ὅτι ἅπαξ ὑψώθη, ἐμοῦ τῇ ἀμαρτίᾳ ταπεινωθέντος. Ἴνα τί μέχρι πολλοῦ κατ' ἐμοῦ ὑψοῦται; Μήποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον. (C f. 23 b) Ὑπνον τὴν ῥαθυμίαν ὠνόμασεν, ἐν ἣ ταῖς τοῦ βίου φαντασίαις ῥεμβόμεθα, ἀργοὶ δὲ ἐπὶ κλίνης τῆς ἡδονῆς ἀναπεσόντες κείμεθα. Ὡστε τοίνυν μὴ τῷ ὑπνω τῆς ῥαθυμίας τὸν χαλεπὸν ἀκολουθῆσαι θάνατον, φωτισθῆναι τοὺς ὀφθαλμοὺς, τοῦτο ἐστὶ τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθήσεις, προσεύχεται, ἵνα βλέπωσι τὴν ἀλήθειαν. Δέδια μὴ εἰς θάνατον ὁ ὕπνος μεταπέση, ἰσχυροτέρας τῆς λύπης γενομένης τῶν συμφορῶν. Οἱ θλίβοντές με ἀγαλλιάσονται, ἐὰν σαλευθῶ. (C f. 23 b.) Ὡσπερ ἀθλητῆς ἀπὸ τοῦ σκάμματος ἀποπηδήσας ἤττηται, οὕτως καὶ ὁ πιστὸς ἀφείξῃ ἐξ ἀρχῆς παρέλαβεν, σαλευόμενος πίπτει. Μὴ τοίνυν ἀλλοιωθῶμεν, ἵνα μὴ χαρὰν τοῖς ἡμετέροις ἐχθροῖς ἐμποιήσωμεν. Ἄσω τῷ Κυρίῳ τῷ εὐεργετήσαντί με. (C f. 24.) Ἰστέον καὶ τοῦτο, ὡς καὶ τὸ πρότερον, οὐχ ὅτι νῦν ὁ προφήτης οὐκ οἶδεν, ἀλλ' ὅτι τελεῶτε 69.801 ρον ἄσει προκόπτων καὶ τελειούμενος. Τίνοι δὲ ἄσει; τῷ εὐεργετῇ δηλονότι τῷ πλάσαντι καὶ ἀναπλάσαντι. Καὶ ψαλῷ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ ὑψίστου. (C f. 24.) Μακάριος ὃς ψάλλει τῷ πνεύματι καὶ τῷ νοῦ, εἰδὼς ὅτι ψάλλει, καὶ τοῖς ἔργοις συνιστῶν ὡς ἐπίσταται. Ὁ γὰρ οὗτος ψάλλων, τὸν οὐρανὸν τέμνει, τὰς νεφέλας ὑπερβαίνει, καὶ τῷ Ὑψίστῳ, οὗ τῷ ὀνόματι μελωδεῖ, παρίσταται μηδενὸς ἐμποδίζοντος.

ΨΑΛΜΟΣ ΙΓ΄.

Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἔστι Θεός. (A f. 82 b) Κορυφὴ τοῦτο πάσης πονηρίας ἐστὶ. Τὸ γὰρ οἶεσθαι μὴ εἶναι Θεὸν, ἀλλ' ἀπὸ ταυτομάτου γεγενῆσθαι τὸ πᾶν, ἀρχὴ πάσης ἀκολασίας καὶ παρὰ νόμου καθέστηκε πράξεως. Δηλοῖ οὖν ὁ λόγος ὡς εἰς τοσοῦτον ἀσεβείας τὸ γένος ἐλήλακεν, ὡς μηδὲ Θεὸν ἐφιστάνειν τοῖς οὖσιν, ἀλλ' ἠγεῖσθαι τὸν σύμπαντα τοῦτον κόσμον, τυχαίαν καὶ αὐτόματον εἰληφέναι τὴν σύστασιν. Τί δὲ ἐστίν, "Εἶπεν ἐν καρδίᾳ;" Ἐπειδὴ τῶν λόγων ὁ μὲν ἔστι προφορικὸς, ὁ δὲ ἐνδιάθετος, οὐ περὶ τοῦ προφορικοῦ λόγου φησὶν ὁ προφήτης, ἀλλὰ περὶ τῆς ἐν τῇ ψυχῇ δόξης. Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, τουτέστιν ἐλογίσαστο ὅτι οὐκ ἔστι Θεός. Καὶ πᾶς δὲ ὁ ἀνέδην ἀμαρτανῶν, δι' ὧν ὁράται καταφρονῶν, κἂν εἰ μὴ λέγοι φωναῖς, ἀλλ' ἔργοις αὐτοῖς καὶ τῇ τοῦ βίου σκαλιότητι μονονουχὶ διακέκραγε τὸ, "Οὐκ ἔστι Θεός." Οἱ γὰρ οὕτως ζῆν εἰωθότες ὡς μὴ ἐφορῶντος Θεοῦ, πάντα τε δρώντες ἀπερισκέπτως, ἔργοις αὐτοῖς καὶ πράγμασιν ἀρνοῦνται Θεόν. Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρηιώθησαν, οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα. (A f. 83 b.) Νοήσεις δὲ ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν ἔθνων· ἢ γὰρ ἀπὸ γῆς σὰρξ, τὸν τῆς ἀμαρτίας ἐν αὐτῇ κατηρβώστησε νόμον, καὶ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, εὐπὰ ράφορος λίαν εἰς τὸ ἐκνεῦσαι ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος κατὰ τὸ γεγραμμένον. Δικαίως οὖν ὁ ἱερὸς ἐπιστυγνάζει λόγος ἡμῖν· "Πάντες γὰρ, φησὶν, ἐξέκλιναν." Δέον γὰρ τὴν εὐθειᾶν τραπέσθαι, καὶ ἀπὸ τῆς τῶν κτισμάτων καλλονῆς τε καὶ τάξεως ἀναλόγως τὸν γενεσιουργὸν κατιδεῖν, καὶ διὰ τῶν προφητικῶν φωνῶν ὀδηγηθῆναι πρὸς τὴν ἀλήθειαν, τοῦτο μὲν οὐ γέγονεν· εἰς μυρίας δὲ πλάνης καὶ ἀπωλείας ὁδοὺς ἐξετράπησαν, καὶ τοῖς ἔργοις τῆς αἰσχύνης ἠχρηιώθησαν, καὶ οὐδεὶς ἦν ὁ ποιῶν τὸ ἀγαθόν. Τάφος ἀνεωγμένος λάρυγξ αὐτῶν, κ.τ.λ. (K f. 43 b.) Διόδωρος, καὶ Θεόδωρος, καὶ Κύριλλος, καὶ Δίδυμος, "Τάφος ἀνεωγμένος," κ.τ.λ. υσθυε "Ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν." Ἐν δὲ τῷ Ἐξαπλῷ ταῦτα οὐχ

εύρηται. 69.804 Οὐχὶ γινώσκονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν; (A f. 83 b.) Τοῦτον τὸν στίχον ὡς ἐν ἐρωτήσῃ ἀναγνωστέον. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι "Πάντες ἐξέκλι ναν" καὶ ἐργάζονται τὴν ἀνομίαν, νῦν φησι· "Καὶ ἄρα οὐ μέλλουσι γινώσκειν οὗτοι τὸν Κύριον, καὶ πιστεύειν εἰς αὐτόν;" Ναὶ πάντως πολλοὶ πιστεύσουσιν· εἰσὶ δὲ οἱ καὶ μενοῦσιν ἐν ἀπιστία, καὶ διώξουσιν καὶ τυραννήσουσι τοὺς πιστεύσαντας εἰς Χριστόν. Ἐκεῖ ἐδειλίασαν φόβον οὗ οὐκ ἦν φόβος. (A f. 84.) Καταγινώσκει γὰρ τῶν τοιούτων ὁ Ψαλμωδός. Ἰουδαῖοι γοῦν οἱ ἐν ἀπιστία μεμενηκότες, ψοφοδεῖ φόβον ἐφοβήθησαν, ὃν οὐκ ἔδει αὐτοὺς φοβηθῆναι. Τίς δὲ ὁ ἀνόητος φόβος; Ἐδειλίασαν, μὴ ποτε παραδεξάμενοι τὸν Χριστόν, καὶ εἰς αὐτόν πιστεύσαντες προσκρούωσι τῷ Θεῷ. Λεχθείη δ' ἂν καὶ περὶ τῶν πιστευσάντων ἢ τοῦ στίχου δύναμις, ὡς εἶναι τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· Ὁ μὲν νόμος, φησὶ, Μωσέως κόλασιν ἐποίει· ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ φόβος ἀγνός ἐστιν, ὡς υἱοὺς γὰρ φοβεῖσθαι Πατέρα παρ' εσκεύασε. Μετὰ τὸν καιρὸν τοίνυν ἐκεῖνον, καθ' ὃν δηλονότι ἡ ἐπιφάνεια· φόβον φοβηθήσονται οὗ οὐκ ἔστι φόβος, ἐκ νομικῆς δηλονότι ἀπειλῆς, ἀλλ' ἢ πρὲς πούσα μᾶλλον ἐλευθέρους εὐλάβεια. 69.805 Τίς δώσει ἐκ Σιών τὸ σωτήριον τοῦ Ἰσραήλ; (A f. 84.) Ὅρα πῶς διψῆ τὸν Κύριον, καὶ οἶον μέλλοντος οὐκ ἀνέχεται, καθ' ὃν ἐπιλάμψειν ἔμελλε καιρὸν τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τουτέστι Χριστός. Φησὶ δὲ αὐτόν σωτήριον τοῦ Ἰσραήλ, διὰ τὸ ἀφικέσθαι τάχα πρωτοτύπως ἕνεκα τοῦ Ἰσραήλ. Ἐφη γάρ· "Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ." Ἡ καθ' ἕτερον τρόπον· ὡς γὰρ ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος, Ἰουδαίων ἦσαν αἱ ἐπαγγελίαι, αἱ νομοθεσίαι, καὶ ἡ διαθήκη, καὶ οἱ πατέρες ἐξ ὧν γεγένηται τὸ κατὰ σάρκα Χριστός. Διψῶ οὖν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, ὁ προφήτης φησὶ. Τίς μοι δώσει ἰδεῖν τὸν Σωτῆρα ἢ ἐκ τῆς ἄνω Σιών καὶ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδημήσαντα, ἢ ἐκ τῆς κάτω Σιών διὰ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως προερχόμενον;

ΨΑΛΜΟΣ ΙΔ΄.

Τίς κατασκηνώσει ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ σου; (C f. 25.) Ὅρος ἅγιόν ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ μέλ λοντος αἰῶνος· ὄρος, διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ ὑπερκεῖμενον· ἅγιον, ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ οὐ κατοικεῖ βέβηλος. Ὁ τοίνυν παροικῶν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, καὶ τῆ νῦν πολιτεία ὡς σκιᾶ καὶ χόρτῳ κατὰ πάροδον χρώμενος, οὗτος κατασκηνοῦν, τουτέστι κατοικεῖν, ἐν τῇ μελ λούση βασιλείᾳ δυνήσεται. Τίς δὲ ὁ τοιοῦτος, καὶ πῶς πολιτευόμενος, ἔχει τοῦ ψαλμοῦ τὰ ἐπαγόμενα. Καὶ ὄνειδισμὸν οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ τοὺς ἔγγιστα αὐτοῦ. (B f. 50) Ἐχει τι τὸ ἀσαφές ὁ λόγος· ἄδηλον γὰρ πότερον ποτε παρὰ τῶν ἔγγιστα τισιν οὐκ ἔλαβεν ὄνειδισμὸν, ἢ γοῦν αὐτὸς κατ' ἐκείνων τὸν ὄνειδισμὸν; Καὶ οἶμαι δὲ ἔγωγε τοῖς δικαιοσύνης ἐπιμεληταῖς ἐπεῖναι πρέπειν κατ' αὐτόν ἀμφοτέρα. Καρπὸς γὰρ εἰς λῆξιν τῆς ἐπιεικειᾶς τὸ σεπτὸν οὕτω ποιεῖσθαι τοῦ βίου ἀγωγήν, ὥστε μὴ παρ' ἐτέρων ὄνειδίζεσθαι τυχόν ἐπὶ τῇ τῶν καλλίστων ῥαστώνῃ, μήτε μὴν αὐτὸν κατονειδίζειν ἑτέροις, κἂν εἴ ποῦ τι διαπέσειάν τε καὶ διαπαίσειαν· νοσεῖ γὰρ ἀνθρώπου φύσις, καὶ πίπτει ῥαδίως εἰς τὸ πλημμελές. (B f. 50.) Ἡ ἐξουδένωσις οὐκ ἐξ ὑπερόπτου φρο νήματος, ἀλλ' ἐκ μισοκάκου μᾶλλον καὶ βδελυττομέ νου τὰ πονηρά.

ΨΑΛΜΟΣ ΙΕ΄.

Φύλαξόν με, Κύριε, ὅτι ἐπὶ σοὶ ἠλπισα. (C f. 269.) Πάλιν καὶ τοῦτο πρέπον τῆ τοῦ δούλου μορφῆ· δηλοῖ δὲ ἅμα καὶ τὴν ἐν πίστει δι' ὁμολογίας δικαίωσιν. (A f. 88 b) Ἐνταῦθα τὸ κοινὸν ὥσπερ πρόσωπον τῆς ἀνθρωπότητος ἀναλαβὼν ὁ Σωτῆρ, τοὺς

πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα ποιεῖται λόγους οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ μᾶλλον, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν, ὡς εἰς ἕξ ἡμῶν διὰ τὴν οἰκονομίαν. Κύριον οὖν ὀνομάζει τὸν Πατέρα, διὰ τὸ ἐν τῇ τοῦ δούλου αὐτὸς γενέσθαι μορφῇ. Φυλαχθῆναι δὲ ἑαυτὸν αἰτεῖ, διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἣ ἔστιν ἡ σὰρξ αὐτοῦ. Ἡ γὰρ σὰρξ αὐτοῦ Ἐκκλησία· 69.808 φυλαχθῆναι δὲ ταύτην αἰτεῖ εἰκότως· καὶ εἰς τὸ αὐτοῦ πρόσωπον ἀναφέροισι· ἂν ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ φυλακή. Τίθησι δὲ καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ δεῖν αὐτὸν φυλάττεσθαι· Διὰ τοῦτο γὰρ, φησὶν, ὦ Πάτερ, αἰτῶ παρὰ σοῦ φυλαχθῆναι, διότι ἐπὶ σοὶ ἤλπισα· ἑμαυτὸν δὲ λέγων, τὴν Ἐκκλησίαν λέγει. Εἶπα τῷ Κυρίῳ· Κύριός μου εἶ σὺ, ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρειάν ἔχεις. (A f. 88. b.) Καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἔλεγεν· "Ἄνα βαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεόν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν." Καὶ νῦν ὡς φύσει γενόμενος ἄνθρωπος, Κύριον ἑαυτοῦ τὸν Πατέρα καλεῖ. Προσθεῖς δὲ, "Ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρειάν ἔχεις," τῆς νομικῆς λατρείας ἔδειξε τὸ ἀνόνητον. Ἀγαθὰ γὰρ ἐνταῦθα, τὰς κατὰ νόμον προσφερομένας θυσίας ὠνόμασεν, ἃς οὐ παραδεχόμενος φαίνεται· τὸ γὰρ τῆς πίστεως ῥῆμα ἐκείνας ἀναιρεῖ. "Μὴ φάγομαι κρέα τὰύρων, καὶ αἷμα τράγων πίομαι;" Καὶ πάλιν· "Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατ' ἡρτίσω μοι." "Ὅρα δὲ ὅτι Θεοῦ μόνου τὸ ἀνενδεές· οἱ δὲ ἄλλοι λεγόμενοι κύριοι, χρήζουσιν ὧν προσάγουσιν αὐτοῖς οἱ ὑπ' αὐτοῦ, οἷον τῆς τῶν οἰκετῶν γεωργίας, τῆς οἰκοδομῆς, καὶ τῶν ἄλλων. Τοῦτο οὖν καὶ ὁ Χριστὸς τεκμήριον τίθησι τοῦ ἀληθῶς Κύριον εἶναι τὸν Πατέρα, ὅτι οὐ χρήζει τῶν ἀγαθῶν τῶν προσαγομένων παρ' αὐτοῦ, τουτέστι παρὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ μὲν τοι κἂν προσεῦχεται ὁ Υἱὸς, κἂν δακρῦν, κἂν παρακαλῆ, οὐκ ἔχει ὁ Πατὴρ χρειάν τῶν τοιούτων ἀγαθῶν· εἰδὼς γὰρ πάντα, οὔτε προσευχῆς δέεται, οὔτε λόγων χρήζει προφητικῶν. Τοῖς ἀγίοις τοῖς ἐν γῆ αὐτοῦ." (C f. 269. b.) Ἁγίους εἶναί φησι τοὺς ἡγιασμένους ἐν πνεύματι· γῆν δὲ τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν. Τὸ δὲ ἐθαυμάστωσεν, ἀντὶ τοῦ ἔδειξεν ἡ ἐδόξασεν τέθειται. Τὸ δὲ αὐτοῦ, τὸν Πατέρα σημαίνει· ἵνα ἢ τὸ ὅλαν οὔτω, τοῖς ἡγιασμένοις ἐν πίστει γνωστὸν ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς. Διὸ καὶ καλεῖται μεγάλης βουλῆς Ἄγγελος. Ἐπληθύνθησαν αἱ ἀσθενεῖαι αὐτῶν. (C f. 269. b.) Τῶν ἐθνῶν δηλονότι. Μήπω τῆς ἀληθείας φανερωθείσης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπληθύνθησαν αἱ ἀμαρτίαι καὶ τὰ πάθη. Μετὰ ταῦτα, φανερωθείσης τῆς σωτηρίας, ἐτάχυναν εἰς γνῶσιν, καὶ τῶν κακῶν ἀθέτησιν. (L f. 59 b.). Τινὲς δὲ τὰς ποικίλας τῶν ἐθνῶν εἰδῶν λολατρείας καὶ ἀσθενείας ἐδήλωσαν, ἕξ ὧν οἱ μετὰβάλλοντες ἄγιοι γεγονάσι τοῦ Θεοῦ· περὶ ὧν ἔφη "τοῖς ἀγίοις τοῖς ἐν τῇ γῆ," οἱ καὶ ταχέως ἀπέστη 69.80 σαν τῶν εἰδώλων, ἢ τῶν διαπονημάτων. ἢ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν τῶν πρὸ τῆς πίστεως, θαυμαστωθέντων τῶν τοῦ Σωτῆρος ἐν αὐτοῖς θελημάτων. Οὐ μὴ συναγάγω τὰς συναγωγὰς αὐτῶν ἕξ αἰμάτων. (B f. 52.) Εἰ μὲν τις βούλοιο νοεῖν ταῦτα ὡς ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων, ἀποφαντικῶς ἀναγνωστέον τοὺς στίχους, οἷον ἐναργῶς διαγορευόντος τοῦ Θεοῦ τὰς αἰτίας τῆς ἀποβολῆς τοῦ Ἰσραήλ. Οὐκ ἂν συνάξαιμι, φησὶν, τὰς συναγωγὰς αὐτῶν, ἀλλ' οὐδ' ἂν μνησθῆναι ἔτι αὐτῶν τῶν ὀνομάτων διὰ χειλέων μου. Καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν; Ἐξ αἰμάτων, φησὶν, τουτέστιν διὰ τὸ πλείστοις αὐτοῦ αἵμασιν ἐνησχολῆσθαι καὶ φόνοις. Εἰ δὲ τις λέγοι καὶ περὶ ἐθνῶν χρῆναι νοεῖν αὐτὸν, ἐκδέξαι κατὰ τοιόνδε τινὰ τρόπον. Ἐπειδὴ γὰρ ἐτάχυναν περὶ τὴν πίστιν, φησὶ, καὶ ἀμελ[λ]ητὶ παρεδέξαντο τὸν ἐπιλάμψαντα Κύριον, καὶ πρὸς τὸ θεῖον αὐτοῦ δεδραμήκασιν φῶς, οὐ μὴ συναγάγω τὰς συναγωγὰς αὐτῶν; Ἄνα γνωστέον δὲ ὡς ἐν ἐρωτήσῃ καὶ ὑποστιγμῇ· Ἀλλὰ ναὶ συνάξω, φησὶν, ἕξ αἰμάτων· τουτέστιν, ἐπειδὴ πάντες ἀνήρηνται, καὶ τὰ πολλὰ αὐτῶν ἐξεχύθη αἵματα, κομίζοντος εἰς ἀπώλειαν τοῦ Σατανᾶ, καὶ τῆς τῶν δαιμονίων ἀγέλης ὀλέθρου οὔσης αὐτοῖς. Δηλοῖ δὲ τὸ αἷμα τὴν ἀναίρεσιν, ἢ γουν τὴν ἀπώλειαν ἣν ὑπέστησαν αὐτοὶ, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι τὸν τῶν ὄλων Δημιουργόν. Καταφέρεσθαι δὲ ἀγέλην δεῖ εἰς τὸν ἄδην. Οὔτω γὰρ γέγραπται

περὶ αὐτῶν καὶ τοῦ Σατανᾶ· "Ὁ ἐκζητῶν τὰ αἵματα αὐτῶν ἐμνήσθη" καὶ τὸ, "Ὡς πρόβατα ἐν ἄδη ἔθεντο· θάνατος ποιμανεῖ αὐτούς." Αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ θάνατος, τουτέστιν ὁ θανάτου πρό ξενος Σατανᾶς καταποιμένων αὐτούς, καὶ ὡσπερ ἔν τισι σηκοῖς κατακλείω τοῖς ἄδου μυχοῖς. Ἐπειδὴ τοῖ νυν, φησὶ, πολλὰ γέγονεν αὐτῶν τὰ αἵματα, καὶ ὅτι ἐτάχυναν εἰς πίστιν, οὐκ ἂν εἰκότως ἐλείψας συν ἀζαίμι τὰς συναγωγὰς αὐτῶν; (A f. 89.) Ὁ μέντοι θεῖος Κύριλλος ἐν ἐρωτήσῃ τοὺς στίχους ἀναγινώσκεσθαι βούλεται. Ἐπειδὴ γὰρ, φησὶν, οἱ ἐξ ἐθνῶν κεκλημένοι περὶ τὴν πίστιν ἐτά χυναν, ἄρά γε οὐ μὴ συναγάγω τὰς συναγωγὰς αὐτῶν; Τὸ δὲ ἐξ αἱμάτων ἀντὶ τοῦ, Ἐπειδὴ πάντες ἀνήρηνται, etc. ut supra. (C. f26 b.) "Ἡ κατὰ τὸν Ἀκύλαν· "Οὐ σπείσω σπονδὰς αὐτῶν ἐξ αἱμάτων." Πάλαι μὲν ἔσπενδον οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὸν νόμον Θεῶ, Ἑλληνας δὲ τοῖς εἰδώλοις. Ἐγὼ δὲ παραδώσω καινὰ μυστήρια πᾶσι καὶ θυσίαν ἀνάιμακτον, μηκέτι δεχόμενος τὰς κατὰ νόμον σπονδὰς. [Κύριος μερὶς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου. Ποτήριον δὲ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ κληρονομίαν παρὰ τοῦ Πατρὸς ὀνομάζει, ὡς εὐφραίνειν αὐτὸν δυναμὲν νην, οὐκ οὔσης τοιαύτης τῆς πάλαι, τουτέστιν τοῦ Ἰσραὴλ, στυγητῆς δὲ μᾶλλον καὶ ἀπηχθημένης. Ὡς εὐφραίνουσης τοῖνυν αὐτὸν τῆς Ἐκκλησίας ποτήριον ὀνομάζει. Ἐφη γὰρ πρὸς αὐτὸ Ἑσαΐας· "Καὶ ὡς εὐφραίνεται νεανίσκος ἐπὶ παρθένῳ, οὕτως εὐφραίνεται Κύριος ἐπὶ σοί."] 69.812 Σχοινία ἐπέπεσέ μοι ἐν τοῖς κρατίστοις μου. (C f. 27.) Σχοινίον μέτρον ἐστίν, ὡς γέγραπται ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ τὸ, "Οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα." Ἡ τάχα τὸ μέτρον οὐ πρὸς τὴν γνῶσιν αὐτὴν ὀνομάζεται, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸν ὑποδεχόμενον αὐτὴν, τῷ μὴ εἶναι αὐτὸν γνώσεως μείζονος δεκτικόν. Καὶ γὰρ ὁ αὐτὸς μὲν ὑετός ἐστι, μετρεῖται δὲ ἐν τοῖς ὑποδεχομένοις ἀγγείοις. Ἡ κληρονομία μου κρατίστη. (A f. 89 b.) Ἡ μὲν πρώτη κληρονομία, τουτέστιν ὁ Ἰσραὴλ, οὐ κρατίστη ἦν ἀλλὰ καὶ θεοστυγῆς μᾶλλον. Ἀγάπης δὲ σχοινίοις καὶ ἐντονωτάτῃ διαθέσει Χριστῷ συνήπται, κλῆρος ὡσπερ ἐξαίρετος, ἢ ἐξ ἐθνῶν Ἐκ κλησία, ἦν καὶ κρατίστην εἰκότως ἀποκαλεῖ· ἔνεστι γὰρ αὐτῇ πολὺ τὸ εὐπειθὲς καὶ εὐήνιον, καὶ κάλλος ἐκλάμπει τὸ νοητὸν, διὰ πάσης ἀρετῆς κοσμούμενον. Ἡ τάχα τὰ σχοινία, οὐ τοὺς δεσμοὺς τῆς ἀγάπης δηλοῖ, ἀλλ' ἐκ μεταφορᾶς τῶν γεωμετρούντων εἴρηται· ὅτι Σχοινίοις ὁ Πατὴρ τὴν κληρονομίαν μοι διέμετρησε, καὶ ὀροθεσίῳ περιέλαβε καὶ κύκλῳ περιετείχισε καὶ κατησφαλίσατο, ὥστε μηκέτι τὴν κρατίστην παρ' ἐμοὶ καὶ πατρῶαν διαρπαγῆ κληρονομίαν, εἰς ἣν ἔπεσέ μοι τὰ τῆς κληροδοσίας σχοινία, τουτέστιν ἧτις ἐκκληρώθη μοι. (K f. 59. b.) Κληρονομία ἐστὶ φύσεως λογικῆς, ἢ θεωρία τῶν γεγονότων καὶ γενησομένων αἰώνων· κληρονομία δὲ Χριστοῦ ἐστὶν ἡ γνῶσις ἐκ τοῦ Θεοῦ. Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός. (A f. 90). Τοῦτο ὅμοιον τῷ εὐαγγελικῷ ἐκείνῳ ῥητῷ τῷ λέγοντι· "Οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ Πατὴρ μου μετ' ἐμοῦ ἐστίν." Καθ' ὃ μὲν οὖν νοεῖται Θεὸς ὁ Χριστὸς, αὐτὸς ἐστὶν ὁ πάντα στηρίζων καὶ ἀνέχων· καθ' ὃ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, πρέποι ἂν αὐτῷ καὶ τὸ λέγειν ἐκ δεξιῶν ἐσχηκέναι τὸν Κύριον, ἵνα μὴ σαλευθῆ. Συμπλάττεται γὰρ αὐτοῦ τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις, καὶ τὸ τῆ κενώσει πρέπον οὐκ αἰσχύνεται διὰ τὴν οἰκονομίαν. Προσεδεχόμεν οὖν, φησὶν, ὅτι ὁ Πατὴρ μου βοηθεῖ καὶ οὐκ ἔῃ περιτραπῆναι. Τὸ, "Ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν," εἶπεν ἀντὶ τοῦ, Βοηθεῖ μοι, ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ καὶ κρείττονος τὴν βοήθειαν καλέσας. Σὺ δὲ μοι ὄρα ὅπως γέγονεν ἡ φύσις ἡμῶν εὐδόκιμος ἐν Χριστῷ· προσηνέχθημεν εἰς πρόσωπον τοῦ Πατρὸς οἱ ἐκβεβλημένοι διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν, καὶ ἐσχίκαμεν αὐτὸν ἐπαμύνοντα καὶ στηρίζοντα. Ἐχοι μὲν οὖν καὶ ἡμεῖς αἰετὸν τὸν Θεὸν πρὸ ὀφθαλμῶν, καὶ ὡς παρόντος καὶ βοηθοῦντος, οὕτω διανοώμεθα, ἵνα μὴ μετακινηθῶμεν ἀπὸ τοῦ καθήκοντος· ἀλλὰ παυθεῖν μὲν ὁ ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἡμῖν ἀντικείμενος διάβολος· μὴ δεχοίμεθα δὲ τὴν ἀράν, ἣν Ἰούδας λαμβάνει 69.813 λέγουσαν· "Στήτω ὁ διάβολος ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ·" ἐκ δεξιῶν γὰρ τοῦ

μὲν δικαίου ὁ Κύριος, τοῦ δὲ ἄμαρ τωλοῦ ὁ διάβολος. [Θεὸς γὰρ φύσει καὶ ζωῆ, καὶ ζωοποιός, ἐζωοποίησε τὸν ἑαυτοῦ ναὸν, οὐχ ἑαυτῷ τὸ χρῆμα κατορθῶν, ἀλλ' εἰς ὅλην τοῦ ἀνθρώπου παραπέμπων τὴν φύσιν ὃ ἐντεῦθεν ἀγαθόν. Οὐκ ἠγνόησε τοῖνυν τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς, καίτοι τοῦ προπάτορος Ἀδὰμ ἠγνοηκότος αὐτήν.] Ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σαλευθῶ. (C f. 27.) Διὰ τὸ, "Κάθου ἐκ δεξιῶν μου," καὶ τὸ κεκαθηκέναι μετὰ τὴν ἀνάληψιν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς τῆς μεγαλοσύνης· πῶς οὖν ὁ Υἱὸς λέγει· "Προωρῶ μὴν τὸν Κύριον ἐκ δεξιῶν μου διὰ παντός," τὸν Πατέρα δηλῶν; Οὐκοῦν δεξιὸς τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, καὶ τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατήρ, κατὰ τὸ, "Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί." Ἔοικε δὲ τὸ πρῶτον κατὰ τὸ ἀνθρώπινον εἰρησθαι· καθ' ὃ γὰρ Θεὸς, οὐ σα λεύεται. Οὐκ ἄψυχος δὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ· οὐ γὰρ αὐτῆς τὸ λέγειν ἐκ δεξιῶν ἔχειν τὸν Θεὸν καὶ προορᾶν αὐτὸν διὰ παντός, ἵνα μὴ ἀμαρτάνῃ. Κίνησιν γὰρ ἄμαρ τικὴν τὸ σαλευθῆναι δηλοῖ. Μετὰ τοῦ προσώπου σου τερπνότητες ἐν τῇ δεξιᾷ σου εἰς τέλος. (B f. 54.) Ἦν οὖν ἄρα πρόπον τε ἐοικῶς τῷ τῶν ὄλων Δημιουργῷ, καὶ Κυρίῳ, καὶ Θεῷ τὸ ἀγαλλιᾶσθαι καὶ εὐφραίνεσθαι τῶν, αὐτοῦ κτισμάτων ἀναμορφου μένων ἐπὶ τὸ ἄμεινον, καὶ εἰς ὅπερ ἦσαν ἐν ἀρχαῖς ἀναστοιχειομένων παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, δι' αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ· ὡσπερ γὰρ δι' αὐτοῦ τὰ πάντα παρήχθη πρὸς γένεσιν, δι' αὐτοῦ τὴν εἰς τὰ ἀμείνω δέχεται διασκευήν. (C f. 28.) Δεξιὰ μὲν τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς ὠραῖος, τερπνότητα τῆς σαρκὸς αὐτοῦ· ὃς τὴν ἄμορφον καὶ ἀκαλλῆ φύσιν ὑψώσας, ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς θεώσει Θεὸν ἐκάθησεν.

ΨΑΛΜΟΣ Ι Ζ΄.

Εἰσάκουσον, Κύριε, δικαιοσύνης μου. (A f. 91 b) Δικαιοσύνην ἐνταῦθα οὐ τὴν τελείαν ἀρετὴν λέγει (κομπηρὸν γὰρ τοῦτο καὶ φαρισαϊκόν), ἀλλὰ τὴν δικαίαν αἴτησιν. Αἰτεῖ γὰρ ὁ Δαβὶδ οὐκ ἀπώλειαν τοῦ Σαοῦλ, ἀλλ' ἑαυτοῦ σωτηρίαν. Ἴσως δὲ, ἐπεὶ οὐ ψιλῶν ῥημάτων ἀκούει Θεὸς, ἀλλ' ἀρετῆς ὡσπερ βοώσης διὰ τῶν πραγμάτων, διδάσκει ἡμᾶς ὁ προφήτης, πῶς καὶ αὐτοὶ παρακαλοῦντες εἰσακουσθησόμεθα ὅτι μετὰ δικαιοσύνης. Εἰ δὲ ὁ χορὸς τῶν ἀποστόλων ἐστίν ἐνταῦθα ὁ παρακαλῶν, δικαιοσύνης Κύριον ὀνομάζει τὸν Χριστὸν, οὐχὶ τῆς ἐν τῷ νόμῳ (ἐκεῖνη γὰρ οὐκ ἦν ἄμεμπτος, ἀλλ' ἔκειτο μέχρι καὶ τοῦ διορθώσεως), ἀλλὰ τῆς ἐν ἀληθείᾳ δικαιοσύνης, τουτέστι τῆς εὐαγγελικῆς. Ἀγαπῶντες οὖν οἱ ἀπόστολοι, [τὴν] ἐν πνεύματι προσκύνησιν καὶ λατρείαν φασίν· "Εἰσάκουσον ἡμῶν, ὦ Κύριε, καὶ Θεέ·" οὐχὶ τῆς ἐν τύποις δικαιοσύνης, ἀλλὰ τῆς ἐμῆς, τουτέστι τῆς ἀληθινῆς καὶ πνευματικῆς, καθ' ἣν καὶ διαβιοῦν ἐθέλομεν, ἦν καὶ τοῖς ἄλλοις κηρύττομεν. Αὐτῷ δὲ 69.816 τῷ Χριστῷ μάλιστα πάντων ἀρμοδιώτατον τὸ λέγειν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα· "Εἰσάκουσον δικαιοσύνης μου·" αὐτὸς γὰρ ἄμαρ τὴν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. [Ἐκ προσώπου σου τὸ κριμὰ μου. Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι· Αὐτὸς δικαστὴς τῶν ἐπ' ἐμοὶ γενοῦ, καὶ τὴν σὴν εὐθύτητα, ἦτοι τὴν σὴν δικαιοκρισίαν, ἐπιδέτωσάν μου οἱ ὀφθαλμοί.] Ἐπεσκέψω νυκτὸς, ἐπύρωσάς με, καὶ οὐχ εὐρέθη ἐν ἐμοὶ ἀδικία. (C f. 28 b.) Ὁ καὶ νυκτὸς καὶ ἐν ὑπνοῖς ἀνεπίδεκτος αἰσχροῦν καὶ παραλόγων φαντασιῶν, εἴ γε δυνατόν ταῦτα λεγέτω. Σημειωτέον δὲ τὸ, Ἐπεσκέψω, οὐκ ἐπὶ κολάσεως κείμενον. Καὶ πάλιν ἰστέον ὅτι ἐναντίως ὁ διάβολος πυροῖ τῷ Θεῷ· Θεὸς δὲ πυροῖ, εἴτε τὴν προϋπάρχουσαν εὐρίσκη ἀδικίαν, ἢ ἐπεὶ οὐ προϋπάρχει, οὐχ εὐρίσκει. Ἐκ τῶν ἀνθεστηκότων τῇ δεξιᾷ σου (C f. 29.) Ἀνθεστηκότας τῇ δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ τοὺς δαίμονας φησι· δεξιὰ δὲ τοῦ Θεοῦ πᾶς εὐσεβὴς καὶ δίκαιος, περὶ ὧν ἐν ἑτέρῳ λέγει· "Γενηθήτω ἐπ' ἄνδρα δεξιᾶς μου·" Τούτου τῇ σωτηρίᾳ οἱ δαίμονες ἀνθίστανται, ἐξ ὧν ὁ Θεὸς ἐλευθεροῖ τοὺς ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτόν. (A f. 49.) Ἀνθεστήκασιν καὶ τῷ Κυρίῳ, ὅς ἐστι δεξιὰ τοῦ Πατρὸς,

Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες, καὶ οἱ τῶν βεβήλων αἰρέσεων εὐρεταί· ἐξ ὧν ῥυσθῆναι παρακαλοῦσιν οἱ ἀπόστολοι· καὶ τὸ ἀσφαλὲς ὅπερ ἡ φύσις τῇ κόρῃ τοῦ ὀφθαλμοῦ δεδώρηται, τοῦτο ζητοῦσι παρὰ Θεοῦ, ἵνα κατὰ μηδένα τρόπον ἀδικηθῆ αὐτοῖς ὁ τῆς δια νοίας ὀφθαλμὸς, καὶ πάθοι τὸ σκοτισθῆναι. Ταυτὸ τοῦτο καὶ ὁ Σωτὴρ ἂν εὕξαιτο πρὸς τὸν Πατέρα, ἵνα φυλαχθῆ αὐτὸς, τουτέστι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἢ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία, ἐκ τῶν πολεμούντων αὐτῇ, καθὰ περ τις κόρῃ ὀφθαλμοῦ ἀνεπιθόλωτος καὶ ὀρθὰ βλέπουσα. Φυλαχθείμεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ δαιμόνων τῶν ἐναντιουμένων τῇ δεξιᾷ καὶ ἀγαθῇ ἡμῶν πράξει· ἥτις τοῦ Θεοῦ εἶναι λέγεται, ὡς διὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος καὶ ἐνεργείας κατορθουμένη, μήποτε τοῦ ἐντὸς ἡμῶν ὀφθαλμοῦ σκοτισθέντος, εἰς τὴν ἀχλὺν τῆς ἁμαρτίας ἐμπέσοιμεν. Ἐν σκέπη τῶν πτερυγῶν σου σκεπάσαις με. (A f. 94.) Καὶ οἱ ἀπόστολοι δὲ ἀναγκαίαν ποιοῦνται τὴν αἴτησιν, ὑπὸ σκέπην γενέσθαι τὴν ἐν Χριστῷ, ταλαιπώρους αὐτοὺς ἀποφαίνειν ἐπιχειρούντων ἐχθρῶν καὶ πᾶν εἶδος ἐπιβροχούντων ἀγρίως ἐπιβουλή. Πάντες γὰρ "οἱ θέλοντες ζῆν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ, διωχθήσονται." Ἦθελε καὶ ὁ Σωτὴρ τῆς Ἱερουσαλήμ τὰ τέκνα συναγαγεῖν, ὄν τρόπον ὄρνις συναγεῖ τὰ νοσσία ὑπὸ τὰς πτέρυγας, ἀλλ' οὐκ ἠθέλησε. Διὸ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ὑπὲρ ἰδίου σώματος αἰτεῖ παρὰ τοῦ Πατρὸς τὴν φρουρητικὴν δύναμιν. Καταπονοῦσι καὶ ἡμᾶς, καὶ ἀθλίους καὶ ταλαιπώρους ἐργάζονται, οἱ τῆς ἀσεβείας καὶ τῆς ἁμαρτίας εὐρεταί δαίμονες· 69.817 ἀλλ' ὁ Θεὸς φρουρήσει τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ τὰ νοήματα ἡμῶν, ὡς διὰ τινῶν πτερυγῶν συμφυῶν αὐτῷ καὶ ὁμοουσίῳ, τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ζωοποιοῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος. Ἐκβαλόντες με νυνὶ, περιεκύκλωσάν με. (C f. 29 b.) Καὶ τίνας ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν, ὅταν κυ κλῶσαι καὶ συλλαβέσθαι βούλονται; Τοῦ νόμου πάντως καὶ τῶν ἐντολῶν· ὃς ἀντὶ τείχους καὶ πόλεως ἰσχυ ρᾶς ὑπάρχει τοῖς νήφουσι· περὶ ἧς εὐρήσεις τὸν προ φήτην φθεγξάμενον. "Τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν πε ριοχῆς;" Μὴ τοίνυν ποτε ἐκ ταύτης ἀπατηθέντες ἐκπέσωμεν, μήποτε ὑπὸ τὰς χεῖρας τῶν πολεμίων γενώμεθα. (A f. 95.) Καὶ οἱ πολεμοῦντες δὲ τοῖς ἀγίοις, οὐ δὲν ἄλλο ἐώρων, ἤγουν ἐνενόουν, πλὴν αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ μόνον, τὸ ἐκβαλεῖν τοὺς ἀγίους ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν σπουδασμάτων, καὶ ἐκκλῖναι αὐτοὺς καὶ ἐκτρέψαι τῆς κατὰ Θεὸν ὁδοῦ. Ποῦ δὲ βούλονται οἱ ἐχθροὶ ἀποστῆσαι τοὺς ἀγίους τῆς φιλοθεΐας; Ἐν τῇ γῆ, τουτέστιν ἕως ζωῆς, καὶ τὸν ἐπίγειον χῶρον τοῦτον οἰκοῦσιν οἱ ἅγιοι. Μετὰ γὰρ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν, ἐπηρεάζειν οἱ πολεμοῦντες οὐ δύνανται. Λέγουσι μέντοι οἱ ἅγιοι, πάντα τρόπον ἐπιβουλής ὑπομένοντες· "Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ;" Ἐξέβαλον καὶ τὸν Κύριον Ἰουδαῖοι ἔξω τῆς πόλεως καὶ περὶ ἐκύκλωσαν, καὶ μέντοι καὶ ἐσκόπουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσωσι, καὶ εἰς γῆν καταστρέψωσι· καὶ σκοποῦντες εὗρον ἀρέσκοντα αὐτοῖς τὸν διὰ σταυροῦ ἀτιμῶτα τὸν θάνατον. Ὑπέλαβόν με ὡσεὶ λέων ἔτοιμος εἰς θήραν. (C f. 29 b.) Φοβερὰν ἡμῖν τὴν ἐπιβουλήν τῶν δαιμόνων ὑποτίθεται· τί γὰρ λέοντος ἀρπακτικώτερον ἢ φονὴ κώτερον; Οὕτως τοίνυν ἡμῖν οἱ ἄορατοι ἐχθροὶ μετὰ τὴν θήραν κέχρηται. Ἀλλ' ὅταν ἀντιστῶμεν ἡμεῖς τῷ Πέ τρω πειθόμενοι· "Νήψατε, φησὶ, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περὶ πατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίει·" ὧ ἂν ἀντιστῆτε τῇ πίστει, παραχρῆμα ταπεινοῦται, καὶ ὡσεὶ σκύμνος οἰκῶν ἐν ἀποκρύφοις. Διὰ δειλίαν εὐρίσκονται [οἱ δαίμονες,] φοβούμενοι μὲν ὡς ἰσχυροῖς ἐπελθεῖν, καιρὸν δὲ ὅμως ζητοῦντες· τούτου γὰρ χάριν κρύ πτονται. [Ἰστέον γε μὴν, ὅτι καὶ ἐμφανῶς ἐπιπηδᾷ διὰ τῶν οἰκείων ὑπασπιστῶν ὁ παγχάλεπος λέων, τουτέστιν ὁ Σατανᾶς· ὁ αὐτὸς δὲ καὶ ὡς σκύμνος κρύπτεται· ἀρτῦει γὰρ λεληθότως ἐπιβουλάς. Περιθείη δ' ἂν τις τὰ τοιάδε καὶ τοῖς αὐτοῦ τέκνοις· φρονοῦσι γὰρ τὰ αὐτά.] Ῥομφαίαν σου ἀπὸ ἐχθρῶν τῆς χειρὸς σου. (C f. 30.) Ῥομφαίαν αὐτοῦ Θεοῦ, καλεῖ τὸν δίκαιον, μαχαίρας δίκην τὰς τῶν δαιμόνων παρατάξεις τέμνοντα. Δικαίου γὰρ ψυχῆ, ἁμαρτίας ἀναίρεσις· 69.820 δικαίου ζωῆ, θάνατος ἡδονῶν. Καὶ διὰ τοῦτο ῥυσθῆναι αὐτὴν ἀπὸ ἀσεβοῦς καὶ χειρὸς ἐχθρῶν,

τουτέστι τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμόνων, ὡς σφόδρα παρὰ πάντων ἐπιβουλευόμενος προσεύχεται. Ἀνάστηθι, Κύριε, πρόφθασον αὐτούς, καὶ ὑποσκέλισον αὐτούς. (B f. 58.) Τὸ μὲν πρόφθασον δηλοῖ τὸ, Μὴ ἐπιτρέψῃς εἰς πέρας αὐτοῖς ἐκβῆναι τὸ σπουδαζόμενον· προ λαβῶν δὲ τὸν ἐμὸν κίνδυνον, τὸ τέλος ἀχρεῖον αὐτῶν ἀποφῆναι τὴν σκαιότητα. Τὸ δ' ὑποσκέλισον, ἀντὶ τοῦ, Μὴ εὐοδώσῃς τρέχοντας κατ' ἐμοῦ· πιπτέωσαν δὲ μᾶλλον ὡς ὑπαντῶντός τινος, καὶ τὸν πανχάλεπον αὐτῶν ἀνακόπτων δρόμον. [Κύριε, ἀπ' ὀλίγων ἀπὸ γῆς. Ὀλίγους, ὥσγε οἴμαι, φησὶν τοὺς ἐξειλεγμένους ἐν τούτοις, δηλὸν δὲ ὅτι τοὺς ἀγίους, καὶ τὸν ἀπόβλεπτον παρὰ Χριστοῦ λαχόντας κληρον. Καὶ αὐτὸς δὲ φησὶν ὁ Σωτὴρ· "Πολλοὶ μὲν οἱ κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί."–"Διαμέρισον τοίνυν αὐτούς ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν." Ἀποδίελε, φησὶ, τῶν ἀγίων, καὶ ἀπόστησον τῶν ἱερωτάτων τοὺς πονηρούς· πρέπει γὰρ τοῦτο τῇ ζωῇ αὐτῶν. Τοῖς γὰρ ἀποσειομένοις τὸν ἐπὶ Θεῷ ζυγόν, καὶ ἀπηνῆ τοῖς αὐτοῦ θεοπίσμασιν ἀντανα τείνουσι τὸν αὐχένα, πῶς ἂν δοθείη κληρὸς ἢ μερὶς μετὰ τῶν εὐήνιον ἐχόντων τὸν νοῦν, καὶ ὅπερ ἂν βούλοιντο πρὸς τοῦτο μάλιστα ἐσπουδακόσιν;]

ΨΑΛΜΟΣ ΙΖ΄.

Εἰς τὸ τέλος, τῷ παιδί Κυρίου τῷ Δαβίδ· ἐλάλησε τῷ Κυρίῳ τοὺς λόγους τῆς ᾠδῆς ταύτης, κ.τ.λ. (A f. 97 b.) Τὸ δὲ ἀληθές καὶ μυστικόν, οἱ πιστεύσαντες εἰς Χριστὸν τὸν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ γεγονότα, καὶ σὺν αὐτῷ υἱοὶ τοῦ Δαβὶδ χρηματίσαντες, οὗτοι τῷ Χριστῷ τὴν ᾠδὴν ταύτην ἀνακομίζουσιν, ὡς ἐκ πάντων ἐχθρῶν ῥυσθέντες, καὶ ἐκ τοῦ ἄρχοντος τοῦ αἰῶνος τούτου, ὃν τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος ἐξέβα λεν ὁ Υἱός, καθ' ἃ καὶ πάλαι Θεὸς τὸν Σαοὺλ ἀπόσωσε τοῦ βασιλεύειν ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ. Εἰσφέρεται δὲ ἐν τῷ ψαλμῷ, ποτὲ μὲν τὸ πρόσωπον τῶν πιστευσάντων, ποτὲ δὲ τὸ τοῦ Χριστοῦ, ταῖς ἀνθρωπίναις κεχηρμέ νον φωναῖς. Ταύτητοι καὶ Εἰς τὸ τέλος ἢ ἐπιγραφή. Περιέχει γὰρ ὁ ψαλμὸς τὴν κάθοδον τοῦ Μονογενοῦς, τὴν ἀνάληψιν, τὴν κατὰ τῶν δαιμόνων νίκην, τοῦ Ἰσραήλ τὴν ἐκβολὴν, καὶ τῶν ἐθνῶν τὴν κλησιν, ἅτινα πάντα ἐν τῷ τέλει τῶν αἰώνων ἐγένετο, ὅτε ὁ Μονογενὴς ἐνηνθρώπησεν. Εἶημεν καὶ ἡμεῖς παῖδες Κυρίῳ, ὃ ἐστὶ δούλοι· καὶ ὡς ἐν ἡμέρᾳ τῇ ἀρετῇ καὶ τοῖς ἔργοις τοῦ φωτὸς εὐσχημόνως περιπατοῦντες, ῥυσθειῆμεν ἐκ πάντων τῶν ἐχθρῶν, μάλιστα δὲ τῆς χειρὸς τοῦ Σαοὺλ, τουτέστι τῆς πράξεως καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ Σατανᾶ. Ἡ γὰρ χεὶρ, πράξεως σύμ βολον· καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς νίκης ἐλθόντες, εὐχὰ ριστεῖν ἀξιοθεῖημεν τῷ νικοποιῷ Χριστῷ. 69.821 Ὑπερασπιστὴς μου, καὶ κέρας σωτηρίας μου, καὶ ἀντιλήπτωρ μου. (C f. 31.) Ταῦτα δὲ πάντα δικαίως ὀνομάζεται, περὶ οὗ ψάλλειν ἡμᾶς αὐτὸς οὗτος ὁ προφήτης ἐδί δαξεν· Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθρούς ἡμῶν κερατιοῦμεν. Οὗ τως ἡμῶν ὑπερασπιστὴς διὰ τῆς σαρκὸς, καθάπερ ἐν ἀσπίδι βέλη τὰ ὑπὲρ ἡμῶν πάθη δεξάμενος. Ἀντιλήπτωρ διὰ τῆς θεότητος· μόνη γὰρ ἡμῶν ἀντι λαβέσθαι διὰ τῆς ἀπαθείας ἐδύνατο. Κέρας ἡμῶν σωτηρίας διὰ τοῦ σταυροῦ ἐγένετο· οὐδὲν γὰρ τοῖς δαίμοσιν τοῦ σταυροῦ φοβερώτερον. Ἀνέβη καπνὸς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ, καὶ πῦρ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. (A f. 100, Κυρίλλου καὶ Ὑπατίου.) Ὡσπερ γὰρ καπνὸς προηγεῖται πυρὸς, ἀνακαιομένου δὲ πυρὸς καὶ ξυλικὴν δαπανῶντος ὕλην, ἄνθρακας γίνεσθαι συμβαίνει, οὕτω καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ ὀργή, ἤρξατο μὲν ὡς διὰ καπνοῦ, ἠῤῥησε δὲ ὡς πῦρ, καὶ τέλος ἀπην θράκωσε τοὺς ἐχθρούς τοῦ Δαβίδ. Εἰκότως δὲ κα πνὸς καὶ τιμωρία λέγεται, ὡς δακρῶν ἐμποητικὴ· ἐξέλκει γὰρ πῶς ἀεὶ τῶν ὀμμάτων τὸ δάκρυον ὁ καπνὸς ἐμπίπτων τοῖς ὀφθαλμοῖς. Ὀργισθέντος δὲ τοῦ Δημιουργοῦ καὶ κατὰ δαιμονίων διὰ τὴν τοῦ πλάσματος ἀπώλειαν, προηγῆσατο τῆς ἐκδικήσεως ὁ καπνὸς, ἢ μετρία τοῦ

τυραννήσαντος ἐποχή· ἠκολούθησε δὲ καὶ πῦρ, ἡ παντελὴς πάντως τοῦ πολεμίου φθορὰ γενομένη ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ, τουτέστιν ἀπὸ Χριστοῦ, ὅς ἐστι τοῦ Θεοῦ πρόσωπον καὶ χαρὰ τῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως. Ἐνανθρωπήσαντος γὰρ τοῦ Μονογενοῦς, ἀνήφθη ἀπ' αὐτοῦ πῦρ ὀργῆς κατὰ τῶν δαιμονίων, ὥστε κράζειν αὐτά· "Ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαί ἡμᾶς." Καὶ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων δὲ προανεδόθη ὡσπερ καπνὸς ἢ παρὰ τοῦ Χριστοῦ ἐπ' αὐτούς ἀπειλή. Ἔφασκε γάρ· "Ὅταν ἴδητε κυκλουμένην τὴν Ἱερουσαλήμ ὑπὸ στρατοπέδων, τότε ἐρεῖτε τοῖς ὄρεσι· Καλύψατε ἡμᾶς· καὶ τοῖς βουνοῖς· Πέσετε ἐφ' ἡμᾶς." Εἶτα ἐπηκολούθησε καὶ πῦρ ἢ ὀργή, καὶ τοσοῦτον ἐπ' αὐτοῖς ἐξεκαύθη, ὥστε καὶ ἄνθρακας αὐτούς ἀποτελέσαι, τουτέστιν δαπανῆσαι καὶ διαφθεῖραι. Οἶδα καὶ πῦρ καλὸν, ὅπερ ἦλθε Χριστὸς βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. Τοῦτο τὸ πῦρ ἐπαινετοῦς ἄνθρακας ἀποτελεῖ· διὰ γὰρ τῆς τοῦ ἀγίου Πνεύματος θερμότητος, τῷ πνεύματι ζέοντες ἀποφαίνονται τινες. Ἀνήφθησαν γοῦν ἀπὸ Θεοῦ ἄνθρακες οἱ ἀπόστολοι, τῇ πρὸς αὐτὸν ἐνώσει πυρούμενοι, καὶ φωστῆρες ἐν κόσμῳ φαινόμενοι· καὶ περὶ αὐτῶν λέλεκται πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ· "Ἔχεις ἄνθρακας πυρὸς καθίσαί ἐπ' αὐτούς, οὗτοι ἔσονται σοὶ βοήθεια." Ἐκκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη, κ.τ.λ. (C f. 31 b.) Κατέβη ἵνα τὴν γῆν τῷ οὐρανῷ συνάψῃ, καὶ τοῖς κάτω πρὸς τὰ ἄνω κοινωνίαν χαρίσῃται. Οὐκ ἂν δὲ τοῦτο ἐγένετο, εἰ μὴ καταβάς τοῦτον τὸν τρόπον ἐπεδήμει τῇ γῇ καθ' ὃν ἐδύνατο δέχεσθαι, τουτέστιν ἐν σαρκί, ἦντινα γνόφον ὑπὸ 69.824 τοὺς πόδας ἐκάλεσεν. Αὕτη γὰρ τοῦ Θεοῦ τὴν παρουσίαν τὴν ἐπὶ συντελείᾳ πρὸς ἡμᾶς γενομένην ἀπέκρυψεν. Καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφῆν αὐτοῦ. (K f. 48). Σκότος ἐνταῦθα τὴν ἐκ τῆς ἀκαταληψίας ἀχλὺν, ἢ καὶ τοῖς εἰς νοῦν τὸν ἡμέτερον ὀφθαλμοῖς ἐμπίπτουσα, τὸν αἰδίως ὄντα μετὰ Πατρός, χρόνου μέτροις μετρεῖν οὐκ ἔῃ. (C f. 31 b). Σκότος τὸ ἀσαφές τοῦ μυστηρίου νόησον, ὅπερ ἀπὸ τῆς σαρκὸς τοῖς ἀπίστοις συνέβηαι νενόθεν καὶ ἀποκρυφῆν εἰκότως προσηγόρευσεν· οὕτως ἑαυτὸν ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμόνων ἔκρυψεν, οἱ θεωροῦντες αὐτὸν καὶ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἀπιστοῦμενον, ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἔτρεχον, οὐκ εἰδότες τοῦ σταυρωθέντος τὴν δύναμιν. Σκοτεινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων. (F f. 23.) Κεκρυμμένον γὰρ οὕτως ἐστὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον. Ἐξαπέστειλεν ἐξ ὕψους καὶ ἔλαβέ με, προσελάβετό με ἐξ ὑδάτων πολλῶν. (A f. 102 b.) Ὁμολογεῖ καὶ ἡ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία, Σωτῆρα ἐξ οὐρανοῦ τὸν Κύριον παρὰ τοῦ Πατρὸς ἀποσταλῆναι, ὡς ἀκτῖνα ἐξ ἡλίου, καὶ ἔλεγε θερῶσαι αὐτὴν ἀπὸ τῶν πολλῶν ὑδάτων, τουτέστι τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, καὶ τῶν ἀλμυρῶν καὶ ταραχωδῶν τοῦ βίου πραγμάτων καὶ περιστάσεων. Πολλὰ δὲ λέγει τὰ ὕδατα· διάφοροι γὰρ τῶν πειρασμῶν οἱ τρόποι, καὶ τῶν πονηρῶν πνευμάτων αἱ ἐπιβουλαί. Ἄλλ' ἐκ πάντων τούτων σέσωκεν ἡμᾶς ὁ Χριστός. Κατὰ τὴν καθαρότητα τῶν χειρῶν μου ἀνταποδώσει μοι. (C f. 34.) Συζύγως δὲ καθαρότητα χειρῶν ἐρεῖς τὰ λαμπρὰ καὶ ἀμολύντως ἐνεργούμενα τῆς πίστεως ἔργα, ὧν χωρὶς ἢ πίστις νεκρά ἐστίν. Ὁ Θεός μου, ἄμωμος ἢ ὁδὸς αὐτοῦ. (C f. 35 b.) Ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος μόνος Θεὸς ἀληθής· διὸ καὶ Μονογενὴς διὰ τὸ μόνος εἶναι ὡσπερ Θεός· πάντες γὰρ οἱ ἄλλοι παρουσία τοῦ Θεοῦ Λόγου θεοὶ κατασκευάζονται. Ἐκείνους γὰρ θεοὺς εἶπεν, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο. Ὁ Θεὸς ὁ περιζωννύων με δύναμιν, καὶ ἔθετο ἄμωμον τὴν ὁδὸν μου. (A f. 105 b.) Ἀρμόζει δὲ ταῦτα καὶ τοῖς ἱεροῦργοῖς τοῦ Εὐαγγελίου, οἷς ἔλεγεν ὁ Σωτῆρ· "Καθίστατε ἐν Ἱερουσαλήμ ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους" ἦν περιζωσάμενοι καὶ, τῷ ἀγίῳ καθοπλισθέντες Πνεύματι (τοῦτο γὰρ ἡ ἐπηγγελμένη δύναμις), ἀκαταγώνιστοι ἐγίνοντο καὶ δαίμοσι καὶ διώκταις καὶ πάθεσι, καὶ τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς ἀνεπιλήπτως διήλθον. Καταρτιζόμενος τοὺς πόδας μου ὡσεὶ ἐλάφου, καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἰστῶν με. (A f. 105 b.) Φασὶ τὰς ἐλάφους εὐδρομωτάτας εἶναι, καὶ μὴν καὶ ὀφιοκτόνους, καὶ διωκομένας ὑπὸ τῶν 69.825 θηρευτῶν, ὑψοῦ φέρεσθαι. Ἐδίωξαν οὖν καὶ τὸν Δαβὶδ ἄλλοι τε καὶ ὁ Σαούλ· ἀλλ' οὐ κατέλαβεν αὐτὸν, τοῦ Θεοῦ τάχος αὐτῷ

ἐμπαρέχοντος, καὶ καταπατεῖν ὡς ἰοβόλα θηρία τοὺς πολεμίους ποιούντος. Ἐπεὶ δὲ ἴδιόν ἐστι τῆς τῶν νεβρῶν φύσεως τὸ ἀναλωτικὸν τῶν θηρίων, καὶ τὸ φυγαδεύειν τῷ ἄσθματι καὶ τῇ τοῦ χρωτὸς ιδιότητι τὸ τῶν ὄφρων γένος, εἰκότως νεβρὸς ὁ Κύριος λέγεται, ὡς πατῶν καὶ ἀναλίσκων τὴν ἐναντίαν ἐνέργειαν, καὶ τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν τῶν ἐλάφων καταρτιζόμενος φύσιν, ἐν οἷς λέγει· "Δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων." Διώκει μὲν οὖν ὁ Σατανᾶς οἷά τις ὄφις· ἀλλ' οὔτοι λαβόντες ἐξουσίαν παρὰ τοῦ Σωτῆρος πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, τῶν νοητῶν δηλαδὴ, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, οὐχ ἀλίσκονται· ἀλλὰ τὸ χαμαιριφὲς ἀφέντες φρόνημα, ἀναφοιτῶσιν ὡσπερ εἰς ὄρος τὴν ἀξίω κτητον ἀρετῆν. Πλὴν οὐκ ἀρκεῖ τὸ ἀναφοιτῆσαι μόνον, ἀλλὰ χρὴ προσεῖναι καὶ τὸ ἐμμένειν τοῖς ἄνω καὶ ἐμφιλοχωρεῖν τοῖς τῶν ἀρετῶν ὑψώμασι. Διὸ καὶ τὸν δίκαιον, τὸν τοὺς πόδας κατηρτισμένους ἔχοντα, οὐ μόνον ἀνάγει ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ὁ Θεὸς, ἀλλὰ καὶ ἰσταῖ ἄνω, τουτέστιν ἴστασθαι παρασκευάζει ἐν τῇ ἀρετῇ, καὶ μὴ καταπίπτειν. Ἐπλάτυνας τὰ διαβήματά μου. (C f. 369.) Διαβήματα λέγει καθ' ἃ ἐκ κακίας εἰς ἀρετῆν, καὶ ἐξ αἰσθητῶν ἐπὶ νοητὰ, καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος αἰῶνος εἰς τὸν μέλλοντα διαβαίνει. Κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν τὰ στενὰ καὶ ἐπίπονα τῷ τὴν τεθλιμμένην ὁδεύοντι, καὶ τῶν ἐχθρῶν βουλομένῳ διαβαίνει τὰ σκάνδαλα· τῇ δὲ προκοπῇ, πλατυνόμενα. Λαὸς, ὃν οὐκ ἔγνω, ἐδούλευσέ μοι. (D f. 67.) Οὐκ ἀγνοίας ἐστὶ σημαντικόν· ταῦτα γὰρ οἶδεν ὡς Θεός· ἀλλ' ὅτι οἱ κατὰ καιροὺς τὴν οἰκειότητα τὴν εἰς ἐμὲ μὴ λαχόντες. (L f. 67.) Λέγοιτο δὲ ταῦτα καὶ ἐκ προσώπου Χριστοῦ καὶ Δαβίδ, οὐπερ ἐκ σπέρματος αὐτοῦ γενομένου τὸ πρόσωπον ἀνείληφεν ὁ Χριστός. Εἰ δὲ μὴ τῶν ἐθνῶν ἐβασίλευσεν ὁ Δαβίδ, ἐπὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ Χριστὸν τὸν λόγον ἀνύσωμεν, τὸν αἰεὶ μὲν ὡς Θεὸν ἀπάντων δεσπόζοντα, μετὰ δὲ τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ τὴν ἐθελούσιον τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων δουλείαν δεξάμενον. Διττὸν δὲ τὸ γινώσκει[ν] τὰς καρδίας ἡμῶν, ἢ τὸ ἐπίστασθαι ἢ τὸ ἠνώσθαι γνωστῶ τὸ γινώσκον. Κατὰ πρότερον σημαινόμενον, καὶ τοὺς φαύλους γινώσκει Θεὸς, πρὸς οὓς εἶπεν ὁ Σωτῆρ· "Ἑμεῖς ἐστε ὡς δικαιούντες αὐτοὺς ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ Θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν." Καὶ ἐν τῷ προφήτῃ· "Διότι ἔγνω πάσας τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν." Κατὰ δὲ τὸ β', μόνους λέγεται τοὺς δικαίους εἰδέναι· ἔγνω γὰρ Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ. Πρὸς γὰρ φαύλους ἔλεγεν ὁ Σωτῆρ· "Ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, ἐργάται ἀνομίας, οὐδέποτε ἔγνω ὑμᾶς." Καὶ ὁ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν τοίνυν λαὸς εἰδωλολατρῶν πάλαι καὶ ἁμαρτάνων, καὶ τούτου χάριν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος μὴ γινωσκόμενος, μεταβαίνων διὰ με 69.828 τανοίας, εἶρηται δουλεύειν αὐτῷ. Διόπερ οὐκ εἶπεν· "Ὀν οὐ γινώσκω (ὁ γὰρ ἔτι τὰ τῆς κακίας ἐνεργῶν, οὐ γινώσκεται), ἀλλ' ὃν οὐκ ἔγνω πάλαι, νῦν δὲ δηλὸν ἐστὶ γινώσκειν. Ὅποιον τὸ ἀποστολικόν· "Ἀλλὰ τότε μὲν οὐδ' εἰδότες Θεὸν ἐδουλεύσατε, τοῖς φύσει μὴ οὔσι θεοῖς· νῦν δὲ γνόντες Θεὸν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπ' αὐτοῦ." Ἄγνοοῦντες γὰρ, ἠγνοοῦντο· γνόντες δὲ, ἐγνώσθησαν. Υἱοὶ ἀλλότριοι. (D f. 67, L f. 67.) Ὁ κληθεὶς υἱὸς πρωτότοκος Ἰσραὴλ, ἀλλότριος ἐκλήθη διὰ τὴν ἀπιστίαν υἱός. Ἐπαλαιώθησαν καὶ ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτοῦ. (L f. 67.) Ἄντι δὲ τοῦ, Ἐπαλαιώθησαν καὶ ἐχώλαναν, Ἀτιμασθήσονται καὶ ἐντραπήσονται Σύμμαχος εἶρηκεν. Ζῆ Κύριος. (C f. 37.) Τὸ, "Ζῆ Κύριος," ἀντι τοῦ, Μὰ τὸν ζῶντα Κύριον, ἔχει ἡ Γραφή· καθὼς καὶ ὁ Ἰωβ φησι· "Ζῆ Κύριος ὃς οὕτω με κέκρικεν, καὶ ὁ πικράνας μου τὴν ψυχὴν· ἢ μὲν ἔτι τῆς πνοῆς μου ἐνούσης, πνεῦμα δὲ θεῖον τὸ περιόν μου ἐν ῥισίν.

ΨΑΛΜΟΣ ΙΗ΄.

Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ. (A f. 10 b.) Ἡ μὲν τῶν Ἑλλήνων πληθὺς τῷ μεγέθει καὶ τῷ κάλλει τῶν ὀρωμένων κτισμάτων οὐ προσβάλλουσα συνετῶς,

ὑπέλαβον θεὸν εἶναι οὐρανὸν ἦγουν τὸ στερέωμα, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. Καὶ τοὶ ἐδύναντο συνιδεῖν τὸν τεχνίτην ἀπὸ τοῦ θαυμαστῶς ἔχειν τὸ ποίημα. Εἰ γὰρ μέγα καὶ ἐξαίρετον τὸ ποιηθὲν, οὐ τὴν ἰδίαν μᾶλλον ἀλλὰ τὴν τοῦ τεχνίτου δόξαν διαβοήσειεν ἄν. Διηγοῦνται τοίνυν οἱ οὐρανοὶ τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν ἄνευ φωνῆς, καὶ τὸ στερέωμα μονονουχὶ βοᾷ ὅτι αἱ χεῖρες τοῦ Θεοῦ αὐτὸ ἐποίησαν. Ἡμέρα τῆ ἡμέρα ἐρεύγεται ῥῆμα, καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν. (A f. 110 b.) Συμφώνως τῷ Μωϋσῆ, οὐρανοῦ μνημονεύσας πρῶτον, εἶτα στερεώματος, ἐφεξῆς καὶ περὶ τοῦ ποιούντος τὴν ἡμέραν φωτὸς διαλέγεται, καὶ δείκνυσιν ὅτι δυνατόν καὶ ἐξ ἡμερῶν καὶ νυκτῶν καταθαυμάσαι τὴν οἰκονομίαν τοῦ τάξιν καὶ μέτρα καὶ ἀνακύκλῃσιν τὴν ἐξ ἀμοιβῆς ἐπιθέντος αὐτοῖς. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἐκτρέπων εἰς τὸ πρῶτ' σκιάν, τοῦτο ἐστὶν ὁ μεθιστὰς εἰς ὄρθρον καὶ φῶς τὴν νύκτα, καὶ ποιῶν ὄρθρον καὶ ὁμίχλην, ἦγουν ἡμέραν καὶ νύκτα. Αὐτὸς προστάττει ἡμέρας μὲν ἡμέραις παραχωρεῖν τὰ τῶν ὥρων διαστήματα, νύκτας δὲ νυξίν· ὡς ποτὲ μὲν εἶναι μείζους αὐτάς, ποτὲ δὲ ἐλάττους· καὶ γὰρ μονονουχὶ λέγει ἡ ἡμέρα ἐν θέρει τυχὸν τῆ ἐν χει μῶν· Παραχώρει μοι τὸ πλεον ἐν διαστήματι τῶν ὥρων. Τοῦτο γὰρ τῷ πατριάρχῃ δοκεῖ. Ἡ νύξ δὲ τῆ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν, τὴν περὶ τοῦ ποιήσαντος δηλαδὴ· ἢ ὅτι χρὴ πάντως τὰς ἐν τῷ χειμῶνι νύκτας 69.82 μακροτέρας εἶναι, ἥττους γε μὴν τὰς ἐν θέρει. Καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἔστι τὸ ἡμέραν μὲν τῆ ἡμέρα ἐρεύγεσθαι ῥῆμα, καὶ μονονουχὶ φωνὴν ἀφιέναι, τὸ περιττὸν ἐν διαστήματι τῶν ὥρων ἀπαιτοῦσαν· νύκτα δὲ νυκτὶ τὴν αὐτὴν ἀπαγγέλλειν γνῶσιν. Οὐκ εἰσὶ λαλιαὶ οὐδὲ λόγοι, ὧν οὐχὶ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν. (A f. 111 b.) Ὁ δὲ ἅγιος Κύριλλος καὶ ὁ πάμμεγας Ἀθανάσιος, ἐν ἐρωτήσει ἀναγινώσκουσι τὸ, "Οὐκ εἰσὶ λαλιαὶ οὐδὲ λόγοι ὧν οὐχὶ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν" τουτέστιν, Ἄρα οὐκ εἰσὶ καὶ τῶν ἀφῶνων ἢ πραγμάτων ἢ ἔργων φωναὶ χωρὶς λόγου καὶ γλώττης; Ναὶ, φαίη ἄν τις· ὡσπερ γὰρ τοῦ ὑφάντου τὴν τέχνην ἢ παμποίκιλος ἐσθῆς ἀναβοᾷ, καὶ τὸν ναυπηγὸν ἢ ἀδία βλήτως ἔχουσα ναῦς ἀνακηρύττει, καὶ τὸν σιδηρέα τὸ ἔργον αὐτοῦ· οὕτω καὶ ἡ κτίσις, ἥς ἀρτίως διεμνημονεύσαμεν, ἄφωνος μὲν, ἦγουν ἄλογος· λαλιαὶ δὲ ὡσπερ αὐτῆς τὸ θαῦμά ἐστι, καὶ οἷον φωνὴ τὸ κάλλος καὶ ἡ εὐταξία. Τὸ γὰρ διήγημα τὸ οὐράνιον, καὶ τὸ ῥῆμα τὸ παρὰ τῆς ἡμέρας βοῶμενον, φωνὴ μὲν ἔναρθρος οὐκ ἔστιν, οὔτε λαλιὰ διὰ στόματος, διδασκαλία δὲ θείας δυνάμεως γίνεται τοῖς ἐπάειν ἐπισταμένοις σιωπῶσης φωνῆς. Πλὴν ἄφωνον τὴν κτίσιν εἰπὼν ὁ Δαβὶδ ἀπέφηνεν, ὅτι μήτε ἔμπνους μήτε λογικὴ κατὰ τὸ δοκοῦν τοῖς Ἑλλήνων σοφοῖς· ζῶν γὰρ εἶναί φασιν ἐν τὸν σύμπαντα τοῦτον κόσμον· ζῶα δὲ ὁμοίως καὶ τὰ μέρη, ἐξ ὧν συμπληροῦνται. Καὶ αὐτὸς ὡς νυμφίος ἐκπορευόμενος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ. (A f. 112.) Διαμέμνηται χρησίμως ὁ Δαβὶδ τῆς εὐτάκτου πορείας τοῦ ἡλίου, καὶ ὅτι ἀναφοιτᾷ ὡσπερ ἀπὸ παστοῦ τῆς ἐσχατιᾶς, οἷά τις νυμφίος εὖ μάλα διαπρεπῆς· εἶτα καθάπερ ἀπὸ βαλβίδος τὸ τοῦ δρόμου σύνθημα λαβὼν, ὀξεϊάν τε καὶ εὐσθενῆ ποιεῖται τὴν πτῆσιν, καὶ ἀμογητὶ διατρέχει. Τοῦτο γὰρ οἶμαι δηλοῦν τὸ, Ἀγαλλιᾶσεται ὡς γίγας δραμεῖν ὁδὸν αὐτοῦ. Ὁ νόμος Κυρίου ἄμωμος, ἐπιστρέφων ψυχᾶς (A f. 113.) Οὐκ ἀνόνητος τοῖς νουνεχεστέροις ἢ φυσικὴ γίνεται θεωρία παριστῶσα τοῖς ὄραν ἐθέλουσι τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν, ὡς ἀπὸ γε τῆς τῶν κτισμάτων καλλονῆς τε καὶ εὐταξίας· τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται. Ἄλλ' ὥδε τούτων ἐχόντων, καὶ αὐτὸς ἐπέφανεν ἡμῖν ὁ Χριστὸς, καὶ τῷ Πατρὶ ἡμᾶς προσεκόμισεν, οὐ διὰ νομικῆς λατρείας, διὰ νοθεσίας δὲ μᾶλλον εὐαγγελικῆς. Οὐκοῦν πρὸς τῆ φυσικῆς θεωρίας, τουτέστι τῆ ἀπὸ γε τῆς τῶν κτισμάτων ποιήσεως τε καὶ εὐταξίας, καὶ τὸ δι' αὐτοῦ πεπλουτήκαμεν κήρυγμα. Ἀπέχρη 69.832 μὲν καὶ ἡ κτίσις δεῖξαι τοῖς ἀνθρώποις τὸν Ποιητὴν, ἀλλ' ὅμως καὶ νόμον ἔδωκεν εἰς βοήθειαν, ἐπιστρέψαι τοὺς πλανωμένους δυνάμενον. Τῷ μὲν οὖν ἀπ' ερισκέπτως ἐξετάζοντι τὰ τοῦ ψαλμοῦ ῥήματα, δοκεῖ μὴ ἀκολουθεῖν τοῖς

προλαβοῦσιν ὁ περὶ τοῦ νόμου καὶ τῶν δικαιωμάτων οὕτοσὶ λόγος. Ἔστι δὲ πολλὴ μάλλον ἢ συμφυΐα. Καὶ ὅπως, ἔνθεν ἔρω· Τρεῖς εἰσιν οὗτοι θεῖοι σύμπαντες νόμοι· εἷς μὲν ὁ φυσικὸς ὁμοῦ καὶ δημιουργικὸς, καθ' ὃν ἐκ τῆς συνειδήσεως καὶ ἐκ τῶν κτισμάτων, τὸ δέον γινώσκωμεν, καὶ τὸν Δημιουργὸν ἐπιγινώσκωμεν· ἕτερος δὲ ὁ γραπτὸς, ὁ διὰ Μωσέως δοθείς· καὶ τρίτος ὁ πνευματικὸς καὶ εὐαγγελικός. Ἐπεὶ οὖν περὶ τοῦ νόμου τοῦ ἐκ τῆς δημιουργίας ἰκανῶς διέλαβεν ὁ Δαβὶδ, καὶ ἔδειξεν ὅτι καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ τὸ στερέωμα καὶ ἡμέρα καὶ νύξ καὶ ἥλιος τὸν ποιήσαντα καταγγέλλουσι, συμπεριέλαβε δὲ καὶ τὸν φυσικὸν νόμον διὰ τῆς κτίσεως (ἐν γὰρ ἔστι τῶν κτισμάτων καὶ ἡ φύσις), μεταβαίνει λοιπὸν ἐπὶ τοὺς λοιποὺς τὸν τε γραπτὸν καὶ τὸν πνευματικὸν, καὶ ἑκάτερον ὑποδιαιρεῖ εἰς ἐντολάς, καὶ νόμους, καὶ κρίματα, καὶ μαρτυρίας, καὶ δικαιώματα. (A f. 114.) Πρῶτα τοίνυν τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα, νόμον Κυρίου λέγει· οὐ γὰρ δι' ἑνὸς ἐξεφωνήθη τῶν προφητῶν, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ τοῦ πάντων Δεσπότη. Ἐπειτα ἄμωμον ὀνομάζει· ὁ γὰρ διὰ Μωσέως νόμος, οὐκ ἦν ἄμεμπτος, ὡς ὁ πάνσεπτος Παῦλος γράφει· οὐδένα γὰρ ἔτελείωσεν. Ἐφη δὲ πού καὶ ὁ Θεὸς περὶ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι "Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς νόμιμα οὐ καλὰ, καὶ δικαιώματα ἐν οἷς οὐ ζήσονται ἐν αὐτοῖς." Ἀντιπαραθέσει γὰρ τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων, οὐ καλὸς ὁ νόμος· ἄμωμα δὲ ὁμολογουμένως τὰ Χριστοῦ παιδεύματα, ἃ καὶ ἐπιστρέφει ψυχὰς ἐκ φαυλότητος πρὸς ἀρετὴν, ἐκ πλάνης Ἑλληνικῆς πρὸς εὐσέβειαν, ἐξ ἀγνοίας καὶ σκότους εἰς φῶς καὶ σὺν εἰσιν. Νόμος δὲ ὠνόμασται τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ τὸ ἀπο νέμειν ἐκάστῳ τὰ ταῖς αὐτοῦ πράξεις πρεπωδέστατα, ἐπαίνους μὲν τοῖς ἀγαθοῖς, ποινὰς δὲ τοῖς κατὰ φρονηταῖς. Ὁ φόβος Κυρίου ἀγνός, διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος. (A f. 114 b, Κυρίλλου καὶ Ὑπατίου.) Καθαρὸς μὲν οὐδεὶς ἀπὸ ρύπου, οὐδ' ἂν ἡ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Πλὴν ὡσπερ τὴν πόαν σημηκτικὴν εἶναι φασι τοῦ ρύπου τῶν ἱματίων, οὕτως ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος ὁ ἀγνός, τουτέστιν ὁ ἀγνοποῖός, εἰς νοῦν εἰ γέ νοῖτο τὸν ἀνθρώπινον, πᾶσαν αὐτοῦ διασμήχει κηλίδα. Τηρήσει δὲ καὶ εἰς μακράϊωνα βίον τὸν τοιοῦτον· ὁ γὰρ ἐν ἀγνεΐᾳ διαπεράνας τὸν βίον, τοιοῦτος ἔσται καὶ κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα. Τὰ κρίματα Κυρίου ἀληθινὰ, δεδικαιωμένα ἐπὶ τὸ αὐτό. (A f. 115.) Κρίματα πάλιν καλεῖ τὰς ἐφ' ἐκάστῳ πράγματι θείας ψήφους καὶ ἀποφάσεις· ταῦτα δὲ ἀληθινὰ καὶ δίκαια εἰσιν ἐπὶ τὸ αὐτό, τουτέστιν οὐκ ἀσύμφωνα καὶ ἀλλήλοις μαχόμενα, ἀδελφὰ δὲ μάλλον καὶ ἀλλήλοις συμβαίνοντα. Οὐδὲ μία γὰρ ἐναντιότης ἐν τοῖς τοῦ Σωτῆρος εὐρίσκεται νόμοις. Διττῶς δὲ 69.833 κρίνει ὁ Θεός, ἢ φιλαγάθως ἢ δικαίως· καὶ φιλανθρώπως μὲν ὡς ὅτε τῷ περὶ ἑνδεκάτην ὥραν κληθέντι εἰς τὸν ἀμπελῶνα, ἴσον μισθὸν ἀπονέμει τοῖς προκεκμηκόσι· δικαίως δὲ ὡς ἐν τῇ στάσει τῶν προβάτων καὶ ἐρίφων, τοῖς μὲν λέγων· "Δεῦτε, κληρονομήσατε τὴν βασιλείαν·" τοῖς δὲ, "Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον." Ἐὰν μὴ μου κατακυριεύσωσι, τότε ἄμωμος ἔσομαι, καὶ καθαρισθήσομαι ἀπὸ ἀμαρτίας με γάλης. (A f. 115 b.) Ὁμολογήσας ὁ προφήτης ὅτι καὶ τὸν ἰσχνὸν νομοφύλακα πολλὰ παριππεύει, φησὶν ὅτι, Ὡ Δέσποτα, τὰ κρύφια τέ καὶ ἀλλότριον μὴ μου κατακυριεύσωσι, σοῦ τοῦ κρίνοντος μὴ ἰστώντος αὐτὰ, μηδὲ εἰς ἀμαρτίαν ἐμοὶ καταγράφοντος· ἢ, Ὅταν οἱ πονηροὶ λογισμοὶ, οὓς ὁ διάβολος τῷ νῷ ἐνήσει, μὴ κατακυριεύσωσί μου, ὥστε συγκαταθέσθαι αὐτοῖς, τότε καὶ ἄμωμος ἂν εἶην, καὶ ἀπὸ τῆς κατ' ἐνέργειαν ἀμαρτίας καθαρισθήσομαι, ἣτις μεγάλη ἐστίν, ὡς πρὸς σύγκρισιν τῆς κατὰ διάνοιαν. Προφητικῶς δὲ καὶ ἡ φύσις πᾶσα βοᾷ πρὸς τὸν Θεόν· Ὁ μὲν νόμος, Ὡ Δέσποτα, τὸ σῶμα μόνον προσκαίριος ἤγγιζε ῥαντισμοῖς· σὺ δὲ καὶ ἐκ τῶν κρυφίων καθάρισόν με διὰ τοῦ βαπτίσματος, καὶ φεῖσαί μου ἀπὸ τῶν ἄλλο τριῶν δαιμόνων· ἂν γὰρ οὗτοι μὴ μου κατακυριεύσωσι, τότε ἀληθῶς ἄμεμπτος ἔσομαι καὶ καθαρισθήσομαι ἀπὸ τῆς ἀπιστίας, ἢ καὶ τῆς παραβάσεως, ἣτις ἀμαρτία ἐστὶ μεγάλη. (C f. 38.) Ἀμαρτίαν μεγάλην τὴν ἀποτελεσματικὴν λέγει, ἣν ὁ τῶν κρυφίων κωλύει καθαρισμός.

ΨΑΛΜΟΣ ΙΘ΄.

Ἐπακούσαι σου Κύριος ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως. (A f. 116 b.) Ἀεὶ τῶν ἁγίων τέταται πρὸς Θεὸν ὁ σκοπὸς, καὶ πρὸς μόνον αὐτὸν ἀποβλέποντες, τὴν παρ' αὐτοῦ ζητοῦσι βοήθειαν, κἄν πού τι σαλεύηται κῦμα, καὶ χαλεπὸς ἐκ τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλῆς ἐγειρήται χειμῶν. Τοῦτο καὶ Ἱερεμίας ἐπιστάμενος ἔλεγε· "Κύριε, ἰσχύς μου, καὶ βοηθέ μου, καὶ καταφυγή μου, ἐν ἡμέρᾳ κακῶν μου." Ἡ μὲν γὰρ ἐξ ἀνθρώπων ἐπικουρία σαθρὰ, ἀσφαλῆς δὲ ἡ ἄνωθεν βοήθεια. Διὰ τοι τοῦτο καὶ οἱ ἅγιοι ταλαίπωρον εἶναι φασὶ τὸν ἄνθρωπον, μᾶλλον δὲ κεκατηραμένον, τὸν τὴν ἐλπίδα ἔχοντα ἐπ' ἄνθρωπον, καὶ ἀπὸ Κυρίου τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν ἀποστήσαντα. Ἔοικε δὲ νῦν ὁ Δαβὶδ ἡμέραν θλίψεως λέγειν, ἱστορικῶς μὲν καθ' ἣν ὁ Σεναχηρείμ τοῦ Ῥαψάκου τὰ ἀτάσθαλα ἐκεῖνα ἔπεμψε γράμματα· "Μὴ ἀπατάτω ὑμᾶς Ἐζεκίας ὅτι ῥύσεται ὁ Θεὸς τὴν Ἱερουσαλήμ ἐκ χειρὸς μου." Ἀλληγορικῶς δὲ τὴν τοῦ πάθους ἡμέραν, ὅτε ἔλεγεν ὁ Σωτὴρ· "Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου." Εὐχονται οὖν καὶ οἱ περὶ τὸν Ἐζεκιαν ἐπακούσαι αὐτοῦ τὸν Θεὸν, θλιβομένου ἐφ' οἷς ἐβλασφήμησε ὁ Σεναχηρείμ· καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Σωτῆρος, ἵνα ἐπακούσῃ αὐτοῦ ὁ 69.836 Θεὸς καὶ Πατὴρ. Μανθάνομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἐν καιρῷ θλίψεως μὴ καταπίπτειν, ἀλλ' εὐχέσθαι, καὶ μὴ ἂν θρώποις πιστεύειν τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, τῷ Θεῷ δὲ τῷ πάντα ἰσχύοντι. Μνησθεὶ πάσης θυσίας σου. (C f. 38 b.) Λέγοι δ' ἂν ταῦτα καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἀθυμοῦντος παραμυθίαν, ἢ ὁ ἐνυπάρχων τῇ ψυχῇ λόγος, ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Εὐχῆς δὲ δεῖ τῷ θλιβομένῳ, καὶ τοῦ μὴ καταβαλεῖν τὰς ἐλπίδας· οὕτω γὰρ Θεὸς ὑπήκοος γίνεται. Τοῦ ἁγίου Κυρίλλου ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ιθ' ψαλμοῦ. Ἄλλ' ἦν οὐ δυσεύρετος ἡ ὁδὸς ἡ ἀγαθὴ· προσεφώνει γὰρ λέγων ὁ Χριστός· "Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός."

ΨΑΛΜΟΣ Κ΄.

Ἔθηκας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέφανον ἐκ λίθου τιμίου. (A f. 119.) Παραταξάμενος ὁ Δαβὶδ πρὸς Ἄμμα νίτας νενίκηκε, καὶ εἶλεν αὐτοὺς κατὰ κράτος, καὶ ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ Μολχώμ· τοῦτο δὲ εἶδωλον ἦν τῶν Ἀμμανιτῶν, καὶ εὐρῶν ἐν τῷ στεφάνῳ λίθον πολύτιμον, ἐνέθηκε τῷ ἰδίῳ στεφάνῳ. Ταύτης τῆς ἱστορίας νῦν μνημονεύει, καὶ φησὶ πρὸς τὸν Θεὸν, ὅτι Ταῖς φιλοτιμίαις φθάνεις, ὧ Δέσποτα, καὶ αὐτὴν μου τὴν αἴτησιν· οὐ γὰρ ἰκέτευσα περὶ λίθου τιμίου, ἀλλὰ σὺ καὶ τοῦτον δέδωκας, προλαβὼν μου τὴν αἴτησιν. Καὶ ἄλλως δὲ πρὸ τῆς χειροτονίας εὐλόγησας, τουτέστιν ἐπήνεσας λέγων· "Εὐρον Δαβὶδ ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, καὶ ἔσται μοι εἰς βασιλέα." Καὶ ἔτι· Ἐγὼ μὲν σωτηρίαν παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἐκ σοῦ ἐζήτησα, σὺ δὲ ἐν εὐλογίαις, τουτέστιν ἐν δαψιλείᾳ καὶ πλεονασμῷ ἀγαθότητος, καὶ νίκην μοι δέδωκας, καὶ βασιλείαν, καὶ προφητείαν, καὶ τὸ μέγιστον, θεοπατορίαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἐζεκίας ἐλευθερίαν μόνον ἤτησεν, εὐρατο δὲ νίκην τοσαύτην καὶ τῶν ἐχθρῶν πανολεθρίαν· καὶ τὴν βασιλείαν δὲ μὴ αἰτήσας, ἔλαβε. Λίθοι δὲ τίμιοι καὶ οἱ Χριστοῦ μαθηταί, καὶ ἀπλῶς οἱ πιστοὶ, κόσμος ὄντες αὐτοῦ καὶ δόξα καὶ οἶονεὶ στέφανος τῇ κεφαλῇ ἐπικείμενος. Ἐν μὲν οὖν τῷ Εὐαγγελίῳ ὁ πατὴρ λέγεται ποιεῖν τῷ υἱῷ τοὺς γάμους, ἐνταῦθα δὲ ὁ προφήτης πρὸς τὸν Θεὸν λέγει· "Ἔθηκας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέφανον." Στέφανος δὲ Χριστῷ ἡ Ἐκκλησία γίνεται, διὰ τῶν ἐμψύχων λίθων τὴν κεφαλὴν ἐν κύκλῳ διαλαμβάνουσα. Λίθον ἂν εἴποις πολύτιμον καὶ αὐτὸν τὸν Χριστὸν, ὡς ἐκλεκτὸν δηλονότι καὶ ἀξιάγαστον μαργαρίτην, ὃν δέδωκεν ἡμῖν στέφανον δόξης ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, εὐλογῶν ἡμᾶς εὐλογία ἀγιασμοῦ καὶ χρηστότητος.- (C f. 39 b.) Ἐκ τῶν ἔργων καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτοῦ τις στεφανοῦται. Ἀμέλει ὁ δικαστὴς τὸ δίκαιον διώξας, ἀπολήφεται τὸν τῆς

δικαιοσύνης στέφανον. Εύρεθείη ἡ χεὶρ σου πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς σου. (C f. 40.) Ἄλλως τοῖς ἐπιμένουσι τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ 69.837 ἄλλως τοῖς μετανοοῦσιν εὐρίσκεται· τοῖς μὲν γὰρ κριτῆς, τοῖς δὲ λυτρωτῆς εὐρίσκεται. Πλὴν ὅτι πρῶτον ἡμᾶς τὸν Θεὸν εὐρεῖν ὁ προφήτης, καὶ τότε παρ' αὐτοῦ εὐρεθήσεται [λέγει,] σαφῶς οὖν τοῦτο δηλοῖ ὅτι ἐν ἡμῖν ἡ σωτηρία. Ὅτι θήσεις αὐτοὺς νῶτον. Εἰς δὲ τὸν Χριστὸν τινες ἐξεληφότες τὸν παρόντα ψαλμὸν, εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὰς τιμωρίας ἐξέλαβον, ἀπὸ τοῦ, "Εὐρεθείη ἡ χεὶρ σου πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς σου. "Ταῦτα γὰρ ἐπενεχθήσεται, φασίν, αὐτοῖς εἰς τὸν καιρὸν τῆς τοῦ προσώπου σου παρουσίας, δι' ἃπερ ἐμηχανήσαντο κατὰ σοῦ, νομίσαντες ἀδυνάτως τὸν τῆς δόξης Κύριον θανάτῳ περιβάλλειν. Διὸ καὶ τέθινται νῶτον τοῖς ἐξ ἔθνων πιστοῖς. Πρῶτον μὲν υἱοὶ Θεοῦ καὶ λαὸς χρηματίσαντες, ὕστερον δὲ ἄλλοις τῆς υἰοθεσίας παραχωρήσαντες τοῖς ἐπ' ἐσχάτων κληθεῖσιν ἔθνικοις, οἵτινες καὶ πρῶτοι γεγέννηται, κατὰ τὸ, "Ἔσονται οἱ πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι." Ἐν δὲ τοῖς περιλοίοις φησίν, ἐπέπερ ὅτε τὸ πλήρωμα τῶν ἔθνων εἰσέλθη, τότε καὶ πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΑ΄.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐθωνῆς, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. (A f. 122 b.) Τινὲς δὲ ἀντίληψιν ἐθωνῆν λέγουσι τὸν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος καιρὸν· ἐγήγερται γὰρ ὄρθρου βαθέος πατήσας τὸν θάνατον. Ἀντίληψις οὖν ἡ ἀνάστασις, ὡς ἀποσοβοῦσα μὲν τῶν σωμάτων τὴν φθορὰν, καθαίρουσα δὲ τῇ πίστει τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐὰν γὰρ εἴπηρ, φησίν, ἐν τῷ στόματί σου, Κύριος Ἰησοῦς, καὶ πιστεύσης ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἠγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ. Ἄλλ' ἴδωμεν ὅποια πρὸς τὸν Πατέρα ὡς ἄνθρωπος ὁ Κύριος φθέγγεται, μεσιτεύων ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ πληροφωρῶν ὅτι παράκλητος ἡμῶν ἐστίν. Ὀνειδος ἀνθρώπων, καὶ ἐξουθένημα λαοῦ. (A f. 125 b.) Τοῦτο δὲ λέγοντες, κατὰ τοῦ Θεοῦ τὸν ὄνειδισμόν ἀπερρίπτον, ὡς ἀδυνατοῦντος σῶσαι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ὃν θέλει, τουτέστιν ὃν ἀγαπᾷ. Θαυμάσειε δ' ἂν τις τὴν ἀμέτρητον τῶν Ἰουδαίων νωθείαν, πῶς ταῦτα ἀναγινώσκοντες τὰ ὡς ἐκ προσώπου Χριστοῦ λεγόμενα κατ' αὐτῶν, οὐ συνείσαν ὀρῶντες αὐτὸν σταυρούμενον, καὶ τοῖς ἑαυτῶν τολμήμασι συμφωνοῦσαν τὴν προφητείαν. Ἐγενήθη ἡ καρδία μου ὡσεὶ κηρὸς τηκόμενος ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου. (C f. 43.) Διδασκάλου φωνὴ ὅταν ἴδῃ τοὺς ἑαυτῷ γεννηθέντας συμφορὰν ὑπομένοντας, ὅποιαν ὁ Σωτὴρ περὶ τοὺς μαθητὰς συμπαθητικὴν ἐξ ἀγάπης ἔσχεν διάθεσιν, ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας συμπαθοῦσαν οἷς ἔτεκεν. Ἀλλὰ καὶ τὸ γλυκὺ τῆς καρδίας, ὡς τε κηρὸς 69.840 ὑπῆρχεν ἐτάκη, ὅτε τροφὴ γέγονεν, εἰς γαστέρα κεχώρηκε. Λέγει δὲ τὰς νοήσεις διὰ συνεχοῦς μελέτης λεπτυνομένης, ὥστε πρὸς τὴν τοῦ τραφέντος ἀναδίδοσθαι σύστασιν. Διηγῆσομαι τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου. (A f. 125 b.) Ὅνομα ἐνταῦθα τὴν δόξαν λέγει, κατὰ τὸ, "Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις." Κατέστησε γὰρ ἐναργῆ τὴν δόξαν αὐτοῦ, οὐχ ὅτι μόνον Πατὴρ ἐστίν, εἰπὼν καὶ διδάξας, ἀλλ' ἐμφανῆ καθιστὰς τὴν τε ἡμερότητα καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ ἡμῖν τοῖς γενομένοις αὐτοῦ ἀδελφοῖς καθ' ὃ γέγονε καθ' ἡμᾶς. Ἐφη γὰρ, ὅτι "Οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μόνον νογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον." Πεφανέρωκε δὲ καὶ ἑτέρως ἡμῖν τὴν τοῦ Πατρὸς δόξαν· ὅσοι γὰρ τεθέανται τὸν Υἱὸν τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασι, θεοπρεπεστάτην ἔχοντα τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ ἐφ' ἅπασιν παναλκῆς, τεθέανται τὸν Πατέρα καὶ ἐγνώκασιν αὐτόν. Ἐφη γοῦν καὶ αὐτὸς, ὅτι "Ὁ ἐμὲ ἐωρακῶς, ἐώρακε τὸν Πατέρα." Ἀλλὰ καί· "Ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας ὑμνήσω σε." Ἐκκλησίας δὲ ποίας, ἢ ἐκείνης πάντως ἦν αὐτὸς ἑαυτῷ παρέστη ὁ Υἱὸς, μὴ ἔχουσαν σπῖλον ἢ

ρυτίδα, άγιαν δέ και άμωμον; Ύμνεϊ γε μὴν τὸν Πατέρα, τὴν δόξαν αὐτοῦ καθιστὰς φανεράν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ὄνομα.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΒ΄.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. (A f. 128.) Ὁ ἐν χερσὶ ψαλμὸς τὴν αὐτὴν ἔχει διάνοιαν τοῖς λεχθεῖσιν ἐν τῷ τέλει τοῦ πρὸ τούτου ψαλμοῦ. Οἱ γὰρ ἐξ ἔθνῶν πιστεύσαντες, διδακτοὶ Θεοῦ γεγονότες, κατὰ τὸ γεγραμμένον, φαγόντες καὶ ἐμπλησθέντες πνευματικῶς, τὸν τῆς σωτηρίου τροφῆς χορηγὸν ἐπιγινώσκουσι, καὶ ποιμένα καὶ τροφέα καλοῦσι, καὶ δὴ καὶ φησιν, ὡς ἐν ὄντες διὰ τὴν πίστιν καὶ εἰς μίαν τελοῦντες ἀγέλην. Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδὲν με ὑστερήσει. (A f. 128.) Μέγα φρονοῦσιν οἱ διὰ Χριστοῦ ταῖς θείαις ἀνυλαῖς ἐνσεσηκασμένοι, ποιμανθέντες τε παρ' αὐτοῦ· καὶ οὐχ ἓνα τινὰ τῶν ἀγίων ἀπλῶς λαχόντες καθηγητὴν, ὡςπερ ὁ Ἰσραὴλ τὸν Μωσέα, ἀλλὰ τῶν ποιμένων τὸν ἀρχιποίμενα, καὶ τῶν διδασκόντων τὸν παιδευτὴν, ἐν ᾧ πάντες εἰσὶν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι. Καὶ τοῦτο εἰδότες φασι τὸ, Οὐδὲν με ὑστερήσει· παναλκῆς γὰρ ὁ Χριστὸς καὶ ἀμφιλαφῆ ποιεῖται τὴν χορηγίαν τῶν ἑαυτοῦ χαρισμάτων τοῖς ἐπεγνωκόσιν αὐτοῦ τὴν ἐπιφάνειαν. Δίδωσι γὰρ ἐξ οἰκείου πληρώματος, καὶ χορηγεῖ τὰς παρὰ Πατρὸς εὐλογίας, καὶ ἔστιν αὐτὸς ἀγαθοῦ παντὸς καὶ πηγὴ καὶ πρῦτανις. Εἰς τόπον χλόης, ἐκεῖ με κατεσκήνωσεν. (A f. 128.) Ἐπειδὴ φωνὴ πρέπουσα προβάτοις ἐστὶ τὸ, "Κύριος ποιμαίνει με," ἐπιμένουσι τῇ τοῦ λόγου τροπῇ οἱ παρὰ Χριστοῦ ποιμαίνοντες, καὶ προσεπάγουσι τὰ ἐκ τῆς ποιμενικῆς εὐτεχνίας ἐκ 69.841 βεβηκότα αὐτοῖς ἀγαθὰ, χλόην καὶ ὕδωρ αὐτὰ ὀνομάζοντες. Νοηθεῖ δ' ἂν τόπος μὲν χλόης, τὰ τοῦ Θεοῦ ἀειθαλῆ λόγια, ἡ ἀγία καὶ θεόπνευστος Γραφή πρὸς εὐάνδριαν τρέφουσα πνευματικὴν τὰς τῶν πιστευόντων καρδίας· ὕδωρ δὲ τὸ ζῶν καὶ ζωοποιόν, ἡ τοῦ ἀγίου Πνεύματος χορηγία. (A f. 128 b) Ἡ τάχα κυριώτερον τόπος χλόης, ὁ παράδεισός ἐστιν οὗ ἐκπεπτώκαμεν, εἰς ὃν ἡμᾶς ἐπανάγει Χριστὸς καὶ κατασκηνοῖ, διὰ τοῦ ὕδατος τῆς ἀναπαύσεως, τουτέστι διὰ τοῦ βαπτίσματος. "Ἐὰν γὰρ μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν." Ἐὰν γὰρ καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιάς θανάτου. (A f. 128 b) Ἐπεὶ δὲ εἰς τὸν θάνατον Χριστοῦ βαπτίζομεθα, λεχθήσεται καὶ τὸ βάπτισμα σκιά θανάτου καὶ μίμημα, ὃν οὐ χρὴ φοβεῖσθαι. Νοοῖτο δ' ἂν σκιά θανάτου καὶ ὁ φυσικὸς καὶ κοινὸς θάνατος, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ προαιρετικοῦ θανάτου, τοῦ τῆς ψυχῆς, φημί, ὃς οὐκ ἔστι σκιά θανάτου, ἀλλὰ θάνατος ἀληθής. Ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν ἐξεναντίας τῶν θλιβόντων με. (A f. 129 b) Γευσάμενοι οἱ ἐξ ἔθνῶν πιστεύσαντες τῆς εὐαγγελικῆς τραπέζης, λέγουσι πρὸς τὸν παρατεθεικότα ταύτην Χριστὸν, ὅτι Ἡ τράπεζα ἦν ἡμῖν ἡτοίμασας, ἐναντίως ἔχει πρὸς τὴν τῶν Ἑλλήνων τράπεζαν. Οἱ γὰρ παρ' Ἑλλησι σοφοὶ, οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων ἡμᾶς ἐδίδαξαν· ἀλλ' ἐπίεζόν τε καὶ ἔθλιβον ἐν λιμῷ καὶ σπάνῃ παντὸς ὀνησιφόρου μαθήματος. Ἡ δὲ θεία τε καὶ ἱερὰ τράπεζα, ἡ θεόπνευστος Γραφή, ἐναντίως ἔχει πρὸς τὴν τῶν θλιβόντων ἡμᾶς ἐκείνην τὴν φθοροποιὸν καὶ ἄτροφον, πλουσία οὔσα καὶ πολυτελής, καὶ ὄψων, ἡγουν ἐδεσμάτων, ποικιλίαν ἔχουσα πολλὴν καὶ παράθεσιν. Νουθεσίαι γὰρ ἐν αὐτῇ πλεῖσται καὶ σωτηριώδεις, καὶ τῆς ἀληθοῦς εὐζωΐας παραδεικτικαί, καὶ εἰς εὐεξίαν πνευματικὴν φέρουσαι. Τάχα δὲ καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ λέγουσιν οἱ πιστεύσαντες, ὅτι Ἡτοίμασας ἡμῖν πνευματικὴν τράπεζαν, ἵνα φαγόντες καὶ ἰσχύσαντες, δυνηθῶμεν ἐλθεῖν ἀπεναντίας τῶν ποτε θλιβόντων ἡμᾶς. Ἡ γὰρ πνευματικὴ εὐτροφία, τὴν ψυχὴν εὖ ῥώσασα, ἀντίστασθαι αὐτὴν ποιεῖ καὶ ἀκαθάρτοις πνεύμασι καὶ τοῖς ἐν πλάνῃ διδασκάλοις. Ἀλλὰ καὶ ἡ μυστικὴ τράπεζα, ἡ σὰρξ τοῦ Κυρίου, ἰσχυροὺς ἡμᾶς κατὰ παθῶν καὶ κατὰ δαιμόνων ἐργάζεται.

Φοβεῖται γὰρ ὁ Σατανᾶς τοὺς μετ' εὐλαβείας τῶν μυστηρίων μετα λαμβάνοντας Καὶ τὸ ἔλεός σου καταδιώξει με πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου. (A f. 130 b) Ἐψεται πάντως τοῖς ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ καὶ ἡξιωμένοις τῶν παρ' αὐτοῦ χαρισμάτων, ὥστε καὶ τραπέζης ψαῦσαι τῆς ἱερᾶς, καταλιπανθῆναι δὲ καὶ ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν, καὶ μὴν καὶ ἐκ τοῦ κρατίστου ποτηρίου πιεῖν εἰς μέθην, τὸ ἐν μεθέξει πλουσία γενέσθαι διηνεκοῦς εὐθυμίας. Τοῦτο γὰρ, 69.844 οἶμαι, δηλοῖ, τὸ οἶον διώκεσθαι διὰ παντὸς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις τοῦ αἰῶνος ὑπὸ ἐλέους Θεοῦ. Ἀναφαίρετος γὰρ ἡ δοθεῖσα παρὰ Χριστοῦ τοῖς ἀγίοις χάρις, καὶ ἀμεταμέλητα τὰ χαρίσματα αὐτοῦ καὶ ἡ κλήσις. Γράφει γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος τοῖς οὕτω τετιμημένοις, ὅτι βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβά νουσιν· οὐ γὰρ ἔστιν ἀποπεσεῖν τῶν δοθησομένων ἀγαθῶν· ἐδραιότατος γὰρ καὶ ἀκράδαντος ἡ τῶν ἀγίων ἐλπίς. Καὶ ὁ πάλαι δὲ νόμος, καίτοι σκιὰν ἔχων καὶ τύπους, καὶ οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, τὸ ἀμετάστατον τῆς τῶν ἀγίων ἐλπίδος ὑπεδήλου πλαγίως· προσέταττε γὰρ ἐν Σαββάτῳ μηδένα τῆς ἑαυτοῦ προϊέναι σκηνῆς, ἐμφιλοχωρεῖν δὲ μᾶλλον αὐτῇ, καὶ εἶσω μένοντα τοῖς ἤδη πεπορισμένοις ἐν τρυφᾷ· αἴνιγμα δὲ ἦν τοῦτο τοῦ, ὅτι ἐν ταῖς ἄνω μο ναῖς διηνεκῶς ἀπομενοῦσιν οἱ ἅγιοι· ἐκεῖθεν γὰρ ἀπ' ἐδρα ὀδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός. Εἰκότως οὖν ἄρα φασὶν οἱ τῆς εἰς Χριστὸν ἐλπίδος ἀπρητημένοι, καὶ εἰς τὰς ἄνω γενέσθαι προσδοκῶντες μονὰς, ὅτι πάντως ἔψεται τὸ ἔλεος αὐτοῖς εἰς μακράϊωνα χρόνον. Τινὲς δὲ ἔλεος Θεοῦ αὐτὸν τὸν Χριστὸν ἐνόησαν, ὃς διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ διώκει, ἕως ἂν πάντας καταλάβῃ τοὺς σωθησομένους. Ἀπλῶς δὲ ἐπεὶ οὐ τοσοῦτον ἐξ ἔργων ἔστιν ἡμᾶς δικαιοῦσθαι, ὅσον ἐκ χάριτος καὶ ἐλέους Θεοῦ· διὰ τοῦτο οἱ πιστεύσαντες εἰκότως τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἐπικαλοῦνται, καὶ ἐπὶ τοὺς οἰκτιρμούς αὐτοῦ καταφεύγουσι.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΓ΄.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ὑπὲρ τῆς μιᾶς τῶν Σαββάτων. (A f. 131) Ἐν μὲν τῷ προλαβόντι ψαλμῷ, οἱ ἐξ ἔθνων εἰσήγοντο χαίροντες καὶ οἶον μέγα φρονοῦντες, ὅτι ἐκλήθησαν παρὰ Χριστοῦ διὰ τῆς πίστεως, καὶ ὅτι μέτοχοι τῶν παρ' αὐτοῦ χαρισμάτων γεγὼσιν· ἐν δὲ τῷ προκειμένῳ ψαλμῷ πρόσωπον εἰς φέρεται μυσταγωγῶν ἀγίων, ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, περιαγγέλλον, ὅτι σεσαγήνευται διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἢ ὑπ' οὐρανόν. Εἰδέναι δὲ χρήως τὴν Δεσποτικὴν ἀνάστασιν προλέγει διὰ "τῆς μιᾶς Σαββάτων" οὕτω γὰρ τὰ Εὐαγγέλια τὴν Κυριακὴν ὀνομάζουσι. Προφητεῖται δὲ καὶ περὶ τῆς ἀντιλήψεως, καὶ μέντοι καὶ διδασκαλίαν εἰσφέρει, πῶς ἂν καὶ οἱ πιστεύσαντες ἄξιοι γένωνται τῶν ἐπουρανίων σκηνῶν. Ἄλλ' ἴδωμεν τί τὸ μέγα καὶ ἱερὸν καὶ ἀξιάγαστον κήρυγμα. Αὐτὸς ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτὴν, καὶ ἐπὶ ποταμῶν ἠτοίμασεν αὐτὴν. (A f. 132) Τὸ δὲ, ἠτοίμασεν, ἐπὶ ποταμῶν, τὸ διεκόσμησε δηλοῖ· ἔδει γὰρ ἅπαξ γενομένην τὴν γῆν, καὶ ταῖς ἀβύσσοις παραδόξως ἐπικρεμαμένην, πλήρη ποτίμων ὑδάτων γενέσθαι παρὰ Θεοῦ, ὥστε δύνασθαι τρέφειν τὰ ἐν αὐτῇ. Πνευματικῶς δὲ νοηθεῖεν ἂν οἱ ἀπόστολοι ποταμοὶ, οἵτινες νοητοῖς ρεύμασι τὴν ὑπ' οὐρανόν [cod. αὐτὸν] ἐπικλύζουσι, καὶ τὸν ἐξ οὐρανοῦ 69.845 καὶ ἄνωθεν λόγον τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς διακομίζουσι. Δυνατὸν δὲ ἀλληγορεῖν οἰκουμένην μὲν τὴν Ἐκκλησίαν, θαλάσσας δὲ τοὺς πειρασμούς, καὶ ποταμούς τὰ γλυκέα τοῦ Πνεύματος χαρίσματα, καὶ εἰπεῖν ὅτι τὴν Ἐκκλησίαν, ἐν ἣ κατοικεῖ ὁ Θεός, ταύτην ἐν τοῖς πειρασμοῖς μάλιστα συνεστήσατο ἐν τῇ πίστει, καὶ ἐθεμελίωσε, καὶ εὐτρεπῆ ἐποίησε δέξασθαι Πνεῦμα ἅγιον, ἀφ' οὗ ὡς ἐκ πηγῆς ποταμοὶ τὰ ποικίλα χαρίσματα ρέουσι. Ἀθῶως χερσὶ καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ. (A f. 132 b) Πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἀποκρίνεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον,

ὅτι ὁ μέλλων ἀναβῆναι εἰς τὸ νοη τὸν ὄρος Κυρίου, ἄμωμος ἔστω καὶ τῷ σώματι καὶ τῷ πνεύματι· ἀθῶος μὲν χερσὶ, τουτέστιν ἀνεύθυνος ἐν τῇ πρακτικῇ ἔργου γὰρ σημεῖον ἡ χεὶρ. Ἀμόλυντος δὲ τῇ καρδίᾳ, σύμφωνον ἔχων τῇ κατὰ τὸ ἐμφανὲς πρακτικῇ τὴν ἔσω καὶ εἰς νοῦν πνευματικὴν φαιδρότητα. Τὸν γὰρ διὰ πάντων καθαρὸν, τοῦτον ἐπὶ τὸ τοῦ Θεοῦ ὄρος ὁ λόγος ἀνάγει, ὃς μήτε γνῶσει, μήτε ἐννοίᾳ, μήτε ταῖς πράξεσιν εἰς τέλος κατεμίανε τὴν ψυχὴν, ἐμμίνας τοῖς κακοῖς. Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; Κύριος κραταιὸς καὶ δυνατός. (A f. 134) Καὶ τῷ νῦν πολέμῳ καὶ τροπαίῳ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐντεῦθεν συνίεμεν, ὅτι οὐ πάσαις ἦν ταῖς ἄνω δυνάμεσι φανερόν τὸ κατὰ Χριστὸν μυστήριον, πλὴν ἐκείναις αἰτίνας πρὸς τὴν τοῦ πράγματος διακονίαν παρελήφθησαν, ὡς ὁ Γαβριὴλ καὶ οἱ ἐν τῇ γεννήσει λέγοντες· "Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶν." ἔλειτούργουν γὰρ καὶ ἐν ἀνθρωπείᾳ μορφῇ πεφηνότι τῷ Μονογενεῖ, ἐπειδὴ δὲ συμπεπερασμένης τῆς οἴκου νομίας ἀνέβη πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα μετὰ τῆς ἐνωθείσης σαρκὸς αὐτῷ, κατεπλήττοντο τὸ τοῦ πράγματος ξένον αἰ λογικαὶ δυνάμεις, μηδὲ ποτε ἔωρα κυῖαι τοῦτο τὸ θέαμα. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦ Πνεύματος ἦκουον λέγοντος, "Ἄρατε πύλας, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης," τάχα που διελογίζοντο, τίς οὗτος εἶη καὶ ποταπὸς, ἄνθρωπος μὲν ὀρώμενος τό γε ἦκον εἰς τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν, βασιλεὺς δὲ τῆς δόξης εἶναι λεγόμενος. Τί οὖν τὸ Πνεῦμα πρὸς αὐτάς; Ἐνδύαζετε, φησὶ, καὶ τίς οὗτος, βούλευσθε μαθεῖν; Ἀκούετε τοίνυν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΔ΄.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. (A f. 135) Εἰσηγεῖται δὲ καὶ παραίνεσιν πᾶσιν ἀνθρώποις ὠφέλιμον· ἀρμόζει δὲ μάλιστα ὁ προκειμενός ψαλμὸς τοῖς ἐξ ἐθνῶν κεκλημένοις, καὶ πολλὴν ἀκολουθίαν ἔχει πρὸς τὸν πρὸ αὐτοῦ. Ἐν μὲν γὰρ ἐκείνῳ κλήσις ἦν ἐθνῶν καὶ μυσταγωγία, διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος διδάσκουσα τίσιν ἄρα γένοιτο βᾶσιμος ἡ ἄνω πόλις, ὅτι τοῖς ἀθῶοις χερσὶ καὶ καθαροῖς τῇ καρδίᾳ, καὶ ὅτι Χριστὸς ὁδοποιήσει τῇ ἀνθρώπου φύσει τὴν εἰς τὸ ἄνω βᾶδισιν, πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰς οὐρανοὺς ἀναβάς· ἐν δὲ τῷ προκειμένῳ ψαλμῷ, τὸ τῶν κεκλημένων εἰσφέρεται πρόσωπον, ἦγουν 69.848 ἀπάντων τῶν συνειλεγμένων ἐν πίστει πρὸς ἐνότητα πνευματικὴν. Καὶ ἀπευθύνεσθαι ζητεῖ παρὰ τοῦ καλέσαντος Θεοῦ πρὸς τὴν τοῦ χρησίμου τε καὶ ἀναγκαιῶν θήραν, καὶ καθυπισχνεῖται τὸ γνήσιον. Ἄκουε γὰρ οἶα, μετὰ τὸ ἐπιστρέψαι ἐκ πλάνης, χορὸς εἶς οἱ πάντες γενόμενοι λέγουσι. Τὰς ὁδοὺς σου, Κύριε, γνώρισόν μοι, καὶ τὰς τρίβους σου [δίδαξόν με]. (A f. 135 b) "Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου." Οἱ γὰρ πάλαι τὰς τοῦ διαβόλου τρέχοντες ὁδοὺς, νῦν τὰς ὁδοὺς τοῦ Κυρίου περιεργάζοντες, τουτέστι τὰ εὐαγγελικὰ θεσπίσματα, καὶ τοὺς τρόπους τῆς ἀγιοπρεποῦς πολιτείας· αὐταὶ γὰρ εἰσὶν αἱ τρίβοι τοῦ Κυρίου. Καὶ ὁ μὲν νόμος σκιὰν ἔχει καὶ μόρφωσιν τῆς ἀληθείας· τὸ δὲ εὐαγγέλιον, αὐτὴ ἐστὶν ἡ ἀλήθεια, εἰς ἣν ὀδηγεῖσθαι παρακαλοῦσιν ὑπὸ Θεοῦ. Καὶ ὁ Χριστὸς δὲ ἀλήθειά ἐστι, καὶ φέρει ἐπ' αὐτὸν ὁ Πατὴρ τοὺς ἐπιζητοῦντας αὐτὸν διὰ πίστεως. Οὕτω γὰρ που πρὸς Ἰουδαίους φησὶν· Οὐδεὶς δύναται ἔλθειν πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ Πατὴρ ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ αὐτόν." Τάχα δὲ καὶ ἡ τοῦ νόμου παιδαγωγία, ὁδὸς καὶ τρίβος τοῦ Κυρίου λέγεται ἄγουσα ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν, τουτέστι ἐπὶ τὸν Χριστόν· περὶ αὐτοῦ γὰρ ἔγραψεν ὁ Μωσῆς· Γνώρισον οὖν μοι τὰς ἐν τῷ νόμῳ σκιάς, αἰτίνας εἰκονίζουσι τὴν ἀλήθειαν. Παρακαλεῖ δὲ καὶ ὁ Δαβὶδ μαθεῖν τὰς ὁδοὺς τοῦ Θεοῦ, τουτέστι τὰς οἰκονομίας καὶ τὰς διοικήσεις καθ' ἃς ἄγει τὰ πάντα· καὶ ὀδηγηθῆναι εἰς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν εὔχεται, ἵνα μὴ τὸ ψεῦδος ἀντ' αὐτῆς λαθῶν προτιμήσῃ. Ἄμαρτίας νεότητός μου καὶ ἀγνοίας μου μὴ μνησθῆς. (A f. 136 b) Ἦκουσαν γὰρ οἱ ἔξ

ἔθνῶν κληθέντες λέγοντος τοῦ Κυρίου· "Λέγε σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῆς;" καὶ διὰ τοῦτο προσέρχονται ὁμολογοῦντες ὅτι νεότητος ἔχουσιν ἁμαρτήματα, εἴτε σωματικῆς, εἴτε νοητῆς, τουτέστιν ἀφροσύνης· πᾶσα γὰρ ἁμαρτία ἐξ ἀφροσύνης· κἄν τις γηραιὸς ὢν ἁμαρτάνῃ, αὐτὸ τοῦτο νεωτερικὸν ποιεῖ καὶ ἀφρονέστατον ὅτι ἁμαρτάνει· διὸ καὶ νέος ὁ τοιοῦτος λέγεται, ὡς ἐκεῖνος ὁ ἐν Εὐαγγελίοις ἄσωτος· νεώτερος γὰρ υἱὸς κἀκεῖνος ὠνόμασται. Ἐπιλήσθητι οὖν, φασίν, ὧ Δέ σποτα, ὧν ἡμάρτομεν ἐν τῷ τῆς εἰδωλολατρείας καιρῷ, ὃς ἀφροσύνη σαφῆς ἦν. Καὶ ὑπευθύνους ὄντας κολάσει καὶ δίκη διὰ τὰ πολλὰ ἡμῶν πταίσματα, τῆς παρὰ σοὶ μνήμης ἡμᾶς ἀξίωσον· οὐ διὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, διὰ ταῦτα γὰρ δικαίως ἂν ἐκολάσθημεν, ἀλλὰ διὰ μόνην τὴν σὴν χρηστότητα καὶ τὸ σοὶ πρέπον, ὅτι ἐλεεῖς τοὺς ὑποπίπτοντας, καὶ τὴν παρὰ σοῦ ζῆ τούντας φιλανθρωπίαν. Σὺ γὰρ ἔφης· "Οὐ δι' ὑμᾶς ἐγὼ ποιῶ, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ ὄνομά μου." Ὅρα δὲ ὅτι ἀλισκόμεθα πλημμελοῦντες, ἦτοι διὰ τὸ τὸν θεῖον οὐκ εἰδέναι νόμον, ἢ διὰ τὸ ἀνεθελήτως ἐκβεβιάσθαι εἰς τὰ μὴ δοκοῦντα Θεῷ. Ταύτητοι καὶ Δαβὶδ ἡμῖν ἐφώνει· "Ἀμαρτίας νεότητός μου καὶ ἀγνοίας μου μὴ μνησθῆς." Ὁ δὲ Ἰωβ, ὡς ἀγαθὸν ὄντα τὸν Θεόν, καὶ τῆς 69.849 ἡμετέρας φύσεως οὐκ ἀγνοήσαντα τὴν ἀσθένειαν, μο νονουχὶ καὶ αἰτιᾶται, μέλλοντα καὶ ἀναδυόμενον περὶ τὸ ἀνεῖναι αὐτῷ τὰς ἁμαρτίας· οὕτω τέ φησιν· "Ἴνα τί οὐκ ἐποίησω τῆς ἀνομίας μου λήθην, καὶ καθαρί σμὸν τῆς ἁμαρτίας μου;" Πᾶσαι αἱ ὁδοὶ Κυρίου, ἔλεος καὶ ἀλήθεια. (A f. 137) Οἱ μὲν πιστεύοντες καὶ τὰ κεκρυμμένα συνιέναι δύνανται, κατὰ τὸ, "Ἡμεῖς δὲ ἀνακεκα λυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν." Περὶ δὲ τῶν μὴ πιστευόντων εἴρηται· "Ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδ' οὐ μὴ συνῆτε" οὕτως ἀδίδακτοι οἱ Ἰουδαῖοι ἀπέμειναν. Κάλυμμα γοῦν κεῖ σθαι ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν φησιν ὁ ἱερώτατος Παῦλος, ἡνίκα ἀναγινώσκεται Μωσῆς. Οἱ τοίνυν ἐξ ἔθνῶν κεκλημένοι διὰ τῆς πίστεως, ὡς ἤδη σοφὶ σθέντες διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐλλάμψεως, καὶ τὰ εὐαγγελικὰ συνιέντες θεσπίσματα, φασίν ὅτι πᾶσαι αἱ ὁδοὶ Κυρίου, ἔλεος εἰσι καὶ ἀλήθεια· οὐ κατὰ τὸν Μωσέως νόμον, ἀποτομία καὶ σκιά. Οὔτε γὰρ ἔλεος ἦν τοῖς τὰς Μωσέως παραβαίνουσιν ἐντολάς· ἀπέθνη σκον γὰρ ἄνευ οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶ καὶ τρισὶ μάρτυ σιν. Οὔτε μὴν ἦσαν ἀλήθεια τὰ νομικά· σκιά γὰρ καὶ τύπος ὁ νόμος ἦν. Οὐκοῦν οἱ ἐξ ἔθνῶν, ἀντιδια στέλλοντες ὡσπερ τῷ νόμῳ τὰ διὰ Χριστοῦ, αὐτοῦ τὰς ὁδοὺς ἔλεος εἶναι φασὶ καὶ ἀλήθειαν· πῶς γὰρ οὐκ ἔλεος, εἰ καλοῦσι πρὸς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν αἱ τοῦ Χριστοῦ ἐντολαί, καὶ λύτρωσιν ἔχουσι τῶν τετυραν νημένων ὑπὸ τε τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ Σατανᾶ; Ἀληθεία δὲ λατρεύουσιν οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες, οὐ κατὰ τὰς ἐν νόμῳ θυσίας τὰς δι' αἱμάτων καὶ καπνοῦ προσάγοντες· τελοῦντες δὲ μᾶλλον τὴν πνευματικὴν καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ πολιτείαν, καὶ τὴν ἐξ ἔργων ἀγαθῶν προσκομίζοντες εὐοσμίαν. Ἀλλὰ τίσιν ἂν γένοιτο αἱ ὁδοὶ Κυρίου ἔλεος καὶ ἀλήθεια, διατρανοῦσι λέγοντες, ὅτι τοῖς ἐκζητοῦσι τὴν διαθήκην αὐτοῦ καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, τουτ ἔστι τοῖς ἀντεχομένοις αὐτοῦ, καὶ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἡρημένοις, διὰ τοῦ φυλάσσειν τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, οὐ μὴν τοῖς ἀπειθοῦσι καὶ τὰς παρὰ Χριστοῦ δοθείσας ἀποσειομένοις ἐντολάς· ἀλλ' οὐδὲ τοῖς παθοῦσι τοιοῦτον, ὅποιον Γαλάται πρὸς τὰς τοῦ νόμου σκιάς, ἀνό πιν ἰόντες μετὰ τὴν πίστιν. Πρὸς οὓς γράφει Παῦ λος· "Ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει." Καὶ πάλιν· "Ἀπηλλοτριώθητε ἀπὸ Χριστοῦ· οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξ ἐπέσατε τοῖς τοιούτοις." Οὐκ ἂν εἶεν αἱ ὁδοὶ Κυρίου ἔλεος καὶ ἀλήθεια, οὐδὲ γένοιτο ἐντεῦθεν ὄνησις. Ὅτι ὑπέμεινά σε, Κύριε. (cod. M f.38 b) Ἀντὶ τοῦ, Προσεδόκησα, βοηθὸν ἔσεσθαι μοι δηλαδὴ. Δέχεται γὰρ οὕτω τὴν λέξιν ἢ θεία Γραφή.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΕ΄.

Κρῖνόν με, Κύριε, ὅτι ἐγὼ ἐν ἀκακία μου ἐπορεύθην. (A f. 141) Τὸ μὲν τοι ἐνταῦθα εἰσφερόμενον πρόσ ωπον, κρίνεσθαι ζητεῖ, οὐκ ἐπί γε τοῖς πεπλημμελημένοις. Οὐ γὰρ εἰκὸς, ἄνθρωπον ὄντα καὶ πολλὴν ἀρρώστούντα τὴν εἰς τὸ πλημμελεῖν ἀσθένειαν, καὶ ὀλισθημάτων οὐκ ἐλεύθερον παντελῶς, ἐκ παρῆρησίας εἰπεῖν τὸ, "Κρῖνόν με, Κύριε." Οὐ τοίνυν ἐπὶ τοῖς πλημμελήμασι κριθῆναι ἀξιοῖ, ἀλλ' ἐπὶ μόνῳ τῷ κατὰ μηδένα τρόπον Ἰουδαίοις συμφρονῆσαι δεδυσ σεβηκόσι κατὰ Χριστοῦ. Ἄτε γὰρ ἀγαθῷ συνειδῶτι μαρτυρούμενος, ὅτι καὶ γνήσιον ἔχει τὸ φρόνημα, καὶ τῆς Ἰουδαίων σκαιότητος εἰς ἅπαν ἀπηλλαγμένον, φησί· Κρῖνόν με, Κύριε· πεπόρευμαι γὰρ ἐν ἀκακία· ἀκακίαν λέγων τὸ μὴ μετασχεῖν τῆς φαυλότητος καὶ τῆς ἀπονοίας τῶν Ἰουδαίων. Δεῖ γὰρ τοὺς πιστεύοντας εἰς Χριστὸν, μὴ πονηροὺς εἶναι ζητητὰς, ὅποιοι ἦσαν οἱ λέγοντες περὶ Χριστοῦ· Πόθεν τούτῳ τὰ σημεῖα καὶ ἡ σοφία αὕτη; καὶ πῶς οὗτος οἶδε γράμματα, μὴ μεμαθηκώς; ἢ καὶ, "Διὰ τί σὺ, ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν;" Ἄλλ' οὗτος ἐν ἀπλῇ τῇ πίστει τὸν ἐπ' αὐτῷ παραδεξάμενος λόγον, Ἐν ἀκακία πεπόρευμαι, φησίν. Οὕτω καὶ γέγραπται· "Φρονήσατε περὶ τοῦ Κυρίου ἀληθῆ, καὶ ἐν ἀπλότῃ καρδίᾳ ζητήσατε αὐτόν." Ἐμφανῆ γὰρ τοῖς τοιοῦτοις ἑαυτὸν καθίστησιν, ὡς τῷ ἐκ γεννητῆς τυφλῷ. Οὐκοῦν τὸ ἐν ἀκακία καὶ ἀπλότῃ καρδίᾳ πιστεύειν αὐτῷ, τοῦ παντὸς ἂν εἴη πρόξενον ἀγαθοῦ. Ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἐλπίζων, οὐ μὴ ἀσθενήσω (C f. 50) Οὐ κατοκνήσω, οὐ περιπατήσομαι· βεβαίαν δὲ ἔξω τὴν αἴτησιν, εἰς σὲ τὰς ἐλπίδας ἀπο γραψάμενος· ἔχω γὰρ σὲ τὸν δυναμοῦντά με. Ὁ μὲν ἐφ' ἑαυτῷ ἢ ἄλλῳ τινὶ ἔχων τὰς ἐλπίδας, ἀσθενήσεται ἄν· ὁ δὲ ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, οὐδὲν σαλευθεῖ. Εἰ ἐτάσεις, φησὶ, τῆς ψυχῆς μου τὰ πάθη, ἐπὶ τῷ σῷ εὐρήσεις ἐλέει μόνῳ πάντα με τῆς διανοίας πόνον ἔχοντα· τοῦτο δὲ ποιῶν, εὐάρεστος ἔσομαι παρὰ σοί, τὴν σὴν ἀγαπήσας ἀλήθειαν.

ΨΑΛΜΟΣ Κς´.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ πρὸ τοῦ χρισθῆναι. (A f. 145) Ἐφαρμοσθήσεται μὲν καὶ ὁ προκείμενος ἡμῖν ψαλμὸς τῷ προσώπῳ τοῦ νέου λαοῦ, τοῦ διὰ πίστεως ἐν Χριστῷ τετελειωμένου. Εἰσκομίζεται γὰρ ἐνταῦθα πνευματικῶς ἀνδριζόμενος, καὶ τὴν ἐφ' ἅπασιν τοῖς ἀγαθοῖς ἐλπίδα πῆξας ἐπὶ Χριστῷ, καὶ μελετῶν ὅτι μάλιστα τὸ ἄθραυστον εἰς πόνους, καὶ παρακαλῶν τοῖς παρὰ Χριστοῦ νόμοις ἰθύνεσθαι, καὶ πρὸς ὁδὸν εὐθείαν ἀποφέρεσθαι. Ἐφαρμοσθεῖ δ' ἂν ὁ αὐτὸς ψαλμὸς, οὐκ ἔξω λόγου, καὶ τῷ προσώπῳ τοῦ θεσπεσίου Δαβίδ, παρ' οὗ καὶ συντέθειται πρὸ τοῦ χρισθῆναι εἰς βασιλέα. Προεγνωκῶς γὰρ τὰ ἐσό 69.853 μενα διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος φωταγωγίας, καὶ εὖ εἰδὼς ὅτι προχειρισθήσεται εἰς τὸ βασιλεύειν τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, περιπεσεῖται δὲ πάντως καὶ ἀδοκῆτοις πειρασμοῖς, πολέμοις τε καὶ μάχαις, καὶ τοῖς ἐκ τῶν περιστάσεων κύμασι (πολλοὶ γὰρ οἱ ἀνέδην τοῖς οὕτω λαμπροῖς ἐπιβουλεύοντες, μονονουχὶ προαναζώννυται τὴν ὄσφυν), καὶ ὡς ἤδη παρόντα καὶ ἐνεστηκότα τὰ ἐσόμενα βλέπων, καὶ πρὸς τὸ παθεῖν ἐτοιμάζων τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, ὄπλον δὲ ποιούμενος ἀρράγες τὴν παρὰ Θεοῦ ἐπικουρίαν, καὶ ὅτι πάντως περιγενήσεται τῶν αὐτῷ μαχομένων προσδοκῶν, ποιεῖται τὴν προσευχὴν. Ὅτι ἔκρυσέ με ἐν σκηνῇ αὐτοῦ, ἐν ἡμέρᾳ κακῶν μου ἐσκέπασέ με, κ.τ.λ. (A f. 147) Προσαπτέον δὲ τοὺς στίχους καὶ τοῖς κεκλημένοις διὰ πίστεως, καὶ ῥητέον ὅτι ὅτ' ἂν τινες αὐτοῖς θλίψεις καὶ διωγμοὺς ἐπισωρεύσωσι, τότε ὁ Θεὸς, καθ' ἃ φησὶν ὁ Μωσῆς, ὡς ἀετὸς σκεπάξει νοσσιὰν αὐτοῦ, οὕτω διεῖς τὰς πτέρυγας δέχεται αὐ τοὺς, καὶ οὐκ ἐφήσει τοῖς ἐθελοκακοῦσι κατευμεγεθεῖν αὐτῶν. Τοῦτο γὰρ οἶμαι λέγειν σκηνὴν καὶ σκηνῆς ἀπόκρυφα. Οὐ μόνον δὲ, φησὶν, ἔκρυσέ με καὶ ἐσκέπασεν, ἀλλὰ καὶ ἐν πέτρᾳ ὑψώσε

με. Πέ τραν δὲ εἶναί φαμεν ἐνταῦθα, ἢ τὴν ἀρραγὴ καὶ ἄθραυστον τῆς διανοίας παράστασιν εἰς τὸ καρτερεῖν, ἢ τὸν Χριστὸν ἐφ' ᾧ πάντες ἐρειδόμεθα· καὶ γὰρ ἐστὶν αὐτὸς ἢ πάντων ἰσχύς, ἢ ἀκατάσειστος ὑποβάθρα. Ἐν αὐτῷ δὴ οὖν γεγονότες, διὰ πίστεώς τε καὶ ἀγιασμοῦ ὑψούμεθα. Χθαμαλὸν γὰρ οὐδὲν ἐν Χριστῷ· ἀποφέρει δὲ μᾶλλον ὑψοῦ τὰ αὐτοῦ θεσπί σματα τοὺς ἀνακειμένους αὐτῷ· ὑψοῦ δὲ φημι κατ' ἀρετὴν, καὶ ὅτι χαμαιριφές ἐν τοῖς ἀγίοις οὐδὲν, καθ' ἃ γέγραπται, ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοὶ τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΖ΄.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. (A f. 150 b) Ἔδει τὸν παρόντα ψαλμὸν ἐκ προσώπου τῶν πιστευσάντων εἰς Χριστὸν, διὰ δεήσεως εἰς ἐπικουρίαν καλῶν τὸν Θεόν· ἅμα δὲ καὶ τῆς ἀπονοίας τῶν Ἰουδαίων ποιεῖται κατάρρησιν, καὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς κοινωνίας ἀποφοιτᾶ, καὶ προσοικειοῦσθαι ζητεῖ τῷ Χριστῷ, πνευματικῶς δηλονότι. Πρὸς σέ, Κύριε, ἐκέκραξα. (A f. 151) Τὴν δὲ γε κραυγὴν ἐνταῦθα φαμεν, οὐχ ὑψηλὴν ἢ μεγάλην φωνὴν (ἀνάρμοστον γὰρ ἀγίοις τὸ οὕτω προσεύχεσθαι), ἀλλὰ τὸ τῆς διανοίας ἔντονον καὶ ἐρηρυσμένον ἀπερισπᾶστος πρὸς Θεόν. Δέχεται γὰρ πως τὰς τοιαύτας τῶν εὐχομένων φωνάς, ὅταν ὁσίους ἐπαίρωσι χεῖρας ἐν καιρῷ προσευχῆς. Καὶ ἀσύνηθες μὲν Ἰουδαῖοις τὸ χεῖρας ἐπαίρειν ἐν καιρῷ λιτῆς, ἐντριβές δὲ τοῖς ἐν Χριστῷ· δεικνύουσι γὰρ διὰ τῆς τῶν χειρῶν ἐκτάσεως τὸ τί 69.856 μιον σχῆμα τοῦ σωτηρίου σταυροῦ· δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος ὁμολογοῦντες, ὅτι Χριστῷ καθιεροῦνται, ποιούμενοι καύχημα τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. Ὡσπερ γὰρ κοινωνοὶ τῶν παθημάτων αὐτοῦ γεγονότες, αἴροντες τὸν ἑαυτῶν σταυρὸν, καὶ ἀκολουθοῦντες αὐτῷ, καθ' ἃ φησιν αὐτὸς, τὸ τοῦ σταυροῦ πλαττόμεθα σχῆμα. Πλὴν οὐκ ἐν γωνίαις τῶν πλατειῶν Ἰουδαῖ κῶς προσευχόμεθα πρὸς τὸ θεαθῆναι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν ναῷ ἀγίῳ Θεοῦ συνεσταλμένως χεῖρας ἐπαίρομεν, καὶ τὰς αἰτήσεις προσάγομεν· "Ὁ γὰρ οἶκός μου," φησὶν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου, "οἶκος προσευχῆς κληθήσεται." {Τοῦ ἀγίου Κυρίλλου ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ κζ' ψαλμοῦ.} Ἀγαθὴ ἡ ὁδὸς Κυρίου, καὶ οὐ σάρκα μᾶλλον, ἢ ψυχὰς καθαγνίζουσα, τὸ εὐαγγελικόν ἐστὶ κήρυγμα· αὐτὸ δὲ εἶναί φαμεν καὶ τὴν εἰς εὐθὺ διακομίζουσαν τρίβον. Σκολιὸν γὰρ οὐδὲν ἐν αὐτῷ, ἀλλ' οἷον εὐθεῖά τις ἐστὶν ὁδὸς καὶ βασιλικὴ καὶ ἀμαξιτὸς εὐτριβῆς, οὐδὲν ἔχουσα τὸ δρασὺ καὶ δυσχερὲς, ὀρθὴ δὲ μᾶλλον καὶ τοῖς εὐσεβεῖν ἡρημένοις εὐήλατος· τὸ μὴ τοιούτοις οὐκέτι.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΘ΄.

Κύριε, ἐν τῷ θελήματί σου παρέσχου τῷ κάλλει μου δύναμιν. (A f. 163 b) Ἐν προσώπῳ μὲν σώματος τὸ κάλλος νοεῖται. Πλεῖστα δὲ αὐτοῦ τὰ μέρη συνεισφέροντα τοῦ ἐνὸς κάλλους τὸ ἀποτέλεσμα, οἷον ὀφθαλμοί, ὄφρυς, παρειαί, καὶ τὰ λοιπά. Κατὰ τὸν ἴσον τρόπον καὶ τὸ κάλλος ἐννοοῦμεν τὸ πνευματικόν· ἐν γὰρ ἐστὶν ἐκ πολλῶν ἀρετῶν συνηγμένον εἰς τὸ ἀρτίως ἔχειν. Καὶ ἐν τάξει μὲν ὀφθαλμοῦ τιθέμεθα τὴν πίστιν· ὡς ἐν τάξει δὲ στόματος τὸν ἐν προφορᾷ λόγον, καὶ τὰ ἄλλα ἀνάλογον. Πλὴν ἵνα καὶ κάλλος ἐπιγένηται τῇ ψυχῇ καὶ δύναμις τῶν δεόντων ἐπιτελεστικὴ, θείας εἰς τοῦτο χάριτος χρῆζομεν. Ὡς τοίνυν ἄνω εἴρηκεν, ὅτι ζωὴ ἐν τῷ θελήματι αὐτοῦ, οὕτως νῦν ὑψοῖ τὸν Θεὸν διὰ τῆς εὐχαριστίας λέγων, ὅτι "Ἐν τῷ θελήματί σου παρέσχου τῷ κάλλει μου δύναμιν." Καλὸς ἤμην, φησὶ, κατὰ τὴν φύσιν, ἀσθενὴς δὲ γέγονα διὰ τὸ ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ ὄφρεως νεκρωθῆναι τῷ παραπτῷ ματι. Τῷ οὖν κάλλει μου, ᾧ παρὰ σοῦ ἔλαβον ἐκ τῆς πρώτης κατασκευῆς, προσέθηκας

δύναμιν τὴν τῶν δεόντων πρακτικὴν. Καλὴ μὲν οὖν πᾶσα ψυχὴ ἢ ἐν συμμετρίας τῶν οἰκείων δυνάμεων θεωρουμένη· ἐπεὶ καὶ σώματος κάλλος, ἢ τῶν μελῶν συμμετρία. Καὶ ὁ αἰσθόμενος τῆς ἑαυτοῦ ἀρετῆς, τὴν εὐχαρίστικὴν ταύτην ἀφήσει φωνήν. Προνοητέον τοίνυν ἡμῖν τοῦ κάλλους, ἵνα καὶ ὁ νυμφίος λόγος ἀποδεξάμενος ἡμᾶς εἴπῃ· "Ὀλὴ καλὴ, ἢ πλησίον μου, καὶ μῶμος οὐκ ἔστιν ἐν σοί." Μὴ ἐξομολογήσεται σοι χοῦς; ἢ ἀναγγελεῖ τὴν ἀλήθειάν σου; (A f. 165) Οἱ γὰρ ἅπαξ τεθνεῶτες, ἀποπαύσονται 69.857 τάχα που καὶ τοῦ δοξολογεῖν, προσεπιθεῖεν δ' ἂν οἷς εἰργάσαντο παντελῶς οὐδὲν, μένουσι δὲ μᾶλλον ἐν οἷς κατελήφθησαν, καὶ τὸν τῆς καθόλου κρίσεως ἐκ δέχονται καιρόν. Οὐκοῦν οἱ ζῶντες, καὶ τοῦ δρᾶν ἔτι τὸ ἀγαθὸν ἔχοντες ἐξουσίαν, ἐπειδὴν εὖ πάθοιεν, εὐλογήσουσί σε, ὃν τρόπον κάγω. Δέομαι οὖν ἂν ἀχθῆναι ἐκτοῦ λάκκου, ἐπειδὴ "οὐκ ἐξομολογήσεται σοι χοῦς;" ζώντων γὰρ ἴδιον τὸ ὑμνεῖν σε· οἱ δὲ εἰς χοῦν διαλυόμενοι, πῶς ἂν δυνηθεῖεν τοῦτο; Λέγοι δ' ἂν καὶ Δαβὶδ πρὸς Θεὸν περὶ ἑαυτοῦ· Μαθεῖν βούλομαι τίς ὠφέλεια ἢ ἐμοὶ ἢ ἑτέροις ἐκ τοῦ αἵματός μου; ἢ τί πλέον ὑπάρξει ἐκ τοῦ ἐμὲ ἐλθεῖν εἰς διαφθοράν;

ΨΑΛΜΟΣ Λ΄.

Ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα· μὴ κατασυχυνηθῆναι εἰς τὸν αἰῶνα. (A f. 166 b) Πειραζόμενοι μὲν ἢ φωνή, πλὴν οὐπω κατεπτηχότος, ἤγουν κατενηνεγμένου πρὸς ἄναν δρίαν, ὑφορωμένου δὲ μᾶλλον μὴ ἄρα πως ἤττων γένοιτο τοῦ διώκοντος. "Ἐπὶ σοί, φησὶν, ἤλπισα·" σοῦ γὰρ μὴ βοηθοῦντος, ἀνόνητος εἰς τὸ σῶσαι πε ριβολή. Μακάριος οὖν ὁ πάσης ἐλπίδος τῶν κατὰ τὸν κόσμον τοῦτον ἑαυτὸν ἀποστήσας, καὶ μόνην ἔχων ἑαυτοῦ ἐλπίδα τὸν Θεόν. Ὡς γὰρ ἐπικατάρατος ἄνθρωπος ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον, οὕτως εὐλογημένος ὁ ἐπιστηριζόμενος τῷ Κυρίῳ. Οὐ γὰρ ἐπιδέχεται ἐπαμφοτερισμὸν ἢ εἰς Θεὸν ἐλπίς· οὐδὲ καταδέχεται ὁ Κύριος ὀλόκληρον τὴν παρ' ἑαυτοῦ παρέχειν βοήθειαν τῷ ποτὲ μὲν ἐπὶ χρήμασιν ἤλπι κότι καὶ δόξῃ ἀνθρωπίνῃ καὶ δυνάμει τῇ κατὰ κόσμον, ποτὲ δὲ αὐτὸν ὡς ἐλπίδα ἑαυτοῦ προβαλλομένῳ· ἀλλὰ δεῖ ἀληθινῶς ἐπαναπαύεσθαι τῇ παρὰ Θεοῦ βοήθειᾳ, ὥστε λέγειν μετὰ τοῦ Δαβίδ· "Ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα· μὴ κατασυχυνηθῆναι εἰς τὸν αἰῶνα." Ἐσχύν θην, φησὶν, ἡμαρτηκῶς, ἰκετεύω δὲ μὴ μέχρι πολ λου τὴν αἰσχύνην ἐπιμεῖναι μοι, διὰ τὴν ἐπὶ σοί μοι γενομένην πεποιθήσιν. Μὴ τοίνυν εἰς τὴν ἐμὴν ἀπο βλέψης ἀμαρτίαν, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν διωκόντων με παρανομίαν. Εἰ γὰρ καὶ βασιλεὺς ἦν ὁ Δαβίδ, καὶ πλούτῳ περιεῤῥεῖτο, καὶ νίκαις ἐκόμα ταῖς κατ' ἐχθρῶν, ἀλλὰ τούτων οὐδὲν πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῷ συμβαλεῖσθε ἐπέπειστο, μόνην δὲ τὴν ἐπὶ Κύριον ἐλπίδα· διὸ ἰκέτευε ταύτης μήποτε ἐκπεσεῖν. Καὶ ὁ ἐλπίσας δὲ τυχεῖν τοῦ τέλους τοῦ ἀποκειμένου τοῖς ἀγίοις, οἶδε μὴ κατασυχυνηθῆσεσθαι εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥῦσαί με, καὶ ἐξελοῦμαι (C f. 60 b) Τουτέστιν ἐν τῷ Χριστῷ ῥῦσαί με ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ διαβόλου, καὶ ἐξελοῦμαι ἀπὸ τῆς ἐν γεέννῃ κολάσεως. Γέγονε γὰρ ἡμῖν δικαιοσύνη· οὐκ ἔστιν γὰρ ὄνομα ἕτερον τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. Ἐφη γάρ· "Ἐγὼ εἶμι ἢ ὁδός, ἢ θύρα· καὶ χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθέ τι ποιεῖν ἀγαθόν." Καὶ ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, ὁδηγήσεις με καὶ διαθρέψεις με. (A f. 167) Ἐπεται καὶ ταῦτα τῇ πρὸ αὐτῶν θεω ρία. Κραταίωμα γὰρ καὶ καταφυγὴν ὀνομάσας ἑαυ 69.860 τοῦ τὸν τῶν ὅλων Θεὸν, διατρανοῖ προστιθεῖς ὅτι ἔνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, τουτέστι τῆς δόξης, ὁδὴ γαί καὶ διατρέφει τοὺς ἐκ διανοίας εἰλικρινοῦς καὶ ἀγάπης βεβαίας ὑπ' αὐτῶν γεγονότας, καὶ τὰ αὐτῷ δοκοῦντα φρονεῖν καὶ δρᾶν ἡρημένους. Εὖ δὲ δὴ σφόδρα τὸ, "Ὀδηγήσεις με, φησὶ, καὶ διαθρέψεις με·" κατορθοῦται γὰρ οὐχ ἑτέρως ἀρετῇ, πλὴν ὅτι διὰ δύοπραγμάτων, γνώσεως, φημί, καὶ εὐσθενεῖας πνευ ματικῆς. Μετριάζει δὲ μὴ δι'

ἑαυτὸν ἀξιῶν τυχεῖν, διὰ δὲ τὸ θεῖον ὄνομα. Εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου. (A f. 167 b) Κατὰ δὲ διάνοιαν, ἐφεδρεύσαντες αὐτοῦ τῇ ψυχῇ, συνελάβοντο αὐτὸν ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ· πολλαὶ γὰρ αἱ τοῦ βίου παγίδες μέχρι τῆς ἐσχάτης ἀναπνοῆς. Ὡς τὴν ψυχὴν οὖν πολεμούμενος, σῶμα τος γὰρ τοῖς ἀγίοις ὀλίγη φροντίς, καὶ πρὸς τῶν ἀπατεῶνων τρωθῆναι φοβούμενος, τὸ πνεῦμα παρα τίθεται τῷ Θεῷ, τὰς προνοητικὰς αὐτοῦ δυνάμεις χεῖρας καλῶν. Τῷ δὲ παρόντι ῥητῷ καὶ ὁ Σωτὴρ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ προσηλωμένος ἐχρήσατο. Πνεῦμα δὲ, ποτὲ μὲν τὴν διάνοιαν ἢ Γραφὴ καλεῖ· ὡς ὅταν λέγῃ ὁ Ἀπόστολος περὶ τῆς παρθένου· "Ἴνα ἡ ἀγία πνεύματι καὶ σώματι" ποτὲ τὴν ψυχὴν, ὡς παρ' Ἰα κώβω, "Ὡσπερ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρὸν ἐστὶ" ποτὲ δὲ τὸ συνεζευγμένον τῇ ψυχῇ συνειδὸς, ὡς τὸ, "Τίς οἶδε τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἐν αὐτῷ;" Τὸ δὲ προκείμενον, κατὰ τοὺς τρεῖς νοηθήσεται τρόπους. Ὁ μέντοι Δαβὶδ παρὰ τῶν πο λεμίων ἀλοῦς, ὑπὸ Θεοῦ λελυτρώσθαι φησι, καὶ ὡς μηδὲ ψευθεῖς τῶν ἐλπίδων, οἰκείως Θεὸν ἀλήθειαν αὐτὸν ὀνομάζει. Ἔστησας ἐν εὐρυχώρῳ τοὺς πόδας μου. (A f. 168, C f. 61 b) Εἰ μὲν οὖν τὸ εὐρύχωρον ταυτὸν ἐστὶ τῇ ὁδῷ τῇ πλατεῖᾳ, ἣτις ἐστὶν ἡ φιληδο νία· εὐχαριστεῖ ὁ δίκαιος διότι ἐν τῷ περιγεῖῳ τόπῳ τυγχάνων, ἐν ᾧ διὰ τὰς ἐμφωλευούσας κακίας τὸ ζῆν ἐστὶν ἐπισφαλές, στάσιν ἔσχε τοῦ μὴ τῆδε κάκεισε πρὸς τῶν παθῶν περιφέρεσθαι. Εἰ δὲ ὡς ἐπαινετόν φησι τὸ εὐρύχωρον, ὁμολογεῖ χάριν ὅτι θλιβόμενος οὐ στενοχωρεῖται, πλατυνόμενος καὶ τοῖς πόνοις ἐγκαρτερωῦν. Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι θλίβομαι. (A f. 168, D f. 91) Δοκεῖ μὲν πως οὐ σφόδρα συν ἄδειν τοῖς ἀνωτέρω στίχοις ἢ τοῦ προκειμένου διὰ νοῖα. Ἐρεῖ γὰρ τις ἴσως, ὅτι ὁ ἐν εὐρυχώρῳ λέγων τοὺς ἑαυτοῦ στήναι πόδας, πῶς ἐνθάδε θλίβεσθαι φησιν, ὡσπερ εἰς λήθην ἐνεχθεῖς ὧν ἔφησε; Τί οὖν ἐροῦ μεν; Αἰσθάνεται μὲν τῆς χάριτος τῆς διὰ Χριστοῦ, καὶ δὴ τεθαύμακε τῆς ἐπικουρίας τὸν τρόπον· ἀλλ' οἷον οὕτω τυχῶν, ἀναμασσαῖται τὰ διηγήματα, καὶ τῶν πρὸ τῆς χάριτος διαμνημονεύει κακῶν, ἵνα καὶ ἔτι μειζρόνως ὁ σώσας θαυμάζηται. Τίς δὲ ἢ θλίψις, διεξοδικώτερον ἐκφράζει. Παρὰ πάντας τοὺς ἐχθροὺς μου ἐγενήθην ὄνειδος, κ.τ.λ. (A f. 168. b) Κἂν ἐπὶ τὸν ἐξομολογούμενον δὲ ἐν 69.861 τῷ ψαλμῷ λαμβάνηται, τὴν πολλὴν αὐτοῦ τά τε πρὸ τούτων ῥητὰ καὶ τὰ νῦν παρίστησι κάκωσιν. Γέγονα γὰρ, φησὶν, ὄνειδος παρ' ἐχθροῖς, ὡς ἑμαυτὸν κατακόπτων εἰκῆ, καὶ τοῖς γνωστοῖς καὶ γείτοσι φό βος, δεδιόσιν, οἴμαί που, μὴ ἄρα πως καὶ ἀπολοίμην διὰ τὴν ἐν τῇ πρὸς Θεὸν ἐξομολογήσει βλεπομένην τλαιπωρίαν, καὶ τὴν ὑπερβολὴν ἧς ἐνεδεικνύμην μετανοίας· σάκκῳ καὶ σποδῷ κατατρυχόμενος, καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας κλαίων, καὶ τοῖς οὕτως ἀνιαροῖς ἐκτηκόμενος πόνοις. Καὶ οἱ θεωροῦντες ἔξω ἀπ' ἐμοῦ πεφεύγασιν, ἀπεγνωκότες μου τὴν σωτηρίαν ὡς ἤδη γεγονότος νεκροῦ· τάχα που μαίνεσθαι λέγοντες, καὶ οὐδὲ ὄλως ἐφίεσθαι τοῦ ζῆν. Ὡστε καὶ εἰς λήθην πέμψαι τὰ κατ' ἐμὲ, οἰθηθῆναί τε ὅτι σκευὸς εἰμι ἀχρεῖον καὶ ἀπολωλός. Φευγόντων γὰρ αὐτῶν ἐν λήθῃ γεγέννημαι, ὡσπερ ἀμέλει καὶ νεκρός. Ἐδόκουν δὲ καὶ παρερρίφθαι ὡσπερ τῶν σκευῶν τὰ ἀτιμώτατα καὶ τοῦ μηδενὸς ἄξια, καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἐπιζητοῦ μενα. Ἐπελήσθην ὡσεὶ νεκρὸς ἀπὸ καρδίας. (D f. 91 b) Ἀπὸ καρδίας, τουτέστι ἀπὸ τοῦ νοὸς καὶ τῆς μνήμης. Ὅτι ἤκουσα ψόγον πολλῶν παροικούντων κυκλόθεν. (A f. 169) Τάχα δὲ τὸ, Ἦκουσα ψόγον, αἰτία ἐστὶ τῶν ἀνωτέρω ῥηθέντων· ὡς ἂν εἰ λέγοι· Οὐ μάτην ἑμαυτὸν ἐκάκουν, ἀλλὰ διότι οἱ ἀφανεῖς ἐχθροὶ, περι πεσόντος μου τῇ ἀμαρτίᾳ, συνετάσσοντο πρὸς ἀλ λήλους, ὅπως τὴν ἐμὴν ψυχὴν διαρπάσωσι· διὸ τῇ πολλῇ κακώσει, τὸν Θεὸν ἐπεσπώμην εἰς ἔλεον. Ἐν ταῖς χερσὶ σου οἱ κληροὶ μου. (A f. 169) Ἦ οἱ παρὰ Θεῷ κληροὶ, περὶ ὧν ὁ θεὸς φησι Δαβίδ. Τὰ ἐν ἐλπίσιν εἰσὶν ἀγαθὰ τοῖς εὐσεβοῦσιν ἐπηγγελμένα· ἃ καὶ ἀποδώσει αὐτοῖς [κατὰ] καιρόν. Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου. (A f. 169 b) Ἐποπτείας μὲν ἀξιοῖ Θεὸς τὸν ἐπεικῆ καὶ εὐήνιον καὶ τῷ θείῳ φόβῳ κατεσταλμένον· ἀπο στρέφεται δὲ τὸν δυσάγωγόν τε καὶ δυσμαχῆ, καὶ ἐν οὐδενὶ τιθέμενον τὸ δοκοῦν

αὐτῶ. Ἔστι δὲ οὐδενὶ τῶν εὖ φρονούντων ἀμφίβολον, ὡς ἀμείνους ἔσονται παντὸς πειρασμοῦ καὶ τῆς τῶν πολεμούντων ἐπι βουλῆς, οἵπερ ἂν ἔχοιεν αὐτοῦ τὴν ἀντίληψιν. Ὡσπερ γὰρ ἡλίου μὲν ἀνατείλαντος λύεται τὸ σκότος, ὑπὸ γῆν δὲ γενομένου διαδέχεται νύξ, ἐν ἧ προΐασιν ἐκ τῶν οἰκείων καταδύσεων θῆρες ἄγριοι, καὶ ἄνδρες κακουργίας ἐργάται· οὕτως ἀποστρεφομένου μὲν τινα τοῦ Θεοῦ, οἱ τῆς ψυχῆς ἐχθροὶ ἐπανίστανται. Ἐπι 69.864 λάμπσαντος δὲ αὐτοῦ τὸ φῶς τῆς θεότητος, ὃ δὴ Θεοῦ πρόσωπόν φησιν ἡ Γραφή, ἀποτρέπονται πάντες οἱ τὰ σκότους ἄξια δρῶντες· οὐ δὴ τυχεῖν ἀξιοῖ καὶ ὁ προφήτης, οὐ διὰ πράξεις ἰδίας, δι' ἔλεος δὲ τοῦ Θεοῦ. Οὗτος γὰρ μοι, φησὶ, μόνος τρόπος τῆς σωτηρίας, εἰ τὸ σὸν ἐπιφάνοις πρόσωπον. Κύριε, μὴ καταισχυνηθῆιν, ὅτι ἐπεκαλεσάμην σε. (A f. 169 b) Τοῖς ἀθέοις, οὐκ ἐμοὶ, προσῆκόν ἐστὶν αἰσχύνησθαι. Πάθοιεν δ' ἂν τοῦτο δικαίως οἱ ἀσεβεῖς, τουτέστιν οἱ μὴ εἰδότες σε, μήτε μὴν τὴν σὴν ὁμολο γοῦντες θεότητα καὶ ὑπεροχὴν, ἀνατιθέντες δὲ μᾶλλον τοῖς δαιμονίοις τὴν κυριότητα, καὶ τὸ κατάρχειν τῶν ὄλων ἐκνευμηκότες τῷ Σατανᾷ, καὶ τοὺς ἑαυτῶν κλήρους ἀνατιθέντες ἐκείνοις. Αὐτῶν δ' ἂν εἴη καὶ τὸ βαδίζειν εἰς ἄδου, καὶ συνταρταροῦσθαι τοῖς αὐτόθι καθειργμένοις, οὐς καὶ ἰδίους θεοὺς ἐπεγράφοντο. Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητός σου, Κύριε, ἧς ἔκρυψας τοῖς φοβουμένοις σε· ἐξεργάσω τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σὲ ἐναντίον τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων. (A f. 170, K f. 66 b) Δοκεῖ δὲ πως ἀσυμφανὲς εἶναι τὸ ἔκρυψας, πρὸς τὸ ἐξεργάσω· εἰ γὰρ ἔκρυψε τὸ τῆς χρηστότητος πλῆθος, πῶς ἐξεργάσατο πάλιν αὐτὴν ἐναντίον τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων; Οὐκοῦν τὸ ἔκρυψε νοητέον, ἀντὶ τοῦ ἀπόθετον, ἡγουν τεθησαυ ρισμένην, τοῖς οἰκείοις καὶ μόνοις τὴν χρηστότητα ἐποίησατο, πλὴν ἐναντίον τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων, τουτέστιν ἀγνοοῦντος οὐδενός. Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι ἀγαθός ἐστὶν ὁ τῶν ὄλων Δημιουργός, οὐκ εἰς ἅπαντας ἀπλῶς, ἀλλ' εἰς ἐκείνους μᾶλλον οἵπερ ἂν ἐν ἰδίαις ψυχαῖς τὸν θεῖον ἔχοντες φόβον; Τούτοις γὰρ ἀπ ἔκρυψε, τουτέστιν ἀπέθετο, ἰδικὸν ὡσπερ τινὰ κλῆρον τὸ τῆς χρηστότητος πλῆθος· καὶ οὐκ ἐν μόναις ἐλπίσι τὸ χρῆμα αὐτοῖς, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐξεργάσατο πλειστάκις, τουτέστι καὶ διὰ πραγμάτων αὐτῶν γέγονεν ἐμφανές. Οἶον ἐπεπόλασέ ποτε σκότος τοῖς Αἰγυπτίοις βαθὺ καὶ τριήμερον, ἀλλ' ἡ χρηστότης τοῦ σώζοντος τοὺς ἀνακειμένους αὐτῶ, τοῦ σκότους ἀπείρατον ἐτήρει τὸν Ἰσραὴλ. Ἀπολώλασι τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων ἐν μιᾷ νυκτὶ, ἐν δὲ γε τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ οὐδὲ κύων ἔβρυξεν, ἀλλ' ἦσαν ἐκτὸς πληγῆς παντελῶς, ἀπείργοντος Θεοῦ τὸν ὀλοθρευτὴν. Ὅρας ὅπως ἐναντίον τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων, τουτέστι παρρησία καὶ φανερώς ἐξεργάσατο τὸ τῆς ἑαυτοῦ χρηστότητος πλῆθος εἰς τοὺς ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτόν; ἦν καὶ οἶον ἔκρυπεν, ἐπεὶ μὴ πᾶσιν ἐξὸν μετασχεῖν αὐτῆς· τετήρηται γὰρ μόνοις, ὡς ἔφην, τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Καὶ οὐκ ἄμισθος ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς, σωτηρίας δὲ μᾶλλον τῆς παρ' αὐτοῦ προμνήστρια, καὶ πολλὴν τοῖς κεχηρμένοις ἐμποιοῦσα τὴν ὄνησιν. Κρύπτεις οὖν, φησὶ, τὴν σὴν χρηστότητα, τουτέστι φυλάττεις τοῖς φοβουμένοις σε· ἐπεὶ καὶ εἰς τοῦτο αὐτὴν ἐξεργάσω, εἰς τὸ παρασχεῖν τοῖς ἐλπίζουσι εἰς σέ· καὶ παρέξεις γε αὐτὴν ἐνώπιον, ὥστε πάντας ἰδεῖν ἐν καιρῷ ἀμοιβῆς διδομένην τοῖς ἀξίοις. Ἐτέρως δὲ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ κεκρυμμένην ἔχει 69.865 τὴν ὠφέλειαν, καὶ οὕτω νῦν τηλαυγῶς καθορᾶται, ἀναμένει δὲ τοὺς ἐπερχομένους αἰῶνας, ὥστε ἐν αὐτοῖς ἀποκαλυφθῆναι. Εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι ἐθαυμάστωσε τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐν πόλει περιοχῆς. (A f. 170 b, D f. 92 b) Τὴν πρὸς Θεὸν ἔντευξιν εἰς ἀγαθὸν κατέστρεψε τέλος, εὐλογῶν τὸν Θεὸν ἐφ' οἷς εὖ πέπονθε. Δι' ἐμοῦ γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη, ὅτι μυρίων ἐπ' ἐμὲ συστάντων πολέμων, καὶ δίκην μεγάλης πόλεως τὴν ἐμὴν ψυχὴν πολιορκεῖν πειρωμένων, ὁ ἐμὸς φύλαξ φραγμόν μοι περιβαλὼν, τὸ ἔλεός σου θαυμαστὸν ἔδειξας· οὕτως με σώσας, ὡσεὶ καὶ πόλιν τεῖχει περιβεβλημένην ὀχυρῶ. Μᾶλλον δὲ πόλιν περιοχῆς αὐτὸν τὸν Υἱὸν ὀνομάζει, τὸν ἀποκρύπτοντα τοὺς ἀγίους καὶ οἶον καταπυκάζοντα

καθάπερ ἐν σκηνηῇ, ἔξω τε τιθέντα καὶ ἀνθρώπων ταραχῆς καὶ ἀντιλογίας γλωσσῶν. Ἡ τάχα που τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ, τὴν τῶν ἀγίων καλεῖ πόλιν, τὴν ἀπόρθητον τῷ Σατανᾷ, τὴν ἀνάλωτον παντελῶς, τὸ μέγα καὶ ἀσφαλὲς καὶ ἀκαταμάχητον τεῖχος. "Πύλαι γὰρ ἄδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς." Πλὴν ὅτι τὸ ἔλεος οὐκ ἔξω τῆς ἀγίας πόλεως δίδεται μᾶλλον, ἀλλὰ τοῖς οὖσιν ἐν αὐτῇ· ἐν αὐτῇ γὰρ τεθνασμαστῶσθαι φησιν αὐτό. Ἦν πόλις περιοχῆς, ἦγουν τετειχισμένη, ἢ ἀπαθὴς ψυχὴ τοῦ Δαβίδ· ἀλλὰ τὸ τῆς ἀπαθείας τεῖχος καθελόντες οἱ ἐχθροὶ μετὰ τῆς Βηρσαβεῆ, εἰσῆλθον πρὸς τὸν Δαβίδ. Διόπερ καὶ ἐν τῷ πεντηκοστῷ ψαλμῷ παρακαλεῖ τὸν Κύριον ἵν' οἰκοδομηθῇ τὰ τεῖχη Ἱερουσαλήμ.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΑ΄.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ συνέσεως. Μακάριοι ὧν ἀφέθη σαν αἱ ἀνομίαι. (A f. 171 b) Τὴν κακοπάθειαν αὐτοῦ τὴν πολλὴν ὁ Δαβίδ προβαλλόμενος, ἦν ἐν τῇ μετανοίᾳ ὑπέμεινε, μακαρίζει τοὺς ἀταλαιπώρως ἀφέσεως τετυχηκότας διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας. Συνέσεως δὲ ἐπιγέγραπται ὁ ψαλμὸς, διὰ τὸ ταύτης μάλιστα δεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους· ὅτι δὴ σφόδρα ἐκνευκότες ἐπὶ τὰ πάθη, ἵπποις καὶ ἡμίονοις ἀπεικασθήσαν. Ἡ ἐπὶ σύνεσιν προτρέπεται, ἐπεὶ πολλὰ κεκρυμμένα ὁ ψαλμὸς ἔχει, καὶ χρεῖα συνέσεως τῷ ἐντυγχάνοντι. Μακάριος ἀνὴρ ᾧ οὐ μὴ λογίσηται Κύριος ἅμαρτίαν. (A f. 171 b) Τρίτη τις αὕτη τάξις τῶν ἁμαρτανόμων, ὧν ἢ μὲν πρᾶξις οὐκ ἐπαινετὴ, τὸ δὲ τῆς γνώμης ἀνεύθυνον. Ὁ μὲν οὖν πρῶτος στίχος ἀρ μόσειεν ἂν τοῖς ἠληθμένοις διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος· ἐκείνων γὰρ ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι. Ὁ δεῦτερος 69.868 δὲ τοῖς ἐθέλουσι μετανοεῖν· ἐπικάλυπτονται γὰρ αὐτῶν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τῆς μετανοίας, καταχωννύντος ὡσπερ αὐτὰς ταῖς ἀμνηστίας τοῦ φιλαγάθου Θεοῦ, ὡς μηκέτι βούλεσθαι μηδὲ ὄραν αὐτάς. Τοῖς γὰρ ἁμαρτοῦσι μετὰ τὴν ἄφεσιν, οὐκέτι δευτέραν ἄφεσιν, ἀλλ' ἐπικάλυψιν ἁμαρτιῶν παρέχει. Διὰ γὰρ τῶν δευτέρων κατορθωμάτων, καλύπτειν τὰ προημαρτημένα συνεχώρησεν. Ὁ δὲ τρίτος τοῖς σφαλεῖσι μὲν, πλὴν οὐκ ἀπὸ γνώμης ἐθελοκάκου καὶ πονηρᾶς. Σὺ μου εἶ καταφυγὴ ἀπὸ θλίψεως τῆς περιεχοῦσός με. (A f. 172 b) Μέγα τὸ μὴ φρονεῖν ἐφ' ἑαυτῷ, εἰ δέναι δὲ μᾶλλον τὸν ἐξελέσθαι δυνάμενον, ὅταν ἡμῶν κατατρέχωσι λογισμοὶ καὶ θλίψεις αἱ δι' εὐσέβειαν σκηπτοῦ δίκην ἐμπίπτουσαι καὶ θορυβοῦσαι. Τὸ ἀγαλλιάμα μου, λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν κυκλωσάντων με. (A f. 172 b) Ταῦτά φησιν ὡς ἐκ προσώπου τῶν δεδιψηκότων τὴν διὰ Χριστοῦ σωτηρίαν, δι' οὗ τὴν ἐκ τῆς ἀρχαίας ἀρᾶς διεκρουσάμεθα δυσθυμίαν· μετημφιασάμεθα δὲ ὡσπερ εὐφροσύνην καὶ χαρὰν, θανάτου καὶ ἁμαρτίας ἀπηλλαγμένοι, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν ἄνωθεν καταπλουτήσαντες ἀγαθῶν; Κυκλοῦσι δὲ τοὺς ἀγίους οὐκ ἄνθρωποι μόνον δυσσεβεῖς καὶ ἀλιτήριοι, ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐτὰ τὰ φιλοκάκουργα τῶν δαιμόνων στίφη. Συνετιῶ σε καὶ συμβιβῶ σε ἐν ὁδῷ μου ταύτῃ ἢ σὺ πορεύσῃ. (A f. 173) Εὐξαμένῳ λύτρωσιν ἐχθρῶν, ἀντιφθέγγεται Θεὸς ὁδηγήσειν ἐπαγγελλόμενος ἐν εὐθείᾳ ὁδῷ· Συνετίσω σε γὰρ, φησὶ, καὶ ὑποδείξω σοὶ ὁδὸν ἣν ὁδεύσεις ἐπὶ τὸ τρισμακάριον ἄγουσαν τέλος, καὶ ἔσομαι πάντως τε ἐποπτεύων τὰ κατὰ σέ, ὅπως ἐκ τῶν φωτιστικῶν αὐγῶν φωτιζόμενος, τὴν ὁδὸν βλέπειν ἔχῃς τὴν ἐπηγγελμένην σοι. Ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἄγξαις. (A f. 173 b, C f. 66 b) Ὡς πρὸς τὸν Θεὸν ἀποστρέφει τὸν λόγον. Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι· Τοὺς μὴ βουλομένους μετανοεῖν, οἷά τινα χαλινῷ τῇ παιδείᾳ ἐπὶ στρεψὸν πρὸς ἑαυτὸν, καὶ τὸ σκιρτητικὸν καὶ ἀφηνιαστικὸν ἀποθεμένους, τό τε ἀπειθὲς καὶ σκληρὸν στόμον, τῷ σῶ ζυγῷ τούτους ὑπόβαλον· καὶ μὴ ἐάσης τὸν χαλινὸν τούτους ἐνδακόντας ὀρμῆσαι ἐπὶ τὸν κρημνὸν ἢ τὸ βάραθρον· ἀλλὰ περιαγαγὼν τὸν αὐχένα τῇ χειρὶ, ἐπὶ τὴν σώζουσαν ὁδὸν

κατεύθυνον. Εἰ γάρ τις ἀπόσχοιτο τοῦ κακοῦ, καὶ εἰς σύνεσιν ἀναδραμῶν τὴν ἀνθρώπῳ πρέπουσαν ἀποσκευάσοιτο μὲν φρόνημα τὸ κτηνοπρεπές, γένοιτο δὲ σοφὸς καὶ ἀρτίφρων ἀνὴρ, τότε δὴ ἐλπίδα καὶ καταφυγὴν ἔαυ τοῦ ποιήσει τὸν συνεντίσαντα Θεόν· τότε κυκλωθῆ σεται καὶ αὐτὸς ἐλέω καὶ οἰκτιρμοῖς, καὶ ὑπὸ χεῖρα γενήσεται τοῦ σώζειν εἰδότος καὶ δυναμένου Θεοῦ. Εὐφράνθητε ἐπὶ Κύριον, καὶ ἀγαλλιᾶσθε, δίκαιοι. (A f. 173 b, C f. 66 b) Ὡς ἄγαν σοφὸν τῆς ὥδης τὸ συμπέρασμα! Ἀποτρέπει γὰρ ἐπὶ τινι τῶν κοσμοῦ ἐπαγάλλεσθαι, ἐπὶ Θεῷ δὲ μᾶλλον χαίρειν παραι 69.86 νεῖ. Εἶεν δ' ἂν ταῦτα χαρισμάτων δηλονότι πνευματικῶν διανομαί, καὶ γερῶν ἐλπίς. Πλὴν οὐχ ἅπασι ἀνθρώποις χεῖρα χαίρειν ἐπὶ Θεῷ, ἀρμόσιοι δ' ἂν μᾶλλον τοῖς δικαιοσύνης ἐρασταῖς. Τούτων ἐστὶ τὸ ἐπὶ μόνῳ Θεῷ ἀγαλλιᾶσθαι, καὶ ἐπ' αὐτῷ καυχᾶσθαι, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, "Ὁ καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχᾶσθω," παρεγγυώμενον.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΒ΄.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. (A f. 174 b, C f. 66 b) Καὶ γε ἄδεσθαί φαμεν τὸν μετὰ χεῖρας ψαλμὸν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ μακαρίου Δαβὶδ, εἴτουν εἰς τιμὴν καὶ δόξαν Χριστοῦ, ὃς καὶ ὠνομάσθη Δαβὶδ διὰ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν· ἐξέφυ γὰρ ἐξ αἵματος Ἰεσοῦ καὶ Δαβὶδ. Περιέχει δὲ τῆς προκειμένης ὥδης ἡ δύναμις πρῶτον μὲν πρόκλησιν τινα καὶ προτροπὴν· ἀγίοις γὰρ χρῆναι δοξολογεῖν, καὶ ὡδὰς τὰς χαριστηρίους ἀνάπτειν Θεῷ σώσαντι τὴν ὑπ' οὐρανὸν, ἀνακεφαλαιωσαμένῳ τε τὰ πάντα ἐν Χριστῷ τὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ὃς πάντας ἡμᾶς ἐξείλετο τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος καὶ σκαιοτήτος. Εἶτα πρὸς τοῦτο, λόγος εὐθύς εἰσκομίζεται μυσταγωγικὸς, δι' οὗ μανθάνομεν ὡς ἄμαχον ἔχει τὴν χεῖρα Χριστὸς καὶ τὸ νεῦμα παναλκῆς, καὶ μὴν καὶ τὸ κατὰ πάντων κράτος, καὶ δόξαν θεοπρεπῆ, καὶ ὑπερκόσμιον ὑπεροχὴν. Ἀποφαίνει γὰρ αὐτὸν Δημιουργὸν τῶν ὅλων· "Τῷ γὰρ Λόγῳ, φησὶ, Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν." Διδάσκει δὲ πρὸς τούτοις ὡς ἔστι καὶ πανεπίσκοπος, καὶ πανδερκὲς τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ἀφίησιν ὄμμα, καὶ ἐκάστου τροχιάς περισκεπτεται. Ἐπιφέρει δὲ ὡσπερ χρήσιμόν τι καὶ ἀναγκαῖον τῇ προτεθείσῃ μυσταγωγίᾳ τὸ συμπέρασμα· καταδεικνύσει γὰρ ὅτι σαθρὰ μὲν καὶ εὐδιάκλαστος ἡ ἐπ' ἀνθρώποις ἐλπίς· καὶ οὐκ ἂν ἀρκέσει τις τῶν ἐπὶ τῆς γῆς εἰς τὸ δύνασθαι σώζειν ἑαυτὸν, εἰ μὴ ἐπαμύνοι Θεός. Διακεῖσθαι τε οὕτω παρασκευάζει τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν, ὡς τὰ αὐτοῦ φρονεῖν, καὶ τοῖς αὐτοῦ νεύμασιν ἐπιείεσθαι κατακοινοῦσθαι, καὶ ἐπ' αὐτῷ πεποιθέναι, εἰδέναι τε βεβαίως ὅτι παντὸς ἔξω τίθησι πειρασμοῦ, καὶ ἀμογητὶ διασώζει τοὺς ἐπ' αὐτῷ πεποιθότας. Ἄρχεται οὖν τῆς ὥδης καὶ φησιν. Ἀγαλλιᾶσθε, δίκαιοι, ἐν Κυρίῳ. (A f. 175) Ἐν αὐτῷ οὖν γενόμενοι τῷ Κυρίῳ, καὶ καθ' ὅσον ἐσμέν δυνατοὶ κατοπτρεύοντες αὐτοῦ τὰ θαυμάσια, οὕτως συναγάγωμεν ἐκ τῆς θεωρίας ταῖς καρδίαις ἡμῶν εὐφροσύνην. Καὶ ἵνα συνελὼν εἴπω, τοῦτό ἐστι τὸ ἀγαλλιᾶσθαι τοὺς δικαίους ἐν Κυρίῳ, τὸ φρονεῖν ἐλέσθαι μόνον τὰ αὐτῷ θυμῆρη καὶ φίλα, καὶ γλίχεσθαι μὲν τῶν ἀρίστων ἐπιτηδευμάτων, ἀποφοιτᾶν δὲ τῶν κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῆς ἐν τῷδε τῷ βίῳ τύρβης. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρα, ἐν ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψάλατε αὐτῷ. (A f. 175 b) Ἐν ἑτέροις γέγραπται ψαλμοῖς, πῆ μὲν, ὅτι "Ἐκουσίως θύσω σοι" πῆ δὲ αὖ, "Ἐκ 69.872 θελήματός μου ἐξομολογήσομαι αὐτῷ." δι' ὧν σημαίνει τὸ μὴ ἀβουλήτως μηδὲ οἷον ἐν κατηφείᾳ καὶ ὀκνηρῶς ποιεῖσθαι δεῖν τὰς εὐχὰς, ἀλλ' ἐκ διανοίας ἀγαθῆς καὶ ἐκ φρονήματος ἰλαροῦ. Τοῦτο κἀνθάδε παραδηλοῦσθαί φαμεν, ὡς ἐν τάξει παραδείγματος παρενεγκόντος τοῦ λόγου τοὺς κιθάρα καὶ ψαλτηρίῳ κεχρησθῆναι κατεπιθισμένους. Οὐ γὰρ τοι τὸ διὰ χορδῶν ἀνακρούειν μέλος ἐπιτάττει τὸ Πνεῦμα, οὔτε μὴν κοσμικῶν ἀθυριῶν

ἄπτεσθαι κελεύει τοὺς τῆς νοητῆς εὐθύτητος ἐπιμελητὰς, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἁγιοπρεποῦς θυμηδίας ποιεῖσθαι κελεύει τὰς δοξολογίας. Εἰκὸς δὲ ὅτι τοῖς ἀρχαίοις ἔθεσιν ἀκολουθῶν ὁ Ψάλλων, ἐνταῦθα διαμέμνηται τῶν ὀργάνων. Ἔθος γὰρ Ἰουδαίοις καὶ λυροκτυπεῖν ἔσθ' ὅτε, κυμβάλοις τε καὶ νάβλαις καὶ ἑτέροις τισὶ κεκρηῆσθαι τοιοῦτοις, καὶ ὑμνολογεῖν ἐν τῷ παρ' αὐτοῖς ὄντι ναῶ. (B f. 97) Ἄθρει ὅπως οὐ βουθυτεῖν τοῖς ἁγίοις, εἴτουν τοῖς εὐθέσιν, ἐπιτάττει μᾶλλον, οὔτε μὴν καπνοῖς κεκρηῆσθαι καὶ λιβάνω· τὸ ὑμνολογεῖν δὲ μᾶλλον, καὶ ἀναιμάκτους προσάγειν θυσίας, ὅπερ ἐστὶν τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας σύμβολον. Ἀποφήσας γὰρ τὰς δι' αἱμάτων θυσίας, διὰ τοῦ φάναι ὡς τὸν Ἰσραήλ, "Οὐ δέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους, οὐδ' ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμάρους," εἰς ὧδὰς καὶ μέλη προ τρέπει λέγων "Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως." Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινὸν, καλῶς ψάλατε αὐτῷ ἐν ἀλαλαγμῷ. (A f. 176 b) Ἴδοι τις ἂν κἀντεῦθεν, ὅτι μὴ τοῖς τὴν ἐν νόμῳ τελοῦσι λατρείαν προσδιαλέγεται νυνὶ τὸ Πνεῦμα διὰ τοῦ Ψάλλοντος, ἀλλὰ τοῖς ἐρασταῖς τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας, καὶ τὴν ἐν πίστει δικαίωσιν παρ' αὐτοῦ πεπλουτηκόσιν. Εἶεν δ' ἂν οὗτοι, περὶ ὧν ἔλεγεν ἐν ἀρχῇ τοῦ προλαβόντος ψαλμοῦ· "Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι." Τίσι γὰρ ἀφῆκε τὰς ἁμαρτίας, εἰ μὴ τοῖς εἰς καινότητα ζωῆς ἀναμορφωθείσι δι' ἁγιασμοῦ ἐν πνεύματι, οἳ καὶ πάντα μολυσμὸν ἀπελούσαντο διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος; Τοῦτοις ἄδειν κελεύει, καὶ οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ κατὰ τινα τρόπον τὸν ἀσυνήθη τάχα τοῖς πρὸ ἡμῶν. Δεῖν γὰρ εἶναί φησι τὸ ἄσμα καινὸν, ὅπερ σαφῶς δηλοῖ ὅτι διὰ Μωσέως νόμος τέλος ἔσχηκε. Ψάλλειν δὲ καλῶς, τουτ' ἐστὶν ἐμφρόνως ὡς ἐν ἀλαλαγμῷ. Τὸν δὲ ἀλαλαγμὸν, κραυγὴν ἐπινίκιον εἶναί φαμεν ἀναφωνουμένην ὑπὸ στρατιᾶς ἐπὶ πεσοῦσιν ἐχθροῖς. [Ὅτι εὐθύς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου. Ἐπεὶ, φησὶν, εὐθύς ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, καὶ ἐν πίστει δὲ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἀγαλλιᾶσθε ἐν τῷ Κυρίῳ. Εὐθὺν δὲ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου λέγων, διαμεμνησθῆναι μοι δοκεῖ τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων, ὡς οὐδὲν ἐχόντων σκολιόν, ἢ αἰνιγματώδες, ἢ δυσκάτοπτον ὅλως, καὶ τῇ τοῦ γράμματος ἀσαφείᾳ κατημφιασμένον, καθὰ καὶ ὁ νόμος ὁ διὰ Μωσέως. Διὰ κύκλου γὰρ μακροῦ, καὶ περιόδου δυσχεροῦς, ἀμυδρῶς καὶ μόλις συνίεμεν τὰ Μωσέως. "Ὁ δὲ τοῦ Κυρίου λόγος," 69.873 τουτέστι τὸ μάθημα τὸ εὐαγγελικόν, εὐθύς ἐστὶ, καὶ εὐσύνοπτος, καὶ ἀπευθύνειν δυνατὸς εἰς πᾶν εἶδος ἀρετῆς.] Τιθεὶς ἐν θησαυροῖς ἀβύσσους. (B f. 100) Οὕτω που περὶ τῆς θαλάσσης φησὶν· "Ἐθέμην αὐτῇ ὄρια, ἐπιθεῖς κλειθρα καὶ πύλας, εἶπα δὲ αὐτῇ· Μέχρι τούτου ἐλεύσει, καὶ οὐχ ὑπερ βῆση, ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσεται σου τὰ κύματα." Ἐφη δὲ που καὶ πρὸς τινὰς τῶν ἀρχαιοτέρων δι' ἐνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν· "Μὴ ἐμὲ οὐ φοβηθῆ σεσθε, λέγει Κύριος, ἢ ἀπὸ τοῦ προσώπου μου οὐκ εὐλαβηθήσεσθε, τὸν τάξαντα ἄμμον ὄριον τῇ θαλάσσει, πρόσταγμα αἰώνιον, καὶ οὐχ ὑπερβήσεται αὐτό;" Ὅτι γὰρ ὑποβρύχιον οὔσαν τὴν γῆν, νεῦμα θεῖον ἐξεκάλυπεν ἐν ἀρχαῖς, διεσάφησεν ὁ Μωσῆς, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ λέγων· "Συναχθήτω τὸ ὕδωρ εἰς συναγωγὴν μίαν, καὶ ὀφθήτω ἡ ξηρά." Οὐκοῦν δυναμένη τὴν ἄβυσσον ὅλην καταχῶσαι τὴν γῆν, θεῖα περιέχουσα δύναμις, δίκην ἀσκοῦ συνέχει· καὶ οἷον ἀνασειράζουσα, τοὺς ἐκνεμηθέντας αὐτῇ τόπους ὑπεραίρειν οὐκ ἔῃ. Φοβηθήτω τὸν Κύριον πᾶσα ἡ γῆ. (B f. 100, A f. 180, C f. 68) Ὅτι μὴ μάτην, ὄνησιφόρος δὴ μᾶλλον, καὶ ὑπὲρ γε τοῦ πᾶσι χρησίμου καὶ ἀναγκαίου πρὸς σωτηρίαν, τοὺς περὶ τῆς θείας δόξης, καὶ τῆς κατὰ πάντα ὑπεροχῆς πρὸς ἡμᾶς πεποίηται λόγους, ἢ τῶν προκειμένων ἡμῖν σαφηνιεῖ δύναμις. Συμβουλευεῖ γὰρ ἅπασαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν μηκέτι τοῖς δαιμονίοις προσάγειν τὸ σέβας, ἀλλὰ τῷ θείῳ κατακαλλύνεσθαι φόβῳ, καὶ εἰσοικίσασθαι κατὰ νοῦν τὴν περὶ τοῦ πάντων κρατοῦντος ἔννοιαν, ὅς λόγῳ μὲν παρήγαγε τὰ πάντα εἰς ὑπαρξιν, ἔστε ρέωσεν δὲ οὐρανοῦς, καὶ συνέχει πρὸς τὸ εὖ εἶναι καὶ ὑφεστάναι τὰ γεγονότα, διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τοῦτο γὰρ τοὺς περὶ τῆς θείας δόξης πεποίηται λόγους ὁ

Δαβίδ, ἵνα τῆς ἐνούσης ὑπεροχῆς τὸ μέγεθος τῆ θείᾳ καὶ ἀπορρήτῳ φύσει μανθάνοντες, ἀποπεμψώμεθα μὲν ὡς ὀλέθριον χρῆμα τὸ ῥάθυμον εἰς ἀγαθουργίαν· ἐμβάλλοντες δὲ ταῖς ἑαυτῶν καρδίαις τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον, ἀντεχώμεθα παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ οὕτως ἀναβαίνωμεν εἰς οἰκειότητα τὴν πρὸς αὐτόν. "Ὅτι γὰρ σωτήριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν ὁ θεὸς ἐστὶ φόβος, διδάξει τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν· "Φόβος γὰρ Κυρίου, φησὶ, τέρψει καρδίαν, καὶ δώσει εὐφροσύνην καὶ χαρὰν καὶ μακροήμερουσιν. Ἄπ' αὐτοῦ δὲ σαλευθήτωσαν πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην. (A f. 180 b, B f. 100 b, C f. 68) Ἀκούοντες, φησὶν, αὐτοῦ οἱ τὴν οἰκουμένην οἰκοῦντες ἄνθρωποι, ἀπὸ τῆς προτέρας στάσεως ἧς εἶχον, εἰδωλολατροῦντες δηλονότι, σαλευθήτωσαν, τῷ ἰδίῳ δημιουργῷ ὑπακούοντες. Τὸ γὰρ σαλευθῆναι ἐνταῦθα ὑποδηλοῖ οὐ κίνησιν τινα σωματικὴν ἢ κλόνον τοιοῦτον· ἐκεῖνο 69.876 δὲ μᾶλλον ἔθος καὶ τῆ θεοπνεύστῳ Γραφῇ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν ἐπισήμως δρωμένων λέγειν, ὅτι ἔσα λεύθη. Οἷον ὅτε ἐποχοῦμενος τῷ πῶλῳ μειρακίων ὑμνολογούντων αὐτόν, ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα, τότε τὸ ἐπίσημον τῆς εἰσβολῆς διερμηνεύων ὁ εὐαγγελιστὴς γέγραφε, ὅτι εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις· ἀντὶ τοῦ, ἔγνω, καὶ ἔλαθεν οὐδένα, καὶ τεθαύμαστο παρὰ πάντων. Οὕτω καὶ ἐνθάδε νοήσεις τὸ σαλευθῆναι πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν οἰκουμένην, καταπληττομένους οἴονεὶ καὶ θαυμάζοντας, ὡς ἀγνοῆσαι παντελῶς οὐδένα τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν, καὶ τὸ ὑπερφερὲς ἀξίωμα τῆς ἐνούσης αὐτῷ δυνάμεως καὶ ὑπεροχῆς. "Ὅτι αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγενήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίθησαν. (A f. 180 b, C f. 68) Ἦν μὲν καὶ ἔστιν αὐτὸς, ἡμεῖς δὲ ἐκτίσμεθα διὰ τοῦ ζῶντος αὐτοῦ καὶ ἐν υποστάτου Λόγου, ὅς ἐστιν αὐτοῦ καὶ σοφία καὶ δύναμις. Τὸ δὲ ἐνετείλατο μὴ νομίσης ἀνθρωποπρεπῶς, ἐννοεῖ δὲ μᾶλλον ὅτι καὶ τῶν βαναυσικῶν τεχνῶν οἱ ἐπιστήμονες, ὅταν τι διατεκτῆσθαι βούλωνται τῶν ἐγνωσμένων αὐτοῖς, μονονουχὶ καὶ ἐντέλλονται τῇ ἑαυτῶν ἐπιστήμῃ καὶ τέχνῃ διὰ γε τοῦ ἐθέλειν ἔργα σασθαί τι· καὶ ἡ τοῦ νοῦ πρὸς τὰ ἔργα ῥοπή, δύναμις ἔχει προστάγματος καὶ αὐτοκελεύστου φορᾶς. Ἄλλ' ἐπὶ μὲν ἀνθρώπων, ἀνυπόστατος αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἢ τε σοφία καὶ ἡ δύναμις αὐτῶν· ἐπὶ δὲ Θεοῦ οὐκέτι. Ὑφέστηκε γὰρ ὁ Λόγος δι' οὗ τὰ πάντα ἐργάζεται, διὰ γε, φημὶ, τῆς ἐνούσης αὐτῷ δυνάμεως καὶ σοφίας. (A f. 181) "Ὅρα δὲ ὅτι πρὸς δύο ταῦτα προάγοντα, τὸ "Φοβηθήτω πᾶσα ἡ γῆ," καὶ τὸ "Σαλευθήτωσαν πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην," δύο ἐπήγαγε· τὸ, "Αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγενήθησαν" καὶ τὸ, "Αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν." Ἐπειδὴ γὰρ σύνθετος ὁ ἄνθρωπος ἔκ τε τοῦ γηίνου πλάσματος καὶ ἐκ τῆς ἐνοικουμένης ψυχῆς τῷ σώματι, γῆ μὲν λέγεται τὸ ἐκ τῆς γῆς πεπλασμένον· κατοικῶν δὲ τὴν οἰκουμένην, ἢ τὴν ἐν σώματι διαγωγὴν λαχοῦσα ψυχὴ. Καταλλήλως οὖν τῇ μὲν γῆ, ἡγουν τῷ πλάσματι ἡμῶν τῷ ἀπὸ τῆς γῆς, τὸ ἐγενήθη ἀποδέδοται· ἐπὶ δὲ τῆς καθ' εἰκόνα Θεοῦ κτισθείσης ψυχῆς, τὸ ἐκτίσθη. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κτίσις ἐπὶ τῆς μετακοσμήσεως καὶ βελτιώσεως πολλάκις λαμβάνεται, ὡς τὸ, "Εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις" καὶ τὸ, "Ἴνα τοὺς δύο κτίσις εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον"· τάχα τὸ μὲν ἐγενήθη ἐπὶ τῆς πρώτης τοῦ ἀνθρώπου οὐσιώσεως λέγεται, τὸ δὲ ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς δευτέρας διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ ἀναγεννήσεως. Ὅσον δὲ λόγου ψιλοῦ ἐντολὴ Θεοῦ διαφέρει, τοσοῦτον κτίσεως πρὸς γένεσιν ἐστὶ τὸ διάφορον. Ἡ δὲ βουλή τοῦ Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα μένει. (A f. 181 b) Ἀναπηδᾷ τοίνυν ἐνταῦθα εἰς ἕννοιαν τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοῦ Μονογενοῦς, καὶ οἷα κατάρθωται δι' αὐτῆς περιθρεῖ. Ὁ μὲν γὰρ νομισθεὶς εἶναι Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ τὰ τῶν δαι 69.877 μονίων ἔθνη, πικρὰ καθ' ἡμῶν ἐσκέπτοντο· πλείστη γὰρ ἦν ἡ τοῦ θανάτου πάγη πανταχοῦ, καὶ οἱ τῆς ἀμαρτίας βρόχοι διεβρῖμμένοι. "Ἐν ὁδῷ γὰρ, φησὶ, ταύτη ἢ ἐπορευόμεν ἔκρυσαν παγίδα μοι" καὶ οὐκ ἦν διαφυγεῖν τῆς ἐκείνων σκαιότητος τὰ ἐπιτηδεύματα. Προσεκύνουν μὲν γὰρ οἱ ἄνθρωποι αὐτοῖς τε τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ μὴν καὶ ξύλοις, καὶ λίθοις,

καὶ τοῖς τοῦ κόσμου στοιχείοις· καὶ οὐκ ἦν ἐν αὐτοῖς ὁ ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἦν ἕως ἐνός, ἐν ταῖς οὕτω δειναῖς ἀρρώστιάις πεπιεσμένων ἀπάντων, καὶ ἰσχύοντος οὐδενός τῆς ἐκείνων πλεονεξίας ἀπο λῦσαι τὸν ἀρχένα· ἤθελον γὰρ ἡμῶν κατάρχειν αὐ τοί. Διεσκεδάσε δὲ αὐτῶν τὰς βουλάς τῶν ἀρχόντων· ἐξείλετο γὰρ καὶ σέσωκεν, αἰχμαλώτους ὄντας ἔλυ τρώσατο, καὶ τυραννικῶν ἀπαλλάξας βρόχων, τοῖς ἰδίους ἐγκατέδησε ζυγοῖς. Ἀνεκεφαλαιώσατο γὰρ ἐν Χριστῷ τὰ πάντα, καὶ τῆς κατὰ πάντων ἀρχῆς ἀπ ἐσόβησε τὸν Σατανᾶν. Καὶ οὐ μέχρι τινός, ἦτοι χρόνων μεμετρημένων, ἐν τούτοις ἐσόμεθα, ἀλλ' εἰς αἰῶνας παρατείνει μακρούς τε καὶ ἀπεράντους ἢ παρ' αὐτοῦ χάρις. "Ἄ γὰρ ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος βεβούλευται, φησὶ, τίς διασκεδάσει;" Οὐκοῦν "ἡ βουλή τοῦ Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οἱ λογισμοὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν." Οὐ γὰρ ὑφ' ἑτέρῳ πάλιν ἐσόμεθα, ἀλλ' αὐτὸς καὶ μόνος ἡμῶν κατάρχει Χριστός· βασιλεύσει γὰρ εἰς τοὺς αἰῶνας· καὶ, ὡς ὁ Ψάλλον φησὶν, "Αὐτὸς ποιμανεῖ ἡμᾶς εἰς αἰῶνας." Μακάριον τὸ ἔθνος οὗ ἔστι Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ. (G f. 68 b) Μακάριος ὁ λαὸς, ὁ μηδένα μὲν τῶν ψευδωνύμων θεῶν εἰδὼς ἢ ὀνομάζων ἔτι, Κύριον δὲ καὶ Θεὸν ἐπιγραψάμενος τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς, καὶ αὐτῷ τὴν οἰκείαν καταζεύξας ψυχὴν· οὕτω τε ἔξει λεγμένος, ὥστε καὶ κληρὸν γενέσθαι καὶ μερίδα Θεοῦ Ἐξ οὐρανοῦ ἐπέβλεψεν ὁ Κύριος. (B f, 102, C f. 68 b) Τοῦτο, οἶμαι, ἔστιν τὸ καὶ ἐτέρωθί που δι' ἐνός τῶν ἁγίων προφητῶν εἰρημένον, ὡς πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἐν Χριστῷ κεκλημένους εἰς δι καίωσιν, "καὶ ἐπισκέψαι ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους." Ἀκούω δὲ πάλιν καὶ τοῦ θεσπεσίου Δαβὶδ ψάλλοντός τε καὶ λέγοντος πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν· Ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῷ σωτηρίῳ σου. Σωτήριον δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὠνόμασταί τε καὶ ἔστιν ἀληθῶς ὁ Υἱός. Ἄλλ' ἔπεμψεν ἡμῖν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐξ οὐρανοῦ καθάπερ τι φῶς καὶ λαμπάδα τὴν δικαιοσύνην καὶ τὸ σωτήριον ἑαυτοῦ, τουτέστιν τὸν Υἱόν· δεδικαιώμεθα γὰρ ἐν αὐτῷ, καὶ τὸ θεῖόν τε καὶ νοητὸν τεθεάμεθα φῶς. Οὐκοῦν ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Λόγου νοοῖτ' ἂν εἰκότως ἐπίσκεψις εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἡγουν ἐπίβλεψις ἐνθάδε λεγομένη. [Ἐπιτήρει δὲ ὅτι γενέσθαι δεῖ, φησὶ, τὴν ἐπίβλεψιν τὴν ἐξ οὐρανῶν οὐκ ἐπὶ μόνον τὸν Ἰσραὴλ, καθὰ καὶ πάλαι μεσιτεύοντος τοῦ πανσόφου Μωϋσέως, ἀλλ' ἐπὶ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, τοὺς κατοικοῦντας τὴν οἰκουμένην. Κέκληται γὰρ εἰς σωτηρίαν διὰ γε τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ τῶν ἐθνῶν ἢ πληθῶς, ἢ κατὰ πᾶσαν οὓσα τὴν γῆν· γενικωτάτη 69.880 γὰρ, καὶ κατὰ παντὸς ἔθνους τε καὶ γένους ἀνθρώπων, ἢ διὰ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ κε χώρηκε χάρις.] Ἐξ ἐτοίμου κατοικητηρίου αὐτοῦ ἐπέβλεψεν ἐπὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν. (B f. 102) Ἐτοιμον δὲ κατοικητήριον ἢ θεία Γραφή τὸν οὐρανὸν εἴωθεν ὀνομάζειν, ἦτοι τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ κατοικοῦντας ἁγίους ἀγγέλους· διὰ τοι, καθάπερ ἐγῶμαι, τὸ μὴ πόνῳ καθαίρεσθαι τὰς ἄνω δυνάμεις, καθάπερ ἡμεῖς, εἶναι δὲ μᾶλλον ἁγίας, ὥστε αὐταῖς καὶ ἐπαναπαύεσθαι τὸν Θεόν. Γεγόναμεν γὰρ καὶ ἡμεῖς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ· ναοὶ γοῦν αὐτοῦ χρηματίζομεν, πλὴν οὐκ ἐτοιμῶς πρὸς τοῦτον ἐρχόμεθα, ἀλλ' ἢ χάριτι καὶ δωρεᾷ Θεοῦ δικαιούμενοι· ἡγουν πόνῳ καὶ ἰδρώτι τὸν οἰκεῖον διασμήχοντες νοῦν· ὥστε καὶ ἁγίους γεγονότας, ἔναυλον ἔχειν τὸν πάναγνόν τε καὶ ἅγιον ἀληθῶς. (B f. 102 b) Ἐπιτήρει δὲ, ὅτι γενέσθαι φησὶ τὴν ἐπίβλεψιν ἐξ οὐρανοῦ οὐκ ἐπὶ μόνον τὸν Ἰσραὴλ, καθ' ἃ καὶ πάλαι μεσιτεύοντος τοῦ πανσόφου Μωσέως, ἀλλ' ἐπὶ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων τοὺς κατοικοῦντας τὴν οἰκουμένην. Κέκληται γὰρ εἰς σωτηρίαν διὰ γε τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ τῶν ἐθνῶν ἢ πληθῶς, ἢ κατὰ πᾶσαν οὓσα τὴν γῆν. Γενικωτάτη γὰρ, καὶ κατὰ παντὸς ἔθνους τε καὶ γένους ἀνθρώπων, ἢ διὰ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ κεχώρηκε χάρις. Ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας αὐτῶν, ὁ συνειὶς πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν. (B f. 102 b, C f. 68 b) Θεὸς οὖν ἄρα κατὰ ἀλήθειαν ὁ Υἱός, ὁ καὶ τὰς καρδίας ἡμῶν εἰδὼς, ὁ πλάσας αὐτὰς κατὰ μόνας· καὶ πάντα τὰ ἔργα συνειὶς τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, οὐ μαρτυροῦντός

τινος, ἡγουν ἀπαγ γέλλοντος, ἀλλ' ὡς ἐπόπτης διανοιῶν, καὶ εἰς καρδίας ὄρων, καὶ γινώσκων τὰ ἐγκεκρυμμένα. Τὸ γὰρ φῶς μετ' αὐτοῦ ἔστιν, καθάπερ γέγραπται, μᾶλλον δὲ αὐτός ἐστιν τὸ φῶς. [Οὐ σώζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν. "Οὐ σώζεται, φησὶ, βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν," τουτέστι, διὰ πολυχειρίαν τῶν ὑπ' αὐτῷ δορυφόρων. Ἄλλ' οὐδ' ἂν εἴ τις εἶη γίγας ἰσχυρὸς, δῆλον ὅτι καὶ μέγα πεφρονηκῶς ἐπ' εὐσθενεῖα πολλῇ, καὶ ῥώμῃ σώματος, οὐδ' ἂν οὕτω σωθεῖη, καὶ κρείττων ἔσται χειρὸς τῆς τῶν μαχομένων αὐτῷ, μὴ οὐχὶ Θεοῦ κατανεύοντος τὸ νικᾶν.] Ψευδὴς ἵππος εἰς σωτηρίαν. (B f. 103 b) Ἔσται δὲ ψευδὴς εἰς σωτηρίαν ἵππος, τουτέστιν ἵππικὴ παράταξις. Σφάλλεται γὰρ ἔσθ' ὅτε τῆς ἐλπίδος ὁ ἐπ' αὐτῇ πεποιθῶς, καὶ προέσεσθαι προσδοκῶν, ὑπὸ χεῖρα πέπτωκεν ἐχθρῶν. Ἐν γὰρ τῷ πλήθει τῆς δυνάμεως αὐτοῦ σωθήσεται τίς· οὐ σωθήσεται ὁ βασιλεὺς, ἡγουν ἢ παράταξις, ὡς ἔφην, ἢ ἵππικὴ. Ἐφαρμόσεις γὰρ εὐτέχνως, ὅπερ ἂν ἔλοιτο τῶν ὠνομασμένων, τοῦ στίχου τὴν δύναμιν. Θεὸς οὖν ἄρα ἔστιν ὁ τῶν δυνάμεων Κύριος, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ νικᾶν ἔστιν· ἐκρύεται δὲ καὶ ἀνασώζει ῥαδίως 69.881 τοὺς ἐπ' αὐτῷ πεποιθότας· οἷς καὶ δι' ἑνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν ὤδέ πῃ φησὶ· "Καὶ ἔσται ὁ ἀπτόμενος ὑμῶν ὡς ὁ ἀπτόμενος τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ." Ἴδου οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν. (B f. 103 b. C f. 6) Ἀποδείκνυσιν ὅτι κήδεταί Θεὸς τῶν τὴν πρὸς αὐτὸν οἰκειότητα πεπλουτηκότων, πνευματικὴν δηλονότι· καὶ μὴν ὅτι τὴν ἐξ ἀγάπης αὐτοῖς ἐποπτεῖαν ἐπιδίδους, παντὸς ἐπέκεινα τίθησι κακοῦ. "Ἴδου" γὰρ, φησὶν, τόδε· Ἴδου λέγων, μονονουχὶ καταδείκνυσιν ἀληθὲς ὄν τὸ χρῆμα, καὶ διὰ πείρας αὐτῆς ἐγνωσμένον. "Οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν." Εἶτα τί τοῦτο τὸ ἴσο στατοῦν εἰς εὐημερίαν; "Ἡ πῶς οὐκ ἀπάσης ἂν εἶεν ἔμπλεω θυμηδίας, οἷς ἂν ὑπάρχοι τὸ ἐποπτεῦσθαι παρὰ Θεοῦ; Καὶ γοῦν τὸ μὴ τούτου τυχεῖν δεδίασιν ἀναγκαίως οἱ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης ἀπρητημένοι· οἱ καὶ τεθαροσῆκασιν οὐκ ἐφ' ἑαυτοῖς μᾶλλον, ἀλλ' ἐπὶ τῷ κατοικτεῖροντι Θεῷ, ἐλπίδα τιθέντες τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Ῥύσασθαι ἐκ θανάτου τὰς ψυχὰς αὐτῶν. (B f. 103 b, C f. 69) Ἐφορᾶ γὰρ, φησὶν, ὥστε καὶ ῥύσασθαι ἐκ θανάτου τὰς ψυχὰς αὐτῶν, καὶ οὐ πᾶν τως σαρκικοῦ, νοητοῦ δὲ μᾶλλον. Ψυχῆς δὲ θάνατον εἶναί φαμεν, τὸ ἀλῶναι βρόχοις διαβολικοῖς, καὶ τοῖς τῆς ἀμαρτίας τέλμασιν περιπεσεῖν· καὶ πρὸς γε δὴ τούτοις, τὸ ἀσθενεῖν ἐν πειρασμοῖς, καὶ ὀκλάζειν ἐν δοκιμασίαις. Σκοπὸς οὖν ἄρα τῷ ἐπόπτη τῶν ἀγίων Θεῷ, καὶ ἐκ θανάτου ῥύσασθαι τὰς τῶν φοβουμένων αὐτὸν ψυχὰς, καὶ διαθρέψαι αὐτοὺς ἐν λιμῷ. Καὶ διαθρέψαι αὐτοὺς ἐν λιμῷ. (B f. 104, C f. 69) Ἐμπίπλησι γὰρ αὐτὰς νοητῶς τε καὶ ἱερῶς, ἄρτον αὐταῖς ἐπιδίδους τὸν ἐξ οὐρανοῦ, τουτέστιν τὸ ζωοποιὸν ἀληθῶς καὶ σωτήριον μάθημα, καὶ παράκλησιν τὴν διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, δι' ἧς πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἀγαθῶν νευρούμεθα. Οὐ γὰρ λιμοκτονήσῃ Κύριος ψυχὴν δικαίαν. Ἐφη γοῦν, τὴν πνευματικὴν ἡμῖν ἀπλώσας τράπεζαν· "Φάγετε, καὶ πίετε, καὶ μεθύσθητε, οἱ πλησίον." Ἡ δὲ ψυχὴ μου ὑπομένει τῷ Κυρίῳ. (B f. 104) Τὸ ὑπομένειν τῷ Κυρίῳ, οὐδὲν ἕτερον εἶναί φαμεν, πλην ὅτι τὸ ἐλέσθαι τληπαθεῖν ὑπὲρ γε τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης, καὶ ὀνησιφόροις ἰδρώσιν ὀμι λείν, ἵνα τὸ αὐτῷ δοκοῦν κατορθώσῃαν. Ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρεῖαν, φησὶν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιήσαντες κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν. Ὅτι βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς ἡμῶν ἔστιν. (B f. 104) Ἄρ' οὖν ταῖς ἰδίαις δυνάμεσιν ψιλαῖς τε καὶ μόναίς ἐπιθαρρήσαντες τὰ τοιάδε φασίν, καὶ μέγα φρονοῦσιν ἐφ' ἑαυτοῖς; Οὐ μὲν οὖν ἴσασι δὲ μᾶλλον ὅτι συνασπίζει Θεὸς, καὶ ὅτι συμπαραστάτην ἔχουσιν αὐτὸν ἐνισχύοντά τε καὶ σώζοντα. Τοιγάρτοι καὶ προσεπάγουσιν· "Ὅτι βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς ἡμῶν ἔστιν. Οὐκοῦν ὑπομενοῦμεν διὰ τοῦτο, φασίν, καὶ διὰ πάσης καρτερίας δοκιμωτάτους ἑαυτοὺς πα 69.884 ραστήσομεν, καὶ τὸν τῆς γνησιότητος ἀναδησόμεθα στέφανον, ὡς ἐπίκουρον καὶ προασπιστὴν ἔχοντες αὐτόν. Γένοιτο τὸ ἔλεός σου, Κύριε, ἐφ' ἡμᾶς. (C f. 69) Ἀκολουθεῖτω τὸ σὸν ἔλεος, ἡγουν ὑπαρ ξάτω

τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ. Γνησιότητος δὲ τοῦτο σημεῖον γένοιτο καὶ μάλα σαφές. Ὡς γὰρ ἐν αὐτῷ προσοικειωθέντες, καὶ ἐπ' αὐτῷ χαίροντες μόνω, καὶ τὰς ἐλπίδας ἔχοντες ἐπ' αὐτῷ, ζητοῦσι τὸ κατοικτεῖν ρεσθαι.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΓ'.

Τῷ Δαβίδ, ὅποτε ἠλλοίωσεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐναντίον Ἀβιμέλεχ· καὶ ἀπέλυσεν αὐτὸν, καὶ ἀπῆλθε. (B f. 105, C f. 69) Τῶν ἐξ ἔθους οὐδὲν ἐπιγέγραπται τοῖς προκειμένοις· οὔτε γὰρ Ὡδὴν, οὔτε Ψαλ μὸν ὠνόμασεν αὐτά. Ἔοικε τοίνυν χαριστηρίου τρόπον ἐπέχειν ἀνακομισθέντος Θεῶ, ὡς ἐκ προσώπου μὲν τοῦ θεσπεσίου Δαβίδ, ὄντος γε μὴν οὐκ ἀνωφελοῦς καὶ ἐτέροις οἵπερ ἂν διὰ Θεοῦ ῥυσθεῖεν ἐκ πειρασμῶν, καὶ ἀπεκρούσαντο διὰ Θεοῦ τὰς τῶν διωκόντων αὐτοῦ καὶ τὰς λίαν ἀφορήτους οὔσας ἐπιβουλὰς. Πότε δὲ ἠλλοίωσεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ Ἀβιμέλεχ, ἢ πῶς ἀπέλυσεν αὐτὸν, εἰπεῖν ἀναγκαῖον, ἐκ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων ἐξυφαίνοντας τὴν ἀφήγησιν. Ἐδιώκετο τοίνυν κατὰ καιροῦς ὑπὸ τοῦ Σαοῦλ ὁ τρισμακάριος Δαβίδ· ἀντιφέρεσθαι δὲ οὐπω δυνάμενος, διὰ τὸ ἔπεσθαι τέως τοῖς ἐκείνου νεύμασιν τὸ μάχιμον ἅπαν τὸ ἐξ Ἰσραὴλ, ἐβουλεύσατο φυγεῖν πρὸς Ἀγχοῦν βασιλέα Γέθ, ἢτοι τῶν ἀλλοφύλων, συμβούλῳ τῷ Ἰωνάθαν χρησάμενος. Εἶτα τῆς ὁδοῦ πορίας ἐχόμενος, περιέτυχεν τῷ ἱερεῖ Ἀβιμέλεχ ἐν τῇ πόλει Νομβάν· καὶ ἔκρυψε μὲν τὴν φυγὴν, ἀπεστάλθαι δὲ εἴρηκεν ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὡς καὶ τὴν ῥομφαίαν αἰτήσαι τοῦ Γολιάθ. Καὶ οὐχ ὡμολόγησεν μὲν ὡς αὐτὸς εἶη Δαβίδ ὁ κεχρισμένος εἰς βασιλέα διὰ χειρὸς τοῦ θεσπεσίου προφήτου Σαμουὴλ, ἀλλ' ὡς εἰς τις τῶν ἀγελαίων, ἄρτους ἐζήτει παρ' αὐτοῦ· ὁ δὲ ἔφασκεν ἐτέρους οὐκ εἶναι παρ' αὐτῷ πλὴν μότους τοῦς τῆς προθέσεως κατὰ τὸν Μωσέως νόμον. Αἰτοῦντος δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ μακαρίου Δαβίδ, καὶ τοῦ ἱερέως φάσκοντος μὴ ἄρα πῶς ἐστὶν ἐν μολυσμοῖς τὰ παιδάκια, ἔφασκεν ὅτι γυναικὸς ἀπέσχοντο τρίτην ταύτην ἡμέραν οἱ σὺν αὐτῷ πάντες τῆς ὁδοῦ πορίας ἐχόμενοι. Λαβὼν οὖν τοὺς ἄρτους ἔφαγεν. Ἐπεὶ τοίνυν ἄλλα μὲν εἶπεν, ἕτερα δὲ ἐφρόνει, ἢ λωικέναι αὐτὸν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ φασιν. Εἶτα γεγωνὼς ἐν Γέθ, καὶ φοβηθεὶς τὰς τῶν ἐναντίων ἐπιβουλὰς, ὑπεπλάττετο μωρίαν, ὅτε, καθ' ἃ γέγραπται, καὶ σίελον κατέρβρει κατὰ τοῦ πώγωνος, καὶ περιεφέρετο βαδίζων, ἔξω φρενὸς γεγωνὼς καὶ κορυβαντιῶν. Καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τῆς σωτηρίας τετύχηκεν. Ταυτησὶ τῆς ἱστορίας ποιεῖται μνήμην ἢ προγραφὴν. Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἔφη πρὸς τινὰς τῶν Φαρισαίων κατηγοροῦντας τῶν μαθητῶν, ὅτι περιτρίβοντες στάχυν ἢ σθιον ἐν Σαββάτῳ· "Οὐ κατέγνωτε τί ἐποίησεν Δαβίδ ὅτε ἐπέινα 69.885 σεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὐς οὐκ ἐξῆν αὐτῷ φαγεῖν εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς;" Σεσωσμένος δὲ οὖν ὁ θεσπέσιος Δαβίδ, καὶ πάντα πόλεμον διαφυγὼν, ἀνακομίζει τὸ χαριστήριον, καὶ φησιν· Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχὴ μου. (C f. 69 b) Οὐδεὶς τῶν κατὰ σάρκα ζώντων, ἀλλ' εἴ τις ἐστὶ τῶν πνευματικῶν καὶ ζωῆς τῆς τεθναμασμένης ἔγκριτος ἐραστής, ἐρεῖ· "Τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχὴ μου." Οἱ γὰρ ψυχικὸν τε καὶ γεῶδες ἔχοντες φρόνημα, "τὴν δόξαν ἔχουσιν ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν." Οὐ γὰρ τοῦ βουλομένου τὸ ἔργον, ἀλλὰ τοῦ κατευθύνοντος ἢ χάρις. Ἀκουσάτωσαν πραεῖς καὶ εὐφρανθήτωσαν. (C f. 69 b) Εὐφρανθήτωσαν οἱ πραεῖς ἐπὶ τοῖς ψυχωφελέσι λόγοις, καὶ δὴ χαιρέτωσαν ἐπ' αὐτοῖς. Οἱ γὰρ σοφοὶ τὴν καρδίαν, σοφῶν ῥημάτων εἰσὶν ἐρασταί, καὶ προβλήσεις δέχονται τὰς ἐπ' ἀγαθοῖς, μελισμοῦ τινος δίχα. Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἐμοί. (C f. 70) Ἐπεὶ δὲ εἰς νοῦς, καὶ ἐνὸς ἀνδρὸς μελέτη, οὐδὲ πρὸς βραχὺ ἀνταρκεῖ πρὸς τὴν τῶν μεγαλείων τοῦ Θεοῦ κατάληψιν, πάντας ὁμοῦ τοὺς πραεῖς εἰς τὴν κοινωνίαν

ταύτης τῆς ἐνεργείας παραλαμβάνει. Προσέλθατε πρὸς αὐτὸν, καὶ φωτίσθητε. (C f. 70) Οἱ θέλοντες λέγειν τι περὶ τῆς θείας τε καὶ ἀνωτάτης φύσεως, οὐδὲν τῶν κατερρίμμένων, ἤτοι ἀνθρωποπρεπῶν ἢ καὶ ἐτέρως ἐοικότων, τῆ γε νητῆ καὶ πεπονημένη φύσει φρονουσί περὶ αὐτῆς ἢ λέγουσι, ἀλλ' ὅσα μᾶλλον ἔστιν ὑποῦ τε ἠρμένα, καὶ οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἐνόητα. –Ζητεῖται ὁ Θεὸς οὐ το πικῶς, ἐπεὶ μὴ ἐν τόπῳ [τὸ] Θεῖον, ἔξω δὲ πάσης περι γραφῆς, πληροῦν τὰ πάντα, κατὰ διάθεσιν δὲ δηλον ὅτι, καὶ κατὰ τῆς λατρείας τὸν τρόπον· εὐρίσκεται γὰρ διὰ τε πρακτικῆς ἀρετῆς, καὶ δογματικῆς ὀρθότητος, κατὰ τὸ κριμὰ τε καὶ δικαιοσύνην ποιεῖν.– Ἔως τίς ἔστιν ἐν τοῖς τῆς φαυλότητος τρόποις καὶ βορβόροις ἐμβεβηκῶς τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, οὕτω πρόσσεισι τῷ Θεῷ· ἀποφοιτᾷ γὰρ αὐτοῦ. Ἐπ' ἂν δὲ γένηται λάτρης Θεοῦ, καὶ διψήσῃ τὸ ἀγαθόν, καὶ πάσης ἀρετῆς ἐπιστήμονα τὸν νοῦν ἀποφήνη, τότε πρόσσεισι Θεῷ. –Τοῖς καθημένοις ἐν σκοτει καὶ σκιᾷ θανάτου παρακελεύεται προσελθεῖν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐγγίσει αὐτοῦ ταῖς ἀκτίσι τῆς θεότητος, ἵνα ἐκ τοῦ προσεγγισμοῦ ἐλλαμφθέντες, χάριτι τῶν φωτισμῶν αὐτοῦ εἰς ἑαυτοὺς χωρήσωσιν. Ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτοῦ. (C f. 70 b) Εἴ τίς ἐστι μετριόφρων, τούτῳ ὁ Θεὸς 69.888 ἀνευρύνει τὸ οὖς· χαρίζεται δὲ καὶ λίαν ἐτοιμῶς αὐτοῦ τὰ αἰτήματα, ὥστε ἐκ πασῶν αὐτὸν ῥύεσθαι τῶν αὐτοῦ θλίψεων. Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου, κ.τ.λ. (C f. 70 b) Πειραζόμενοι τοῖς ἀγίοις παρίστησιν ἀγγέλους ἀκονῶντας εἰς εὐανδρίαν, καὶ τὰς τῶν πλεονεκτούντων ἐφόδους ἀποσοβεῖν δυναμένους· οὐ γὰρ ἂν ἡ ἀνθρώπου διάνοια μόνη ἀντέσχε πρὸς τοσαύτην ἔφοδον ἐχθρῶν. [Γεύσασθε καὶ ἴδετε ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος. Ὡσπερ τῶν ὄψων αἱ γεύσεις σαφῶς παριστῶσι τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ποιότητος μετ' αὐτοῦ ἡδέος τὸ γλυκὺ, οὕτω καὶ τῶν θείων χαρισμάτων ψιλαὶ οὐ μᾶλλον ἐπαγγελίαι τὴν δύναμιν ἐρμηνεύουσιν· ἀλλ' εἰ γένοιτό πῶς τινὰς καὶ εἰς πεῖραν ἐλθεῖν, τότε δὴ μᾶλλον εἴσονται, καὶ μάλα σαφῶς τῆς ἐνούσης αὐτοῖς χάριτος τὴν ἐνέργειαν. Οὐκοῦν τοῖς ἀγεύστοις ἔτι τῆς τοῦ Θεοῦ γαληνότητος εὖ μάλα προσφωνητέον· "Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος."] Μακάριος ἀνὴρ ὃς ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν. (B f. 108) Τί οὖν ἄρα τὸ ἐπέκεινα πρὸς ἡμερότη τα καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ παντάπασιν ὀρέγοντος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν; Ὁ γὰρ ἐπ' αὐτῷ θέμενος τὴν ἐλπίδα, πάντη τε καὶ πάντως τρισμακάριος εἶη. "Ἀγαθὸν γὰρ τὸ ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, φησὶν, ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἄρχοντας, οἷς οὐκ ἔστιν σωτηρία." Σαθρὰ μὲν καὶ εὐδιάκλαστος ἢ ἐπ' ἀνθρώπου ἐλπίς· ἀσφαλῆς δὲ καὶ μένουσα πάντη τε καὶ πάντως ἢ ἐπὶ τῷ τῶν ὄλων Θεῷ. Φοβήθητε τὸν Κύριον, πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ. (B f. 108 b, C f. 70 b) Τοῖς ἀγίοις ἤδη καὶ ἀγαθοῖς τὴν φρένα, καὶ τὸν τῶν ὄλων εἰδόσι Θεὸν, εἰκότως ἐπιφωνεῖ τὸ, "Φοβήθητε τὸν Κύριον, πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ." Ἄλλ' ἴσως ἐκεῖνο ἐρεῖ τις· Εἶτα πῶς, εἶπέ μοι, τοῖς ἡγιασμένοις ἤδη τὸ, "Φοβήθητε τὸν Κύριον," ἐπιφθέγγεται; Ἔστιν γὰρ ὅλως ἐφικτὸν ἀγίοις εἶναί τισιν, οὕτω τὸν θεῖον ἐν ἑαυτοῖς ἐσχηκόσι φόβον; Εἶτα πῶς τοῦτο οὐκ ἀμαθές; Πεφόβηται γὰρ πρῶτον, εἶθ' οὕτω γεγόνασιν ἅγιοι. Καὶ ἡ τῶν πραγμάτων τάξις ἀναγκαῖον ἔχει τουτονὶ τὸν λόγον. Τί οὖν ἄρα φαμέν; Τὸ, Φοβήθητε, τέθεικεν ἐν τούτοις ἀντὶ τοῦ θαυμάσατε, ἡγουν καταπλάγητε. Καθάπερ ἀμέλει ὁ προφήτης Ἀμβακούμ τὰς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν θαυμάζων οἰκονομίας, "Κύριε, φησὶν, εἰς ἀκήκοα τὴν ἀκοήν σου, καὶ ἐφοβήθην· κατενόησα τὰ ἔργα σου, καὶ ἐξέστην." Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπέινασαν. (C f. 70 b) Διαπίπτει ἐνίοτε τὰ ἀνθρώπινα, καὶ ἀδοκίχτους δέχεται τὰς μεταβολὰς, ὡς τὸν χθὲς πλούσιον, ἐσχάτη πτωχεῖα περιπεσεῖν· καὶ τὸν τρυφῶν τα, ἄρτου λείπεσθαι στενοῦ. Ἀσφαλές γὰρ ἢ βέβαιον ἐν ἀνθρωπίνοις οὐδέν. 69.889 ["Οἱ ζητοῦντες τὸν Θεόν," τουτέστιν, οἱ ἀγαπῶντες αὐτόν, καὶ τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ κατακολουθεῖν σπουδάζοντες, καὶ κατορθοῦν ἐθέλοντες τὰ, οἷς αὐτὸς ἐπιγάννυται (δηλον δὲ ὅτι πάντα τρόπον ἀρετῆς), οὐκ ἂν δεηθεῖεν πώποτε τῶν ἀναγκαίων εἰς ζωὴν. Ἐψε ται γὰρ αὐτοῖς, ὡς ἀγαθουργεῖν ἠρημένοις, τὰ παρὰ Θεοῦ, καὶ χαρισμάτων τῶν ἄνωθεν

πλουσία δια νομή, καὶ τῶν ἐπιγείων ἢ μέθεξις· οὐκ εἰς τρυφὰς ἀποφέρουσα κοσμικὰς, ἐπιμετροῦσα δὲ μᾶλλον ταῖς τοῦ σώματος χρείαις τὸ ἀποχρῶν εἰς ζωὴν.] Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου. (C f. 71) Διδασκαλίαν ἔθνῶν περιτίθεται, ἥς πρῶ τον, τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ εἶναι φησι· δεύτερον, τὸ μὴ καταλαλεῖν τῶν ἀδελφῶν· τρίτον, δόλου παντὸς παύειν τὰ χεῖλη· τέταρτον, ἀποχρῶν παντὸς κακοῦ, καὶ ἐπιτήδευσιν ἀγαθοῦ· ἐπὶ πᾶσι τούτοις, εἰρήνης ἀντέχεσθαι· εἰρήνη δὲ ὁ Χριστός. Τούτων δὲ τὴν ἐπιτήδευσιν, ζωὴν εἶναι λέγει καὶ ἡμέρας ἀγαθὰς. Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν; (B f. 109 b) "Τίς ἄρα, φησὶν, ἔστιν ἄνθρωπος," τουτέστιν λογικός τε καὶ συνετός, ὃς δὴ καὶ βούλεται τὴν εἰς ἀπεράντους αἰῶνας ἀποκερδᾶναι ζωὴν, καὶ τυχεῖν εὐημερίας ἀκαταλήκτου καὶ μακρᾶς; Ἡκέτω τῶν ἐμῶν ἀκροασόμενος λόγων, ἀπλούτω τὸν νόμον, εἰσοικιζέσθω μάθημα τὸ σωτήριον. Ἡὐτρέ πισται γὰρ τοῖς τῆς ἐννόμου ζωῆς ἐρασταῖς ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. Μόνον ἔστω ποιητῆς ἔργων ὁ διδασκόμενος. Ὁ γὰρ τοι μεμαθηκώς, εἶτα δρᾶς τῶν ἀρίστων οὐδὲν, ἔοικε φαύλη τε καὶ ἀλμάδι γῆ, δεχομένη μὲν παρὰ τῶν γηπόνων σπέρματα, τικτούση δὲ παντελῶς οὐδέν. Ὁ δὲ λόγων ἀκροατῆς καὶ ποιητῆς ἔργων, παρεικάζοιτο ἂν εἰκότως εὐκάρπω τε καὶ γονιμωτάτη γῆ. (C f. 71) Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος οὐρανικός τε καὶ συνετός, ὁ θέλων ζωὴν, οὐ τὴν κοινὴν ταύτην, ἣν καὶ τὰ ἄλογα ζῆ, ἀλλὰ τὴν ὄντως ζωὴν, τὴν θανάτῳ μὴ διακοπτομένην; Ἔστι δὲ ἡ ὄντως ζωὴ, ὁ Χριστός· οὐκοῦν καὶ ἡ ἡμετέρα ἐν αὐτῷ διαγωγή, ζωὴ ἐστὶν ἀληθινή. Παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ. (C f. 71) Τὸ μὲν οὖν θύραν ἐπιθεῖναι τῇ γλώττῃ, καὶ μὴ ἔᾶν ἀσχημόνως τοὺς πρὸς ἡμῶν ἰέναι λόγους, κατόρθωμά ἐστι καὶ εὐκαρπία σοφῆς καὶ ἀγίας ψυχῆς. (B f. 110) Χρῆ δὲ παραιτεῖσθαι καὶ πρό γε τῶν ἄλλων δυσφημίας τε καὶ ψευδορκίας, ψιθυρισμῶν, καταλαλιάς, λοιδορίας, αἰσχρολογίας, εἰκαιομυθίας, εὐτραπελίας· εὐλογεῖν δὲ μᾶλλον, καὶ μὴ καταρᾶσθαι, καὶ ταῖς εἰς Θεὸν ὑμνωδίαις μονονουχὶ καταρρυθμίζειν τὴν γλῶτταν, λαλεῖν ἀλήθειαν πρὸς τὸν πλησίον, ἀποπαύειν δὲ τὰ χεῖλη τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον. Δόλος δὲ ἐστὶν τὸ ψεῦδος, καὶ ἡ ἀπάτη, καὶ συκοφαντία, καὶ διαβολαὶ τὸ ἀληθὲς οὐκ ἔχουσαι. 69.892 Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσον ἀγαθόν. (C f. 71) Ἐπειδὴ ἀρχὴ πρὸς τὴν ἀνάληψιν τῶν καλῶν, ἢ ἀναχώρησις τῶν κακῶν, ἔστιν ὅτε οὐ κακοποιεῖ μὲν τις, οὐ μὴν οὐδὲ ἀγαθοποιεῖ. Ὁφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν. (B f. 110 b, C f. 71 a, b) Ἐφορᾶ μὲν τοὺς δικαίους ὁ Κύριος, καὶ τῆς ἄνωθεν ἐποπτείας ἀξιοῖ τοὺς τὰ αὐτοῦ [cod. αὐτῶ] φρονεῖν ἡρημένους. Ἄνευρύνει δὲ καὶ τὸ οὐς ταῖς παρ' αὐτῶν ἰκετεῖαις. Ἐπιφέρει τε τὸ πρόσωπον ἐπὶ τοὺς τῶν φαύλων ἐργάτας, οὐχ ἵνα μᾶλλον ὠφελῆ διὰ τῆς ἐποπτείας αὐτοῦς, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐπὶ τῶν δικαίων ἐλέγομεν, ἀλλ' ἵν' ἐκ γῆς ἐξολοθρεύσειεν αὐτῶν τὸ μνημόσυνον· γῆς δὲ οὐχὶ πάντως τῆς ὑπὸ πόδας ἡμῶν κειμένης, ἐκείνης δὲ μᾶλλον περὶ ἧς φησὶν ὁ Σωτὴρ· "Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομίαν σουσιν τὴν γῆν." Οὐ γὰρ βᾶσιμος τοῖς πονηροῖς ἢ ἄνω πόλις, οὔτε μὴν τῶν ἀγίων ὁ κληρὸς ἐκνεμηθῆσεται τινὶ τῶν φιλαμαρτημόνων· μερὶς γὰρ οὐδεμία πιστῶ μετὰ ἀπίστου, καθ' ἃ γέγραπται. Ἐφορᾶ τοίνυν, φησὶν, τοὺς δικαίους ὁ Κύριος ἰλαρῶ δηλονότι βλέμματι, καθ' ἃ καὶ φιλόπαις πατήρ ἐπιτηρῶν πανταχοῦ μὴ ἄρα πως περιπταίσειαν σκανδάλους βιωτικοῖς [al. cod. διαβολικοῖς], ἤγουν ἀλώσιμοι γένοιντο τοῖς ἐκείνου βρόχοις· διανευρούμενοι δὲ μᾶλλον τῇ παρ' αὐτοῦ χάριτι, ὡς πᾶν ὅτιοῦν τῶν ἀρίστων ἀμογητὶ διατρέχωσιν. Ἐπιφέρει δὲ τὸ πρόσωπον τοῖς πονηροῖς, ὡς ἂν νοοῖτο Δεσπότης πλημμελοῦσιν οἰκέταις καὶ προσκεκρουκόσιν αὐτῷ πολυτρόπως, σκληρόν τε καὶ ἀμειδὲς ἐνερείδων τὸ ὄμμα καὶ οἷον ἀπειλοῦν αὐτοῖς, ὡς ὅσον οὐδέπω, ἤγουν παραυτίκα, τὰς ἐσχάτας ὑπομένουσι δίκας. [Ἔτι καὶ ἐτοιμώτατα κατανεύει Θεὸς ταῖς τῶν ἀγαπῶντων αὐτὸν ἰκετεῖαις, καὶ εἰς πέρας αὐτοῖς τὸ πολυεύκτον ἐκβιβάζει τὰ αἰτήματα, διαδείκνυσι σαφῶς. Δύο γὰρ τίθησιν

ισάμιλλά τε καὶ ἰσοπαλῆ δωρὴ ματα, τό τε εἰσακοῦσαί φημι τὸν Θεὸν τῆς δικαίων εὐχῆς, καὶ τὸ ἀπαλλάττειν αὐτοὺς οὐκ ἐκ μιᾶς ἀπλῶς, ἀλλ' ἐξ ἀπάσης θλίψεως, αἴπερ ἂν αὐτοῖς συμβαίνουσιν. Ὀνίνησι δὲ διὰ τούτου σφόδρα. Καθ' ἴστησι γὰρ εἰς ἀγαθουργίαν εὐτολμωτάτως καὶ νεα νικῶς, οὐ παρέργως ἰόντας εἰς τοῦτο, οὔτε μὴν ἀτη μελῶς καὶ ῥαθύμως, ἀλλὰ σπουδῆς τῆς προθυμοτά της ἀξιούντας τὸ σῶμα, καὶ πρὸς ἔφεσιν ἀναβαίνον τας τοῦ χρῆναι τληπαθεῖν ὑπὲρ γε τοῦ κατορθοῦν ἄπερ ἂν ἀρέσκει Θεῶ.] Ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων ἐρρύσατο αὐτούς. (C f. 71 b) Οὐκ ἐκ μιᾶς ἀλλ' ἐξ ἀπάσης αὐτῶν θλίψεως αὐτοὺς ἐρρύσατο. Καθίστησι γὰρ εἰς ἀγαθουργίαν εὐτολμωτάτους, πρὸς ἔφεσιν ἀναβαίνοντας τοῦ τληπαθεῖν. Ἐγγὺς ὁ Κύριος. (C f. 71 b) Πειρᾶται ἐνταῦθα δεικνύειν, ὅτι οὐκ ἄπεστι τῶν ἀγίων ὁ Θεός, σύνεστι δὲ μᾶλλον αὐτοῖς διαπαντός. "Θεὸς γὰρ ἐγγίζων ἐγὼ εἰμι," λέγει. Πολλὰ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων. (C f. 71 b) Ἄει οἱ τῶν φαύλων ἐργάται τοὺς ὁδόντας ἐπιτρίζουσι τοῖς εὐαγγελικῆν κατορθοῦσι 69.893 ζωὴν, καὶ θηριοπρεπῶς ἐπιμαίνονται. Παροτρύνει δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς κατασωρεύειν τὰς τῶν ἀγίων θλίψεις· πλὴν ἐξ αὐτῶν ρύσεται αὐτοὺς ὁ Κύριος. Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὁστᾶ αὐτῶν. (C f. 71 b) Ὅστᾶ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις λέγει, τὰς ἐπὶ παντὶ πράγματι καλῶ τε καὶ ἀγαθῶ. Ὡς γὰρ ὁστῶν δίχα τῶν αἰσθητῶν, οὐκ ἂν συσταίη τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, οὕτως οὐδ' ἀνθρώπου ψυχὴ κατορθώσει τι τῶν ἀγαθῶν, μὴ τὰς ἑαυτῆς ἐνεργείας ἐρρωμένας ἔχουσα, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον συντεθραυσμένας. (B f. 112) Ἐν μὲν τοῖς φιλαμαρτήμοσιν καὶ φιληδόνοις καὶ ταῖς τοῦ παρόντος βίου τύρβαις ἐνελημ μένοις [καὶ] συντετριμμένοις, πῶς ἔστιν ἤδη τὰ τῆς ψυχῆς ὁστᾶ; Τὰ δὲ γε τῶν ἀγίων ὁ Κύριος φυλάττει, ὡς μηδ' ὀτιοῦν ἐξ αὐτῶν ὑπομεῖναι τινα συντριβὴν· ἢ τῆς τοῦ διαβόλου σκαιότητος ἔπενε χθείσης αὐτοῖς, ἢ ἀνθρώπων πονηρῶν κατεξανιστάν των αὐτοῖς θορύβους καὶ περιστάσεις καὶ διωγμούς. "Οὐαὶ γὰρ τῷ κόσμῳ, φησὶν ὁ Σωτὴρ, ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γὰρ τοῦ ἔλθειν τὰ σκάνδαλα." Καὶ οὐ μὴ πλημμελήσουσι πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτόν. (B f. 112 b, C f. 71 b) Τὸ μηδ' ὄλως πλημμελεῖν, οὐδενὶ τῶν ἐπὶ γῆς ἀρμόσειεν ἄν. "Πολλὰ γὰρ πταίο μεν ἅπαντες" καὶ, "Ἀπὸ ρύπου καθαρὸς οὐδεὶς, οὐδ' ἂν μία ἡμέρα ἢ ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς." Τετήρηται δὲ μόνῳ τῷ πάντων Σωτῆρι Χριστῷ· Θεὸς γὰρ ἦν ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς. Ἐξω γε μὴν καὶ ἡμεῖς ἐσόμεθα τοῦ πλημμελεῖν, παραιτούμενοι τὰ φορτικά καὶ δύσοιστα καὶ πρὸς θάνατον ἄγοντα τῶν πλημμελημάτων. Οὐ γὰρ πᾶσα ἁμαρτία πρὸς θάνατον (cod. b. addit. κατά τὴν ἀγίου φωνήν).

ΨΑΛΜΟΣ ΛΔ΄.

[Δίκασον, Κύριε. Δικάζεται πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ὁ τῶν ὅλων κριτῆς, καὶ οἷόν τινα μεσίτην τοῦ πράγματος γενέσθαι βούλεται τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν. Ἄλλ' ὁ γε θεσπέσιος Δαβὶδ δύσσοον ἀληθῶς τὸ χρῆμα εἰδῶς, προσέπιπτε Θεῶ λέγων· "Μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου." Νικᾷ γὰρ κρινόμενος, καὶ περὶ εἰσὶ τῶν ἐγκαλουμένων, ἐνόχους ὄντας ἀποδεικνύς. Οἱ δὲ δὴ Χριστὸν ἀδικήσαντες, νοηθεῖεν ἂν, ὡς ἔφην, τῶν Ἰουδαίων οἱ δῆμοι. Ἀπέστειλεν μὲν γὰρ τὸν Υἱὸν ὁ Πατὴρ μετὰ τοὺς οἰκέτας, αἰτήσοντα παρ' αὐτῶν τοὺς τοῦ ἀμπελῶνος καρπούς· οἱ δὲ καίτοι τὸν κληρονόμον ἰδόντες, πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν ἀπεδώκασιν αὐτῷ.] Πολέμησον τοὺς πολεμοῦντάς με. (B f. 113) Ἄθρει δὴ οὖν ὅπως πεπολεμήκασιν αὐτῷ, καὶ τοῦ εἶναι Θεόν, καὶ Υἱὸν Θεοῦ, τό γε ἦκον εἰς αὐτοὺς, ἐκπέμποντες. Καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τῶν 69.896 ὑπερόγκων θαυμάτων ἀποτελεσθῆν ὀρῶντες αὐτὸν διασύρειν ἀπετόλμων Ἐν Βεελζεβούλ, λέγοντες, ἄρ' ἔχοντι τῶν δαιμόνων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Καὶ οὔτε πιστεύειν ἠθέλον αὐτοὶ, γεγόνασι δὲ καὶ

ἐμπόδιον ἑτέροις. Ἔφη γοῦν ὁ Χριστός· "Καὶ ὑμῖν τοῖς νομι κοῖς οὐαὶ, ὅτι ἤρατε τὴν κλειδα τῆς γνώσεως, οὔτε ὑμεῖς εἰσέρχεσθε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε." Ἔφασκον δὴπου καὶ τοῖς ὄχλοις περὶ αὐτοῦ· "Δαιμόνιον ἔχει, καὶ μαίνεται· τί ἀκούετε αὐτοῦ;" [Ἔκχεον ῥομφαίαν. Ὅτι γὰρ οὐκ ἔπεμψεν ἀπλῶς κατ' αὐτῶν ῥομφαίαν, ἀλλ' οἷον ἐξέχεεν ποταμίου νάματος δίκην, ἀνιδρωτὶ κατοψόμεθα, τὰς τῶν Ἰουδαίων ἀναμε τρήσαντες συμφοράς. Μετὰ γάρ τοι τὸν τοῦ Σωτῆρος σταυρὸν, ἔργον γεγόνασι ῥομφαίας· δεδαπάνηται γὰρ τοῖς ξίφεσι τῶν καταπιπράντων πόλεις τε ὁμοῦ καὶ κώμας. Καὶ τοῦτο αὐτοῖς προμεμήνυκεν ὁ Σωτὴρ λέγων· "Ὅταν ἴδητε κυκλομένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν Ἰερουσαλήμ, τότε ἐρεῖτε τοῖς ὄρεσι· Καλὴ ψατε ἡμᾶς· καὶ τοῖς βουνοῖς· Πέσετε ἐφ' ἡμᾶς." Εἰς τοσοῦτον γὰρ ἀθλιότητος καὶ ἀνηκέστου συμφορᾶς τὰ τῶν Ἰουδαίων κατηνέχθη πράγματα, ὥστε πολὺ δὴ τι τὸ ἄμεινον ἦν αὐτοῖς ὑπὸ πετρῶν καὶ ὄρων συνθραύεσθαι μᾶλλον, ἢ τοῖς ἀνημέροις ξίφεσι τῶν φονέων περιπεσεῖν. Ὅτι δὲ καὶ συνεκλείσθησαν, τουτέστι πεπολιόρκηται, πάλιν ἡμᾶς ὁ τῆς ἐπ' αὐτοῖς ἱστορίας διδάξει λόγος. "Οὐκοῦν σύγκλεισον, φησὶν, ἐξ ἐναντίας τῶν καταδιωκόντων με." Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου. (B f. 113 b) Τὴν οὕτω πικρὰν καὶ τό γε ἦκον εἰς αὐτοὺς ἀδιάφυκτον τῷ Σωτῆρι στήσαντες πάγην, οἷα τοῖς τοῦ θανάτου βρόχοις περιβαλόντες αὐτὸν, ἠσχύνθησαν καὶ ἐνετράπησαν, ὅταν κατασείσας ὡς Θεὸς τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ἤγειρεν τὸν ἑαυτοῦ ναόν. Ἀνεβίω γὰρ ἐκ νεκρῶν, καὶ ἀνέβη πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν. Τότε δὴ τότε κατησχύνθησαν μὲν καὶ ἐνετράπησαν, ὡς ἔφην· ἀπεστράφησαν δὲ καὶ εἰς τὰ ὀπίσω. Ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω. (B f. 113 b) Ἐπεὶ δὲ οὐ προσήκαντο τὴν πίστιν, ἀλλ' ἔκ τε τῶν ἐναντίων ἐζήτησαν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, ἀπεστράφησαν εἰς τὰ ὀπίσω· γεγόνασι γὰρ ἀπόβλητοι, καὶ θεοστυγεῖς ἐκπετώκασι τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος, ἄγευστοι τῶν τῆς ἐπιδημίας μεμενήκασιν ἀγαθῶν, καὶ πρὸς τούτοις πᾶν εἶδος ἀνηκέστου συμφορᾶς αὐτοῖς ἐπενήνεκται. Καὶ πεπλήρωτο τὸ γε γραμμένον ἐπ' αὐτοῖς· "Καθὼς ἐποίησας, οὕτως ἔσται σοι τὸ ἀνταπόδομά σου ἀνταποδοθήσεται εἰς κεφαλὴν σοι" καὶ πάλιν, "Οὐαὶ τῷ ἀνόμῳ, πονηρὰ κατὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ συμβήσεται αὐτῷ." Ἄ γὰρ συνέβη παθεῖν αὐτοὺς, εἰδόσι λέγειν περιττὸν οἴμαί που. Αἰσχυνθῆναι δὲ καὶ ἐντραπήναι συνέβη, καὶ μὴν καὶ ὀπίσω πεσεῖν καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τῷ Σατανᾷ, οὗ τοῖς στρατηγήμασιν ἀκολουθήσαντες οἱ Ἰουδ. 69.87 δαῖοι, σταυρῷ παρέδωκαν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς. Φαίη δ' ἂν, οἴμαι, τίς καὶ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ, καὶ τοῖς ἀνοσίοις αἰρετικοῖς πρέπον ὅτι μάλιστα, τὴν τῶν προκειμένων στίχων ἀρμόσαι δύναμιν. [Γενηθήτωσαν ὡσεὶ χνοῦς. Εἴρηται που παρὰ Θεοῦ δι' ἐνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν περὶ τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, ὅτι "Διασπερῶ αὐτοὺς εἰς πάντα ἄνεμον." Οὐ γὰρ τοι μεμενήκασιν ἐν ταῖς αὐτῶν πόλεσί τε καὶ χώραις· ἐσκορπίσθησαν δὲ μᾶλλον, καὶ ἐπηλύται γεγόνασι ξένοι καὶ πάροι κοι, καὶ διαριπτούμενοι πανταχοῦ. Οὐκοῦν εἶεν ἂν ὡς χνοῦς, ὁ παντὶ πνεύματι παράφορος καὶ εὐρίπιστος. Οὕτω γὰρ που καὶ ὁ Ψάλλων ἐτέρωθί που περὶ αὐτῶν φησὶν· "Οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἢ ὡσεὶ χνοῦς, ὃν ἐκρίπτει ἄνεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς." Καὶ ἄγγελος Κυρίου ἐκθλίβων αὐτούς. (B f. 114) Καὶ τὸ ἔτι τούτου φορικώτερον· ἀγγέλου γὰρ ἐπιπίπτοντος, καὶ πᾶσαν αὐτῶν ἐπισωρεύοντος θλίψιν, ταῖς ἀπασῶν ἐσχάταις ὑποκείσονται συμφοραῖς. Οὕτως ἀνηρῆσθαί φαμεν καὶ τὰ τῶν Αἰγυπτίων πρωτότοκα· καὶ μὴν καὶ τὰς τῶν Ἀσσυρίων ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας, ὅτε Ῥαψάκης παλιμφήμους ἠφίει φωνὰς, καὶ τῆς θείας ὑπεροχῆς ἀνοσίως κατεθρασύνετο. "Ἐξῆλθεν γὰρ ἄγγελος Κυρίου, φησὶν, καὶ ἀνεῖλεν ἐκ τῆς παρεμβολῆς τῶν ἄλλοφύλων ῥεπ' χιλιάδας." Γενηθήτω ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκότος. (B. f. 114. b) Εὐρήσομεν πλεισταχοῦ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν τοῖς εὐαγγελικοῖς προστάγμασιν τῆς αὐτοῦ παρουσίας, τῆς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ φημὶ, τὴν ὄνησιν ἐναργῆ

καθιστώντα καὶ λέγοντα· "Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἐλήλυθα." Ἀπειθήσαντες τοίνυν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ ἀληθινῷ, καὶ τὸν τῆς ἑαυτῶν διανοίας καμμύοντες ὀφθαλμὸν μεμενήκασιν ἐν σκότῳ. Καὶ τοῦτο ἡμῖν προφητικῶς ἄνωθεν ἂν ἐκεκράγει λόγος· "ὑπομεινάντων γὰρ αὐτῶν, φησὶν, φῶς ἐγένετο αὐτοῖς σκότος· μείναντες αὐγὴν, ἐν ἄωρὶ περιεπάτησαν." Τὸ δὲ, ὑπομεινάντων, φησὶν ἀντὶ τοῦ, προσδοκησάντων. Καὶ ἄγγελος Κυρίου καταδιώκων αὐτούς. (B f. 114 b) Περιολισθαίνουσιν τοίνυν, καὶ ἐν σκότῳ βαδίζουσιν, συναυθύνοντες καὶ εἰς τοῦτο αὐ τοὺς ἀγγέλου Θεοῦ. Οὐ γὰρ δὴ συμπράττουσιν αὐτοῖς, ὡς ἔφην, αἱ λογικαὶ τε καὶ ἅγιοι δυνάμεις· ἀνταν ἴστανται δὲ μᾶλλον ὡς μεμισημένοις παρὰ Χριστοῦ, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος ἐκσεσοβημένοις. Ὅτι δωρεὰν ἔκρυψάν μοι διαφθοράν. (B f. 114 b) Ἐγκαλεῖν ἔχοντες μηδὲν, εἰς τοσοῦτο καὶ σκαιότητος ἐννοιῶν καὶ μὴν καὶ θράσους καὶ ἀνοσιῶν καθήκοντο τολμημάτων, ὥστε καὶ θανάτου καὶ φθορᾶς αὐτῷ διαπῆξαι πάγη· καίτοι λέγοντι σαφῶς· "Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; 69.900 Εἰ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετε μοι;" Ἐνθα δὲ ὅλως οὐκ ἦν ἁμαρτίας εὐρεσις, ἐκεῖ που πάντως ἐστὶν τῶν διωκόντων τὸ μῖσος ἀπροφάσιστον παντελῶς. Ἐδραν δὲ καὶ βάσιν ἤγουν, ἀφορμὴν, τὸ φονᾶν οὐκ ἔχει. Μάτην ὠνείδισαν τὴν ψυχὴν μου. (B f. 114 b) Ἄρ' οὐ δωρεὰν, οὐ μάτην αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ὠνείδιζον, ποτὲ μὲν Σαμαρεῖτην καὶ φιλοπὸ την εἶναι διαβεβαιούμενοι, ποτὲ δὲ καὶ δαιμόνιον ἔχειν λέγοντες, καὶ πλανᾶν τοὺς ὄχλους, καὶ μὴν καὶ ἐν τῷ Βεελζεβούλ ἐργάζεσθαι τὰς θεοσημείας; Οὐκ οὖν ἀλοῖεν ἂν εἰκὴ καὶ μάτην ἐπ' αὐτῷ θραυστο μήσαντες Ἰουδαῖοι, καὶ λαλήσαντες κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν, ἄραντές τε τὸ κέρασ εἰς ὕψος, κατὰ τὴν τοῦ Ψάλλοντος φωνήν. [Ἐλθέτω αὐτῷ παγὶς ἦν οὐ γινώσκει. Ἦν γὰρ οὐκ ἐγίνωσκον παγίδα, οὐκ ἂν πώποτε προσεδόκησαν, αὐτοῖς συμβῆσθαι συμφοράς, αὐταὶ κατέλαβον αὐτούς. Ἐκβέβληνται γὰρ τοῦ καθηγεῖσθαι λαῶν, μᾶλλον δὲ συνδιολώσασιν αὐτοῖς, ἔργον γεγονότες ἐχθρῶν ἤλωσαν, καὶ πεπόρθηται, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν ἐσχάτων αὐτοῖς συνέβη κακῶν;] Καὶ ἡ θήρα ἦν ἔκρυψαν, συλλαβέτω αὐτούς. (B f. 115) Ἡ θήρα ἦν ἔκρυψαν τῷ Χριστῷ, αὕτη συνέλαβεν αὐτούς, καὶ τῇ ἰδίᾳ παγίδι συνεπε πτώκασιν. Τεθήρανται γὰρ, ὡς ἔφην, ὑπενηνεγμένοι ταῖς δίκαις, καὶ πεπτώκασιν ὑπὸ τὸ λίνον τῆς θείας ὀργῆς· ὡς γὰρ φησὶν ὁ Παροιμιστής, "Οὐκ ἀδί κως ἐκτείνεται δίκτυα πτερωτοῖς· αὐτοὶ γὰρ οἱ φό νου μετέχοντες θησαυρίζουσιν ἑαυτοῖς κακὰ· ἡ δὲ καταστροφή ἀνδρῶν παρανόμων κακὴ." Γέγραπται δὲ πάλιν· "Ὁ κυλίων λίθον, ὑφ' ἑαυτῷ κυλίει." Ἡ δὲ ψυχὴ μου ἀγαλλιάσεται ἐπὶ τῷ Κυρίῳ. (B f. 115) Χρηναί φημι διαμεμνησθαι τῶν λόγων ὧν ἐποίησάμην ἐν ἀρχαῖς τοῦ ψαλμοῦ. Ἐφην γὰρ ὅτι τὸ Χριστοῦ πρόσωπον εἰσκεκόμισται τῆς Ἰουδαίων ἀνοσιότητος, μονονουχὶ κατακεκραγὸς, πλὴν τοὺς τῇ κακῶσει πρέποντας οὐ παραιτούμενον λόγους, ἀνθρωπίνως δὲ μᾶλλον ἢ θεοπρεπῶς διαλεγόμενον πλεισταχοῦ διὰ τὸ τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας μου στήριον. Ἴδου γὰρ ἰδοὺ κἀνθάδε ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ τοῦ Πατρὸς εὐφραίνεσθαι φησὶν, ὡς παρ' αὐτοῦ δηλον ὅτι σεσωσμένος. Εὐρήσομεν δὲ καὶ αὐτούς τοὺς ἀγίους ἀποστόλους, οἳ καὶ αὐτόπται καὶ ὑπῆρέ ται γεγονάσι τοῦ Λόγου, καὶ ταμίαι γνήσιοι τῶν ἱερῶν κηρυγμάτων, ἐγηγέρθαι λέγοντες αὐτὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, δόξαν τε καὶ κυριότητα λα βεῖν, ὑποταγέντων αὐτῷ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. Πάντα τὰ ὀστᾶ μου ἐροῦσι, κ.τ.λ. (B f. 115) Ὅταν τί λέγῃ Χριστὸν ἀνθρωπίνως, τοῦτο ἡμεῖς ἀρπάζομεν εἰς ὄνησιν ἑαυτῶν. Τί δὲ δὴ 69.901 καὶ φησὶν; "Πάντα τὰ ὀστᾶ μου ἐροῦσι· Κύριε, Κύριε, τίς ὅμοιός σοι;" Ὅμοιον ὡσεὶ καὶ ἔφη τυχόν· Ἐξ ὅλης δυνάμεως καὶ ἰσχύος καὶ ἐξ αὐτῶν ὡς περ τῶν ἐκ βάθους μυελῶν ποιήσομαι τὴν ὁμολογίαν· ἀπαράβλητον εἰς ἡμερότητα καὶ φιλανθρωπίαν ἀνα τίθησιν [οἱ] τῷ τῶν ὄλων κρατοῦντι καὶ βασιλεύοντι. Ῥυόμενος πτωχὸν ἐκ χειρὸς στερεωτέρων αὐτοῦ. (B f. 115 b, C f. 73) Γενικὸς ὁ λόγος καὶ ἀληθὴς κατὰ πάντων. Τὸν γὰρ πτωχὸν τῷ πνεύματι. καὶ συνεσταλμένον ἔχοντα τὸ

φρόνημα, καὶ πᾶσαν ἐπὶ Θεῷ θέμενον τὴν ἐλπίδα, καταβιάζονται τε καὶ διαρπάξουσιν, βαρβάρων ἀγρίων ἐπιτηδῶντες δίκην, ἄνδρες ἀλιτήριοι καὶ διαβολικῶν σκευμάτων ὑπουργοί, καὶ δαιμονιώδους μανίας ἐκμεμεστωμένοι· καὶ προσέτι τούτοις καὶ αὐτὴ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ἡ ἀπηνεστάτη πληθὺς. Ἐπιτρίζουσι γὰρ τοὺς ὁδὸν τὰς τοῖς εὐδοκίμειν ἐθέλουσιν, καὶ τοῖς θείοις νόμοις εὐήνιον ὑπέχουσι τὸν αὐχένα. Πλὴν οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ τοῖς δοκοῦν πάντως τὸ τῶν πραγμάτων ἔρχεται πέρας· σώζει γὰρ τοὺς δικαίους ὁ πανσθενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος. Ἀναστάντες μοι μάρτυρες ἄδικοι, ἃ οὐκ ἐγίνωσκον ἠρώτων με. (B f. 115 b) Ἐνταῦθα σαφῶς τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀνοσιότητος διαμνημονεύει Χριστὸς, καὶ τῶν εἰς αὐτὸν πεπαρωνημένων ποιεῖται κατάλογον. Σεσυκοφαντὴ κασιν μὲν γὰρ αὐτὸν Πιλάτῳ προσάγοντες οἱ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταί. Εἰσεκόμισαν γὰρ ψευδομαρτυροῦντάς τινας· "Οὗτος ἔφη, ὅτι Δύναμαι καταλύσαι τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῆσαι αὐτόν." Καὶ αὐτοὶ δὲ τὰς αἰτίας εἰπεῖν ἐξαιτούμενοι δι' ἃς ἐπεφωνοῦντο, "Ἄρα, ἄρα, σταυροῦ αὐτὸν," κατεψεύδοντο λέγοντες, ὅτι "Κωλύει φόρους διδόναι Καίσαρι, καὶ ὅτι ἀνασείει τοὺς ὄχλους." Σεσυκοφαντήκασι δὲ καὶ πρὸ τοῦ τιμίου σταυροῦ, καὶ καθ' ἑτέρους τρόπους· ἔφασκον γὰρ τοῖς ὑπὸ χεῖρα λαοῖς· "Εἰ ἦν οὗτος παρὰ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἂν ἔλυεν τὸ Σάββατον." Διετείνοντο δὲ ὅτι καὶ δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται, φάγον τε καὶ οἰνοπότην, ἐνεργοῦντά τε διὰ τοῦ Βεελζεβούλ, ὠνόμαζον αὐτόν. [Ἄνταπεδίδοσάν μοι πονηρά. Εὐεργετοῦντα γὰρ ἐλοιδόρουν, παρακαλοῦντα πρὸς σωτηρίαν, λίθοις ἔβαλλον αὐτόν, νουθετοῦντα πανσόφως, καὶ ἐμβιβάζοντα ταῖς εἰς εὐσέβειαν ἀποκομιζούσαις τρίβοις, ὕβριζον οἱ τάλανες, καὶ προσέτι καὶ ἐπεβουλεύοντο, ὥστε καὶ ἀτεκνίαν αὐτῷ κατασκευάζειν.] Καὶ ἀτεκνίαν τῆ ψυχῆ μου. (B f. 116 b) Ἔθος τῇ θείᾳ Γραφῇ υἱοὺς ὀνομάζειν κατὰ μαθητείαν τῶν μυσταγωγῶν εἰωθότων τοὺς μυσταγωγουμένους. Καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐπιστέλλων τισίν· "Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ, φησὶν, διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα" καὶ μὴν καὶ Γαλάταις· "Τεκνία, οὐς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ 69.904 μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν." Ὀνομάζοντο δὲ καὶ υἱοὶ τῶν ἀγίων προφητῶν, οἱ κατὰ διάθεσίν τε καὶ μάθησιν οἰκεῖοι καὶ προσεδρεύοντες αὐτοῖς. Ὅτι γὰρ οὐ συνεχώρουν ὑπὸ Χριστοῦ μαθητεύεσθαί τινας οἱ καθηγεῖσθαι λαχόντες τῶν Ἰουδαϊκῶν ταγμάτων, σαφὲς ἂν γένοιτο κἀντεῦθεν ἀκονιτί. Προσεφώνουν μὲν γὰρ, ὡς ἔφην, τοῖς ὄχλοις, ὅτι "Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται;" τί ἀκούετε αὐτοῦ, ἔτυπτον δὲ καὶ τοὺς ἀγίους ἀποστόλους ἐν συνεδρίῳ πολλάκις, ἐγκαλοῦντες αὐτοῖς τὴν μυσταγωγίαν. [Ἐταπεῖνουν ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν. Ὅποιος δὲ ἐστὶν ὁ πένθους τρόπος, παρὰ γε τοῖς τὴν ἀγίαν κατορθοῦν εἰωθόσι ζωὴν, οὗτος ὁ στίχος εὖ μάλα διατρανοῖ. "Ἐταπεῖνουν γὰρ ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν μου," φησί. Καὶ ἐντεῦθεν τὸν τοῦ πένθους παραχρήμα δεικνύει καρπὸν, καὶ τῶν ἀγιοπρεπῶν ἰδρώτων τὴν ὄνησιν.] Ἡ προσευχὴ μου εἰς κόλπον μου ἀποστραφῆσεται. (B f. 117) Ἡ προσευχὴ μου γὰρ, φησὶν, εἰς κόλπον μου ἀποστραφῆσεται, τουτέστιν οὐκ ἄπρακτος οὐδὲ ἀνήνυτος γέγονεν παρὰ Θεῷ, δεκτὴ δὲ μᾶλλον, καὶ οἷον εἰς κόλπον δοθεῖσα τοὺς ἐμούς. Εἰθίς μεθὰ πως ἐν κόλπῳ δέχεσθαι τὰ παρ' ὅτου οὖν προσφερόμενα δῶρα. Ὅτι γὰρ τὰς τῶν ὁσίων ἰκετηρίας προσίεται Θεός, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις; αὐτοῦ λέγοντος ἐναργῶς ποτὲ μὲν, ὅτι, "Κέκραζον πρὸς με καὶ εἰσακούσομαί σου;" ποτὲ δὲ πάλιν ἐκάστῳ τῶν προσαγόντων τὰς ἰκετηρίας· "Ἐτι σοῦ λαλοῦντος ἐρῶ· Ἴδου πάρειμι. (cod. M. f. 55) Ἄντι τοῦ, Προσευχόμενος, ἐδέχομαι παρὰ τοῦ Θεοῦ τὰς αἰτήσεις, καὶ τὸν κόλπον μου ἐπλήρουν. Τοῦτο σημαντικὸν ἂν εἴη τοῦ ἐναπομεῖναι ἐκείνους τῇ ἀμαρτίᾳ· οὐδὲν γὰρ ὠφελήθησαν, φησὶ, τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἀνοίας τὴν προσευχὴν ὥσπερ εἰς ἑαυτὸν ἐπανακάμψαι ποιήσαντες. [Ὡς πλησίον, καὶ ὡς ἀδελφόν. Ἐκάστῳ, φησὶν, οὕτως ἀρέσειν ἐσπούδαζον, ὥστε δοκεῖν εἶναί τινα τῶν ἀγχιστέων καὶ τῶν τεταγμένων εἰς ἀδελφούς.] Διεσχίσθησαν, καὶ οὐ κατηνύγησαν. (B f. 117 b)

Τουτέστιν ἀκαμπῆς ἀπομεμένηκεν καὶ ἀφιλοικτίρμων ὁ νοῦς αὐτοῖς. Πλὴν ἐγὼ, φησὶν, οὐκ ἔγνω. Τί δὲ οὐκ ἔγνω; Τὴν αἰτίαν δηλονότι δι' ἣν αἱ μὲν μάστιγες κατερῆγγυνοντο· οἱ δὲ οὐ κατ' ἠνύγησαν. Οὐδὲν γὰρ, ὡς ἔφην, ἐγκαλεῖν ἔχοντες, ἐπεμαίνοντο τῷ Χριστῷ. Καὶ γοῦν ἔφασκεν ἑναργῶς· "Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; Εἰ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετε μοι;" Οὐκοῦν ἁμαρτίαν ἑαυτοῦ, φησὶν, οὐδεμίαν ἔγνω. Ἐπειράσαν με, ἐξεμυκτήρισάν με μυκτηρισμόν. (B f. 117 b) Ὁ τοῖς εὐαγγελικοῖς συγγράμμασιν ὁμιλῶν, εὐρήσει καὶ τοῦτο τολμήσαντας Ἰουδαίους κατὰ τοῦ καλέσαντος εἰς ζωὴν, δῆλον δὲ ὅτι Χριστοῦ. 69.905 Μυρίας γὰρ καὶ πικρὰς ἐπεσώρευον αὐτῷ τὰς θλίψεις· καὶ προσεῖσαν πλεισταχοῦ, διδάσκαλον μὲν ἀποκαλοῦντες αὐτὸν, ἀρτύοντες δὲ παγίδας καὶ βρόχους. Ἐπέπεμψαν γὰρ ὁμοῦ τοῖς ἰδίοις μαθηταῖς τοὺς Ἡρωδιανούς λέγοντες· "Οἶδαμεν ὅτι ἐν ἀλήθειᾳ τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπου. Ἐξεστὶ δοῦναι φόρους Καίσαρι, ἢ οὐ;" Ποτὲ δὲ καὶ νομικὰς προτάσεις προσάγοντες καὶ φιλομαθείας δόκησιν ἑαυτοῖς περιπλάττοντες ἐζήτουν τι θηρεῦσαι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καθ' ἃ γέγραπται. Ἄλλ' ἤκουον τότε· "Τί με πειράζετε, ὑποκριταί;" Οὐ γὰρ ἦν δύνασθαι λαθεῖν τὸν εἰς καρδίαν ὀρώντα καὶ νεφροῦς, καὶ εἰδὸτα τὰ κεκρυμμένα. Ὅτι δὲ καὶ ἐξεμυκτήρισαν αὐτὸν, χαλεπὸν οὐδὲν ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ γεγραμμένων ἰδεῖν. Ὁ μὲν γὰρ τῶν ὄλων Σωτὴρ καὶ Κύριος· "Ἀμήν, ἀμήν, φησὶν, λέγω ὑμῖν· ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον" προσετίθει δὲ ὅτι "Θάνατον οὐ μὴ ἴδῃ εἰς τὸν αἰῶνα." Οἱ δὲ ὑπήντων σκληροὶ καὶ ἀγέρωχοι, καὶ ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀσυνεσίας οὐ συνιέντες τὸ εἰρημένον, ἀντανίσταντο λέγοντες· "Ἀβραάμ ἀπέθανεν, καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον, καὶ σὺ λέγεις· Ἐάν τις τὸν λόγον μου ἀκούσῃ, θάνατον οὐ μὴ ἴδῃ εἰς τὸν αἰῶνα; τίνα σεαυτὸν ποιεῖς;" [Οὐκοῦν ποτὲ μὲν ἐπειράζον, ποτὲ δὲ καὶ ἐξεμυκτήριζον ἐπιβρύχοντες αὐτῷ τοὺς ὁδόντας, καὶ μανίας διαβολικῆς, καὶ δαιμονιώδους ὠμότητος ἐκμεμεστῶ μένην ἔχοντες τὴν καρδίαν. Ἄλλ', ὦ Κύριε, φησὶ, πότε ἐπόψῃ; Ἄθρει δέ μοι πάλιν κἄν τούτῳ τὸ τῆς ἀνθρωπότητος σχῆμα, καὶ τὸ τῆς κενώσεως μέτρον, εὖ μάλα τετηρημένον· ἵνα πάλιν ὑποτύπωσις ἐπιείκειας αὐτοῦ εὐρίσκηται Χριστός· καίτοι γὰρ δυνάμενος ὡς Θεὸς τὴν ἰσοπαλῆ τοῖς Ἰουδαίκοις τολμήμασιν ἐπιμετρηῆσαι δίκην, τὸ χρῆναι τοῦτο δρᾶν ἀνατίθησι τῷ Πατρὶ, ἵνα καὶ εἰς ἡμᾶς ὀρθῶς λέγηται τὸ διὰ τοῦ θεσπεσίου Παύλου· "Μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοί, ἀλλὰ δότε τόπον ὀργῇ."] Ἀποκατάστησον τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῆς κακουργίας αὐτῶν. (B f. 118) Τῆς Ἰουδαίων ἀνοσιότητος διαμνημονεύσας πανταχοῦ, πλείστα τε ὅσα περὶ τοῦ σωτηρίου πάθους εἰπὼν, εἰσκεκόμικεν ἀναγκαίως διὰ τῆς τῶν προκειμένων ἐννοίας καὶ τὸν περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ἐπ' αὐτοῦ λόγον. Χάριτι μὲν γὰρ Θεοῦ ὑπὲρ παντὸς ἐγεύσατο θανάτου, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Πλὴν οὐ μεμήνηκεν τῷ θανάτῳ κάτοχος. Οὐκ οὖν κἄν εἰ ὁ Πατὴρ ἀποκατασταθῆσαι λέγοιτο, ἀλλ' ἐν Υἱῷ καὶ τοῦτο πεπραχθῆαι φαμέν· σοφία γὰρ ἐστὶ Θεοῦ καὶ δύναμις τοῦ Πατρὸς. Ἀπὸ λεόντων τὴν μονογενῆ μου. (B f. 118 b) Λέοντας φησὶν ἢ τὰς πονηρὰς καὶ ἀντικειμένας δυνάμεις, αἱ μονονουχὶ κατεβρυχήσαντο τοῦ Χριστοῦ· ἢ τάχα που καὶ αὐτοὺς τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγητάς. Οὕτω γὰρ αὐτῶν διαμνημονεῖ 69.08 λέγων διὰ φωνῆς Ἡσαΐου· "Ἐγενήθη ἡ κληρονομία μου ἐμοὶ ὡς λέων ἐν δρυμῶ· ἔδωκεν ἐπ' ἐμὲ τὴν φωνὴν αὐτῆς· διὰ τοῦτο ἐμίσησα αὐτήν." Μονογενῆ γε μὴν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὀνομάζει, τὸ μονογενῆ τιθὲν ἀντὶ τοῦ ἡγαπημένην· αἰεὶ γὰρ πῶς ἐστὶν ἐν ἀγάπῃ πλείστη τὸ μονογενὲς ἐν τέκνοις. Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν Ἐκκλησίᾳ πολλῇ, ἐν λαῷ βαρεῖ αἰνέσω σε. (B f. 118 b) Ἐκκλησίαν ἐν τούτοις μεγάλην τὴν ἐξ ἔθνῶν ὀνομάζει· καὶ μάλα εἰκότως, ὡς ἀναρὶ θμῆτῳ πληθῦσι κομῶσαν, καὶ τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος καὶ κατὰ τοῦτο ὑπερκειμένην. Μεγάλη δὲ καὶ ἐτέρω, ὡς τὴν ἐν Χριστῷ δικαιοσύνην ἔχουσα, καὶ διὰ πολιτείας εὐαγγελικῆς τελειομένη πρὸς

ἀγιασμόν. Ἐν ὑπεροχῇ δὲ τῆς ἐν νόμῳ λατρείας ἢ πνευματικῆ, καὶ τῶν ἐν σκιαῖς ἢ ἀλήθεια· οὐκοῦν τὸ μέγα κατὰ τε πληθὺν νοοῖτ' ἂν εἰκότως, καὶ πρὸς γε τοῦτο κατὰ τὴν ἀρετὴν. –Βαρὺς δὲ λαὸς ὀνομάζεται, ἅτε δὲ καὶ ἀπηλλαγμένος κουφότητος Ἰουδαϊκῆς, καὶ τὸ εὖ παράφορον οὐκ ἔχων, οὔτε μὴν παντὶ ἀνέμῳ περιφερόμενος, βεβηκῶς δὲ μᾶλλον, καὶ τὸ ἀκράδαντον ἐν πίστει τηρῶν· οὐκοῦν καὶ τὸν μέχρις αἵματος ἀγῶνα διήνεγκαν μαρτυροῦντι Χριστῷ, καὶ τετηρήκασιν τὸ γεγραμμένον· "Ἔως θανάτου ἀγώνισαι περὶ τῆς ἀληθείας." Μὴ ἐπιχαρείσάν μοι οἱ ἐχθραίνοντές μοι ἀδίκως. (B f. 119) Πῶς ἂν ἐπέχαιρον Ἰουδαῖοι Χριστῷ, ἢ ποίας ἂν ἐσχέκασιν ἀφορμὰς τῆς κατ' αὐτοῦ θυμῆς, εἰ μεμένηκεν ἐν νεκροῖς; Δηλονότι εἰ καὶ αὐτὸς ἐν ἴσῳ τοῖς ἄλλοις κάτοχος ἐγεγόνει ταῖς ἄδου πύλαις, καὶ μηδεὶς ἦν αὐτοῦ λόγος ἔτι μετὰ τὸ παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν τὰ ἐπὶ τῷ σταυρῷ πάθη. Οἱ μισοῦντές με δωρεάν, καὶ διανεύοντες ὀφθαλμοῖς. (B f. 119) Ἐπ' οὐδενὶ γὰρ ἐδίωκον τὸν Κύριον, τουτέστιν ἀφορμὴν οὐδεμίαν ἐσηκότες κατ' αὐτὸν, δι' ἣν ἐχρῆν ὀρθᾶσθαι μεμισηκότας τοὺς διανεύοντας τοῖς ὀφθαλμοῖς. Περιτυγχάνοντες γὰρ, ὡς ἔφην, αὐτῷ καὶ διδάσκαλον ὀνομάζοντες, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ διδάσκειν ἐν ἀληθείᾳ λέγοντες, διέλεγον ἀλλήλοις κατειρωνευόμενοι πάντως που, καὶ τὴν ὑπόκρισιν ὑπεμφαίνοντες, εἰς ἀπολογίαὶν τοῦ μὴ δοκεῖν ἀληθές τι λέγειν περὶ αὐτοῦ, ὅτι διδάσκαλον ὀνομάζειν ἤθελον. Ὅτι ἐμοὶ μὲν εἰρηνικὰ ἐλάλουν. (B f. 119) Προσιόντες γὰρ, ὡς ἔφην, τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῷ τῶν Φαρισαίων τινές, καὶ φιλομαθείας ὑπόληψιν περιτιθέντες ἑαυτοῖς, εὐφημεῖν ὑπεκρίνοντο, καὶ προσηνεστάτους αὐτῷ προσεκόμιζον λόγους, οὐκ εὐλογοῦντες κατ' ἀλήθειαν, ἀλλ' ἵνα παγιδύσωσιν αὐτὸν καὶ θηρεύσωσιν τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἀλλ' ἠλέγχοντο λέγοντος τοῦ Χριστοῦ· "Τί με πειράζετε, ὑποκριταί;" Εἶδες, Κύριε, μὴ παρασιωπήσης· Κύριε, μὴ ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ. (B f. 119) Αἰτεῖ παρὰ τοῦ Πατρὸς κατὰ τῶν εἰς αὐτὸν πεπαρωνημένων γενέσθαι τὴν κίνησιν. Καὶ μονονουχὶ διαμαρτύρεται λέγων· "Εἶδες, Κύριε, μὴ παρασιωπήσης." Βούλεται γὰρ οὐκ ἔτι μὲν ἐπ' αὐτοῖς ἀνεξικακῆσαι τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, κατεξαναστήναι δὲ ὡσπερ, καὶ συστειλαντα τὴν μακροθυμίαν, αἰτῆσαι δίκας αὐτοῦ τῶν εἰς αὐτὸν οὐχ ὀσίως πλημμελημένων. Καὶ ταῦτά φησιν οὐκ ἀεργῆς ὢν αὐτός· οὐδὲ γὰρ ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν κρίσιν δέδωκεν τῷ Υἱῷ. –(B f. 119 b) Λέγων δὲ τὸ Μὴ ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ, διαδείκνυσιν ἐναργῶς ὅτι πάμμεγα πρὸς σωτηρίαν ἐφόδιον τὸ μόνον ἔχειν παρεστηκότα καὶ συνασπίζοντα τὸν τῶν ὄλων Θεόν. Οἱ γὰρ τούτου λαχόντες τὴν μέθεξιν, πάντη τε καὶ πάντως περιέσσονται τῶν ἐχθρῶν, καὶ τὰς τῶν πολεμούντων αὐτοῖς ἐφόδους διακρούσονται γεννικῶς, καὶ οὐκ ἀνελοῖεν πώποτε γεγονότες ὑπ' αὐτοῖς. Κρῖνόν με, Κύριε, κατὰ τὴν δικαιοσύνην σου. (B f. 119 b) Ἐξήνεγκεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ὅσιον ἐφ' Υἱῷ τὸ κρῖμα· οὐ γὰρ συγκεχώρηκεν ἀκαταλήκτως ἐπιχειρεῖν αὐτῷ τοὺς εἰς αὐτὸν δυσσεβήσαντας, ἔσβεσε δὲ μᾶλλον αὐτῶν τὸν γέλωτα. –Ὡς κρῖμα δίκαιον αἰτεῖ τῆ τοῦ Πατρὸς δικαιοσύνην πρεπωδέστατον τὸ μὴ ἀφεῖναι τοῖς ἀποκτείνασιν αὐτὸν ταῖς κατ' αὐτοῦ θυμῆς ἐντροφᾶν, μήτε μὴν ἐπιγάννυσθαι πεπονθότι, καὶ τοῦτο μέχρι παντός. Μὴ εἴποισαν ἐν καρδίαις αὐτῶν· Εὐγε, εὐγε, τῆ ψυχῇ ἡμῶν· μηδὲ εἴποισαν· Κατεπίομεν αὐτόν. (B f. 119 b) Διὰ τοῦτο ἔσβεσε τῶν Ἰουδαίων ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τὸν γέλωτα, ἵνα μὴ λέγοιεν ἐν ταῖς ἑαυτῶν καρδίαις· "Εὐγε, εὐγε, τῆ ψυχῇ ἡμῶν." Εἰ γὰρ μεμένηκεν ὁ Χριστὸς ἐν μόνῳ τῷ σταυρωθῆναι καὶ ἀποθανεῖν, ἔφασαν ἂν εἰκότως οἱ ἀποκτείναντες αὐτόν· "Εὐγε, εὐγε, τῆ ψυχῇ ἡμῶν," καὶ προσέτι τοῦτο τὸ, "Κατεπίομεν αὐτόν." Ἐπειδὴ δὲ αὐτοὶ μὲν γεγονάσιν ἐν παντὶ κακῷ, κατεμπρηθείσης αὐτῶν ἀπάσης τῆς χώρας καὶ πολέμου δαπανήσαντος τοὺς ἐν αὐτῇ· ὁ δὲ πεπονθὼς δοξάζεται λέγοντος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· "Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς" ἔτι τε πρὸς τοῦτο· "Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς

ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου." πέπτωκεν ἡ τῶν Ἰουδαίων ὄφρυς, εἰς γῆν κατηνέχθη τὸ φρό νημα, καὶ οὐκ ἐπέχαρον αὐτῶ, οὔτε μὴν ἴσχυσαν εἰπεῖν· "Κατεπίομεν αὐτόν." Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθείησαν οἱ θέλοντες τὴν δικαιοσύνην μου. (B f. 120) Οὐδὲν ἦττον τῶν ἐννοιῶν ἡ δύναμις κατὰ παντὸς ὁτουοῦν ἔρχεται τοῦ θέλοντος αὐτοῦ τὴν 69.912 δικαιοσύνην, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγαπῶντες εἰρήνην· οἷς καὶ ἀγαλλιάσιν καὶ εὐφροσύνην δοθῆναι βούλεται, χορηγουμένην δηλονότι δι' αὐτοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Γέγραπται γὰρ περὶ δικαίου παντός· "Ἐπὶ γὰρ κεφαλῆς αὐτῶν αἴνεσις, καὶ εὐφροσύνη καταλή ψεται αὐτούς." Πλὴν ὅποια τίς ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη περὶ ἧς νῦν ὁ λόγος αὐτῶ, ζητητέον. Ἐδόκει μὲν γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων τοῖς ἀρχαιοτέροις λαληθεὶς νόμος, μεσιτεύοντος τοῦ πανσόφου Μωσέως, διδάσκαλος ἡμῖν δικαιοσύνης, πλὴν οὐ τῆς τελεωτέρας. Τοιγάρτοι καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος οὐκ ἄμεμπτον εἶναί φησιν αὐτὴν δευτέρας τύπον, τῆς ἐν Χριστῷ δηλονότι, ἡ διὰ γε τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων εἰσφέρεται, καὶ ἔστιν τελεωτάτη. Ταύτην οὖν ἄρα τὴν δικαιοσύνην οἱ θέ λοντες ἀγαλλιάσαιντο, φησὶν, καὶ εὐφρανθήτωσαν. Οἱ θέλοντες τὴν εἰρήνην τοῦ δούλου αὐτοῦ. (B f. 120 b) Εἰ μὲν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ τίοιντό τινες τὴν πρὸς αὐτὸν εἰρήνην, οὗτοι τοὺς τύπους ἀπολελοιπότες καὶ τὰς ἐν τῷ νόμῳ σκιάς, μετακεχω ρήκασιν εἰς ἀλήθειαν, ἣτις ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη. Τοῦτο διδάσκει λέγων ὁ ἱερώτατος Παῦλος· "Ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἀμαρτωλοί· εἰδότες δὲ ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐν αὐτῷ." Εἰ δὲ ἐξ ἐθνῶν νοοῖντο τυχὸν οἱ κεκλημένοι διὰ τῆς πίστεως, καὶ τοι τὴν εἰρήνην ἠσπάσαντο τὴν πρὸς γε μὴν, φησὶ, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὴν διστῶσαν αὐτοῦ ἀπάτην διαπηδήσαντες καὶ καταλύσαντες τὴν ἔχθραν, καὶ ἐκ μέσου ποιήσαντες τὸ μεσο λαβούν, οἷς καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος προσπεφώνηκεν λέγων· "Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως." Εἰ δὲ δούλον ἑαυτὸν ὀνομάζει Χριστὸς, ταρασέσθω μηδεὶς, ἐννοήσας ὅτι μορφὴν δούλου λαβὼν, καὶ σχήματι εὔρεθεις ὢν ἄνθρωπος, ἔταπείνωσεν ἑαυτόν. Καὶ ἡ γλῶσσά μου μελετήσῃ τὴν δικαιοσύνην σου, ὅλην τὴν ἡμέραν τὸν ἔπαινον σου. (B f. 120 b) Ἄθρει δὴ μοι πάλιν ἐν τούτοις τὸ τῆς ἀνθρωπότητος πρόσωπον εὖ μάλα διαμορφούμενον ἐν Χριστῷ. Ἐπειδὴ γὰρ γέγονεν καθ' ἡμᾶς, ταύτη τοι καὶ σφόδρα εἰκότως ὡς μέτροις ἐμβεβηκῶς τοῖς δουλοπρεπέσιν, ἀνθρωπίνην δικαιοσύνην πληροῦν ἐπαγ γέλλεται. Ἔργον δὲ δικαιοσύνης τῆς καθ' ἡμᾶς τὸ μελέτην ποιεῖσθαι καὶ τοῦτο διηνεκῆ τῷ Θεῷ πρέ πουςαν καὶ ὀφειλομένην δοξολογίαν. –Ἐπαγγέλλεται Χριστὸς καὶ καθάπερ τινὰ θυσίαν πνευματικὴν ἀνακομίζειν τῷ Πατρὶ τὴν δοξολογίαν, κατὰ πᾶσαν ἡμέραν τὸν ἔπαινον αὐτοῦ. Καὶ τοι τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, εἰ τελεῖν ἔλοινο χαριστήρια, βουθὺ τὴν ἐκέλευεν ἡ τοῦ νόμου σκιά, ἢ μηλοσφαγαίαις κεχρηῆσθαι τυχόν, ἢ τρυγόνας προσάγειν, ἢ δύο νεοττοὺς περιστερῶν, λάγανά τε καὶ σεμίδαλιν ἐλαιόδευτον· ἀλλ' οὐκ ἐν Χριστῷ τοὺς τύπους ἔδει κρατοῦντας ὀραῖσθαι.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΕ΄.

Εἰς τὸ τέλος, τῷ δούλῳ Κυρίου τῷ Δαβίδ. (A f. 186, C f. 74 b) Καὶ οὕτω μὲν ἱστορικώτερον, 69.913 ὑψηλότερον δὲ κατηγορίαν ὁ ψαλμὸς περιέχει τῆς ὑπερηφανίας τοῦ λαοῦ Ἰουδαίων, καὶ τῆς κακίας ἔλεγχον, καὶ μὴν ὑμολογίαν τῶν δικαίων κριμάτων, δι' ὧν ἔσωσε τὴν ὑπ' οὐρανὸν ὁ Κύριος· πρὸς δὲ τοῦ τοῖς εὐχαριστίαν πρὸς τὸν Πατέρα ὑπὲρ ὧν εὐηργέτησε διὰ τοῦ Υἱοῦ· ἐφ' ἅπασιν δὲ τούτοις εὐχὴν ἀσφαλιζομένην τοῦ μὴ πεσεῖν εἰς ὑπερηφανίαν. Τὸ μὲν οὖν εἰς τέλος, ὅ τί ποτέ ἐστι, πολλάκις εἴρηται, καὶ φορτικὸν ἴσως τὸ ταυτολογεῖν. Τό γε μὴν ἐπιγε

γράφαι "Τῷ δούλῳ Κυρίου τῷ Δαβίδ," διαδείκνυ σιν ὅτι πρόποι ἂν τὴν ῥῆδὴν ἀνακεῖσθαι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοσεπίου Δαβίδ, ἄτε δὴ καὶ ἀγίῳ γεγονότι καὶ τῆς ἑαυτοῦ διανοίας τὸν ἀυχένα τοῖς θείοις ὑποτιθέντι ζυγοῖς. Ἐφη γὰρ περὶ αὐτοῦ πρὸς τὸν Σαμουὴλ ὁ Θεός· "Εὔρον Δαβίδ τὸν τοῦ Ἰεσσαί, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου." Εἰ δὲ δὴ τις εἶη καὶ ἕτερος δοῦλος Θεοῦ, καὶ πολιτεῖαν ἔχων ἀγιοπρεπῆ, κεχρήσεται καὶ αὐτὸς τῇ τοιαύτῃ προσευχῇ πρὸς τὸν Θεόν· περιέχει γὰρ αὐτῆς ἡ δὴ ναιμὶς ψόγον μὲν τῶν ὀλοτρόπως κεκλικότων εἰς τὸ πλημμελεῖν. Εἶτα τὴν τοῦ Θεοῦ γαληνότητα τοῖς αὐτῇ πρόποιουσιν ἐπαίνοις στεφανοῖ, καὶ καθίστησιν ἐραστὰς τῆς παρ' αὐτοῦ μεγαλοδωρεᾶς τοὺς μονοτρόπως αὐτῷ δουλεύοντας καὶ τὴν οἰκείαν αὐτῷ ζωὴν ἀνατεθεικότας. Πρὸς δὲ τῷ τέλει, τὰ τοῖς παρανόμοις συμβησόμενα δηλοῖ· συνελαύνων πανταχόθεν ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς ἐντευξομένους, εἰς ὁσίαν καὶ ἀβέβηλον ζωὴν. Ἄρχεται δὲ οὕτως τῆς προσευχῆς. Φησὶν ὁ παράνομος τοῦ ἁμαρτάνειν ἐν ἑαυτῷ· οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. (A f. 186 b, B f. 121, C f. 75) Τουτέστιν ἡγεῖται μηδένα βλέπειν αὐτοῦ τὰ βουλευόμενα· ἄπαξ δὲ προθέμενος τοῦ παρανομεῖν, ἔξω τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὸν τοῦ Θεοῦ τίθεται φόβον. Φαμέν δὲ εἶναι παράνομον τὸν τοῖς θείοις νόμοις εἰς ἅπαν ἀπειρηκότα, ὡς μηδὲ εἶναι θέλειν αὐτοῦ, ἀγέρωχον δὲ παντελῶς καὶ ἐξίτηλον διαβιώναι ζωὴν, καὶ οἷον ἀμεταστρεπτὴν τρέχουσαν εἰς πέταυρον ἄδου, καὶ εἰς παγίδα θανάτου. Τῶν οὕτω βιοῦν εἰωθότων μέμνηταί που τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν, οὕτω τέ φησιν περὶ ἐκάστου· "Λέγει δὲ Κυρίῳ· Ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ, εἰδέναι ὁδοὺς σου οὐ βούλομαι." Ὁ τοιοῦτος τετύφλωται, φησὶ, καὶ τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασι τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον οὐχ' ὀρᾷ, δι' οὐπὲρ ἂν γένοιτο θερμὴ μὲν ἔφεσις εἰς ἀγαθοῦργίαν, ἄμαχος δὲ τις καὶ δυσάντητος προθυμία πρὸς γὰρ τὸ χρῆναι βιώναι λαμπρῶς. Οἱ γὰρ ἀφοβίαν Θεοῦ νοσοῦντες, οὐδὲν μὲν εἶδος κακίας ὀκνοῦσι· κρύπτουσι δὲ ὑπὸ φόβου πολλάκις ἢ αἰσχύνῃ τῷ πλησίον κωλυόμενοι ταύτην ἐξαγαγεῖν. 69.916 Ὅτι ἐδόλωσεν ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἐτέραν ἀποδίδωσι πρόφασιν τῆς ἀρτίως ἡμῖν εἰ ρημένης νόσου. Οὐ γὰρ πεπόρευται, φησὶ, μετὰ ἀληθείας ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο γὰρ, "Ἐδόλωσε," κατασημαίνειν ἂν, οἰμαί που. Ἀκολουθεῖ δὲ πλειστάκις τοῦ παρανομεῖν εἰωθόσι, καὶ βούλεσθαι τινὰ δόξαν ἔχειν ἐπιεικείας ἐν ὀφθαλμοῖς ἀνθρώπων, καὶ ὑποκρίνεσθαι μὲν τὸ εἶναι χρηστοί, δόλον δὲ ὡσπερ καὶ ἀπάτην ἐργάζεσθαι, οὐχ ὅπερ εἰσὶ κατὰ ἀλήθειαν ὀρᾶσθαι ζητῶντες, ὑποκλέπτοντες δὲ μᾶλλον τῆς ἐπιεικείας τὴν δόξαν. Ἰδοὺ δ' ἂν τις τοιοῦτον καὶ δι' ὧν αἰσχύνηται τὸ δοκεῖν εἶναι κακός, τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς τὸ ἀτερπὲς καθορίζοντα. Εἰ γὰρ οἶδεν ὅτι κοσμεῖ ἢ ἁμαρτία, πῶς αὐτὴν ἡγεῖται φευκτὴν; Εἰ δὲ τοῖς ἰδίῳ τρόποις ἐπερυθριά, ψηφοφορεῖ καθ' ἑαυτοῦ τῆς παρανομίας τὰ ἐγκλήματα. Δεῖ δὴ οὖν ἄρα βιοῦν ἡμᾶς ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ Θεοῦ δίχα δόλου παντός, ἵν' εὐρεθῶμεν κατὰ τὸν μακάριον Ναθαναὴλ, περὶ οὗ φησιν ὁ Σωτὴρ· "Ἴδε ἀληθῶς Ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστιν." Τοῦ εὐρεῖν τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ καὶ μισῆσαι. (B f. 121 b) Εἰ ἔσχεν ἐν ὀφθαλμοῖς τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον, εὔρεν ἂν τὴν ἀνομίαν ἑαυτοῦ, καὶ ἐμίσησεν αὐτὴν, ὥστε καὶ ἀποφοιτῆσαι μὲν τῆς εἰς τὰ φαῦλα ῥοπῆς, μεθορμισθῆναι δὲ πρὸς ἀγαθοῦργίαν, καὶ οἷον ἐκ βυθοῦ κακῶν ἀνενεγκεῖν δύνασθαι πρὸς ἀγαθὴν καὶ φιλάρετον ἔξιν τε καὶ ζωὴν. Οὐκ ἠβουλήθη συνιέναι τοῦ ἀγαθῦναι. (B f. 121 b) Πάμμεγα πρὸς ἐγκλήματος δύναμιν τὸ μηδὲ ἀνασχέσθαι μαθεῖν τινὰ τρόπον χρηστός ἂν καὶ ἀγαθουργός· καὶ ἀπόδειξις ἂν εἶη σαφῆς τοῦ κατολισθῆναι εἰς πυθμένα φαυλότητος τὸν κατώτατον, μηδὲ ὅσον εἰπεῖν κἂν γοῦν ἄκρω δακτύλῳ θέλειν ἀποθίγειν μαθημάτων τῶν ἱερῶν, δι' ὧν ἂν τις ἐν ἑαυτῷ συλλέξαιτο τὴν ἐφ' ἅπασιν τοῖς ἀρίστοις ἡμᾶς ἀποκομίζουσαν ἐπιστήμην. Ἀπαίδευτος οὖν ὁ παράνομος, καὶ μαθημάτων τῶν εἰς σωτηρίαν καὶ ζωὴν ἀμέτοχος παντελῶς. Τὰ ῥήματα τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀνομία καὶ δόλος. (C f. 75) Οὐ γλώσση κέχρηται σοφῇ τε καὶ ἐπιστῇ μόνι, καὶ θύρας ἐχούσῃ καὶ μοχλῶν,

ἀθυροστομεῖ δὲ οὕτως καὶ κίβδηλον πανταχοῦ ποιεῖται τὸν λόγον, ὡς ἐπίμεστον ὀρᾶσθαι καὶ ἀνομίας καὶ δόλου· ἀνομίας μὲν, ὡς ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων δι' ἃς ἐπήγαγον ὕβρεις Χριστῶ· δόλου δὲ, ὅτι καὶ παγιδεύειν αὐτὸν βουλόμενοι, χρηστοῖς προσήεσαν λόγοις. Ἀνομίαν ἐλογίσατο ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ. (B f. 121 b) Οἱ μὲν γὰρ τοῖς ἱεροῖς εἴκοντες νόμοις, οἱ καυχήμασιν ἁγιοπρεπέσιν ἐνιδροῦν εἰωθότες, οἱ τὴν εὐκλεᾶ καὶ ἀκατάψεκτον διαβιοῦντες ζωὴν, καὶ ταῖς καθηκούσαις δοξολογίαις τὸν ἀπάντων Σωτῆρα καταγεραίρουν· "Μεσονύκτιον γὰρ, φησὶν, ἐξηγεῖ ρόμην τοῦ ἐξομολογεῖσθαι σοι ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου," ἤγουν ταῖς θείαις περιτυγχάνον 69.917 τες Γραφαῖς, εὐωδίας πάσης πνευματικῆς τὸν οἰκεῖον ἀναπιμπλώσι νοῦν, καὶ τὰς ἐφ' ἅπασιν τοῖς ἀγαθοῖς περιεργάζονται τρίβους, καὶ ἀναζητοῦσι λεπτῶς τίνα δὲ τρόπον γένοιτ' ἂν ἑαυτῶν ἀμείνους, τρέχοντες εἰς εἶδησιν ἐπεικειᾶς τε ὁμοῦ καὶ λαμπρότητος ἁγιοπρεποῦς. Οἱ δὲ γε φαῦλοι καὶ παράνομοι τὸν τῆς ἡσυχίας καιρὸν δαπανῶσιν εἰς πονηρίας, καὶ ταῖς εἰς πᾶν ὀτιοῦν τῶν φαύλων διασκέψεσιν τὴν ἑαυτῶν καρδίαν καταμολύνοντες, τὸν τῶν ἐκτόπων ἐννοιῶν καρπὸν, μονονουχὶ διαυγαζούσης αὐτοῖς ἡμέρας, ἐκφέρουσιν· παρίστανται γὰρ ὀδῶ οὐκ ἀγαθῇ. Παρέστη πάση ὀδῶ οὐκ ἀγαθῇ. (B f. 122) Προήκει δὲ φαυλότητος εἰς τοῦτο αὐτοῖς ὁ νοῦς, ὥστε μηδὲ προσοχθῆσαι τῇ κακίᾳ πώποτε. Οὐ γὰρ γεγόνασιν μισηταὶ τῶν ἐκτόπων οἱ παρανομεῖν εἰωθότες· οὐ γὰρ ἂν ἔδρασαν αὐτὰ μισεῖν εἰρημένοι. Κύριε, ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ ἔλεός σου, καὶ ἡ ἀλήθειά σου ἕως τῶν νεφελῶν. (A f. 188, B f. 122, C f. 75) Τινὲς δὲ ἀκούσαντες ὅτι "Ἡ ἀλήθειά σου ἕως τῶν νεφελῶν," καὶ ἅπα τηθέντες ἐντεῦθεν, ἀπρονόητα τὰ ὑπὸ σελήνην ἀπεφῆναντο· ὧν ἔστι καὶ Ἀριστοτέλης. Ἄλλ' οὕτω μὲν τινες τὸ τῆς ἱστορίας φεύγοντες πάχος, εἰς τροπολογίας ἀναβαίνουσιν, οὐρανοὺς μὲν λέγοντες τοὺς ἐν οὐρανοῖς ἀγγέλους, νεφέλας δὲ τοὺς προφήτας, ὄρη δὲ Θεοῦ λογικὰς καὶ ὑψηλὰς δυνάμεις, ἢ τοὺς ἡμέρους ὑψοῦ κατ' ἀρετὴν ἀνθρώπου. Ἄλλ' ἐν γε τοῖς προκειμένοις, οὐκ ἐπὶ καιροῦ τὰ τοιαῦτα νοηθεῖεν. Οὐ γὰρ ἐν μόνοις τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις ἔστι τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, οὔτε μὴν ἐν μόνοις τοῖς ἐν ὕψει γενομένοις κατ' ἀρετὴν ἢ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη γίνεται, ἀλλ' εἰς πᾶν τας ἀνθρώπους ἢ τῆς θείας ἡμερότητος ἐκτείνεται χάρις. Ἐν δὲ τῷ οὐρανῷ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἕως τῶν νεφελῶν τὴν ἀλήθειαν ἦρθαί φησιν, εἰκέναι δὲ καὶ ὄρεσι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, ἵνα τὸ ὑψηλὸν καὶ ὑπερημένον καὶ ὑπερκείμενον νοῶμεν διὰ τῶν ὠνο μασμένων. Τί γὰρ ὑψηλότερον οὐρανοῦ καὶ νεφῶν καὶ ὀρῶν; Ὁ δὲ κατασκευάζει, τοιοῦτόν ἐστιν· Ὁ ἐλεήμων, φησὶ, καὶ ἀληθινὸς καὶ δίκαιος οὐ κατοικεῖ ἐπίσταται μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ ὡς ἀληθινὸς μισεῖ τοὺς δόλον ἔχοντας εἰς νοῦν, καὶ ἀπάτη συντεθεράμμενους. Καὶ ὡς δικαιοσύνην ἔχων, ἥτις φιλονεικεῖ τοῖς λίαν ἡρμένοις τῶν ὀρῶν, ἐποίσει πάντως τοῖς μὲν ἀγαθοῖς τὴν αὐτοῖς πρέπουσαν τῶν χαρισμάτων διανομήν, τοῖς δ' αὖ πονηροῖς τὴν ἰσορροπὸν δίκην. Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις, Κύριε. (A f. 188 b, C f. 75 b) Καὶ ἐνταῦθα δὲ τι ὁμοίον ἐστὶ τοῦ Παύλου· ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλε τῶν δύο λαῶν τὴν σωτηρίαν διηγῆσασθαι, οἱ καὶ σημαίνονται διὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κτηνῶν, ἀνθρώπων μὲν τῶν 69.920 ἐξ Ἰσραὴλ ὡς κατηγουμένων ἐκ τοῦ νόμου καὶ νοῦν τῶν τὰ διαφέροντα, κτηνῶν δὲ ὡς ἀλογωτέρων τῶν ἐξ ἐθνῶν. Παιδευθέντες γὰρ οἱ ἐξ Ἰουδαίων τὸ μυστήριον διὰ νόμου καὶ προφητῶν, ἐξέπεσον· οἱ δὲ οὐδέποτε ἀκηκοότες οἱ ἐξ ἐθνῶν, προσελήφθησαν. Τούτου χάριν εἶρηκεν ὁ Δαβίδ· "Τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή," ἤγουν ἀκατάληπτα καὶ ἀζήτητα παντελῶς· τὸ γὰρ τοι πολυπραγμονεῖν ἐλέσθαι τὰ ὑπὲρ νοῦν τὸν ἀνθρώπινον, ἐπισηφάλας καὶ ἐπιζήμιον. Γέγραπται γοῦν· "Βαθυτέρα σου μὴ ζήτηι" καὶ πάλιν· "Μὴ σοφίζου περιττὰ, μήποτε ἐκπλαγῆς." (B f. 123) Τῆς τοῦ Θεοῦ γαληνότητος τὸ ὑπερφερές, καὶ τῆς ἡμερότητος τὴν ἀπαραβλήτον ὑπεροχὴν κὰν τούτῳ δὴ πάλιν ἔνεστιν ἰδεῖν. Καὶ γοῦν τὴν παρ' ἑαυτοῦ φειδῶ νέμειν ἀξιοῖ πᾶσι τοῖς παρ' αὐτοῦ γεγονόσιν, καὶ οὐχὶ μόνον

άνθρωποις, ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐτοῖς ἀλόγοις τῶν ζώων. Ἔφη γάρ που καὶ πρὸς τὸν θεσπέσιον Ἰωνᾶν· "Σὺ ἐφείσω ὑπὲρ τῆς κολοκύνθης, ὑπὲρ ἧς οὐκ ἐκακοπάθησας οὐδὲ ἐκοπίασας, ἢ ὑπὸ νύκτα ἀπώλετο· ἐγὼ οὐ φείσομαι ὑπὲρ Νινευῆ τῆς πόλεως τῆς μεγάλης, ἐν ἧ κατοικοῦσιν πλείους ἢ δώδεκα μυριάδες ἀνδρῶν, οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν δεξιὰν αὐτῶν ἢ ἀριστερὰν αὐτῶν, καὶ κτήνη πολλά;" Θαυμάζεται δὲ καὶ διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος λύρας, ὡς ἐξανατέλλων χόρτον τοῖς κτήνεσιν καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων. Ναὶ μὴν τὸν ἐπὶ τῷ Σαββάτῳ τιθεὶς νόμον, καὶ τὴν τοῦ χρῆναι παντελῶς ἐργάζεσθαι μηδὲν, διατρανῶν αἰτίαν, Ἵνα ἀναπαύσῃται, φησὶν, ὁ παῖς σου, καὶ ἡ παιδίσκη σου, καὶ τὸ ὑποζύγιόν σου, καὶ πᾶν κτήνός σου. Εἰ δὲ δοκεῖ πως τοῖς εἰρημένοις ἀντιφέρεσθαι τὸ διὰ τῆς τοῦ Παύλου φωνῆς εἰρημένον· "Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ;" φαμέν, ὅτι τὰς ἐν τῷ νόμῳ σκιάς ἀναίρειν ἀκόλουθον ὠδινούσας τὴν ἀλήθειαν, οὔτε μὴν ἀφιλοικτίρμονα νομίζουσιν εἶναι τὸν τῶν ὄλων Δημιουργόν. Ὡς ἐπλήθυνας τὸ ἔλεός σου, ὁ Θεός. (B f. 123) Ὅτε Θεὸς ὢν ὁ Λόγος ἐπέλαμψεν τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων, καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀπάντων σωτηρίας ὑπέμεινε θάνατον, δῆλον δὲ ὅτι τὸν κατὰ σάρκα, τότε καὶ πεπλήθυνται τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Οὐ γὰρ ἔτι μόνον ἐλυτρώσατο τὸν Ἰσραὴλ καθὰ πάλαι διὰ Μωσέως, ἀλλ' εἰς πάντας ἀνθρώπους ἢ τῆς σωτηρίας ἐκτέταται χάρις, σαγηνεύουσα διὰ τῆς πίστεως εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας καὶ τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος Θεοῦ, καὶ προσοικειοῦσα δι' ἀγιασμοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Ἐν σκέπη τῶν πτερυγῶν σου ἐλπιούσιν. (B f. 123) Γεγόναμεν τοίνυν ὑπὸ πτέρυγας, ἥτοι σκέπην τὴν ὑπὸ Χριστῷ, ὥστε λέγειν ἡμᾶς τὸ ἐν τῷ Ἄσματι τῶν ἁσμάτων· "Ἐν τῇ σκιά αὐτοῦ ἐπεθύμησα, καὶ ἐκάθισα." Καὶ αὐτὸς δὴ πού φησιν ὁ 69.921 Σωτήρ· "Ἐγὼ ὡς ἄρκευθος πυκάζουσα." Γεγόνασί γε μὴν ὑπὸ πτέρυγας αὐτοῦ. Πεπλήθυνται καὶ τὸ ἔλεος κατὰ τοὺς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένους τρόπους. Ἐν τῷ φωτί σου ὀψόμεθα φῶς. (A f. 10) Εἰ φῶς ἐστὶν ἐκ φωτὸς τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, πότε οὐκ ἦν ἐν τῷ Πατρὶ τὸ φῶς αὐτοῦ; Ὡς γὰρ ἀχώριστον τοῦ πυρὸς τὸ φωτίζειν, οὕτω καὶ τοῦ Πατρὸς τὸ ἐξ αὐτοῦ γεννώμενον φῶς. Παράτεινον τὸ ἔλεός σου τοῖς γινώσκουσί σε. (A f. 10, B f. 124) Λιτὴν ἀνατείνει τὴν ὑπὲρ τῶν ἀγαπώντων τὸν Κύριον καὶ τὴν αὐτοῦ ἐπεγνωκότων ἐπιφάνειαν. Οἷς καὶ πρόποι ἂν τὸ ἐν παντὶ γενέσθαι καλῶ καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ χαρίσμασιν ἐντροφᾶν· τοῖς μὲν οὖν γινώσκουσιν αὐτὸν, παρατείνεσθαι τὸ ἔλεος παρακαλεῖ· τοῖς δὲ τὴν καρδίαν εὐθέσι, τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ καθ' ἣν αὐτοῖς τὰ πρὸς ἀξίαν ἀπονεμηθήσεται. Εἶεν δ' ἂν οὐχ' ἕτεροι παρὰ τοὺς πρώτους οἱ δεύτεροι· τουτέστι παρὰ τοὺς γινώσκοντας οἱ εὐθεῖς. Ἐπεταὶ γὰρ τῇ παρὰ Θεοῦ γνώσει τὸ καὶ εὐθῆ τὴν διάνοιαν ἔχειν, τουτέστι κατ' οὐδένα τρόπον διεστραμμένην. (C f. 76) Οἱ μὲν τὴν γνῶσιν μόνην ἔχοντες, τουτέστι τὴν πίστιν, ἐλέω δικαιοῦνται καὶ σώζονται· οἱ δὲ καὶ τὸ εὐθὲς ἐν ταῖς πράξεσι, τὸν τῆς δικαιοσύνης ἀπολαμβάνουσι στέφανον, ἥτοι τῆς ὀσίας ψήφου. Μὴ ἐλθέτω μοι ποῦς ὑπερηφανείας. (A f. 190 b) Ἐξω τοῦ πάθους ἀξιῶ γενέσθαι. Ὅμοιον ὡσεὶ λέγοι· Παρατείνοντός σου τὸ ἔλεος εἰς ἐμὲ τὸν γινώσκοντά σε, καὶ τὴν δικαιοσύνην ἥτοι τὴν ὀσίαν ψήφον ὀρέγοντος, μὴ κατολισθήσαιμί ποτε πρὸς τοῦτο σκαιότητος ἐννοιῶν, ὡς μέγα φρονεῖν ἐλέσθαι καὶ βαδίζειν ἐν ὑπεροψίᾳ, καὶ τὴν οὕτως ἐπισφαλῶς ἔχουσαν ἰέναι τρίβον. Μὴ δὲ παρακινησάτω με τῆς παρὰ σοὶ στάσεως πρᾶξις ἄτοπος. Καὶ χεὶρ ἁμαρτωλοῦ μὴ σαλεύσοι με. (B f. 124 b) Χεὶρ ἁμαρτωλοῦ διαβολικὴ ἐνέργεια· χεὶρ ἁμαρτωλοῦ ἢ τοῦ πλεονέκτου· χεὶρ ἁμαρτωλοῦ ἢ τοῦ δῶρα διδόντος ἐπὶ φθορᾷ καὶ λαμβάνοντος· χεὶρ ἁμαρτωλοῦ ἢ τοῦ ἱερέως τοὺς ἀναξίους τῷ θυσιαστηρίῳ προσάγοντος. Ὑπὸ ταύτης τῆς χειρὸς μὴ σαλευθῆναι, τουτέστι μὴ παρατραπήναι, καὶ ἡμεῖς προσευξώμεθα· χρεὶ γὰρ ἐδραίους καὶ ἀσαλεύτους ἐν τῇ δικαιοσύνῃ, κἂν παρανομῶσιν ἄλλοι, τοὺς νήφοντας κτᾶσθαι. Ἐκεῖ ἔπεσον πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. (A f. 10 b, C f. 76, Κυρίλλου καὶ Χρυσοστόμου.) Τὸ ἐκεῖ εἶπεν ἀντὶ τοῦ Ἀποστόλου τούτου τοῦ πράγματος, τουτέστι τῆς ὑπερηφανείας· ἢ καὶ ἀντὶ τοῦ

Ὅπου, ὡς εἶναι τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· Μὴ γενοίμην ἐκεῖ ἔνθα οἱ σαλευθέντες πίπτουσι, καὶ πεσόντες ἐξ ὠθοῦνται, καὶ ἐξωσθέντες οὐκέτι ἐπανελθεῖν δυνήσονται. Ἦ ἐκεῖ, τουτέστιν ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ, κατὰ τό· "Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμός." 69.924 Ἐξώσθησαν, καὶ οὐ μὴ δύνωνται στήναι. (B f. 124 b) Δεῖ δὴ οὖν ἄρα προσιόντας Θεῶ τῶν μὲν ἀγαθῶν ποιεῖσθαι τὴν αἴτησιν, παραιτεῖσθαι δὲ καὶ τὸ ἀλῶναι ψυχικοῖς ἀρρώστημασιν, καὶ τὸ ὑπὸ χεῖρα γενέσθαι δαιμονικὴν τὴν αἰεὶ σαλεύουσαν καὶ τοὺς ἐστάναι δοκοῦντας εἰ ῥαθυμοῦντες εὐρίσκοιντο, καὶ οὐκ ἔωσαν στήναι τοὺς διὰ πλείστην ὄσσην ἀσέβειαν ἐξωσθέντας παρὰ Θεῶ· ὃ δὴ πέπονθεν ὁ κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ πεπαρώνηκεν γὰρ ἀφορήτως εἰς τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Χριστόν.

ΨΑΛΜΟΣ Λς

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. (A f. 190 b) Ἦθικός ἐστὶν ὁ ψαλμὸς καὶ θεραπευτικὴν ἡμῶν τῆς ψυχῆς διδασκαλίαν περιέχων, εἰς ηγοούμενος τῷ νέῳ λαῷ ἀποχὴν μὲν τῶν πονηρῶν, ἐπιτήδευσιν δὲ τῶν ἀγαθῶν, ἐξ ἐκατέρων πείθων ἕκ τε τῆς τοῖς ἀγαθοῖς ἀποκειμένης ἐλπίδος, ἕκ τε τῆς τοῖς πονηροῖς τεταμιευμένης κολάσεως. Ἀνακείσεται μὲν τοι τῷ Δαβίδ μονονουχὶ κατεπάδοντι τοῖς ὄρ θότῃτος ἐρασταῖς καὶ παροτρύνοντι αὐτοὺς εἰς τὸ μεταποιεῖσθαι προθύμως τῆς οὐκ ἀθαυμάστου ζωῆς. Ποιεῖ δὲ τοῦτο ἐπὶ καιροῦ· ἐν μὲν γὰρ τῷ τετελε σμένῳ ψαλμῷ πλείστη γέγονε κατάρρησις παντὸς πα ρανόμου· ἐν δὲ τῷ προκειμένῳ νουθεσίαν ἡμῖν εἰς κομίζει, ἀποφέρουσαν μὲν τῆς πρὸς ἐκείνους ταυ τοεργίας, ἀναβιβάζουσαν δὲ πρὸς τὸ ἄμεινον. [Οὐ γὰρ τοι φαίην ἂν εἶναί πως ἀξιοζήλωτα τοῖς ἐθέλουσι ζῆν ἀγιοπρεπῶς τὴν τῶν πονηρευομένων πρόσκαιρον εὐημερίαν. Ἐννοεῖν δὲ χρὴ μᾶλλον, εἰς οἶον αὐτοῖς ἐκβήσεται πέρασ, τὸ διαβιοῦν ἐλέσθαι κακῶς, καὶ ἀπάδειν τῷ Θεῷ] Μὴ παραζήλου ἐν πονηρευομένοις, μηδὲ ζήλου τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν. (A f. 191) Μήτε πάλιν μιμοῦ ἢ μακάριζε τοὺς τοιοῦτους εὐθηνοῦντας ὄρων· πρὸς ὀλίγον γὰρ ἂν θοῦντες, ξηραίνονται· πᾶσα γὰρ σὰρξ χόρτος. Τί οὖν ἔχουσι ζηλωτὸν οἵτινες πρὸς ὀλίγον ἀνθήσαντες, αὔριον εἰς κλίβανον βάλλονται, καθ' ἃ φησὶν ὁ Σω τῆρ; Οὐ γὰρ τοι φαίην ἂν εἶναί πως ἀξιοζήλωτον τοῖς ἐθέλουσι ζῆν ἀγιοπρεπῶς τὴν τῶν πονηρευομένων πρόσκαιρον εὐημερίαν· ἐννοεῖν δὲ χρὴ μᾶλλον, εἰς οἶον αὐτοῖς ἐκβήσεται πέρασ τὸ διαβιοῦν ἐλέσθαι κακῶς, καὶ ἀπάδειν τῷ Θεῷ. Μὴ τοίνυν ζήλου τοὺς τοιοῦτους, φησὶν, μὴ δὲ κατερεθίζου πρὸς μίμησιν τῶν φιλαμαρτημόνων. Κἂν εἰ δοκοῖεν ἔχειν τὰς ἐν τῷ παρόντι βίῳ τρυφὰς, κἂν ἴδῃς ἀσεβῆ εὐ πράττοντα, φεῦγε τὴν ἰσοτροπίαν, εἰς τὰ ἐσόμενα βλέπων· οὐ γὰρ ἐν τούτοις ἔσται διηνεκῶς τὰ πράγματα. Διὸ ἐπάγει· Ὅτι ὡσεὶ χόρτος ταχὺ ἀποξηρανθήσονται. (A f. 191 b) Παραινεῖ φεύγειν πονηρίαν, ἔκπτωσιν εἶναι παντὸς ἀγαθοῦ, ταύτης ὑπογράφων τὸ τέλος. Τί δὲ οὕτως εὐμάραντον ὡς χόρτος ἀγροῦ, καὶ λα 69.925 χάνου φύσις; Βραχὺ γὰρ πως ἀνθήσαντα τὰ τοιάδε μαραίνεται. Οὕτω πού φησι περὶ τῶν ἐν κόσμῳ λαμπρῶν· Γενηθήτωσαν ὡσεὶ χόρτος δωμαίων· οἱ γὰρ ἐν δώμασι τικτόμενοι τῶν χόρτων, ρίζαν οὐκ ἔχοντες, ἄκαρποί τέ εἰσι καὶ πρὸς μαρασμὸν ἐτοιμὸ τεροὶ διὰ τοῦτο. –Οὐ δεῖ τοίνυν ταῦτα ζηλοῦν, ὧν τὰ μὲν ἐπ' ἀτιμίᾳ ρίπτεται, τὰ δὲ πυρὶ παραδίδονται, τῆς ἀκμῆς τῆς προσκαίρου παυσάμενα, ὡς τὰ τῆς χλόης λάχανα, ἃ τὴν χρῆσιν ἐν τῷ χλοάζειν ἔχουσι· τούτοις γὰρ ἢ τῶν ἀνθρώπων εὐπραγία, διὰ τὸ σαθρὸν καὶ πρόσκαιρον ἔοικε· καὶ ὅτι πῦρ αὐ τὴν τὸ τῆς γεέννης ἐκδέχεται. Ἀγιοπρεπὲς δὲ ζηλοῦν ἐκείνους, οἷς ἂν ἔποιτο διηνεκῆς ἢ παρὰ Θεοῦ δόξα τῆ τῶν ἀνδραγαθημάτων φιλονεικοῦσα λαμ πρότητι. Ἔλπισον ἐπὶ Κύριον, καὶ ποίει χρηστότητα, καὶ κατασκήνου τὴν γῆν. (A f. 191 b, B f. 125 b, C f. 76 b) Τουτέστιν Ἀγάπησον τὸ εὐδοκιμεῖν, δίψησον τῶν ἱερῶν χαρι σμάτων τὴν κτῆσιν, ἀγάπησον τὰ τοῖς ἀγίοις

τετη ρημένα καὶ παρὰ Θεῶ τεθησαυρισμένα. Ἡ τὸ μὲν κατασκήνου τέθεικεν ἀντὶ τοῦ κατα σκηνώσεις, Γῆν δὲ ἐκείνην λέγει τὴν τοῖς πράεσιν ἐπηγγελμένην δηλονότι, ἐν ἧ γεγονώς ποιμανθήσῃ, φησὶν, ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐτῆς. Πλοῦτος δὲ τῆς τῶν πράεων γῆς, ἥτοι τῆς ἄνω πόλεως ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἢ τῶν θείων χαρισμάτων ἀμφιλαφῆς χορηγία, καὶ τὸ τελείως ἔχον ἐν τούτοις. Τάχα δὲ σκηνῇ ἀπεικάζει τὸν πρόσκαιρον βίον, καὶ βούλεται ἡμᾶς χρᾶσθαι αὐτῷ ὡς σκηνῇ κατὰ πάροδον, κυριεύοντας αὐτοῦ οὐ κυριευομένους ὑπ' αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὸ συμφέρον οὐ πρὸς ἡδονὰς ἀποχρωμένους· οὕτω γὰρ ποιμανθῆ σόμεθα ὑπὸ ποιμένι καλῷ. Εἴ τις πλοῦτός ἐστιν ἐν ἀνθρώποις θείων δογμάτων, τοῦτον καρπούμενοι, ὥστε λέγειν· "Κύριος ποιμαίνει με καὶ οὐδὲν με ὑστερήσει." Κατατρύφησον τοῦ Κυρίου. (B f. 126) Οἱ δὲ κατατρυφῶντες Χριστοῦ, καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ χαρισμάτων ἔμπλεω τὴν διάνοιαν ἔχοντες, εἰς πέρας ἐνηνεγμένων τῶν ἀγαθῶν θελημάτων αὐτοῦ, γυμνήν καὶ ἀναμφίστονον τῷ Θεῷ τὴν ἑαυτῶν δεικνῦσιν ὁδὸν, τουτέστι τῆς πολιτείας τὸν τρόπον. [Τρυφῆ τοιγαροῦν, ὡς ἔφη, τὸ ἔνοιον ἔχει τὸν τὰ πάντα ζωογονοῦντα τοῦ Θεοῦ Λόγον, τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς, τὸν ἐξ οὐρανοῦ καταβάλλοντα, καὶ ζωὴν διδοῦντα τῷ κόσμῳ. Αὐτὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς, λήψονται πάντες τὰ αἰτήματα τῆς ἑαυτῶν καρδίας, τότε δυνήσονται καὶ ἀποκαλύπτειν αὐτῷ τὴν ὁδὸν αὐτῶν. Ἐποπτεύει μὲν γὰρ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τὴν τῶν σεβομένων αὐτὸν εὐαγῆ πολιτείαν, ἀποστρέφεται τὴν τῶν οὐκ ὀρθῶς διαζῆν ἐλομένων.] Ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδὸν σου, καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτὸν, κ.τ.λ. (A f. 192 b, C f. 76 b) Ἔσο, φησὶ, φανερὸς τὴν ἀρέσκουσαν αὐτῷ βαδίζων ὁδὸν, τουτέστι γυμνήν καὶ ἀναμφίστονον τῷ Θεῷ τὴν σεαυτοῦ δεικνῦσιν πολιτείαν. Αὐτὸς δὲ τί ποιήσει; Ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐμφανῆ καταστήσει. καὶ οἷον περίοπτον ἀποφανεῖ, λαθεῖν οὐκ ἔων τῆς σῆς εὐζωΐας τὸ κάλλος. Ἔσται γὰρ ἅπασιν ἐναργῆς ἢ δικαιοσύνη σου δίκην φωτὸς ἀνα λάμπουσα, φωτὸς μεσημβρινοῦ· μεσημβρία γὰρ μὴ ὀνομάζεται τῆς ἡμέρας αὐτὸ τὸ μεσαίτατον· καὶ σε κρινεῖ ἄξιον εἶναι φωτὸς ἐκεῖ. Ὑποτάγηθι τῷ Κυρίῳ καὶ ἰκέτευσον αὐτόν. (A f. 193, B f. 126) Αὐτὸς μὲν σε ἄξιον φωτὸς ἀποδείξει ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, σὺ δὲ ἐνταῦθα ὑποτάγηθι αὐτῷ. Δύο δὲ ταῦτα τίθησιν ἀγιοπρεπῆ κατορθώματα καὶ οἷον ἀλλήλων ἐχόμενα, τὸ ὑποτάσσεσθαι φημι τῷ Κυρίῳ, καὶ τὸ ἰκετεύειν αὐτόν· ἐκάτερον δὲ αὐτῶν πρόποι ἂν ταῖς ὅτι μάλιστα τῶν ἀγίων ἰκετεΐαις, καὶ τοῖς τὴν χρηστότητα μελετᾶν εἰωθόσιν. Ἐν μὲν γὰρ τῷ ὑποτάττεσθαι Κυρίῳ ἀπάσης ἐντολῆς νοεῖται πλήρωσις· ἥκει [al. cod. εἴκει] γὰρ τοῖς αὐτοῦ νόμοις καὶ τρυφερὸν, καὶ εὐήνιον ὑποφέρει τὸν ἀυχένα, ὁ θελήμασι τοῖς δεσποτικοῖς ἐνευδοκῶν, ἀλλὰ μὴ ἀπειθείας καταδεχόμενος ὑπομένειν γραφήν. Ἐν δὲ τῷ ἰκετεύειν αὐτόν, τὸ δοξολογεῖν ἐστὶ, καὶ τὰς εὐρύθμους ἀναφέρειν ὠδὰς συμπεπλεγμένης εὐχῆς, καὶ οἷον τινος νοητοῦ θυμιάματος τῆς τῶν ἔργων φαιδρότητος, συνευδοκίᾳ παρὰ Θεῷ. Ὑποταγὴν οὖν ἐνταῦθα λέγει, τὴν τῶν κακῶν ἀναχώρησιν· οὐ δεῖς γὰρ ἀμαρτάνων ὑποτέτακται τῷ Κυρίῳ. Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς, καὶ ἐγκατάλιπε θυμόν. (A f. 193 b, B f. 126 b) Ἐπωφελεῖς τὸ παράγγελμα, καὶ τοῖς ὑποτεταγμένοις Θεῷ πρεπωδέστατον. Χρὴ γὰρ, φησὶ, πράους τε αὐτοῦς ὑπάρχειν καὶ εὐμάλα καθεστηκότας, καὶ ἀταραξίαν ἔχοντας εἰς νοῦν, ἀγαπῶντάς τε διαπαντὸς τὴν ἀπό γε τῆς μακροθυμίας εὐδίαν, καὶ τῶν ἐξ ὀργῆς κυμάτων ἀποφοιτᾶν. Γέγραπται γὰρ ὅτι Ὀργὴ ἀπόλλυσιν καὶ φρονίμους. Καὶ πάλιν· "Ἄνῃρ δὲ θυμώδης οὐκ εὐσχήμων." Τῶν γὰρ παθῶν τινὰ μὲν οὐ πίπτει εἰς πολλοὺς, ἀλλὰ καὶ οἱ τυχόντες ἀπέβαλον αὐτὰ προκόπτοντες· τὸ δὲ μιᾶρον τοῦτο πάθος ἢ ὀργὴ, ἐκκαίει καὶ τοὺς δοκοῦντας εἶναι φρονίμους· καὶ ταρασσει, οὐ τινὰ μὲν, τινὰ δὲ οὐ, ἀλλὰ κινδυνεύω λέγειν πάντας ἀνθρώπους, παρὲξ τοῦ τελείου, ἐάν ποτε εὐρεθῇ τις τέλειος. Μὴ παραζήλου ὥστε πονηρεύεσθαι, ὅτι οἱ πονηροὶ ρεούμενοι ἐξολοθρευθήσονται. (A f. 193 b) Λεγέσθω καὶ παρὰ Δαβὶδ τὰ τοῦ Παύλου, ὅτι "Τὰ αὐτὰ λέγειν ὑμῖν, ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρὸν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές." Οὐ γὰρ ἔχει κόρον παρὰ

γε τοῖς φιλομαθέσι, τὸ πλειστάκις εἰς νοῦν τοὺς περὶ τῶν αὐτῶν ὀνησιφόρους εἰσοικίζεσθαι λόγους. Τοῦτό τοι καὶ νῦν ὁ Ψάλλων ἐργάζεται, ἄνω τε καὶ κάτω ἀνακυκλῶν τὸ σοφὸν δὴ τοῦτο καὶ ἀξιάκουστον ἄκουσμα· τὸ Μὴ παραζήλου, φημί, ὥστε πονηρεῦεσθαι, ἵνα μὴ ὀλόρριζος ἐκ γῆς ἀπολῆ· καὶ γὰρ οἱ πονηρεῦ ὄμενοι ἐξολοθρευθήσονται ἐν τῷ αἰῶνι, δηλαδὴ τῷ μέλλοντι. Ἐξολοθρευθῆναι δὲ ἐστὶ, τὸ ἐκπεσεῖν Θεοῦ. 69.929 Ἴδιον μὲν τοι κακὸν ἐστὶν ἡ πονηρία παρὰ τὰς λοιπὰς ἀμαρτίας· ἔνθεν θαυμασίως ὁ λόγος, ἄλλον μὲν εἶπε τὸν ἀμαρτωλὸν, ἄλλον δὲ τὸν πονηρόν· "Σύν τριψον τὸν βραχίονα τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ πονηροῦ." Ὁρίσαντο δὲ τινες τὴν πονηρίαν οὐκ ἀγεννῶς εἶναι ἐκούσιον κακοποιίαν· ἄλλο γὰρ ἐστὶ κατὰ ἄγνοιαν κακοποιεῖν καὶ οἶονεὶ νικώμενον, καὶ ἄλλο αὐτὸ τοῦτο θέλειν κακῶς ποιῆσαι· ὅπερ ἐστὶ καὶ πονηρία, δι' ἣν καὶ ὁ διάβολος πονηρὸς λέγεται. Οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Κύριον, αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. (A f. 193 b, B f. 126 b) Ἐπειδὴ εἰώθαμέν πως αἰετῶν μὲν πονηρῶν ἀφίστασθαι, τῷ τοῦ κολάζεσθαι δέει συνωθούμενοι πρὸς τὸ ἄμεινον, ἐφέσει δὲ τῶν παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων συνελαύνεσθαι εἰς τὸ διαζῆν ἐννόμως, διὰ τοῦτο δείξας ὁ Ψάλλων ὀλέθριον τῶν πονηρευομένων τὸ τέλος, ἐπάγει ὅτι οἱ τὸν Κύριον ὑπομένοντες, τουτέστιν οἱ διὰ καρτερίας καὶ ὑπομονῆς τὸν εὐδόκιμον κατορθοῦντες βίον, κληρονομήσουσι τὴν γῆν· ἥτις οὐκ ἐστὶ μέρος ταύτης τῆς γῆς τῆς ὑπὸ κατάραν γενομένης, ἣν ἐν λύπαις ἐσθίει πάσας τὰς ἡμέρας αὐτοῦ ὁ ἐργαζόμενος αὐτήν, ἀλλὰ γῆν ἐκείνην τὴν τοῖς ἀγίοις ἠὔρεπισμένην. Κληρὸς γὰρ αὐτοῖς ἡ τῶν ἀγίων καλλιπολις, ἡ ἱερά τε καὶ ἄνω. Ἐκεῖ γὰρ τοῖς τῶν ἀγγέλων συνέσονται χοροῖς, δοξολογοῦντες ἀκαταλήκτως τὸν κληροδοτήσαντα Θεὸν, καὶ τῶν ὑπὲρ λόγον αὐτοῖς χαρισμάτων χορηγὸν γεγονότα. Ὡσπερ δὲ ἐστὶν ὁ Σωτὴρ, σοφία, λόγος, εἰρήνη καὶ δικαιοσύνη, οὕτως καὶ ὑπομονή. Γέγραπται γάρ· "Καὶ νῦν τίς ἡ ὑπομονή μου; οὐχὶ Κύριος;" Ἀφ' οὗ ἀρύεσθαι ἐστὶ καὶ λαμβάνειν πάντα ἃ λέγεται εἶναι κατὰ τὰς Γραφὰς ὁ Χριστός. Ὡς γὰρ μετοχῇ αὐτοῦ δίκαιοι γινόμεθα καὶ σοφοὶ καὶ εἰρηνεύομεν, οὕτως καὶ μετοχῇ αὐτοῦ ὑπομένομεν· ἡσύχαζε οὖν ὑπομένων καὶ ἐκδεχόμενος τὸν Θεὸν, μὴ ταραττόμενος τοῖς παροῦσι. Καὶ ἔτι ὀλίγον καὶ οὐ μὴ ὑπάρξη ὁ ἀμαρτωλός. (A f. 194) Ἔτι βραχὺ, καὶ οὐκ ἂν ἴδης ὑπάρχοντα τὸν ἀμαρτωλόν· καταληφθήσεται γὰρ τῷ τῆς ζωῆς τέλει, καὶ ὁμοῦ τῇ σαρκὶ συναπεμπολήσει ταῦτα, ὅσα περ ἐδόκει κεκτηθῆσθαι χρηστά. Βραχὺς γὰρ λίαν ὁ ἀνθρώπου βίος, καὶ ὁ τῆς ἐν σώματι ζωῆς συνέσταται χρόνος. Οὐκοῦν οὔτε αὐτὸς ὁ τῷ τῆς ζωῆς τέλει κατειλημμένος τὸν ἑαυτοῦ τόπον ὄψεται· μεταχωρήσει γὰρ πάντως εἰς ἄδου, οὔτε μὴν οἱ ζῶντες ἔτι τὸν αὐτοῦ ἐπιγνώσονται τόπον. (B f. 127 b) Οἱ φρονοῦντες τὰ κοσμικὰ, καὶ τῇ τοῦ παρόντος βίου τύρβῃ τὸν ἑαυτῶν ἐνδήσαντες νοῦν, καὶ βρόχοις ἐνειλημμένοι τῆς ἐπαράτου φιλοσαρκίας, αἰετῶς ἐπιμεμήνασιν τοῖς τὸν εὐαγῆ καὶ ἀπόλεκτον διαβιοῦσι βίον, καὶ ἐχθρόν ἠγοῦνται τῆς δικαιοσύνης τὸν ἐραστήν. Οἱ δὲ πρᾶεῖς κληρονομήσουσι γῆν. (A f. 194) Οἰκονομικώτατα δὲ λίαν ὁ Δαβὶδ ἀντιπαρεξάγει ταῖς τῶν παρανόμων κολάσεσι, τὰ τῶν ἀγίων γέρα. Ἀκονᾶ γὰρ διὰ τούτων αὐτοὺς εἰς ἔφε 69.32 σιν εὐανδρίας πνευματικῆς, δι' ἧς ἂν γένοιτο κατορθοῦν πάντα τρόπον ἀρετῆς. Ταύτη τοι φησὶν· "Οἱ δὲ πρᾶεῖς κληρονομήσουσι γῆν," τὴν ἄνω δηλαδὴ. Καὶ κατατρυφήσουσιν ἐπὶ πλήθει εἰρήνης. (A f. 194 b) Ποῖον ἂν νοοῖτο τῆς εἰρήνης τὸ πλήθος τῆς τοῖς πρᾶεσιν ἐπηγγελμένης, ἄξιον ἰδεῖν· Φαμέν οὖν ὅτι ζῶντες μὲν ἔτι μετὰ σωμάτων ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ οἱ ἄγιοι πλείστην ὄσσην πολέμων ὑπομένουσιν ἔφοδον, τοῦτο μὲν τῆς σαρκὸς πανέμφυτον τῆς ἀμαρτίας ἀρρωστούσης νόμον, καὶ κατεξανισταμένης αἰετῶς τοῦ πνεύματος· ταῦτα γὰρ ἀντίκειται ἀλλήλοις· "Συνήδομαι γὰρ, φησὶ, τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου" τοῦτο δὲ καὶ τῶν κοσμοκρατόρων τοῦ αἰῶνος τούτου, κατασωρευόντων αὐτοῖς πολέμους αἰετῶς καὶ μάχας, τοῦτο δὲ καὶ τῶν

άνοσιων αίρετικῶν άνθεστηκότων αύτοῖς. Ούκοῦν ἔως εἰσὶν ἐν τῷδε τῷ βίῳ οἱ ἅγιοι, πολλοὶ λίαν οἱ μαχόμενοι· γεγονόσι γε μὴν εἰς τὴν τοῖς πραέ σιν ἠύτρεπισμένην γῆν, ὑπάρξει πλήθος εἰρήνης. Νοήσεις δὲ πλήθος εἰρήνης, ἀπάθειαν ψυχῆς μετὰ γνώσεως τῶν ὄντων ἀληθῶς. Παρατηρήσεται ὁ ἀμαρτωλὸς τὸν δίκαιον, καὶ βρῦξει ἐπ' αὐτὸν τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ, κ.τ.λ. (A f. 194 b, B f. 127 b) Τοῦτο διδάσκει λέγων ὁ Ψάλλων ἐν τούτοις, ὅτι παρατηρήσεται ὁ ἀμαρτωλὸς τὸν δίκαιον, τουτέστιν φιλέχθρως διακεείμενος ὁ φαῦ λος καιροφυλακήσει πολλάκις τάχα πως τὸν δίκαιον λοχήσας ἐλεῖν δυνηθῆ· ἐπιτρίζει γὰρ αὐτῷ τοὺς ὀδόν τας ἀεί. Πλὴν ὁ Κύριος γέλωτος ἄξιον ἀποφαίνει· προβλέπει γὰρ ὅτι ἤξει ἡ ἡμέρα αὐτοῦ ἡ τελευταία πάντως, καθ' ἣν ἐκποδῶν ἔσται πεσῶν εἰς θάνατον. (A f. 194 b) Ἡ τάχα που φορτικὸν αὐτοῖς καὶ δύσοιστον εἶναι δοκεῖ τὸ διὰ τῆς ἐκείνων ἐπιεικείας κατακρίνεσθαι δοκεῖν, ὅτι μὴ τῶν ἀρίστων καὶ αὐτοὶ γεγονάσιν ἔρασταί. Τὸ δὲ βρῦξει τοὺς ὀδόντας, οὐ πάντως ἐπὶ τοῦ σώματος ἀκουστέον, ἀλλὰ σιωπὴν μὲν ἀπὸ φωνῆς, κραυγὴν δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ λογιζομένην κατὰ τοῦ δικαίου πονηρά. Πλὴν ὁ μὲν ἀμαρτωλὸς μέμνηε κατὰ τῶν δικαίων· ὁ δὲ Κύριος διαγαλᾷ τὰς κατ' αὐτῶν ἐπιβουλάς τῶν ἀμαρτωλῶν, εἰδὼς ὡς ἔστησεν ἡμέραν, καθ' ἣν τοῖς μὲν ἀποδώσει τὴν αἰῶ νιον ζωὴν, τοῖς δὲ τὴν αἰώνιον κόλασιν. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ διαβόλου ληφθῆναι πρόσφορον. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἀμαρτωλὸς, ὁ βρῦχων τοὺς ὀδόντας κατὰ τῶν ἀγίων, ὃς εἰς γέλωτα τέτακται· παίζεται γὰρ παρὰ τῶν δικαίων ἠττώμενος· ἤξει δὴ ἡ ἡμέρα καθ' ἣν εἰς τὸ ἠτοιμασμένον αὐτῷ πῦρ πεμφθήσεται. Τοῦ καταβαλεῖν πτωχὸν καὶ πένητα. (B f. 127 b) Σκοπὸς τῷ ἀμαρτωλῷ οὐχ ἵνα τινὰ τῶν ἀδικησάντων αὐτὸν ἀμύνηται, ἢ κατὰ τι ὄλως προσκεκρουκότων αὐτῷ, καὶ προφάσεις τῷ πολέμῳ δεδωκότων εὐλόγους, ἀλλ' ἵνα καταβάλῃ πτωχὸν καὶ πένητα, καὶ ἀποσφάζει τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ. Πτωχὸν δὲ καὶ πένητά φησιν, τὸν ἐπιεικῆ καὶ μετριόφρονα καὶ φιλοκομπίας ἀμείνω, καὶ ταπεινὸν τῇ καρδίᾳ. Τὸν τοιοῦτον δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ πτωχὸν ἔφη τῷ 69.933 πνεύματι, καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἄξιον εἶναί φησιν· μάλιστα γὰρ κατὰ τῶν πενήτων οἱ συκοφάν ται στρατεύονται. Ἔτι δὲ καὶ κατὰ τῶν δικαίων τῶν εὐθῆ τὴν γλῶσσαν ἐχόντων οἱ παράνομοι, βασκαίνον τες αὐτῶν τῇ δικαιοσύνῃ, καταδιαβολὰς καθάπερ ῥομφαίας ὀπλίζουν εἰώθασιν. Ἡ ῥομφαία αὐτῶν εἰσέλθοι εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν. (A f. 195 b) Ταῦτα, φησὶ, πεπόνθασιν οἱ πονηροὶ δαίμονες, ἃ ποιήσιν τοῖς ἀγίοις ἐπεβούλευσαν. Καὶ τοῖς ἀγίοις δὲ ἐπιμεμήνασι μὲν οἱ φιλαμαρτήμονες, καὶ τὸ τῆς βασκανίας τόξον ἐντείνουσι κατ' αὐτῶν, καὶ τὴν τῆς ἑαυτῶν σκαϊότητος ἀπογυμνοῦσι ῥομφαίαν, οὐδένα τρόπον ἐπιβουλής ἑῶντες ἀνεπιτήδευ τον· ἀλλ' οἷον διὰ πάσης ἐρχόμενοι δυσσεβείας, τὰς ὀσίας πολιορκοῦσι ψυχάς. Τίνα δὲ τρόπον αὐτοὺς ἀντ ἀμύνεσθαι χρή, καὶ ὅπως ὑπαντιάζειν, ἐντεῦθεν μαθησόμεθα. Τὰ ὄπλα ἡμῶν οὐ σαρκικά· καὶ ἐν σαρκὶ περιπατοῦντες, οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα. Ἄλλ' οὐδὲ τὴν τῶν ἀμαρτωλῶν ἀνοσιότητα μιμησόμεθα· οὐ γὰρ ὡς ἐκεῖνοι ἐντενοῦμεν τόξα καὶ ἡμεῖς, ἢ ξίφος ἀπογυμνώσομεν· ἐσόμεθα δὲ μαχομένων ἀμείνους καὶ τὴν βελτίῳ ψῆφον ἀποισόμεθα, Θεῷ προσφεύγοντες, καὶ χεῖρας ὀσίας ἀνατείνοντες, χεῖρά τε τὴν ἀεὶ σώζουσαν ὑποτρέχοντες, καὶ τὸν παναλκῆ καὶ ἄτρεπτον καλοῦντες εἰς ἐπικουρίαν, λέγοντες περὶ εἰσέλθοι εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν." Κρεῖσσον ὀλίγον τῷ δικαίῳ, ὑπὲρ πλοῦτον ἀμαρτωλῶν πολύν. (A f. 196, B f. 128) Εὐτεχνέστατα καὶ νῦν ἔξυφαί νει τὴν ὑφήγησιν. Ἀντιπαρεξάγει γὰρ ὡσπερ καὶ ἐκ παραλλήλου τίθησι τὰ τε τῶν ἀμαρτωλῶν ἠττήματα καὶ τῶν δικαίων τὰ πλεονεκτήματα, πανταχοῦ τὴν ἀρετὴν ἀποφαίνων ἔγκαρπον, ἀνόνητον δὲ τὸν εἰκαῖον τοῦ βίου περισπασμὸν καὶ τὴν ἐπάρατον ζωὴν. Πλουτεῖ μὲν γὰρ, φησὶν, ὁ ἀμαρτωλὸς ἔσθ' ὅτε, καὶ ταῖς ἐντεῦθεν ἐμπλατύνεται τρυφαῖς, καὶ μεγαλοφρονεῖ δόξαν ἔχων εὐμάραντον, καὶ σάρκα παιίνων, πλέον ἔχων οὐδὲν τοῦ τοῖς γηῖνοις ἐφήδεσθαι. Ὁ δὲ γε πτωχὸς τῇ καρδίᾳ καὶ δικαιοσύνης ἔραστῆς, ἀπάντων τῶν τοιούτων ἀποφοιτᾷ, καὶ τὴν ἐπιεικῆ

καὶ σώφρονα πτωχείαν ἀγαπᾶ. Ἄλλὰ κρείττον τοῦτο αὐτῷ ὑπὲρ πλοῦτον ἀμαρτωλοῦ πολύν. Ὅτι βραχίονες ἀμαρτωλῶν συντριβήσονται, ὑπο στηρίζει δὲ τοὺς δικαίους ὁ Κύριος. (A f. 196, B f. 128) Ὅτι ἄμισθον μὲν τοῖς φιλαμαρτήμοσι τὸ πλουτεῖν καὶ ὀλέθριον [cod. b. Ὅτι δὲ ἀνόνητον μὲν τοῖς φιλαμαρτήμοσι τὸ πλουτεῖν, ἢ καὶ ἄμεινον καὶ ἀληθὲς εἶπεῖν, τῆς ἐσχάτης πρόξε νον δίκης], τό γε μὴν τῶν δικαίων ὀλιγαρκὲς ἔγκαρ πον καὶ ἀρέσκον Θεῷ, ἐντεῦθεν δείκνυται. Καρπὸς μὲν γὰρ, φησὶ, τοῦ τῶν ἀνόμων πλοῦτου, συντριβὴ καὶ ἰσχύος ἀπάσης ἀπόθεσις· δηλοῖ γὰρ, οἶμαι, τοῦτο τῶν βραχιόνων ἢ συντριβὴ, τῆς γε μὴν αὐταρκειᾶς τὸ ὑποστηρίζεσθαι παρὰ Θεοῦ· ἀνέχει γὰρ τοὺς δι καίους, καὶ ἀκράδαντον αὐτοῖς νέμει τὴν εὐθυμίαν, καὶ ἀκατάσειστον ἔχουσι τὸ εὐημερεῖν, παραλύοντος 69.936 οὐδενὸς ἢ κομίσει δυναμένου πρὸς τὸ ἐναντίον. "Τὴν γὰρ χεῖρα τὴν ὑψηλὴν, τίς ἀποστρέψει;" κατὰ τὸ γεγραμμένον. Γινώσκει Κύριος τὰς ὁδοὺς τῶν ἀμώμων. (A. f.196 b, B f. 128, K f. 76) Κατὰ τὰς Γραφὰς ὁ Κύριος μόνον τὰ καλὰ γινώσκει, ἀγνοεῖ δὲ τὰ κακὰ, ὡς ἀνάξια ὄντα τῆς γνώσεως αὐτοῦ. Διὸ ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ τὰς ὁδοὺς τῶν ἀμώμων ἀστείας οὔσας· τὸ δὲ γινώσκει, ἐνταῦθα εἴρηται ἀντὶ τοῦ Ἀποδέχεται καὶ τιμᾶ, εἴτουν ἀγαπᾶ, καὶ ἐφορᾶν ἀξιοῖ. Ἐπεὶ πῶς οὐχ ἅπασιν ἐναργὲς, ὅτι καὶ τὰς τῶν φιλαμαρτημόνων εἶδεν ὁδοὺς, λανθάνει δὲ αὐτὸν παντελῶς οὐδέν; Οὐκοῦν ἢ γνώσις ἐν τούτοις τὴν ἀνάκρασιν καὶ οἰκειότητα σημαίνει. Εἰώθαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς τοῖς προσκρούουσι λέγειν τὸ, Οὐκ οἶδά σε, πολλάκις, οὐχ ὡς ἀγνοοῦντες πάντως, ἀλλ' ὡς τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης καὶ σχέσεως ἀλλοτριοῦν ἐθέλοντες. Οἶδε τοίνυν τὰς τῶν ἀγίων ὁδοὺς καὶ πρά ξεις, τουτέστιν ἐφορᾶ αὐτὰς ἀσμένως· εἰσὶ γὰρ ἀγα θαὶ καὶ παντὸς ἐπαίνου μεσταί. Οὐ καταισχυνηθήσονται ἐν καιρῷ πονηρῷ. (A f. 196 b, B f. 128 b) Πονηρὸν ἐν τούτοις ὄνο μάζει καιρὸν τῶν διωγμῶν καὶ τῶν περιστάσεων ἦτοι τῶν πειρασμῶν. Οὕτω γὰρ που καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος ἐπιστέλλει τισὶν, ποτὲ μὲν· "Ὅτι ὁ καιρὸς πονηρὸς ἐστίν·" ποτὲ δὲ πάλιν· "Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν." Ὅταν τοίνυν καιρῷ πονηρῷ περιπταίωσιν, φησὶν, οὐ καταισχυνηθήσονται πεσόντες εἰς τὸ πλημμελές, καὶ τῆς πρε πούσης αὐτοῖς εὐκοσμίας ἐξολισθήσαντες· χαριεῖται γὰρ αὐτοῖς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς τὴν ἀπάντων τῶν ἀρί στων μητέρα καὶ τροφὸν καρτερίαν καὶ ὑπομονήν. Ἡ τάχα Κληρονομήσουσι τὰς ἐπαγγελίας οἱ δίκαιοι. καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως οὐ καταισχυνηθήσονται, ὅταν οἱ μὲν εἰς ζωὴν ἀνίστανται, οἱ δὲ εἰς ὄνειδισμόν καὶ αἰσχύνην αἰώνιον. Καὶ ἐν ἡμέραις λιμοῦ χορτασθήσονται. (A f. 197, B f 128 b) Συνίεμεν δὲ καὶ τοῦτο κατὰ τοιόνδε τινὰ τρόπον. Ἔοικεν γὰρ πῶς ὁ λόγος δι' αἰνίγματος ὑποδηλοῦν, ὅτι ἐν καιρῷ θλίψεως αὐτοὶ τὸ τῆς ἄνωθεν εὐημερίας ἔξουσι πλάτος· τὸ μὲν γὰρ Ἐν ἡμέραις λιμοῦ χορτάζεσθαι, κατασημαίνει τι τοιοῦτον. Πλὴν εἰ βούλοιτό τις καὶ ἐτέρως τὴν τοῦ στίχου διάνοιαν ἐκλαβεῖν, ἐκεῖνο συνήσης· εὐρήσομεν γὰρ τὸν τῶν ὅλων Θεὸν πλεισταχοῦ μὲν τοῖς τῆς ἀνο μίας ἐρασταῖς ἀποστρέφειν ἐπιφέροντα καὶ μαθημά των λιμὸν ἱερῶν. Εἴρηται γοῦν παρ' αὐτοῦ, πεπα ρωνηκότων οὐ φορητῶς τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ· "Ἴδου ἐγὼ ἐπάγω λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν, οὐ λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦ σαι λόγον Κυρίου." Ἄλλ' ἐπενήνεκται μὲν τοῖς προσκεκρουκόσιν ὁ τῶν ἱερῶν μαθημάτων λιμὸς, οὐ μὴν ἔτι καὶ τοῖς τῶν θείων ἐνταλμάτων ἐπιμε ληταῖς· ἀλλὰ κατὰ τὸν καιρὸν τῶν διωγμῶν ἐκ λειπόντων τῶν διδασκάλων, αὐτὸς ὁ Κύριος τῷ ἑαυτοῦ πνεύματι θρέψει τοὺς εἰς αὐτὸν πεπιστευ κότας. 69.937 Ὅτι οἱ ἀμαρτωλοὶ ἀπολοῦνται, οἱ δὲ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου ἅμα τῷ δοξασθῆναι αὐτοὺς καὶ ὑψω θῆναι, ἐκλείποντες ὡσεὶ καπνὸς ἐξέλιπον. (A f. 197, B f. 128 b) Ἀντιπαράτιθισι πάλιν ταῖς τῶν δικαίων τιμαῖς τὰ τοῖς φιλαμαρτήμοσι συμβησόμενα κατὰ καιροὺς ἐκ θείας ὀργῆς· εἶεν δ' ἂν οἶμαι ταυτὶ τὰ εἰς ἐσχάτην αὐτοὺς κατακομίζοντα συμφο ράν. Εἰ γὰρ καὶ δόξειαν ἔσθ' ὅτε πράττειν δεξιῶς κατὰ γε τὸν ἐνεστηκότα καιρὸν, τρυφῶντες δηλονότι καὶ ταῖς παρὰ πάντων εὐφημίαις

αὐτοῦ θελήσει. (A f. 198 b, B f. 130) Ἄμεινον δὲ ἴσως νοεῖν ὅτι ὁ Κύριος θελήσει τὴν ὁδὸν τοῦ ἀνθρώπου, τουτέστι, ποιήσει θελητὴν καὶ ἀποδέξεται. Ὡσπερ γὰρ ἀνεθελήτους ἔχει τὰς τῶν παρανόμων ὁδοὺς, οὕτω ποιεῖται θελητὰς τὰς τῶν ἀγαθουργεῖν ἡρημένων. Ὁ δὲ ἀρέσκει Θεῶ, τοῦτό που πάντως ἐστὶ καὶ ἐξαίρετον καὶ παντὸς ἐπαίνου μεστόν· οὐ γὰρ ἂν ἠθέλησε Θεὸς τὸ μὴ οὕτως ἔχον. Ὅταν πέση οὐ καταρῶραχθήσεται, ὅτι Κύριος ἂν τιστηρίζει χεῖρα αὐτοῦ. (A f. 198 b, B f. 130) Εἰ καὶ συμβῆ, φησὶν, ὀλίγον τι παρασφαλῆναι τὸν δίκαιον, οὐκ ἀδικηθήσεται· ἀλλ' οἷα γενναιότατος ἀθλητῆς ἐκβιασθεῖς, καὶ πρὸς ὀλίγον ἐνδοῦς, παραχρήμα ἑαυτὸν ἀναλήψεται. Διὰ τί; Ὅτι ἔχει τὸν Θεὸν ἀντιστηρίζοντα· τοῦτο γὰρ τοῖς δίκαιοις ἀεὶ ὁ Θεὸς κατανεύει, ταῖς ἀνθρωπίναις μικροψυχίαις ἀπονέμων τὸν ἔλεον. "Ἐπτάκις γὰρ, φησὶ, πεσεῖται ὁ δίκαιος καὶ ἀναστήσεται·" δεῖ γὰρ ὥσπερ ἐκ κυμάτων ἀνανήχασθαι φιλεῖν τοὺς πλεονεξίαν ἔσθ' ὅτε διαβολικὴν ὑπομείναντας, καὶ τι βραχὺ παραπταί 69.941 σαντας. Οὐ γὰρ πᾶσα ἀμαρτία πρὸς θάνατον, καθ' ἃ γέγραπται. Οὐκοῦν εἴ τι πάθοι τοιοῦτον ὁ δίκαιος, ἀντιστηρίζει Θεὸς, τὴν αὐτοῦ χεῖρα προτείνων τὴν ἀνέχουσαν πρὸς τὸ εὖ εἶναι· ἥς οὐκ ἐπαμυνούσης, ἀτονήσει πᾶς νοῦς· ἀντιστηριζούσης δὲ καὶ διακρατούσης φιλαγάθως, εὐτονήσει πάντως τὸ ἀσθενὲς καὶ ἀνανήξεται τὸ βεβαπτισμένον. Νεώτερος ἐγενόμην, καὶ γὰρ ἐγήρασα, καὶ οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον. (A f. 199, B f. 130) Ἀξιόχρεως τῶν λεγομένων ὁ μάρτυς, ἄτε δὴ καὶ ὑπάρχων πνευματοφόρος, καὶ τῆ τῆς προφητείας χάριτι στεφανούμενος, καὶ ὡς ἐν μήκει χρόνου διὰ πολλῆς ἐλάσας πραγμάτων πείρας, ὁ μεμάθηκεν ἀκριβῶς, ταῖς παρ' αὐτοῦ ψήφοις διακυροῦν εὖ μάλα βεβουλημένος· Ἐκ νεότητος, φησὶν, εἰς δεῦρο, γεγήρακα γὰρ, οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἔλεεῖ καὶ δανεῖζει ὁ δίκαιος. (A f. 200) Καὶ ἑτέρως δὲ δανεῖζει ὁ δίκαιος τὰ ἐν ἠθικαῖς ἐντολαῖς, ἐπὶ τῷ τοὺς εἰληφότας δι' ἔργων τὸν καρπὸν ἀποδοῦναι τοῦ δάνους. Καρποὶ γε μὴν τῶν ἀγαθῶν δανεισμάτων ἔψονται παρὰ Θεοῦ τοῖς δεδανεικόσιν αὐτῷ, τὸ μῆτε αὐτοὺς ἐγκαταλειφθῆναι πώποτε διὰ τὸ εἶναι κοινωνικοὺς καὶ εὐμεταδότους, μῆτε τὸ σπέρμα αὐτῶν, ἥτοι τοὺς ἐξ αὐτῶν υἱοὺς ἢ κατὰ σάρκα νοουμένους, ἢ κατὰ μαθητείαν καὶ ταυτοεργίας, δεδεῆσθαι τῶν ἀναγκαίων εἰς ζωὴν, ἀλλὰ τῆς θείας αὐτοῦς εὐλογίας μετεσχηκέναι. Ἐκκλινὸν ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσον ἀγαθόν, καὶ κατασκηνῶ εἰς αἰῶνα αἰῶνος. (A f. 200, B f. 130 b) Πολιτείας ἡμῖν ἀκραιφνοῦς ἐξηγεῖται τρόπον, καὶ τοῖς εὐαγγελικοῖς οὐκ ἀπάδοντα νόμοις. Ὁ μὲν γὰρ παλαιὸς νόμος ἀπεσὸδει μὲν τοῦ κακοῦ, οὐ μὴν εἰσεκόμιζε τοῖς παιδευομένοις τὸ τε λέως ἀγαθόν, ἤγουν τῆς ἀμωμότητος ζωῆς τὴν εἴδησιν. Ἔσται δὲ τοῦτο ἡμῖν ἐναργὲς, εἰ τοῖς τοῦ Σωτῆρος λόγοις ἀκριβῶς τὴν διάνοιαν ἐπιστήσασαιμεν. Ἔφη γὰρ ὠδὶ, τῆς νομικῆς πολιτείας ἐπέκεινα τιθεὶς τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας· "Ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· Οὐ φονεύσεις." Τοῦτό ἐστι τὸ Ἐκκλινεῖν ἀπὸ κακοῦ· τὸ γὰρ μὴ φονεῖν, οὐκ ἐργάσασθαι τι τῶν ἀγαθῶν ἐστίν, ἀπέχεσθαι δὲ μᾶλλον ἀμαρτίας. Ὁμοίως καὶ τὸ "Οὐ μοιχεύσεις, οὐκ ἐπιπορεύσεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις." Ποῦ δὲ τὸ Ποιήσον ἀγαθόν; ἐν τῷ λέγειν, ὅτι "Πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει." καὶ ἐν τῷ, "Πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα," καὶ τὰ ἐξῆς. Ὅταν οὖν, φησὶν, ἐκκλίνῃς ἀπὸ κακοῦ, ποιήσης δὲ τὸ ἀγαθόν, τότε κατασκηνῶ σεις εἰς αἰῶνα αἰῶνος, καὶ εἰς ἐδραίαν καὶ ἀκράδαν τὸν εἰσελάσεις ἐλπίδα, καθ' ἃ φησὶν ὁ προφήτης Ἡσαΐας· "Οἱ ὀφθαλμοί σου ὄψονται Ἱερουσαλήμ, ἥτις ἐστὶν πόλις πλοῦσία, σκηναὶ αἱ οὐ μὴ σεισθῶσιν." 69.944 Ὅτι Κύριος ἀγαπᾷ κρίσιν, καὶ οὐκ ἐγκαταλείψει τοὺς ὀσίους αὐτοῦ. (A f. 200 b, B f. 130 b) Κρίσιν ἐνταῦθα τὴν Δικαιοκρασίαν φησὶ, κατὰ τὸ ἐτέρωθι ἐκ παραλλήλου ὑμνούμενον περὶ τοῦ τὰ δίκαια βραβεύοντος νόμου· "Κρίσιν καὶ δικαιοσύνην ἐν Ἰακώβ σὺ ἐποίησας." Ἀγαπᾷ τοίνυν τὴν δικαιοσύνην ὁ Θεός, καὶ τοὺς ταύτης ἐργάτας ἀτελευτήτῳ χάριτι στεφανοῖ· καὶ οὐκ ἂν περιῖδοι ποτὲ τοὺς ὀσίους αὐτοῦ (I), ἤγουν τοὺς τὴν πρὸς αὐτὸν

πλουτήσαντας οικειότητα, ἀλλ' ἐκδι κήσει αὐτούς. Ὅπερ δηλοῖ, ὅτι κατὰ τὸν παρόντα βίον οὐκ ἐν εὐδία πάντως ὁ τῶν ἀγίων ἐστὶν χορὸς, ἀλλ' οἷον ἐν ἀγῶσι καὶ πόνοις καὶ διωγμοῖς, τοῦ Σα τανᾶ τοὺς ἰδίους ὑπασπιστάς ἐπ' αὐτούς καταθήγον τος· ὥστε καὶ μέχρις αἵματος ἀντικαθίστασθαι τῇ ἀμαρτία μαχομένους. Πλὴν οὐκ ἀνεκδίκητοι μενοῦσι· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, Οὐκ ἐγκαταλείψει τοὺς ὀσίους αὐτοῦ, ἀλλ' ἐποίσει Θεὸς τὴν χεῖρα τοῖς πολεμοῦσιν αὐτοῖς. Φυλαχθῆναι γε μὴν εἰς τὸν αἰῶνά φησιν αὐ τοὺς· οὐ γὰρ πρόσκαιρος ἡ ἐπ' αὐτοῖς χάρις, οὔτε μὴν εἰς καιροὺς περιωρισμένους ἢ τῆς ἐλπίδος φιλο τιμία τοῖς ἀγαθοῖς ἐκνεμηθήσεται παρὰ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ μακρὰ καὶ διηνεκῶς, τοῖς ἀπεράντοις αἰῶσι συνεκτεινομένη τε καὶ οἰονεὶ συνεκτρέχουσα. Ἄμωμοι δὲ ἐκδικηθήσονται, καὶ σπέρμα ἄσε βῶν ἐξολοθρευθήσεται. (A f. 200 b, B f. 130 b) Σκοπὸς τῶ Ψάλλοντι καὶ διὰ τῶν προκειμένων στίχων πληροφορεῖν, ὅτι πλεῖ στα μὲν τῶν ἀγίων τὰ γέρα, κόλασις δὲ καὶ πᾶν ὀτιοῦν τῶν ὀλοθρεύειν εἰδῶτων τῆς τῶν φιλαμαρτη μόνων καταρτηθήσεται κεφαλῆς. Ἐκδικηθήσονται μὲν γὰρ οἱ δίκαιοι, φησὶν, ὀλέθρῳ δὲ περιπεσοῦνται οἱ ἀσεβεῖς, καὶ ὀλόρριζοι ἀπολοῦνται, ἐκδιωκόμενοι ἀπὸ βασιλείας εἰς γέενναν, ἀπὸ τῶν χωρίων τοῦ φωτὸς εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. Χρησίμως δὲ ὁ Ψαλμῶδὸς καὶ τὰς τῶν δικαίων ἀφηγεῖται τιμὰς, καὶ τὰς τῶν φιλαμαρτημόνων ποινὰς παραδείκνυσι· τῶ μὲν φόβῳ τοῦ κολάζεσθαι τοὺς πονηροὺς ἀφιστάς τῶν ἐν χερσὶν ἐπιχειρημάτων, τῇ δὲ τῶν δῶρων ἐπι θυμῷ πρὸς ἀκμαιοτέραν ἔφεσιν τοῦ ἀγαθοῦ τοὺς εὐ βιοῦν ἡρημένους ἀνακομίζων ἀστείως. Τὸ δὲ γε σπέρμα τῶν ἀσεβῶν, ὃ δὴ καὶ ἐξολοθρευθήσεσθαι φησιν, ἢ τὰ ἔργα αὐτῶν χρεῖ νοεῖν· Ὁ γὰρ ἐὰν σπεῖ ρει ἄνθρωπος, φησὶ, τοῦτο καὶ θερίσει· ἢ τοὺς ἐξ αὐτῶν ἐσομένους υἱοὺς, ἢ κατὰ σάρκα τυχόν, ἢ καθ' ἕτερον τρόπον, εἰ πατρώζειν ἔλαιντο, καὶ προγονικῆς σκαιότητος γένοιτο μιμηταί. Ὅτι Κύριος ἀγαπᾷ κρίσιν. Κρίσιν αἰεὶ πως τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν τὴν Δικαιο σύνην ὀνομάζει· κατὰ γε τὸ ἐτέρωθί που πρὸς Θεὸν ὑμνούμενον περὶ τοῦ τὰ δίκαια βραβεύοντος νόμου· "Κρίσιν καὶ δικαιοσύνην ἐν Ἰακώβ σὺ ἐποίησας." Κρίσιν γὰρ καὶ δικαιοσύνην ἐκ παραλλήλου τίθησι, τὴν κρίσιν οὐδὲν ἕτερον οὔσαν ἀποφαίνων πλὴν ὅτι 69.945 δικαιοσύνην. Τὴν κρίσιν οὖν, ἦτοι τὴν δικαιοσύνην ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς ταύτης ἐργάτας ἀτελευτήτῳ χάριτι στεφανοῖ, καὶ οὐκ ἂν περιῖδοι ποτὲ τοὺς ὀσίους αὐτοῦ. Δίκαιοι δὲ κληρονομήσουσι γῆν. (A f. 201, B f. 131) Ἄλλ' οὔτοι μὲν κακοὶ κακῶς ὀλοῦνται, δίκαιοι δὲ τὴν τῶν πράξεων κληρονομήσουσι γῆν, ἧς πολλάκις ἐμνήσθημεν, καὶ εἰς αἰῶνα ἐπ' αὐτῆς κατασκηνώσουσιν· ἦγουν ἀσάλευτον παραλή ψονται βασιλείαν, καὶ διηνεκῶς ἐντρυφήσουσι τοῖς ἄνωθεν ἀγαθοῖς οἱ διὰ τῆς ἀρετῆς δικαιοθέντες, καὶ τὰς ἐν οὐρανοῖς εἰληφότες κληρονομίας τὰς αἰωνίους καὶ ἀνωλέθρους. Ἡ γλῶσσα αὐτοῦ (δικαίου) λαλήσει κρίσιν. (B f. 131) Κρίσιν εἶναί φαμεν ἦτοι τὴν ἐφ' ἐκάστῳ τῶν πραγμάτων ὀρθὴν καὶ ἀδιαβλήτως ἔχουσαν ὑφήγησιν, καὶ εὐθὺ τοῦ πρέποντος ἀποφέρουσαν τοὺς παιδευομένους, ἦγουν τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον· κέκτηται γὰρ οὕτω πλεισταχοῦ. Γέγραπται γοῦν περὶ τε Θεοῦ καὶ τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι "Ἐκεῖ ἔθετο αὐτῷ δικαιώματα καὶ κρίσιν." Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὑποσκελισθήσεται τὰ διαβήματα αὐτοῦ. (A f. 201 b, B f. 131 b) Οὐκ εἰς μακρὰν ἀποφαίνει τὴν ἐκ τοῦ πράγματος ὄνησιν, ἀλλ' οἷον κατὰ πόδας δείκνυσι τὸν καρπὸν τοῦ λαλεῖν τὴν σοφίαν καὶ με λέτην ποιεῖσθαι τὴν δικαιοσύνην. Τὸν γὰρ τοῦ Θεοῦ νόμον εἰσοικισάμενος, καὶ οἷον ἀπόθετον ἔχων εἰς νοῦν καὶ καρδίαν, τὸ μηδένα τρόπον ὑποσκελισθήσεσθαι κερδανεῖ, ἦξει δὲ μᾶλλον εὐθὺ παντὸς ἀγαθοῦ πρᾶ γματος· καὶ παραποδίζοντος οὐδὲν ἢ κατασεῖοντος, τὴν βασιλικὴν καὶ εὐθείαν διελάσει τρίβον. Ὅν γὰρ τρόπον αἰ νῆες ἄττουσιν δὴ πάντως ὀρθῶς καὶ ἀδια στρόφως εὖ μάλα πηδαλιουχούμεναι, καὶ μὴν καὶ ἵππος ὁ δρομικώτατος εὐτάκτῳ χρήσεται δρόμῳ, χαλινῶ πρὸς τοῦτο διοικούμενος, οὕτω καὶ ἡ τοῦ δικαίου ψυχὴ πηδαλίου δίκην τὸν θεῖον ἔχουσα νόμον, ὀρθὰς ποιεῖται τὰς

τροχιάς, καὶ τὰ ἐκ τῶν περιστάσεων διαπερᾶ κύματα, καὶ τοῦ παρόντος βίου τὸν κλύδωνα διανήχεται· δέδοται γὰρ εἰς βοήθειαν [al. cod. ἐπικουρίαν] ὁ νόμος. Ταῦτη τοι καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ ψάλλει πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ φησὶν· "Εἰ μὴ ὅτι ὁ νόμος σου μελέτη μου ἐστὶ, πάλαι ἂν ἀπωλόμην ἐν τῇ ταπεινώσει μου." Ἐπαινετὸς οὖν ὁ τοῖς ἱεροῖς λόγοις ἐφηδόμενος, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον εἰς νοῦν ἔχων αἰεὶ οἶά τι λύχνον ἐν νυκτὶ φαίνοντα. Τί δὲ τὸ ἐντεῦθεν ὄφελος; τὸ μὴ ὑποσκελίζεσθαι τὰ διαβήματα. Κατανοεῖ ὁ ἀμαρτωλὸς τὸν δίκαιον, καὶ ζητεῖ τοῦ θανατῶσαι αὐτόν, κ.τ.λ. (A f. 201 b, B f. 131 b) Ὅτι τοίνυν οἱ τῶν εἰς εὐσέβειαν ἀνδραγαθημάτων ἐπιμεληταὶ πικρὰν ἐν τῷδε τῷ βίῳ καὶ οὐκ ἀφθόνητον ἔχουσι τὴν ζωὴν, ἀλλὰ δυσάρεστον σφόδρα τοῖς οὐκ οὖσιν ἀγαθοῖς, διαδείκνυσιν εὖ μάλα, κατανοεῖν λέγων τὸν ἀμαρτωλὸν αὐτούς, καὶ ζητεῖν τοῦ θανατῶσαι αὐτούς. Τίς δ' ἂν νοοῖτο πάλιν ὁ ἀμαρτωλός; ὁ δράκων ὁ ἀποστά 69.948 της, ὁ φαυλότητος ἀπάσης εὐρετῆς καὶ πατήρ πρέ ποι γὰρ ἂν αὐτῷ κυρίως ἢ τοιάδε κλήσις. Οὗτος ἐπιτρέπει τοῖς ἀγίοις τοὺς ὀδόντας καὶ τῷ τῆς βασκα νίας ἐπ' αὐτοῖς καταφλέγεται πυρὶ, καὶ διακυκᾷ θανατῶσαι ζητῶν τοὺς εὐαρεστεῖν ἐθέλοντας τῷ Θεῷ. Ἐπιπηδᾷ δὲ ὡς ὄφις, τὸν τῆς ἀμαρτίας ἐκχέων ἰὸν, ἡδονὰς ἐνσπείρων αἰσχροῦς, καὶ κατερεθίζων αἰεὶ πρὸς ἐκτόπους ἐπιθυμίας, καὶ οἶον μέλιτι καταχρίων τοὺς τῆς φαυλότητος τρόπους, ἵνα παγιδεύῃ πολλούς. Ὁ δὲ Κύριος οὐ μὴ ἐγκαταλίπη αὐτόν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, κ.τ.λ. (A f. 201 b, B f. 131 b) Ἄλλ' ὁ Κύριος, φησὶν, οὐ μὴ ἐγκαταλίπη αὐτόν εἰς χεῖρας αὐτοῦ· παραδείξας τὴν ἔφοδον, οὐκ ἔᾶ καταπίπτειν τῶν ἀγίων τὸν νοῦν, παραστήσας εὐθὺς τὸν ἐπίκουρον, τῆς ἐκείνου σκαιότητος τὴν ἔφοδον ἀφανίζοντα· Θεοῦ γὰρ προεστηκότος, τίς ὁ κακώσων ἐστί; Καὶ ψῆφος μὲν τοι ὀρθὴ καὶ ἀδέκαστος ἐξενεχθήσεται πάντως παρὰ Θεοῦ, κατακρίνουσα μὲν τοὺς βεβήλους καὶ πονηροὺς, ἀπαλλάττουσα δὲ καὶ κινδύνου καὶ φόβου πάντας τοὺς ἀνακειμένους αὐτῷ, καὶ τὸν ἱερὸν αὐτοῦ νόμον εἰς νοῦν ἔχοντας καὶ καρδίαν, καὶ μελέτην ποιούμενους τὴν δικαιοσύνην· ἐν γὰρ τῷ κρίνεσθαι, φησὶ, τὸν δίκαιον, οὐ μὴ καταδικάσῃται αὐτόν. Ὑπόμεινον τὸν Κύριον, καὶ φύλαξον τὴν ὁδὸν αὐτοῦ. (A f. 202, B f. 131 b) Χρῆμα ἄριστον ἢ ὑπομονή, τίκει γὰρ τὴν δοκιμὴν, ἢ δὲ δοκιμὴ τὴν ἐλπίδα, ἢ δὲ ἐλπίς οὐ καταισχύνη. Ψάλλει γοῦν καὶ φησὶν ὁ θεσπέσιος Μελωδός· "Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχε μοι." Καὶ ἕτερος τῶν ἀγίων· "Ὑπομονῆς γὰρ, φησὶ, χρεῖαν ἔχετε, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιήσαντες, κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν." Εὐρήσομεν δὲ διὰ πάσης θεοπνεύστου Γραφῆς, ὡς παντὸς ἀγαθοῦ προμνήστριαν ἀδομένην τὴν ὑπομονήν. Τὸ δὲ "Φύλασσε τὴν ὁδὸν Κυρίου," εἴη ἂν, οἶμαί που, τὸ τοῖς θείοις πηδαλιουχεῖσθαι νόμοις πρὸς τὸ ἀμωμήτως ἔχον, καὶ εἰς ἐξαιρέτόν τινα καὶ τεθναμασμένην ζωὴν ἀναφέρεσθαι, προθυμίαις ἀσκέτοις εἰς τοῦτο διάττοντα. Εἴη δ' ἂν τληπαθείας τῆς ἐπ' ἀγαθοῖς καὶ ἰδρώτων ἀγιοπρεπῶν πέρας, τὸ ὑψοῦσθαι παρὰ Θεοῦ, ὥστε τῶν γηϊνῶν ὑψοῦ γενέσθαι περισπασμῶν. Γέγραπται γάρ· "Ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοὶ, τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν." Ἐπιτείνων δὲ τὴν παράκλησιν ὁ Ψάλλων· Σὺ μὲν, φησὶν, ὑψώθησθαι, ὥστε κατακληρονομήσαι τὴν ἄνω που ἰδρυμένην καὶ ἐν ὕψει κειμένην γῆν τῶν πραέων. Δῆλον γὰρ ὅτι οὐκ ἐπὶ τῷ τὴν ἐν ποσὶ κληρονομήσαι γῆν ὑψοῦται τις, ἀλλὰ τὴν οὕτως ὑψηλὴν οὔσαν, ὡς Θεοῦ δεῖσθαι τοῦ ἐπ' αὐτὴν ἀναβιβάζοντος ὥστε αὐτὴν κληρονομή. Τούς γε μὴν παρανόμους τοὺς ἐπὶ σοὶ βρύχοντας τοὺς ὀδόντας, ἐκκοπτομένους θεάσῃ· ἔξο λοθρευθήσονται γὰρ, καὶ τοῦτο αὐτὸς ὄψει. Εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον καὶ ἐπαιρούμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου, κ.τ.λ. (A f. 202, B f. 132, Κυρίλλου καὶ Βασιλείου) 69.4 Θεασάμενος, φησὶν, ἄνδρας πονηροὺς εὐημεροῦντας, ἐνενόουν πῶς τούτου ἐπέτυχον. Εἶτα τοιαῦτα ἐννοῶν καὶ θαυμάζων ἐν ἑμαυτῷ, δευτέρου βουλόμενος αὐ τοὺς θεωρῆσαι, ἐπῆρα τοὺς ὀφθαλμούς, οἱ δὲ ἦσαν οὐδαμοῦ. Εἶτα μνημεῖον αὐτῶν βουλευθεὶς καταλαβεῖν, οὐδὲ τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐστάναι ἐδόκουν εὐρεῖν δεδύνημαι. Ὅραξ πῶς τὰ τοῖς ἀσεβέσι συμβαίνοντα, μόνον

ουχὶ καὶ ἐν ὄψει τῆ πάντων κεῖσθαί φησιν, ἀγνοεῖν δὲ αὐτὰ παντελῶς οὐδένα; Τὸ γὰρ ἴδιον, κοινὸν ὥσπερ ποιεῖται τοῖς ἄλλοις· οὐ γὰρ που μόνος αὐτὸς τεθεῖσθαι φησιν, ἀλλὰ τὸ πᾶσιν εἰς θεῖαν ἐκκείμενον κατασημαίνει ἐνταῦθα τὸ εἶδον. Τεθέσθαι οὖν, φησὶ, τὸν ἀσεβῆ τοῖς τῶν κέδρων ἀναστήμασι φιλονεικοῦντα συμμετεωρίζεσθαι, καὶ ἐν ἴσῳ τοῖς ἄγαν εὐμηκεστά τοις τῶν φυτῶν ὑψούμενον, ἐξ ὑπεροψίας δηλονότι καὶ διακένου φυσήματος καὶ δοξαρίων κοσμικῶν καὶ τῆς ἐτέρας ἐξιτηλίας. [Ἄλλ' οὗτος διὰ βραχέως] καιροῦ γέγονεν ἐκ μέσου, καὶ εἰς τοῦτο κατεβιβάσθη ταλαιπωρίας, ὡς μὴ εὐρίσκεσθαι τὸν τόπον αὐτοῦ· διὰ δὲ τοῦ τόπου, τὴν μνήμην ἐδήλωσεν. Φύλασσε ἀκακίαν, καὶ ἴδε εὐθύτητα, ὅτι ἐστὶν ἐγκατάλειμμα ἀνθρώπῳ εἰρηνικῶ. (A f. 202 b. B f. 132 b) Καὶ ἡ τιμωρία, φησὶ, τῶν ἀσεβῶν, καὶ τὸ ἐγκατάλειμμα ἤτοι ἡ κληρονομία τῶν ἀγαθῶν, παρασκευαζέτω σε ἐπιτηδέειν ἀπλότητα· ἀκακίαν γὰρ ἐνταῦθα τὴν ἀπλότητα νοητέον, καθ' ἣν ἄδολόν τε καὶ ἀκραιφνή καὶ ὑποκρίσεως δίχα καὶ οἶον διπλῆς ἀπηλλαγμένην ζῶμεν ζωὴν· ὁποῖός τις ἦν ὁ θεσπέσιος Ναθαναήλ, περὶ οὗ φησιν ὁ Χριστός· "Ἴδε ἀληθῶς Ἰσραηλῆτις, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστιν." Ἔφη δὲ που καὶ τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν, ὅτι Καὶ ἦν Ἰακώβ ἀνὴρ ἄπλαστος, οἰκῶν οἰκίαν. Οὐκοῦν τὸ μὲν ἀπλοῦν ἐν τρόποις καὶ ἀκακότητες, τοῦτο εἶναι φαμεν τὴν ἀκακίαν. Εὐθύτητα δὲ οὐκ ἄλλο τι νοήσομεν, ἢ τὸ ἐν γνώσει τῶν θείων δογμάτων οἶον εὐθυτενές καὶ ἀδιάστροφον, ὀρθοτομεῖσθαι γὰρ χρὴ τῆς ἀληθείας τὸν λόγον, ἢ τὸ ἐν ἀρετῇ τῇ πρακτικῇ κατ' οὐδένα τρόπον διεστραμμένον. Εἴρηται γὰρ που περὶ τῶν ἀμαρτωλῶν, ὧν αἱ τρίβοι σκολιαῖ, καὶ καμπύλαι αἱ τροχιαὶ αὐτῶν. Φύλασσε δὴ οὖν, φησὶ, τὴν ἀκακίαν καὶ τὴν εὐθύτητα· καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν; ὅτι ἐστὶν ἐγκατάλειμμα ἀνθρώπῳ εἰρηνικῶ. Ἐπειδὴ γὰρ ὁλόρ ῥίζον ἐκ γῆς ὄλλυσθαι τὸν ἀσεβῆ φησιν, ὡς μὴδὲ εὐρίσκεσθαι τὸν τόπον αὐτοῦ, τετήρηκε τοῖς φιλοθέειν ἠρημένους καὶ φυλάττουσι τὴν ἀκακίαν τὸ κατὰ λειμμα. Τὸν δὲ τοιοῦτον, εἰρηνικὸν ὀνομάζει· εἶρη νεύει γὰρ καὶ πρὸς Θεὸν καὶ πρὸς ἀνθρώπους ἀγίους ὁ εὐθής τε καὶ ἄκακος. Οἱ δὲ παράνομοι ἐξολοθρευθήσονται ἐπὶ τὸ αὐτό. (A f. 203, B f. 133) Ἐξολοθρευθήσονται δὲ, φησὶ, οἱ παράνομοι· καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἔστι, τὸ μὴ εὐρίσκεσθαι τὸν τόπον αὐτῶν. Τὸ δὲ ἐπὶ τὸ αὐτό, ἀντὶ τοῦ εὐθὺς [al. cod. εὐθὺ] καὶ παραχρῆμα· ὡς δοκεῖν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι καιρὸν, καὶ τῆς ὑψώσεως αὐτῶν, καὶ τοῦ καταβιβασθῆναι πρὸς ὄλεθρον· 69.952 οὐ γὰρ τοι μακρὸς μεταξὺ διῆππεύσει χρόνος, ἔσται δὲ μᾶλλον ἀκαριαῖος καὶ βραχύς. Ἄμα γὰρ ὑψώθη, καὶ πέπτωκεν· ὦφθη, καὶ συνεστάλη· ἦνθη, καὶ μεμάρανται. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ, ἐπὶ τὸ αὐτό. Σωτηρία δὲ τῶν δικαίων παρὰ Κυρίου. (B f. 133) Ἐκρύεται μὲν τοὺς ἀνακειμένους αὐτῷ Θεός, καὶ τῆς τῶν φαύλων σκαιότητος ἄπρακτον ἀποφαίνει τὸ βέλος. Οὐ γὰρ ἀφήσιν πλήττεσθαι τοὺς ἀγίους, ἀλλ' ἔξω σκοποῦ πέμπουσιν οἱ κατ' αὐτῶν· καὶ πᾶν αὐτῶν ἐπιχείρημα στρέφεται κατὰ τῆς αὐτῶν κεφαλῆς.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΖ'.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ εἰς ἀνάμνησιν περὶ τοῦ Σαββάτου. (A f. 203 b, B f. 133 b) Ἀνατίθεται μὲν καὶ ὁ ἐν χερσὶ ψαλμὸς ὥσπερ τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ σπεσίου Δαβὶδ ἀλύοντος καὶ τεταραγμένου διὰ τὸ πλημμελείαις περιπεσεῖν, καὶ ἰδεῖν μὲν οὐχ ὁμοίως ὄμμασι τὴν Οὐρίου γαμετὴν, ἐπιβουλεύσαι δὲ αὐτῷ καὶ θανάτου ψῆφον ἀδίκως ἐπενεγκεῖν· εἶτα ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας παρὰ Θεοῦ παιδεύεσθαι, φροντίσι καὶ λύπαις κατατήκοντος αὐτοῦ τὴν καρδίαν, καὶ τοῖς ἐντεῦθεν πόνοις αὐτὴν διασμήχοντος. Γέγραπται γὰρ ὅτι Ἐκπλυνεῖ Κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων Σιών ἐν πνεύματι κρίσεως καὶ ἐν πνεύματι καύσεως. Καὶ πάλιν· "Ὁν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται." Διόλωλε τοίνυν

τῷ Δαβίδ ὁ υἱὸς Ἀμνῶν· ὁ Ἀβεσσαλὼμ ἐπανέστη, οὐ τῆς βασιλείας μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ζῆν ἐξελάσαι κρίνων τὸν γεγεννηκότα. Τούτων δὴ εἰς αἴσθησιν ἔλθων, καὶ τοῖς τοῦ συνειδότος ἐλέγχους καταπαιόμενος, ἐννενοηκῶς δὲ καὶ τὴν παναλκῆ τοῦ Θεοῦ χεῖρα μαχομένην αὐτῷ, προσάγει τὴν ἱκετηρίαν, ὁμολογεῖ τὸ πλημμέλημα. καὶ ὡς ἰατρῷ πνευμάτων τὸ τραῦμα γυμνοῖ, καὶ θεραπείας τυχεῖν ἀξιοῖ. Καί γε ἄδει τὸν ψαλμὸν ἀναμνήσκων ἑαυτὸν τῆς συνεχούσης ταλαιπωρίας ἧς ὑπέμεινε διὰ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἀξιοῖ δι' ἑαυτοῦ τὸν Θεὸν, σαββατισμὸν αὐτῷ δοῦναι ἥτοι ἀνάπαυσιν τῶν συμφορῶν ἢ τάχα ἐπειδὴ τὸ Σάββατον ἐν διπλῷ τὰ τῆς θυσίας προσκομίζεσθαι δεῖν ὁ νόμος διεκελεύετο, ἀνεφέρετο δὲ πᾶσα θυσία παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ εἰς ἀνάμνησιν, τουτέστιν ἵνα ἐν μνήμῃ γένοιτο τῇ παρὰ Θεῷ πᾶς ὁ προσάγων αὐτήν, διὰ τοῦτο πνευματικὸς ὢν Δαβὶδ, καὶ προεγνωκῶς ὅτι κατὰ καιροῦς ἢ σκιά παυθήσεται, εἰσκεκριμένης τῆς ἀληθοῦς λατρείας τῆς διὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀντὶ τῆς κατὰ τὸν νόμον ἐν τοῖς Σάββασι διατεταγμένης θυσίας, ποιεῖται τὴν ἐξομολόγησιν. (A f. 204, B f. 133 b) Ἀρμόσει δὲ ἡ ψῆδὴ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς, ἦγουν ἀνθρώπῳ παντὶ πληττομένῳ μὲν ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἐφ' οἷς ἂν εἰδείη πεπαρωνηκῶς εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον, πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες, αἰτοῦντι δὲ παρ' αὐτοῦ τὸν ἔλεον, καὶ τὸ ἐκ μετανοίας δάκρυον τῶν ὀμμάτων ἐκθλίβοντι. Εἰ γὰρ μὴ οὕτως ἔχει, πῶς εἰς δεῦρο καὶ πρὸς ἡμῶν ὁ ψαλμὸς 69.53 ἀναφέρεται; Τί γὰρ πρὸς ἡμᾶς ἑτέρου τυχόν ἐξομολόγησις, εἴπερ ἐκεῖνῳ μόνῳ, καὶ οὐδενὶ τῶν ἐτέρων, ἦρμωσε; Πρόκειται δὴ οὖν τοῖς ἐφ' ἁμαρτίαις ταῖς ἑαυτῶν δακρυρροεῖν ἠρημένοις, τὸ προσάγειν Θεῷ τὸν προκείμενον ψαλμὸν ἥτοι τὴν ἐξομολόγησιν ὡς θυσίαν τὴν ἐν Σαββάτῳ, ἣτις ἦν ἐν διπλῷ, καὶ εἰς ἀνάμνησιν ἄγουσα τὴν παρὰ Θεῷ τὸς προσάγοντας. Τὰ μὲν τοι τοῦ ἔκτου ψαλμοῦ ῥήματα, συγγενῆ τυγχάνει τοῖς ἐν τῷ προκειμένῳ φερομένοις. Ἄλλ' ἐν τῷ ἔκτῳ ἡ προγραφή εἶχεν, "εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις, ὑπὲρ τῆς ὀγδόης" ἐν δὲ τῷ παρόντι, τούτων μὲν οὐδέν, μόνον δὲ "Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ εἰς ἀνάμνησιν" ἐπιγράφεται. Καὶ ἔοικεν ἡ προσθήκη ἀναπέμπειν ἡμᾶς εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν τῷ ἔκτῳ προγραφῆς· ὥστε εἶναι καὶ τὰ παρόντα, εἰς τέλος καὶ ἐν ὕμνοις ὑπὲρ τῆς ὀγδόης. Δοκεῖ δέ μοι ὁ Δαβὶδ, διαφόρως ἐν πολλοῖς περὶ τοῦ πραχθέντος αὐτῷ πλημμελήματος ἐξομολογησάμενος, ἰδίως τὸν παρόντα ψαλμὸν ἀφορίσαι εἰς ἀνάμνησιν ὡς αἰετὸν φέρειν αὐτὸν ἀνά στόμα· κε χρῆσθαι δὲ αὐτῷ ἀντ' ἐπωδῆς ἐπὶ θεραπείᾳ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς. Ἰκετηρίαν γοῦν ἀναφέρει τῷ Θεῷ, δι' ἧς ἀποστρέφει μὲν τὴν ὀργὴν τὴν πᾶσιν ἁμαρτάνουσιν ἐπληρημένην, ἰλάσκειται δὲ τὸν ἀγαθὸν Κύριον ταῖς μεθ' ὑπερβαλλούσης ἐξομολογήσεως φωναῖς. Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύῃς με. (A f. 204 b, B f. 133 b) Ὡς εἰ καὶ ἰατρῷ τις τὰ διὰ καυτῆρος καὶ σιδήρου καὶ πικρῶν ἀντιδότων προσφέροντι βοηθήματα ἐπὶ θεραπείᾳ πάθους ὑποκειμένου, λέγει· μὴ διὰ πυρός με θεραπεύῃς, μὴ διὰ καυτῆρος καὶ τομῶν, διὰ δὲ ἡπίων καὶ πρασοτέρων φαρμάκων. Ὁ γὰρ τοιοῦτος, οὐ τὴν θεραπείαν ἀρνεῖται, ἀλλὰ τὸ ἐπίπονον τῶν βοηθημάτων. Ὡστε ἀγάσαιτο ἂν, οἶμαι, τις καὶ σφόδρα εἰκότως τῆς τῶν ἀγίων ψυχῆς τὸ ἐπιεικές. Ἐν γὰρ τοῖς ὀλισθήμασιν, ἅπερ ἂν αὐτοῖς συμβαίνει παθεῖν, ἅτε δὴ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας οὐκ εἰς ἅπαν ἀπηλλαγμένοις, οὔτε δυσφοροῦντας ἄγαν κατίδοι τις ἂν αὐτοῦς, οὔτε μὴν ὀλοτρόπως κατενηνεγμένους εἰς ἀδικίαν, ἀλλ' οὐδὲ τὸ παιδεύεσθαι παρὰ Θεοῦ φεύγοντάς τε καὶ ἀποσειομένους, αἰτοῦντας δὲ μᾶλλον τὸ μὴ ἐν ὀργῇ τοῦτο παθεῖν, μήτε μὲν ἐλέγχεσθαι πικρῶς· τοῦτο γὰρ ἔστι τὸ κολάζεσθαι. Ἄπασιν μὲν γὰρ ἀνθρώποις καὶ ἀβουλήτως ἔσθ' ὅτε συμβαίνει τοῦ τοῖς θείοις προσκρούειν νόμοις· ἀλλ' ἔτι ἀνορθοῖ τὸ συμβᾶν ὁ τῶν πνευμάτων ἰατρὸς συμμέτροις ἔσθ' ὅτε κινήσειν. Γράφει γὰρ ποῦ ὁ Σολομῶν· "Παίδευε υἱόν σου, οὕτω γὰρ ἔσται εὐέλπις· σὺ μὲν γὰρ πατάξεις αὐτὸν ῥάβδῳ, καὶ οὐ μὴ ἀποθάνῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου ῥύσῃ." Ὅτι τὰ βέλη σου ἐνεπάγησάν μοι, καὶ ἐπεστήριξας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά σου. (A f. 205 b,

B f. 134 b) Ἐμπεπῆχθαι δὲ οὖν φησιν αὐτῶ τὰ βέλη τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν χεῖρα ἐπεστηρίχθαι αὐτῶ δηλονότι τὴν νύττουσαν, καὶ τοῦτο ἐν δελεχῶς καὶ ἀδιαστάτως· ἄλλο γὰρ ἐπ' ἄλλω συμ 69.956 βαίνει πολλάκις τῶν καταλυπεῖν εἰωθότων τοῖς παιδεύομενοις παρὰ Θεοῦ ἢ τοῖς πειραζομένοις· καθ' ἃ καὶ τῶ Ἰώβ συμβέβηκεν, ἄλλα γὰρ ἐπ' ἄλλοις συ χνῶς ἀπηγγέλλετο, εἰ καὶ ἀκλόνητος ἦν. Εἰ δὲ δὴ τις ἔλοιτο νοεῖν τὸ Ἐπεστηρίχθαι ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά σου τὴν παιδευτικὴν, ἀντὶ τοῦ Βεβάρημαι σφόδρα καὶ δυσασχεστάτην ἡγήμαι τὴν πληγὴν, οὐκ ἂν ἀμάρτοι τοῦ πρέποντος. Ὁ γὰρ ἐπιστηρίζων τὴν ἑαυτοῦ χεῖρά τι, δυσδιακόμιστον ἄχθος ἐπιτίθησιν αὐτῶ. Μὴ οὖν τῶ θυμῶ σου, φησὶ, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παι δεύσης με. Διὰ τί; "Ὅτι τὰ βέλη σου ἐνεπάγησάν μοι." παραλαβόντα γὰρ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν τὰ παρὰ σοῦ καθικνούμενα βέλη, ἡγουν αἱ τιμωρητικαὶ δυνάμεις, ἰκανῶς με τιμωρεῖται· διὸ ἰκετεύω μὴ ὀργῆς ἐτέρας πειραθῶ. Οὐκ ἔστιν ἴσας ἐν τῇ σαρκί μου ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου, οὐκ ἔστιν εἰρήνη τοῖς ὀστέοις μου. (A f. 206) Ἀπλούστερον δὲ ἐπιτείνει τὴν ἐξήγησιν τῆς ἐπενεχθείσης αὐτῶ πληγῆς ἀπὸ τῶν θείων βελῶν, καὶ τοῦ ἐπεστηρίχθαι αὐτῶ τὴν χεῖρα· καὶ φησιν ὅτι οὐδεὶς ἂν ἐπινοηθεῖ τὸς ἰάσεως παντελῶς ἀρκέσαι δυνάμενος τῇ κακώσει τῆς σαρκὸς, ἡγουν τῇ κοπῶσει τῶν μονονουχῶν καὶ ἐξαρμοσθέντων ὀστέων. Τὸ γὰρ μὴ ἔχειν αὐτὰ πρὸς ἀλληλα τὴν εἰρήνην, δηλοῖ τὸ ἐξηρμόσθαι καὶ οἶον ἀποφοιτᾶν τῆς κατὰ φύσιν ἀρμονίας αὐτά. Ἐν δὲ γε ταῖς σφοδροτέροις τῶν κακώσεων κατειθίσμεθά πως καὶ τοῦτο λέγειν, ὅτι Ἐξηρμόσθη τὰ ὀστᾶ μου. Οὐκοῦν ἐγγὺς ἀνιάτων αὐτῶ φησὶ γενέσθαι τὸ ἀβρώστημα τῆς σαρκὸς, ἢ φροντίσιν ἐκτροχωμένης καὶ πικραῖς μερίμναις ἐκτηκομένης, ἢ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον μαρτυρομένης διὰ τὴν νηστείας καὶ μακρῶν ἀσιτιῶν καὶ ἀϋπνίας. Ἄτοπον δὲ οὐδὲν ὅσῃ τοὺς οἰκείους ἀποκαλεῖν. Εἰ γὰρ ἔσμεν ἀλλήλων μέλη, καὶ ὡς ἐν οἱ πάντες κατελογίσθημεν σῶμα, τί τὸ ἀπεῖργον ὅσῃ τοὺς κατὰ μέρος καὶ χρωστούτους μάλιστα λέγειν; ὥστε δυσφοροτέρας εἶναι τοῦ παρ' ἐχθρῶν πολέμου, τὰς τῶν οἰκείων ἐπαναστάσεις, οὐς καὶ ὅσῃ φαμεν ὠνομάσθαι τροπικῶς. Ὅτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου. (A f. 206 b, B f. 135) Διδάσκει δὲ ἡμᾶς ὁ λόγος μὴ κρύπτειν τὰ ἑαυτῶν κακὰ, μηδὲ ὥσπερ τινὰ με λανίαν καὶ σῆψιν κατὰ βάθος τῆς ψυχῆς συνέχειν τὰ ἀμαρτήματα, τὴν συνείδησιν καυτηριαζομένους. Ὅσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν πυρεττόντων, εἴσω μὲν κατὰ βάθος χωρῶν ὁ πυρετὸς, μεῖζονα τὴν νόσον ἐργάζεται, προκόψας δὲ εἰς τὸ ἐμφανές, ἐλπίδα παρακαμῆς ὑποφαίνει, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἂν γένοιτο. Καὶ τοῦτο εἶναι φημι τὸ ὑπὸ τοῦ Σοφοῦ εἰρημένον· "Μὴ αἰσχυνηθῆς ὁμολογήσαι ἐφ' ἀμαρτίαις σου," καὶ "Λέγε σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῆς." Καὶ γὰρ ἔστιν τῶν ἀτοπωτάτων τοὺς μὲν τῶν ἰατρῶν ὀφθαλμοὺς μὴ αἰσχύνεσθαι, γυμνοῦν δὲ αὐτοῖς καὶ τὰ κεκρυμμένα τῶν παθῶν ὑπὲρ γε τοῦ ἀλγῆσαι 69.957 μεζόνως, ἀλλ' ἐκκοπήν τινα σχεῖν τὴν εἰς τὸ πρόσω πάροδον τῶν παθῶν, μὴ ἀνέχεσθαι δὲ τῶ τῶν πνευμάτων ἰατρῶ τὰ ἐν ψυχαῖς γεγονότα δεικνύειν πάθη, καὶ τοῖς πάντα εἰδότες, κἂν μὴ τις ἔλοιτο τοῦτο δρᾶν. Ὑπερῆρθαι τοῖς φησὶ τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς τὰς ἀμαρτίας· τοῦ ὑπερῆρθαι σημαίνοντος τὸ οἶον φορτίου δίκην ἐπενεχθῆναι δυσασχεστάτου. Τουτὶ γὰρ ἡμῖν καὶ ὁ γείτων εὐθύς διερμηνεύει στίχος, βεβαρύνθαι λέγων αὐτὰς ὡς φορτίον βαρὺ· δυσδιακόμι στον γὰρ φορτίον νοῦ καὶ φρενός, ἔλεγχος ὁ ἐφ' ἀμαρτίαις. Πλὴν ἀπαλλάττει τοῦ κακοῦ τοὺς ἡβρώστικότητας ὁ Κύριος, λέγων· "Δεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς." Καὶ ἄλλο δὲ τι διδάσκει περὶ ἑαυτὸν γεγονὸς ὁ Δαβὶδ λέγων· "Ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ." Ἐβάρει γὰρ αὐτοῦ τὴν συνείδησιν τὰ τετολημμένα αὐτῶ, ὡς μὴ δύνασθαι βαστάζειν αὐτὰ, δι' εὐγένειαν καὶ εὐγνωμοσύνην ψυχῆς. Ὁ μὲν γὰρ ἀτεράμων καὶ ἀπόσκληρος, κατὰ τὴν σκληρότητα ἑαυτοῦ θησαυρίζει ἑαυτῶ ὀργὴν, αὐξων τὰ ἑαυτοῦ κακὰ· "Ὅταν γὰρ ἔλθῃ ἀμαρτωλὸς εἰς βάθη κακῶν, καταφρονεῖ·" ὁ δὲ εὐγνώμων, εἰ καὶ ἅπαξ ποτὲ

ὀλισθήσειε κατά τινα τοῦ διαβόλου συναρπαγὴν, δεινῶς βαρεῖται τὴν συνείδησιν, ὡς μὴ δύνασθαι σιγᾶν, μηδὲ κρύπτειν τὸ ἑαυτοῦ κακόν. "Ἐκ περισ σέυματος γοῦν τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ." "Ὅθεν μὴ φέρων σιωπᾶν, ἐξέφηνε τὰ συνέχοντα αὐτὸν, λέγων· "Ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ," δηλονότι αἱ ἀνομίαι μου. Οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο εἰπεῖν τοὺς μὴ τῶν ἰδίων ἀμαρτημάτων αἰσθανομένους. Τινὲς γοῦν καὶ ἡδονταὶ καὶ ἐγκαυχῶνται τοῖς αὐτῶν πλημμελήμασιν, ὡς ἡδέως ταῦτα βαστάζοντες. Κε φαλὴν δὲ λέγει τὸ ἡγεμονικόν. Φύσει δὲ τῆς κακίας κατωφεροῦς οὔσης καὶ βαρυτάτης ὡς ταλάντω μο λίβδου παραβάλλεσθαι, μόνος ὁ μετανοῶν τοῦ βάρους αὐτῆς αἰσθάνεται. Προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μόλωπές μου. (A f. 207 b, B f. 135) Πληγῶν δὲ καὶ τραυμάτων λείψανα φαίη τις ἂν εἶναι τοὺς ἐναπομένοντα τῇ σαρκὶ μώλωπας, εἰ συμβαίη πλήττεσθαι παρ' ὀτουοῦν. Πλὴν εἰ μὴ καὶ οὗτοι θεραπεύονται, καταλύνουσι οὐ μικρῶς· ἀνευρύνονται δὲ καὶ εἰς ἐλκώσεις ἔσθ' ὅτε, καὶ παλινδρομοῦσιν εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς. Τοιοῦτον καὶ ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ὁρᾶται συμβαῖνον· πλήττει μὲν γὰρ ἡ ἀμαρτία, καὶ τραύματος δίκην αὐτοῖς ἐμφύεται τὸ κακόν, εἰ διεξάγοιτό πως εἰς πέρας. Ἄλλ' εἰ καὶ παύσαιτό πως ἐνεργῶν τις τὸ πλημμέλημα, ἡγουν τῆς ἐκτόπου καὶ βδελυρᾶς ἡδονῆς τὴν ἀπόλαυσιν, ἕως ἐστὶν ἐν αὐτῷ τῆς ἐπιθυμίας ἢ δύνამις κρατυνομένη τε καὶ ἰσχύουσα, εἰ καὶ ἀνακόπτοιτό πως τοῖς εἰς τὸ ἄμεινον ἐπιλογισμοῖς, τοὺς τῶν τραυμάτων μώλωπας ἔχει· εἰ δὲ δὴ συμβαῖνοι καὶ ἐγχρονίζειν αὐτοὺς, μεταφοιτήσκειν ἂν ἴσως, ὡς ἔφην, καὶ εἰς ἐλκώσεις ἔσθ' ὅτε, τῆς εἰς τὸ φαῦλον ἡδονῆς διεξαγομένης εἰς πέρας. Οἱ μὲν οὖν τοῖς ἀμαρτήμασιν ἐπιμένοντες, χαίροντες ἐπ' αὐτοῖς καὶ ἐνηδόμενοι, χοίροις εἰκόμασιν ἐγκυλιομέ 69.60 νοῖς βορβόρω· ὁ δ' εἰς ἅπαξ ὀλισθήσας, ἔπειτα ἀνα λαβὼν ἑαυτὸν, καὶ τὴν χοιρῶδη ζωὴν καὶ, ἴν' οὕτως ὀνομάσω, αἰσθησιν ἀποθέμενος, ἀναλαβὼν δὲ θείαν αἰσθησιν ὡς αἰσθάνεσθαι τῆς δυσωδίας τῶν ἰδίων ἀμαρτημάτων, τὴν μιαν ἐκείνην πρᾶξιν ὡς δυσώδη καὶ ἀκάθαρτον βδελύσεται. Τοιοῦτόν τι πεπονθὼς ὁ Δαβὶδ ὑπὸ συναισθήσεως ὑγιοῦς, ὁμολογεῖ λέγων· "Ὅσα πεποίηκα δι' ἀφροσύνην, ταῦτά μοι ἐσάπη μὴ ἀνακαινιζόμενα παρ' ἐμοῦ καὶ πάντα μοι ἤξει με τανοοῦντι. Ἐπεὶ τοίνυν ὑπερήρησαν αἱ ἀνομίαι μου πληθυνθεῖσαι, καὶ τῆς κεφαλῆς ἀνώτεραι γενόμεναι, ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ, καὶ προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν, τούτου χάριν ἰατρεύων ἑμαυτόν. Ἐταλαιπώρησα καὶ κατεκάμφθην ἕως τέλους, ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην. (A f. 208, B f. 135) Ἐνταῦθα σαφῶς ἀριθμεῖται τὰ ὡς ἀπό γε τοῦ συνειδότης ἀνθρώπου παντὶ συμβαῖνοντα, ὅταν ἔχη πολὺ τὸ κατηφές ἐφ' ἀμαρτίαις δὲ δηλονότι καὶ πράξεσιν οὐκ ὀρθαῖς. Ἐπιπίπτει γὰρ καρδίαις φορτίου δίκην, καὶ ἀνανεύειν οὐκ ἔῃ, ἀλλὰ τὴν ἐσχάτην αὐτὰς ὑπομένειν παρασκευάζει ταλαιπωρίαν, ὥστε καὶ κατάχεσθαι [al. cod. κατεάγνυσθαι] δοκεῖν καὶ συγκαλύπτεσθαι, καὶ σκυθρωπάζειν αἰεὶ, καὶ οὐχ ἐκούσας καταβιάζεται· καὶ τοῦτο μέχρι παντός, τουτέστιν εἰς ἔσχατον τοῦ πάθους, ἄχρις ἂν ἐλεήσῃ Θεὸς καὶ ἀπαλλάξῃ τοῦ κακοῦ, κατανεύσας τὴν ἀμνηστίαν, καὶ διανευρώσας τὸν νοῦν εἰς τὸ ἀνακύψαι λοιπὸν, καὶ ἀποσεῖσασθαι μὲν τὸ κατηφές, ἀναθαρσῆσαι δὲ εἰς τὸ δύνασθαι κρατεῖν καὶ ἀντιφέρεσθαι γεννικῶς ταῖς τῆς ἀμαρτίας ἐφόδοις· ὑφ' ἧς καὶ ἠνάγκασται ταλαιπωρησαί τε καὶ κατακαμφοθῆναι, καὶ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν σκυθρωπάζων πορεύεσθαι. Καρδίας γὰρ, φησὶν, εὐφραιομένης θάλλει πρόσωπον, ἐν δὲ λύπαις οὔσης σκυθρωπάζει. Εὐφραίνει δὲ πάντως ἐφ' ἅπασιν τοῖς ἀρίστοις τὸ συνειδὸς, μαρτυροῦν αὐτοῖς ἀστειότητα βίου λαμπρὰν καὶ εὐλικρινῆ καὶ ἀξιεπαινετάτην ζωὴν· καταλύνει δὲ οὐ μικρῶς καὶ σκυθρωπὸν αὐτοῖς ἀποφαίνει τὸ πρόσωπον, ὅταν ἐπὶ πταισμάσι κατηγορῆ καὶ πικροῖς ἐλέγχοις κατατιτρώσῃ τὸν νοῦν. "Ὅτι αἱ ψυαὶ [marg. ψῶαι, et ψόαι] μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγμάτων, καὶ οὐκ ἔστιν ἴασις ἐν τῇ σαρκὶ μου. (A f. 208 b, B f. 135 b) Ἐτέραν τινὰ πρὸς τούτοις ἀθλιότητα δηλοῖ πλημμελοῦσι συμβαίνουσαν. Ἡ γὰρ ψυχὴ μου, φησὶν, ἐπλήσθη ἐμπαιγμῶν. Ἐμπαιγ

μόν δέ φησιν ἢ θεόπνευστος Γραφή τὴν παρά τινων χλευασίαν, ἤτοι τὸν γέλωτα τὸν παρ' ἐχθρῶν. Εἰσὶ γὰρ, εἰσὶ τινες τῶν ἐν ἡμῖν σκαιοὶ τε καὶ φιλοσκώμ μονες, φιλεγκλήμονές τε καὶ δεινοί· καὶ τῶν μὲν ἰδίων πλημμελημάτων οὐδ' ὅσον εἰπεῖν τίθενται τινα λόγον, ἐπιτωθάζουσι δὲ τοῖς ἄλλοις, εἰ δήπου συμ βαίνοι παρολισθεῖν καὶ ὑπενεχθῆναι. Διὰ τοῦτο ταῖς τῶν ἀθυροστομεῖν εἰωθότων συκοφανταῖς ἤγουν λοιδωρίαῖς τῶν τοιούτων ἐμπαιγμῶν ἐμπεπλήσθαι φησιν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, κατηγορούντων πάντως πού τῶν ὀνομασμένων. Καὶ τοῦτο, φησὶν, οὐκ οὔσης ἰάσεως ἐν τῇ ἐμῇ σαρκί, τουτέστιν ἀγρίως οὕτω δε δαμασμένης ὑπὸ γε τῶν τῆς ἀσκήσεως πόνων, ὡς πέρα γενέσθαι λαβεῖν τὴν ἴασιν. 69.961 Ὁρυόμην ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου. (A f. 208 b) Κακοῦσθαί φησιν ὠρύεσθαί τε ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς ἑαυτοῦ καρδίας. Μαστίζον γὰρ τὸ συνειδὸς τὴν καρδίαν στεναγμοῦς ἀφιέναι ποιεῖ. Ὁ γὰρ ἀλοῦς ὅλως ἐπὶ πταίσματι, καὶ ὑπὸ τοῦ συνει δότος κατηγορούμενος, συνεῖς δὲ ὅτι προσκέκρουκε τῷ Θεῷ, οὐ ῥαθυμεῖν ὀφείλει, λύπη δὲ μᾶλλον μονον ουχὶ καταμεθύουσαν ἔχειν τὴν διάνοιαν, καὶ τὴν καρδίαν κεκακωμένην ὡς ἀπὸ γε πικρᾶς ὀδύνης, ὥστε καὶ ὠρύεσθαι δοκεῖν ἀνιεμένων ἐκ βάθους τῶν στεναγμῶν, καὶ ἐκ τῶν κατωτάτω τῆς καρδίας μὲν χῶν βαρείας καὶ ἀλαλήτου πεμπομένης ἠχῆς. Οὐ γὰρ ἴνα, φησὶ, τοῖς πολλοῖς φανερὸς γένωμαι, τοῖς χείλεσιν ἐξομολογοῦμαι, ἐν αὐτῇ δὲ τῇ καρδίᾳ τὸ ὄμμα μύων σοι μόνω τῷ βλέποντι τὰ ἐν κρυπτῷ τοὺς ἑμαυτοῦ στεναγμοῦς ἐπεδείκνυον, ἐν ἑμαυτῷ ὠρυόμενος. Οὐδὲ γὰρ μακρῶν μοι λόγων χρεια ἦν πρὸς τὴν ἐξομολόγησιν, ἀλλ' ἤρκουν πρὸς ταύτην οἱ τῆς καρδίας στεναγμοὶ, καὶ οἱ ἀπὸ βάθους τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀναπεμπόμενοι ὀδυρμοί. Κύριε, ἐναντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιθυμία μου. (A f. 209) Ἦδοναὶ μὲν γὰρ αἱ πρὸς τὰ τῆς φαν λόττης ἔργα τὴν τοῦ ἀνθρώπου διάνοιαν καταφέρουσαι, ἐξ ὀφθαλμῶν εἰσὶ τοῦ πανάγνου Θεοῦ· οὐ γὰρ ἂν ἐπισκέψαιτο τὸ ἀπηχθημένον αὐτῷ. Ἐπιθυμία δὲ πᾶσα καλοῦσα πρὸς ἀρετὴν ἐφορᾶται παρ' αὐτοῦ. Ἀναθετόν δὲ οὖν τῷ Θεῷ αὐτὴν, οἶονεὶ πως ἀπάσης ἡμῶν ἐπιθυμίας τὴν πηγὴν, ὥστε ὅλον τὸ ἐπιθυμητικὸν προσφέροντας δύνασθαι λέγειν· "Κύριε, ἐναντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιθυμία μου." Ὁ δὲ Δα βίδ καὶ τοιοῦτόν τι λέγει· "Ὁ τῆς ἐμῆς πόθος με τανοίας, στήτω ἐναντίον σου." Καὶ ὁ στεναγμὸς μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύβη. (A f. 209, B f. 136 b) Προστίθησι δὲ ὁ Ψάλλων ὅτι Οὐκ ἐκρύβη ἀπὸ σοῦ ὁ στεναγμὸς μου, ἵνα τι τοιοῦτον ἐννοῶμεν καταδηλοῦν αὐτόν· σὲ γὰρ, φησὶ, τὸν παντεπόπτην, τὸν ἐτάζοντα καρδίας καὶ νεφροῦς, ποιοῦμαι μάρτυρα τῶν ἐμῶν στεναγμῶν. Οὐ γὰρ ἐφ' ἐτέρω, φησὶ, πέπρακται παρ' ἐμοῦ, πλὴν ὅτι ἐπὶ μόνω τῷ λελυπῆσθαι καὶ κλαίειν, ὅτι τοῖς σοῖς προσ κέκρουκα νόμοις. Ἔθος δὲ τοῖς ἀνατείνουσι λιτὰς τὸ ἀναβράττειν ἐκ βάθους, ὡς ἔφην, τοὺς στεναγμοῦς, Θεοῦ καὶ τοῦτο δόντος ἀνθρώποις εἰς ἄκεσιν καὶ ἀνα κωχὴν τοῦ καταβρίθοντος πόνου. Ἡ καρδία μου ἐταράχθη, ἐγκατέλιπέ με ἡ ἰσχύς μου. (A f. 20 b, B f. 136 b) Ἀπαριθμεῖται πάλιν τὰ συμβαίνειν εἰωθότα τοῖς ἔσθ' ὅτε νενικημένοις ἐκ πικρᾶς ἡδονῆς, καὶ καταληϊζομένης τρόπον τινὰ τὸν νοῦν, καὶ ἐφ' ἃ μὴ προσῆκε κατακομιζούσης αὐτόν. Τίνα γὰρ τρόπον συμβέβηκεν αὐτῷ τὸ παρολισθεῖν, διαδείκνυσιν εὖ μάλα. Θόρυβος γὰρ ἦτοι ταραχὴ τὴν ἐμὴν εἰσέδου καρδίαν, κατεσκοτίσθη δὲ καὶ ὁ νοῦς· ἕως μὲν γὰρ ἀνάλωτός ἐστι ταῖς εἰς τὸ φαῦλον ἡδο ναῖς, καὶ ἰδρυμένην ἔχει τὴν στάσιν εἰς τὸ βούλεσθαι διὰ πάσης ἐπιεικειᾶς τὴν εὐφῶ καὶ ἐξαίρετον διάττειν τοῦ βίου τρίβον εὐδῖαν ἔχει καὶ γαλήνην 69.64 καὶ πλείστην ὄσσην ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀταραξίαν· καὶ πρὸς γε τούτω, καθαρὸν αὐτῷ τῆς παρὰ Θεοῦ νῆ ψεως ἐναστράπτει τὸ φῶς. Ὡς γὰρ ὁ πάνσοφος γρά φει Παῦλος· "Ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν." Ἐπὶ δὲ μονονουχὶ καὶ δορυλῆ πτος ἡ καρδία γένηται, τῆς ἐκτόπου καὶ πονηρᾶς ἡδονῆς ἐπιχεομένης αὐτῇ, ἐμπίλησι μὲν αὐτὴν θεο ρύβων ὁ Σατανᾶς, καὶ λογισμοῦς ἐντίκτει πονηροῦς, καταθολοῖ δὲ, καὶ σκότους τοῦ νοητοῦ

μεμεστωμένην εὐθὺς ἀποφαίνει, καὶ μονονουχὶ πολέμου καὶ μάχης ἀναμεστοῖ, τοῦτο μὲν λογισμῶν ἀγαθῶν ἀπεχόντων αὐτῆς εἰς γε τὸ δεῖν τῆς ἀρετῆς ἀντέχεσθαι, τοῦτο δὲ τοῦ τῆς ἀμαρτίας νόμου καθέλκοντος εἰς τὸ πλημμελές. Τάχα δὲ καὶ τοῦτο αἰνίττεται, ὅτι καὶ μεσοῦ σης ἡμέρας, ὡς ἐν σκότῳ διῆγον ὑπὸ τῆς ἀθυμίας, καὶ τῷ πολλῶ θρήνῳ τὴν ἐμὴν ἰσχὺν ἀπολώλεκα. Οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξ ἐναντίας μου ἤγγισαν καὶ ἔστησαν, κ.τ.λ. (A f. 210) Ἔτερόν τί φησιν ἀγίοις εἰωθὸς ἐπισυμ βαίνειν ἔσθ' ὅτε, καὶ ἀπλῶς τοῖς ἐκ Θεοῦ δι' ἀμαρτίας παιδευομένοις· ἀφίστησι γὰρ αὐτῶν τὴν ἑαυτοῦ χάριν, ὥστε καὶ εἰς τοῦτο ἀφικέσθαι ταλαιπωρίας αὐτοῦς, ὡς μηδένα παντελῶς εὐρεῖν δύνασθαι τὸν παραστάτην ἢ φιλαλλήλως συναλγοῦντα· ἐν τάξει δὲ μᾶλλον ἐχθρῶν γεγονότας, καὶ τοὺς ἐγγὺς κατὰ γένος ἢ κατὰ διάθεσιν ἢ καθ' ἕτερόν τινα φιλίας καὶ οἰκειότητος τρόπον. Τῶν οὖν φίλων μου, φησὶ, καὶ τῶν πλησίον, οἱ μὲν καὶ φανερώς ἐξ ἐναντίας ἤγγισαν καὶ ἔστησαν, τουτέστι ἀντέστησάν μοι, ὡς ὁ Ἀβεσσαλὼμ καὶ ὁ Ἀχιτόφελ· οἱ δὲ τὸ φιλανθρωπότατον, ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν, τῆς πρὸς ἐμὲ διαθέσεως ὡς ἀπωτάτω δραμόντες. Καὶ ἐξεβιάζοντο οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου. (A f. 210, B f. 137 b) Πρὸς γε τούτοις οἱ ζητοῦντές μου τὴν ψυχὴν ἐξεβιάσαντο· καὶ ἐθέλοντές μοι τὰ κακὰ, ματαιότητος ἐλάλησαν, καὶ δολιότητος ὅλην τὴν ἡμέραν ἐμελέτησαν. Ἐπαμύνοντος γὰρ οὐδενὸς ἢ κατοικτείροντος ἤγουν συμπαρεστῶτος, οἱ ἐχθροὶ κατεβιάζοντο καὶ συνέτριβον, τοῦτο μὲν συκοφαντίαις, τοῦτο δὲ καταλαλιαῖς ταῖς κατεψευσμέ ναις, προσεπάγοντες καὶ δόλους, τουτέστι παγίδα ἀρτύοντες. Καὶ τί γὰρ οὐχὶ ποικίλως ἐκμηχανώμε νοι τῶν κακοῦν εἰωθότων; Καὶ ταύτη μὲν πλείστοις τῶν ἀγίων συνέβη παθεῖν. Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ αὐτὸς ταῦτα πρὸ ἡμῶν δι' ἡμᾶς τε καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομεμένηκεν ὁ Χριστός. Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον, κ.τ.λ. (A f. 211, B f. 138) Ἐπεὶ οὖν εἰς σὲ ἤλπισα, ἢ δὲ ἐλπίς οὐ καταισχύνει, διὰ τοῦτο εἰσακούση, ὅτι θελητῆς ἐλέους εἶ σὺ, καὶ οὐ βούλει τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ. Οὐκοῦν ἐγὼ, φησὶν, ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον, γέγονα δὲ παραπλήσιος τοῖς μὴ λόγον ἔχουσιν ἐν γλώσσει, μήτε μὴν ἀκούουσιν ὅλως, ἢ γοῦν ἔχειν δυναμένοις ἐλέγχους ἐν τῷ στόματι. Οἱ γὰρ τοῖς συκοφαντοῦσιν ἀντιλέ 69.965 γειν ἐθέλοντες, ὡς ψεύστας ἐλέγχουσιν, ἐφ' ἐκάστη τῶν λοιδοριῶν ἀπολογούμενοι δηλονότι, καὶ τὰ τῆς φιλοσοφίας ἐγκλήματα παραλύοντες. Ἄλλ' ἐγὼ, φησὶν, οὐ γέγονα τοιοῦτος· σεσίγηκα δὲ διακατερωῶν, ἵνα μὴ κατ' ἐμαυτοῦ πικροτέρους τοὺς μισοῦντας ἐργάσωμαι. Χρὴ γὰρ ἐν πειρασμοῖς εἴκειν μᾶλλον, ἀλλὰ μὴ ἐν ἴσῳ τρόπῳ τοῖς διώκουσιν ἀντιφέρεσθαι. Ὅτι δὲ τὸ κεκωφῶσθαι δοκεῖν ἐν καιρῷ πειρασμῶν, καὶ ἀλάλους εἰκέναι, οὐ κτηνοπρεποῦς ἀναισθησίας ἔργον ἐστὶ, καρτερίας δὲ μᾶλλον ἐπαινουμένης καρπὸς, ἐνταῦθα διαδείκνυσι· σεσίγηκα γὰρ, φησὶ, διὰ μόνον τὸ ἐπὶ σοὶ τὰς τῆς σωτηρίας ἔχειν ἐλπίδας, καὶ ὅτι σε τῶν ἀπάντων ἐπέκεινα ἐπεγραφόμην ἐκδικητὴν, ὃς καὶ τοῖς ἐπεμβαίνουσι τῷ Ἰωβ φίλοις ἐπιτιμήσας, ὡς ἀπηνῶς προσλαλοῦσιν ἀνδρὶ δοκιμαζομένῳ καὶ πυρουμένῳ, ἔδειξας ὅτι ἀπήχθηταί σοι τὸ κατεπιφύεσθαι τινος τῶν ἐν περιστάσει καὶ πειρασμοῖς. Σὺ μὲν οὖν, ὦ Δέσποτα, ἀκούση τοὺς ἐπ' ἐμοὶ γενομένους παρὰ τῶν ἐχθρῶν τωθασμούς, ἤγουν τὰ τῶν λοιδοριῶν εἶδη, ὅψι δὲ καὶ ἄπερ ἐξεμηχανήσαντο κατ' ἐμοῦ· ἐγὼ δὲ καὶ λόγους καὶ θυμοὺς ἀνακόψας, καὶ μονονουχὶ κεκωφωμένος, ἐπὶ σοὶ πᾶσαν ἐθέμην τὴν ἐλπίδα, εἰδὼς ὅτι σὺ ἀκούεις, ἂν ἐγὼ κωφεύω πρὸς τὰς κατ' ἐμοῦ βλασφημίας. Ὅτι εἶπα· Μήποτε ἐπιχαρῶσί μοι οἱ ἐχθροὶ μου, κ.τ.λ. (A f. 211 b, B f. 138) Ἐγὼ, φησὶν, ἐπὶ σοὶ ἐλπίσας, τὰ μὲν ἄλλα κεκωφῶσθαι ἐδόκουν, πλην ἐκεῖνο μόνον ἐζήτησαν, τὸ μὴ ὑπὸ χεῖρα γενέσθαι τῶν ἐχθρῶν, μήτε μὴν ἐφησθῆναί μοι τινος τῶν πολεμῶν εἰωθότων, ὡς γε τὸν εἰς ἅπαν ὑπομείναντι κλόνον, καὶ ἀνατετραμμένῳ παντελῶς, καὶ ἐξωσθέντι παρὰ σοῦ, καὶ ἀλλοτριώσιν ὑπομείναντι τὴν ἐξ ἀκράτου θυμοῦ. Ἐδεδίην δὲ πρὸς τούτῳ, μὴ ἄρα πως σεσαλευμένους ὀρώντες τοὺς ἐμοὺς πόδας, ὑπέρκομπόν

τι καὶ ἀπηχῆς, κατὰ τῆς σῆς λέγωσι δόξης. Τοῦτο γὰρ σημαίνει, καὶ ἕτερον οὐδὲν, τὸ μεγαλοῤῥημονῆ σαί τινας δοκιμαζομένων ἀγίων. Οἴονται γὰρ ἔσθ' ὅτε, μὴ διαρκέσειν δύνασθαι πρὸς σωτηρίαν αὐτοῖς τὴν τοῦ διασώζοντος χεῖρα, ὡς ἀτονήσαντος πρὸς τὰς παρ' αὐτῶν ἐφόδους τοῦ ἐφ' ᾧ πεποίηνται τὴν ἐλπίδα. Καθάπερ ἀμέλει καὶ Ῥαψάκης ὁ Βαβυλώνιος ἀμετρήτῳ γλωσσαλγία κατὰ Θεοῦ χρώμενος ἔφα σκεν· "Μὴ ἐρρύσαντο οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἐκ χειρός μου;" Ὅτι ἐγὼ εἰς μάστιγας ἕτοιμος, καὶ ἡ ἀλγηδὼν μου ἐνώπιόν μου διὰ παντός. (A f. 212) Ταύτην ἰάσασθαι καὶ Δαβὶδ φροντίζων, αὐτὸς ἑαυτοῦ κατηγορεῖ διὰ τῶν πρὸς τὸν Θεὸν ἔξο μολογήσεων. Διό φησιν· "Ἡ ἀλγηδὼν μου ἐνώπιόν μου ἔστι διὰ παντός" ἀλγηδόνα ἴσως τὴν τοῦ ἀλγεῖν ὀνομάζων πρόφασιν, τουτέστι τὴν ἀμαρτίαν ἣν καὶ τραῦμα νοῦ καὶ καρδίας πληγὴν, οὐκ ἄκομψον εἰπεῖν. Τό γε μὴν ἀεὶ μεμνήσθαι τῆς ἰδίας ἀμαρτίας πρέποι ἂν ἀγίοις. Ἐνταῦθα μὲν τοι σαφῶς ἐκεῖνό φησι, τὸ διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ ἐν βίβλῳ Βασιλειῶν· "Ἐμπε σούμεθα εἰς χεῖρας Κυρίου, καὶ οὐκ εἰς χεῖρας ἀνθρώπων" ὁ μὲν γὰρ ἔστιν ἀγαθὸς καὶ φιλοικτίρ 69.968 μων καὶ θᾶπτον μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις, κατὰ τὴν Γραφήν, οἱ δὲ τραχεῖς καὶ ἀνήμεροι, καὶ εἰς ἅμετρον πολλακίς ἐκτείνοντες τὰς ὀργάς. Φεύγει μὲν οὖν ὁ Δαβὶδ τὸ ἐπιχαρῆναί τινος τῶν ἐχθρῶν αὐτῷ σα λευομένῳ τε καὶ πίπτοντι· τοῦτο γὰρ ὑπεμφαίνει τὸ, σαλευθῆναι τοὺς πόδας. Τό γε μὴν Θεοῦ πλήττοντος ὑπενεχθῆναι τῇ μάστιγι, καὶ ἀσπαστὸν ἡγεῖται, καὶ τοι πικρὸν ὄν, διὰ τὸ ἐκ τοῦ παιδεύεσθαι χρήσιμον· ἑαυτὸν γὰρ ὑποφέρει τῇ μάστιγι, ἔτοι μότατά τε πρὸς τοῦτο ἰέναι δισχυρίζεται. Ἀποχρῶ σα δὲ τοῦτο φιλαρέτου ψυχῆς ἀπόδειξις, δυσφορούσης μὲν λίαν ἐφ' οἷς ἂν ἀρρώσθησειε παρενεχθεῖσα πρὸς ἃ μὴ θέμις, ἐνομιλούσης δὲ τοῖς ἀγαθοῖς σπουδάσμα σιν ἡδιστά τε καὶ προθυμότατα. Τουτὶ γὰρ, οἶμαι, καὶ μάλιστα σαφῶς ἐκδειξίει, τὸ ἐτοίμως ἔχειν εἰς μάστιγας, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς ἀεὶ τὴν ἀλγηδόνα φέρειν, τουτέστι τὴν ἀμαρτίαν τὴν τοῦ ἀλγεῖν αἰτίαν. Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ ἀναγγελῶ, καὶ μερι μνήσω ὑπὲρ τῆς ἀμαρτίας μου. (A f. 212 b) Πιστῆς ψυχῆς καὶ ἀκριβῶς πεπεισμένης περὶ τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ τυγχάνουσιν αἱ τοιαῦται φωναί. Τὸ μὲν τοι Ἀναγγελῶ τέθεικεν ἐν ταῦθα ἀντὶ τοῦ Ἀνήγγειλα· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ Μερι μνήσω, ἀντὶ τοῦ Ἐμερίμνησα ἣτοι Πεφρόντικα· ἀδιαφορεῖ γὰρ ἔσθ' ὅτε περὶ τὴν τῶν χρόνων προφορὰν ἢ θεία Γραφή Οὐ γέγονα τοίνυν, φησὶ, μελλή τῆς εἰς μεταγνώσειν, οὐ βραδὺς εἰς δάκρυον, οὐδὲ ὀκνηρὸς εἰς ἐξομολόγησιν, ἀλλ' οἷον εὐθὺς κατ' ἴχνος τῶν πεπλημμελημένων, ἢ ὑπὲρ αὐτῶν γέγονεν ἴκε τεῖα πρὸς Θεόν. Ὅνιησι δὲ καὶ τοῦτο ἡμᾶς οὐ μετρίως, τὸ εἰδέναι φημὶ τοὺς τῆς μεταγνώσεως τρόπους. Οἱ ἐχθροὶ μου ζῶσι, καὶ κεκραταίνονται ὑπὲρ ἐμέ, καὶ ἐπληθύνθησαν οἱ μισοῦντές με ἀδίκως. (A f. 213, B f. 138 b, 13) Εἰ δὲ τοὺς ἐχθροὺς αἰσθητοὺς νοήσεις, οὕτως ἐπιβαλεῖς· ὅτι Ἐγὼ μὲν οὖν, φησὶν, δεδάκρυκα καὶ πεφρόντικα, καὶ τὸ ἐπὶ ταῖς μεταγνώσεσι προσεκόμισα δάκρυον, ὅτι πεπαρῶνηκα μὲν, καὶ τοῖς ἱεροῖς προσκέκρουκα νόμοις· οἱ δὲ τὰ ἐχθρά μοι φρονοῦντες ζῶσι καὶ κεκραταίνονται ὑπὲρ ἐμέ. Τὸ ζῶσιν ἐν τούτοις θετέον ἀντὶ τοῦ, Ἐν ἀκμαῖς εἰσὶν τοῦ δύνασθαι κατορθοῦν ἄπερ ἂν βούλοιντο κατ' ἐμοῦ. Οὕτω καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ κατεῖθίμεθα πολλακίς περὶ τινος τῶν εὐζωνοτάτων καὶ εὐδρανῆς ἐχόντων τὸ κίνημα λέγειν, ὅτι ὁ δεῖνα τυχὸν ζῶν ἔστιν ἄνθρωπος· οὐ γὰρ ἂν ἦτησεν ὁ δίκαιος παρὰ Θεοῦ θάνατον τῶν ἰδίων ἐχθρῶν, ἀπαθεῖ δὲ τοῦτο τῷ φιλαγάθῳ Θεῷ. Οὐκοῦν τὸ ζῶσιν ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ, Ἐν ἀκμαῖς εἰσὶ δυνάμεως καὶ εὐημερίας. Ἐπιφέρει γοῦν εὐθὺς ὅτι καὶ κεκραταίνονται ὑπὲρ αὐτόν· πληθυνθῆναι δὲ φησὶ τοὺς μισοῦντας αὐτόν, καὶ τοῦτο ἀδίκως, ἐκ θείας ἀποστροφῆς δηλαδὴ καὶ τούτου συμβαίνοντος τοῖς πλημμελημάτων ἔνεκεν διασμηχομένοις, πόνοις τε ὀμιλοῦσι καὶ πειρασμοῖς. Εἰ γὰρ γένοιτό τινα παθεῖν ἀποστροφὴν Θεοῦ, καὶ ἐξ ὀφθαλμῶν εὐρεθῆναι τοῦ πᾶσαν νέμειν εἰδότος ἀσφά λειαν καὶ ἐπικουρίαν, οὗτος ἔσται μεμισημένος καὶ τοῖς πάλαι φίλοις, ἂν μηδὲν εἶη τὸ διακόπτον τὴν 69.969 φιλίαν, καὶ ποιοῦν τὴν διαφορὰν·

τοῦτο γάρ, οἶμαι, ἐστὶ τὸ μισεῖσθαι μάτην, ἤγουν ἀδίκως. Τίνες δ' ἂν εἶεν οἱ μισοῦντες ἀδίκως, διαλευκαίνει πάλιν ἐν τοῦ τοις· "Οἱ ἀνταποδιδόντες μοι γάρ, φησὶν, ἀντὶ ἀγαθῶν κακὰ," κατηγορεῖτόν μου, καὶ οὐκ ἐπὶ τινὶ τῶν ἀτόπων, ἀλλ' ἐφ' οἷς ἔδει καὶ ἐπαινεῖσθαι ὅτι γέγονα τῆς δικαιοσύνης ἐραστής. Οἱ γὰρ Θεῶ προσκρούοντες, ὡς ἔφην, καὶ τοὺς πάλαι φίλους εὐρίσκουσι πολεμίους, εἰκῆ κατατεθηγμένους καὶ ἐπ' οὐδενὶ καὶ εἰς μάτην λελυττηκότας, πονηρά τε ἀντὶ ἀγαθῶν ἀποτινύναι σπουδάζοντας. Ἀπογυμνώσας οὖν τὰ τραύματα τῶ τῶν ὄλων Θεῶ, λύσιν ἐπιζητεῖ τῶν συμβεβηκότων, καὶ μότῳσιν αἰτεῖ τὴν ἀπὸ τοῦ πατάξαντος. Γέγραπται γάρ, ὅτι "Ὁ πλήξας καὶ μοτώσει." Ἡ δὲ μότῳσις καὶ ἀπαλλαγὴ τῶν συμβεβηκότων, εἴη ἂν τὸ μὴ εἰς ἅπαν ἐγκαταλειφθῆναι παρὰ Θεοῦ, προσέχειν δὲ μᾶλλον εἰς τὸ στήναί τε καὶ ἐπαμῦναι καὶ σώζειν αὐτόν. Κύριον δὲ τῆς σωτηρίας ἀποκαλεῖ τὸν Θεόν· τοῖς γὰρ αὐτοῦ νεύμασι, καὶ ἡ τῆς σωτηρίας ὁδὸς εὐήλατος ἔσται καὶ ὁμαλή. ΨΑΛΜΟΣ ΛΗ'. Ὡδὴ τῶ Δαβίδ· εἰς τὸ τέλος, τῶ Ἰδιθούμ. (A f. 214) Ἱεροψάλτης ὑπάρχων ὁ Ἰδιθούμ καὶ προφητικῆ χάριτι κατεστεμμένος, ὥδὴν ἀναβάλλεται, προσωποποιῶν εἰσφέρων αὐτοῦ τοῦ Δαβίδ ἐξομολογούμενου ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ. "Ἡ τὴν μὲν ὥδὴν ὁ Δαβίδ συνέταξε, δέδωκε δὲ τῶ Ἰδιθούμ εἰς τὸ ψάλλειν· εἰς τὸ τέλος δὲ παραπέμπει ἡμᾶς, ἐπειδὴ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως τραγωδεῖ τὴν εὐτέλειαν, καὶ τὸ ταύτης ὑποδείκνυσι τέλος. Εἶπε δὲ τὸν ψαλμὸν ὁ Δαβίδ ὑπὸ Ἀβεσσαλώμ διωκόμενος, καὶ ὑπὸ Σεμεεὶ λοιδορούμενος. Ἐμφέρεια δὲ πλείστη τῆς παρούσης ὥδης πρὸς τὸν προλαβόντα ψαλμὸν· ἀλλ' ἐκείνῳ μὲν ὁ Δαβίδ εἰς ἀνάμνησιν συνέταξεν ἑαυτῶ, ταύτην δὲ παρέδωκεν ἑτέροις, ὡς ἡμαρτηκότας μετάνοιαν τὴν ἴσην ζηλοῦν. Εἶπα· Φυλάξω τὰς ὁδοὺς μου, τοῦ μὴ ἁμαρτάνειν με ἐν γλώσση μου, κ.τ.λ., ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν. (A f. 214, B f. 140 b, I f. 129 b) Ἀπόδειξις σαφῆς ἰδρυμένης καρδίας. Ἐπειδὴ γὰρ πολύτροπος ἁμαρτία ἢ διὰ γλώσσης ἐνεργουμένη, καὶ σχεδὸν πάσης ἁμαρτίας ἀρχὴ διὰ λόγου γίνεται, συνθήκας, φησὶ, πρὸς ἑμαυτὸν ἐποιησάμην, ὅπως μὴ ἁμάρτω τῇ γλώσση, διὰ τὸ καὶ ὑπὲρ ἀργοῦ λόγου μέλλειν λόγους ὑπέχειν, καὶ ἐκ τῶν λόγων τῶν οἰκείων ἢ δικαιουῖσθαι ἢ κατακρίνεσθαι. Ἀλλὰ φαίη τις ἄν· Καὶ πῶς ἦν ἁμαρτάνειν, τὸ τοῖς ὀνειδίζουσιν ἀντιφέρεσθαι; Πρὸς τοῦτο ἐροῦμεν ὡς ὁ σοφὸς διδάσκει Πέτρος· "Ὡστε μὴ οὐδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόναι, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας." Ἐφη δὲ Παῦλος, ὅτι "Καὶ καταρῶμενοι εὐλογοῦμεν, δυσφημούμενοι παρακαλοῦμεν." Καὶ περὶ τοῦ Σωτῆρος δὲ ὁ Πέτρος φησὶν· "Ὅς λοιδορούμενος οὐκ ἐλοιδορεῖ, πάσχων οὐκ ἠπιεῖ, 69.972 παρεδίδου δὲ τῶ κρίνοντι δικαίως." Τὸ δὲ ἐξ ἀγαθῶν, εὐφῆμως ἀντὶ τῶν κακῶν τὰ ἀγαθὰ τέθεικεν· καθ' ἅπερ ἀμέλει καὶ τοὺς τὰς ὄψεις ἠδικημένους, βλέποντας πολλάκις κατονομάζειν ἔθος ἐστίν. Καὶ καθ' ἕτερον νοήσεις τρόπον. Οὐ γάρ τοι, φησὶν, εἷς ὑπάρχων ἀγῶ τῶν ἐξ ἔθους ἀτιμάζεσθαι πεφυκότων, οἷς καὶ οὐχ ἔκοῦσιν τοὺς τῶν κρατούντων [ἀνάγκη] φέρειν ὀνειδισμούς, ἀλλ' εἷς ὑπάρχων τῶν ἐν πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς, ἅτε δὴ καὶ βασιλικῆ δόξῃ κατεστεμμένος, τὴν ἀτιμίαν ὁμως ὑπήνεγκα, καὶ φυλακὴν ἐθέμην τῶ στόματί μου. Ἀλλ' οὔτε ἐξ ἀναισθησίας τοῦτο παθὼν, ἀλλ' ἐκ τοῦ φιλοσοφεῖν ἐλέσθαι, καὶ ταπεινοῦν ἑαυτὸν ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ Θεοῦ. Ἐθερμάνθη ἡ καρδία μου ἐντός μου. (A f. 215, B f. 141, L f. 106 b, I f. 195 b) Ἡ μνήμη, φησὶ, τῆς ἁμαρτίας, οἷα πῦρ εἰς τὴν καρδίαν μου ἐγένετο. Ἡ ἐπειδὴ ἔθος τοῖς ὀργιζομένοις ἀνάπτεσθαι, τοῦ περικαρδίου αὐτοῖς αἵματος περιζέοντος, Ἐθερμάνθη, φησὶν, ἡ καρδία μου ἐφ' οἷς ἐλοιδορούμην. Ἀκολουθῶς δὲ εἶρηκε τὸ ἐπὶ τοῦ πυρὸς συμβαῖνον· προηγείται γὰρ τοῦ πυρὸς ἢ τῆς φλογὸς θερμῆ· πρῶτον οὖν ἔθερμάνθη, εἶτα ἐξήφθη. Μελετῶν τὴν ἄρε τὴν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν ἀνεξικακίαν, ἐν τοῖς ἐμοῖς σπλάγχχνος ἐξεκαύθη πῦρ· καταφλέγουσι γὰρ αἱ λύπαι καὶ αὐτὰς τῶν ἁγίων ψυχὰς, ἀλλ' οὐκ εἰς πέρας ἄγεται τι τῶν ἐκ θυμοῦ καὶ ὀργῆς. Καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ τὸ, "Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε." Τὸ μὲν γὰρ μὴδ' ὄλως εἰσδέξασθαι τὴν ὀργὴν, μὴδὲ

θερμαν θῆναι, κρεῖττον ἴσως ἢ καθ' ἡμᾶς καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν τάχα που· τὸ δὲ ἀνακόπτειν δύνασθαι τοῖς εἰς τὸ ἄμεινον λογισμοῖς, ἐφικτὸν ἀγίοις. Ἐθερμάνθη οὖν, φησὶν, ἐντὸς ἡ καρδία μου, οὐ μὴν καὶ εἰς τὸ ἔξω τὴν ὀργὴν προήνεγκα, ἀλλ' ἐν ἑμαυτῷ ταύτην κατ' ἔσχον καὶ οἶον ἀπέπνιξα, μηδὲν μῆτε εἰπὼν μῆτε δρᾶσας ἀπὸ θυμοῦ, ἀλλ' ἢ μόνον ἐν τῷ μελετᾶν καὶ ἀνα λογίζεσθαι τὴν λοιδορίαν, ἐκκαίόμενος ἔνδον ὑπὸ τῆς λύπης. Ὅτι δ' ἐστὶ τοῦτο κατορθωμάτων ἄριστον, διδάξει λέγων ὁ Σολομών· "Ὁ κρατῶν ὀργῆς, κρεῖσσων τοῦ καταλαμβανομένου πόλιν." [Ἐλάλησα ἐν γλώσση μου. Περὶ ὧν ἐσίγησα, φησὶν, οὐχ ὠμολογημένην τὴν δικαίωσιν ἔχων, ἐξεζήτησα παρὰ Κυρίου πληροφορίαν λαβεῖν ἀναμφίβολον παρὰ τῆς τοιαύτης σιγῆς καὶ κωφεύσεως, καὶ παρὰ πάντων ἄλλων τῶν κατὰ τὸν βίον πρακτέων, ἵνα διαγνῶ μετὰ βεβαιώσεως, ὁποῖόν τί ἐστὶ τὸ ὑστέρημα τῆς κατ' ἀρετὴν τελειότητος, πρὸς τὸ, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ πλημμελήματος, ἐπιδείξασθαι καὶ τὴν μετάνοιαν καὶ διόρθωσιν.] Ἴνα γνῶ τί ὑστερῶ ἐγώ. (A f. 215 b. B f. 141. I f. 194) Ἐγὼ οἶμαι τὸ ἀπίθανον ἐνεῖναι τοῖς τοιοῖσδε λόγοις τῶν οὕτως ἐρμη 69.973 νευσάντων. Ἦν μὲν γὰρ ἅγιος καὶ προφήτης ὁ Δαβίδ. Ἄλλ' οὖν ἐπέπερ ὑπὲρ ἀφέσεως πλημμελημάτων ἐναργῶς ἐποιεῖτο τὴν ἱκετηρίαν, οὐκ ἐν καιρῷ τάχα που διαμαθεῖν ἠπεύγετο τί τὸ λείπον αὐτῷ κατὰ ἀρετὴν. Ἐδεῖ δὲ μᾶλλον ἔλεον αἰτεῖν ἐφ' οἷς ἦδει πεπαρ ωνηκῶς εἰς τοὺς ἱερούς καὶ θείους νόμους, ἀλλ' οὐκ ἀκριβῆ ποιεῖσθαι κατάσκεψιν τῶν αὐτῷ κατωρθωμένων. Τί οὖν ἐστὶν ὃ φησὶν; Διακαρτερήσας ἐν πόνοις, καὶ παρατεινομένης τῆς ἐπ' ἐμοὶ πληγῆς, λοιπὸν τὰ ἐξ ἀνθρωπίνης μικροψυχίας ἐλάλουν, πλὴν οὐκ ἐναργῶς, ἀλλ' ἠρέμα καὶ ἐν γλώσση· ἔφην τε· "ὦ Δέσποτα, γνῶρισόν μοι τῆς ἐμῆς ζωῆς τὸ πέρασ, καὶ τῶν ἐτῶν μου τὸν ἀριθμόν." Ἀντιπαραθήσει γὰρ τῆς σῆς ὑπάρξεως, τοῦ ἀεὶ ὄντος, γνωσθήσεται τί ὑστερῶ ἐγώ, τουτέστιν ὅσον ἀπολιμπάνομαι τῆς σῆς δόξης καὶ ὑπεροχῆς, ὁ χόρτοισ ἐν ἴσῳ τοῖς ἐν ἀγρῷ, βραχὺ μὲν ἀνθήσας, μαραινόμενος δὲ διὰ τοῦ πίπτειν εἰς θάνατον. [Ἴδου παλαιστὰς ἔθου. Ἄγαν σοι, φησὶν, εὐπετές καὶ ῥᾶστον γνωρίσαι μοι, Κύριε, τῶν ἡμερῶν τὸν ἀριθμόν· οἶδα γὰρ με μετρημένας ἔχεις ταύτας ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐπειδὴ πᾶσά μου τῆς ζωῆς ἢ ὑπόστασις ὡσεὶ οὐθὲν ἐνώπιόν σου λελόγισται καὶ διέγνωσται. Ταύτην γὰρ ὑπόστασιν προσηγόρευσεν, ἢ κατὰ τὸν Σύμμαχον τὴν ἀναστροφὴν καὶ διατριβὴν· βίωσιν γὰρ ἐκεῖνο εἶπεν. Καὶ τοιοῦτον εἶναι σαφῶς τὸ λεγόμενον· "Γνώρισόν μοι, Κύριε, τῶν ἡμερῶν μου τὸν ἀριθμόν," τουτέστι τὸν ἐπίλοιπον τῆς παρούσης ζωῆς μου καιρὸν, ἵνα διερευνήσας κἀγὼ τὸ ἴδιον συνειδὸς, γνῶ πόσον ἐλλείπω πρὸς τὴν κατ' ἀρετὴν τελειότητα, καθάπερ σὺ πολλῷ πρῶην γινώσκεις, ἐπειδὴ μετρητὰς ἔθου τὰς ἡμέρας μου, καὶ πᾶσαν ἐπίστασαι τὴν ἐμὴν ἀναστροφὴν καὶ διατριβὴν.] Καὶ ὑπόστασίς μου ὡσεὶ οὐθὲν ἐνώπιόν σου. (I f. 194 b, L f. 107) Ἦ καὶ οὕτως· Ἦ ὑπόστασίς μου ὡσεὶ οὐθὲν ἐνώπιόν σου, ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου ὡσεὶ ἡμέρα ἢ ἐχθὲς ἤτις παρήλθεν, ἢ 69.976 φυλακὴ ἐν νυκτὶ, τουτέστιν ὦραι τρεῖς ἢ τέσσαρες. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ αὐτὸς μὲν ὑπάρχεις ἀεὶ, ἢ δ' ἐμὴ ὑπόστασις ὀλίγη παντελῶς ἐστὶν καὶ συνεσταλμένη, καὶ ὡς οὐδὲν ὅλως ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς, μὴ ἀφῆς κολάζεσθαι μακρὰ τὸν ἐξ ἀσθενείας ὠλισθηκότα, μῆτε μὴν τῷ παντὶ τοῦ βίου μήκει σύνδρομον ἔχοιμι τὴν πληγὴν. Ἀντὶ δὲ τοῦ ὑπόστασις, ὁ μὲν Ἀκύλας κατὰδυσίς εἶπεν· ὁ δὲ Σύμμαχος βίωσις. Ὁ γὰρ ἀνθρώπινος βίος οὐδὲν ἐστὶν, ὡς πρὸς τὴν θεῖαν αἰδιότητα· κατὰ τὸ, "Σὺ δὲ αὐτὸς εἶ· ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἢ παρ' ἀνθρώποις σπουδῆ, ματαιότης ματαιοτήτων." Ἴδου παλαιστὰς ἔθου τὰς ἡμέρας μου. (L f. 107) Ἀνθ' οὗ ὁ Σύμμαχος· "Ὡς σπιθαμὴν ἔδωκας τὰς ἡμέρας μου." Ἦ καὶ παλαιστὰς τὸ πλήρης εἶναι τοῦ ἐκ τῶν πειρατηρίων ἀγῶνος. Μέντοιγε ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἄνθρωπος, πλὴν μάτην ταρασσεται, κ.τ.λ. (A f. 216 b, Κυρίλλου καὶ Ἀθανασίου) Κατὰ δὲ τοὺς πάνυ Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον, ἐπειδὴ ἐν εἰκόνι καὶ οὐκ ἐν ἀληθείᾳ νῦν διαπορεύεται ὁ ἄνθρωπος (ἢ γὰρ ἀληθὴς ζωὴ κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνά ἐστιν),

εικότως ὁ Ψάλλων τὴν εἰκόνα ματαιότητα προσεῖπεν· ἐπειδὴ οὐ τὴν ἀληθινὴν νῦν ζῶμεν ζωὴν, ἀλλὰ τὴν ὡς ἐν εἰκόνι, οὐδὲ περὶ τὰ ὄντως ἀγαθὰ ποιούμεθα τὴν σπουδὴν. Διὸ μάτην ταρασσόμεθα περὶ κοσμικὰς ἐπιθυμίας στρεφόμενοι καὶ συναγόντες θησαυροὺς, ὧν οὐκ ἴσμεν τοὺς διαδόχους. (B f. 141 b, I f. 15, L f. 107 Κυρίλλου καὶ Θεο δωρήτου) Τῶν ἐν εἰκόνι γεγραμμένων οἱ ζῶντες οὐδὲν διαφέρουσιν ἄνθρωποι, ἀπανθοῦντες ὡς χρῶ ματα· ὁμοίως γὰρ καὶ τούτων κάκεινων ἢ φύσις ὑποῖ ρεῖ τῷ χρόνῳ καὶ διαφθείρεται. Ἄλλ' ὅμως οὐδὲν ἦττον διαταράττονται, φιλονεικοῦντες, διαμαχόμενοι, πολεμοῦντες, ἐμπορευόμενοι. Καὶ ζάλης ἅπας ὁ βίος μεστός, τέλος ἔχων τὸν θάνατον· σὺν πόνῳ δὲ πολλῷ καὶ ἰδρῶτι τὸν πλοῦτον ἀθροίζοντες, τὸν ἐσόμενον οὐκ ἴσασιν κληρονόμον. Τοῦτο δὲ ὁ μακάριος Δαβὶδ καὶ ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὸν κινούμενος γέγραφεν. Τοῖς γὰρ ἐκ τῶν πολέμων λαφύροις, καὶ τῷ παρὰ τῶν ἀλλοφύλων φερομένῳ δασμῷ, μεγίστην καὶ περιφανῆ λίαν ἀποφύνας τὴν βασιλείαν, ἠγγόει τοῦ παιδὸς τὴν δυσσεβῆ καὶ παράνομον γνώμην. Εἶτα θεασάμενος αὐτὸν ἐγκρατῆ τῶν βασιλείων γενόμενον, καὶ τὸν ἀποκείμενον σφετερισάμενον πλοῦτον, τὴν θαυμασίαν ἀφήκεν φωνήν· "Πλὴν μάτην ταρασσεται· θησαυρίζει, καὶ οὐ γινώσκει τίνι συνάξει αὐτά." Καὶ νῦν τίς ἢ ὑπομονή μου; οὐχὶ Κύριος; Καὶ ἡ ὑπόστασις μου παρὰ σοὶ ἐστίν. (A f. 217, I f. 195 b) Εἰκότως ἐπὶ τὸν Χριστὸν τὴν ἐλπίδα ἔχειν φησὶν, ἅτε καταγνοὺς τῶν ἐν βίῳ περισπασμῶν. Τίς γὰρ μοι, φησὶ, δέδωκε τὸ δύνασθαι καρτερεῖν, καὶ νεανικῶς διακεῖσθαι ἐν καιρῷ πληγῆς, καθυφεῖναι δὲ κατ' οὐδένα τρόπον εἰς τὸ δεῖν δρᾶσαί τι τυχόν ἢ καὶ εἰπεῖν ἐλέσθαι τῶν ἐξ ἀνθρωπῆ 69.779 κης μικροψυχίας; οὐχὶ Κύριος; Τίς δέ μου ἢ ὑπόστασις; τουτέστι τίς ὁ ἐνισχύσας ὑφίστασθαί με καὶ φέρειν τὰ ἐξ ὀργῆς ἐπενηνεγμένα τῆς ἄνωθεν, Θεοῦ παιδεύοντος φιλόπαιδος ἐν τάξει πατρὸς ἐπὶ τῷ ἐκλέγεσθαι τὰ βελτίω; Οὐκοῦν κἂν εἰ παιδεύοι Θεὸς διὰ συμμετρου κινήσεως, ἀλλ' οὖν αὐτὸς εὐρίσκεται χορηγὸς τοῖς πάσχουσι καρτερίας καὶ ὑπομονῆς· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ ὑπόστασις. Εἰ δέ τις εἴποι καὶ τὴν ὑπαρξιν καὶ κατασκευὴν τῆς φύσεως ἢ καὶ τὴν παραδοκίαν δηλοῦσθαι διὰ τῆς ὑποστάσεως, οὐδ' οὕτω κακῶς· παρὰ Θεοῦ γὰρ καὶ εἰς τὸ εἶναι ὑπέστημεν, καὶ αὐτὸν προσδοκίαν καὶ ἐλπίδα ἔχομεν. Ἀπὸ πασῶν τῶν ἀνομιῶν μου ῥῦσαί με. (B f. 142, I f. 105 b) Σὺ μοι τὸ δύνασθαι φέρειν κεχάρισαι, τὸ μηδὲν ἐξ ἀνθρωπίνης ἀσθενείας εἰπεῖν ἢ δρᾶσαι· σὺ δὲ καὶ παιδεύσας ὑποστήναι με ταῦτα, καὶ δύνασθαι φέρειν ἐποίησας. Ἡ δὲ σύνταξις τοῦ προκειμένου ῥητοῦ τοιαύτη ἐστίν· Ἀπὸ πασῶν τῶν ἀνομιῶν μου ῥῦσαί με, ὅτι σὺ ἐποίησας, τουτέστιν ἔπλασας, καὶ ὡς δημιουργὸς τὴν ἐνοῦσαν ἀσθενείαν τῇ ἀνθρωπεῖα φύσει ἐπίστασαι. Γέγραπται δὲ καὶ ἐτέρωθι, ὅτι "Φθαρτὸν σῶμα βαρύνει ψυχὴν, καὶ βρίθει τὸ γεῶδες σκῆνος νοῦν πολυφρόντιδα." Εὐρὴ σομεν δὲ καὶ τὸν τληπαθέστατον Ἰὼβ τοιαύταις χρησάμενον λέξεσιν· "Μνήσθητι γὰρ, φησὶν, ὅτι χοῦν με ἔπλασας." Καὶ πάλιν· "Ἡ οὐχ ὡσπερ γάλα με ἠμελξας, ἐτύρασας δέ με ἴσα τυρῷ, δέρμα καὶ κρέας με ἐνέδυσας, ὁστέοις δὲ καὶ νεύροις με ἐνεῖρας;" Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Δαβίδ· "Μνήσθητι ὅτι χοῦς ἐσμεν· ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ· ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ, οὕτως ἐξανθήσει· ὅτι πνεῦμα διήλθεν ἐν αὐτῷ καὶ οὐχ ὑπάρξει." Τοιαύταις γὰρ φωναῖς οἱ ἅγιοι κέχρηται, ἀμνηστίας ἀμαρτιῶν τυχεῖν ἐφίεμενοι παρὰ τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ, τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ἐνδεικνύμενοι. Καί γε πάντες τὸ τῆς φύσεως εὐόλισθον πρὸς ἀμαρτίας εἰς συγγνώμην προτείνουσι. Αἰτεῖ τοίνυν συγγνώμην ὡς ἀποχρώντως ἤδη πεπαιδευμένος. Ἐκωφώθην, καὶ οὐκ ἠνοιξα τὸ στόμα μου. (K f. 80 b) Φέρω, φησὶν, ὄνειδιζόμενος νῦν, καὶ οὐδὲν ἀντιφθέγγομαι, ὡς παρὰ σοῦ τοῦτο εἰδὼς βουλομένου με τοῖς ὄνειδεσι ἐγγυμνάζεσθαι. Ἄνες μοι ἵνα ἀναψύξω πρὸ τοῦ με ἀπελθεῖν. (A f. 218) Τάχα δὲ καὶ τὰ λυπηρὰ καὶ δακρύων αἴτια, ἤδη ποτὲ παυθῆναι παρακαλεῖ· οὐχ ὅσον εἰς μακαριότητα παντελεῖ (οὐ γὰρ ἐστὶν αὕτη νῦν), ἀλλ' ὅσον εἰς ἀνάψυξιν καὶ παραμυθίαν, ἣν ἐν τῷ βραχεῖ βίῳ ζητοῦμεν, ὃν ἐν γῆ ζῶμεν, ὡσπερ

ξένοι καὶ πάρ οἰκοι, ἐκ πατέρων ἔχοντες τὸ ὑφ' ἀμαρτίας εἶναι, καὶ ταῖς δι' ἀμαρτίας κακώσεις κατεχόμενοι καὶ τῷ ἐξ Ἀδάμ θανάτῳ ὄν πρὶν ἐπιπεσεῖν, ἀξιοῦμέν τινα καὶ ἀνάπαυσιν τῶν πόνων γενέσθαι.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΘ΄.

Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. (A f. 218, B f. 143 b, I f. 198) Τινὲς ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ εἰρήσθαι φασι τὸν προκείμενον ψαλμὸν, ὡς ἐξηρημένου λοιπὸν θλίψεως τε πάσης καὶ τῶν ἐκ θείας ὀργῆς ἐπενηνεγμένων αὐτῷ διὰ τὴν εἰς Οὐρίου γυναικα, καὶ αὐτὸν τὸν Οὐρίαν, ἄμαρ τίαν· καὶ εἶναί γε αὐτὸν χαριστήριον ἐπὶ τῇ τῶν συσχόντων αὐτὸν πειρασμῶν [al. cod. τιμωριῶν] ἀπαλλαγῇ. Ἄλλ' εὐρήσομεν, φησὶν, ἐν τῷ μεταξύ καὶ τοῦ Σωτῆρος τὸ πρόσωπον εἰσκεκομισμένον, τῆς τε ἐνανθρωπήσεως ἀπαγγέλλον τὴν οἰκονομίαν, καὶ ὅτι ἀνακηρύξει τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν τὴν διὰ πίστεως χάριν. Εἶτα μετὰ τοῦτο πρόσωπον ἕτερον ἀνδρὸς εἰσκομίζεται κατοικτεῖρεσθαι γλιχόμενον παρὰ Θεοῦ, καὶ ὁμολογοῦν ὅτι μονονουχὶ κατακέχωσται τοῖς ἰδίῳις παθήμασιν. Εἶτα πῶς ἤρμοσεν αὐτῷ θεοσ πεσίῳ Δαβίδ, ἢ πῶς ἂν τοῦ Σωτῆρος ἔφη φωνάσ, ἢ ἐτέρῳ τινὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ὡς σεσωσμένῳ παρὰ Θεοῦ καὶ ὠδὰς ἀνάπτοντι χαριστηρίου; Ἡμεῖς δ' εἰρήσθαι αὐτὸν νομίζομεν ἐκ προσώπου τοῦ νέου λαοῦ, καὶ εὐδοκιμήσαντος ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ, καὶ ἀνακομισθέντος ἀληθῶς ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας, τουτέστιν ἐκ βάθους ἀμαρτιῶν, ἐκ πηλοῦ τε ἰλύος εἰσβάλλει γὰρ μεταξύ καὶ οὐκ ἔξω σκοποῦ τοῦ αὐτοῦ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, τοῖς εὐχαριστοῦσιν οἰονεῖ πως ἀνοιγνύντος τοῦ μυστηρίου βάθος, καὶ τῆς οἰκονομίας διδάσκοντος τὸν τρόπον, δι' οὗ καὶ σεσῶ σμεθα. Εἶτα μετὰ γε τοὺς παρ' αὐτοῦ λόγους, πάλιν τὸ τοῦ λαοῦ πρόσωπον εἰσφέρεται, ὁμολογοῦντος οὐ δὲν ἦττον τὰ ἐν οἷς ἦν κακὰ, καὶ τὸ πλῆθος τῶν αἰτιαμάτων, ἵνα καὶ ἔτι μειζόνως δοξάζηται Χριστὸς ὁ ἐκ βάθρων αὐτοὺς ἀρπάσας, καὶ τῶν τῆς ἀπωλείας τελμάτων ἔξω τιθεῖς, διὰ πίστεως δηλονότι. Ἀξιοῦσι γὰρ οἱ ἐξ Ἰσραὴλ πιστεύσαντες ῥυσθῆναι τῆς διὰ τὴν ἀπειθειαν ἀμαρτίας, ἅμα δὲ καὶ διηγούνται τὰ συμβεβηκότα αὐτοῖς διὰ τὴν ἀπιστίαν κακὰ. Ἄλλοι δὲ καὶ εἰς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι τὴν ὠδὴν ἀναφέρουσιν, ὠφελθέντας τῇ ἐκεῖσε θλίψει καὶ ἐπαναχθέντας. Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχε μοι, κ.τ.λ. (A f. 218 b, B f. 144, I f. 199 b) Ἄλλὰ φαίη τις· Πῶς ἂν ὑπομεμενήκασιν οὗτοι τὸν Κύριον, ἢ πῶς εἰσηκούσθησαν ὅλως οἱ τάχα που μηδὲ βοήσαντες πρὸς αὐτὸν, ἀφροσθηκότες δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ εἰ δέναι τίς ὁ φύσει τῶν ὄλων ἐστὶ γενεσιουργὸς καὶ 69.81 δεσπότης; Φαμέν οὖν ὅτι σεσαγήνευκεν ὁ Σωτὴρ διὰ τῆς πίστεως τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, καταργήσας τοῦ διαβόλου τὸ κράτος, καὶ τῶν πονηρῶν δυνάμεων τὴν σκαιότητα καταλύσας, πνευματικῇ τετίμηκεν ἐλευθερίᾳ τοὺς διὰ πίστεως τῆς εἰς αὐτὸν κεκλημέ νους εἰς ἐπίγνωσιν αὐτοῦ. Πλὴν οὐχὶ μόνη τῶν ἐθνῶν ἢ πληθὺς εἰσβέβηκε διὰ πίστεως, ἀλλὰ γὰρ καὶ πρὸ αὐτῶν οἱ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ. "Ἀνέκτισε γὰρ ὁ Χριστὸς τοὺς δύο λαοὺς, εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάσων ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ σώματι πρὸς τὸν Πατέρα," καθ' ἃ γέγραπται. "Ἀμφω δὴ οὖν εἰς γεγόνασι λαὸς, κατὰ τὴν αὐτοῦ Σωτῆρος φωνήν. Καὶ ἄλλα γὰρ, φησὶν, "ἔχω πρόβατα, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης· κάκεῖνα δεῖ με ἀγαγεῖν· καὶ γενήσονται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν." Οὐκοῦν ὅπερ ἂν ἐξ ἐνὸς λέγηται προσώπου, τοῦτο πάντως ἀρμόσειεν ἂν τούτοις τε κάκεῖνοις, διὰ τὸν τῆς ἐνότητος σύνδεσμον τῆς ἐν Χριστῷ διὰ Πνεύματος. Ὅτι δὲ τὸ Χριστοῦ μυστήριον προαπηγγέλλετο τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ διὰ τε νόμου καὶ προφητῶν, εἶη ἂν οὐκ ἀσυμφανὲς τοῖς τῶν ἱερῶν Γραμμάτων ἐπιστήμοσιν. "Ἐφη γὰρ που Χριστὸς Ἰουδαίοις προσδιαλεγόμενος· "Εἰ ἐπιστεύετε Μωσεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν." Προσεδόκων

γὰρ αὐτὸν ἀφίξεσθαι κατὰ καιροὺς Ἰουδαῖοι Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν, οὐχὶ μόνων ἑαυτῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπάν των τῶν ἔθνων. Καὶ γοῦν Συμεὼν ὁ δίκαιος, ὅτε βρέφος ὄντα Χριστὸν ἐν τῷ θείῳ τεθέατο ναῶ, "Νῦν ἀπολύεις, ἔφη, τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸ ρῆμά σου, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπόν σου· φῶς εἰς ἀπο κάλυψιν ἔθνων, καὶ δόξαν λαοῦ Ἰσραὴλ." Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκ Σαμαρείας γύναιον, ὅτε Χριστῷ διελέγετο, διωμο λόγηκεν ἐναργῶς. Ἔφη γάρ· "Οἶδαμεν ὅτι Μεσσίας ἔρχεται, ὁ λεγόμενος Χριστός· ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος ἀπαγγελεῖ ἡμῖν πάντα." Εἴρηται δὲ καὶ δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν τοῖς Ἰουδαίων δήμοις, ἐπαγγελλο μένου τοῦ Χριστοῦ τὴν ἑαυτοῦ πρὸς ἡμᾶς ἄφιξιν· "Διὰ τοῦτο ὑπόμεινόν με, λέγει Κύριος, εἰς ἡμέραν ἀναστάσεώς μου εἰς μαρτύριον, διότι τὸ κριμά μου εἰς συναγωγὰς ἔθνων." Οὐκοῦν φαίεν ἂν εἰκότως, ὅτι τὴν τοῦ Σωτῆρος ἄφιξιν ὡς ἔσται κατὰ καιροὺς προσδοκῆσαντες· "Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον," ἀντὶ τοῦ, Προσδοκῶν προσεδόκησα· "καὶ προσέσχεν μοι," τουτέστιν, Ἐπεσκέψατό με. Θεὸς γὰρ ὢν Κύριος ἐπέφανεν ἡμῖν, καὶ ἀνήγαγεν ἡμᾶς ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας τῶν τοῦ θανάτου πυλῶν καὶ τῆς ἐκεῖσε φθορᾶς, ἧς καὶ ἀπηλλάγμεθα διὰ Χριστοῦ μεταμορφοῦντος εἰς ἀφθαρσίαν ἐν ἑαυτῷ καὶ πρώτῳ τὴν ἀνθρώπου φύσιν, καὶ ἀναπλάττοντος εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς, καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος τῶν τοῦ κόσμου περισπασμῶν, καὶ τῆς δυσώδους ἀμαρτίας. Ἐκ τούτων γὰρ ἀνίμησεν ἡμᾶς διὰ τῆς ἀρρήτου χειρὸς καὶ τῆς ἀφράστου δυνάμεως τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ. Καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτρα τοὺς πόδας μου, κ.τ.λ. (I f. 200) Στερεὸς γὰρ νοῦς τοῖς ἐν Χριστῷ, καθ' 69.984 ἄφησιν ὁ Παῦλος· "Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν." Πέτρα δὲ καὶ ἐτέρως νοεῖται Χριστὸς, τὸ πάν των ἔρεισμα, ὁ ἐκλεκτὸς λίθος, ὁ εἰς τὰ θεμέλια Σιών τεθειμένος παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἐφ' ᾧ πάντες οἰκοδομοῦμεθα, οἶκος πνευματικὸς καὶ ναὸς ἅγιος εἰς κατοικητήριον Θεοῦ ἐν πνεύματι. Κατεύθυνεν δὲ καὶ τὰ διαβήματα ἡμῶν· ἐδιδάχθημεν γὰρ ὀρθὰς ποιεῖσθαι τροχιάς οἱ πάλοι καμπύλας ποιοῦντες καὶ διεστραμμένας ὁδοὺς. Καὶ ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα μου ἄσμα καινόν. (I f. 200 b) Ἐν μοίρᾳ καὶ τοῦτο θετέον τῶν παρὰ Χριστοῦ χαρισμάτων. Οὐ γὰρ τοι πᾶσιν ἀδιακρίτως ἔποιτο ἂν τὸ ἐξεῖναι δοξολογεῖν· ἀλλ' οὐδ' ἂν γένοιτό τις δεκτὸς παρὰ Θεῷ τοῦτο δρᾶν ἐθέλων, εἰ μὴ τις εἴη τῶν εὖ βιοῦν εἰωθότων· ὅτι "Οὐχ ὠραῖος αἶνος ἐν στόματι ἀμαρτωλοῦ." Καὶ ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα μου ἄσμα καινόν, ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ τοῦ διὰ Μωσέως· ἐπὶ καινοῖς γὰρ κατορθώμασιν, καινόν που πάντως εἴη ἂν καὶ τὸ ἄσμα, καὶ οὐ τοῖς ἀρχαίοις ὕμνοις προσεοικός. Καὶ ἀντὶ δὲ τοῦ τοῖς πονηροῖς δαίμοσιν τε καὶ εἰδώλοις προσαγομένου ἄσματος, τοὺς διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἀναφωνεῖν ἐδιδάχθημεν ὕμνους. Ὅψονται πολλοὶ καὶ φοβηθήσονται, καὶ ἐλπιοῦσιν ἐπὶ Κύριον. (A f. 219 b, B f. 144 b, I f. 200 b) Ὑπόδειγμα, φησὶν, ἐτέροις ἔσομαι τοῦ κατὰ ζῆλον ἐμὸν παύσασθαι τῶν κακῶν, καὶ τὴν ὁμοίαν ἔχειν πρὸς τὸ κρεῖττον ἐλπίδα. Ἄει γὰρ πως οἱ μήπω πιστεύσαντες, τῶν ἤδη πεπιστευκότων ἀναδείκνυνται ζηλωταὶ, καὶ τῆς ἐκείνων πολιτείας καὶ ἐπιεικειᾶς κατ' ἴχνος ἰέναι σπουδάζοντες ἀνανήφουσι πρὸς ἀλήθειαν, καὶ πρὸς τὸ τῆς ἀληθείας ἴασι φῶς. Εἶτα τί τὸ ἐντεῦθεν; Τὸν θεῖον εἰς νοῦν δέχονται φόβον, περὶ οὗ εἴρηται· "Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου·" καὶ, "Τῷ φόβῳ Κυρίου ἐκκλίνει πᾶς ἀπὸ κακοῦ." Οἱ τοίνυν, φησὶ, ζηλωταὶ γενόμενοι τῶν πεπιστευκότων, καὶ ἤδη τὸν θεῖον ὠδινήσαντες φόβον, οὗτοι καὶ τὰς ἑαυτῶν ἐλπίδας ἰδρῦσαντες ἐπὶ Θεῷ, παρ' αὐτοῦ καὶ μόνου τὰς τῶν ἀγαθῶν ζητοῦσι χορηγίας, καίτοι πάλοι τύχη τινὶ καὶ γενέσει καὶ εἰμαρμένη τὰς τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων ἡνίας ἀνάπτοντες. Καὶ ἄλλως δὲ τὸ ὄψονται, ἀντὶ τοῦ Ἀναβλέψουσιν εἴρηται. Ἔφη γὰρ που Θεὸς διὰ φωνῆς Ἡσαΐου περὶ τῶν ἔθνων ἐν Ἡσαΐᾳ· "Ἄξω τυφλοὺς ἐν ὁδῷ ἧ οὐκ ἔγνωσαν, καὶ τρίβους ἃς οὐκ ἤδεισαν πατήσαι ποιήσω αὐτούς." Λέγει δὲ καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Χριστός· "Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς." Ἀλλὰ καὶ ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς τυφλῶν ἀπεστάλη παρὰ τοῦ Πατρὸς. Ὅψονται δὲ οὖν, τουτέστιν ἀναβλέψουσιν, καὶ τὰ ἐξῆς.

Μακάριος ἀνὴρ, οὗ ἔστι τὸ ὄνομα Κυρίου ἐλπὶς αὐτοῦ, κ.τ.λ. (I f. 201) Ἡμεῖς ἐσμεν πάντως οἱ τὸν τοιοῦτον λαχόντες μακαρισμόν· ὠνομάσμεθα γὰρ Χριστιανοί· 69.985 καὶ τοῦτό ἐστιν τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ἡμᾶς. Εἰ δὲ δὴ τις βούλοιο πρὸς τοῖς εἰρημένοις, ματαιότητάς τε καὶ μανίας ψευδεῖς εἶναι λέγειν τὴν Ἑλληνικὴν λατρείαν, καὶ τὰ δοκοῦντα αὐτοῖς εἶναι τίμια, φημί δὴ μαντικὴν πᾶσαν, ἢ καὶ πάσας τὰς ἑτεροδιδασκαλίας, οὐκ ἂν ἀμάρτοι τοῦ πρέποντος. Γέγραπται γοῦν περὶ τινῶν, ὅτι "Μανίαν ἐν οἴκῳ Κυρίου κατέπηξαν·" μανίαν δὲ τὴν μαντείαν φησὶν. Τετολμήκασι γὰρ, φησὶ, τινὲς τῶν ἐξ Ἰσραὴλ τὰ ἀπὸ καρδίας αὐτῶν λαλεῖν, καὶ οὐκ ἀπὸ στόματος Κυρίου· καὶ πλεῖστοι γεγόνασι ψευδοπροφήται παρ' αὐτοῖς. Ἄλλ' ἦν ἴσως φορητὸν, εἰ ἐν τοῖς τῶν εἰδώλων τεμένεσι τετόλμητό τι τοιοῦτον· ἐπειδὴ δὲ ἐν αὐτῷ τῷ οἴκῳ Κυρίου γέγονε, πῶς οὐ παγχάλεπον εἶη ἄν; Πολλὰ ἐποίησας σὺ, Κύριε ὁ Θεός μου, τὰ θαυμάσια σου, κ.τ.λ. (A f. 220, B f. 145 b, I f. 202. Κυρίλλου καὶ Θεοδωρήτου) Καθ' ἑτέραν δὲ διάνοιαν νοήσεις καὶ οὕτως· Ἄ πέπραχας, φησὶν, ἐν τῷ τῆς οἰκονομίας καιρῷ, πολλά ἐστι καὶ θαυμάσια· ταῦτα καὶ τοῖς ἑτέροις ἀπήγγειλα, ἢ δὲ ἀπαγγελία ὅλην διέδραμε τὴν ὑπ' οὐρανόν. Εὐφημοῦσι διὰ τούτων τὸν ὅλον Σωτῆρα Χριστὸν, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ ἀληθὲς ὄν ἀπο φαίνουσιν οἱ διὰ πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν σεσωσμέ νοι, ὡς ἔλαβον ἄσμα καινόν, ὕμνον τε τὸν πρέποντα αὐτῷ. Ἴδου γὰρ, ἰδου πολλά πεποιῆσθαι παρ' αὐτοῦ φησὶ τὰ θαυμάσια, καὶ ἀριθμοῦ κρείττονα γενέσθαι τερατουργήματα, καὶ τὰ ὑπὸ τῆς αὐτοῦ προμηθείας οἰκονομούμενα, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ, τὰ ἐν τῇ ἐρήμῳ, τὰ ἐπὶ Ἰησοῦ, τὰ ἐπὶ τοῦ Σαμουὴλ, καὶ τὰ τούτων πρεσβύτερα, τὰ κατὰ τὸν Ἀβραάμ καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ πατριάρχας, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον διεξέρχωμαι· ἀλλὰ τὸ νῦν γεγενημένον τούτων ἀπάντων θαυμασιώτερον. Οὐ γὰρ ἑνὸς ἀνδρὸς, οὐδὲ ἑνὸς ἔθνους, ἀλλὰ τῶν ἔθνῶν ἀπάντων ἐπραγματεύσω τὴν σωτηρίαν· καὶ τὴν νομικὴν λατρείαν καταπάσας, τῇ Ἰουδαίων ἀσθενείᾳ συμβαίνουσας, τὴν καινὴν ἔδωκας χάριν, τὴν λογικὴν λατρείαν νομοθετοῦσας, δι' ἧς οἱ τυφλοὶ τὴν καρδίαν τὸ θεῖον καὶ νοητὸν εἰσεδέξαντο φῶς, ὀρθοποδεῖν ἔμαθον οἱ πάλοι χωλεύοντες, καὶ τρανὴ γέγονε γλῶσσα μογιάλων, ὧτα κωφῶν ἤκουσαν, κατηργήθη θάνατος, ἐξήρηται δὲ καὶ ἡ πάντων ἄμαρτία, ἀνέλαμψεν ἀφθαρσίας ἢ χάρις· καὶ ταῦτα πάντα διώρθωται διὰ Χριστοῦ. Τοιγάρτοι φασὶν ὅτι πλεῖστα πεποίηκεν τὰ θαυμάσια. (Ibidem.) Τοῖς γε μὴν αὐτοῦ διαλογισμοῖς οὐκ ἔστι τίς ὁμοιωθήσεται. Τίνες δὲ ἄρα γεγόνασιν οἱ τοῦ Θεοῦ διαλογισμοί, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν εὐτεχνές; Θεὸς ὢν φύσει, γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ μετένηκεν ὅπερ ἦν. Καὶ ποῖα τις ἦν τοῦ γενέσθαι καθ' ἡμᾶς ἢ πρό φασιν, σαφηνιεῖ λέγων ὁ τῶν αὐτοῦ μυστηρίων ἱερούργος· "Ἐπειδὴ τὰ παιδιά κεκοινώνηκεν αἵματος καὶ σαρκὸς, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχεν τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος 69.88 ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας." Ταῦτα, φησὶν, ἀπήγγειλα καὶ ἐλάλησα μαρτυρῶν, ὅτι παντὸς εἰσὶν ἐπ' ἐκεῖνα λόγου. Ταῦτα πεπραχότας εὐρίσκομεν τοὺς ἀγίους ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστάς. Καὶ γοῦν ὁ πάνσοφος Ἰωάννης πρὸς οἷς ἔφη τερατουργήμασι προσεπενεγκῶν εὐρίσκεται· "Ἔστι δὲ καὶ ἕτερα πολλὰ, ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἃ οὐκ ἔστιν γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ· καὶ μὴν ὅτι ἄτινα ἔαν γράφηται, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι χωρήσειν τὸν κόσμον τὰ γραφόμενα βιβλία." Ἐπειδὴ ἐκ μέρους γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν· καὶ οὔτε τὰ εἰς Χριστὸν δόγματα, οὔτε τὰ θαύματα χωροῦμεν διηγῆσασθαι· ἀλλὰ κἂν πολλὰ ὧσι τὰ λαληθέντα, πλεῖον τὸ περιττεῦον καὶ μὴ λαληθὲν εὐρίσκεται. Ὑπὲρ ἀριθμὸν γὰρ τὰ τοῦ Χριστοῦ, ἦτοι ὡς μὴ ὄντα τῇ φύσει ἀριθμητὰ, ἢ ὡς ὑπερβαίνοντα διὰ τὸ πλῆθος τὴν φύσιν τοῦ ἀριθμοῦ. Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι. (A f. 220 b, B f. 146, I f. 202 b) Προφητικῇ χάριτι στεφανούμενος ὁ τὸν προκείμενον συνθεὶς ψαλμὸν ὡς ἐξ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ἑαυτοῦ λόγους

άνησιν ἀγαθοὺς, οἵπερ ἂν εἶεν οὐκ ἀνάρμοστοι τῷ προσώπῳ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν ὑποδεδυκότες, σαρκωθέντι τε καὶ ἐνανθρωπήσαντι, καὶ τὴν τοῦ δούλου λαβόντι μορφὴν. Ἐπειδὴ γὰρ, φησὶν, ὦ Πάτερ, τὰς κατὰ νόμον θυσίας οὐκ ἠθέλησας, ἀνάμνησιν μόνον ἐχούσας ἁμαρτιῶν καὶ ἔλεγχον, οὐ μὴν καὶ ἄφεςιν, ἦκω σῶμα λαβὼν ὅπερ μοι αὐτὸς κατηρτίσω. Πνεῦμα γὰρ ἅγιον καὶ Ὑψίστου δύναμις ἐπεσκίασε τῇ ἀγίᾳ Παρθένῳ. Ἦκω δὲ, ἵνα τὸ σὸν ποιήσω θέλημα· ὅπερ ἐστὶ τὸ, ἑμαυτὸν προσενεγκεῖν ὡς περ ἄμωμον ἱερεῖον, ἵνα στήσω τὰ ἐν νόμῳ περιελεῖν ἁμαρτίας οὐκ ἐκ δυνάμενα. Τούτῳ φαμέν εὐοικεῖναι τὸ δι' αὐτοῦ Χριστοῦ σαφῶς εἰρημένον, ὅτι "Καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ οὐχὶ ἵνα ποιήσω τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με." Παρέσχεν οὖν ἀφορμὴν τοῦ ὄλον ψαλμὸν εἰρησθαι ὑπ' αὐτοῦ, τηροῦντα τὸ αὐτὸ πρόσωπον μέχρι τέλους τοῦ λέγοντος. Παρελθόντος τοίνυν τοῦ καιροῦ τῆς σκιάς, καθ' ὃν θυσία καὶ προσφορὰ προσήγετο, οὐκέτι τὴν διὰ τούτων λατρείαν βουλευθεὶς ὁ Θεὸς, κατηρτίσατο ἐκ τῆς Παρθένου σῶμα τῷ Υἱῷ, ὡς μηκέτι εὐδοκεῖν ὀλοκαυτώματα· καὶ περὶ ἁμαρτίας εἰπόντος τοῦ Σωτῆρος τῷ Πατρί· Ἴδου ἦκω κατὰ τὸ θέλημά σου· καθ' ὃ θέλημα ἦρην τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, αὐτὸς τυθεὶς καὶ προσενεχθεὶς ὑπὲρ τῆς πάντων ἁμαρτίας· ἵνα ἀφέσεως γενομένης, μηκέτι χρεῖα ἦ τῆς περὶ ἁμαρτιῶν θυσίας. Ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ. (A f. 220 b, I f. 205) Κεφαλίδα ἔφη τὴν οἰονεῖ πε 69.989 ριοχὴν τῶν οὐσῶν ἐννοιῶν ἐν αὐτῇ· αὗται δὲ εἰσὶν αἱ περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ προφήτης Ἰεζεκιὴλ κεφαλίδα βιβλίου τὴν οἰονεῖ σύμπασαν περιοχὴν τῆς ἑαυτοῦ προφητείας ὀνομάσας εὐρίσκειται. Τὸ δὲ, "Ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ," οὕτω νοητέον· Βιβλίον μὲν πενταμερὲς ὄλον ἐστὶ τὸ Μωσέως σοφώτατον σύγγραμμα, κεφαλὴ δὲ ὡς περ καὶ ἀρχὴ τοῦ βιβλίου παντὸς ἢ ἐπίκλην Γένεσις, ἐν ἧ τὰ κατὰ τὸν Ἰσαὰκ γέγραπται εἰς Χριστὸν ὀρθῶς ἀναφερόμενα. Ὅτι δὲ πάλιν ἡ κεφαλὴ τὴν ἀρχὴν παρὰ ταῖς θείαις σημαίνει Γραφαῖς, πληροφορηθῆσα καλῶς ἐκεῖνο συνεῖς ὅπερ ὁ Παῦλος φησὶν, ὅτι "Παντὸς ἀνδρὸς ἢ κεφαλὴ ὁ Χριστὸς ἐστὶ, κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, κεφαλὴ δὲ Χριστοῦ ὁ Θεός." Ἀρχὴ μὲν γὰρ τοῦ ἀνδρὸς ὁ Χριστὸς, ὡς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγών. Ἀρχὴ δὲ πάλιν τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη· Χριστοῦ δὲ ἀρχὴ ὁ Θεός, ἐπεὶ περ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Υἱός, καὶ ἀρχὴν ἄναρχον ἔχει τὸν γεννήσαντα μετὰ καὶ τοῦ συνυπάρχειν αἰδίως αὐτῷ. Τούτους τοὺς στίχους καὶ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ, ἐκ προσώπου τοῦ Σωτῆρος εἰρησθαι φησὶν. Εἰπὼν γὰρ ὅτι τὸ αἷμα τῶν ζώων ἀφελεῖν ἁμαρτίας οὐκ ἠδύνατο, ἐπάγει· "Διὸ εἰσερχόμενος ὁ Χριστὸς εἰς τὸν κόσμον, λέγει πρὸς τὸν Πατέρα, ὅτι Οὐδένα τρόπον προσφορᾶς ἠρετίσω τῆς κατὰ νόμον, οὐ περὶ σωτηρίας, οὐ περὶ ἁμαρτίας, ἐμοὶ δὲ σῶμα κατηρτίσω· καὶ ἀφίγμαι, φησὶν, ἦγον, ἔφην, ἦκω, ἵνα τὸ σὸν ποιήσω θέλημα." Εἶτα προστίθησιν· "Ἀναρῶ τὸ πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ"· τουτέστιν ἐκβάλλει τὰς θυσίας, ἵνα κυρώσῃ τὴν ὑπ' αὐτοῦ προσενεχθεῖσαν θυσίαν· ἀναβαίνει γὰρ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ καὶ Πατρί διὰ τοῦ ἰδίου σώματος. Καὶ τὸν νόμον σου ἐν μέσῳ τῆς καρδίας μου. (A f. 220 b, B f. 146) Ἐχων δὲ τὸ σὸν θέλημα κεκρυμμένον ἐν ἑμαυτῷ (τοῦτο γὰρ, οἶμαι, δηλοῖ τὸ, "Ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου"), τοῖς γνησίοις αὐτὸ ἐναργὲς καταστήσω. Εἰδέναι γὰρ ἡμᾶς ἀναγκαῖον, ὅτι τὰ τῶν μαθημάτων ἐξηρημένα τοῖς ἐξελεγεμένοις προσελάλει Χριστὸς, καὶ οὐκ ἅπασιν ἀπλῶς καὶ ἀδιακρίτως προσδιελέγετο. Καὶ γοῦν τοῖς μὲν Ἰουδαίοις ἐν παραβολαῖς ἐλάλει· τοῖς γε μὴν ἀγίοις ἀποστόλοις, ἅτε δὴ καὶ ἀκραιφνῆ τὴν διάνοιαν ἔχουσι καὶ τελεωτάτων μαθημάτων δεκτικὴν, ὕμῖν δέδοται, φησὶ, γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. Καλὸν δὲ ἡμᾶς τὴν κοιλίαν καθαίρειν ὅτι μάλιστα καὶ ποιεῖν λεπτοτέραν, ὥστε τὸν νόμον Κυρίου ἐν μέσῳ δέχεσθαι. Ψυχῆς δὲ κοιλία, τὸ δοχεῖον τῶν πνευματικῶν τροφῶν, εἴτουν τὸ διανοητικόν. Εὐηγγελισάμην

δικαιοσύνην ἐν ἐκκλησίᾳ με γάλῃ. (B f. 146 b, I f. 203 b, L f. 109) Μεγάλη ἐκκλησία ἡ ἐκ μεγάλων καὶ τελείων συμπληρουμένη, ἐν ἧ εὐηγγελίζετο δικαιοσύνην τὴν διὰ πίστεως Ἰησοῦ· 69.992 ἔγνω δὲ αὐτὸς ταύτην ὡς ἀποδεξάμενός τε καὶ οἱ κειούμενος ὡς ἀδιαστάτως. Ὅτι δὲ τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων ἡ δύναμις κατεβρόντησε τὴν ὑπ' οὐρα νὸν, καὶ πεπλήρωκε τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν, τούτ' ἐστὶ τὴν δι' αὐτοῦ συσταῖσαν καὶ συναγερμένην πληθὺν τῶν ἐπεγνωκότων τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, δῆλον ἂν εἶη δῆπουθεν· οὐ γὰρ κεκώλυκεν ἑαυτοῦ τὰ χεῖλη· λαλεῖ γὰρ εἰς δεῦρο διὰ τῶν ἀγίων εὐαγγελιστῶν καὶ τῶν κατὰ καιροὺς διδασκάλων. Τούτους καὶ Χριστοῦ χεῖλη καλεῖν, τῶν ἀπεικικότων οὐδέν. Γράφει γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος· "Εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ." Ἐγνωκέναι δέ φησι τὸν Πατέρα τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, τὴν κε κρυμμένην, τὴν ὑπὲρ νόμον καὶ σκιάν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν εὐαγγελικὴν, ἣν καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς τῆς διὰ Μωσέως λαληθείσης τοῖς ἀρχαιοτέροις ἀποφαίνει κρεῖττονα, τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις παρεγγυῶν τε καὶ λέγων· "Ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰς ἔλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν." [Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας. Τὸν ποικίλον καὶ παντοδαπὸν ἔσμον τῶν λυπηρῶν ὁ προφητικὸς λόγος προκαταγγέλλει· ὧν τὴν πείραν ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία δι' αὐτῶν εἴληφε τῶν πραγμάτων. Ὁ δὲ φησι, "Καὶ ἡ καρδιά μου ἐγκατ' ἐλίπέ με," ἀντὶ τοῦ, ὠκλασε καὶ κατωλιγώρησεν, εἶπεν, ἵνα δείξῃ τὴν τῶν ἀθέων ἐπίνοιαν.]

ΨΑΛΜΟΣ Μ΄.

Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. (A f. 223, Κυρίλλου καὶ Θεοδωρήτου) Τινὲς μὲν τῷ Δαβίδ ἀνέθεσαν τὸν παρόντα ψαλμὸν, τινὲς δὲ τὰ κατὰ τὸν Ἐζεκιάν ἐν τούτῳ φασὶ προφητεύεσθαι, ὅπως τε δι' ἔπαρσιν ἐνόσησε, καὶ πῶς περὶ αὐτὸν οἱ φίλοι διετέθησαν, καὶ ὅτι διὰ τὴν εἰς τοὺς πένητας ἐπιμέλειαν τῆς υἰείας ἔτυχεν. Οὐκ ἔα δὲ ἡμᾶς τὸ θεῖον εὐαγγέλιον οὐδέτερον δέξασθαι. Τοῦ γὰρ Κυρίου εἰπόντος· "Ἴνα ἡ Γραφή πληρωθῇ, ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον, ἐπήρην ἐπ' ἐμὲ πτέρναν αὐτοῦ·" καὶ δεικνύντος αὐτῷ καὶ οὐκ ἄλλῳ προσήκοντα τὸν ψαλμὸν, θρασὺ νομίζω καὶ τολμηρὸν ἄλλην αὐτῷ διαπλάσαι ὑπόθεσιν. Μακαρίζει τοίνυν ὁ προκεῖμενος ψαλμὸς τοὺς πιστεύσαντας εἰς Χριστόν· καὶ μὴν καὶ ἀμοιβὰς αὐτοῖς τῆς πίστεως δίδωσι τὴν παρ' 69.993 αὐτοῦ ἐπικουρίαν. Εἰσφέρεται δὲ καὶ αὐτὸ τοῦ Κυρίου τὸ πρόσωπον καταλέγον τε τῶν ἀρχόντων τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ, καὶ αὐτοῦ τοῦ προδότου ἐξαίρετως· διὸ καὶ "Εἰς τὸ τέλος" ἐπιγράφεται, ἀναπέμπων ἡμᾶς ἐπὶ τὴν συντέλειαν τοῦ αἰῶνος, καθ' ἣν ἐπληροῦτο τὰ γεγραμμένα. Μακάριος ὁ συνίων ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα. (A f. 223) Μακαρίζει τὸν δυνάμενον συνιέναι τὴν πτωχείαν, ἣν δι' ἡμᾶς ἀνείληφεν ὁ Χριστός. Τοῦτον γὰρ λέγει πτωχὸν, διότι πλούσιος ὢν, ἐπτώχευσε δι' ἡμᾶς, ἵν' ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσωμεν. Κύριος διαφυλάξει αὐτὸν καὶ ζήσῃ αὐτὸν καὶ μακαρίσαι αὐτὸν ἐν τῇ γῆ. (A f. 223 b) Αὐταὶ τῆς εἰς Χριστόν πίστεως αἱ ἀμοιβαί, ἡ παρὰ τοῦ Κυρίου φυλακὴ, ἡ μέθεξις τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἡ ἐν τῇ γῆ τῶν πραέων μακαριότης, καὶ ἡ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν ἀπαλλαγὴ. Αὐταὶ καὶ τῆς φιλοπτωχίας· οὐ μόνον γὰρ τὰ μέλλοντα δίδωσι τῷ φιλοπτώχῳ ὁ Κύριος καὶ τὴν ἀληθινὴν ἐκείνην ζωὴν, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα μακαριστὸν ἀποδείκνυσι. Ἐγὼ εἶπα· Κύριε, ἐλέησόν με, ἴασαι τὴν ψυχὴν μου, ὅτι ἡμαρτόν σοι. (A f. 223 b, Κυρίλλου καὶ Θεοδωρήτου) Καὶ ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἀμαρτίας ὁ Δαβὶδ εὐχεται, ἅτε δὴ ἑαυτὸν εἰδὼς ἕνα τῶν συνιέντων ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα. Ἄλλ' ὁ μὲν Δαβὶδ οὐ θαυμαστὸν εἶ καὶ νῦν ἐξομολογούμενος τοῦτό φησιν· ὁ δὲ Σωτὴρ ταῦτα ἂν λέγοι, τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν οἰκειούμενος, ὡς ἀπαρχὴ τῆς φύσεως. Χριστὸς γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε, γενόμενος

ὑπὲρ ἡμῶν κατάρρα· καὶ τὸν μὴ γνόντα ἄμαρ τῖαν, ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν· οἷς ἀρμόζει καὶ τὸ ἐλέους δέεσθαι. (I f. 207, Κυρίλλου καὶ Διδύμου) Τὰ δὲ ἐξῆς κυρίως ἀρμόττειν τοῖς περὶ τοῦ πάθους τοῦ Σωτῆρος λόγοις, πάντες φασίν. Τὸ δὲ "Ἡμαρτόν σοι," ὅτι εἰς τοὺς σοὺς, ὦ Δέσποτα, πεπαρώνηκα νόμους· πᾶσα γὰρ ἡμῶν ἢ ἁμαρτία καταφωρᾶται τοιαύτη. Οἱ ἐχθροὶ μου εἶπον κακά μου πότε ἀποθανεῖται καὶ ἀπολεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ; (A f. 224) Ἐντεῦθεν τὸ πρόσωπον εἰσφέρεται τοῦ Χριστοῦ διηγούμενον τὰ παρὰ τῶν Ἰουδαίων αὐτῷ γεγενημένα, οὓς καὶ ἐχθροὺς καλεῖ, βασκαίνοντας αὐτῷ καὶ τὸν θάνατον καττύοντας· οἱ καὶ ὀρώντες αὐτοῦ τὸ ὄνομα πολλῆς πεπληρωμένον δυνάμεως, ὡς δι' αὐτοῦ ἀπελαύνεσθαι ἀκάθαρτα πνεύματα καὶ πᾶσαν νόσον θεραπεύεσθαι, ἐνόμιζον αὐτὸ ὡς ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων μετὰ θάνατον σβέννυσθαι. Ἄλλ' ἢ Ἐκκλησία τάναντία τοῖς ἐχθροῖς τοῦ Χριστοῦ φρονοῦσα, εἰς αὐτοῦ πρόσωπον ἀνεφώνει λέγουσα ἐν ὕμνοις· "Μνησθήσομαι τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ." καὶ, "Μύρον ἐκκενωθὲν ὀνομά 69.996 σου." Πεπεισμένη κεχαρίσθαι αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα. Καὶ εἰ εἰσπορεύετο τοῦ ἰδεῖν, μάτην ἐλάλει (A f. 224) Περίστησι τὸν λόγον ἢ προφητεία εἰς τὸν Ἰούδαν, ὡς μαθητὴν μὲν εἰσιόντα, πονηρὰ δὲ κατὰ τοῦ Κυρίου διαλεγόμενον καὶ διανοούμενον, καὶ Ἰουδαίους συνταττόμενον τοῖς τὰς πονηρὰς ἐπὶ τῷ Κυρίῳ βουλευομένοις βουλὰς, καὶ παρὰ τὸν νόμον ἀποκτεῖναι τὸν ἀθῶον ὄντως σπεύδουσα. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, φησὶν, ἐχθροὶ μονονουχὶ λέγοντες, Βαρὺς ἡμῖν ἐστί καὶ βλεπόμενος, θάνατον αὐτῷ κατεσκευάζον· ὁ δὲ Ἰούδας εἰσπορεύετο ὡς οἰκεῖος τοῦ κατασκοπῆσαι· ἐκαιροφυλάκει γὰρ τὸν προδοσίας καιρὸν, τοὺς ἀνόμους περὶ ταύτης ἀνακινῶν καὶ συνάγων λογισμούς. Ἐκεκρίκει γὰρ τοῖς φονῶσι παραδοῦναι τὸν Κύριον, καὶ λανθάνειν αὐτὸν ὤτετο ἐν τῷ μάτην λαλεῖν, ἤγουν Ῥαββὶ αὐτὸν ὀνομάζειν καὶ διδάσκαλον. Ἐξεπορεύετο ἔξω, καὶ ἐλάλει ἐπὶ τὸ αὐτό. (A f. 224) Ἐξω, φησὶ, προῖων συνετάττετο τοῖς Γραμματεῦσι καὶ Ἀρχιερεῦσι καὶ Φαρισαίοις, οὐκ ἔτι ἐν τῇ καρδίᾳ λαλῶν, ἀλλὰ προδήλως διαλεγόμενος. Τί δὲ ἐλάλει; "Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;" Κατ' ἐμοῦ ἐψιθύριζον πάντες οἱ ἐχθροὶ μου. (A f. 224) Τὰς κατ' αὐτοῦ τῶν Ἰουδαίων συσκευὰς σημαίνει καὶ τὰ λεληθότα σκέμματα· εὐλαβούμενοι γὰρ τὸ πλῆθος, οὐκ ἐτόλμων φανερώς ταῦτα τίθεσθαι, ἀλλὰ συμβούλιον λαθραίως ἐποιοῦντο. Ψιθυρισμὸς γάρ ἐστὶν ἀπαρῆρσιαστος φθέγμα καὶ λαθραία κακολογία, ὡς λαιδορία ἢ ἐν φανερῷ καὶ κατὰ πρόσωπον κακηγορία. Λόγον παράνομον κατέθεντο κατ' ἐμοῦ. (A f. 224 b) Τὸ "Αἶρε, αἶρε, σταύρωσον αὐτόν." Οὗτος δὲ ὅτι παράνομος ἦν ὁ λόγος, δῆλον ἐκ τοῦ εἰρημένου· "Ἀθῶον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς." Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τυραννίδος γραφὴν κατ' αὐτοῦ ἐποίησαντο λέγοντες, ὅτι βασιλέα ἑαυτὸν ποιεῖ, καὶ κωλύει Καίσαρι φόρον δοῦναι. Ἄλλὰ καὶ ψευδομάρτυρας κατὰ Χριστοῦ ἐζήτουν, καὶ τὰ ψευδῆ ἐπλάττοντο. Μὴ ὁ κοιμώμενος οὐχὶ προσθήσει τὸ ἀναστήναι; (A f. 224 b) Διαγελᾶ τῶν Ἰουδαίων ὁ Σωτὴρ τὰ σκέμματα, ὡς οἰομένων διὰ τοῦ θανάτου θραύειν αὐτὸν, ὡς ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς. Καὶ φησὶ· Πῶς νομίζετε θανάτῳ περιβαλεῖν τὴν ζωὴν; Ὑπνος γάρ ἐστιν ἐν ἐμοὶ τὸ θανεῖν, καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς ζωῆς, ἀλλ' ἐπὶ ἀναστάσει γίνεται. Εἰ γὰρ τριήμερος ἀνίσταμαι, πῶς οὐχ ὕπνος ὁ ἐμὸς θάνατος; Καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος τῆς εἰρήνης μου, ἐφ' ὃν ἤλπισα, κ.τ.λ. (A f. 224 b, B f. 151) Εἰρήνης ἄνθρωπον τὸν Ἰούδαν φησὶ, διὰ τοι τὸ δοκεῖν ἐν τοῖς εὐνοοῦσιν αὐτῷ 69.997 τετάχθαι καὶ φίλοις, τό γε ἦκον εἰς τὸ εἶναι μαθητὴν. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· Τί θαυμαστόν εἰ οἱ ἐχθροὶ κατ' ἐμοῦ κατέθεντο τοιαῦτα, ὅπου γε ὁ οὕτως οἰκεῖος καὶ ὁμοτράπεζος ὢν μοι καὶ σύσσιτος, τὴν πτέρναν αὐτοῦ ὥσπερ λαξ ἐντείνων κατ' ἐμοῦ ἐπῆρε, καὶ ὃν εἶχε δόλον ἐγύμνωσε, σκελίσαι με διὰ τῆς προδοσίας ἐπιχειρήσας; Πτέρναν γὰρ τὸν δόλον καὶ τὴν κακουργίαν ὠνόμασε, ἐκ μεταφορᾶς τῶν περὶ τάχους ἀγωνιζομένων, καὶ τῇ πτέρνῃ προσπταίνειν καὶ πίπτειν παρασκευαζόντων

τοὺς συνθέοντας. Σὺ δὲ, Κύριε, ἐλέησόν με, καὶ ἀνάστησόν με, καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς. (A f. 224 b, I f. 208) Ταῦτα ἀρμόττει τῷ Χριστῷ διὰ τὸ τῆς ἀνθρωπότητος μέτρον. Ἔθρει γάρ μοι πάλιν τὸν ὑπάρχοντα μὲν ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός Θεὸν Λόγον, τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐ τοῦ πεφηνότα, σύνθρονόν τε αὐτοῦ καὶ συγκατάρχοντα τῶν ὄλων, ὡς ἐν ὑφέσει τε ὄντα καὶ ἐν μείοσιν διὰ τοὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν, καὶ ἀνθρωπίνως μᾶλλον διὰ τὴν κένωσιν, ἤγουν θεοπρεπῶς, τοὺς πρὸς γε τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα ποιούμενον λόγους· "Ἐλέησόν με γὰρ, φησὶν, καὶ ἀνάστησόν με." Καίτοι πῶς οὐχ ἅπασιν ἐναργὲς ὡς αὐτός ἐστιν κατὰ φύσιν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός; αὐτὸς δὲ ὁμοίως ἢ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ, κατὰ τὴν αὐτοῦ φωνήν. Ἄλλ' ἦν ἀναγκαστικὸν πᾶσαν αὐτὸν πληρῶσαι δικαιοσύνην· καὶ ἐπειδὴ γέγονεν ἄνθρωπος, τὸ τῆς ἀνθρωπότητος μὴ παραιτεῖσθαι σμικροπρεπὲς, μήτε μὴν τοὺς αὐτῇ πρέποντας ἀπαξιῶσαι λόγους, διὰ τὸ τῆς οἰκονομίας εὐτεχνές. Φαμὲν δὲ ὅτι τὸν ἔλεον, καὶ συνεζευγμένως αὐτῷ τὴν ἀνάστασιν, οὐχ ἑαυτῷ μᾶλλον, ἀλλ' ἡμῖν αἰτεῖ τοῖς ἐν χρεῖα καθεστηκόσιν ἔλεος καὶ ἀναστάσεως. Ὡσπερ γὰρ εἰσελθούσης εἰς τὸν κόσμον τῆς ἁμαρτίας, συνεισήλατο καθάπερ ἰδίᾳ μητρὶ, καὶ ὁ δι' αὐτὴν τε καὶ δι' αὐτῆς ἀναφύς θάνατος· οὕτως ἐξωσθείσης ἐκ τοῦ κόσμου τῆς ἁμαρτίας, συνεξήλατο καὶ ὁ θάνατος. Δικαιούμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ κατοικεῖν κτείροντος ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Λύσιν οὖν ὁ θάνατος ἔχει τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ πρὸς ἀφθαρσίαν καὶ ζωὴν ἀνέθαλεν ἢ ἀνθρώπου φύσις. Ὅταν τοίνυν ἀναστήσῃ με, φησὶν, ὦ Πάτερ, τότε καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς, δηλὸν δὲ ὅτι τοῖς εἰς αὐτὸν πεπαρωνηκόσιν. Ἐπιτήρει δ' ὅμως, ὡς ἐκ τῆς καθ' ἡμᾶς σμικροπρεπειᾶς ἀναφοιτᾶ πάλιν .. [εἰς τὸ] θεοπρεπές. Οὐ γὰρ ἔφη πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα, ὅτι Ὅταν ἀναστήσῃ με, τότε καὶ ἀνταποδώσεις αὐτοῖς, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ἐσόμενος τῶν ὄλων κριτῆς καὶ ἔστι καὶ νοεῖται Θεός, "Ἀνταποδώσω, φησὶν, αὐτοῖς." Ὡς γὰρ αὐτός που πάλιν φησὶν, "Ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν πᾶσαν κρίσιν δέδωκεν τῷ Υἱῷ, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα." Ὅτι δὲ τοῦ Πατρός ἀναστήσῃ λεγομένου τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν, δι' αὐτὸ 69.1000 τοῦ καὶ τοῦτο κατῶρθωται, πῶς ἂν ἐνδοιασεί τις; Αὐτὸς γὰρ ἐστιν, ὡς ἔφην, ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ· τοιγάρτοι καὶ ἔφη πρὸς Ἰουδαίους περὶ τοῦ ἰδίου σώματος· "Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν." Ὅτι δὲ δίκας ἐκτετίκασιν Ἰουδαῖοι τῆς εἰς αὐτὸν γενομένης δυσσεβείας, οὐ μακρῶν ἂν γένοιτο χρεῖα λόγων, αὐτῶν τοῦτο κεκραγόντων τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς. Ἄνταπέδωκε γὰρ, Ῥωμαίοις αὐτοὺς παραδούς. Εἶτα πάλιν ἀνθρωπίνως φησὶν· Ἐν τούτῳ ἔγνωσιν ὅτι τεθέληκάς με. (A f. 225, B f. 151, I f. 208 b) Λαλεῖ πάλιν ὡς ἄνθρωπος, καὶ ὡς διὰ τοῦτο γενόμενος ἄνθρωπος, ἵνα ἡμᾶς ἐν ἑαυτῷ παραθῆται τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἐν ἀποστροφῇ, διὰ τὴν παράβασιν, καὶ τὴν καθ' ἡμῶν τυραννήσασαν ἁμαρτίαν. Ἐν Χριστῷ γὰρ ἐσχίκαμεν τὴν πρὸς αὐτὸν οἰκειότητα, καὶ τὸ ἀγαπᾶσθαι λοιπόν. Αὐτὸς γὰρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, θύρα τε καὶ ὁδὸς πρὸς οἰκειότητα τὴν πνευματικὴν. Ὅταν οὖν, φησὶν, ὦ Πάτερ, ἐλεήσας με ἀναστήσῃς, εἴσομαι δὴ τότε ὅτι τεθέληκάς με, ἀντὶ τοῦ, ἠγάπησας. Ἐν ἀγάπῃ γὰρ ὄντως πᾶν εἶ τί ἐστι θελητόν. Καὶ τότε οὐ μὴ ἐπιχαρῆ ὁ ἐχθρὸς μου ἐπ' ἐμέ. Ἐχθρὸν δὲ νοήσεις πάσης τῆς ἀνθρωπότητος τὸν διάβολον, τὸν εἰσαγαγόντα διὰ τῆς ἁμαρτίας τὸν θάνατον. Οὗτος τοίνυν καταλήξει τοῦ χαίρειν, ὅταν ἴδη μεταστοιχειουμένην εἰς ἀφθαρσίαν τὴν ἀνθρώπου φύσιν, καὶ ἀναμορφουμένην εἰς εἶδος τὸ ἐν ἀρχαῖς, ἐκποδῶν γεγεννημένης τῆς ἁμαρτίας, καὶ σὺν αὐτῇ τῆς φθορᾶς. Ἰδικῶς δὲ καὶ καταμόνας ἐχθροὺς τοῦ Χριστοῦ νοητέον ἀρχιερεῖς, καὶ Γραμματεῖς, καὶ Φαρισαίους, τοὺς καταμισθῶσα μένους τὸν Ἰούδαν, καὶ πρὸς Πιλάτον ἀπα[γαγόντας τὸν Ἰησοῦν.] Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, κ.τ.λ. (A f. 225 b) Κατακλείει καὶ νῦν εἰς εὐχαριστίαν τὸν ψαλμὸν, ὡς ὑπὲρ πάντων τε καὶ παρὰ πάντων ἀναφερομένην τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. Καὶ ἄξιός ἐστι, φησὶ, τοῦ εὐλογεῖσθαι

αἰωνίως, ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος παρ' ἡμῶν ἀρχομένης τῆς εὐλογίας, τελειουμένης δὲ ἐν τῷ μέλλοντι ὅταν τὸ ἐκ μέρους καταργηθῆσεται.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΑ΄.

Εἰς τὸ τέλος, εἰς σύνεσιν, τοῖς υἱοῖς Κορέ. (A f. 225 b, B f. 152, I f. 209, L f. 112 b) Οἱ τοῦ πρώτου μέρους ψαλμοὶ τῷ Δαβὶδ ἦσαν οἱ τεσσαράκοντα· τὸ δὲ νῦν δεύτερον τμήμα τριάκοντα περιέχει καὶ ἓνα, ὧν ὀκτώ μὲν τοῖς υἱοῖς Κορέ ἐπιγράφονται· εἰς δὲ τῷ Ἀσάφ· καὶ Σολομῶντος εἷς· οἱ δὲ λοιποὶ τῷ Δαβίδ. Πρῶτοι δὲ τούτων οἱ τῶν υἱῶν Κορέ. Ἰεροψάλλται δὲ γεγονάσιν οὔτοι, καὶ τὴν ᾠδὴν ἄδουσιν, οὐκ αὐτοὶ δὴ πάντως συνθέντες αὐτήν, ἀλλ' ἐξ ἀνδρῶν πνευματοφόρων δεχόμενοι, οἷς ἢ τῶν ἐσομένων κατὰ καιροὺς ἐδέδοτο γνῶσις παρὰ τοῦ πάντα εἰδότος Θεοῦ. Λαβόντες τοίνυν τὸν ψαλμὸν παρὰ τοῦ συνθέντος αὐτὸν Δαβίδ, τὰ ἐπ' ἐσχάτων σημαίνουσι τῶν καιρῶν. Εἰσφέρουσι δὲ τὸ αὐτοῦ τοῦ Ἰσραὴλ πρόσωπον ἐξομολογούμενον Χριστῷ διὰ τῆς μεταγνώσεως ἧς ποιήσονται ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰῶνων. Διὸ καὶ "Εἰς τὸ τέλος" ἐπιγράφεται, διὰ τὸ 69.1001 περὶ τῶν μελλόντων εἶναι τὸν λόγον. Καὶ εἰς σύνεσιν προτρέπεται τοὺς ἐντευζομένους ἢ προγραφή, ἐπεὶ θείας ἔδει συνέσεως τοῖς νοεῖν μέλλουσι τὰ μετὰ χρόνους ὅσους ἐσόμενα. Ἀλλὰ τίς ὁ Κορέ; Οὗτος γέγονε μὲν ἐπὶ Μωσέως, ἀπώλετο δὲ μεθ' ὧν συνέστη καταστασιάσας αὐτοῦ· οἱ δὲ τούτου παῖδες οὔτε τῆς δυσσεβείας οὔτε τῆς ἀπωλείας ἐκοινώνησαν τοῦ πατρός· τοσοῦτον δὲ γεγονάσιν εὐλαβεῖς, ὡς καὶ ψαλτωδοὶ χρηματίσαι. Ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα, κ.τ.λ. (A f. 227 a, b, B f. 153) Ἐπεὶ περ ἐν τῷ πρὸ τούτου ψαλμῷ ἐκ τοῦ Σωτῆρος εἶρητο· "Κύριε, ἐλέησόν με καὶ ἀνάστησόν με, καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς," νῦν τὸ τῶν ἐσταυρωκότων ὑπόκειται πρόσωπον, οἱ πεπόνθησιν ἀνήκεστα, προδήλου ὄντος ὡς ὕστερον προσληφθήσονται. Καὶ διψῆν λέγουσι τὸν Θεόν, καὶ τῆς παρ' αὐτῷ πηγῆς ἐπιθυμεῖν, περὶ ἧς εἴρηται, ὅτι "Παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς." Περὶ αὐτῶν γοῦν ὁ Παῦλος ἔφησεν· "Εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλὸν λίελαίον, πόσω μᾶλλον οὔτοι οἱ κατὰ φύσιν ἐγκεντρίσθονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ;" Ταῦτα τοίνυν Ἰσραὴλ μεταγινώσκων, φησὶ ποθεῖν ἐγγὺς γενέσθαι Θεοῦ κατὰ διάθεσιν καὶ ἀγιασμὸν τὸν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ· καὶ ὃν ἀπεκτόνασιν ὡς ἄνθρωπον, τοῦτον Θεὸν ὀνομάζουσιν ζῶντα, πλάνην ὁμολογοῦντες καθ' ἣν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς τῷ θανάτῳ παρέδωκαν. Τὸ δὲ, "Πότε ἤξω," γλιχομένων ἐστὶ τῆς εἰς ὕστερον κλήσεως, καὶ ζητούντων μαθεῖν τὸν καιρὸν καθ' ὃν καὶ αὐτοὶ ἐμφανεῖς ἔσονται τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, εἰ καὶ νῦν εἰσιν ἐν ἀποστροφῇ τοῦ Θεοῦ. Καθ' ἃ δι' Ἡσαΐου φησὶν· "Ὅταν τὰς χεῖρας ἐκτείνης πρὸς με, ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπ' ὑμῶν, καὶ ἐὰν πληθύνητε τὴν δέησιν, οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν· αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις." Ὅταν δὲ κληθῶσιν, ὀφθήσονται τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ· γέγραπται γὰρ, ὅτι "Ὅφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους." Ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός. (A f. 228, B f. 153 b, L f. 212, L f. 113) Ἐκ πεπτωκότα τὸν Ἰσραὴλ εἰδοῦς τῆς ἄνωθεν δεινῆς κατελήφασιν συμφοραὶ· πεπόρθησαν γὰρ αἱ τῆς Ἰουδαίας πόλεις ὑπὸ τῆς Ῥωμαίων στρατιᾶς. Καὶ ὅτι ταῦτα αὐτοῖς συμβήσεται, προκαταμεμήνυκεν ὁ Χριστός· "Ὅτ' ἂν γὰρ ἴδητε, φησὶν, κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν Ἱερουσαλήμ, τότε ἐρεῖτε τοῖς ὄρεσιν· Καλύψατε ἡμᾶς, καὶ τοῖς βουνοῖς· Πέσατε ἐφ' 69.1004 ἡμᾶς." Ταῦτα δὴ οὖν ὑπομένοντι τῷ Ἰσραὴλ ἐπετώθαζον, κατὰ τὸ εἶκος, τῶν ἀστυγειτόνων τινές· ἐπ' ἐχαιρον γὰρ αἰεὶ πολεμουμένοις καὶ κάμνουσιν τὰ περίοικα τῶν ἐθνῶν. Οὐκοῦν ἀντὶ τῶν ἠδίστων καὶ ἀναγκαίων, φησὶ, τουτέστι τραπέζης καὶ τροφῆς, γέγονέ μοι τὸ δακρυρροεῖν καὶ

κατολοφύρεσθαι πικρῶς τὴν ἀδόκητον τῶν πραγμάτων ἐπὶ τὰ χεῖρω φοράν. Ποίων δὲ ἄρα μνησθῆναι φησι; Πρῶτον μὲν, ὅτι Θεῶ προσκέκρουκε διὰ τῆς εἰς Χριστὸν παροινίας. Εἶτα, ὅτι τῆς δι' αὐτοῦ σωτηρίας ἡμοιρηκῶς, ἡχρειώθη τρόπον τινὰ, καὶ ἀπάσης ἐλπίδος ἀπῶλι σθεν ἀγαθῆς, ἤλω τε ταῖς οὕτω δειναῖς συμφοραῖς. Καὶ τρίτον, ὅτι ταυτὶ πεπονθότα ἐπετώθαζόν τινες, ἐπιφωνοῦντες αἰεὶ τὸ, "Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεός σου;" Ὅτι διελεύσομαι ἐν τόπῳ σκηνηῆς θαυμαστῆς, ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολογήσεως, ἤχου ἑορτάζοντος. (A f. 229 b, B f. 154, I f. 214) Οἱ ἐπὶ τοῖς τῶν ἐχθρῶν τωθασμοῖς ἀλύοντες, οὐ μετρίως τῆ τῶν ἀγαθῶν ἐλπίδι καταπαινούνται, καὶ μεταπηδῶσιν ἐπὶ τὸ χαίρειν τε καὶ ἀπάσης δυσθυμίας ἀμείνω τὴν διάνοιαν ἔχειν, καὶ εὐαγγελίζονται ἑαυτοῖς ὡς ἐν καιρῷ τευξόμενοι τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας τε καὶ ζωῆς, καὶ ταῖς θεαῖς ἀυλαῖς ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ἀγίοις ἐνδαιτησόμενοι, καὶ συμμεθέζοντες τῆς ἑορτῆς τῆς ἐπὶ γε, φημί, ταῖς ἀκαταλήκτοις δοξολογίαις πρὸς τομῆναις εἰς Θεόν. Ἄγιοπρεπῆς γὰρ ἡ τοιάδε παν ἡγυρις· καὶ πιστώσεται λέγων ἐτέρωθί που πάλιν ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· "Μακάριοι πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ οἴκῳ σου· εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων αἰνέσουσίν σε." Θαυμαστὴν δὲ σκηνην ὀνομάζει καὶ οἶκον Θεοῦ, τῆς ἐν οὐρανοῖς Ἐκκλησίας τὸ μίμημα τὴν ἐπὶ γῆς δηλονότι. Ἔτι δὲ ὑψηλότερον προσδοκῶσιν οἱ ἅγιοι, ὅτι μετὰ τὰς ἐνταῦθα κακοπαθείας διαδέξεται αὐτοὺς τὸ τρισμακάριον τέλος, ἢ θαυμαστὴ σκηνη τοῦ Θεοῦ ἢ ἄνω, καὶ ὁ ἐνδοτάτω αὐτῆς οἶκος, εἰς ὃν ὑπ' ἀγγελικῶν δυνάμεων αἰρόμενοι εἰς ἀχθήσονται, κατὰ τὸν Σύμμαχον εἰπόντα· Διαβασταχθήσομαι ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ· ὅθεν καὶ τὸ, "Ἀρπαγή σόμεθα ἐν νεφέλῃ." Πρὸς τὴν αἰσθητὴν δὲ διὰ Μωσέως σκηνην, τὴν νοητὴν ἐκάλεσε θαυμαστὴν, τὴν ἀληθινήν, ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. Εἰ δὲ χαρὰ γίνεταί ἐν τοῖς οὐρανοῖς τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῶ μετανοοῦντι, πῶς οὐκ εἰκὸς, ψυχῆς μετὰ γυμνασίαν αὐτάρκη ἀναγομένης εἰς τὰ ἅγια τὰ ἐπουράνια, φωνὴν εὐφημον γίνεσθαι πλήθους τῶν πανηγυριζόντων ἐπὶ τῆ τῶν σωζομένων σωτηρίᾳ; Ἐνθα φησὶν· "Ἀφίζομαι ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολογήσεως, ἤχου ἑορτάζοντων," ὑμολογῶν δηλονότι, καὶ τοῖς ἑορτάζουσιν ἀναμῖξ ἀν ἄπτων τὰς ὑμνωδίας τῶ σεσωκότι Χριστῷ. Ἰνα τί περίλυπος εἶ, ἢ ψυχὴ μου; καὶ ἴνα τί συνταράσσεις με; Ἐλπισον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογεύσομαι αὐτῷ· σωτήριον τοῦ προσώπου μου ὁ Θεός μου. (A f. 229, B f. 154, I f. 214) Ἐπιτιμᾶ ταῖς λύπαις τῆ εἰς Χριστὸν ἐλπίδι χρώμενος ὁ σταυρωτῆς 69.1005 λαὸς, καὶ φησιν· Εἰ τετήρηται, ὦ ψυχὴ, καιρὸς, καθ' ὃν ἡ διὰ πίστεως ἡμῶν κλήσις ἀγάγοι ἡμᾶς μετὰ τῶν ἑορτάζοντων εἰς τὴν σκηνην, διὰ τί περίλυπος εἶ, καὶ κατατρύχη ταῖς λύπαις; Ἐλπισον ἐπὶ τὸν Θεόν· ἐξομολογήσομαι γὰρ αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἔσται σωτήριον τοῦ ἑμοῦ προσώπου. Τὸ δὲ γε πρόσωπον ἔοικεν ἐν τούτοις ἀντὶ τοῦ κάλλους εἰπεῖν· τοῖς μὲν γὰρ πιστεύουσιν εἰς Χριστὸν τὸ θεῖον ἐμπρέπει κάλλος· μορφοῦται γὰρ ἐν αὐτοῖς δι' ἀγιασμοῦ τε καὶ δικαιοσύνης [al. cod. σωφροσύνης]. Τοῖς γε μὴν ἀπίστοις ἔψεται δὲ πάντως τὸ εἰδεχθῆς· οὐ γὰρ ἔχουσιν ἐμπρέπον ἑαυτοῖς τὸ θεῖον τε καὶ ἀκήρατον κάλλος. Διὰ τοῦτο καὶ τοῖς τὴν ἐν νόμῳ δικαιοσύνην τετιμηκόσιν μετὰ τὴν πίστιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐπιστέλλει λέγων· "Τεκνία, οὐς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν." Οὐκοῦν ὅτε Χριστὸς ἐν ὑμῖν μορφοῦται, τότε τοῦ τῆς ψυχῆς προσώπου, τουτέστι τοῦ κάλλους αὐτῆς, τὴν σωτηρίαν ἐργάζεταί. Εὖ δὲ δὴ σφόδρα Θεὸν ὁμολογεῖ τὸν Ἐμμανουὴλ ὁ σταυρωτῆς λαὸς, καίτοι διώκων αὐτὸν ποτε καὶ λέγων· "Διὰ τί σὺ ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν;" Ἄλλ' ὡς ἤδη καὶ ἐγνωκῶς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ προσενεγκῶν τὴν ἐξομολόγησιν, Θεὸν αὐτὸν ἑαυτοῦ φησιν, καὶ τὸ καλὸν ὄνομα μεθ' ἡμῶν ἐπιγράφεται, τὸ εἶναι τε καὶ καλεῖσθαι Χριστιανός. Πρὸς ἑμαυτὸν ἢ ψυχὴ μου ἑταράχθη· διὰ τοῦτο μνησθήσομαί σου ἐκ γῆς Ἰορδάνου καὶ Ἐρμωνιῆ ἀπὸ ὄρους μικροῦ. (A f. 229 b) Ἐπειδὴ ἑταράχθη, φησὶν, ἢ ψυχὴ μου, ἀναμνήσας ἑμαυτὸν τῶν

σῶν θαυμασίων, ὧν τε κατὰ τὸν Ἰορδάνην ἡμῖν ἔδειξας, ὧν τε κατὰ τὸ γειτονοῦν αὐτῷ ὄρος τὸ Ἀερμῶν, παραμυθήσομαι ἑμαυτόν. Ὑψηλῶς δὲ οὕτω φησὶ· Γενησόμενος ἐν τῷ Ἰορδάνη, τουτ' ἐστὶν ἀξιωθείς τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, τὸ τηνικαῦτά σου μνησθήσομαι διὰ τοῦ ῥήματος τῆς ὁμολογίας· μνησθήσομαι δὲ καὶ τοῦ Ἑρμωνιεῖμ, ὃ ἐρμηνεύεται ὁδὸς λύχνου, ὡς τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ὁδὸν ἀνοίγοντος φωτισμοῦ. Δοκεῖ δέ μοι ἡ τῶν εἰρημένων διάνοια τοῦτον ἔχειν τὸν νοῦν, κατὰ τὸ ῥητόν. Μετὰ τὴν Μωσέως τελευτήν, Ἰησοῦ τὸν λαὸν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας εἰσάγοντος, ὡς οἱ ἱερεῖς ἐπέβησαν τῷ Ἰορδάνη, τὴν κιβωτὸν ἐπ' ὤμοις φέροντες, ὁ Ἰορδάνης, ὡς φησιν ἡ Γραφή, ἐπληροῦτο καθ' ὅλην τὴν κρηπίδα αὐτοῦ. Καὶ ἔστη τὰ ὕδατα καταβαίνοντα ἄνωθεν πῆγμα ἔν· τὸ δὲ καταβαῖνον κατέβη εἰς τὴν θάλασσαν τῶν ἁλῶν. Καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ διέβησαν διὰ ξηρᾶς ἐν μέσῳ τοῦ Ἰορδάνου, τοῦ μὲν κάτω φερομένου ῥεύματος χωροῦντος εἰς τὴν θάλασσαν τὴν ἄλυκην, τοῦ δὲ ἄνωθεν κατιόντος, παραδόξως Θεοῦ δυνάμει ἀνα στελλομένου, καὶ εἰς τοῦπίσω χωροῦντος· καὶ δὴ τὰ ἀπὸ τῶν πηγῶν ἄνωθεν προχεόμενα τοῦ Ἰορδάνου ῥεύματα, μὴ ἔχοντα διέξοδον, ἐκυρτοῦτο, καὶ σωρὸς 69.1008 εἷς ἐγένετο, ἐπαιρομένων τῶν ὑδάτων καταλλήλων, διὰ τὸ ἀποκεκλεῖσθαι αὐτοῖς τὴν διέξοδον. Ἀναπο λῶν οὖν, φησὶ, τῇ μνήμῃ τῆς τότε γενομένης τῷ λαῷ ἐπισκοπῆς τὴν χάριν, εἰκότως ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν ψυχὴν κατατήκομαι, μηδεμιᾶς τοιαύτης καὶ ἐφ' ἡμῶν γενομένης τοῦ Θεοῦ προνοίας. Οἱ μὲν γὰρ παραδόξως τὸν Ἰορδάνην διήλθον, καὶ τὸ παρακεῖ μενον ὄρος τὸ Ἀερμῶν· ἐπ' ἐμοῦ δὲ τοῦ ταῦτα λέγοντος τοιοῦτον οὐδὲν πέπρακται. Ταῦτα τῶν αἰχμαλώτων τὰ ῥήματα. Ἄβυσσος ἄβυσσον ἐπικαλεῖται εἰς φωνὴν τῶν καταρράκτων σου. (E f. 79 b, L f. 114) Ἄβυσσος δηλοῖ τὸ τῆς πολυπληθείας ἄπειρον· ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν· Τὴν ἀλλήλων συμμαχίαν ἐπὶ τῇ καθ' ἡμῶν συγκαλοῦνται [al. cod. ἐγκαλ.] συνδρομῇ, διὰ τὸ τὴν συγχώρησιν τῆς ἐκεῖ νων συνδρομῆς [al. cod. ὀρμῆς] εἶναι διάβασιν· κατὰ τὰ ῥήματα γὰρ εἰκότως τὴν τοῦ Θεοῦ συγχώρησιν ὡς πρὸς τὰς ἄβυσσους ἐκάλεσεν. (A f. 250, I f. 225 b, L f. 114) Οὐ μόνον τοῦ ἐν τῷ Ἰορδάνη γενομένου θαύματος ποιοῦνται μνήμην ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ καὶ ἐτέρων πάλιν θαυμάτων ποιοῦνται κατάλογον, τιθέντες ἐφεξῆς ἄπερ συνέβη γενέσθαι κατὰ καιρούς. Ἀλλόφυλοι μὲν γὰρ ποτε κατεστρατεύοντο τῶν ἐξ Ἰσραὴλ εἰς Μασσηφάτ· γέγραπται γὰρ οὕτως ἐν ταῖς Βασιλείαις. Ὡς δὲ προσήγαγον εἰς μάχην, τὸν τοῦ πολέμου νόμον ἐξήρτυμενοι, δεδιότες τὴν ἔφοδον οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, προσήεσαν τῷ θεσπεσίῳ Σαμουήλ, καὶ τὰς ὑπὲρ γε σφῶν αὐτῶν ποιεῖσθαι λιτὰς ἐλιπάρουν. Ὁ δὲ τέθυκεν ἄρνα γαλαθηνὸν, καὶ ὕδωρ ἐξέχεεν ἐπὶ τὴν γῆν, εἰς τύπον μυστηρίου τοῦ κατὰ Χριστόν. Καὶ τοιαύτης γενομένης ὑπὲρ αὐτῶν θυσίας, κατηνέχθη τῶν πολεμίων χάλαζα τοσαύτη, ὥστε σχεδὸν ἅπαντας οὐδενὸς αὐτοῖς ἂν θρώπου μαχομένου πεσεῖν. Ἔοικεν δὲ οὖν τὴν τῆς χαλάζης ἄσχετον φορὰν, ἄβυσσον ἐπ' ἄβύσσῳ τρέχουσαν ὀνομάζειν· τὸ γὰρ ἐπικαλεῖται, ἀντὶ τοῦ ἐκκαλεῖσθαι [al. cod. ἀνακαλεῖται] φησιν. Ἀλλεπάλληλος γὰρ ἦν ἡ ταύτης φορὰ, καὶ ὥσπερ ἐξεκαλεῖτο τὴν δευτέραν ἢ πρώτην. Φωναὶ δὲ καταρράκτων αἱ τῆς χαλάζης καταφοραὶ νοηθεῖεν ἄν. Πάντες οἱ μετεωρισμοὶ σου καὶ τὰ κύματά σου ἐπ' ἐμὲ διήλθον. (A f. 230 b, I f. 215 b, L f. 114) Εἶτ' εὐθὺς ἐτέρου διαμνημονεύουσι θαύματος· διήλθον γὰρ διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τὴν τοῦ Φαραὼ φυγόντες μοχθηρίαν· καὶ οἷον ἐδόκουν μὲν οἱ τῶν κυμάτων μετεωρισμοὶ, τουτέστιν αἱ ὑψώσεις, φέρεσθαι κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ἠδίκουν οὐδέν· τοῦτο οἶμαι, ἔστι τὸ, "Πάντες οἱ μετεωρισμοὶ σου καὶ τὰ κύματά σου ἐπ' ἐμὲ διήλθον." ἐπάγη γὰρ ὡσεὶ τεῖχος τὰ ὕδατα, καὶ ξηρὰ ἐφυλάχθη ἡ διάβασις. Ἡμέρας ἐντελεῖται Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ νυκτὸς ὡδὴ αὐτῷ [ἡαρ. λεξτ. αὐτοῦ]. (A f. 251, K f. 84 b. Κυρίλλου καὶ Θεοδωρήτου.) Καὶ μέντοι μεθ' ἡμέραν ὁ Θεὸς, τουτέστι φανερώς καὶ οἴονεῖ πως ἐν φωτὶ, καθυπισχνεῖται τὸν ἔλεον διὰ 69.1009 φωνῆς ἁγίων· δηλοῖ δὲ αὐτὸν, τουτέστι

καθίστησιν ἐμφανῆ, καὶ εἰς πέρας ἄγει διὰ νυκτὸς, τουτέστι κατὰ τὸ ἀφανές. Ἴσως δὲ καὶ τὸ τάχος βούλεται εἰπεῖν τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας. Ὡσπερ γὰρ βουλευθεὶς κύματα πολεμίων ἐπήγαγές μοι, οὕτω βουλευθεὶς ἀπαλὰ λάζαι με, ὄξυτάτην νεμεῖς τὴν ἐπικουρίαν, ὥστε ἅμα τῷ προστάξει σε, μηδὲν κωλύσαι με εὐχαριστήσαι σοι, καὶ μηδὲν μέσον εἶναι τοῦ σοῦ προστάγματος καὶ τῆς ἀπολύσεως [cod. ἀπολαύσεως]. (B f. 156) Τρίτον ἐπισυνάπτει τοῖς εἰρημένους σημεῖον, ἠνίκα Ῥαψάκης πολιορκήσας τὴν Ἱερουσαλήμ, τὸν τῶν ὄλων ὡς μὴ δυνάμενον αὐτοὺς σώζειν ἐβλασφήμει Θεὸν, ὅτε τῶν σὺν αὐτῷ διὰ μιᾶς νυκτὸς ὑπ' ἀγγέλου χιλιάδες ῥπέ' ἀνήρηνται· τοῦ Θεοῦ τῆ πρό τῆς νυκτὸς ἡμέρα τῷ Ἐζεκίᾳ προειρηκότος· "ὑπερασπιῶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης δι' ἐμὲ καὶ διὰ Δαβὶδ τὸν παῖδά μου" ὡς ἐν ἡμέρᾳ μὲν γενέσθαι τὴν ὑπόσχεσιν, ἐν νυκτὶ δὲ τὸ ἔργον. Ὁ δηλοῖ τὸ, "Ἡμέρας ἐντελεῖται Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ νυκτὸς δηλώσει." Ἐπὶ τοσαύτῃ τοίνυν προνοίᾳ Θεοῦ πῶς οὐκ ἄξιον ἀποθέσθαι τὴν λύπην, ἐπ' αὐτῷ θέμενον τὴν ἐλπίδα; Παρ' ἐμοὶ προσευχὴ τῷ Θεῷ τῆς ζωῆς μου. (A f. 231, B f. 156) Ὁ δὲ γε θεῖος Κύριλλος στίζων εἰς τὸ, "καὶ νυκτὸς ὠδὴ αὐτῷ," εἶτα ἐπάγων τὸ, "Παρ' ἐμοὶ προσευχὴ τῷ Θεῷ τῆς ζωῆς μου," οὕτως ἐρμηνεύει τὸν στίχον· ὅτι ὡς πιστὸς ἤδη ὁ ἀπόβλητος Ἰσραὴλ προσευχὴν ἔχει ἐν ἑαυτῷ φησὶ τὴν ὑπὲρ γε μόνης τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς, καὶ μηδενὸς ἄλλου τῶν προσκαίρων. Ἡ ὅτι πάλαι μὲν κατὰ τὸν νόμον θυσίας ἐπηγγέλλοντο τῷ Θεῷ τὰς δι' αἱμάτων, μεταβαλοῦσης δὲ τῆς σκιάς εἰς ἀλήθειαν, τὴν ἑαυτῶν ζωὴν καθιεροῦμεν αὐτῷ· κατὰ τὸ, "Παραστήσατε τῷ Θεῷ τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζώσαν ἁγίαν." Ἡ προσευχὴ τοίνυν ἐνταῦθα σημαίνει τὴν ὑπόσχεσιν· ὡς εἶναι τὸν νοῦν τοιοῦτον, ὅτι Παρ' ἐμοὶ τῷ Ἰσραὴλ ἢ τῆς ζωῆς μου εὐχὴ καὶ ἡ ὑπόσχεσις τῷ Θεῷ καθιέρωται. Εἶτα διδάσκει τῆς προσευχῆς τὰ ῥήματα. Ἐρῶ τῷ Θεῷ· Ἀντιλήπτωρ μου εἶ· διὰ τί μου ἐπελάθου; κ.τ.λ. (A f. 231 b) Ἐπαναλαμβάνει πάλιν ὁ μεταγινώσκων λαὸς τὴν ἱκετηρίαν, ἐπὶ πλέον ἐκκαλούμενος εἰς ἔλεον τὸν Θεόν. Ἐγὼ μὲν γὰρ, φησὶν, οὐκ ἐπιλανθάνομαι τοὺς σοὺς εἰδῶς οἰκτιρμούς καὶ τὰς ἀποκειμένας ἐλπίδας· σὺ δὲ οὐκ οἶδα τίνοσ μου χάριν ἐπιλέλησαι. Λήθην δὲ ἐπὶ Θεοῦ μὴ πάθος εἶναι νόμιζε, ἀλλὰ τὴν ἐγκατάλειψιν. Ἡ γὰρ λήθη τὸ ἀνθρώπινον πάθος, μνήμης οὔσα ἀποβολή, θείας φύσεως οὐχ ἄπτεται· ἀπαθὲς γὰρ τὸ θεῖον καὶ ἀμετάβλητον. Διὰ τοῦτο καὶ ἐρωτᾷ τὸ, "Διὰ τί μου ἐπελάθου;" Οὐδεὶς δὲ περὶ ἀκουσίου πάθους τῆς λήθης λέγει τὸ, Διὰ τί; ἀλλ' 69.1012 ἐκούσιον λήθην παρίστησι τὴν περὶ ἀνθρώπων ἀφροντιστίαν, τὸν τῆς παρὰ Θεοῦ ἀνάξιον ἐπιμελείας. Ἐν τῷ καταθλάσθαι τὰ ὄστα μου, ὠνεῖδισάν με οἱ θλίβοντές με. (I f. 218) Ἐχθρῶν δὲ διαμνημονεύσας, διαβάλλει μὲν αὐτῶν τὸ ἀνήμερον καὶ ἀνηλεές· Συνέθλων γὰρ τὰ ὄστα μου, φησὶν, τουτέστιν ἀφορήτως ἐπεπῆδων, καὶ ἀδεῶς ἐναλλόμενοι πᾶσαν ἐπῆγον συντριβήν. Ἄλλ' ἦν μοι τοῦτο δυσφορητότερον τὸ κατονειδίξεσθαι παρ' αὐτῶν, ἀεὶ κεκραγόντων· Ποῦ ἔστιν ὁ Θεός σου; ὅπερ ἔστι, Τίς δὴ ἄρα σε τῶν διωγμῶν ἐξαρπάσει; ποῦ δὲ καὶ ὁ πάλαι βοηθεῖν ὑπισχνούμενος, ἐφ' ᾧ πᾶσαν ἔθου τὴν ἐλπίδα; Οὐκ ἀνεκτὴ γὰρ τοῖς ἀγίοις ἢ κατὰ Θεοῦ γλωσσαλγία. Ἴνα τί περίλυπος εἶ, ἢ ψυχὴ μου, καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με; Ἐλπίσον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ, κ.τ.λ. (A f. 252. Κυρίλλου καὶ Θεοδωρήτου.) Ἴδιον τῶν πασχόντων τὸ συνεχεῖς λογισμοὺς στρέφειν ἐν ἑαυτοῖς, ποτὲ μὲν ἀπογνώσεως, ποτὲ δὲ ἐλπίδος. Τοῦτο κἀνταῦθα ὅτε μεταγινώσκων ὁ Ἰσραὴλ, ὅτε αἰχμάλωτος ποιεῖ· ἱκανῶς γὰρ τῆ συμφορᾷ ἐκάτερος ἐπὶ δακρύσας, πάλιν τῆ ἑαυτοῦ ψυχῆ ἐγκελεύεται μὴ κατατήκεσθαι τῆ λύπῃ μηδὲ ταράττεσθαι, ἀλλ' ἐλπίδα τὸν Θεόν τίθεσθαι, καὶ αὐτῷ εὐχαριστεῖν· ὅστις δούλου μορφὴν ἀναλαβὼν, σωτηρίᾳ γέγονε τοῦ ἡμετέρου προσώπου, τουτέστι τοῦ κάλλους τῆς εἰρήνης ἣν ἐρυπώσαμεν.-(I f. 218) Εἶτα πάλιν εἰς εὐθυμίαν ἀναβὶ βάζων τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, καὶ [οὐκ] ἔων εἰς ἅπαν ταῖς δυσθυμίαις καταμαραίνεσθαι, βλέπει σοφῶς εἰς ἐλπίδα τὴν παρὰ Θεῷ, καὶ δὴ καὶ φησὶν· "Ἴνα τί περίλυπος εἶ, ἢ ψυχὴ μου; καὶ ἵνα τί

συνταράσσεις με· Ἐλπισον ἐπὶ τὸν Θεὸν, ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ· ἡ σωτηρία τοῦ προσώπου μου ὁ Θεός μου." Τούτων δὲ τὴν ἐρμηνείαν φθάσαντες εἰρήκαμεν.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΒ΄.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. (A f. 232 b, B f. 157, I f. 219, L f. 115 b) Κύριλ λος ὁ θεῖός φησιν, ὡς ἐν μὲν τῷ πρὸ τούτου ψαλμῷ τὸ τοῦ Ἰσραὴλ εἰσεκομίσθη πρόσωπον, οἷα δὴ τὴν κλῆσιν ἑαυτοῦ τὴν ἐν ἐσχάτοις καιροῖς εἶδος, καὶ δε διψηκὸς δὲ οὕτω τὸ προσοικειοῦσθαι λοιπὸν διὰ πίστεως τῷ Θεῷ· ἐν δὲ γε τῷ προκειμένῳ ψαλμῷ τὸ τῆς τῶν ἐθνῶν πληθῆος εἰσκομίζεται πρόσωπον, σωθῆναι παρακαλούντων διὰ πίστεως τῆς εἰς Χριστόν. Βούλονται δὲ καὶ βασανισθῆναι τὴν αἰτίαν ὑφ' ἧς διολώλασιν· αὕτη δὲ ἦν ἡ τοῦ διαβόλου σκαιοτήτης, καὶ ἡ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων πλεονεξία· τούτους γὰρ καὶ ἀνόσιον ἔθνος ὀνομάζουσιν· ἡ τάχα που καὶ τοὺς τῆς ἐκείνων ἀνοσιότητος ὑπουργοὺς, τοὺς Ἑλλήνων φημι λογάδας καὶ ποιητάς· τούτους δὲ καὶ ἀδίκους καὶ δολίους ὀνομάζουσιν, ὡς ἀπαταιῶνας καὶ ψεύστας. Φησὶ γὰρ· Κρίνον μοι, ὁ Θεός, καὶ δίκασον τὴν δίκην μου ἐξ ἔθνους οὐχ ὀσίου, κ.τ.λ. (A f. 232 b) Σὺ, φησὶν, αὐτὸς γενοῦ μοι κριτῆς, 69.1013 Κύριε, ὁ μὴ ἐξ ἀκροάσεως δικάζων, ἀλλ' ἐξ ἐπιστῆμης τὸ δίκαιον ἐπιφέρων, καὶ τῆς τοῦ Σατανᾶ πλεονεξίας καὶ τῶν ἀλλοτρίων [νυμ ἄλλων?] δαιμόνων ἀπάλλαξον. Ἄνθρωπον γὰρ τὸν διάβολον καὶ Ἡσαΐας ὀνομάζει λέγων· Αἰγύπτιον ἄνθρωπον, καὶ οὐ Θεὸν εἶπον βοηθῆσαι αὐτοῖς. Ὅτι σὺ εἶ, ὁ Θεός, κραταίωμά μου, κ.τ.λ. (A f. 232, I f. 219 b, L f. 115 b) Καὶ οἱ ἐκ περιτομῆς μεταγινώσκοντες, κραταίωμα ἑαυτῶν τὸν Θεὸν ἐπιγράφονται· καὶ οἱ ἐξ ἐθνῶν πιστεύσαντες, τοῦτον ἰσχὺν ἑαυτῶν τίθενται· καὶ οἱ αἰχμάλωτοι παρ' ἄλλου λυτρωθῆναι οὐκ ἐλπίζουσιν. Ὅτ' ἂν δὲ οἱ μὴ πιστεύσαντες Θεῷ λέγωσιν, ὅτι Σὺ εἶ, ὁ Θεός, κραταίωμά μου, φημὲν ὅτι Θεός ἐστιν τῶν ὄλων δημιουργός, καὶ πάντα πρὸς τὸ εὖ εἶναι συνέχων· αὐτὸς κραταίωμα τῶν ὄλων, κατὰ γε τὴν ἐν ἀρχῇ τῇ κοινῇ φύσει δοθεῖσαν χάριν. Εἰ δὲ προσκεκρούκασιν τινες, ὄλισθον ὑπομείναντες προαιρετικὸν, καὶ μακρὰν γε γόνασι Θεοῦ, διὰ τε τῆς ἀμαρτίας, καὶ προσέτι τοῦ λατρεῦσαι παρ' αὐτὸν τῇ κτίσει .. οὐδὲν [κωλύει] κραταίωμα καὶ αὐτὸν εἶναι λέγειν τὸν Θεόν. Ἄλλ' ἐξώσθησαν διὰ τὴν μεταξύ χωρήσασαν ἀμαρτίαν, καταθλίβοντες καὶ ἐγκειμένου τοῦ Σατανᾶ, καὶ σκυθρωπάζουσιν παρασκευάζοντες διὰ προσδοκίαν. Πῶς γὰρ ἦν ἔχειν δύνασθαι τὸ χρῆναι δὴ χαίρειν τοῖς ὅσον οὐδέπω κολασθησομένοις διὰ τὴν ἀμαρτίαν; Ἴνα τί ἀπώσω με, κ.τ.λ. (A f. 232. b) Οἱ τῆς ἐν Χριστῷ ἐπιθυμοῦντες κλήσεως, ἐπιταχύνουσι ταύτην, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀποστροφὴν λυθῆναι παρακαλοῦσιν, ἵνα μὴ ἐπὶ πλεονεξίᾳ αὐτοῦ ὁ Σατανᾶς. Καὶ οἱ δορυάλωτοι εἰδότες ὡς παρὰ Θεοῦ ἦν αὐτοῖς τὸ κρατεῖν, εἰκότως ἀποσμὸν Θεοῦ τὸ κρατεῖσθαι ὀνομάζουσι. Τὸ δὲ, ἵνα τί; οὐχ ὡς ἐγκαλοῦντες ἢ ἀποδυσπετοῦντες λέγουσιν, ἀλλ' ὡς τῆς κακοπαθείας πέρας ἔχειν ὀφειλοῦσης διὰ τὸν ἔλεον. Ἴνα τί γὰρ, φησὶ, Κύριε, τὸ σὸν οὐκ ἐπιτελεῖται, ὅπερ ἐστὶν ὁ ἔλεος, ἀλλὰ τὸ ἐξ ἡμῶν πλεονεξίᾳ; Ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου. (A f. 233, E f. 80, I f. 219 b) Ἐναργῶς γὰρ ἐν τούτοις τὸν διὰ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ κατασημαίνουσι φωτισμόν. Τοῦτο γὰρ καὶ πάλαι Θεὸς διὰ φωνῆς Ἡσαΐου καθυπισχνεῖται λέγων· "Ποιήσω αὐτοῖς τὸ σκότος εἰς φῶς, καὶ πάντα τὰ σκολιά εἰς εὐθεΐαν." Καὶ πρὸς αὐτὸν λέγεται τὸν Υἱόν· Ἴδου δέδωκά σε εἰς διαθήκην, γενοῦ εἰς φῶς ἐθνῶν, ἀνοιξάτω ὀφθαλμοὺς τυφλῶν." Ἴκετεύουσι δὴ τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Θεὸν καὶ Πατέρα, τὸ ἴδιον αὐτοῖς ἀποστεῖλαι φῶς, τουτέστι τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ θεοπρεπῶς ἀπαστράψαντα Λόγον, ὃν δὴ καὶ ἀλήθειαν ὀνομάζουσιν, ἀντιδιαστέλλοντες τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς. Καὶ γὰρ ἦν ἀκόλουθον, ἀποπηδῶντας αὐτοὺς τῆς ἀρχαίας ἀπάτης, καὶ πρὸς τὸ φῶς τρέχοντας τὸ

ἀληθινόν, ταῖς τοιαύταις κεχρησθαι φωναῖς. Καὶ αὐτὸς δὲ περὶ ἑαυτοῦ 69.1016 φησιν ὁ Χριστὸς: "Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή." Οὐχ ἕτερον δὲ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας κατ' οὐσίαν (ἀμφοτέρω γὰρ ἔστιν ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός), ἀλλ' ἐπινοία μόνη· καθ' ὃ γὰρ σκιάς καὶ ψεύδους ἔλευθε ροῖ, ἀλήθεια· καθ' ὃ δὲ πλάνης καὶ ἀγνοίας, φῶς ἔστιν. Ἀποσταλῆναι μέντοι αἰτοῦσι τὸ φῶς καὶ τὴν ἀλήθειαν, ὡς μὴ ἔχοντες ταῦτα δηλαδή. Οἱ δὲ αἰχμάλωτοι ὡς ἐν σκότει ταῖς συμφοραῖς διάγοντες καὶ ταῖς θλίψεσι, τὴν τούτων ἀπαλλαγὴν φῶς ὀνομάζουσι, καὶ τὴν ἀληθινὴν καὶ βεβαίαν τοῦ Θεοῦ ἀντίληψιν. Αὐτὰ με ὠδήγησαν, καὶ ἡγαγόν με εἰς ὄρος ἅγιόν σου καὶ εἰς τὰ σκηνώματά σου. (A f. 233, B f. 157 b, I f. 220) Τὸ, ὠδήγησαν, φασὶν ἀντὶ τοῦ, ὀδηγήσουσιν, χρόνον ἀντὶ χρόνου λαβόντες. Οὐ γὰρ ὡς ἤδη τοῦ θείου φωτὸς ἐν μεθέξει γεγονότες, καὶ τῆς ἀληθείας ἐπιδραζάμενοι, δι' αὐτῶν ὀδηγεῖσθαι διατείνονται, ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον ὡς εἰ ἐν μεθέξει γένοιτο φωτὸς τε καὶ ἀληθείας, ὀδηγηθήσονται εἰς τὸ ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ καὶ εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ. Ὅτι δὲ χρόνος ἀντὶ τοῦ χρόνου παρελήφθη, διδάξειεν ἂν εὐκόλως ἡ τῶν ἐφεξῆς στίχων ἀπόδοσις. Οἱ αὐτοὶ γὰρ φασιν, ὅτι Καὶ εἰσελεύσομαι πρὸς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξομολογήσομαί σοι. Ὁ δὲ νοῦς οὗτος: Ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀληθειάν σου, ἅτινα ὀδηγήσει με καὶ ἄξει με εἰς τὸ οὐράνιον ὄρος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ σκηνώματα. Ἡ ὄρος ἅγιον Ἐκκλησίαν νοοῦμεν· οὕτω γὰρ αὐτὴν ὀνομάζειν ἔθος τοῖς ἁγίοις προφήταις, ἅτε δὴ καὶ ὑποῦ κειμένην νοητῶς, καὶ χθαμαλὸν ἔχουσαν οὐδέν. Ἡ γὰρ τῶν εἰς Χριστὸν πιστευσάντων πληθὺς οὐκ ἀξιοῖ φρονεῖν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἐν οὐρανοῖς πολιτεύεται. κἂν ἐπὶ γῆς περιπατῆ. Καὶ εἰσελεύσομαι πρὸς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ. (A f. 233 b, B f. 158, I f. 220 b) Εἰ δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἐξ ἔθνων εἶη προσώπου, προσεπάγουσι τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα, ὡς οὐπω μὲν εἰσελάσαντες εἰς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ, εἰσελεύσομενοι δὲ κατὰ τὸν τῆς κλήσεως καιρὸν εἰς τὸ θεῖον καὶ πάναγον τοῦ Σωτῆρος θυσιαστήριον, τουτέστι τὴν Ἐκκλησίαν, ἐν ἣ τὴν ἁγίαν καὶ καθαρωτάτην καὶ ἀναίμακτον τελοῦμεν λατρείαν· καὶ ἀντὶ τοῦ λεπτοῦ καὶ συνθέτου θυμιάματος, προσκομίζομεν τῷ Θεῷ τὰς δοξολογίας, οἷάπερ κιθάρα χρώμενοι. Καὶ τὸν ἐκ τοῦ πράγματος δὲ καρπὸν, ὡς εὖ εἰδότες ὅποι ἔσται, φασὶ πρὸς τὸν Θεὸν τὸν εὐφραίνοντα τὴν νεότητά μου. Νεότητα δὲ οὐ σωματικὴν ἐν τούτοις νοοῦμεν, νοητὴν δὲ μᾶλλον, τὴν ὡς ἐν γενημῖ, ἀνακαινῶσει τοῦ νοῦς παρὰ Θεοῦ τελομένην. Ἐκδύσασθε γὰρ, φησὶ, τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, καὶ ἐνδύσασθε τὸν νέον τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν ὁσίῳ τητι καὶ δικαιοσύνη. Περὶ οὗ καὶ ὁ Ψάλλων φησὶν· 69.1017 "Ἀνακαινισθήσεται ὡς ἄετοῦ ἡ νεότης σου," καθ' ἣν εὐφραίνεται τις τὰ τῆς εὐσεβείας ἔργα πληρῶν. Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν κιθάρα, κ.τ.λ. (A f. 233 b. Κυρίλλου καὶ Ἀθανασίου.) Κιθάραν τὸ σῶμα λέγει, δι' οὗ πέφυκεν ὁ νοῦς ἀνακρούεσθαι, καθάπερ διὰ χορδῶν τῶν αἰσθητηρίων μελωδίαν ἀναπεμπομένων Θεῷ. Δηλοῖ δὲ ἡ κιθάρα καὶ τὴν νέκρωσιν τοῦ σώματος, καὶ τὴν συμφωνίαν τῶν ἀρετῶν· τὴν μὲν γὰρ νέκρωσιν αἰνευραὶ, τὴν δὲ συμφωνίαν αἰ ἀρμονία αἰνιττονται. Δέδειχε δὲ τὴν μὲν φαιδρότητα τῆ τῆς κιθάρας προσθήκη, τὴν δὲ ἀγάπην ἐν τῇ προσφωνήσει τῇ δις ἐπαναλαμβανομένη· "Ὁ Θεὸς γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς μου," ἵνα μάθῃς ὅτι τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν, τοῦτον ἐξαιρετικὸν Θεὸν διὰ ζῆλον καὶ πίστιν οἱ ἐκ περιτομῆς μεταγινώσκοντες, καὶ οἱ ἐξ ἔθνων πιστεύοντες ἐπιγράφονται· οἷς καὶ ἡ πνευματικὴ νεότης εὐφραίνεται, ἀντικειμένως ἔχουσα πρὸς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον. Μόνος γὰρ ὁ πνεύματι καὶ φρονήματι νεάζων, συγγενῶς τῷ καινῷ ἀνθρώπῳ καὶ τῇ καινότητι τοῦ πνεύματος, εἴσεισι πρὸς τὸν Θεὸν, τὸν εὐφραίνοντα τὴν τοιαύτην νεότητα. Ἔλπισον ἐπὶ τὸν Θεόν. (A f. 234) Ἀντὶ τοῦ ἔλπισον, ἀνάμεινον εἶπεν ὁ Σύμμαχος. Οὕτω γὰρ σοι λέγειν ἐξέσται. "Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχε μοι." Καὶ, "Ἡ ἐλπίς δὲ οὐ καταισχύνει." Τί δὲ

δεῖ καὶ λυ πεῖσθαι, ἀγαθῶν τοιούτων ἐλπίζομένων; Ἔτι γὰρ μικρὸν ὄσον, καὶ ὁ ἐρχόμενος ἤξει, καὶ οὐ χρονιεῖ, ὅς ἐστι φῶς καὶ ἀλήθεια.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΓ΄.

Εἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορὲ, εἰς σύνεσιν. (B f. 15, I f. 222) Τῆς αὐτῆς οὔσης προγραφῆς τῆς τοῦ τεσσαρακοστοῦ πρώτου ψαλμοῦ, καὶ τὸν ἴσον περιεχοῦσης τῆ πρώτῃ λόγον, ὁποῖός τις ἄρα ἐστὶν ὁ τῶν ψαλλόντων σκοπὸς, εἰπεῖν ἀναγκαῖον. Περιθὴ σομεν τοίνυν αὐτοῖς τὸ πρόσωπον τῶν ἀμέμπτως ἐν νόμῳ πολιτευσάμενων, καὶ κατωρθωκότων εὖ μάλα τῆς ἐπαινουμένης τὸ τηνικάδε πολιτείας τὰ αὐχὴ ματα· ὁποῖός τις ἦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος γράφων, ὅτι γέγονεν ἄμεμπτος κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ. Εἰσὶ δὲ οἷς ἄμεινον εἶναι φαίνεται τὰ ρηθέντα κατὰ τὴν πρώτην ἔκδοσιν, φημὶ δὴ ὑπὸ Εὐσεβίου τοῦ Και σαρείας. Οὐκοῦν πρόποι ἂν φέρεσθαι τὸν ψαλμὸν ἢ ἐκ προσώπου τῶν ἀγίων προφητῶν, ἢ γουν παρὰ τῶν ἀδιαβλήτως τὴν ἐν νόμῳ λατρείαν κατωρθω κότων. Καὶ κατεφύτευσας αὐτούς. (B f. 15 b, I f. 223) Ὡς ἐπὶ ἀμπέλου δὲ τὸ κατ εφυτεύθησαν λέλεκται· ἄμπελος γὰρ εὐκληματοῦσα ὁ Ἰσραήλ. Καὶ ἄμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετήρας, ἐκά κωσας λαοὺς, καὶ ἐξέβαλες αὐτούς. Ἡ δεξιὰ σου, καὶ ὁ βραχίων σου, καὶ ὁ φωτι σμὸς τοῦ προσώπου σου. (B f. 15 b, I f. 223) Προστιθέντες, φησὶν, ὅτι 69.1020 "καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου," τῆς τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐνεργείας, κατὰ τὸ εἶκος, διαμέ μνηνται. Πρόσωπον μὲν γὰρ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ἐστὶν ὁ Υἱός, εἰκὼν ἀπαράλλακτος ὑπάρχων αὐτοῦ, καὶ τῆς ὑποστάσεως χαρακτήρ. Φωτισμὸς γε μὴν ὁ ἐξ αὐτοῦ πεμπόμενος εἰς νοῦν καὶ καρδίαν τῶν κα λουμένων εἰς ἀπολύτρωσιν, ἢ διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύμα τος σύνεσις Θεῶ προσάγουσα τοὺς φωτιζομένους, Οὐκοῦν ἐνηργησθαί φασιν τὴν τε λύτρωσιν Ἰσραήλ, καὶ μὴν καὶ τὸ κατισχύσαι τῶν ἐθνῶν αὐτούς, ὡς ἐκ Θεοῦ Πατρός διὰ τῆς πανσθενοῦς αὐτοῦ χειρὸς, ἦτοι βραχίονος, τουτέστι τοῦ Υἱοῦ, καὶ ὡς ἐν γε φωτισμῶ τῷ διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Τὸν αὐτὸν δὲ Σωτῆρα, Λόγον τὸν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεὸν ὄντα, διαφόροις ἐπινοίαις χεῖρα τοῦ Θεοῦ καὶ δεξιὰν καὶ βραχίονα ὀνομάζουσιν αἱ θεῖαι Γραφαί, ὡς καὶ σοφίαν Θεοῦ καὶ δικαιοσύνην καὶ ἀγιασμὸν καὶ δύναμιν· ὡς ὀνό ματα εἶναι διάφορα καθ' ἐνὸς ὑποκειμένου. Ἡσαΐας γοῦν φησι· "Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων Κυρίου τίς ἀπεκαλύφθη;" Δαβὶδ δὲ αὐτὸν ἐνταῦθα οὐ μόνον βραχίονα, ἀλλὰ καὶ δεξιὰν χεῖρα ὀνομάζει. Πρὸς δὲ διάνοιαν, τοῦ Ἰσραήλ ἐκβε βλημένου μετὰ τὸ προδοῦναι τὸν Σωτῆρα, ἡμεῖς οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν κατηχήσει θεῖα ταῖς θεαῖς Γραφαῖς ἐνεφυτεύθημεν. Καὶ ὁ βραχίων ἡμῶν καὶ ἡ ἐργασία οὐκ ἔσωσεν ἡμᾶς, χάριτι δὲ τὴν σωτηρίαν ἐσχίκα μεν. Οὐ γὰρ ἐξ ἔργων, ἀλλ' ἐκ πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν ἐδικαιώθημεν. Σὺ εἶ αὐτὸς ὁ βασιλεύς μου καὶ ὁ Θεός μου, ὁ ἐντελλόμενος τὰς σωτηρίας Ἰακώβ. (B f. 160, I f. 224) Σύμμαχος· "Σὺ εἶ βασιλεύς μου, ὁ Θεός· ἔντειλαι περὶ τῆς σωτηρίας Ἰακώβ." Ταῦτα δὲ τοῖς ἐν τῷ λαῷ κατορθοῦσι καὶ τοῖς προ φήταις ἀρμόσει, μὴ οἰκεία σώζεσθαι ὁμολογοῦσι δυ νάμει. Νοήσεις δὲ καὶ οὕτως· εἰκόασιν ὁμολογεῖν διὰ τοῦ, "Σὺ εἶ αὐτὸς ὁ βασιλεύς μου καὶ ὁ Θεός μου," ὅτι ἀεὶ καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχεις. Οὐκοῦν ὁπότε, φησὶν, ἐπίκουρος τῶν ἐξ Ἰσραήλ ὁ παναλκῆς καὶ ἀνίκητος, καὶ οὐκ ἔστιν ἡμᾶς ὑποπεῦσαι τὴν αὐτοῦ ἐξατονῆσαι δύναμιν, λείπεται λοιπὸν οὐδὲν ἕτερον ἐννοεῖν, πλην ὅτι προσκεκρούκαμεν ταύτητοι καὶ παρεωράμεθα καὶ πεπτώκαμεν, καὶ μόνην ἔχο μεν ἐλπίδα τὴν παρὰ τῆς σῆς γαληνότητος καὶ φιλ ἀνθρωπίας ἐπίδοσιν. Σὺ γὰρ εἶ ὁ ἐντελλόμενος τὰς σωτηρίας Ἰακώβ, ἀντὶ τοῦ, ὑπισχνούμενος· ἐπήγ γελτο δὲ Θεὸς τοῖς περὶ τὸν θεσπέσιον Ἀβραάμ καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ, διασώσειν ἅπαν τὸ ἐξ αὐτῶν ἐσόμενον γένος. (K f. 86, I f. 224) Γέγραπται γὰρ, ὅτι "Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, τοῦ

διαφυλάξαι σε ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου." Ἡ τὸ ἔντειλαι, νεῦσον μόνον, καὶ σωτηρίας ὁ σὸς λαὸς ἀπολαύσῃται. Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατιοῦμεν. (L f. 116 b) Τὰ κερασφόρα ζῶα ὄπλον τὸ κέρας παρὰ τῆς φύσεως εἴληφε· ἡμεῖς δὲ κέρας σωτηρίας καὶ νικηφόρον ὄπλον τὸ σὸν ἔχομεν ὄνομα. Οὔτε γὰρ τόξω, οὔτε ἄλλοις ὄπλοις θαρρῶν· πεῖραν γὰρ τῆς σῆς δυνάμεως ἔλαβον, διὰ σοῦ τῶν ἐναντίων ἤδη κρατήσας. 69.1021 (B f. 160) Τῶν δὲ ἀγίων κέρας ὁ Κύριος. Παρὰ δὲ τῷ Δανιὴλ βασιλείας σημαίνει τὰ κέρατα. Καὶ ἀλλαχοῦ δέ φησιν· "Ὑπερασπιστὴς μου καὶ κέρας σωτηρίας μου." Πῶς οὖν ἐτέρωθι λέγει, "Καὶ ὑψώσει κέρας λαοῦ αὐτοῦ," ὡς ἐτέρου ὄντος τοῦ ὑψοῦντος παρὰ τὸ κέρας; Σαφῶς ἄρα τοῦ λαοῦ κέρας ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ὑψούμενος ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, ἐπεὶ περ ἐκέκωνσεν αὐτόν. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς αὐτόν ὑπερ ὑψωσε, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Τούτῳ οὖν τῷ κέρατι αὐτῶν καὶ τῷ βασιλεῖ θαρρῆν φασι πρὸς σωτηρίαν, ἀλλ' οὐ τῇ σφετέρᾳ δυνάμει. Διόπερ ἐπάγουσιν· "Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινεθησόμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν" ἢ κατὰ Ἀκύλαν, καυχησόμεθα· ἢ κατὰ Σύμμαχον, ὑμνοῦμεν. Λέγουσι δὲ καὶ ἐξομολογεῖσθαι αὐτῷ, συνήθως τῆς Γραφῆς ἀντὶ εὐχαριστίας ταπτούσης ἐξομολόγησιν. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐξουδενώσομεν τοὺς ἐπανισταμένους ἡμῖν. (B f. 160 b, I f. 224 b, L f. 116 b) Ὄνομα αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἐξουδενώσι τοὺς ἐπανισταμένους, τὴν δόξαν δηλοῖ· ἵνα γὰρ δοξάζεται Θεὸς, ἐδίδου τὸ δύνασθαι. Ἐλυτρώσατο γοῦν Θεὸς τὸν Ἰσραὴλ ἐκ χειρὸς Αἰγυπτίων, ταῖς θεοπρεπέσιν εὐκλείαις ἑαυτὸν στεφανῶν. Καὶ γοῦν ἔφη πρὸς Φαραῶ, ὅτι "Δι' αὐτὸ τοῦτο ἐξ ἠγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δυνάμιν μου, καὶ ὅπως διαγγελῆ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῆ." Ἐφη δὲ πού ὁ Θεὸς καὶ δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν· "Τοὺς δὲ υἱοὺς Ἰουδα ἐλεήσω, καὶ σώσω αὐτοὺς ἐν Κυρίῳ Θεῷ αὐτῶν· καὶ οὐ σώσω αὐτοὺς ἐν τόξω, οὔτε ἐν ῥομφαίᾳ, οὔτε ἐν πολέμῳ, οὔτε ἐν ἄρμασιν, οὔτε ἐν ἵπποις, οὔτε ἐν ἵππεῦσιν." Νυνὶ δὲ ἀπώσω καὶ κατήσχυνας ἡμᾶς. (L f. 117) Ὡς ἰδίου σώματος ἀναλαμβάνουσιν εἰς ἑαυτοὺς οἱ ταῦτα λέγοντες προφηταὶ τὰ τοῦ ἄσε βουίντος λαοῦ. Οἱ μὲν γὰρ πατέρες ἡμῶν ταῦτα, φησὶν, ἀνήγγειλαν ἡμῖν. Εἶτα μέσον διάψαλμα, εἰς παράστασιν τῆς μεταβολῆς. Νυνὶ δὲ τάναντία πάρεστιν θεωρεῖν· ἀβοηθήτους γὰρ ἐν τῷ πολέμῳ κατέλιπε· οὐδὲ γὰρ συνεξήληθες ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν. Καὶ οὐκ ἦν πλῆθος ἐν τοῖς ἀλαλάγμασιν ἡμῶν. (B f. 161 b, I f. 225 b, K f. 86 b) Ὁ μὲν οὖν ἀλαλαγμὸς ἐπινίκιος ἐστὶ φωνὴ τῶν νενικηκότων. Ἐπειδ' ἂν δὲ καὶ ὀλίγους εἶναι συμβαίνει τοὺς τοῦτο δρᾶν εἰθότας, τότε φαμὲν μηδὲ εἶναι πλῆθος ἐν τοῖς ἀλαλάγμασιν αὐτῶν. Ἠττήμεθα οὖν καὶ διηπάσθη μεν παρ' ἐχθρῶν, καὶ τούτων εὐαριθμητῶν· οὐ γὰρ ἦν πλῆθος ἐν τοῖς ἀλαλάγμασιν αὐτῶν. Ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν· Εἰς τοῦτο ἤκομεν κακῶν καὶ ἀσυγκρίτου ταλαιπωρίας, ὡς ἀλῶναι κατὰ κράτος, καὶ οὐ πολλῇ τῶν μαχομένων πληθῆ. Ἔθου ἡμᾶς εἰς παραβολὴν τοῖς γείτοσιν ἡμῶν. (A f. 23 b) Τί δὲ ἐστὶ παραβολὴ νῦν; διήγημα, 69.1024 ὑπόδειγμα, καὶ ὄνειδισμός. Καὶ οἱ πόρρωθεν γὰρ τὰ ἡμέτερα διηγοῦνται. Αἰχμάλωτοι γὰρ γεγονότες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ ταῖς τῶν ἐλόντων πλεονεξίαις ἐνεὶ λημμένοι, κεχηρηματίκασιν ἐπάρατοι, φασκόντων ἡμῖν, κατὰ γε τὸ εἶκός, οὕτω· Μὴ γενοίμην ὡς οἱ Ἰσραηλῖται. Καὶ ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου. (A f. 240 b, B f. 162 b, I f. 226 b) Κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον τὸ, "Ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου," οὕτω νοήσεις· Ἀπειθήσας ὁ Ἰσραὴλ τοῖς διὰ Χριστοῦ κηρύγμασιν, προσαποβέβληκε καὶ τὸ εὐδοκιμεῖν δύνασθαι διὰ νομικῆς λατρείας· πέπαυται γὰρ ἡ τοῦ νόμου σκιά, καὶ μετεσκευάσθησαν οἱ τύποι πρὸς ἀλήθειαν. Τοῦτο διδάσκουσι λέγοντες, ὅτι "Ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου." Ἐφη δὲ πού καὶ δι' ἐνὸς τῶν προφητῶν περὶ τῆς Ἱερουσαλήμ· "Ἴδου ἐγὼ φράσω τὴν ὁδὸν αὐτῆς ἐν σκόλοψι, καὶ ἀνοικοδομήσω τὰς ὁδοὺς αὐτῆς, καὶ τὴν τρίβον αὐτῆς οὐ μὴ εὐρη." Οὐ γὰρ οἶδεν ὅλως ἡ τῶν Ἰουδαίων Συναγωγὴ τοὺς τῆς κατὰ Θεὸν εὐδοκιμήσεως τρόπους. Ἄλλ' οὐδ' ἂν εἰ μάθοι τυχὸν, βάσιμον ἔχει τὸ χρεῖμα· Χριστὸν γὰρ οὐκ οἶδεν τὸν

ἐμφανίζοντα τὴν ὁδὸν, δι' ἧς ἂν τις εἰσελάσειε πρὸς ζωὴν. Ταῦτα οὖν φασιν, ὅτι ἄσεβήσαντες εἰς Χριστὸν, καὶ τοῦ τελεῖν τὴν κατὰ νόμον λατρείαν ἐξώσθησαν. Ἦδη δὲ ἔφαμεν ὡς οἱ προφηταὶ εἰσιν οἱ ἀναφέροντες τὴν ἰκετείαν ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ, οἰκειοποιούμε νοι τὰ διὰ τὰς αὐτῶν ἀμαρτίας συμβάντα κακά. Ἐπεὶ ἄλλως, πῶς ἐνταῦθά φησι μήτε ἐπιλαθέσθαι, μήτε μὴν ἀδικῆσαι ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ, καὶ οἶον ἀνόπιν πέμψαι τὰς ἑαυτῶν καρδίας, εἶτα παθεῖν τὴν ἀποστροφὴν, καὶ τὰ ἐξ ὀργῆς ὑπομεῖναι βλάβη. Ἦ γὰρ ψεύσσονται, μὴ ἀδικῆσαι λέγοντες ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ, ἢ τῶν θείων κριμάτων οὐ μετρίαν ποιήσονται τὴν καταβολήν, ὡς οὐκ ἐν δίκῃ παθόντες κεκολασμένοι. Οὐκοῦν οἱ προφηταὶ ὄντες δίκαιοι, καὶ νομοφύλακες γεγονότες, ὡς ἐξ αἵματος τοῦ Ἰσραὴλ, οἰκειοῦνται τὰ πάθη τῆς ἀγελαίου πληθύος, ἧτις καὶ πεπαρώνηκεν εἰς Χριστόν· καὶ τὰς τῶν προσκεκρουκότων ποιοῦνται λιτάς, εὖ εἰδότες ὅτι κατοικτεῖρουν ἔθος τῷ πάντων Δεσπότῃ, καὶ πολλοὺς ἔσθ' ὅτε τῶν ἀμαρτωλῶν δι' ὀλίγους δικαίους. Καὶ ὡσπερ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἄσε βήσαντός ποτε τοῦ λαοῦ, καὶ παραδοθέντος τῷ ὅλο θρευτῇ, λαβὼν Ἀαρὼν τὸ θυμιατήριον προσήνεγκεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ θυμίαμα, καὶ ὁ Θεὸς ἰλάσθη τῷ πλήθει διὰ τὴν τοῦ ἱερέως ἀναφορὰν, οὕτως καὶ οἱ ἐν τῷ λαῷ κατορθοῦντες, τὴν λογικὴν αὐτῶν θυσίαν ἀνα πέμπουσιν ὑπερευχόμενοι τοῦ λαοῦ, καὶ τὰ οἰκεῖα προσάγοντες κατορθώματα. Τῷ γὰρ πλήθει ταῦτα λέγειν οὐχ ἤρμοζεν, ὅπερ ἄσεβῆσαν τοῖς ἐχθροῖς παρὰ δέδοτο· ἀλλ' ὡσπερ εἰς ἑαυτοὺς ἀνέλαβον οἱ προφηταὶ τὰ πάθη τοῦ πλήθους, οὕτω τὰ ἑαυτῶν ἐκοινοποίησαν κατορθώματα. Ἀκόλουθον γὰρ, πάσχοντος μέλους ἐνός, συμπάσχειν πάντα τὰ μέλη, καὶ δοξαζομένου συχαίρειν. 69.1025 Οὐχὶ Θεὸς ἐκζητήσει ταῦτα; Αὐτὸς γὰρ γινώσκει τὰ κρύφια τῆς καρδίας. (L f. 118 b) Αὐτὸν ποιεῖ μάρτυρα λόγων τε καὶ διανοημάτων, ὅτι μηδὲν αὐτοῦ τῆς εὐσεβείας μετέστρεψεν. Ἐν γὰρ τῷ σῶ ὀνόματι παρρησίαν ἔχοντες, φασιν, ἐγκαυχώμεθα. Οἶσθα δὲ καὶ τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ, ἐν οἷς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἔνεκα τῆς εὐσεβείας ἐθανατούμεθα. Ὁ γὰρ τῇ προθέσει λογισάμενος ἐφ' ἑκάστῳ πειρασμῷ τὸν ὑπὲρ ἀληθείας ἀναδέξασθαι θάνατον, δυνάμει τέθνηκεν· ὅπερ ἔφη καὶ Παῦλος, διαφόρους ὑφιστάμενος πειρασμοὺς, καὶ λέγων· "Καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀποθνήσκω, νῆ τὴν ὑμετέραν καύχησιν." Ἐν τοῖς οὖν κρυφίοις ἡμῶν ἐθανατούμεθα πᾶσαν ἡμέραν, καὶ παραδεδωκότες ἅπαξ ἑαυτοὺς θυσίαν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, τῷ λογισμῷ τοῦτο πεπόνθαμεν. Ὡς οὖν ταῦτα παθόντες ἐπιστρέφομεν σε πρὸς ἡμᾶς, καὶ διεγείρομεν ὡσπερ καὶ καθ' εὐδοντα εἰς τὰ φαῦλα. Ἀνάστα, Κύριε, βοήθησον ἡμῖν, καὶ λύτρωσον ἡμᾶς ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός σου. (B f. 163 b) Τὴν ἐν ὑστέροις καιροῖς ἐσομένην τοῦ Ἰσραὴλ ἐπιστροφὴν καὶ κλήσιν, διὰ τῶν προκειμένων ἡμῖν κατασημαίνουσι στίχων· προσεπάγοντες δὲ τοῖς ἑαυτῶν λόγοις, ἦτοι ταῖς πρὸς Θεὸν ἰκετείαις τὸ, "ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός σου," διαρρήδη ὁμολογοῦσιν, ὡς οὐκ ἄξιοι μὲν τοῦ ἐλεεῖσθαι δεῖν, οἱ τῆς ἑαυτῶν ἀγνοίας τὸ κέρας ἀκονήσαντες τῷ Χριστῷ. Πρὲς γὰρ μὴν τὸ ἐλεεῖν αὐτὸν, καὶ τοῖς ἀνθρωπίνους πταισμάσιν μὴ συνεκτείνειν τὰ ἐξ ὀργῆς, κατοικτεῖρουν δὲ μᾶλλον δι' ἑαυτόν. Καὶ γοῦν ἔφη δι' ἐνός τῶν ἁγίων προφητῶν· "Οὐ δι' ὑμᾶς ἐγὼ ποιῶ, λέγει Κύριος, ἀλλὰ διὰ τὸ ὄνομά μου."

ΨΑΛΜΟΣ ΜΔ΄.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ ἀλλοιωθησομένων, τοῖς υἱοῖς Κορὲ, εἰς σύνεσιν, ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ. (B f. 164, K f. 87 b) Ἄδεται γε μὴν ὁ ψαλμὸς εἰς τὸ τέλος· διήγησιν γὰρ, ἦγουν προαναφώνησιν, ἔχει τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου, ὃ γέγονεν ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ παρόντος αἰῶνος. Οὕτω γὰρ ἡμῖν ἐπέφανεν ὁ Υἱός. Ἦ δὲ γε τῆς ὠδῆς δύναιμι, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ, συντεθεῖσθαι λέγεται.

Ἑλλοιωσθαι δέ φαμεν Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλληνας, ὥστε καὶ εἰς ἓνα καὶ ἀγαπητὸν γενέσθαι λαὸν τοὺς ἐξ ἀμφοῖν κεκλημένους. Ὡς γὰρ ὁ Παῦλός φησιν, "Τοὺς δύο λαοὺς ἔκτισεν ὁ Χριστὸς εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον." Ἐξηρεύξατο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν. (B f. 165, L f. 231) Ἐνταῦθά μοι νόει τοῦ ἐκ 69.1028 τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Θεοῦ Λόγου πρόοδον, ἦτοι γέννησιν, οὐχ ὡς σῶμα ἐκ σώματος, ἀλλὰ ἀσύνθετον, ἄϋλόν τε καὶ νοητὴν, ὡς λόγον ἐκ νοῦ, οὐ κατὰ μερισμὸν ἢ διαίρεσιν. Τίς γὰρ ἀποστήσει καρδίας ἦτοι νοῦ λόγον, τὸν ἐν αὐτῷ τε καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἀεὶ σὺν αὐτῷ; ἀποστήσει δὲ οὕτως, ὡς ἔξω γενέσθαι παντελῶς αὐτοῦ; Δοκεῖ μὲν γὰρ πως ὁ ἐν προφορᾷ καὶ διὰ γλώττης προϊέμενος λόγος, ἕτερος εἶναι τις παρὰ τὴν ἀναβράττουσαν αὐτὸν καρδίαν· πρόεισί γε μὴν ἐξ αὐτῆς, καὶ ἔστιν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐκ ἀλλότριος αὐτῆς. Οὐ γὰρ ἐνδέχεται νοῦν, ἦτοι καρδίαν, ἄλογον εἶναι ποτε· οὔτε μὴν λόγον, ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ νοῦ καὶ εἰς νοῦν, ἦτοι καρδίαν καὶ ἐν καρδίᾳ. Οὐκοῦν ὡς ἐν τάξει πα[ραδείγματός τινος] ἐπὶ Θεοῦ δεξάμενοι καρδίαν καὶ λόγον, τὸν τῆς ἑαυτῶν διανοίας ὑπερτείνωμεν ὀφθαλμὸν εἰς τὸ ἐπέκεινα τῶν αἰσθητῶν, καὶ θεοπρεπῆ τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴν γέννησιν γενέσθαι πιστεύωμεν· ὃν ὡς λόγον ὁ Πατὴρ ἐκ καρδίας ἐξηρεύξατο. Ἀγαθὸν δὲ αὐτὸν ἀποκαλεῖ, καὶ μάλα εἰκότως, ἐν γε δὴ μάλιστα τῷ προκειμένῳ σκοπῷ. Ἐπειδὴ γὰρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας ἕνεκα καὶ ζωῆς εἴλετο παθεῖν τὴν ἐκούσιον κένωσιν, ἐξ ἡμερότητας ἐμφύτου καὶ γαλη νότητος τῆς θεοπρεποῦς, ἀναγκαῖον ἦν ἀγαθὸν ὄνομα ζῆσθαι νυνὶ μάλιστα, καίτοι καὶ φῶς ὄντα καὶ ζωὴν καὶ σοφίαν καὶ δύναμιν. Ὡς ἤδη δὲ προειρημένης διὰ τοῦ προλαβόντος στίχου τῆς ἀφράστου γεννῆσεως τοῦ Μονογενοῦς, ὁ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως εἰσφέρεται λόγος· ἔστι μὲν γὰρ, ὡς ἔφην, ἐν ὑπεροχῇ καὶ δόξῃ θεότητος ὁ Υἱός· ἐπειδὴ δὲ [δὲ] ἅπαξ κεκέκωκεν ἑαυτὸν, τῶν τῆς ἀνθρωπότητος ἀνέχεται μέτρων. Ἐοικὸς δὲ ἀνθρώπῳ τὸ διδακτῶς ἔχειν ἄπερ οὐκ οἶδεν. Ἡ γὰρ Θεὸς εἰς νοῦν ἐνήχει τὴν παντὸς εἶδησιν ἀγαθοῦ, ἡγοῦν .. παραινέσεις ἀποτελοῦσιν σοφούς. Ἄθρει δὲ οὖν ἐν τούτοις, ὡσπερὶ ἐνανθρωπήσαντος τοῦ Υἱοῦ, λέγοντα τὸν Πατέρα· "Λέγω ἐγὼ τὰ ἔργα μου τῷ βασιλεῖ." Μόνον γὰρ οὐχὶ καθ' ὑπισχνεῖται διδάσκειν αὐτὸν ὁποῖοις τισὶν κεχρήσεται λόγοις, ἐμβιβάζων ἡμᾶς εἰς τὸ δρᾶν ἐθέλειν τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἔργα δὲ Θεοῦ εἶναι φαμεν τὴν εὐσεβῆ πολιτείαν, καὶ τῶν ἀγιοπρεπῶν ἀνδραγαθημάτων τὴν δύναμιν, ἢ διὰ τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων γέγονεν ἡμῖν ἐμφανής. Ἐφασκε γὰρ ὁ Σωτὴρ· "Ἄπ' ἑμαυτοῦ οὐ ποιῶ οὐδὲν, ἀλλ' ὁ πέμψας με Πατὴρ, αὐτὸς μοι ἐντολὴν δέδωκε τί εἶπω καὶ τί λαλήσω." Καὶ πάλιν· "Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ, οὐκ ἔστιν ἐμὰ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με." Γράφει δὲ καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης περὶ αὐτοῦ, ὅτι "Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν, ἐσφράγισεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθὴς ἐστίν· ὃν γὰρ ἄπ' ἐστείλεν ὁ Θεός, τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ λαλεῖ." Ἐπειδὴ γὰρ παρῳασάμενος τὴν ἐν νόμῳ σκιάν, ἑαυτὸν ἔφα 69.1029 σκεν εἶναι τὴν ἀλήθειαν, ἐδίδασκε δὲ τὴν ἐν πνεύματι τε καὶ ἀληθείᾳ προσκύνησιν τε καὶ λατρείαν, ὡς ἂν μὴ τοῖς Ἰουδαίοις παρὰ γε τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν τοὺς περὶ τῶν τοιούτων γίνεσθαι λόγους, τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οἰκονομικῶς, ὡς ἔφην, ἀνατίθει τὰς ἑαυτοῦ φωνάς. Μεμνήμεθα δὲ, ὅτι καὶ ἐν τῷ ὄρει Χωρήβ συναγηγεμένῳ τῷ Ἰσραὴλ ἐπαγγελίαν ἐδίδου Θεὸς τὴν περὶ Χριστοῦ, λέγων πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωσέα, ὅτι "Προφήτην αὐτοῖς ἀναστήσω ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, ὡσπερ σέ· καὶ δώσω τὰ ῥήματά μου ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, καὶ λαλήσει αὐτοῖς κατὰ πάντα ὅσα ἂν ἐντείλωμαι αὐτῷ." Ἐφη δὲ πού καὶ αὐτὸς ὁ Χριστός· "Ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱὸν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ ἃ αὐτὸς ποιεῖ· καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε." Τὸ γὰρ δείκνυσθαι τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς τῷ Υἱῷ, οὐκ ἀπηλότηλα μὲν ἴσως φαίη τις ἂν ἀνθρωπίνης σμικροπρεπειας, ἔοικέ γε μὴν τῷ τῆς κενώσεως σκοπῷ. Εὖ δὲ δὴ σφόδρα βασιλέα τὸν Υἱὸν ὁ Πατὴρ ἀποκαλεῖ, ἵνα μὴ τῷ τῆς ἐνανθρωπήσεως μέτρῳ τὸ μυστήριον ἀποφέρειν αὐτὸν πως δοκῇ τῆς ἐνούσης αὐτῷ κατὰ φύσιν ἀξίας καὶ τῆς κατὰ πάντων ὑπεροχῆς.

Εἰ γὰρ καὶ γέγονεν ἐν τῇ [γῆ ἄνθρωπος,] οὐδὲν ἦττον ὡς ἐκ βασιλέως γεννηθεὶς τοῦ Πατρὸς, μεμένηκε βασιλεὺς καὶ ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ὑψώμασιν, θεοπρεπέσιν δὲ δηλονότι καὶ τοῖς ὑπὲρ πᾶσαν τὴν κτίσιν. Ἡ γλῶσσά μου κάλαμος γραμματέως ὄξυ γράφου. (B f. 165 b, I f. 232) Ἐτεροίως ἡμῖν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τὸν ἐκ τῆς οὐσίας ἑαυτοῦ κατασημαίνει Λόγον. Γλῶσσαν γὰρ ἴδιαν αὐτὸν ὀνομάζει, οὐχ ὡς ἕτερόν τι λαλοῦντα, πλὴν ὅτι τὰ ἐν αὐτῷ· δρᾶ γὰρ τοῦτο καὶ ἐν ἡμῖν ἢ γλῶττα τὰ εἰς νοῦν καὶ καρδίαν τοῖς ἔξω διαπορθμεύουσα. Καὶ ὄξυγράφου δὲ κάλαμον αὐτὸν εἶναί φησιν· ὁ γὰρ τοῦ ὄξυγράφου κάλαμος ὀξέως ταῖς δέλτοις ἐναποσημαίνεται τὰς τινῶν φωνάς. Ὁ δὲ γε μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος αὐτὸ δὴ τουτὶ πληροῖ, ταῖς τῶν πιστευόντων καρδίαις νοητῶς ἐγχαράττων τὸ μέγα καὶ σοφὸν καὶ ἀληθὲς βούλημα τοῦ Πατρὸς. Τί δὲ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς, αὐτὸς ἐν Εὐαγγελίοις διασαφεῖ λέγων· "Ἴνα πᾶν ὃ δέδωκέν μοι, μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ." Καὶ καθ' ἕτερον τρόπον· ἐγγράφει γὰρ ἡμῖν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον. Ὁξὺς δὲ οὖν λίαν ὁ τοῦ Πατρὸς κάλαμος. Ὁ μὲν γὰρ νόμος ὁ διὰ Μωσέως διὰ κύκλου μακροῦ καὶ περισκελίας πολλῆς, τῆς κατὰ τὸ γράμμα φημί, ἀμυδρῶς καὶ μόλις ὑπεδήλου τὰ χρήσιμα· ὁ δὲ γε τῶν ὅλων Σωτὴρ καὶ Κύριος, περιαγωγῆς ἀπάσης δίχα, συντόμως ἡμῖν, ὡς ἔφην, ἀπεκάλυψεν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς. "Ἔστι γὰρ μεγάλης βουλής Ἄγγελος. Ἐφη δέ που καὶ δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν περὶ τῶν κεκλημένων ἐν πίστει, ὅτι "Ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, λέγει Κύριος, διδοὺς δώσω νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὰς καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς." Γράφει δὲ πρὸς αὐτούς καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος· "Ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε, γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων· φανερούμενοι ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ Χριστοῦ, 69.1032 διακονηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν, γεγραμμένη οὐ μέλανι, ἀλλὰ Πνεύματι Θεοῦ ζῶντος." Ἄλλ' οὗτος ὁ κάλαμος πρὸς τῷ εἶναι ταχύς καὶ ὄξυς, ἔχει καὶ τὸ ὠραῖον ἐν κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Προσπεφώνηκε μὲν γὰρ τοῖς ἀρχαιοτέροις ὁ θεσπέσιος Μωσῆς τὸν δι' ἀγγέλων διακονηθέντα νόμον· προσελάλουν δὲ καὶ οἱ προφήται τὰ ἐξ ἀποκαλύψεως Θεοῦ τοῖς ἀρχαίοις· ἀλλ' ὠραῖος ἐν κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὁ τοῦ Πατρὸς κάλαμος. Τίς γὰρ τῶν ἀγίων ἀμιλλήσεται τῷ Χριστῷ; Οὐδεὶς παντελῶς. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἢ ἐν τῷ Ἄσματι τῶν ἁσμάτων εἰσφερομένη νύμφη, τὸ τῆς Ἐκκλησίας φοροῦσα πρόσωπον, καίτοι προκείμενον αὐτῇ ταῖς τοῦ πανσόφου Μωσέως ἐντυγχάνει συγγραφαῖς, καὶ ταῖς τῶν ἀγίων προφητῶν, τὸν παρὰ Χριστοῦ δεδίψηκε λόγον καὶ δὴ καὶ ἔφασκεν· "Δεῖξόν μοι τὴν ὄψιν σου, καὶ ἀκούτισόν με τὴν φωνήν σου· ὅτι ἡ φωνὴ σου ἠδεῖα, καὶ ἡ ὄψις σου ὠραία." Τὰ ὅμοια κατὰ διάνοιαν πρὸς τοῖς ἤδη ρηθεῖσιν, ἐν δευτέρᾳ Ἐξηγήσει Εὐσέβιος ὁ Καισαρεύς φησιν· εἰ καὶ μὴ μετὰ τοσαύτης τῶν Γραφικῶν μαρτυρίας. (A f. 246) Νοήματα δὲ ἡμῖν ἐγγράφει τὸ Πνεῦμα κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ πλάτους τῆς καρδίας, καὶ πλείονα ἢ ἐλάττονα, ἢ ἐμφανῆ πᾶσιν ἢ ἀμυδρότερα κατὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς καθαρότητος. Ὁραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. (B f. 166, I f. 233 b) Τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς διὰ τῶν προλαβόντων στίχων τὰ πρῶτα εἰπόντος, ἀρπάζει τὴν ἀποκάλυψιν τῶν ἀγίων προφητῶν ὁ χορὸς, καὶ οἶονεῖ ἐπικροτεῖ τοῖς τοῦ Πατρὸς λόγοις, καὶ τῇ συναινέσει τιμᾶ τὸ μυστήριον, καὶ οἷον ἐκ πολλῆς ἄγαν φιλοθεΐας ἀναφωνεῖ· Ἐπειδὴ σοὶ πρόσεστιν τὸ ὠραῖον ἐν κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογοῦμεν ὅτι ἐξεχύθη ἡ χάρις ἐν χεῖλεσίν σου, καὶ διὰ τοῦτο ἠύλογησέν σε ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα. Τὸ δὲ, ἠύλογησεν, ἀντὶ τοῦ, ἠύλογημένον ἐποίησεν. Δοξολογοῦμεν γὰρ ἀκαταλήκτως αὐτὸν οἱ πιστεύσαντες· δοξασθήσεται δὲ καὶ εἰς αἰεὶ, Θεὸς ὢν ἀληθινὸς καὶ Υἱὸς τοῦ ἐπὶ πάντας Θεοῦ, καὶ αὐτὸς ὑπάρχων ὁ τῆς δόξης Κύριος. Εἰ δὲ δὴ τις λέγοι δοτὸν γενέσθαι τῷ Υἱῷ παρὰ τοῦ Πατρὸς τὸ εὐλογεῖσθαι πρὸς ἡμῶν, διενθυμείσθω κάκεῖνο· ὥσπερ γὰρ, ἐπειδὴ γέγονεν ἄνθρωπος, δέδωκεν αὐτῷ ὁ Πατὴρ "τὸ ὄνομα τὸ

ὕπερ πάντων ὄνομα, ἴν' ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ πάντων γόνου κάμψη ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πάντα γλῶσσα ἐξομολογήσεται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός·" οὕτω καὶ εὐλογητὸς [ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοτὸν αὐτῷ] λέγεται τὸ εὐλογεῖσθαι παρὰ πάντων. Καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ κένωσις· ἃ γὰρ ἔχει ὡς Θεὸς φυσικῶς, ταῦτα λέγεται λαβεῖν ἀνθρωπίνως. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ἔδει τὸν Υἱὸν γενόμενον ἄνθρωπον χρηματίσαντα δευτέρον Ἀδάμ, καὶ εἰς ῥίζαν τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς τεθέντα δευτέραν, εὐλογηθῆναι παρὰ τοῦ Πατρὸς ὡς ἄνθρωπον, ἵνα παύσῃται λοιπὸν ἡ τῆς ἀρᾶς 69.1033 δύναμις τῆς ἐπενεχθείσης τῷ ἐκ γῆς τε καὶ χοϊκῶ, ἥτοι τῆ πρώτῃ ῥίζῃ τῆς ἀνθρωπότητος, τουτέστιν Ἀδάμ. Ὡς περὶ γὰρ ἐν ἐκείνῳ γεγόναμεν ἐπάρατοι, οὕτως ἠυλογήθημεν ἐν Χριστῷ· πέμπτοντος εἰς ἅπαν τὸ γένος τὴν ὡς ἀνθρώπῳ δοθεῖσαν αὐτῷ χάριν. Καὶ ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ χαίρων ὁ Μελωδὸς ἀνεφωνεῖ· "Εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ Κυρίῳ τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν." Περίζωσαι τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν μηρόν σου, δυνατὲ, τῆ ὠραιότητί σου καὶ τῷ κάλλει σου. (I f. 234) Ὡς Δέσποτα, φασὶ, πρὸς τῷ κάλλει σου τῷ ὑπερ πάντας καὶ ἀπαραβλήτῳ, περιζωσαι καὶ ῥομφαίαν, καὶ οὐ τί που ἀλλοτρίαν, τὴν σὴν δὲ μάλλον. Οὐδὲν γὰρ τῶν ἔξωθεν ἢ εἰσκηκρίμενον προσεῖναί φαμεν τῷ Χριστῷ, ἀλλ' ἴδια αὐτῷ τὰ θεοπρεπῆ νοοῖντ' ἀνεπίκρως ... δυνατὸς γὰρ ἐστιν, τουτέστι τῶν δυνάμεων Κύριος· οὐ παρ' ἐτέρου τὸ δύνασθαι λαβῶν, ἀλλ' ἴδιον καὶ ἐμπεφυκὸς οὐσιωδῶς μετὰ τῶν ἐτέρων θεοπρεπεστάτων ἀξιωματῶν. Ἔστι γὰρ μὴν ὠραῖος μὲν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, καὶ τοῖς ἐπεγνωκόσιν τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασιν καταθρεῖν δυναμένοις τὸ ἐξαίσιον αὐτοῦ καὶ ὑπερκόσμιον κάλλος. Τῷ δὲ μηρῷ τὴν ῥομφαίαν ἠρμοσμένην ἔχων, ἵνα τὰς τῶν ἀντικειμένων φάλαγγας θορυβῆ, ἢ καὶ τὰς τῶν ἀπειθούτων ἀπονοίας καταπτοῆ, δίκην αὐτοῖς καὶ κόλασιν ἀπειλῶν. Τοῦτο γὰρ ποῦ καὶ ἐτέρω φησὶν ὁ Ψάλλων· "Ἐὰν μὴ ἐπιστραφῆτε, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ στυβῶσαι· τὸ τόξον αὐτοῦ ἐνέτεινεν καὶ ἠτοίμασεν αὐτὸ, καὶ ἐν αὐτῷ ἠτοίμασεν σκευὴ θανάτου, τὰ βέλη αὐτοῦ τοῖς καιομένοις ἐξαιργάσατο." Καὶ ἐντεινον, καὶ κατευοδοῦ, καὶ βασίλευε, ἔνε κεν ἀληθείας καὶ πραύτητος καὶ δικαιοσύνης. (A f. 248 b, B f. 167 b, I f. 235) Τὸ κατευοδοῦ, ἀντὶ τοῦ, Παντὸς ἀγαθοῦ πράγματος εὐθὺς κέλευε τρέχειν τοὺς τὰ σὰ φρονεῖν ἐλομένους, οὕτω τε βασίλευε τῶν κατευοδουμένων. Ἔνεστι γὰρ μὴν τῷ λόγῳ πλείστην τε ὄσσην ἰδεῖν ἐνοῦσαν ἀκολουθίαν. Οὐ γὰρ ἦν ὄλως ἰσχύσαι τινὰς δι' εὐθείας ὡς περ ἄττειν ὁδοῦ πρὸς τὸ αὐτῷ δοκοῦν, ἐγκειμένου τοῦ Σατανᾶ· ταύτη τοι καὶ μάλα εἰκότως πρῶτον ἐντείνει τὸ τόξον· ἴν' ἐκ μέσου γεγονότος ἐκείνου, καὶ σὺν αὐτῷ τῶν ἐτέρων, οἱ ταῖς τῶν ἀγίων εὐδοκιμήσεις ἐπιμαίνονται, δυναθῶσιν εὐδογεῖσθαι λοιπὸν, καὶ διὰ ψιλῆς ὡς περ ἰέναι τρίβου, μαχομένου τε καὶ ὑπαντιάζοντος οὐδενός, πρὸς τε τὸ χρῆναι τῆς ὑπ' αὐτῷ βασιλείας ὑπελθεῖν τὸν ζυγόν. Ὁρθῶς οὖν ἄρα φασὶ πρῶτον μὲν τὸ ἔντεινον, εἶτα τὸ κατευοδοῦ, καὶ τρίτον εὐθὺς τὸ βασίλευε. Προσεπάγουσι δὲ τὸ, "ἔνε κεν ἀληθείας καὶ πραύτητος καὶ δικαιοσύνης." Πραότητα, καθάπερ ἐγῶμαι, καὶ μὴν καὶ ἀλήθειαν καὶ δικαιοσύνην, οὐδὲν ἕτερον εἶναι λέγοντες, πλην ὅτι τὸ κήρυγμα τὸ εὐαγγελικὸν δι' οὗ γεγόναμεν ὑπὸ Χριστῷ· βασιλεύει γὰρ δι' αὐτοῦ τῆς ὑπ' οὐρανόν. Ἔστι δὲ ἀλήθεια μὲν, ὅτι τύπων ἐπέκεινα καὶ σκιᾶς 69.1036 ἐστιν τῆς κατὰ τὸν Μωσέα, γυμνῶς τε καὶ ἀπημφισμένως τὸ Χριστοῦ μυστήριον διδάσκει. Πραύτητος δὲ πάλιν· οὐ γὰρ ἔχει τὴν ἀποτομίαν τὴν ἐν γὰρ τῷ νόμῳ. Ὡς γὰρ ὁ Παῦλος φησὶν· "Ἀθετήσας τις νόμον Μωσέως, χωρὶς οἰκτιρῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶν μάρτυσιν ἀποθνήσκει." Πραύτητος δὲ καὶ ἐτέρως τὸ εὐαγγελικὸν ἐστὶ κήρυγμα· πράους γὰρ ἀποτελεῖ τοὺς πιστεύοντας εἰς Χριστὸν, οὐκ ἀμυντικούς καὶ ὀργίλους, οὔτε μὴν ἀπαιτεῖν ἐθέλοντας ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ πόδα ἀντὶ ποδός, καὶ χεῖρα ἀντὶ χειρός, ἀλλὰ τῷ παίοντι τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέφοντας καὶ τὴν ἄλλην· ἐπομένους τε αὐτῷ λέγοντι· "Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινός τῆ καρδία, καὶ

εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν." Εἰ δὲ δὴ τις προσεῖναι λέγοι καὶ αὐτῷ τῷ Χριστῷ τό τε ἀληθὲς ἐν πᾶσιν (οὐδὲν γὰρ ἐψευσμένον ἐν αὐτῷ τῶν θεοπρεπῶν), καὶ μὴν καὶ τὴν εἰς ἄκρον πραότητα καὶ δικαιοσύνην, οὐκ ἂν ἔξω γένοιτο τοῦ εἰκότος. Ἀληθὲς γὰρ καὶ ταυτὸ ἔνεστί γε μὴν τοῖς εὐαγγελικοῖς θεσπίσμασιν καὶ ἡ δικαιοσύνη. Ὅσιους γὰρ καὶ ἀμώμους ἀποτελεῖ. Καὶ ὁδηγήσει σε θαυμαστῶς ἡ δεξιὰ σου. (B f. 167 b, I f. 236) Ὁ θεσπέσιος Παῦλος τὸν τῆς διανοίας ἑαυτοῦ ὀφθαλμὸν ἀνατείνων εἰς θεοπτεῖαν, "Ὡ βάθος, φησὶ, πλούτου, καὶ σοφίας, καὶ γνώσεως Θεοῦ! ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;" Δεῖται γὰρ τὸ σύμπαν οὐδενὸς εἶς γε τὸ εἰδέναι καλῶς τε καὶ ἀμωμήτως τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν τοῖς ὑπ' αὐτῷ γενομένοις, ἀλλ' οἷόν τινα ποδηγὸν εἰς ἕκαστα τῶν πρακτέων αὐτὸς ἑαυτὸν ἔχει. Μόνος τὰ πάντα γὰρ οἶδε, καὶ τὸ φῶς μετ' αὐτοῦ ἐστί, καὶ ἐν αὐτῷ πάντες εἰσὶν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ γνώσεως ἀπὸ κρυφοῦ. Τί δὲ οὖν ἄρα φασὶν οἱ ἅγιοι τῷ Χριστῷ; "Ὁδηγήσει σε θαυμαστῶς ἡ δεξιὰ σου." Βλέποντι γὰρ, φησὶν, τὰ εἰς κατόρθωσιν σωτηρίας τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, σύμβουλος ἔσται τῶν καθ' ἡμᾶς, ἡγουν ἕτερός τις τῶν ἐπέκεινα παντελῶς οὐδεὶς· ἀρκέσει γὰρ πρὸς τοῦτο ἡ σὴ δεξιὰ. Καὶ οὐχ ὡς ἑτέραν τινὰ παρ' αὐτὸν οὖσαν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, ἥτοι τὴν δύναμιν, ἐν τούτῳ κατασημαίνουσιν, ἀλλ' οἷον ὡσεὶ ἔλεγον, "ἡ δεξιὰ σου," ἡγουν ἡ μεγαλοπρέπειά σου, οὐχ ἔτερον τινα παρ' αὐτὸν ἔδει νοεῖν. Οὕτω κἂν εἰ λέγοιεν ἡ δεξιὰ, τουτέστιν ἡ δύναμις, αὐτὸν δὴ μόνον ὡς ἐν περιφράσει σημαίνουσιν. Οἶδε γὰρ, οἶδεν ἡ δεξιὰ σου, φασὶ, τίσι μὲν ἂν πρόποι τὴν ῥομφαίαν ἐπενεγ κείν, ἢ καὶ κατὰ τίνων τὸ ἀδιάφικτον ἐντεῖναι τόξον, τίνας δὲ αὐτὸν κατευοδοῦσθαι πρόποι ἂν καὶ τοῖς σοῖς ὑποφέρεσθαι ζυγοῖς, ἵνα σὲ καὶ μόνον ὁμολογῶσιν Θεόν τε καὶ βασιλέα, Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν. Τὰ βέλη σου ἠκονημένα, δυνατὲς λαοὶ ὑποκάτω σου πεσοῦνται, ἐν καρδίᾳ τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως. (A f. 249 b) Οὐδεὶς δὲ θεομάχος ἢ ἀλαζῶν ὑποκάτω πίπτει τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' οἱ τὴν ἐκ πίστεως ὑποταγὴν καταδεξάμενοι. Βέλη οὖν τοῦ δυνατοῦ, τουτέστι τοῦ Χριστοῦ, οἱ ἀπόστολοι· ἐχθροὶ δὲ τοῦ βασιλέως, ἡγουν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὁ Σατανᾶς, 69.1037 καὶ ἀπλῶς οἱ τοῖς θείοις δόγμασιν ἀντεξάγοντες. Κατατοξευθέντος οὖν τοῦ Σατανᾶ, καὶ τρωθείσης τῆς καρδίας τῶν νοητῶν ἐχθρῶν διὰ τῶν βελῶν τοῦ δυνατοῦ, ὑποπεπτώκασι λαοὶ ὑπὸ πόδας Χριστοῦ, καὶ τοῖς ζυγοῖς τῆς αὐτοῦ βασιλείας ὑπέπεσον καὶ ὑποετάγησαν. Οἱ γὰρ μυσταγωγοὶ πλήττουσι τοὺς πεπλανημένους καὶ τὸν φύσει Θεὸν οὐκ εἰδόμενους, πλὴν οὐκ εἰς θάνατον, ἀλλ' εἰς ἀγάπην αὐτοὺς ἀποφέροντες τὴν ἐν Χριστῷ, ἵνα ὑποκάτω πίπτοιεν αὐτοῦ, καὶ λέγοιεν· "Τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ." Εἶδες τοῦ πολέμου τὸ κατόρθωμα, τὴν προσαγωγὴν τῶν πρὸ τούτου στασιαζόντων; Ἡ γὰρ πρόσπτωσις αὕτη ὕψους ἐστὶν ὑπόθεσις καὶ ρίζα. Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεὸς, εἰς αἰῶνα αἰῶνος· ῥάβδος εὐθύτητος ἢ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. (A f. 250, B f. 168 b, I f. 239) Ἄθρει τοίνυν ὅτι Θεὸν τὸν ἐνανθρωπήσαντα καλεῖ, καὶ θρόνον αὐτῷ νέμει τὸν ἀνωτάτω. Θεὸς γὰρ ἦν ἐν εἶδει τῷ καθ' ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἔξω γεγονὼς διὰ τοῦτο τοῦ εἶναι ὃ ἦν, μεμενηκῶς δὲ μᾶλλον ἐν ταῖς ἰδίαις ὑπεροχαῖς, καὶ τὴν τῆς εὐθύτητος ἔχων ῥάβδον. Ῥάβδος δὲ, καὶ βασιλείας σύμβολον· βασιλεύει γὰρ ἐν δικαιοσύνῃ Χριστός. Ἐφη γὰρ τις τῶν ἁγίων προφητῶν περὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ τῶν ἁγίων μυσταγωγῶν· "Ἴδου δὲ βασιλεὺς δίκαιος βασιλεύσει, καὶ ἄρχοντες μετὰ κρίσεως ἄρξουσιν." Οὐκοῦν ὡς ἐκ παραδείγματος τῶν ἐπὶ γῆς βασιλέων σκηπτροφορεῖν εἰωθότων, τὸ τοῦ λόγου γέγονε σχῆμα. Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ῥάβδος ὠνομάσθη πολλαχοῦ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς. Ἐπειδὴ δὲ μικτός ἐστιν ὁ περὶ τοῦ Σωτῆρος λόγος, διὰ τὴν φύσιν τῆς θεότητος καὶ τὴν οἰκονομίαν τῆς ἐνανθρωπήσεως, πάλιν εἰς τὸ ἀνθρώπινον τοῦ Χριστοῦ ἀποβλέψας ὁ Δαβὶδ φησὶ· Ἠγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός, κ.τ.λ. (B f. 168 b, D f. 123 b, I f. 239) Εὐρίσκεται παρὰ τῆς θείας Γραφῆς

περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κείμενα τοιαῦτα πολλὰ, ὅτι Δίκαιος Κύριος καὶ δικαιοσύνην ἠγάπησεν. Καὶ πάλιν· "Ἐμίσησας πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν." Καὶ πάλιν· "Ἐγὼ εἰμι Κύριος ἀγαπῶν δικαιοσύνην, καὶ μισῶν ἀρπάγματα ἐξ ἀδικίας." Ἄρ' οὖν, εἴπερ καὶ διὰ ταῦτα λέγει μέγας ὁ Κύριος ἡμῶν, ὅτι τὴν μὲν δικαιοσύνην ἀγαπᾷ, μισεῖ δὲ τὴν ἀδικίαν, μισθὸς ἔσται τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὸ μέγας; καὶ ἀρετῆς ἀνταπόδοσις, ὅτι τάδε μὲν ἀγαπᾷ, μισεῖ δὲ ἐκεῖνα; Ἄλλ' οὐκ ἂν τις τοῦτο μανείη ποτέ. Ὡσπερ οὖν ἐπὶ τοῦ Πατρὸς εὖσε βῶς νοεῖται τὰ τοιῶσδε λεγόμενα, ὡσαύτως ἐκκληφθεῖη καὶ ἐφ' Υἱοῦ· πρὸς γὰρ τὸ ἀρχέτυπον ἢ εἰκῶν, καὶ τὸ ἀρχέτυπον πρὸς τὴν εἰκόνα. Εἴτ' ἐπειδὴ, φησὶ, Θεὸς ὢν πλημμελεῖν οὐκ οἶσθα (δικαιοσύνην γὰρ ἀγαπᾷς, καὶ ἀποστρέφῃ ἀνομίαν, ἄβατον, ἴν' οὕτως εἴπω, τὴν σαυτοῦ φύσιν ἔχων παντὶ πονηρῷ), "διὰ τοῦτο ἔχρισέν σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου." Κέχρισται γὰρ εἰς ἀρχιερέα καὶ ἀπόστολον τῆς ὁμολογίας ἡμῶν, γενόμενος ἄνθρωπος ὁ Υἱός, ἴν' ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ 69.1040 Θεῷ καὶ Πατρὶ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν εὐωδιάζοντας. Χρίεται δὲ τῷ ἐλαίῳ τῆς ἀγαλλιᾶσεως, ἵνα τὴν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐννοήσωμεν χάριν, πρὸς εὐθὺ μίαν ἡμᾶς καὶ ἀγαλλίασιν ἀναφέρουσιν διηνεκῆ. Εἰ γὰρ καὶ ἐπὶ Χριστῷ πεπράχθαι λέγεται, ἀλλ' οἰκονομίας ἦν τὸ χρῆμα μεστόν. Ἔστι μὲν γὰρ ὁ Υἱός, τοῦ ἁγίου Πνεύματος χορηγός· ἔνεστι γὰρ αὐτῷ φυσικῶς πάντα τοῦ Πατρὸς. Δέχεται δὲ ἀνθρωπίνως μεθ' ἡμῶν τὸ Πνεῦμα καὶ αὐτὸς, ὅτε γέγονε καθ' ἡμᾶς, οὐχ ἑαυτῷ τι προστιθεὶς καθ' ὃ νοεῖται καὶ Θεὸς καὶ Λόγος, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ καὶ πρώτῳ τῇ τοῦ ἀνθρώπου φύσει προξενῶν τὸ τῆς ἀγαλλιᾶσεως Πνεῦμα. Ὅπου γὰρ θείας φύσεως μέθεξις, καὶ χάρις υἰοθεσίας, καὶ ζωῆς ὑπόσχεσις τῆς εἰς μακρὸν αἰῶνα καὶ οὐρανῶν βασιλείαν, ἐκεῖ που πάντως τὸ ἀγαλλιᾶσθαι ἔστιν. Πλὴν παρὰ τοὺς μετόχους αὐτοῦ κέχρισται Χριστός· ἡμεῖς μὲν γὰρ τὸν ἀβραβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐν ἑαυτοῖς ἐσχῆκαμεν· ὡς δὲ ὁ Παῦλός φησι, πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος ἐν Χριστῷ νοεῖται σωματικῶς. Διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐκ μέρους αὐτὸν διδόναι φασὶ τὸ Πνεῦμα οἱ ἅγιοι, ὁμολογοῦσι δὲ μᾶλλον ὅτι ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ λαμβάνουσι (Α f. 250 b) Πότε δὲ ἐχρίσθη ὁ Χριστός; Ὅτε ὡς ἐν εἴδει περιστερᾶς τὸ Πνεῦμα ἦλθεν ἐπ' αὐτόν. Τότε καὶ τὸ καινὸν ὄνομα ἐδέξατο, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. Ἐφη γὰρ ὅτι καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὸ καινὸν, ὃ Κύριος ὀνομάσει αὐτῷ. Πρὸ μὲν γὰρ τῆς ἐνανθρωπήσεως γυμνὸς ἔτι καὶ ἄσαρκος ὁ λόγος ὢν, θεοπρεπῶς ὠνομάζετο φῶς καὶ ζωὴ καὶ τὰ τοιαῦτα. Μετὰ δὲ τὴν ἐνανθρώπησιν, ἥς τὴν οἰκονομίαν ἢ τοῦ κεχρίσθαι δύναμις εἰσφέρει, ὡς κεχρισμένος ἤδη παρὰ τοῦ Πατρὸς τὸ καινὸν ὄνομα δέχεται, τουτέστι τὸ Χριστός. Αὐτὸς γὰρ ὢν ὁ τοῖς ἄλλοις ἁγιασμοῦ χορηγὸς ὡς Θεός, μεθ' ἡμῶν ἀγιάζεται κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· περὶ ὃ καὶ ἡ χάρις, καὶ τῆς σαρκὸς ὁ ἁγιασμός, τῆς οὐ κατὰ φύσιν ἀγίας, ἀλλ' ὡς ἐν μεθ' ἑξὶ τῇ παρὰ Θεῷ. Τοὺς δὲ μαθητὰς ἀδελφοὺς ὠνόμασε, καὶ μετόχους ἑαυτοῦ κατεστήσατο. Ἀγιάζει γὰρ ὡς Θεός, τῷ ἰδίῳ καταχρίων Πνεύματι τοὺς ἐν μεθέξει γεγονότας αὐτοῦ διὰ πίστεως. Σμύρνα καὶ στακτὴ καὶ κασία ἀπὸ τῶν ἱματίων σου, ἀπὸ βάρων ἐλεφαντίνων, ἐξ ὧν ἠψύφρα νάν σε θυγατέρες βασιλέων ἐν τῇ τιμῇ σου. (Ε f. 83, Ι f. 239 b) Ἰμάτια Χριστοῦ νοητέον τοὺς ἐγγύς αὐτοῦ γεγονότας, καὶ οἰονεῖ πως ἐν χρωῖ καὶ περὶ αὐτόν, διὰ τε πίστεως καὶ ἁγιασμοῦ καὶ οἰκειότητος τῆς πνευματικῆς. Βάρεις γε μὴν ἐλεφαντίνας, τὰς Ἐκκλησίας ἐν τούτοις φασί. Βάρεις μὲν γὰρ καλεῖται πύργος ἅπας· πεπυργῶσθαι δὲ φάμεν τὰς 69.1041 Ἐκκλησίας τῇ τοῦ Χριστοῦ δυνάμει καὶ χάριτι· τεθε μελίωνται γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν· Ἐλεφαντίνας δὲ, ἀντὶ τοῦ λαμπρὰς καὶ τιμίας καὶ περικαλλεστάτας· ἔνεστι γὰρ καὶ τοῦτο αὐταῖς, καθάπερ ἀμέλει καὶ τοῖς ἐξ ἐλέφαντος κατεσκευασμένοις τῶν σκευῶν. Αὗται δὲ αἱ ἐξ ἐλέφαντος βάρεις, καὶ βασιλέων εἰσὶ θυγατέρες. Πῶς ἢ τίνα τρόπον; Υἱοὶ γὰρ ὄντες τῆς βασιλείας οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, ὀνομάζονται ἂν καὶ βασιλεῖς εἰκότως. Γεγόνασι δὲ καὶ πατέρες τῶν Ἐκκλησιῶν· ἐγέννησαν γὰρ αὐτὰς διὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν ἱερῶν

κηρυγμάτων. Τοῦτο γάρ φησι καὶ ὁ μακάριος Παῦλος· "Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα." Οὐκοῦν ἀπὸ τῶν ἱματίων σου, καὶ ἀπὸ τῶν βάρων τῶν ἑλεφαντίνων, τουτέστι τῶν περικαλλεστάτων ἐκκλησιῶν, ἐκδίδοται σμύρνα καὶ στακτὴ καὶ κασία, τουτέστι τρόπος ἅπας εὐωδίας πνευματικῆς. Τούτοις γάρ σε τοῖς ἀρώμασιν, ἦτοι ταῖς νοηταῖς εὐοσμιαῖς, αἱ τῶν βασιλέων ἠύφραναν θυγατέρες ἐν τῇ τιμῇ σου, τουτέστι ἐν καιρῷ καθ' ὃν ἔδει τιμηθῆναι σε παρ' αὐτῶν. Ὅτε γὰρ κέκληνται, τότε καὶ τετιμήκασιν. Ἰστέον δὲ ὅτι, κατὰ γε τὸν Μωσέως νόμον, ἢ τοῦ ἁγίου ἐλαίου σύνθεσις, ὑφ' οὗ κατεχρίοντο καὶ ἡ σκηνὴ καὶ σκευὴ τὰ ἱερὰ καὶ οἱ καλούμενοι πρὸς ἱερουργίαν, διὰ τῶν ὀνομασμένων ἀρωμάτων ἐδέχετο τὴν κατασκευὴν. Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου. (B f. 171, I f. 241) Τὰς κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίας, μίαν νῦν ὀνομάζει, διὰ τὸ ἐνὸς εἶναι Δεσπότην καὶ μίαν εἶναι τὴν πίστιν ἐν αὐταῖς, ἔν τε ὁμοίως τὸ σωτήριον βάπτισμα. Οὐ γὰρ μερίζονται πρὸς διχόνοιαν· ὥστε καὶ ἀναριθμήτους οὖσας, μίαν εἶναι τε καὶ ὀνομάζεσθαι. Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλίνον τὸ οὖς σου. (B f. 171, I f. 241) Μυσταγωγοῦσι τὴν βασιλίδα καὶ σοφωτάτην ἀποτελεῖν σπουδάζουσιν οἱ νυμφαγωγοὶ, καὶ τὰ δι' ὧν ἔσται τῷ νυμφίῳ θυμηρεστάτη παραφωνοῦσιν αὐτῇ. Πρόεισί γε μὴν ἐν κόσμῳ τῷ δέοντι καὶ νῦν ὁ λόγος αὐτοῖς. Δεῖ γὰρ πρῶτον ἡμᾶς ἀκοῦσαι, τουτέστιν εἰς οὓς δέξασθαι τὸ λαλούμενον, καὶ ἀνασχέσθαι μυσταγωγίας· εἴθ' οὕτως ἐν κατανοήσει γενέσθαι τῶν εἰρημένων· κατακλίεσθαι τὸ οὖς μετὰ τοῦτο, τουτέστιν προσκομίσει λοιπὸν τὸ εἰς ἅπαν εὐήκοον. Θυγατέρα γε μὴν καλοῦσι τὴν Ἐκκλησίαν, ἅτε δὴ δι' αὐτῶν προσκεκοσμημένην τῷ ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανῶν νυμφίῳ, τουτέστι Χριστῷ. Θεοῦ γὰρ γεγόνασι συνεργοὶ Θεοῦ διάκονοι, καταλλάσσοντες αὐτῷ διὰ τῆς πίστεως καὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τὴν ὑπ' οὐρανόν. Καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου· καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου· ὅτι αὐτός ἐστιν κύριός σου· καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ. (I f. 241 b) Ἐν τούτοις εὖ μάλα καὶ ἐναργῶς τὴν ἐξ ἔθνων Ἐκκλησίαν ὁ τῶν ἁγίων προφητῶν αἰνίττεται λόγος. Οὐ γὰρ ἂν εἶπεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον 69.1044 τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τὸ, "Ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου." τοῖς δ' ἐξ ἔθνων προσιοῦσιν ταῦτα ἂν λέγοιτο εἰκότως, ἐπειδήπερ ἡμῖν ποτε ἀνόητοι καὶ τέκνα ὀργῆς, πατέρα τὸν διάβολον ἐπιγραφόμενοι, λαός τε ἡμῶν ἦν πᾶς τε ἄθεος καὶ εἰδωλολάτρης. Ἐπεὶ οὖν ἐκ τοιούτων μεταβέβληται ἢ ἐπὶ γῆς Ἐκκλησία, εἰκότως ὁ λόγος προσφωνεῖ φάσκων αὐτῇ· "Ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου." Οὕτω ποτὲ καὶ τῷ Ἀβραάμ ἐλέγετο· "Ἐξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἂν σοι δείξω." Τετήρηται δὲ καὶ εἰς δεῦρο παρ' ἡμῖν, τὸ χρῆναι τοὺς ἐπιστρέφοντας εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν, ἐπιλανθάνεσθαι τὸν πόνον τινὰ τοῦ οἴκου τοῦ πρώτου πατρὸς καὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Εἰσιόντας γοῦν ἐπὶ τὸ σωτήριον βάπτισμα, εἶτα στραφέντας πρὸς δυσμᾶς, βοᾶν ἀναπέιθομεν· "Ἀποτάσσομαί σοι, Σατανᾶ, καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις σου, καὶ πᾶσι τοῖς ἀγγέλοις σου, καὶ πάσῃ τῇ πομπῇ σου, καὶ πάσῃ τῇ λατρείᾳ σου. Ὅποιον δ' ἔξει μισθὸν ἢ Χριστοῦ θυγάτηρ ταῦτα ποιοῦσα, ἐξῆς παρ' ἴστησι λέγων· "Καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου, ὅτι αὐτός ἐστιν κύριός σου." Ἐὰν γὰρ, φησὶν, καθαρθεῖσα λήθην ποιήσαιο τῶν προτέρων κακῶν, καὶ τὸ φυσικὸν κάλλος τῆς ψυχῆς τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πεποιημένον ἀναλαβοῦσα, τὸν ἀγαπητὸν τοῦ Θεοῦ ἐξείεις ἐρώμενον· αὐτὸς γὰρ ὁ μέγας βασιλεὺς ἐπιθυμήσει τοῦ κάλλους σου· οὐκ ἀπαξιώσει. ἀξιώσει τε Κύριός σου χρηματίζειν, καίπερ ὦν ἀπάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ βασιλεὺς. Ἄντι δὲ τοῦ "Προσκυνήσουσιν αὐτῷ," ὁ μὲν Ἀκύλας, Καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ, ἐρμήνευσεν· ὁ δὲ Σύμμαχος, Καὶ προσκύνει αὐτόν· ἀξίαν σεαυτὴν παραστήσασα τῆς αὐτοῦ προσκυνήσεως, προσκαλούμενος δὲ αὐτὴν ἐπὶ τὴν ἀκρόασιν. –Ἐτεροι δὲ κατὰ πρόγνωσιν οὕτω αὐτὴν καλεῖσθαί φασιν. Πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως

ἔσω θεν ἐν κροσσωτοῖς χρυσοῖς. (A f. 253) Κρυπτὸς, φησὶν, ὁ κόσμος τῆς Ἐκκλησίας εἰς νοῦν καὶ διάνοιαν. Κροσσοὶ δὲ, εἴτουν σειραὶ, αἱ πολυειδεῖς ἀρεταὶ, μονονουχὶ καὶ ἀπηρημέναι τῆς τῶν ἀγίων πληθύος. Ἀντὶ τῶν πατέρων σου ἐγεννήθησάν σοι υἱοὶ, καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. (A f. 254, L f. 122 b) Νοήσεις δὲ καὶ οὕτως. Πάλαι μὲν ἐβασίλευον τῆς Ἱερουσαλήμ οἱ ἐκ τῆς Ἰουδα φυλῆς· τετάχαντο δὲ πρὸς τὸ κρίνειν οἱ ἐν τῇ ἀγίᾳ σκηνῇ προσεδρεύοντες· "Χεῖλη γὰρ, φησὶν, ἱερέως φυλάζεται κρίσιν, καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ στόματος αὐτῶν." Ἐπεὶ δὲ τῆς σκιᾶς συνεσταλμένης, καὶ τῆς ἐν πνεύματι λατρείας λαμπάσης, ἔδει τῷ κόσμῳ λαμπροτέρων κριτῶν, εἰσκέκληνται πρὸς τοῦτο 69.1045 λοιπὸν οἱ θεσπέσιοι μαθηταί. Διὸ πρὸς τὴν Ἰουδαίων μητέρα τὴν Ἱερουσαλήμ φησὶν· "Ἀντὶ τῶν πατέρων σου ἐγεννήθησαν υἱοὶ," τουτέστι τὴν τῶν πατέρων τάξιν διέλαχον. Πρὸς δὲ τὸν Κύριον· "Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας" ὃ καὶ ἐξέβη· ἄρχοντας γὰρ πεποιήμεθα, καὶ κριτὰς ἐσχίκαμεν οἰκουμενικοὺς τοὺς ἀγίους μαθητὰς, ὧν ταῖς ὑποθήκαις καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ Χριστοῦ λαλεῖται μυστήριον. Ἐπεὶπερ εἰσὶν αὐτοὶ καὶ ταμίαι τοῦ σώζοντος λόγου, καὶ τῶν πρακτέων εἰσηγηταί, τὸ μὲν κίβδηλον ἀποκρίνοντες, τὸ δ' ὠφέλιμον συμβουλεύοντες. Οὐκοῦν οὕτως συντακτέον, οἱ υἱοὶ ἀντὶ πατέρων σου γεννήσονται. (I f. 243 b, B f. 173) Ἔκτισεν ὁ Χριστὸς τοὺς δύο λαοὺς εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην καὶ ἀποκαταλλάξας τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ σώματι πρὸς τὸν Πατέρα. Ἐκ τούτων τε κάκεινων τὸ τῆς Ἐκκλησίας νοεῖται πλήρωμα. Φασὶ δὲ οὖν πρὸς αὐτὴν οἱ προφήται· "Ἀντὶ τῶν πατέρων σου ἐγεννήθησάν σοι υἱοὶ" εἰκόσασιν δὲ διὰ τουτωνὶ τῶν ἀγίων ἀποστόλων τε καὶ εὐαγγελιστῶν ποιεῖσθαι μνήμην. Ἦσαν μὲν γὰρ πατέρες τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς Ἀβραάμ τε καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, καὶ οἱ μετ' ἐκείνους πατριάρχαι τε καὶ προφῆται· ἐπεὶ δὲ Θεὸς ὧν Κύριος ἐπέφανεν ἡμῖν, κεχειροτόνηνται παρ' αὐτοῦ τῆς Ἐκκλησίας Πατέρες, καὶ ἐν τάξει γεγόνασι τῶν πρώτων οἱ θεσπέσιοι μαθηταί. Ὅτι γὰρ ἐθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων πατὴρ ἦν ὁ θεσπέσιος Ἀβραάμ, πῶς ἔστιν ἀμφιβαλεῖν; Τοῦ μὲν γὰρ Ἰσραὴλ, κατὰ σάρκα γέγονε πατήρ· τοῖς γε μὴν ἐξ ἐθνῶν, δι' ἐπαγγελίας· εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτὸν, ὅτι "Πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε" ἠκολούθησαν γὰρ τοῖς ἰχνεσιν αὐτοῦ δικαιοθέντες ἐκ πίστεως, καὶ ἐπειδὴ γεγόνασι πιστοὶ, ἠὲλογήθησαν σὺν αὐτῷ. Ἐν τάξει δὲ οὖν πατέρων τέθεινται τῇ Ἐκκλησίᾳ οἱ πάνσοφοι μαθηταί. Ἔστι γοῦν [ἀληθὲς τὸ τοῦ Παύλου, "Ὡστε κἂν] μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα." Ναὶ μὴν καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης ὡς τέκνοις ἄνω τε καὶ κάτω τοῖς εἰς Χριστὸν πιστεύουσι διαλέγεται. Μνησθήσονται τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ. (I f. 244 b) Εἰ γὰρ καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀπηλλάχθησαν πραγμάτων, ἔτι διαμέμνηνται καὶ οὕτω Χριστοῦ, Βίβλοις τε ἱεραῖς ἐναπέθεντο τὰς μυσταγωγίας, καὶ εἰς δεῦρο κηρύττουσι Θεὸν αὐτόν.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΕ΄.

Διὰ τοῦτο οὐ φοβηθησόμεθα ἐν τῷ ταρασσεσθαι τὴν γῆν. (K f. 91, I f. 246. Κυρίλλου καὶ Βασιλείου.) Κἂν εἰ πᾶσα, φησὶ, ταραχθεῖη καθ' ἡμῶν ἢ γῆ, τουτέστιν οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ, κἂν εἰ τοσαῦτα πῶς ἴσχυσειαν οἱ παρ' ἡμῶν κηρύγμασιν τὴν ἑαυτῶν σκαιότητα κατεξανιστᾶν ἐθέλοντες, ὥστε καὶ ὄρη δύνασθαι 69.1048 μεθιστᾶν, καὶ εἰς θάλασσαν ἐμβαλεῖν, ἀλλ' ἡμῖν εἰς ἐπικουρίαν ἀρκέσει ἡ παναλκῆς δεξιὰ, καὶ θορύβου πέρα τιθεῖσα παντὸς τοὺς ἀνακειμένους Θεῷ· καὶ τὰ ἀνάντη καταλειαινουσα, καὶ τὰ δυσχερῆ μεθιστᾶσα πρὸς εὐχέρειαν, καὶ βάσιμον ἀποφαίνουσα ἠρμένον ὑψοῦ, καὶ τὴν τῶν ὑπερηφάνων ὄφρυν καταφέρουσα. Ἦχησαν καὶ ἐταράχθησαν τὰ ὕδατα αὐτῶν, ἔτα ράχθησαν τὰ ὄρη ἐν τῇ κραταιότητι

αὐτοῦ. (B f. 175, I f. 246 b) "Υδατα δὲ ἰχοῦντα καὶ τα ραπτόμενα νοήσεις τὴν τῶν ἔθνων πληθύν· οὕτω γὰρ εἴωθεν ἡ θεόπνευστος Γραφή ταῦτα καλεῖν· οὕτω γὰρ πού φησι καὶ περὶ τῆς Νινευῆ, ὅτι Νινευὴ ὡς κολυμ βήθρα ὕδατος τὰ ὕδατα αὐτῆς." Ἐφη δὲ τις καὶ ἕτερος τῶν ἀγίων προφητῶν· "Τάδε λέγει Κύριος κατὰρ χων ὕδατων πολλῶν," ἀντὶ τοῦ ἔθνων. Βεβασίλευκε γὰρ ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη Χριστός.-(E f. 84 b, I f. 246 b. Κυρίλλου καὶ Βασιλείου) Ἄλλὰ "καὶ τὰ ὄρη, φησὶν, ἐταράχθησαν ἐν τῇ κραταιότητι αὐτοῦ." Ὅρη δὲ φησι τοὺς τῶν ἐν κόσμῳ τάχα που φανερωτέρους, καὶ ἐπὶ κενοῖς δοξαρίοις [al. cod. ἐπὶ δόξῃ κενῇ] φρονοῦντας μέγα. Ἄλλὰ καὶ οὗτοι ἐταράχθησαν καὶ κατεξανέστησαν τῶν ἀγίων μυσταγωγῶν. Ἠδίκησε δὲ αὐτοὺς οὐδὲν ὁ ἀλιτήριος Σατανᾶς· οἱ γὰρ ἐν ἀρχαῖς τοῖς ἀγίοις ἐπιπηδῶντες μυσταγωγῶν ...τητα τὴν ἐν Χριστῷ, καὶ τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων γεγόνασιν ἐρασταί. Ὁ δὲ κατεθαύμακεν ὁ μακάριος Δαβὶδ· ἔφη γὰρ· "Τοιαύτη ἡ ἀλ λοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου." Τοῦ ποταμοῦ τὰ ὄρμηματα εὐφραίνουσι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ. (I f. 247) Ὅτι δὲ ποταμὸς καὶ ὁ Χριστὸς ὠνομάσθη πλεισταχοῦ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων, οἶδέ που πάντως ὁ φιλομαθής. Ἐφη μὲν γὰρ αὐτὸς περὶ ἡμῶν δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν· "Ἴδου ἐγὼ ἐκκλίνω ἐπ' αὐτοὺς ὡς ποταμὸς εἰρήνης, καὶ ὡς χειμάρρους ἐπικλύζων δόξαν ἔθνων." Εὖ δὲ δὴ σφόδρα τὸ ἐκκλίνω φησὶν· ἦν μὲν γὰρ ἡ πορεία, φησὶν, ἢτοι ἡ ὁδὸς αὐτῷ πρὸς τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ· ἐπειδὴ δὲ ἀπέωσαντο τὴν πίστιν, καὶ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ ναμάτων τὴν μέθεξιν οὐδενὸς ἠξίωσαν λόγου, ταύτη τοι καὶ μάλα εἰκότως ἐγκέκλικεν εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐξ ἔθνων κεκλημένους, καὶ γέγονεν ἡμῖν ποταμὸς εἰρήνης καὶ χειμάρρος ἐπικλύζων- "Ἠγίασεν τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ ὁ Ὑψιστος·" σκῆνωμα δὲ οὐδὲν ἦττον αὐτὴν εἶναι φαμεν τὴν Ἐκκλησίαν. Κατοικεῖ γὰρ ἐν ἀγίαις καὶ ὁσίαις ψυχαῖς, ἀγίας αὐτὰς ἀποφαίνων, διὰ τοῦ μετόχους ἀποτελεῖν τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Βοηθήσει αὐτῇ ὁ Θεὸς τὸ πρὸς πρῶν. (B f. 176, I f. 248, L f. 123 b. Κυρίλλου καὶ Διδύμου.) Ἐπειδὴ ὄρθρου βαθέως ἡ ἀνάστασις Κυρίου, αὐτὴν καλεῖ τὴν βοήθειαν. Βοηθεῖται ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ ἐγγυζούσης ἡμέρας. Ἐτέρα δ' ἔστιν 69.104 γραφὴ ἡ λέγουσα· "Βοηθήσει αὐτῇ ὁ Θεὸς τῷ προσώπῳ·" σώζει γὰρ αὐτῆς τὸ κάλλος ἄτρωτόν τε καὶ ἀπαράφθορον, τὸ νοητὸν δηλονότι, ὅταν ταραχὴν δέξεται ἀπὸ τῶν ἀντικειμένων. Ἔως μὲν γὰρ ἀδιάβλητον ἔχει τὴν πίστιν ἐν ἑαυτῇ ψυχῇ, καὶ τοὺς ἐξ ἀπάσης ἀρετῆς ὠραῖσμούς ἐαυτῇ περιτίθησιν, κάλλος ἔχει τὸ νοητὸν, ᾧ καὶ αὐτὸς ἐπιγάννυται Χριστός. Παρνεχθεῖσά γε μὴν τοῦ εἰκότος, παραχρήμα τὸ εἶδεχθὲς καὶ ἀτερπὲς ἔχει. Ἄλλ' οὐ πείσεται τοῦτο, φησὶν, ἡ Ἐκκλησία· σώζει γὰρ αὐτῆς τὸ κάλλος. Πρόσωπον δὲ νοηθεῖεν ἂν Ἐκκλησίας οἱ ἠγούμενοι αὐτῆς, οὓς καὶ νευροῖ συντόνως πρὸς τὸ δύνασθαι ἀντιλαμβάνεσθαι τοῦ κηρύγματος. Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν, ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ. (A f. 258 b, E f. 84 b, I f. 24) Εἰ δὲ δὴ τις βούλοιο καὶ καθ' ἕτερον ἐκδέχεσθαι τρόπον, οὐκ ἂν ἀμοιρήσειεν ἐννοιῶν ἀγαθῶν. Μεθ' ἡμῶν γὰρ γέγονεν ὁ τῶν δυνάμεων Κύριος, ὅτε γέγονεν καθ' ἡμᾶς, μορφήν δούλου λαβῶν, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ Ἐμμανουὴλ ὠνόμασται, ὃ ἔστι μεθερμηνεύμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός. Τότε γὰρ ἡμῶν ἀντελάβετο καὶ σέσωκε κεκινδυνευκότας· ἀπήλλαξε γὰρ ἀμαρτιῶν καὶ φθορᾶς, καὶ τοῦ καταδυναστεύεσθαι παρ' ἐχθρῶν, αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν. Εἶδεν οὖν ὁ Δαβὶδ τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεόν. Εἶδε τὸν ἐκ Παρθένου γεννηθέντα Ἐμμανουὴλ, καὶ διὰ τοῦτο προφητικῶς ἔβόα· "Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν·" δεικνύς ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ τοῖς ἀγίοις προφήταις καὶ πατριάρχαις ἐμφανισθείς. Ἀντιλήπτωρ ἡμῶν, φησὶ, οὐχὶ ἄλλος Θεὸς παρὰ τὸν ὑπὸ τῶν προφητῶν παραδιδόμενον, ἀλλ' ὁ Θεὸς Ἰακώβ, ὁ ἐν τῷ χρηματισμῷ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ θεράποντα διαλεχθείς· "Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραάμ καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ." Ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου, ἃ ἔθετο τέρατα ἐπὶ τῆς γῆς. (I f. 24 b. L f. 123 b) Πλεῖστα γὰρ ὅσα γέγονε τὰ τερατουργήματα λαμπρά τε καὶ διαβόητα, καὶ οὐ τί που κατὰ

μόνην τὴν Ἰουδαίαν, ἀλλὰ γὰρ καὶ πᾶσιν ἐγνωσμένα τοῖς ἐπὶ γῆς διὰ τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων τῶν ἁγίων ἱεροουργῶν, οἱ πᾶσαν φοι τῶντες τὴν ὑπ' οὐρανῶν, τὴν ἀξιάγαστον δύναμιν καὶ ὑπεροχὴν τοῦ Χριστοῦ κατέστησαν ἑναργῆ, τοῦτο μὲν τὰ δι' αὐτοῦ γεγονότα λέγοντες, τοῦτο δὲ καὶ ἐν ὀνόματι αὐτοῦ κατορθοῦντες. Εἰ δὲ δὴ τις λέγοι χρῆναι μαθεῖν τοὺς ἐξ ἔθνῶν καλουμένους τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, τουτέστιν τὴν ὀρωμένην κτίσιν, πολὺ λίαν ἔχουσιν τὸ ἀξιοθαύμαστον καὶ τερατουργίας οὐ μακρὰν, ὥστε εἰδέναι σύμπαντας ὅτι τῶν ὄλων ἐστὶ δημιουργὸς, οὐκ ἂν ἀμάρτοι τοῦ πρέποντος.

ΨΑΛΜΟΣ Μς´.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ. (A f. 260 b, B f. 178, K f. 2, I f. 250 b, L f. 69.1052 124) Διακονοῦσί τινες τοῖς υἱοῖς Κορέ ἱεροψάλται πάντως που, οἱ δὴ καὶ ἀναφέρουσιν τὴν λιτὴν. Ἐπι γέγραπται γοῦν ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ, οὐχ ὡς ὑπὲρ γε πάντως ἐκείνων γενομένης τῆς ὠδῆς, ἀλλ' ὡς δι' αὐτῶν ὑπηρετεῖν τεταγμένων τῇ ἀναφορᾷ τῆς ὠδῆς. Ἔστι δὲ τῶν ἁγίων ἀποστόλων τὸ πρόσωπον, ὡς ἤδη κεκελευσμένων μαθητεῦσαι μὲν πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίσαι τε αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐπειδὴ δὲ πλείστων ὄσων αὐτοῖς καὶ μεγάλων ἀγαθῶν προμνήστρια γέγονεν ἡ πίστις (κέκλινται γὰρ δι' αὐτῆς εἰς υἰοθεσίαν Θεοῦ, εἰς μέθεξιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος θείας τε φύσεως γεγόνασι κοινωνοὶ, καὶ τὴν τῶν ἐξ οὐρα νοῦ χαρισμάτων πεπλουτήκασι χάριν, καὶ τῆς τῶν ἁγίων ἐλπίδος γεγόνασι κοινωνοὶ), ταύτη τοι καὶ μάλα εἰκότως πανηγυρίζειν αὐτοῖς ἐπιτάττουσι λέγοντες· Πάντα τὰ ἔθνη, κροτήσατε χεῖρας, ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ. (I f. 251, L f. 124) Τὸ δ' αἴτιον τῆς πανηγύρεως, ὅτι τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν ἐγνώσθη Χριστὸς τοῦτο ὑπάρχων, ὅπερ ἐστὶ κατὰ ἀλήθειαν, βασιλεὺς δηλον ὅτι καὶ Θεὸς ὕψιστος τε καὶ φοβερός· βασιλεὺς δὲ τῶν ἐθνῶν οὐκ ἀρχὴν ἔχων καὶ τῆς βασιλείας, ὅτε κεκράτηκεν αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι Κύριος ὢν τῶν ὄλων καὶ βασιλεὺς ὡς Θεός, ὑπὸ σκῆπτρα τέθεικε τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας καὶ αὐτὰ, τῆς τῶν πάλαι κρατούντων πλεονεξίας ἐξελῶν.-(A f. 261) Ἐπινίκιος ὠδὴ ἐστὶν ὁ ψαλμός. Ὡς οὖν πεπτωκυῶν τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, ἄδῃν τὰ ἔθνη παρακελεύεται. Ἄλα λάξουσι δὲ ὡς νικήσαντες ἐν Χριστῷ. Ὑπέταξε λαοὺς ἡμῖν, καὶ ἔθνη ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν. Ἐξελέξατο ἡμῖν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, τὴν καλλονὴν Ἰακώβ ἢν ἠγάπησεν. (B f. 179, E f. 85, I f. 252, L f. 124 b) Δοκεῖ γε μὴν ἑτέροις τὸ, "Ὑπέταξε λαοὺς ἡμῖν, καὶ ἔθνη ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν," καὶ ἑτέρως χρῆναι νοεῖν· λαοὺς γὰρ δὴ καὶ ἔθνη τὰ ὑπὸ πόδας ἁγίων αὐτόν τε τὸν Σατανᾶν καὶ τὰς σὺν αὐτῷ πονηρὰς δυνάμεις εἶναί φασι. Περὶ ὧν ἔφη ὁ Χριστός· "Ἴδου δέδωκα ὑμῖν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ." Καταθαυμάζουσι δὲ καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος φιλοτιμίαν, ὅτι ψήφῳ δικαίᾳ Θεοῦ πάντα τὰ γέρα τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ τὰ ἐκείνοις ἐπηγγελμένα παρὰ Θεοῦ, δέδοται μᾶλλον τοῖς ἐξ ἔθνῶν, ἅτε δὴ προσηκαμένοις τὴν πίστιν, καὶ ἐπ' ἐγνωκόσι τὸν εὐεργέτην. Καὶ γοῦν περὶ αὐτοῦ τοῦ θείου κηρύγματος εἴρηται που πρὸς τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ παρὰ τῶν ἁγίων μυσταγωγῶν· "Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαλήσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτόν, καὶ ἀναξίους ἑαυτοὺς κρίνετε τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη· οὕτω γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ Κύριος." Χαίρουσι τοίνυν ὡς λαβόντες παρὰ Χριστοῦ τὸ εἶναι κληρὸς αὐτοῦ, καταλογοισθῆναι δὲ ὡσπερ καὶ ἐν τῇ καλλονῇ Ἰακώβ. Πάλαι μὲν γὰρ ἐγενήθη μερὶς Κυρίου λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραὴλ· ἐπειδὴ δὲ πεπαρῶνηκεν εἰς Χριστόν, 69.1053 ἐξώσθη τοῦ εἶναι κληρὸς αὐτοῦ Σεσαγήνευται δὲ διὰ πίστεως τῶν ἐθνῶν ἢ πληθὺς, καὶ ἀνεκομίσθη παρὰ Θεοῦ εἰς τὸ

εἶναι σχοίνισμά τε καὶ κλῆρος αὐτοῦ. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον νοήσεις, ὅτι πρὸς τῆ τῶν ἔθνων πληθύϊ, καὶ αὐτὸν ἐσχήκασιν ὑπὸ πόδας τὸν Ἰακώβ, ἦτοι τοὺς ἐξ αἵματος Ἰακώβ· εἰ γὰρ καὶ μὴ ἅπας πεπίστευκεν Ἰακώβ, ἀλλ' οὖν ἡ καλλονὴ παν τὸς τοῦ λαοῦ δεδράμηκεν εἰς τοῦτο, ἵνα νοῆς τὸ κα τάλειμμα. Ἐννοεῖν γὰρ ἀκόλουθον, ὅτι τῆς Ἰουδαίων ἀγέλης οἱ συνετώτεροι πεπιστεύκασιν εἰς Χριστὸν, ἕκ τε νόμου καὶ προφητῶν τὸ περὶ αὐτοῦ συνέντες μυστήριον, καὶ δι' ὧν ἔφη τε ὁμοῦ καὶ τε θαυματοῦργηκεν ὁ Χριστός. Καὶ γοῦν ὁ μὲν Φίλιπ πος ἔφη τῷ Ναθαναήλ· "Ὁν ἔγραψεν Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφηταί, εὐρήκαμεν Ἰησοῦν υἱὸν Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέθ." Εἶτα πρὸς ταῦτα ἐκεῖνος· "Ἐκ Ναζαρέθ δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι;" Ἄμα γὰρ ἀκήκοεν τὴν Ναζαρέθ, καὶ εἰς ἀρχὰς ἀνεπήδα τῆς ἐπὶ Χριστῷ γνώσεώς τε καὶ ἀκριβείας. Ταύτην εἶναι φαμεν τὴν καλλονὴν Ἰακώβ. Οἱ γὰρ οὕτω διατεθέντες, καθ' ἃ καὶ αὐτὸς ὁ Ναθαναήλ ὁ ἀληθῶς Ἰσραηλίτης, καὶ ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἦν, εἰκότως ἂν λέγοιντο καλλονὴ τοῦ Ἰακώβ, καὶ δὴ καὶ ἠγαπήσθαι παρὰ Θεοῦ, οἱ δὴ καὶ ὁμοῦ τούτοις ὑπετάχθησαν τοῖς ἀγίοις μυσταγωγοῖς. Ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος. Ψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν, κ.τ.λ. (I f. 252 b) Συγχορευτὰς ἀποφαίνουσιν τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀγίων ἀγγέλων τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ μίαν ὡσπερ ἀρμοσαμένους τὴν λύραν, εὐρυθμόν τε καὶ εὐῆχον ἀνακρούειν μέλος, χαίροντας ὅτι τὴν καθ' ἡμᾶς πληρώσας οἰκονομίαν ἀνέβη πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεὸν, ἀπαρχὴ τις ὡσπερ ἀνθρωπότητος γεγονώς ἀνανεωθείσης εἰς ἀφθαρσίαν· καὶ τοῦτο γὰρ ἐν Χριστῷ πεπλουτήκαμεν. Ψάλατε δὴ οὖν, φησὶ, καὶ ἔτι ψάλατε, καὶ ἀκατάληκτον ποιεῖσθε τὴν ὑμνωδίαν. Ἀνέβη γὰρ ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, καὶ ὁ Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος, οὐχ ἕτερος ὢν ὁ Θεὸς, καὶ ἕτερος Κύριος, ἀλλ' εἰς τε καὶ ὁ αὐτός· ἔψεται γὰρ πάντως τῷ εἶναι Θεὸν ἢ τῆς κυριότητος δόξα, καθάπερ ἀμέλει καὶ τῷ κατὰ φύσιν ὄντι Κυρίῳ, τὸ εἶναι Θεόν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀλαλαγμοῦ ποιεῖται μνήμη καὶ σάλπιγγος φωνῆς, εἰς ἐννοίας ἀνιμεν τοιαύτας οἱ τὰ Χριστοῦ φρονοῦντες καὶ λέγοντες. Ἄν ἐβῆ μὲν γὰρ ἐν τοῖς οὐρανοῖς νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν, ἀλλ' ἦν τοῖς ἐν οὐρανῷ πνεύμασιν θέαμα ξένον θεοπρεπεῖ δόξῃ διαπρέπων ἀνθρωπος, καὶ ἐν ὑπεροχαῖς ὀρώμενος ταῖς ἐπέκεινα λόγου. Ἦν οὖν ἀναγκαῖον μυσταγωγεῖσθαι παρὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος τὰς ἄνω δυνάμεις, ὅτι Θεὸς ὢν φύσει, γέγονεν ἀνθρωπος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος. Ταύτητοι καὶ προσέταττεν αὐτοῖς αἶρειν τε τὰς ἄνω πύλας, καὶ μὴν τὸ εἶδέναι σαφῶς, τὸν ἐν εἶδει τῷ καθ' ἡμᾶς ἀναφοιτῶντα Θεὸν εἰς τὴν αὐτῷ καὶ μόνῳ πρέπουσαν καὶ οὐσιωδῶς ἐνυπάρχουσαν δόξαν Ἐφασκε γὰρ, ὅτι "Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες, ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης." Ἐρομένων δὲ τῶν ἄνω 69.1056 πνευμάτων ἢ καὶ ἐνδοιαζόντων ὑπὸ γε τοῦ μὴ εἶδέναι σαφῶς τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, ἐμάνθανον ὅτι Κύριος ἦν τῶν δυνάμεων, καὶ Κύριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ. Γράφει δὲ καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος· "Ἴνα γνωρισθῆ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἢ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ, κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων ἦν ἐποίησεν ἐν τῷ Χριστῷ." Ἐδιδάσκοντο τοίνυν ἀλαλάζειν αὐτῷ καὶ δυνάμεις αἰνοῦνται, καὶ οἷά τινος σάλπιγγος ἠχὴ διαπρύσιος ἢ διὰ τοῦ Πνεύματος ἀποκάλυψις ἐν αὐταῖς ἦν, τὸ βαθὺ τῆς ἐνανθρωπήσεως μυστήριον ἐκκαλύπτουσα. Ἦν οὖν ἀναγκαῖον τοῖς ἄνω πνεύμασιν συναλαλάζειν τοὺς σεσωσμένους, ψάλλειν τε διηνεκῶς, καὶ ἀκατένεστον αὐτῷ προσάγειν τὴν ὑμνωδίαν. Πλήν τὸ ἀνέβη λέγοντες, διδάσκουσιν ὅτι κατέβη. Συνιείς γὰρ οὕτως καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος φησὶ· "Τὸ δὲ Ἀνέβη, τί ἐστὶν εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κατὰ τὰ μέρη τῆς γῆς;" Καὶ πάλιν· "Ὁ καταβάς, αὐτός ἐστιν καὶ ὁ ἀναβάς ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα." Ὅτι βασιλεὺς πάσης τῆς γῆς ὁ Θεός, ψάλατε συνετῶς. (B f. 180, I f. 253 b) Οὐκ ἐπὶ μόνῃ τῆς Ἰουδαίας Θεός τε καὶ βασιλεὺς ὑπάρχων ὁ Υἱὸς γνωρίζεται, ἀλλὰ γὰρ ἤδη καὶ ἐν πάσῃ τῇ γῇ. Ὑποδεδράμηκε γὰρ τῆς ὑπ' αὐτῷ βασιλείας τὸν ζυγὸν ἢ

πολλή καὶ ἀμέτρητος τῶν ἐθνῶν πληθὺς τῶν ἀνὰ πᾶσαν ὄντων τὴν ὑπ' οὐρανόν. Ψάλατε δὴ οὖν συνετῶς, τουτέστιν ἀγιοπρεπεῖ συνέσει χρώμενοι, καὶ συνιέντες ὀρθῶς τοῦ Χριστοῦ μυστήριον· νοῦ γὰρ καὶ καρδίας δεῖται σοφῆς. Οὕτω γάρ που καὶ ὁ προφήτης φησὶ· "Τίς σοφός, καὶ συνήσει ταῦτα; καὶ συνετὸς, καὶ ἐπι γινώσεται αὐτά;" οἶμαι δὲ δεῖν καθ' ἑτέραν ἔννοιαν τοῖς προκειμένοις προσβαλεῖν. Ψάλατε γὰρ δὴ καὶ δοξολογεῖτε· βεβασίλευκε γὰρ ὁ Θεὸς συνετῶς ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη. Τὸ δὲ συνετῶς, ἀντὶ τοῦ μετὰ σοφίας καὶ ἀποβόρητου τινὸς οἰκονομίας. Καὶ γὰρ ἐστὶν ἀληθῶς σοφίας ἔμπλεων τὸ Χριστοῦ μυστήριον. Ὁ Θεὸς κάθηται ἐπὶ θρόνου ἀγίου αὐτοῦ. (I f. 253 b) Θρόνον ὀνομάζει Θεοῦ τὸν οὐρανὸν ἢ θεόπνευστος Γραφή· καὶ οὐχ ἵνα τι νοῶμεν σωματικὸν (οὐ γὰρ ἐν τάξει τῇ καθ' ἡμᾶς τὸ Θεῖον· ἀσώματον γὰρ καὶ ἀπερινόητον παντελῶς), διὰ δὲ τοῦ θρόνου τὴν βασιλείαν ἔθος ὀνομάζειν αὐτῇ. Ὅταν οὖν θρόνον ἔχειν λέγεται τὸν οὐρανόν, ἰστέον ὅτι τὴν κατὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἀρχὴν διὰ τούτου νοεῖσθαι πρέπει. Γεγόνασι δὲ θρόνος αὐτοῦ καὶ οἱ πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν, οἳ καὶ εἰσὶν ἅγιοι, ἅτε δὲ καὶ ἀπόνιψιν μὲν ἐσχηκότες τῶν ἡμαρτημένων, κατακεχρισμένοι δὲ τὰς καρδίας τῇ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐνεργείᾳ καὶ χάριτι. Γεγόνασι δὲ οὕτω καὶ τῆς θείας φύσεως αὐτοῦ κοινωνοί. Ὅτι τοίνυν ἐπανεπαύσατο καὶ ἡμῖν τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, χαίροντες οἱ πνευματοφόροι καὶ τοῦτο φασιν· ὅτι Κάθηται ἐπὶ θρόνου ἀγίου αὐτοῦ, τουτέστιν ἐπαναπαύεται τοῖς ἑαυτοῦ γνωρίμοις, καὶ ἔστιν ἐν ἡμῖν, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐν τοῖς ἄνω πνεύμασιν. 69.1057 Εἰ δὲ δὴ βούλοιτό τις διὰ τοῦ θρόνου τὸ ἰδρυμένον καὶ ἀκατάσειστον παντελῶς τῆς Χριστοῦ βασιλείας σημαίνεσθαι, συνήσει καὶ οὕτως ὀρθῶς. Διηνεκῆς γὰρ ἡ βασιλεία Χριστοῦ, καὶ εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας πέμπεται· οὐ γὰρ ἔσται τέλος τῆς βασιλείας αὐτοῦ, κατὰ τὴν τοῦ ἀγγέλου φωνήν. Ἄρχοντες λαῶν συνήχθησαν μετὰ [τοῦ Θεοῦ] Ἀβραάμ, ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταῖοι τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν. (B f. 180 b. I f. 254) Ἐοίκασιν ἐν τούτοις ἢ τὴν ἑαυτῶν ἀνάβρῃσιν καταδηλοῦν οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, ἡγουν ὡς ἐν τάξει προφητείας τὴν τῶν ἐσομένων μετ' αὐτοὺς ποιμένων ἁγίων πληθὺν ὑπομένειν. Ἄρχοντες γὰρ γεγόνασι λαῶν πρῶτοι μὲν αὐτοί, μετ' αὐτοὺς δὲ καὶ καθ' ἐξῆς ἕτεροι πλεῖστοί τε ὅσοι καὶ σοφοί, καὶ τῆς αὐτῶν εὐσεβείας κατόπιν ἰέναι σπουδάζοντες, καὶ τὸ θεῖόν τε καὶ ἀγγελικὸν περιαιγέλλοντες κήρυγμα τοῖς ἀπανταχοῦ. Οὗτοι δὴ οὖν συνήχθησαν, τουτέστι συνῆλθον, ἦτοι συνέβησαν εἰς ὁμοπιστίαν τε καὶ ὁμοψυχίαν, προσθεῖν δ' ἂν ὅτι καὶ ταυτοέπειαν· εἷς γὰρ Κύριος, μία πίστις, ἐν βᾶπτισμα, καὶ εἷς ὁ παρὰ πάντων ἐστὶ λόγος ἐπὶ Χριστῶ τῶν συνιέντων ὀρθῶς τὸ ἐπ' αὐτῶ μυστήριον. Εἰ δὲ παρασημαίνουσί τινες καὶ παρευθύνουσι τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' οὐδεὶς τῶν τοιούτων ἡμῖν ὁ λόγος, οἷς καὶ σύνεστιν ὁ Χριστός· καὶ οὐ πρόσφατος ὑπάρχων Θεὸς, ἀλλ' ἐκεῖνος αὐτὸς ὁ καὶ τοῦ προπάτορος Ἀβραάμ. Οὕτω συνήχθησαν οἱ ἄρχοντες, οἱ περὶ ὧν ἀρτίως γέγονεν ἡμῖν ὁ λόγος, μετὰ τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ. Ὅτι δὲ γεγόνασιν ἐπίσημοι καὶ ἀπόβλεπτοι τοῖς ἀπανταχοῦ, Χριστοῦ νέμοντος αὐτοῖς τὸ εἶναι τοιοῦτους, διασαφοῦσι λέγοντες, ὅτι "Τοῦ Θεοῦ οἱ κραταῖοι," τουτέστιν οἱ πνευματικὴν ἔχοντες εὐανδρίαν, οἱ εὐσθενέστατοι μαχηταί, οἱ ταῖς τοῦ διαβόλου δυστροπίαις ἀντιταττόμενοι, καὶ ταῖς τῶν φλυαρούντων κενοφωνίαις ἀντανιστάμενοι, τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν· τουτέστιν οὐ χθαμαλοὶ καὶ ἄσημοι καὶ ἀπερῶριμμένοι νοηθεῖεν ἂν, ἀλλ' οἷον ὑψοῦ βεβηκότες κατὰ ἀρετὴν, καὶ ἀνωκισμένην ἔχοντες ζωὴν, καὶ οὐ βᾶσιμον τοῖς πολλοῖς. Ἡ τάχα που καὶ τὸ ἐπήρθαι λέγειν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς γῆς, κατασημαίνειν τὸ νοῦν ἔχειν αὐτοὺς οὐ τοῖς ἐπιγείοις ἐμπεπηγότα πράγμασιν, ἀλλ' ὑπερορῶντα τῶν σαρκικῶν, καὶ ἄνω βλέποντα, διὰ τοῦ βούλεσθαι δογματικῆς εὐτεχνίας καὶ πρακτικῆς ἀστειότητος εἰς λῆξιν ἐλθεῖν.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΖ΄.

Μέγας Κύριος, καὶ αἰνετὸς σφόδρα ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐν ὄρει ἀγίῳ αὐτοῦ. (B f. 181, I f. 256, L f. 125) Μέγας δὲ κυ 69.1060 ρίως, ἅτε δὴ καὶ ἐκ μεγάλου γεγεννημένος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Ἐφη γάρ, ὅτι "Ὁ Πατὴρ ὃς δέδωκέν μοι, πάντων μείζων ἐστίν." Εἰ γὰρ κεχώρηκεν καθ' ἐτέρων ἢ κλησικῶν, καὶ τινες εἴρηνται μεγάλοι καὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς πνευμάτων, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς, ἀλλ' οὐκ κατὰ μέθεξιν καὶ μίμησιν τοῦ κυρίως τε καὶ ἀληθῶς καὶ φύσει μεγάλου, κεκερδάκασιν καὶ αὐτὰ τοῖς τὴν ἐπωνυμίαν. Οὐκέτι ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν μόνον μέγας ὁ Θεὸς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ἡγιασμένον, ἤγουν τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τὸ ὑψηλὸν τῶν περὶ Θεοῦ δογμάτων. Εὐρίζων ἀγαλλιάματι πάσης τῆς γῆς, ὄρη Σιών τὰ πλευρὰ τοῦ βορρᾶ. (A f. 265 b, B f. 181, I f. 256 b, L f. 125, b) Καὶ ἀγαλλίαμα δὲ τυγχάνει πάσης τῆς γῆς. Οὕτω δὴ αὐτὸν ἐτέρωθί που κατωνόμασε λέγων ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· "Τὸ ἀγαλλιάμα μου λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν κυκλωσάντων με." Εὐφροσύνη γὰρ καὶ ἀγαλλίαμα, καὶ τῆς ἀνωτάτω θυμηδίας ὑπόθεσις τοῖς ἀνα πάσαν ἐστὶν τὴν γῆν Χριστὸς, πᾶσαν ἡμῖν κατήφειαν ἐξιστάς, καὶ περιστέλλων τὸ δάκρυον, κατὰ γε τὴν Ἡσαΐου φωνήν. Ἐφη γάρ, ὅτι "Κατέπινεν ὁ θάνατος ἰσχύσας, καὶ πάλιν ἀφείλεν ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ παντὸς προσώπου." Καὶ ὅπως ἀγαλλίαμα τυγχάνει πάσης τῆς γῆς, σαφῶς εἴρηται. (I f. 257) Ἐπισημήνασθαι δὲ ἀναγκαῖον, ὅτι καὶ ὁ νόμος ὁ διὰ Μωσέως ἀμνὸν ἐκέλευε σφάζεσθαι ἐκ πλαγίων τοῦ θυσιαστηρίου βλέποντα πρὸς βορρᾶν, ὑποδηλοῦντος τοῦ τύπου ὅτι ... γῆν ὁ Χριστὸς εἰς τὰ βορρῆα τῆς οἰκουμένης τετράψεται μέρη, καὶ ἐπ' αὐτὰ χωρήσει λοιπὸν, καὶ αὐτοῖς χαριεῖται τὴν ἐπισημότητα, κατὰ γε τὸ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένον· "Οἱ ὄφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πέννητα ἀποβλέπουσιν." Ὁ Θεὸς ἐν ταῖς βάρεισιν αὐτῆς γινώσκειται. (I f. 25 b, L f. 126) Νοήσεις δὲ καὶ οὕτως. Βάρεις ὠνομάσθαι φασὲν τοὺς ἐπισημοὺς μάλιστα τῶν πύργων, οἵπερ ἂν εἴεν ἐν τειχῶν περιβολαῖς. Οὐδὲν οὐκ ἄρα ἀπεικός, ἅτε δὴ πόλεως ἅπαξ τῆς Ἐκκλησίας ὠνομασμένης, βάρεις αὐτῆς εἶναι λέγειν τοὺς ἀγίους ἀποστόλους, ἤγουν τοὺς καθάπαξ κατὰ καιροὺς τῶν ἀγίων Ἐκκλησιῶν διδασκάλους καὶ μυστῶν ἀγωγούς. Οὗτοι πύργων δίκην ὑπερανεστήκασιν τῶν ἄλλων, καὶ εἰσὶν ἐπισημότεροι, καὶ οἷον ἔρεισμα τοῦ παντὸς τῆς Ἐκκλησίας σώματος. Ἐν ταύταις δὴ οὐκ ἐν ταῖς βάρεισιν, πᾶς ὅστις ἐστὶν εἰς εὐσθένειαν, ἐπι γινώσκειται Χριστὸς, ὅταν ἀντιλαμβάνηται αὐτῆς, δῆλον δὲ ὅτι τῆς Ἐκκλησίας ... ἀνωτάτω διανεμῶν 69.1061 αἰεὶ τοῖς προεστηκόσιν αὐτῆς καὶ δὴ καὶ ἀμείνους ἀποφαίνων αἰεὶ πανταχοῦ τῶν ἀνθεστηκότων. Δῆλον ἂν εἴη δῆπουθεν παντὸς ἀξίων λόγου τὴν Ἐκκλησίαν. Ἰστέον γε μὴν κάκεῖνο πρὸς τούτῳ· βάρεις γὰρ εἶναι λέγουσιν οὐ τοὺς ἐν τοῖς τείχεσι πύργους μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ τινὰ τῶν πλοίων εἶναι καὶ ἐντέχνως διηρητισμένα. Παρειακστὸν δὲ πάλιν καὶ τούτοις αὐτοῖς τὰς τῶν ἀγίων κεφαλὰς, διὰ τοῖς τὸ πανταχοῦ μόνον οὐκ ἀδιαπλεῖν, καὶ τὸν τῆς εὐσεβείας φόρτον διακομίζειν τοῖς ἀπανταχοῦ· ὁποῖός τις ἦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ἀπὸ Ἱερουσαλήμ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ διατρέχων καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Ἐφη δὲ που καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβίδ, ἐν τῇ πλατεῖᾳ καὶ εὐρυχώρῳ θαλάσῃ πλοῖα τε διαπορεύεσθαι· καὶ μὴν καὶ δράκοντα τὸν πεπλασμένον εἰς τὸ ἐμπαίζεσθαι· πλοῖα .. ἱερῶν κηρυγμάτων διακομιστάς· δράκοντά τε τὸν ἐφεδρεύοντα αὐτοῖς Σατανᾶν, ὃν καὶ νενικήκασιν οἱ πλοῖα χρηματίζοντες ἄγιοι, ἀντίληψιν αὐτοῖς τὴν ἀποχρῶσαν εἰς σωτηρίαν νέμοντος τοῦ Χριστοῦ. Τὰ δ' ἄλλα τῷ πρώτῳ ὁμοίως. Συντρίψεις πλοῖα Θαρσεῖς. (L f. 126) Θαρσεῖς θαλάσσης· λέγεται δὲ μέρος τῆς Αἰθιοπίας. Καὶ Ταρσὸς ἢ πόλις, παρὰ Ἰωνᾶ Θαρσεῖς καλεῖται. Καθάπερ ἠκούσαμεν, οὕτως καὶ εἶδομεν, ἐν πόλει Κυρίου τῶν δυνάμεων, ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. (B f. 182 b, I f. 260 b, L f. 126 Κυρίλλου καὶ Θεοδώρου.) Συνέδραμον μὲν ὡς πολεμήσοντες οἱ τῆς Ἐκκλησίας ἐχθροί· θεασάμενοι δὲ τῆς πολεμουμένης τὸ ἅμαχον κατεπλάγησαν, καὶ τοῦ πολεμεῖν καὶ βάλειν παυσάμενοι, βῶσι· Καθάπερ

ἠκούσαμεν, οὕτω καὶ εἶδομεν· τὰς γὰρ περὶ αὐτῆς προρρήσεις οὐ βουλόμενοι δέχεσθαι, δι' ἑαυτῶν ἔθεασάμεθα τὴν ἐκείνων ἀλήθειαν. Πῶς δὲ λέγειν ἐδύνατο, "Ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν," μὴ πιστοὶ γεγονότες; Οἱ γὰρ Θεὸν τε ὁμοῦ καὶ τῶν δυνάμεων Κύριον ὁμολογοῦντες ὑπάρχειν αὐτόν, ἰδρυμένην πάντως πρὸς τὴν πίστιν ἐν ἑαυτοῖς [ἔχειν σημαίνουσιν.] Ποῦ δὲ τὴν ἐπαγγελίαν εἶδον πληρωθεῖσαν, ἢ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἐστὶν πόλις τοῦ Θεοῦ; Ὅσον διὰ τῆς πίστεως ἀκούομεν Θεοῦ, ταῦτα διὰ τοῦ καθαροῦ βίου γινώσκομεν περὶ στευμένως, τὰς ἀποδείξεις διὰ τῆς ἀπαθείας λαμβάνοντες. Δείξας τῶν πολεμίων τὴν μεταβολὴν, προλέγει λοιπὸν ὁποίοις χρήσονται λόγοις οἱ τῆς σωτηρίας τε τυχηρότεροι ὑμνοῦντες τὸν εὐεργέτην. Ὑπελάβομεν, ὁ Θεὸς, τὸ ἔλεός σου ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ σου, κ.τ.λ. (E f. 86, I f. 260 b, L f. 126 b) Τὸ ὑπελάβομεν ἐν τούτοις ἢ ἐκκληπτέον ἀντὶ τοῦ εἰκάσαμεν, ἐνενοήσαμεν, ἢ διετέθημεν βεβαίως ἀραρότως, ὅτι τὸ ἔλεός σου πάντη τε καὶ πάντως ὑπάρξει τοῖς ἐν μέσῳ γε γονόσι τοῦ ναοῦ. Οὐ γὰρ τοῖς φαμεν τοῖς ἀπίστοις ὅτι ἢ τῶν παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων ἐκνεμηθήσεται μέθ' ἐξίς, ἀλλὰ τοῖς ἤδη πιστεύουσι. Εἴρηται γὰρ τοῖς ἀρχαιότεροις, ὅτι "Τὸ Πνεῦμά μου ἐφέστηκε ἐν μέσῳ ὑμῶν, θαρσεῖτε." Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς πρὸ τούτου, ὅτι "Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς, οὐ σαλευθήσεται." 69.1064 Κατὰ τὸ ὄνομά σου, ὁ Θεὸς, οὕτως καὶ ἡ αἴνεσίς σου ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς. Ὄνομα τὴν δόξαν ἔθος τῇ θεῖᾳ λέγειν Γραφῇ· ἔπεσθαι δὲ τῇ τοῦ Θεοῦ δόξῃ τὴν περὶ αὐτοῦ φησὶν εὐφημίαν, ἀναλόγως τε καὶ εἰκότως· ὑμνεῖται γὰρ πρὸς ἀπάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τὸ ὕψος τῆς ὑπερῶς αὐτοῦ. Τί γὰρ δὴ καὶ φαμεν ὑμνοῦντες αὐτόν; "Ὁ Θεὸς, τίς ὁμοιωθήσεται σοι;" Καί· "Τίς Θεὸς μέγας, ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν; Σοὶ εἰσὶν οἱ οὐρανοὶ, καὶ σὴ ἐστὶν ἡ γῆ· τὴν οἰκουμένην καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς σὺ ἐθεμελίωσας. Σὴ ἐστὶν ἡ ἡμέρα, καὶ σὴ ἐστὶν ἡ νύξ· σὺ κατηρτίσω ἡλίον καὶ σελήνην." Καὶ ἀπλῶς ὡς Θεὸν τῶν ὄλων καὶ Κύριον ὑμολογοῦμεν αὐτόν. "Δικαιοσύνης πλήρης ἡ δεξιὰ σου." Θεθαυμάκασι μὲν τὴν αἴνεσιν τοῦ ἐπὶ πάντας Θεοῦ τὴν ἐξ ἀπάσης αὐτῷ γινομένην τῆς γῆς, ὡς ἀναλόγως ἔχουσαν τῇ αὐτοῦ δόξῃ καὶ ὑπεροχῇ. Θαυμάζουσι δὲ καὶ ἕτερον τι πρὸς τούτοις· τὴν γὰρ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δεξιὰν πλήρη φασὶν εἶναι δικαιοσύνης, ἥτοι δικαιοκρίσιος. Τίς δ' ἂν νοοῖτο πρὸς ἡμῶν ἢ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, πλὴν ὅτι κατὰ ἀλήθειαν ὁ ἐξ αὐτοῦ πεφηνῶς μονογενὴς Θεοῦ Λόγος; Αὕτη ἡ μεγάλη καὶ ὑπερφυῆς καὶ πάντων ἐπέκεινα δεξιὰ τοῦ Πατρὸς δικαίᾳ ψήφῳ τὸν ἀλιτήριον Σατανᾶν ἀπεσόβησε μὲν τῶν ἐπὶ τῆς ... πάλαι κεκρατημένους καὶ πεσόντας ὑπ' αὐτῷ. Δεδικαίωκε γὰρ διὰ τῆς πίστεως, καὶ τῶν ἀρχαίων ἐλευθερώσας αἰτιαμάτων, ἀγίους αὐτοὺς καὶ ἀμώμους προσεκόμισεν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Πιστῶσεται δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὡς λέγων· "Νῦν κρίσις ἐστὶν τοῦ κόσμου τούτου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. Καγὼ εἰς ὑψωθῶ, πάντας ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν." Οὐκοῦν ἐφ' ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ τεθαύμασται λίαν πρὸς ἀπάντων τῶν ἐθνῶν ἢ ἀξιάγαστος δεξιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὡς ἐπαμύνασθαι τοῖς ἠδίκημένοις, καὶ ἀναστήσασθαι τοὺς κατερραγμένους, καὶ φωτίσασθαι τοὺς ἐσκοτισμένους. Εὐφρανθήτω τὸ ὄρος Σιών, ἀγαλλιάσθωσαν αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας. (B f. 183, I f. 261 b, L f. 126 b) Οἱ ἐξ ἀπάντων τῶν ἐθνῶν εἰς τὸ τῆς ἀληθείας διελάσαντες φῶς, χαίρουσι μὲν λίαν ἐπὶ γε σφίσι αὐτοῖς, ὡς ἠλεημένοι καὶ ἐν μεθέξει παντὸς γεγονότες καλοῦ διὰ τῆς θείας καὶ πανσθενοῦς δεξιᾶς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Ἐοίκασι δὲ πῶς καὶ τῷ ἑτέρῳ συγχαίρειν λαῶ, φημὶ δὲ τῷ Ἰσραὴλ, ὡς κληθησομένῳ κατὰ καιροὺς εἰς ἐπίγνωσιν τῆς δόξης τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ εἰς μέθεξιν χαρισμάτων ὧν ἐσχίκασι ἤδη προεισβαλόντες αὐτοί. Τοῦτο δὲ καὶ προφητικὸς ἔμπεδοῖς λόγος, "Μετὰ ταῦτα, φήσας, ἐπιστρέψουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἐπιζητήσουσιν Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν, καὶ Δαβὶδ τὸν βασιλέα αὐτῶν, καὶ ἐκστήσουσιν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν." Εὐφραίνεσθω δὴ οὖν, φασὶ, τὸ ὄρος Σιών, τουτέστιν ἡ Ἰερουσαλήμ, καὶ αἱ θυγατέρες

τῆς Ἰουδαίας ἔνεκεν τῶν κριμάτων σου, Κύριε, τῶν ἀγαθῶν δηλονότι. Θυγατέρες δὲ τῆς Ἰε 69.1065 ρουσαλήμ νοηθεῖεν ἂν αἱ περὶ αὐτὴν τε καὶ ὑπ' αὐτὴν κείμεναι πόλεις. Νοήσεις δὲ καὶ οὕτως· Ὅρος μὲν Σιών τὴν Ἐκκλησίαν λέγων Χριστοῦ· θυγατέρας δὲ αὐτῆς, τὰς ἐν αὐτῇ τεθραμμένας τῶν ἀγίων ψυχὰς, ἧτοι τῆς Ἐκκλησίας τέκνα, τῆς τὴν ἐν πνεύματι λα χούσης περιτομὴν, ἢ καὶ ἀμείνων ἐστὶ τῆς πρώτης καὶ ἀληθεστέρα. Σκια γὰρ ἦν νόμος, ἀλήθεια δὲ Χριστὸς, καὶ τὰ δι' αὐτοῦ. Κυκλώσατε Σιών, καὶ περιλάβετε αὐτὴν, διηγῆσασθε ἐν τοῖς πύργοις αὐτῆς. (E f. 86 b. Κυρίλλου καὶ Εὐσεβίου.) Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον προσφωνεῖ ταῖς θείαις δυνάμεσι τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ φρουρῆσαι, ὥστε πανταχόθεν αὐτὴν περιλαβεῖν καὶ φυλάττειν. Ἄντι δὲ τοῦ περι λάβετε, Περιτειχίσατε εἶπεν ὁ Σύμμαχος· ἀντι δὲ τοῦ διηγῆσασθε, ὁ μὲν Ἀκύλας, Ψηφίσατε, φησὶ, τοὺς πύργους αὐτῆς· ὁ δὲ Σύμμαχος, Ἀριθμήσατε. (B f. 183 b, I f. 264.) Ἐπιβαλεῖς καὶ οὕτως· Χοροῦ κελεύει πλάττεσθαι σχῆμα, καὶ οἶον ἐχούσας μέσσην ὡς μητέρα τὴν Σιών τὰς ἀγίας αὐτῆς θυγατέρας λέγειν εἰς εὐφημίαν Χριστοῦ. Τοῦτο γὰρ οἶμαι δηλοῦν τὸ, "Διηγῆσασθε ἐν τοῖς πύργοις αὐτῆς." Βάρεις μὲν οὖν, ἧτοι πύργους τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς ἀγίους εἶναί φαμεν ἀποστόλους τε καὶ εὐαγγελιστάς. Δι ηγοῦμεθά γε μὴν ἐν αὐτοῖς ἀποστοματίζοντες, καὶ ταῖς αὐτῶν κεχηρημένοι φωναῖς καὶ ἀκραιφνεσί μυστ αγωγίαις, ἴν' ὦμεν, κατὰ τὸ εἰρημένον, ὡς Περι στεραὶ μελετητικάι. Μεμνήμεθα δὲ καὶ προφήτου λέγοντος· "Λάβετε μεθ' ἑαυτῶν λόγους," τοὺς ἐξ ἀγίου Πνεύματος δηλονότι, δι' ὧν ἔστι μαθεῖν τὸ Χριστοῦ μυστήριον. Χρῆμα γὰρ ὄντως σωτήριον τὸ μεμνησθαι Θεοῦ, καὶ ἐπὶ γλώττης ἔχειν τὰ εἰς δό... Καὶ ἐτέρωθί πού φησιν ὁ Ψάλλων· "Ἡ γλῶσσά μου μελετήσῃ τὴν δικαιοσύνην σου, ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν σωτηρίαν σου." Ἔτι γε μὴν ἐπιφωνεῖ τὸ Πνεῦμα σαφῶς τοῖς ἐν Χριστῷ δεδικαιωμένοις, ἀνευρύνειν εὖ μάλα τῆς διανοίας τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἀκριβῶς κατα σκέπτεσθαι τῆς Ἐκκλησίας τὸν Λυτρωτὴν, ὅς ἐστιν Χριστὸς Ἰησοῦς. Πᾶσα γὰρ ἡμῶν ἡ δύναμις αὐτός τε καὶ ἐν αὐτῷ. Καὶ γοῦν ἔφη πρὸς ἡμᾶς ὅτι, "Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν." Ὁψόμεθα δὲ Χριστὸν μάλιστα μὲν ὡς ἀπὸ γε ἀοράτου καὶ ὄρατῆς κτίσεως (καὶ γὰρ ἐστὶ τῶν ὄλων δημιουργὸς, Θεὸς ὢν καὶ Κύριος καὶ σύνθρονος τῷ γεννήσαντι Πατρὶ, καὶ ὡς ἀπὸ γε τῶν κατωρθωμένων κατὰ τὸν τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ καιρὸν. Καθεῖλεν γὰρ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, σέσωκε τὴν ὑπ' οὐρανὸν, δικαίωςας τῇ πίστει τοὺς πεπλανημένους, καὶ καλέσας εἰς υἰοθεσίαν τοὺς ἀπ' ἐσχάτου τῆς γῆς, τοῦτο μὲν πανσόφοις μυσταγωγίαις, τοῦτο δὲ καὶ παραδόξοις θεοσημείαις, δι' ὧν ἦν δύνασθαι κατιδεῖν ὅσος .. οὐδὲν ἐλάττων τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Ὅπου δὲ ἰσχύος ἰσότης ἀπαραλλάκτως ὄραται, ἐκεῖ δὲ πάντως ἂν εἴη καὶ ἡ τῆς οὐσίας ταυτότης. 69.1068 (A f. 266, B f. 184 b.) Βάρεις δὲ πάλιν ὠνο μάσθαι φαμέν τοὺς ἐπισήμους μάλιστα τῶν πύργων· εἶεν δὲ βάρεις οἱ μεγάλοι καὶ ἐξαίρετοι τῆς τοῦ Θεοῦ πόλεως, οἱ ἐν αὐτῇ ὑπερέχοντες, ἐν οἷς γινώσκεται ὁ Θεὸς ἀντιλαμβάνομενος καὶ σώζων αὐτοὺς ἐκ τῶν πειρασμῶν. Τούτοις ἡμεῖς οἱ μετ' ἐκείνους μυστ αγωγοὶ μονονουχὶ μεριζόμεθα, τὰ παρ' αὐτῶν ὀρθῶς τε καὶ ἀπλανῶς εἰρημένα δεχόμενοι πρὸς βεβαίωσιν ὧν ἂν ποιώμεθα λόγων, τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασι συναγορεύειν ἐθέλοντες, ἡγοῦν τοῖς ὑπὸ χεῖρα λαοῖς ὑφήγησιν ἐξυφαίνοντες ἠθικὴν. Διηγούμεθα δὲ ταῦτα καὶ εἰς γενεὰν ἐτέραν παραπεμπομένης ἀεὶ τῆς μυστ αγωγίας καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς. Ἰσχυρίζεται δὲ τῶν μυσταγωγούντων ὁ λόγος, ἀεὶ τε καὶ ἐν παντὶ καιρῷ, ὅτι Θεὸς ὢν οὐ πεπαύσεται, βασιλεύσει δὲ μᾶλλον ἡμῶν διηνεκῶς.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΗ΄.

Εἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορέ. (A f. 269.) Διὰ τοῦ παρόντος ἠθικοῦ ψαλμοῦ τὰ περὶ τοῦ θείου δικαστηρίου τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις κηρύττεται, καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη καθ' ἣν ἄξει ὁ Θεὸς τὸ ποίημα εἰς κρίσιν. Ἔχοιεν δ' ἂν οἱ υἱοὶ Κορὲ τῶν ἀποστόλων τὸ πρόσωπον τῶν μυσταγωγησάντων τὴν ὑπ' οὐρανόν· ὅθεν δι' ἀκολούθου ἐνταῦθα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν διαφοιτᾶ τοῦ λόγου τὸ κήρυγμα· καὶ ὡσπερ ἦν πρὸ τῆς συγχύσεως τῶν γλωσσῶν χεῖλος ἐν πᾶσι καὶ μία φωνή, οὕτω καὶ νῦν πάντα ἔθνη καὶ ἡ οἰκουμένη πᾶσα καὶ πάντες ἄνθρωποι μία γίνονται ἀκοή καὶ καρδία μία, ἐνὸς τοῖς πᾶσιν ἐνηχοῦντος τοῦ λόγου. Βραδύγλωσσος μὲν γὰρ ὁμολογουμένως καὶ εὐστομεῖν οὐκ εἰδὼς ὁ πάλαι νόμος, διὰ κύκλου μόλις μακροῦ τοῦ κατὰ τὸ γράμμα μονονουχί καὶ ὑποψελί ζων ἡμῖν τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν. Στόμα δὲ Μωσέως τὸ εὐφωνότατον ὁ Χριστὸς, μεθιστὰς τοὺς τύπους εἰς ἀλήθειαν, καὶ προτιθεὶς ἐτοίμην ἀπανταχοῦ τῶν ἂν ἀγκαίων τὴν εἴδησιν. Καὶ ὁ μὲν νόμος πεπαιδαγώγηκε μόνον τὸν κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ, ὁ δὲ Χριστὸς τὸ τῆς ἡμερότητος ἀπλώσας λῖνον ὅλην σεσαγήνευκε τὴν οἰκουμένην. Εἰκότως οὖν ἄρα καὶ τοῖς ἀνά πᾶσαν τὴν γῆν συμβουλευεῖ· "Ἀκούσατε ταῦτα, πάντα τὰ ἔθνη," κ.τ.λ. Κλινῶ εἰς παραβολὴν τὸ οὖς μου, ἀνοίξω ἐν ψαλ τηρίῳ τὸ πρόβλημά μου. (I f. 267 b.) Ὅμοιον ὡσεὶ λέγοι· Κατείθισμαι μὲν φιλοζητητῆς τις εἶναι, καὶ ἥδιστα μανθάνω τὰ σκοτεινὰ καὶ ἀσυμφανέστατα τῶν θεωρημάτων. Εἰ δὲ δὴ τις γένοιτο χρεῖα καὶ ἀνοῖξαι ταῦτα, τουτέστιν ἐμφανῆ καταστήσαι τοῖς πολλοῖς, μεθ' ἡδονῆς τοῦτο δρῶ. Οὐ γὰρ ἄχαρις ὁ παρ' ἐμοῦ γενήσεται λόγος, ἀλλ' οἷόν τις ὦδὴ ψαλτηρίου. Τὸ δὲ πρόβλημα, φησὶν, ἄπερ ἂν πρόθωμαι λαλεῖν. Ἄει δέ πως ἡδονῆ συγκέ κραται τῶν ἀγίων ὁ λόγος. Οὕτω γάρ που καὶ ὁ πᾶν σοφος γράφει Παῦλος, ὅτι "Ὁ λόγος ὑμῶν ἐν χάριτι 69.1069 ἄλατι ἡρτυμένος," ἵνα δῶ χάριν τοῖς ἀκούουσιν. Ἐνδοιάσειε δ' ἂν οὐδεὶς ὡς ἔσται που πάντως ἡδὺς καὶ φίλος ταῖς τῶν φιλαρέτων ψυχαῖς. Ἴνα τί φοβοῦμαι ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾶ; κ.τ.λ. Οἱ πε ποιθότες ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτῶν, κ.τ.λ. ἌδεL f ὅς οὐ λυτροῦται, κ.τ.λ. (I f. 270. Κυρίλλου, Εὐσεβίου, Θεοδωρήτου.) Νοήσεις δὲ καὶ οὕτως. Ἐγὼ μὲν ὁ θεσπίζειν ἀγίῳ Πνεύματι τὰ θεῖα λόγια κατηξιωμένος, περίφοβός εἰμι, τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ πεφρικῶς· ὑμεῖς δὲ ἀκούσατε, οἱ ἄφοβοι, οἱ διὰ τὴν παροῦσαν τρυφὴν καθηδύπαθοῦντες τοῦ βίου, οἱ μὴ ἐπὶ Θεῷ, ἀλλ' ἐπὶ τῇ δυνάμει ἑαυτῶν πεποιθότες, καὶ ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλοῦ του ὑμῶν καυχώμενοι. Γινώσκετε ὅτι ταῦτα ὑμῖν οὐ παραστήσεται ἐν τῇ προλεχθείσῃ ἡμέρᾳ. Οὔτε δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν λυτρώσεται, οὔτε φίλος φίλον· Ἐκαστος γὰρ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται· καὶ, "Ἐκάστου τὸ ἔργον ποιῶν ἐστίν, τὸ πῦρ δοκιμάσει." Τίς οὖν ἄλλος ἀνθρώπων λυτρώσεται τὸν τοιοῦτον; Διὸ λέλεκται· "Ἀδελφὸς οὐ λυτροῦται, λυτρώσεται ἂν θρωπος; Ἄλλ' οὐδὲ δώσει τις τῷ Θεῷ ἐξίλασμα ὑπὲρ ἑαυτοῦ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, οὐδ' ὡσπερ ἐξωνοῦ μενος ἑαυτὸν, τιμὴν ἀντὶ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς καταθήσεται· ὥστε μάταιος ὁ πλοῦτος τῷ κεκτημένῳ, καὶ ματαία ἡ θνητὴ δύναμις τῶν ἐπ' αὐτῇ πεποιθῶτων. Εἰ μὲν γὰρ κατὰ τὸν παρόντα βίον καὶ τὴν ἐνεστῶσαν ζωὴν χρήσαιο τις πλούτῳ καλῶς, ἐπιστημόνως χρώμενος αὐτοῦ τῇ κτήσει κατὰ τὴν σωτήριον παραγγελίαν, ἢ φησι· "Τίς ἄρα ὁ πιστὸς καὶ φρόνιμος οἰκο νόμος, ὃς ἐν καιρῷ δώσει τὸ σιτομέτριον τοῖς συν δούλοις;" ἐλπίδας ἔξει ἀγαθὰς. Ἐντεῦθεν ἦδη σπεῖρας ἑαυτῷ εἰς δικαιοσύνην, τρύγησον δὲ τότε καρποὺς ζωῆς. Λύτρον γὰρ ἀνδρὸς, ἢ φησὶν ὁ σοφὸς, ἴδιος πλοῦτος. Εἰ δὲ μηδὲν τούτων πράξειε, ναυάγιον πεπονθὼς, σὺν αὐτῷ τῷ φόρτῳ τοῦ πλοῦτος, τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ζημιωθήσεται, οὐκέτι χρῆσθαι δυνάμενος τῷ πλούτῳ μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν. Διὸ ἐν τῇ προλεχθείσῃ ἡμέρᾳ, οὔτε αὐτὸς ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἐξίλασμα δώσει, οὐδὲ τιμὴν λυτρώσεως καὶ ἐλευθερίας τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, οὔτε ὑπὸ ἀδελφοῦ καὶ συγγενέως ὠφεληθήσεται. Οἱ δὲ μήτ' ἐπὶ πλούτῳ πεποιθότες, μήτ' ἐπὶ δυνάμει ἀλαζονεύομενοι, ἔγκοπον δὲ καὶ ἐπίπονον τὸν παρόντα κτησάμενοι βίον, τῆς ὑπὸ τοῦ λόγου ἐπηγγελμένης ζωῆς καταξιωθήσονται. Καὶ ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα. –Οὐκ ὄψεται κα ταφθοράν, ὅταν ἴδη

σοφούς ἀποθνήσκοντας. (I f. 270. b.) Ἄντι τοῦ, "Καὶ ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα," ὁ Σύμμαχος, Ἄλλα παυσάμενος, φησὶ, τῷ αἰῶνι τούτῳ, ζῶν εἰς αἰῶνα διατελέσει· κατὰ δὲ τὸν Ἀκύλαν, Καὶ ἐπαύσατο εἰς αἰῶνα, καὶ ζήσεται εἰς νίκος· ἢ δὲ πέμπτη ἔκδοσις, Καὶ ἐκοπίασεν, φησὶν, εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ζήσεται εἰς νίκος. Ὁ γὰρ ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι κοπιάσας ὑπὲρ εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης, τῆς πολλῆς τύρβης καὶ ταραχῆς παυσάμενος, ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάξει, τευξόμενος ἐπὶ τέλει τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ὁ τοιοῦτος οὐκ ὄψεται καταφθορὰν, ὅταν ἴδῃ σοφούς ἀποθνήσκοντας. Ἡ κατὰ τὸν Σύμ μαχον, Οὐκ ὄψεται τὴν διαφθορὰν ὅταν βλέπῃ σοφούς 69.1072 ἀποθνήσκοντας. Εἰς τοσοῦτον γὰρ μακρὰν τῶν ἀσεβῶν, ὡς μηδὲ πλησιάζειν αὐτῶν τῇ ἀπωλείᾳ, πόρρωθεν δὲ καὶ ἄνωθεν ποθεν ὡς ἀφ' ὑψηλοῦ σκοποῦ τὴν διαφθορὰν τῶν σοφῶν πεύσεται. Ποίων δὲ σοφῶν, ἢ ὧν ὁ Θεὸς ἐμώρανεν τὴν σοφίαν, Ἐν τῷ στόματι αὐτῶν εὐδοκήσουσιν. (A f. 277.) Ὅταν τοίνυν, φησὶν, ἡμεῖς οἱ τὴν σεπτὴν καὶ ἀβέβηλον ἀγαπῶντες ζωὴν, τοῖς οὐχ οὕτω ζῆν εἰωθόσιν ἐπιστυγνάζωμεν λέγοντες, ὅτι "Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκε," καὶ τὰ ἐξῆς, τότε καὶ αὐτοὶ, εἰ καὶ μὴ νῦν ὁμολογεῖν ἀνέχονται ἕως εἰσὶν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, ἀλλ' οὖν μετὰ ταῦτα τοῖς παρ' ἡμῶν εὐδοκήσουσι λόγοις· ὅτι γὰρ εἰσὶν ἀληθεῖς, ἐξ αὐτῶν ἤδη τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς ἀναπεπεισμένοι συννεύσουσι. (B f. 189. E f. 87 b. I f. 273 b. L f. 129. b.) Ἐτέρα δὲ φέρεται γραφή· Μετὰ ταῦτα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν εὐλογήσουσιν, ἀντὶ τοῦ Καταράσσονται ἑαυτοῖς, μετανοοῦντες ἐφ' οἷς τοιαῦτα διεπράξαντο. Ἐν ἐκείνῃ γὰρ, φησὶ, τῇ ἡμέρᾳ ἀπολοῦνται πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτῶν. Θάνατος ποιμανεῖ αὐτοὺς, καὶ κατακυριεύσουσιν αὐτῶν οἱ εὐθεῖς τοπρωῖ. (A f. 278, B f. 189 b, E f. 87 b, I f. 274, L f. 129 b.) Θάνατον τοίνυν ποιμαίνοντα αὐτοὺς, τὴν ἐν θανάτῳ συνήσεις κόλασιν. Πᾶσαν γὰρ ἀποβαλόντες τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς ἰσχύν τε καὶ δόξαν, κατακυριευθήσονται τρόπον τινὰ παρὰ τῶν ἀγίων ὅταν γένηται πρῶτῃ, τουτέστιν ὅταν αὐτοῖς ὁ τῆς Χριστοῦ δόξης ἐπιλάμψη καιρὸς. Καταβήσεται γὰρ ἐξ οὐρανοῦ μετὰ τῶν ἀγίων ἀγγέλων, μετὰ τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, τοῖς μὲν ἀγίοις ἀποκαταστήσων τὰ ἠὑτρεπισμένα τῶν γερῶν, τοὺς δὲ ἁμαρτωλοὺς κολάσει καὶ δίκαις ὑποτιθεῖς. Τότε καὶ ἡ τούτων βοήθεια παλαιωθήσεται, τουτέστιν ἀφανισθήσεται· τὸ γὰρ παλαιούμενον, φησὶ, καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ. Ἀπὸ δὲ γε τῆς ἑαυτῶν δόξης ἧς εἶχον ἐν τῷ κόσμῳ μετοιχήσονται πρὸς ἀτιμίαν. Πλὴν ὁ Θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχὴν μου ἐκ χειρὸς ἄδου, ὅταν λαμβάνῃ με. (B f. 190, E f. 87 b, I f. 274 b.) Αἰ γὰρ τῶν ἀγίων ψυχαὶ εἰς χεῖρας δραμοῦνται Θεοῦ· προὔξενησεν δὲ καὶ τοῦτο ἡμῖν ὁ τῶν ὄλων Σωτὴρ καὶ Κύριος ἐν καιρῷ τοῦ τιμίου σταυροῦ, πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεὸν εἰπών· "Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου." Καὶ βᾶσιμον ταῖς ἀνθρώπων ψυχαῖς ἀπένειμεν τὸν παράδεισον, πρῶτος εἰσελάσας, καὶ πρὸς τὸν συγκρεμάμενον αὐτῷ ληστήν εἰπών· "Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ." Ταύτητοι καὶ ὁ μακάριος Στέφανος λιθαζόμενος ἔλεγε· "Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου." Οὐκέτι γὰρ εἰς τὸν ἄδην χωροῦσιν αἱ τῶν ἀγίων ψυχαὶ, ὡσπερ αἱ τῶν ἁμαρτωλῶν. Καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶν ὃ φησὶ· "Πλὴν ὁ Θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχὴν μου ἐκ χειρὸς ἄδου, ὅταν λαμβάνῃ με." Εἰσελεύσεται ἕως γενεᾶς πατέρων αὐτοῦ, ἕως αἰῶνος οὐκ ὄψεται φῶς. (E f. 88.) Ὁ τοιοῦτος ἐστέρηται φωτὸς, μετὰ τῶν καθ' ὁμοιοτροπίαν πατέρων αὐτοῦ. Οἱ γὰρ τὰ τοῦ σκότους πράξαντες ἔργα, εἰς σκότος χωροῦσι τὸ ἐξώτερον, οἵτινες ἔσχον τὴν κτηνώδη ζωὴν.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΘ΄.

Ἐκάλεσε τὴν γῆν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν. (A f. 280 b, B f. 191 b.) Καλοῦνται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ οἱ ἅγιοι, ὅτε ἐνανθρωπήσας ἐλάλησε καὶ πᾶσαν συν ἐκάλεσε τὴν γῆν. Τί δὲ ἐλάλησε; "Μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη." Καὶ τὸ, Δεῖ κηρυχθῆναι τὸ Εὐαγ γέλιον τοῦτο ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ. Χριστὸς γὰρ ἡ μεγάλη τε καὶ διαπρύσιόν τι βοῶσα σάλπιγξ. Οὕτω γὰρ τῶν δι' αὐτοῦ κηρυγμάτων διαμνημονεῖει λέγων ὁ προφήτης Ἡσαΐας: "Καὶ ἔσται, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ σαλπιοῦσιν τῇ σάλπιγγι τῇ μεγάλῃ." Κέκληκε τοίνυν οὐ κατὰ γε τὸν ἱεροφάντην μόνον Μωσέα τὸν Ἰσραήλ, ἅπαντας δὲ μᾶλλον τοὺς ἐξ ἀνατολῆς ἡλίου μέχρι δυσμῶν.-(I f. 275.) Νοήσεις καὶ οὕτως· Μωσῆς ὁ θεσπέσιος μόνον ἐκάλεσε τὸν Ἰσραήλ, ἅτε δὴ καὶ μέτρον ἔχων οἰκετικὸν, ἰσχνόφωνός τε καὶ βρα δύγλωστος ὢν. Ταύτητοι κατὰ τὴν Ψάλλοντος φωνήν, "Γνωστὸς ἦν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεὸς, καὶ ἐν τῷ Ἰσραήλ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ." Ὁ δὲ γε τῶν ὄλων Σωτὴρ καὶ Κύριος, ἅτε δὴ καὶ ὑπάρχων ἐκ Θεοῦ Θεός, ἐπέφανεν ἡμῖν, ἵνα πᾶσαν καλέσῃ τὴν οἰκουμένην, τοὺς ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου καὶ μέχρι δυσμῶν. "Ἐφη γὰρ· "Δεῦτε, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς." Ἐνετέλλετο δὲ καὶ πᾶσι τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις λέγων· "Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη." Ἐκ Σιῶν ἡ εὐπρέπεια τῆς ὠραιότητος αὐτοῦ. (A f. 280 b, B f. 192, I f. 275.) Ἦν μὲν γὰρ καὶ ἔστι Θεὸς ὁ Λόγος ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ, καὶ τῇ κατὰ πᾶν ὁτιοῦν ἐμφορεῖα διαπρεπῆς. Ἄλλ' ὥδε φύσεως ἔχων, καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, ἔλαβεν τε δούλου μορφὴν. Ἐδόκει δὴ οὖν οὐκ ἐν τῷ τῆς ὠραιότητος ὁραῖσθαι κάλλει, διὰ τοι τὸ ἐν ὁμοίῳ γενέσθαι τῇ πρὸς ἡμᾶς. "Ὅτι τοίνυν κατίδοι τις ἂν οὐκ ἀπὸ γε τῶν τῆς ἀνθρωπότητος μέτρων τὸ θεῖον αὐτοῦ καὶ ἐξαίρετον κάλλος, ἀλλ' ἐξ ὧν ἔστι Θεὸς καὶ ἰσοσθενὴς τῷ Πατρὶ, διαδείκνυσι λέγων· "Ἐκ Σιῶν ἡ εὐπρέπεια τῆς ὠραιότητος αὐτοῦ." Τὸ δὲ, ἐκ Σιῶν, νοήσεις ἀντὶ τοῦ, ἐκ τῆς ἄνω Σιῶν· ἡγουν διὰ τῆς Σιῶν τὸ ἐξ οὐρανῶν καὶ ἄνωθεν. Οὐ γὰρ ἦν ἀπλῶς ἄνθρωπος ὁ 69.1076 Χριστὸς, ἐπουράνιος γε μᾶλλον· οὐχ ὡς ἐξ οὐρανοῦ τὴν σάρκα καταγαγὼν (γεγέννηται γὰρ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου)· ἐπειδὴ δὲ ἦν ἐξ οὐρανῶν ὁ ἐνωθεὶς τῇ σαρκὶ Λόγος, οὐράνιος ἄνθρωπος ὠνομάσθη Χριστός· διὰ τοῦτο ἐκ Σιῶν ἡ εὐπρέπεια τῆς ὠραιότητος αὐτοῦ. Συνέντας αὐτοῦ τὸ κάλλος τοὺς ἁγίους ἀποστόλους εὐρήσομεν. "Ἐφη γὰρ ὁ πάνσοφος Παῦλος· "Εἰ γὰρ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν." Μετὰ γὰρ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν καὶ τὴν ἀναφοίτησιν τὴν εἰς οὐρανούς, οὐκ ἐκ τῶν τῆς κενώσεως μέτρων, ἀλλ' ἐκ λαμπρότητος τῆς θεοπρεποῦς ἐπιγινώσκομεν αὐτόν. Ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐμφανῶς ἤξει, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐ παρασιωπήσεται. (A f. 280 b, B f. 192, I f. 275 b.) Πότε ἦλθεν ἐμφανῶς, εἰ μὴ ὅτε γέγονε σὰρξ, κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνήν; ὅτε τὴν καθ' ἡμᾶς ὁμοίωσιν ἀναλαβὼν, διὰ τῆς ἁγίας ἐγεννήθη Παρθένου καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη. Τότε γὰρ ὁρατὸς γέγονεν ὁ κατὰ φύσιν ἰδίαν οὐχ ὁρατὸς, ἀπτὸς ὁ ἀναφῆς, καθ' ἡμᾶς ὁ ὑπὲρ πᾶσαν τὴν κτίσιν. Ἀφίκετο τοίνυν ἐμφανῶς. Ἐλθὼν δὲ, φησὶν, οὐ παρασιωπήσεται, τουτέστιν ἐλέγξει τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν, ἡγουν ὅτι τὴν τοῦ Πατρὸς βούλησιν ἀπαγγελεῖ· καλεῖται γὰρ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς Ἄγγελος. Πῦρ ἐναντίον αὐτοῦ καυθήσεται, καὶ κύκλω αὐτοῦ καταιγὶς σφόδρα. (A f. 281, B f. 192, I f. 275 b.) Ἐπὶ δὲ τῆς προτέρας παρουσίας νοούμενον τὸ πῦρ, ἢ ἀντὶ τοῦ φωτὸς, ὡς φωτὸς γένεσιν ὀνομάζει τὸ πῦρ· ἴν' ἐννοῶμεν ὅτι φῶς προσελάσει τὸ νοητὸν τῆς ἐπὶ Χριστῷ γνώσεως, δι' ἧς ἡ εἰς αὐτὸν πράττεται πίστις. Οὐ καὶ τύπος ὁ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς ἐν νυκτὶ προβιβάζων στύλος τοῦ πυρὸς, καὶ καταδεικνύων αὐτὸς τὴν ὁδόν. "Ἡ τάχα που τοῦτο περινοεῖν ἀκόλουθον· ἀπεψυγμένους γὰρ ὡσπερ εἰς πολῦτροπον ἁμαρτίαν τοὺς ἀνά πᾶσαν τὴν γῆν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος εὐρῶν ἀνεζωπύρη σεν εἰς ἔφεσιν τε καὶ προθυμίαν παντὸς ἀγαθοῦ πράγματος, πῦρ ὡσπερ τι νοητὸν ἐμβαλὼν αὐτῇ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος μέθεξιν. "Ἐφη γοῦν, ὅτι "Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἂν ἴδῃ;" Γεγόναμεν γὰρ τῷ πνεύματι

ζέοντες ὅσοι τῆς τοιαύτης ἠξιώμεθα χάριτος· καὶ τῆς θείας φύσεως γεγόναμεν κοινωνοὶ διὰ τοῦ μεταλαχεῖν ἀγίου Πνεύματος. Ταύτητοι καὶ ἐν τῇ τοῦ ἀγίου Πνεύματος χάριτι πυρὸς δήλωσις συνεισφέρεται. Βαπτίζομεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, κατὰ γε τὴν Ἰωάννου φωνὴν, ἐν Πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρί. Ἔφη δὲ πού τις περὶ αὐτοῦ τῶν ἀγίων προφητῶν, ὅτι "Ἐξαίφνης ἦξει εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ Κύριος ὃν ὑμεῖς ζητεῖτε, καὶ ἄγγελος 69.1077 τῆς διαθήκης ὃν ὑμεῖς θέλετε. Ἴδου ἔρχεται Κύριος, καὶ τίς ὑπομενεῖ ἡμέραν εἰσόδου αὐτοῦ; Ἡ τίς ὑπο στήσεται ἐν τῇ ὄπτασίᾳ αὐτοῦ; Ὅτι αὐτὸς εἰσπο ρεύεται ὡς πῦρ χωνευτηρίου, καὶ ὡς πόα πλυνόντων. Καὶ καθιεῖται χωνεῦων καὶ καθαρίζων ὡς τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον." Ἐκτῆκει γὰρ πάντα ρύπον τὸν ἐν ἡμῖν ἢ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐνέργειά τε καὶ δύναμις, πυρὸς δίκην τὸν τῆς ἀμαρτίας δαπανῶσα συρφετόν. Ὦνησέ γε μὴν τὴν τῶν Ἰουδαίων σκληροκαρδίαν οὐδὲν, ὅτι μὴ προσήκαντο τὴν χάριν. Ταύτητοι καὶ διὰ τῆς Ἱερεμίου φωνῆς ἔφη περὶ αὐτῶν ὁ τῶν ὄλων Θεός· "Ἐξέλιπεν φυσητὴρ ἀπὸ πυρὸς, ἐξέλιπεν μόλιβδος· εἰς κενὸν ἀργυροκόπος ἀργυρο κοπεῖ. Πονηρίαὶ αὐτῶν οὐκ ἐτάκησαν. Κύκλω δὲ αὐτοῦ καταγιγίς." Ὅσοι γὰρ θέλουσιν εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ, διωχθήσονται. (A f. 281, B f. 12, I f. 276.) Νοήσεις δὲ καὶ οὕτως. Ἐωρᾶτο μὲν γὰρ, ὡς φησιν, Χριστὸς ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς, τουτέστιν ἄνθρωπος, ἀλλ' ἦν καὶ οὕτως ἐν ἐξουσίᾳ τε καὶ δυνάμει θεότητος· καθάπερ τι πῦρ καὶ καταγιγίδα σφοδρὰν ἐπαφίεις τοῖς ἀντικειμένοις τοῖς παρ' αὐτοῦ θεσπίσμασιν, καὶ καταφλέγων μὲν πᾶσαν ἰσχὺν διαβολικὴν, δαπανῶν δὲ τὰς πονηρὰς καὶ ἀντικειμένας δυνάμεις. Οὕτω γὰρ που καὶ ἐτέρωθί φησιν ὁ Ψάλλων πρὸς αὐτὸν περὶ τῶν ἀνθεστηκότων αὐτοῦ τῇ δόξῃ· "Ὁ Θεός μου, θεοῦ αὐτοῦς τροχόν, ὡς καλάμην κατὰ πρόσωπον ἀνέμου, ὡσεὶ πῦρ ὃ καταφλέξει δρυμοὺς, ὡσεὶ φλόξ κατακαύσαι ὄρη· οὕτως καταδιώξεις αὐτοῦς ἐν τῇ καταγιγίδι σου, καὶ ἐν τῇ ὀργῇ σου συνταράξεις αὐτούς." Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω, καὶ τὴν γῆν τοῦ διακρίναι τὸν λαὸν αὐτοῦ. (Ibidem) Ἐνταῦθα δὲ πάλιν τῆς τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίας τῆς ἐφ' ἡμῖν γενομένης εὐρήσεις τὸ εὐτε χνές. Πάλαι μὲν γὰρ οἱ ἐπὶ τῆς γῆς κτηνοπρεπῆ δια ζῶντες βίον διετέλουν, καὶ "μερίδες ἀλωπέκων" κατὰ τὴν τοῦ Ψάλλοντος φωνήν. Λελατρεύκασιν γὰρ τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν, κατὰ χώρας τε καὶ πόλεις σέβας ἔχοντες, καὶ θεὸν εἶναι νομίζοντες τὸ ἐκάστω δοκοῦν. Ἐπειδὴ δὲ Θεὸς ὢν Κύριος ἐπέφανεν ἡμῖν, ἐνέστραψεν ταῖς ἀπάντων καρδίαις τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας τὸ φῶς, ἐπέστρεψε τὸ πεπλανημένον, κατ' ἔδησε τὸ ἠρῶσθηκός· ἄτε δὴ ποιμὴν ὑπάρχων ἀγαθός, ἀπεσόβησε τοὺς θῆρας τῆς τῶν προβάτων αὐλῆς, ἠγίασε Πνεύματι, ἠσφαλίσατο δυνάμεσιν ἀγγελικαῖς, ἐπέστησε τοῖς ἀνά πᾶσαν τὴν γῆν ἀγίους μυσταγωγούς. (I f. 276 b.) Προσκαλέσεται τοίνυν, φησὶν, τὸν οὐρανὸν ἄνω, τουτέστιν τοὺς ὄντας ἄνω καὶ ἐν οὐρανοῖς ἀγίους ἀγγέλους, καὶ τὴν γῆν, ἦτοι τοὺς ἐξελεγεμένους ἐν αὐτῇ καὶ προχειρισθέντας εἰς ἀποστολήν, πρὸς τὸ διακρίναι τὸν λαὸν αὐτοῦ. Οἱ γὰρ τὸ θεῖον ἱερουργοῦντες κήρυγμα, τοὺς μὲν πειθηνίους προσ 69.1080 ἐκόμιζον τῷ Θεῷ, τοὺς δὲ μὴ τοιούτους ἠφίεσαν τῷ Σατανᾷ, μονονουχὶ λέγοντες· Πορεύεσθε τῷ φωτὶ τοῦ πυρὸς ὑμῶν, καὶ τῇ φλογὶ ἐξεκαύσατε. Καὶ γοῦν Ἰουδαίοις προσελάλουν· ἐπειδὴ δὲ τεθέανται σκληροὺς ὄντας, καὶ πολὺ βλέποντας εἰς τὸ ἐξήνιον, διαρρήδην ἔφασκον· "Υμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαλῆσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ ἀναξίους ἑαυτοῦς κρίνετε τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη." Ἄθρει δὴ οὖν ὅπως διακρίνουσιν τὸν τοῦ Κυρίου λαόν. Ὅτι δὲ καὶ τοῖς ἀγίοις μυσταγωγοῖς ἐπικουροῦσιν ἄγγελοι, καὶ αὐτοῖς μυσταγωγούμενοις, σαφηνιεῖ Παῦλος λέγων περὶ αὐτῶν· "Οὐχὶ πάντες εἰσὶν λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;" Οὕτω καὶ ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ τὴν κλίμακα τεθεᾶσθαι φησὶ τὴν ἐκ γῆς ἄνω διήκουσαν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐπεστηρίχθαι μὲν ἐπ' αὐτῇ τὸν Κύριον, ἄνω δὲ καὶ κάτω διαθεῖν τοὺς ἀγγέλους. Ἐν Κυρίῳ γὰρ τοῖς ἄνω συνήφθη τὰ κάτω, καὶ

κοινωνία γέγονεν ἀνθρώποις καὶ ἀγάπης δεσμὸς πρὸς τοὺς ἀγίους ἀγγέλους. Ψάλλει δέ που καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· "Παρεμβαλεῖ ἄγγελος κύκλω τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς." Συμπράττοντες τοίνυν τοῖς ἀγίοις μυσταγωγοῖς διακρίνουσι καὶ αὐτοὶ τὸν λαὸν Κυρίου. Συναγάγετε αὐτῷ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ. (B f. 193, I f. 278.) Νοήσεις καὶ οὕτως, ἅπερ μοι δοκεῖ ἄμεινον εἰρηῆσθαι. Τοῦτό ἐστιν ἐναργῶς τὸ διακρίνεσθαι τὸν λαὸν Κυρίου παρὰ τε δυνάμεων λογικῶν, καὶ παρὰ τῶν τεταγμένων ἱερουργεῖν τὸ εὐαγ γελικὸν καὶ σωτήριο κήρυγμα. Αὐτοῖς γὰρ δὴ τὸ Πνεῦμα διακελεύεται συναγεῖρειν Χριστῷ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ. "Οὓς προέγνω, φησὶ, καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, τούτους καὶ ἐκάλεσεν· οὓς δὲ ἐκάλεσεν, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν· οὓς δὲ ἐδικαίωσεν, τούτους καὶ ἐδόξασεν." Οὐκοῦν ἐξ ἀπάσης τῆς γῆς τοὺς ἤδη προεγνωσμένους ὡς ἔσονται πιστοὶ καὶ γνήσιοι, συγκομίσατε, φησὶν· οἱ δὲ καὶ διατίθενται, τουτέστι πληροῦν ἐπείγονται τὴν διαθήκην Χριστοῦ ἐπὶ θυσίαις οὐχὶ ταῖς δι' αἱμάτων καὶ καπνῶν, ἐπὶ πνευματικαῖς δὲ μαῶλλον. Γέγραπται γάρ· "Θύσατε θυσίαν δικαιοσύνης, καὶ ἐλπύσατε ἐπὶ Κύριον." Ταῖς τοιαύταις θυσίαις ἐπιγάννυται Θεός· προσδέξεται δὲ πάλιν ἐν εὐωδίας τάξει τῆς νοητῆς τὴν δοξολογίαν. Ἐφη γοῦν ὁ θεσπέσιος Μελωδός· "Ἐκύκλωσα καὶ ἔθυσσα ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ θυσίαν ἀλαλαγμοῦ." Πλεῖστα δ' ἂν τις καὶ ἕτερα τούτοις ἐπισωρεύσειεν εὐκόλως, δι' ὧν ἔνεστιν ἰδεῖν ὅτι τῆς δοξολογίας τὸ χρῆμα γένοιτ' ἂν εἰς θυσίαν εὐπαρὰ δεκτον τῷ Θεῷ. Εἴτ' ἐφεξῆς φησὶ· Καὶ ἀναγγελοῦσιν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην σου, Κύριε. (A f. 282 b, B f. 193 b, I f. 278.) Ὅτι πρό γε τῶν 69.1081 ἄλλων προὔθηκε τὸ σωτήριο κήρυγμα τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ· ἦσαν γὰρ αὐτῶν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ διαθήκη, καὶ οἱ πατέρες. Ἐπειδὴ δὲ γεγόνασι πονηροὶ καὶ ἀμείλικτοι, καὶ τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων ὀλίγα πεφροντικότες, τὴν τοῦ καλοῦντος εἰς σωτηρίαν ἀπεώσαντο χάριν, μεταπεφοίτη κεν δὲ ἀναγκαίως ἐπὶ τὰς ἐθνῶν ἀγέλας, καὶ πᾶσαν ἐκτίησατο τὴν ὑπ' οὐρανόν. Καὶ ταύτης ἔνεκα τῆς ὁσίας ψήφου ἀναγγελοῦσιν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ· κριτῆς γάρ ἐστι δίκαιος, ὁσὶός τε καὶ ἀγαθός. Ἐδίκασε δὲ καὶ ἐτέρως τοῖς τε ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ τῷ πονηρῷ καὶ ἀποστάτῃ δράκοντι. Καὶ γοῦν ἔφασκεν ἐναργῶς· "Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου, νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκ βληθήσεται ἔξω· καὶ ἐγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν." Καίτοι φησὶν αὐτός· "Οὐκ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον ἵνα κρίνη τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ." Πῶς οὖν γέγονε κρίσις τοῦ κόσμου τούτου; Κατεψηφίσατο ὡς πλεονεκτοῦντος τοῦ Σατανᾶ καὶ σὺν αὐτῷ τῶν ἀλιτηρίων δαιμόνων· δεδικαίωκε δὲ τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ἡδικημένους. Ἐνταῦθα κριτὴν σαφῶς οἶδεν ὁ Δαβὶδ τὸν Χριστόν· καὶ ὅτι τὴν κρίσιν πᾶσαν παρὰ τοῦ Πατρὸς ἔλαβεν, οὐκ ἔκρυψεν εἰπὼν, ὅτι Ὁ Θεὸς κριτῆς ἐστὶ. Οὕτω δικάσας ἐδοξολογήθη παρὰ τῶν ἄνω καὶ ἐν οὐρανοῖς ἀγίων πνευμάτων, ὡς Θεὸς κριτῆς ὁσὶος, καὶ ὀρθότητι τῇ κατὰ πᾶν ὀτιοῦν ἀδεκάστῳ χρώμενος. Διάψαλμα. Ἄκουσον, λαός μου, καὶ λαλήσω σοι· Ἰσραὴλ, καὶ διαμαρτύρομαί σοι· ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς σου εἰμι ἐγώ. (I f. 278 b.) Ἀναφανδὸν ἐν τούτοις τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπον εἰσκεκόμισται, τοὺς ἐν νόμῳ τύπους μεθ' ἑστέοντος εἰς ἀλήθειαν. Μέχρι γὰρ καιροῦ διορθῶσεως τεθεῖσθαι φησὶν ὁ πάνσοφος Παῦλος τὴν διὰ Μωσέως ἐντολήν. Ὁ δὲ γε τῆς διορθώσεως καιρὸς οὐχ ἕτερος ἦν παρ' ἐκεῖνον καθ' ὃν ἔλαμψεν τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Χριστὸς ἐναργέστατα λέγων· "Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια." Ἀνόνητα δὲ οὖν τὰ ἐν τύποις, τῆς ἀληθείας παρουσίας· αὐτὴν γὰρ ὠδίνουσιν αἱ σκιαὶ, καὶ τοῦ κατὰ Χριστόν μυστηρίου τὴν μόρφωσιν ἐν τοῖς τοῦ νόμου γράμμασιν καταθρήσαι τις ἂν, εἴπερ εἴη πνευματικός. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ ἔμελλεν ὁ Σωτὴρ τῆς ὑπὲρ νόμον μυσταγωγίας εἰσηγητῆς ἀναφαίνεσθαι τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, ἀναγκαίως διὰ τῆς τοῦ Ψάλλοντος λύρας προσεγγυᾶ καὶ διαμαρτύρεται τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ λέγων· "Ἄκουσον, λαός μου, καὶ λαλήσω σοι· Ἰσραὴλ, καὶ διαμαρτύρομαί σοι." Ἴνα δὲ μή τις

ὕπο λάβοι, μὴ τὰ ἀπὸ στόματος Κυρίου μάλλον, ἀλλ' ἐκ καρδίας τῆς ἑαυτοῦ τὸν Ψάλλοντα ποιεῖσθαι τοὺς λόγους, προσεπήνεγκεν· "Ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς σοῦ εἰμι ἐγώ." Ποῖος οὖν; Ἀγαθὸς, ὁ ἐκ καμίνου σιδηρᾶς ἀπαλλάξας τὸν Ἰσραὴλ τῆς Αἰγυπτίων πλεονεξίας, ὁ τὴν διὰ θαλάττης ὁδὸν δωρησάμενος, ὁ ἐν ἐρήμῳ διαθρέψας, ὁ τὸν νόμον ἐκεῖνόν σοι δεδωκώς. Μὴ γὰρ δὴ ἄλλον με νομοθέτην νομίσης, τῶν νόμων ὄρων τὸ διάφορον. Ἐὰν πεινάσω, οὐ μὴ σοι εἶπω. (B f. 194 b, I f. 281 b, L f. 132.) Ὡς ἐν ἔθει δὲ 69.1084 ληπτέον τὸ, "Ἐὰν πεινάσω, οὐ μὴ σοι εἶπω." Τὸ γὰρ ἀνέφικτον ὡς ἐφικτὸν ὑποτίθεται, διελέγχων τοὺς ἀνοήτους. Ὡς γὰρ ὁ προφήτης φησὶν Ἡσαΐας, "Θεὸς αἰώνιος, Θεὸς ὁ κατασκευάσας τὰ ἄκρα τῆς γῆς, οὐ πεινάσει, οὐδὲ κοπιάσει, οὐδ' ἔστιν ἐξεύρεσις τῆς φρονήσεως αὐτοῦ." Τῷ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεὸς, κ.τ.λ. (B f. 195.) Ὅτι μὴ τοῖς τῶν εἰδώλων θεραπευταῖς, καὶ τοῖς οὕτω τὸ θεῖον πλουτήσασιν φῶς τὰ τοιάδε προσδιαλέγεται Θεὸς, ἀλλὰ τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, δηλον ἂν εἴη δήπουθεν. Ποία γὰρ ἦν ὅλως παρ' ἐκείνοις τοῦ θεοῦ νόμου μελέτη, οἱ μὴδὲ ὅτι τέθειται διεγνώκασιν; Τίς δὲ παρ' ἐκείνοις ἦν ὁ τὴν θεῖαν διαθήκην ἀναλαβὼν ἐπὶ στόματος; Ἄμαρτω λὸν οὖν ἄρα φησὶν ἐν τούτοις τὸν ἀπειθῆ καὶ ἀλύτρωτον Ἰουδαῖον τὸν ἔτι δοῦλον τῆς ἁμαρτίας. "Πᾶς γὰρ, φησὶν, ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστιν τῆς ἁμαρτίας." Οὐ γὰρ ἠλευθέρωσεν αὐτοὺς ὁ Υἱός. [Εἶτα ἐγὼ μὲν ἀνεξικακῶν σεσίγηκα, καὶ οὐχ ὑπέρτησά σοι παραχρῆμα πλημμελοῦντι τὰς δίκας, περιμένων τὴν μετάγνωσιν· ὑπέλαβες δὲ σὺ ὅτι ἔσομαί σοι ὅμοιος, τουτέστιν, ὡήθης ὅτι οὐκ ἀνεξὶ κακῶν σεσίγηκα μάλλον, ἀλλ' ἐπαίνων τὸν σὸν ἀξιῶσας βίον, ἢ τάχα που καὶ ἡσθεὶς ἐφ' οἷς ἔδρασας παρὰ νόμον. Ἐλέγξω δὴ οὖν σε, τὴν δίκην ἐπιθεῖς, καὶ τῶν ἐκτόπως βεβιωμένων πραττόμενος λόγους, καὶ οἷον κατὰ πρόσωπόν σου τὴν σὴν ἀνομίαν ἰστάς, ἵνα σε κολάσῃ τὸ συνειδός· καὶ αὐτὸ συμμαχεῖται τὸ πλημμέλημα τὸ σὸν κατηγοροῦν σου καὶ κατακρίνον· δεινὸν γὰρ εἰς ἐλέγχους τὸ συνειδός.] Καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις. (B f. 15 b.) Καθήμενοι δὲ καὶ ἐν συνεδρίοις κατ' ἐλάλουν Χριστοῦ λέγοντες· "Τί ποιούμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ ποιεῖ σημεῖα; Ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως, ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῖν καὶ τὸ ἔθνος καὶ τὴν χώραν." Τότε καὶ τὸ κατ' αὐτοῦ σκάνδαλον ἐτεκτῆναντο, καὶ τὴν τοῦ θανάτου πάγην ἐσκεύασαν· προσήγαγον γὰρ Πιλάτῳ καὶ σταυροῦσθαι παρεκάλουν. Εἰ δὲ ἀδελφὸν τῶν Ἰουδαίων καὶ υἱὸν τῆς μητρὸς αὐτῶν ὀνομάζει Χριστὸν, οὐκ ἔξω φέρεται τοῦ καθήκοντος τὸ χρῆμα λόγου. Γέγονεν γὰρ κατὰ σάρκα ἐξ Ἰουδαίων, καὶ υἱὸς ἂν λέγοιτο διὰ τοῦτο τῆς Συναγωγῆς. Καὶ ἐκεῖ ὁδὸς ἣ δειξῶ αὐτῷ τὸ σωτήριον Θεοῦ. (A f. 286 b, I f. 283 b.) Ἐπιτήρησον γὰρ ὅτι, καὶ τοι πάλαι δοθέντος τοῦ νόμου, ὡς οὕτω δειχθείσης τῆς ὁδοῦ δι' ἧς ἂν τις ἐλάσαι πρὸς σωτηρίαν, ἐπιδείξειν αὐτὴν ἐπαγγέλλεται. Ἀσυγκρίτως δὴ οὖν ἐν ἀμείνοσι τῶν διὰ Μωσέως τὰ διὰ Χριστοῦ, εἶπερ ἐν αὐτοῖς ἢ τῆς σωτηρίας ὁδὸς, αὐτὸς ἂν νοοῖτο ὁ Χριστός, καὶ τὰ δι' αὐτοῦ θεσπίσματα. Ἐφη γοῦν Ἡσαΐας μὲν ὁ θεσπέσιος· ["Ἔσται ἐκεῖ ὁδὸς καθαρὰ, καὶ ὁδὸς ἀγία κληθήσεται."] Καὶ πάλιν Ἰερεμίας· "Στήτε ἐν ταῖς 69.1085 ὁδοῖς, καὶ ἐρωτήσατε τρίβους Κυρίου αἰωνίους, καὶ ἴδετε ποία ἐστὶν ἡ ὁδὸς ἡ ἀγαθὴ, καὶ βαδίσετε ἐν αὐτῇ, καὶ εὐρήσετε ἀγνισμόν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν." Ἐὰν τὸν γε μὴν ὁ Σωτὴρ τὴν ὁδὸν ὄντα τὴν σωτήριον ἀπέφηνε, λέγων· "Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός." Ὡς γὰρ ὁ αὐτοῦ φησι μαθητῆς, "Οὐκ ἔστι ἕτερον ὄνομα ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς" οὕτω καὶ ὁ θεῖος Δαβὶδ αὐτὸν εἶναί φησι τὸ ἀληθὲς καὶ μέγα καθάρσιον.]

ΨΑΛΜΟΣ Ν΄.

[Ἐπακούσας ὁ Δαβὶδ προφητικοῦ Πνεύματος θεοσπίσαντος διὰ τοῦ προλεχθέντος ψαλμοῦ περὶ τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς ἔλεγε τῷ ἁμαρτωλῷ· "Εἰ ἐθεώρεις κλέπτην συνέτρεχες αὐτῷ, καὶ μετὰ μοιχῶν τὴν μερίδα σου ἐτίθεις;" πληγεὶς ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῆς κλεψιγάμου μοιχείας, φθάνει τοῦ Θεοῦ τὴν κρίσιν, ὡσπερ στήλην κατηγορίας καθ' ἑαυτοῦ τὸν προ κείμενον συνάψας ψαλμόν. Ἐφοβήθη γὰρ ἀκούσας· "Ὡς Θεὸς ἐμφανῶς ἦξει, καὶ τὸ πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται, καὶ κύκλω αὐτοῦ καταιγὶς σφόδρα." Διὸ πρὸς τὸν ἔλεον κατέφυγε τοῦ Θεοῦ. Καὶ πάλιν ἀκούσας· "Τὸ στόμα σου ἐπλεόνασε κακίαν, καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεκε δολιότητα· καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις, καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς μητρὸς σου ἐτίθεις σκάνδαλον;" εἰς ἔννοιαν ἦλθε τῆς κατ' Οὐρίου σκευωρίας, ἣν περὶ τοῦ δεῖν ἀναιρεθῆναι κατὰ πόλεμον ἔγραψε. Καὶ φησὶν· "Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω." Καὶ πάλιν· "Ῥῦσαί με ἐξ αἱμάτων, ὁ Θεός." Καὶ πάλιν ἀκούσας, "Ἐλέγξω σε καὶ παραστήσω κατὰ πρόσωπόν σου," φησὶν· "Ἀπό[σ]τρεψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου." Ἦν δὲ πάλιν πυθόμενος· "Οὐ προσδέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους, οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμάρους·" πρὸς ὃ ἐπήγαγεν· "Ὅτι εἰ ἐθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἄν." Τὰ δὲ κατὰ τὸν Οὐρίαν καὶ τὸν ἔλεγον τοῦ Νάθαν, ἐν τῇ δευτέρᾳ γέγραπται τῶν Βασιλειῶν. Πρὶν δὲ τὸν Νάθαν ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν οὐκ ἐξωμολογεῖτο, περὶ τῆς ἁμαρτίας, κεκρατημένος ὡσπερ ὑπὸ κάρου καὶ μέθης. Ἀλλὰ οὐδὲ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν εὐθύς ὁ προφήτης ἀφίκετο. Τὸ γὰρ, "Οὐπω ἀναπεπλήρωνται αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἀμορραίων," καὶ ἐπὶ τοῦ Δαβὶδ ἦν εἰπεῖν. Οὐ γὰρ ἐχρῆν αὐτοῦ περικοπῆναι τὸ αὐτεξούσιον, καὶ χείρονα γενέσθαι κρυπτομένης ἐν βάθει τῆς μοχθηρίας. Ὅτε δὲ πᾶσαν εἰς τὸ ἐμφανὲς ἤγαγε τὴν κακίαν, καὶ ἡ νόσος χρόνου μεταξὺ γεγονότος παρήκμασε, κατὰ στασίν τε ἀνελάμβανεν, ἐν εὐσταθείᾳ τότε κατὰ καιρὸν ὁ προφήτης ἰατρικῶς ἐπάγει τὸ διὰ τῶν ἐλέγχων βοήθημα, οὐκ ὡμοῦ τοῦ πάθους ὄντος, οὐδὲ μὴν ἔτι φλεγμαίνοντος. Εἰκότως οὖν ἡ Γραφή καὶ τὸν χρόνον ἐπισημαίνεται λέγουσα· "Καὶ συνήγαγε αὐτὴν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτῆς ἀνδρὸς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ὁ Δαβὶδ, καὶ ἐγενήθη αὐτῷ εἰς γυναῖκα, καὶ ἔτεκεν αὐτῷ υἱόν, καὶ ἐφάνη πονηρὸν τὸ ῥῆμα ὃ ἐποίησε 69.1088 Δαβὶδ ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου. Καὶ ἀπέστειλε Κύριος τὸν Νάθαν πρὸς Δαβὶδ." Ὡς εἶναι μεθ' ὅλον ἐνιαύσιον χρόνον. Πρὸ δὲ τούτου τῆς ψυχῆς ἔτι τεθολωμένης, ἢ καὶ οὐκ ἂν ἐνέσχετο τῶν ἐλέγχων, ἢ τι καὶ δεδράκει κατὰ τοῦ προφήτου δεινόν, κατὰ τοὺς ἐν νόσῳ παρακόπτοντας, οἳ καὶ γονεῦσι καὶ φιλάτοις καὶ αὐτοῖς ἰατροῖς ἐπανίστανται. Τί οὖν ἄρα τῆς τοσούτης ἁμαρτίας ἀνδρὶ τοσοῦτω τὸ αἴτιον; αὐτὸς ἐδίδαξεν ὁ Νάθαν διὰ τοῦ παραδείγματος· Δύο φησὶν ἄνδρας γεγονέναι, τὸν μὲν πλούσιον, δηλαδὴ τὸν Δαβὶδ, τὸν δὲ πένητα, τὸν Οὐρίαν· εἶτα παροδίτην εἰσάγει ξένον ἐπιδημήσαντα τῷ πλουσίῳ, αἰνιττόμενος ξένον ἐπιδημῆσαι πνεῦμα τῇ ψυχῇ τοῦ Δαβὶδ· χωρὶς γὰρ δυνάμει διαβολικῆς οὐκ ἂν εἰς τοσαύτην ἀφροσύνην ἤλασεν τοσοῦτος ἀνὴρ, ὁ καὶ ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας γεγονὼς ἐγκρατής. Τοιγαροῦν ἐν τῷ τὸν Σαοὺλ ὑποφεύγειν εἶχε μὲν ἐπὶ τῆς ἐρήμου τὴν Ἀχινάαν· εἶχε δὲ τὴν Ἀβιγαίαν τελευτήσαντος τοῦ αὐτῆς ἀνδρός· ἀλλ' οὐδαμοῦ φαίνεται παρὰ τὴν φυγὴν πλησιάσας αὐταῖς· οὐδὲ γὰρ παῖδας ἔσχεν, εἰ μὴ μετὰ τελευτὴν τοῦ Σαοὺλ. Ἰκετηρίας γὰρ καὶ προσευχῶν ὁ τῆς φυγῆς ὑπῆρχε καιρὸς. Μετὰ δὲ τὴν βασιλείαν, φησὶν ἡ Γραφή, παῖδες αὐτῷ γεγονάσιν ἐν Χεβρών. Τὸ δὲ πνεῦμα τὸ καταστρέφον μεγάλας ψυχὰς εἰδὼς ὁ Σολομὼν ἔλεγεν· "Ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος ἀναβῆ ἐπὶ σέ, τόπον σου μὴ ἀφήσῃ." Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου. (A f. 287 b, B f. 197 b, L f. 134.) Οὐδὲν δὲ οὕτως εἰς ἔλεον ἐπισπᾶται Δεσπότην, ὡς ὁμολογία πλημμελήματος· διὸ καὶ ὁ Δαβὶδ ὅλον εἰς ἑαυτὸν ἰκετεύει χεθῆναι τὸν ἔλεον, πᾶσαν τῶν οἰκτιρμῶν τὴν πηγὴν. Ὡς γὰρ ἐπὶ τοῦ ἐλέου τὸ μέγα ἦτησεν, οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν οἰκτιρμῶν τὸ πλήθος ἐξήτησεν, ὡς μεγάλου ὄντος τοῦ πλημμελήματος, καὶ μὴ δυναμένου ἄλλως ἐξαλειφθῆναι, εἰ μὴ ἀναλόγου τύχη

φιλανθρωπίας. Μόνων γάρ ἐστὶν τῶν τοῦ Θεοῦ οἰκτιρμῶν τῆς μαι φονίας ἀπολοῦσαι τὰς χεῖρας. Ἐλεεῖ δὲ τὴν φύσιν ὁ πλάσας αὐτήν· οἶδε γὰρ ὅτι πολὺ νοσοῦσα τὸ ἄδρα νῆς, κατασειέται προχείρως εἰς τὰ βέβηλα τῆς σαρκὸς πάθη. Καταληΐζεται γὰρ εὐκόλως τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ὁ τῆς ἀμαρτίας εὐρετής, συνεργὸν ἔχων τὸν ἐν τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς ἀγριαίνοντα νόμον. Προσιτέον οὖν τῷ ἰατρῷ τῶν πνευμάτων, ἵνα τὸ εὐσθενὲς ἐργάσῃται τῷ νῷ· πᾶσα γὰρ, ἰσχύς παρ' αὐτοῦ. Τάχα δὲ προγνοῦς ὁ Δαβὶδ, ὅτι κατὰ καιροὺς ἐπιλάμψει τοῖς ἐπὶ γῆς ὁ Χριστὸς ἐξαλείφων πᾶσαν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἔλεος μέγα τὴν οὕτων λαμπρὰν εἰκότως χάριν καλεῖ. Γέγραπται γὰρ ὅτι "Πᾶσα ἀμαρτία ἐμφράξει τὸ στόμα αὐτῆς." Κατὰ γὰρ τὸν Ἀπόστολον· "Θεὸς ὁ δικαίων, τίς ὁ κατακρίνων;" Ἀνόμημα δὲ τὸ πλημμέλημα, ὅτι διπλῆν ἔχει τοῦ νόμου παράβασιν. 69.1098 Ἐπιπλεῖον πλῦνόν με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου, κ.τ.λ. (A f. 287 b, B f. 197 b, I f. 288, K f. 98 b.) Λέγων δὲ τὸ, "Ἐπιπλεῖον πλῦνόν με," πάλιν ὄρα, κατὰ τὸ εἶκος, εἰς τοῦ Χριστοῦ μυστήριον. Εἶχεν μὲν γὰρ καὶ ὁ νόμος τὴν δι' ὕδατος κάθαρσιν, ἧς καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος διαμνημονεύει λέγων· "Εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντί ζουσα τοὺς κεκοινωμένους ἀγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα." Πλὴν ὁ τύπος ἦν ἀδρανῆς εἰς ἀπόνιψιν ἀμαρτίας, ἐπράττετο δὲ μόνον πρὸς τὴν καθαρότητα τῆς σαρκὸς· ἡ δὲ γε διὰ Χριστοῦ καὶ ἡ διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος χάρις καὶ δύναμις, ὑπερβαίνουσα τὴν ἐν νόμῳ κάθαρσιν, ἐπιπλεῖον ἐκπλύνει· μᾶλλον δὲ καὶ τὸν εἰς ἅπαν ἐργάζεται καθαρισμὸν καὶ αὐτῆς τῆς ψυχῆς. Σοὶ μόνῳ ἤμαρτον, κ.τ.λ. (A f. 288, B f. 198, I f. 288 b, K f. 99.) Ἀσεβῆς ὁ λέγων βασιλεῖ· Παρανομεῖς, ἔφη που ἡ θεία Γραφή. Ἐπειδὴ τοίνυν οὐδεὶς ἦν ὁ ἐλέγχειν με δυνάμενος ἡμαρτηκότα, ἐπηνώρθωσας δὲ σὺ μόνος, "Σοὶ καὶ μόνῳ ἤμαρτον." Καλῶς δὲ προστέθεικε· "Καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα" τοῦτο γὰρ καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τέθειται· ὦφθη γὰρ, φησὶ, τὸ γεγονὸς πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου. Ὅπως ἂν δικαιωθῆς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσης ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. (I f. 288 b.) [Ἐγὼ] μὲν, φησὶ, πρόξενος ἐγενόμην κακῶν, τὸ δὲ σὸν δίκαιον ἀναλάμπει καὶ οὕτως. Κρίσεως γὰρ γενομένης, καὶ τῶν παρὰ σοῦ εἰς ἐμὲ γενομένων φερομένων εἰς μέσον, καὶ τῶν παρ' ἐμοῦ τε τολμημένων παρεξεταζομένων ἐκείνοις, σὺ μὲν ἀποφανθήσῃ δίκαιος καὶ φιλόανθρωπος, ἐγὼ δὲ παράνομος ὀφθήσομαι καὶ ἀχάριστος. Τὸ τοίνυν ὅπως οὐκ ἔστιν αἰτίας ἐνταῦθα δηλωτικόν· οὐ γὰρ διὰ τοῦτο ἤμαρτεν ὁ Δαβὶδ ἵνα ὁ Θεὸς δικαιωθῆ, ἀλλὰ τούναντίον καὶ ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας τούτου, τοῦ Θεοῦ τὸ δίκαιον ἀναδείκνυται. Πάντων γὰρ ἀνθρώπων πεποίηται πρόνοια. Ἴδου γὰρ ἐν ἀνομίαις συνεληφθῆν. (A f. 288 b.) Τοῦτο δὲ λέγει οὐχ ὅτι φυσικὴ ἡ τῆς ἀμαρτίας ἐνέργεια (ἀτιμώρητος γὰρ ἂν ἦν), ἀλλ' ὅτι τὸ εὐόλισθον τῇ φύσει συγκεκλήρωται· νικᾷ δὲ ὅμως γνώμη καὶ πόνοις, ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη κρατεῖται διὰ τὸ αὐτεξούσιον. (A f. 298.) Λέγοιεν δ' ἂν καὶ οἱ ἐν Βαβυλῶνι κατὰ τινὰς πρὸς Θεόν· Εἰ δίκας με ἀπαιτῆσαι βούλει ὧν ἐπλημμέλησα εἰς σέ, ὦρα σοὶ καὶ τοὺς προγόνους εἰσπράττεσθαι· οὐδὲ γὰρ ἐκείνοι εὐγνώμονες ὦφθησαν. Τρόπον οὖν τινὰ, τὴν τῶν πατέρων ἀγνωμοσύνην ἐκκληρονόμησα, καὶ ἐξ ἐκείνων τὸ ἀμαρτάνειν ἐπισύρομαι. 69.1092 (B f. 18 b, I f. 298.) Ἔθος τοῖς ἀγίοις ἐκμειλίσσεσθαι Θεὸν καὶ καλεῖν εἰς ἔλεον διὰ πλείστων μὲν ὄσων ἔσθ' ὅτε φωνῶν, πλὴν καὶ διὰ γε τοῦ κατηγορεῖν ἐπείγεσθαι τῆς ἐνούσης ἀσθενείας τῇ ἀνθρώπου φύσει. Ἔστι γοῦν ἀκοῦσαι βοώντων· "Μνήσθητι ὅτι χοῦς ἐσμεν· ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἰ ἡμέραι αὐτοῦ." Καὶ πάλιν· "Μνήσθητι τίς μου ἡ ὑπόστασις." Ἐναργέστερον δὲ τοῦτο τιθεὶς ὁ τληπαθέστατος Ἰωβ, ἀνεφώνει πρὸς Θεόν· "Ἡ οὐχ ὡσπερ γάλα με ἤμελξας, ἐτὺ ρασας δέ με ἴσα τυρῶ; Δέρμα καὶ κρέα με ἐνέδυσας, ὀστέοις δὲ καὶ νεύροις με ἐνείρας; Ζωὴν δὲ καὶ ἔλεος ἔθου παρ' ἐμοί." Τοσοῦτον δὲ τοὶ καὶ νῦν διὰ τῶν προκειμένων στίχων ὑποδηλοῦσθαί φαμεν. Αὐτὴν γὰρ ἡμῶν τῆς γενέσεως τὴν ἀρχὴν οὐ δίχα ῥύπου φιλοσαρκίας γενέσθαι φησὶ. Τίμιος μὲν γὰρ ὁμολογοῦ μένως ὁ γάμος καὶ πέρα διαβολῆς τὸ χρῆμα παρὰ Θεῷ. Πλὴν εἴ τις

περιεργάσαιτο τῆς συνόδου τὴν πρόφασιν, ὄρεξιν εὐρήσει σαρκὸς ... αὐτὴν, κὰν μὴ ἐπαμύνηται ὡς ἀμαρτία τὸ δρώμενον. Κολάζεται γοῦν ἡ σύνοδος, ἔαν μὴ νόμον ἔχη τὸν βραβευτὴν, καὶ παιδοποιίας ἔφεισιν τὴν ἀληθὴ τοῦ πράγματος ἀφορμὴν. Οὐκοῦν, τό γε ἦκον εἰς ὄρεξεις μόνας καὶ κίνημα σαρκικόν, ἐν ἀνομίαις ἡμῶν ἢ σύλληψις, καὶ ἐν ἀμαρτίαις κισσῶσιν αἱ μητέρες. Εἰ δὲ ρίζαν ἔχει τὴν φιλοσαρκίαν τῶν σωμάτων ἢ γένεσις, νοσεῖ που πάντως αὐτὴ, καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς γεννώμενα. Καὶ γοῦν ὁ ἱερώτατος Παῦλος πλείστην ὄσσην τὴν καταβολὴν τῶν σαρκικῶν ἐποίησατο κινήματων οὕτω λέγων· "Συν ἡδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον· βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἀμαρτίας, τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσίν μου. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος· τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;" Χάρις δὲ τῷ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, δι' οὗ καὶ τῆς ἀμαρτίας ἐπιθασσεύθη νόμος, καὶ τῶν σαρκικῶν κινήματων ἢ προσβολῆ τοῖς ..αν νεύμασι, καὶ οὐχ ἔκου... χωρεῖ. Κατώρθωκε ... καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος γενόμενος ἄνθρωπος. Καὶ πιστώσεται [πάλιν ὁ] θεσπέσιος Παῦλος· "Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκὸς, ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιότητι σαρκὸς ἀμαρτίας, καὶ περὶ ἀμαρτίας, κατέκρινε τὴν ἀμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν, τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα" Ἴδου γὰρ ἀλήθειαν ἠγάπησας, τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας σου ἐδήλωσάς μοι. (A f. 289, B f. 199 b.) Ἐδειξεν ὡς ἐξ ἀρχῆς ἢ ἀνθρώπων φύσις ὑπὸ τὴν ἀμαρτίαν πέπτωκεν ἀπὸ τῆς ἐν Εὐᾶ παραβάσεως, καὶ ὑπὸ κατάρα ἢ γένεσις γέγονεν. Ἄνωθεν δὲ ὑφαίνει τὸν λόγον ἵνα δείξη τὸ μέγεθος 69.1093 τῆς τοῦ Θεοῦ δωρεᾶς, ὡς τῆς οὕτω μακρᾶς κατὰ τὰς διὰ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας ῥυσαμένου. 69.1096 Ἔοικε μέντοι ἐνταῦθα ἀλήθειαν ὀνομάζειν τὸν ἐν ἀληθείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ ἀνυπόκριτον βίον· ὁ γὰρ μὴ οὕτω ζῆν ἡρημένος, ψεύδεται τῷ Θεῷ. Ὁ γὰρ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς παρενεχθεὶς εἰς γένεσιν, καθ' ἃ φησιν ὁ σοφώτατος Παῦλος, εἰ πονηρὸς γένοιτο, ψεύδεται τῷ Δημιουργῷ, τοὺς τῆς δικαιοσύνης οὐκ ἔχων καρπούς. Οὕτω φησὶ καὶ ἐτέρωθι ὁ θεῖος Δαβὶδ ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ περὶ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ· "Υἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι." Τοιοῦτον καὶ τὸ, "Ψεύσεται ἔργον ἐλαίας." Καὶ ἐτέρως δὲ προσβαλεῖς· ὅτι ἀδρανὴς ὁ νόμος πρὸς ἀποκάθαρσιν ἀμαρτίας, ὕδατι περιρραίνων εἰς ἔκπλυσιν τῆς σαρκός. Ἐνεστι δὲ τὸ ἄμεινον ἀσυγκρίτως τῇ διὰ Χριστοῦ χάριτι πάντα ῥύπον ἀφανίσαι δυναμένη. Μαρτυρεῖ τοίνυν ὅτι τὴν ἀλήθειαν ἀγαπᾷ ὁ Θεός. Ἀλήθεια δὲ ὁ Χριστὸς καὶ τὰ δι' αὐτοῦ, ὡσπερ οὖν ὁ νόμος, τύποι καὶ σκιαί. Σὺ οὖν, φησὶ, Κύριε, ἢ ἀλήθεια ὢν καὶ ἀλήθειαν ἀγαπῶν, βουλόμενος ἡμᾶς ἐν ἀληθείᾳ διάγειν, ἀποκαθαρεῖς ἡμᾶς τῆς ἀρχαίας ἀμαρτίας καὶ ὡσπερ χιόνα λευκανθῆναι. Τὸ δὲ, "Τὰ κρύφια ἐδήλωσάς μοι," ὡς πάντα αὐτῷ τὰ ἐσόμενα, ἃ ἐν τῇ ἰδίᾳ σοφίᾳ ἔθετο ὁ Θεός, διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀπεκάλυψεν. Ἴσως δὲ καὶ ὄγκοι τὴν ἑαυτοῦ ἀμαρτίαν πρὸς ἐντροπὴν, δεκνὺς ὅτι οὐ κατὰ ἄγνοιαν ἤμαρτεν, ἀλλ' ἔχων τὴν γνῶσιν ἀπὸ τοῦ νόμου, καὶ μετὰ τῆς βασιλείας καὶ προφητείας τετιμημένος. Δείξας οὖν ἐντεῦθεν τὸ κραταῖον τῆς ἀμαρτίας, τὴν λύσιν ἐν τοῖς ἐξῆς αἰτεῖ, λέγων· Ῥαντιεῖς με ὑσώπω, καὶ καθαρισθήσομαι. (A f. 298 b, F f. 77 b, K f.99 b.) Ὑσώπω τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνέργειαν ἀφομοιοῖ, ἅτε θερμαίνουσαν, καὶ πάντα τὸν ἐν ἡμῖν ῥύπον ἀποσμήχουσαν. Ἡ ἀποκάθαρσις οὖν δι' ὑσώπου γενήσεται, ἥτοι διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τὴν γὰρ ὑσώπων πᾶσαν εἶναι φασὶ θερμοτάτην καὶ συνεκτικὴν ἔχουσαν τὴν ἐνέργειαν· καὶ δὴ καὶ ἰατρῶν παῖδες ταύτην θαυμάζουσιν, ὡς δυναμένην τὴν ἐν σπλάγχθοις ἐκτὴ κειν ἀκαθαροσίαν καὶ καταλεπτύνειν εὐ μάλα τὰ τῶν φλεγμάτων συμπεπηγότα, καὶ τὴν ἐξ ἐτέρων χυμῶν σύστασιν καὶ παχύτητα, διὰ τὸ τῆς ἐνούσης αὐτῆ φυσικῆς θερμασίας εὐσθενές. Πλαγίως οὖν ὑπεμ φαίνει τὴν ἐν ἡμῖν γινομένην τοῦ ἁγίου

Πνεύματος ἐνέργειαν, οὗ ἡ χάρις ζέοντας ἡμᾶς ἀποτελεῖ τῷ πνεύματι, καὶ πάντα ῥύπον ἐκτίκει τὸν ἐν ἡμῖν, πυρὸς δίκην ἀοράτως εἰσχεομένη. Διὰ γὰρ τοι τοῦτο βαπτίζεσθαί φασιν ἡμᾶς οἱ πνευματοφόροι παρὰ Χριστοῦ Πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρί. Καὶ τὸ τίμιον δὲ αἷμα Χριστοῦ οὐ μόνον ἡμᾶς ἀπαλλάττει φθορᾶς, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀπάσης ἀκαθαρσίας τῆς εἰς τὸ ἔσω κεκρυμμένης, καὶ ἀποψύχεσθαι οὐκ ἔῃ πρὸς ῥάθθυμον. Ἀκουτιεῖς μοι ἀγαλλίασιν καὶ εὐφροσύνην, κ.τ.λ. (A f. 290) Ἀκουστήν, φησὶ, γενέσθαι μοι παρα 69.1097 σκευάσεις διὰ τοῦ Πνεύματος τὴν ἐν ἐσχάτοις καὶ ροῖς ἐσομένην ἀγαλλίασιν. Τίς δὲ ἂν εἴη αὕτη, ἢ ἐκείνη ἢ γνῶσις ἢ περὶ τῆς ἀναστάσεως; "Ἦν καὶ ἔδειξεν εἰπὼν· "Ἀγαλλιάσονται ὅστέα τεταπεινωμένα." Πότε δὲ ἄλλοτε ἀγαλλιάσονται τὰ σεσημμένα ἡμῶν ὅσα, ἢ κατὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν, καθ' ὄν, ὡσεὶ προφητεία, "Τὰ ὅσα ἡμῶν ὡς βοτάνη ἀνατελεῖ;" Εἰκότως δὲ μετὰ τὸ, "Ῥαντιεῖς με," ταῦτα ἐπήγαγεν· ἔπεται γὰρ τῇ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος χάριτι ἢ τῆς ἀναστάσεως ἐλπίς, εἰς ἀρχὰς ἀνα φέρουσα τοὺς πιστεύοντας εἰς Χριστὸν ἀτελευτήτου καὶ τρισμακαρίας ζωῆς. Τότε γὰρ οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος, καὶ τοῖς ὑπὲρ νοῦν ἐντροφῶντες ἀγαθοῖς ἀκατάληκτον ἔξουσι τὴν εὐφροσύνην. Οὐκοῦν ἢ μὲν διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος κάθαρσις πράττεται παραχρῆμα· δίδεται γὰρ ἡ χάρις ἐν Χριστῷ, τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἀγιάζοντος καὶ διασμήχοντος τὰς τῶν πιστευόντων καρδίας. Ἀκούεται δὲ, καὶ τέως ἐστὶν ἐλπίς οὐκ ἐψευσμένη, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐσομένοις ἀγαθοῖς ἀγαλλιάσις τε καὶ εὐφροσύνη. Δοκεῖ δὲ τισὶ τῶν ἐξηγητῶν ἀγαλλιάσις καὶ εὐφροσύνη, ἀκοαῖς θείαις ἐνηχουμένη, οὐχ ἕτερα τίς εἶναι παρὰ τὸν ταύτης πάροχον, φημὶ δὴ Χριστὸν, ὃς ἀνανεώσει καὶ ἀναστήσει τῆς ἐκάστου ψυχῆς τὰς δυνάμεις παθοῦσας τὴν συντριβὴν. Ὅσα γὰρ νοητέον ἐνταῦθα τὰς εὐτονίας τοῦ νοῦ. Ἀπλούστερον δὲ φημὶ· Ἀκούσαιμι, φησὶ, τὴν φωνὴν τῆς ἀγαλλιάσεως, ὅτι ἀφεῖται μοι καὶ συγκεχώρηται ἡ διπλῆ ἁμαρτία. Ἀπόστρεψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου, κ.τ.λ. (A f. 290, L f. 135.) Μὴ εἶδης, φησὶ, τὰς ὑπ' ἐμοῦ τετολημμένας ἀνομίας, ἀλλ' ἐμὲ τὸν ταύτας ὀλοφυρόμενον. -Τὸ δὲ ταῦτα αἰτεῖν, οὐδὲν ἦν ἕτερον, πλὴν ὅτι τὴν ἐν Χριστῷ βούλεσθαι δοθῆναι χάριν τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς. Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός. (A f. 290.) Κτίσις ἐν τῇ Γραφῇ λέγεται οὐ μόνον ἢ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγὴ, ἀλλὰ καὶ ἢ ἐκ τοῦ ὄντος ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολή. Ἔκτισεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν, τοῦτό ἐστιν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἐργάσασθαι. Κτίζει δὲ καὶ ὅταν τὸν πονηρὸν ἄνθρωπον καλὸν ἀπεργάσῃται· ἐνταῦθα τὸ κτίζειν πραγμάτων ἐστὶ μεταβολὴ πρὸς τὸ βέλτιον. Καὶ ἄκουσον τοῦ Δαβίδ· ἐπειδὴ γὰρ ἦν αὐτὸς καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ ἐκτισμένη, συνεπεώθη δὲ τῇ μοιχείᾳ καὶ τῷ φόνῳ, 69.1100 καὶ πρὸς φθορὰν κατεφέρετο, "Κτίσον, φησὶν, ἐν ἐμοί καρδίαν καθαρὰν·" οὐχ ὅτι πρότερον οὐκ εἶχε καρδίαν, οὐδὲ περὶ τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς λέγων, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας.-(A f. 290 b, I. f. 135.) Τάχα δὲ καὶ ὡς ῥυπώσεως τῆς ἀπάντων καρδίας, διὰ τῆς ἐν Ἀδὰμ παραβάσεως καὶ τῆς εἰς τὸ φαῦλον παρατροπῆς, ἀναστοιχείωσιν τινὰ τῶν καθ' ἡμᾶς γενέσθαι πραγμάτων οἱ ἅγιοι παρακαλοῦσι παρὰ τοῦ πάντων δημιουργοῦ τοῦ καὶ εἰδότος τὸ πλάσμα ἡμῶν καὶ πάντα ποιεῖν ἰσχύοντος, ὃ δὴ καὶ πεποίηκεν. Ἀνεκτίσθημεν γὰρ ἐν Χριστῷ τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοῦς ἡμῶν, καὶ καρδίαν ἐσχήκαμεν καθαρὰν, μεθορμισθέντες εἰς ἔφεσιν ἀρετῆς. Μὴ ἀπορρίψης με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιόν σου μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ. (A f. 291, B f. 201.) Ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὸν κινηθεῖς ὁ Δαβὶδ, τὸ κοινὸν τῆς ἀνθρωπότητος πρόσωπον ἀναλαβὼν, τὰς ὑπὲρ τῆς ὑπ' οὐρανὸν ποιεῖται λιτάς. Ἀπὸ γὰρ τῆς ἐν Ἀδὰμ παραβάσεως, ὡσπερ ἐν ἀπαρχῇ τοῦ γένους, ἐν ἀποστροφῇ τοῦ Θεοῦ γέγονεν ἡ ἀνθρώπου φύσις· καὶ γοῦν ἔξω τέθειται τοῦ παραδείσου, καὶ ἐπάρατος ἦν ἢ πάλαι ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ εὐλογηθεῖσα. Ἐκτεινομένου δὲ τοῦ γένους εἰς πλῆθος, καὶ τυραννύσεως κατὰ πάντων τῆς ἁμαρτίας. ἀπέπτῃ καὶ τὸ ἐν ἀρχαῖς ἐμφυσηθὲν ἡμῖν ἅγιον Πνεῦμα Θεοῦ, καὶ τὸ τῆς εἰκότος παρεχαράττετο κάλλος. Ἐφη γὰρ ὁ τῶν

ὄλων Θεός, ὅτι "Οὐ μὴ καταμείνη τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις. διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας." Λέγων τοίνυν· "Μὴ ἀπορρίψης με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλης ἀπ' ἐμοῦ," δύο κατὰ ταυτὸν αἰτεῖ, ἀπόλυσιν μὲν τῆς συμβάσεως ἀποστροφῆς, τοῦ γε μὴν ἁγίου Πνεύματος ὑποστροφῆν εἰς ἡμᾶς. Ὅτι γὰρ ἀπεφοίτησεν εἰκότως, ἅτε δὴ τῆς ἀπάντων καρδίας ἐγκειμένης ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεό τητος, διαδεικνυσιν εὖ μάλα τὸ, "Μὴ ἀντανέλης," εἰπών. Πλὴν ἐξ ἡμερότητος Θεοῦ, τῶν ἀδοκῆτως συμβεβηκότων τὴν λύσιν γενέσθαι παρακαλεῖ· αὕτη δ' ἦν ἡ ἀπόδοσις τοῦ ἀποπτάντος ἡμῶν ἁγίου Πνεύματος, ὃ δὴ καὶ γέγονεν ἐν Χριστῷ· τὴν γὰρ πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν λαβὼν, ἔλυσε τὴν ἀποστροφῆν, κα θαρὰν καὶ ἄμωμον ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀνθρώπου φύσιν παραστήσας τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Ἔλαβε δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα· καίτοι καθ' ὃ νοεῖται, αὐτός ἐστιν ὁ τοῦ Πνεύματος χορηγός, καὶ δι' αὐτοῦ τοῖς ἁγίοις ἐνίησιν αὐτὸ ὁ Πατήρ. Ἐνεφύσησε γοῦν τοῖς ἀποστόλοις εἰ πῶν· "Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον." Οὕτω γὰρ ἐδόθη καὶ ἐν ἀρχαῖς τῆ ἀνθρώπου φύσει. Ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου. (A f. 291.) Ὑπάρξαι δὲ καὶ τῆ τοῦ ἀνθρώπου φύσει παρακαλεῖ τῶν ἐν ἀρχαῖς ἀγαθῶν τὴν μέθεξιν, ὃ καὶ γέγονεν αὐτῇ μεσιτεύοντος τοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐστιν ἀγαλλίαμα καὶ σωτήριον. Ἠλευθερώθημεν γὰρ τῆς ἐπὶ τῷ φθείρεσθαι κατηφείας, καθηρημένου θα νάτου· σεσώσμεθα δὲ, τὸ τῆς ἀμαρτίας φορτίον ἀπο πεμψάμενοι διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ ἔστη 69.1101 ρίχθημεν τῷ ἡγεμονικῷ Πνεύματι, ὅπερ ἐστὶν ἡ διὰ 69.1101 τοῦ ἁγίου Πνεύματος εὐανδρία· ἦν εἴπερ τις ἔλοιτο καὶ ἐνοικίσαιτο κατὰ νοῦν, ἄρξει πάντως τῶν ἑαυτοῦ θελημάτων, καὶ πλεονεξίας ἀμείνων ἔσται διαβολικῆς, ἡγεμονοῦν ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸ Πνεῦμα. "Ὅσοι γὰρ, φησὶ, Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Θεοῦ." Καὶ πάλιν· "Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε." Ἀγαλλιάσεται ἡ γλῶσσά μου τὴν δικαιοσύνην σου. (B f. 202.) Ἡ καὶ οὕτως· Πρόφασιν πνευματικῆς ἑορτῆς τὴν σὴν ποιήσεται δικαιοσύνην, διὰ πίστεως χάριν δικαιοῦσαν τὸν ἀσεβῆ· ἡγουν αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὅς γέγονεν ἡμῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ τε καὶ Πατρὸς δικαιοσύνη καὶ ἁγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις. Κύριε, τὰ χεῖλη μου ἀνοίξεις. (A f. 291 b.) Ἡ ἀμαρτία πέφυκε τὴν γλῶσσαν δεσμεῖν καὶ ἐμφράττειν τὸ στόμα. Ἐπεὶ οὖν καὶ τοῦ Δαβὶδ κεκλεισμένα τὰ χεῖλη διὰ τὴν ἀμαρτίαν ἐτύγχανεν, εὐχεται ταῦτα ἀνοίγηται, καὶ τῆς προτέρας παρρησίας μεταλαχεῖν. "Τὰ χεῖλη μου ἀνοίξεις;" θεόδοτον γὰρ τὸ χρῆμά ἐστιν· "Οὐ γὰρ ὠραῖος αἴνος ἐν στόματι ἀμαρτωλοῦ." Ἀνοίγεται δὲ διὰ μετα νοίας, καὶ τοῦ Θεοῦ διηγείσθαι τὴν αἴνεσιν ἄρχεται. Καὶ οἱ δορυάλωτοι δὲ διὰ τὸ μὴ ἐξεῖναι αὐτοῖς ἄδειν τὴν ὥδην Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας, ἢ θυσίας ἐπιτε λεῖν, εὐχονται τὴν ἐπάνοδον. Θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον. (B f. 202.) Τῆς πνευματικῆς λατρείας ἡ δύναμις οὐ διὰ ψιλῆς καὶ μόνης διανοίας ἔρχεται, συνδρομῆν δὲ αἰεί πως δέχεσθαι φιλεῖ καὶ τὴν ἐξ ἔργων ἀγαθῶν εὐοσμίαν, ἦν δὴ κατορθοῦντες τὴν δι' ὑπακοῆς καὶ εὐπειθείας. Τὴν δὲ γε ὑπακοὴν καρπὸν εἶναι φαμεν τρυφερᾶς καὶ εὐαφοῦς καρδίας καὶ οὐδὲν ἐχούσης τὸ ἀπηνές· ὅποια τις ἦν ἡ τῶν ἀτέγκτων Ἰουδαίων σκληρὰ καὶ δυσάγωγος. Καὶ γοῦν τὸ αὐτῶν πρόσωπον ἀναλαβὼν ἔφη τις τῶν ἁγίων προφητῶν· "Τί ἐπλά νησας ἡμᾶς, Κύριε, τῆς ὁδοῦ σου; ἐσκληρυννας ἡμῶν τὰς καρδίας τοῦ μὴ φοβεῖσθαί σε;" Σκληραῖς δὲ καρδίαις ἀπαράδεκτος παντελῶς ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος. Οὐκοῦν εἴη ἂν καὶ μάλα εἰκότως εἰς θυσίαν τῷ Θεῷ καὶ εἰς ἀφιέρωσιν πνευματικῆς εὐοσμίας πνεῦμα συντετριμμένον, τουτέστι ψυχὴ τρυφερὰ καὶ τοῖς θείοις εἴκουσα λόγοις. Ἀγάθυνον, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών. (A f. 292 b. Κυρίλλου καὶ Εὐσεβίου.) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, ὅταν, φησὶν, ἀγαθύνῃς τὴν Σιών, εἴτουν τὴν Ἐκκλησίαν, εὐδοκήσας ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Υἱῷ, καὶ ὅταν οἰκοδομηθῇ τὰ τεῖχη τῆς Ἐκκλησίας, ἅπερ εἰσὶν οἱ ταύτην περιφράττοντες 69.1104 ἱερούργοι καὶ μυσταγωγοὶ, τότε καὶ ἀνενεχθήσονται θυσίαι οὐχὶ δι' αἱμάτων, ἀλλ' αἱ τῆς δικαιοσύνης, εἴτουν αἱ τῆς αἰνέσεως. Ὅμοίως

καὶ ἀναφορὰ καὶ ὀλοκαυτώματα, καὶ ταῦτα δικαιοσύνη. Τότε ἀνοίσουσι ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν σου μόσχους, (A f. 292 b, B f. 203, K f. 100 b.) Ἱερὸν μὲν ζῶον καὶ κατὰ νόμον ὁ μόσχος· προσκομίζεται γὰρ εἰς θυσίαν ὡς καθαρὸν, μεῖζόν γε μὲν καὶ αἰγὸς καὶ προβάτου· μεγέθει σώματος εἰς τύπον καὶ αὐτὸ τῆς τελεωτάτης θυσίας, καὶ τῆς εἰς λῆξιν ἰούσης εὐ οσμίας, δηλὸν δὲ ὅτι τῆς νοητῆς. Ὁ γὰρ τοῦ σώματος ὄγκος εἰκὼν ἂν εἴη τῆς πνευματικῆς ποσότητος τῆς ὡς ἔν γε ταῖς ἀρεταῖς νοουμένης. "Ἀνοίσουσι δὴ οὖν, φησὶ, μόσχους ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν σου," τουτέστι τε λεωτάτας θυσίας. "Ἡ τάχα που μόσχους, τοὺς τῶν λαῶν ἡγουμένους αἰνιγματωδῶς ἐνθάδε ὀνομάζει, διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ νοητὴν εὐανδρίαν, ὧν ἔστι καὶ ἱερὸς βίος. Ἐφίστησι δὲ ἡμᾶς τοιαύταις ἐννοίαις ὁ πάνσοφος Παῦλος εἰπὼν γεγράφθαι ἐν τῷ νόμῳ· "Ὁὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα." Εἶτα τούτοις ἐπενεγκῶν· "Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ; "Ἡ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει;" Κυρίλλου, ἐκ τῆς εἰς τὸν ν΄ ψαλμόν. Ἐνταῦθά μοι θαύμαζε τὸν μακάριον Δαβίδ. Οὐ νενίκηται παντελῶς ταῖς εἰς ἡδονὴν ἐπιθυμίαις, οὐδὲ φορτικὸν ἡγήσατο τὸν προφήτην, οὐ δεδυσφόρηκε περὶ τὸν ἔλεγχον· ἤρπασεν ὡς δῶρον τὸν ἐπανορθοῦντα λόγον· ὠμολόγηκεν εὐθὺς τὸ πλημμέλημα· τεθρήνηκεν ὑπὲρ τῆς ἀμαρτίας. Καὶ ὡσπερ τις ἠνίοχος εὐσθενῆς καὶ τεχνίτης, ταῖς τῶν ἵππων ἀκαθέκτοις ὀρμαῖς ἔξω τοῦ σταδίου παρενηνεγμένος, ἐρυθριᾷ καὶ αἰσχύνεται· οὕτω καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ παρηνέχθη μὲν ἡρέμα τοῦ πρέποντος, ἀλλ' ὡς ἔφην, ἤρπασε τὴν ὑπόθεσιν, τεθρήνηκεν ὑπὲρ τῆς ἀμαρτίας.

ΨΑΛΜΟΣ ΝΑ΄.

Τί ἐγκαυχᾷ ἐν κακίᾳ ὁ δυνατὸς ἀνομίαν; (A f. 293. Κυρίλλου καὶ Θεοδωρήτου.) Δυνατὸν καλεῖ τὸν Δωὴκ ὡς τῷ Σαοῦλ προσωκειωμένον, ἢ καὶ ὡς ἐν τῇ κακίᾳ πολύν· ἢ τὸν Ῥαψάκην ὡς στρατηγεῖν πεπιστευμένον κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀφ' ἧς ὠρμημένος ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων ἠχμαλωτίσθη. Θαυμάζοντος δὲ καὶ ἀποροῦντος, ὡς εἰκὸς, τὸ προοίμιον, ὅτι τοσοῦτόν τινες εἰς κακίαν προέκοψαν, ὡστε ἐφ' οἷς ἔδει πενθεῖν, ἐπὶ τούτοις καυχῶνται. Πλήν ὅτι τὸν μὲν Δωὴκ ἢ ἱστορία περιέχει, Ἰούδα δὲ τὸν προδότην αἰνίττεται, δυνατὸν λίαν ἐν κακίᾳ γενόμενον, ὡς τὸν εὐεργέτην προδοῦναι. Ὡσεὶ ξυρὸν ἠκονημένον ἐποίησας δόλον. (A f. 293 b.) Τοῦτο περὶ μὲν τοῦ Δωὴκ εἴρηται διὰ 69.1105 τὸ ξυρῆσαι καὶ ἐκκόψαι πᾶσαν τῶν ἱερέων τὴν πόλιν, οὕτως ὀξεῖα ἦν ἡ διαβολή· περὶ δὲ τοῦ Ῥαψάκου, ὡς ἀπατήσαι βουλομένου τὸν λαόν, ὡστε προδοῦναι τὴν πόλιν. Ὁξὺς δὲ ἦν καὶ ἀνεπαισθήτως τέμνων καὶ ὁ τοῦ Ἰούδα δόλος. Τί γὰρ τοῦ δόλου ἐκείνου ὀξύτερον, ὃν τῇ γλώσσει τῆς προδοσίας ἀκονήσας πρὸς τοὺς συλλαβόντας τὸν Ἰησοῦν συνέθετο· "Ὁν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι, κρατήσατε αὐτόν;" Ἠγάπησας κακίαν ὑπὲρ ἀγαθωσύνην, ἀδικίαν ὑπὲρ τὸ λαλῆσαι δικαιοσύνην. (A f. 294. Κυρίλλου καὶ Θεοδωρήτου.) Ἠδίκηε ὁ Δωὴκ καταψευδόμενος τοῦ ἱερέως καὶ τὰ μὴ πραχθέντα κατ' αὐτοῦ λέγων· τὸ γὰρ εἰπεῖν ὡς ἐπηρώτησε τὸν Θεὸν περὶ τοῦ Δαβίδ, ψεῦδος ἦν καὶ οὐκ ἀλήθεια. Ἐξῆν δὲ αὐτῷ λαλῆσαι δικαιοσύνην, διδάξαντι τὸν Σαοῦλ, ὅτι τὴν μὲν αἰτίαν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Δαβίδ ἡγνόει ὁ ἱερεὺς, ὡς φίλον δὲ αὐτὸν ὑπεδέχετο τοῦ βασιλέως, καὶ ὡς ἀπεσταλμένον ἐπὶ διακομίαν βασιλικῆν, εἰς τιμὴν τοῦ πέμψαντος ἐδεξιόυτο. Ταῦτα καὶ τοῦ Σατανᾶ ἰδιώματα, τὸ κακίᾳ χαίρειν, φημί, καὶ ἀδικία. Ἐπιτιμᾷ οὖν καὶ τοῖς Ἰουδαίοις τὴν ἐν Χριστῷ δικαιοσύνην οὐ προσιεμένους. Ἠγάπησας πάντα ῥήματα καταποντισμοῦ, γλῶσσας σανδολίαν. (A f. 294.) Λέγοιτο δ' ἂν ταῦτα δικαίως καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχόντων τῶν Ἰουδαίων καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰούδα· δεδυσφημήκασιν γὰρ κάκεῖνοι ἀκαθέκτως εἰς τὸν Κύριον, καὶ ὁ προδότης δὲ ῥήμασιν ἐκέχρητο δόλου μεστοῖς καὶ ὑποκρίσεως. Εἶεν δ' ἂν ῥήματα καταποντισμοῦ τὰ εἰς

θάνατον καὶ εἰς ἄδην καταφέροντα τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν, ψιθυρισμοὶ, καταλαλιαὶ, καὶ ἡ κατὰ τοῦ Θεοῦ βλασφημία. Μεταναστεύσαι σε ἀπὸ σκηνώματος, καὶ τὸ ρίζωμά σου ἐκ γῆς ζώντων. (A f. 294 b.) Καὶ ἀπὸ τῆς σκηνῆς, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς μαθητείας μετέστησε, καὶ τὴν ρίζαν ὡς ἀκανθώδους φυτοῦ ἐκ τῆς τῶν ζώντων γῆς καὶ τοῦ γεωργίου τῶν ἀποστόλων ἐξέτιλε. Καὶ τοῖς Ἰουδαίων δὲ λαοῖς ταῦτα συνέβη, τὴν ἐν Χριστῷ μὴ προσιεμένους δικαίωσιν. Ὅμοιον δὲ τοῦτο τῷ, "Ἐξαλειφθήτωσαν ἐκ βίβλου ζώντων." Μετετέθησαν δὲ καὶ τῆς ἱερατικῆς σκηνῆς, γεγονότες αἰχμάλωτοι διὰ τὸν τοῦ Κυρίου σταυρόν [προσταύρωσιν]. Ἦλπισα ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. (A f. 295.) Ἐγὼ, φησὶν, οὐδενὶ τῶν ματαίων καὶ χαμαιριφῶν ἐπεποιθήσα, ἀλλ' εἰς τὸ καταδιώκον τοὺς ἀδικουμένους θεῖον ἔλεος. Ἀναγωγικῶς δὲ ἔλεος τοῦ Θεοῦ αἰθεῖαι Γραφαὶ τὸν Χριστὸν ὀνομάζουσι, διὰ τὸ γεγενῆσθαι ἡμῖν δι' αὐτοῦ ἔλεος. Ἀνεκεφαλαιώσατο γὰρ ἐν ἑαυτῷ τὰ πάντα καὶ ἀνεστοιχείωσεν ὁ Πατήρ. Καὶ ὁ ἐλεημοσύνας δὲ καρποφορήσας, ἐλπίζει ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, εἰδὼς ὅτι οἱ ἐλεήμονες ἐλεηθήσονται. Ἐχει δὲ τὴν ἐλπίδα οὐκ ἐφ' ἑνα αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ τούτων διάστημα, οὗ μέτρον ἐστὶν ἡ ἀπειρία, ὅπερ αἰώνων ὀνομάζει αἰῶνα.

ΨΑΛΜΟΣ ΝΒ΄.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ μαελέθ, συνέσεως τῷ Δαβίδ. (A f. 295 b. Κυρίλλου καὶ Θεοδωρήτου.) Διὰ τῶν αὐτῶν ῥημάτων σχεδὸν τῷ τρισκαιδεκάτῳ καὶ ὁ παρὼν ψαλμὸς ἔρχεται, καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἔχει τὴν εἰς τὸν Ῥαψάκην καὶ τὰ τότε γενόμενα, καὶ τὴν περὶ τῆς σωτηρίου θεοφανείας προφητείαν. Βραχεῖαι δὲ λέξεις τὴν ἐν ἀμφοτέροις διαφορὰν ἐργάζονται· ὁ μὲν γὰρ τρισκαιδέκατος, "Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβίδ" ἐλέγετο· ὁ δὲ παρὼν ἔχει μὲν καὶ τὴν "Εἰς τὸ τέλος" ἐπιγραφὴν, πλεονάζει δὲ ἐν τῷ λέγειν· "ὑπὲρ μαελέθ," συνέσεως· ὅπερ σημαίνει ἐπινίκιον εἶναι τὸν ψαλμὸν, διὰ χορείας ἐν συνέσει γενόμενον. Τέρψις μὲν γὰρ, ἥτοι χορεία, τὸ μαελέθ ἐρμηνεύεται. Ἀντὶ δὲ τοῦ "Εἰς τὸ τέλος," ἕτεροι τῶν ἐρμηνέων, Ἐπὶ νίκιον, ἐκδεδώκασι. Καὶ ἵνα τὴν ἐπιγραφὴν πᾶσαν ἰσχνῶς θεωρήσωμεν, τὸ μὲν "Εἰς τέλος" σημαντικὸν ἂν εἴη τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐμελλε πληροῦσθαι τὰ προφητευόμενα, τὰ τε κατὰ τὸν Ῥαψάκην καὶ τοὺς Ἀσσυρίους, τὰ τε κατὰ τὴν Χριστοῦ παρουσίαν. Ὅτε γὰρ τῶν Ἀσσυρίων παράδοξος ὄλεθρος χρόνοις πολλοῖς ὕστερον ἐγένετο μετὰ τὸν Δαβίδ (οὗ χάριν καὶ "ὑπὲρ χορείας" ἐπιγράφεται ἢν ἐποίησαντο οἱ τῆς σωτηρίας τετυχηκότες,) τό τε σωτήριον τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν συντέλειαν τοῦ αἰῶνος ἐπιφανὲν τοῖς ἐπὶ γῆς, χορείαν συνεστήσατο τὴν ἐξ ἀπάντων ἐθνῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ συγκεκροτημένην. Καίτοιγε πεποιθῆται ὁ ψαλμὸς ἐπὶ τέρψει καὶ χορείαις ταῖς ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς γεγενημέναις, ὅτε κεχηρμάτικεν ἄνθρωπος ὁ Μονογενής. Τὸ δὲ συνέσεως ἀναγκάτως πρόσκειται, ἐπειδήπερ συνέσεως ἡμῖν δεῖ πρὸς τὸ νοῆσαι τὴν τῆς ψαλμωδίας διάνοιαν. Ὁ Θεὸς διεσκόρπισεν ὅστ' ἀνθρωπαρέσκων. (K f. 102.) Ὅστ' αὐτὰς δογματικὰς φησι δυνάμεις τῶν ἀσεβῶν, ἃ ταῖς ἰδίαις ἐνέθηκ' ἀναπειθόντες τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα.

ΨΑΛΜΟΣ ΝΖ΄.

Καὶ γὰρ ἐν καρδίᾳ ἀνομίας ἐργάζεσθε ἐν τῇ γῇ. (A f. 298.) Οὐ μάτην δὲ πρόσκειται τὸ "ἐν τῇ γῇ" κἂν γὰρ ἐν καρδίᾳ τίς ἀνομίαν ποιήσῃ, ἐν τῇ γῇ ἐνεργεῖ αὐτὴν, τουτέστι περὶ τὰ ὑλικά. Ἀκούσαιεν δ' ἂν καὶ Ἰουδαῖοι· Κρίνατε εὐθεία, καὶ λογίσασθε 69.110 παρ' ἑαυτοῖς εἰ τοῖς ὑμετέροις λόγοις συμφωνεῖ τὰ ἔργα· δείκνυσθε

γὰρ ἀδικίαν ἐν τῇ καρδίᾳ λογιζόμε νοι, καὶ ἕτερα μὲν διανοούμενοι, ἕτερα δὲ τῷ στόματι λαλοῦντες. Εἰ γὰρ καὶ οἱ λόγοι χρηστοί, δι' ὧν ἐκδικεῖν βούλεσθε τὸν νόμον, ἀλλ' ἡ καρδία πικρίας ἐστὶ πλήρης, καὶ αἱ πράξεις δὲ ὁμοίως ἀδικίας πεπλήρωται, ἔλεγχος οὖσαι τῶν ἐν καρδίᾳ νοημάτων, ἅπερ ἐν γῆ δύνανται λανθάνειν, οὐ μὴν καὶ ὅταν πάντα γυμνά κρίνῃται. Εἶτα ἐπάγει, σχετλιάζων ὑπὲρ τῶν τῆς σωτηρίας ἐκπεπτωκότων, τὰς μετὰ ταῦτα φωνὰς, λέγων· Ἀπηλλοτριώθησαν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ μήτρας. (A f. 298 b.) Εἰσὶ δὲ τινες οἱ μὴ εἰδότες τὸ ἔθος τῆς ἐν ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς φράσεως, καὶ νομίζουσιν ἀπηλλοτριώσθαι τινὰς ἀπὸ Θεοῦ ἐκ μήτρας αὐτῆς, καὶ οἴονεϊ ἐξ αὐτῆς πεπλανῆσθαι γαστρὸς καὶ πρὸ τῆς τοῦ λόγου συμπληρώσεως. Ἔστι δὲ τοῦτο οὐδὲν ἕτερον εἰπεῖν, ἢ ἐκεῖνό που πάντως, ὅτι κατὰ φύσιν ἐστὶ τὸ κακὸν, καὶ γεγόνασί τινες ἐξ αὐτῆς τῆς δημιουργίας, οἱ μὲν ἀγαθοὶ τὸν τρόπον, οἱ δὲ κακοί. Ἔστι δὲ Μανιχαίων τὸ οὕτω φρονεῖν, μᾶλλον δὲ παραφρονεῖν· οὕτω γὰρ εἰπεῖν ἀληθέστερον. Ἐπιτήρει τοίνυν, ὅτι οὐκ εἶρηκεν ὁ μακάριος Δαβὶδ ἀπηλλοτριώθησαν ἀπὸ Θεοῦ τινες, ἀπλῶς δὲ μᾶλλον καὶ ἀπολελυμένως οὐκ ἀπὸ Θεοῦ μᾶλλον, ἀλλ' ἀπὸ μήτρας. Ὡς γὰρ ἤδη γεγονότες, φησὶν, ἁμαρτωλοὶ ἀπηλλοτριώθησαν μήτρας καὶ γαστρὸς, τοῦτο ἐστὶ ξένοι γεγόνασι καὶ μακρὰν, οὐ μὴτραν ἔχοντες καὶ γαστέρα νοητὴν, τίκειν δυναμένην καρποὺς ἀγαθοῦς. Τὰ μὲν γὰρ ἀπὸ γῆς ἡμῶν σώματα τί κτῶσι κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν· αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων ψυχαὶ, καθάπερ ἀπὸ γαστρὸς καὶ μήτρας τῆς ἑαυτῶν καρδίας, ἐκφέρουσι καρποὺς ἀγαθοῦς, ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ τὰ τῆς εὐσεβείας δεχόμενα σπέρματα. Ἐπλανήθησαν, ἀπὸ γαστρὸς ἐλάλησαν ψευδῆ. (A f. 299.) Δείκνυσι δὲ ἡ προφητεία καὶ τοὺς Ἰουδαίους, μηδεμίαν τὸ παράπαν ἐσχηκότας αἰτίαν εἰς σωτηρίαν, οἱ τῇ προγνωστικῇ τοῦ Θεοῦ προνοίᾳ, ἐν πεπλανημένοις ἐλογίσθησαν παρ' αὐτῷ, καὶ πρὸ τοῦ συλληφθῆναι οὐκ ἠγνοοῦντο. Ἐλάλησαν δὲ ψευδῆ οὐκ ἀπὸ γαστρὸς, ἀλλ' εἰς ἡλικίαν ἐλθόντες. Συνήθως μέντοι τῇ ἀναδιπλώσει ὁ Δαβὶδ κέχρηται· τὸ γὰρ "Ἀπηλλοτριώθησαν" ταυτὸν τῷ "Ἐπλανήθησαν," καὶ "ἡ μήτρα" τῇ "γαστρὶ," ἵνα ἢ τὸ δι' ἀμφοτέρων δηλούμενον τοιοῦτον· Ἀπηλλοτριώθησαν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ μήτρας, καὶ ἐλάλησαν ψευδῆ· ὧν ὁ θυμὸς πρὸς τὸν πατέρα τοῦ ψεύδους τὸν πρῶτον ὄφιν ἔχει τὴν ὁμοιότητα. Ἄκουε γάρ· "Θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ ὄφεως." Ἐξουδενωθήσονται ὡσεὶ ὕδωρ διαπορευόμενον. (F f. 86 b.) Τὸ διατρέχον ὕδωρ οὐχ ἔσθηκεν ἐν τῷ αὐτῷ. Κατὰ τὸν ἴσον οὖν τρόπον καὶ οἱ δυσσεβεῖς οὐ 69.1112 μένουσιν ἐν εὐημερίαις, ἀλλ' οἶον ὡσεὶ ὕδωρ τρέχον, δρομαῖοι βαδιοῦνται πρὸς ὄλεθρον. Ἐντενεῖ τὸ τόξον αὐτοῦ. (F f. 86 b.) Τόξον δὲ ὅταν ἀκούσης ἐπὶ Θεοῦ, ὁρ γῆν ἐννοεῖ θανατηφόρον. Ὡσεὶ κηρὸς ὁ τακεῖς ἀνταναιρεθήσονται. [cod. M f.95.] Δίκη δὲ κηροῦ πυρὶ πελάζοντος καὶ τηκομένου διαλυθήσονται, καὶ τῆς ζωῆς στερηθήσονται. Τοῦτο γάρ ἐστι· "Καὶ οὐκ εἶδον τὸν ἥλιον." Καὶ ἐρεῖ ἄνθρωπος· Εἰ ἄρα ἐστὶ καρπὸς τῷ δικαίῳ, κ.τ.λ. (ε φ 1069.) Τὸ ἄρα ἐν τούτοις οὐκ ἀμφιβάλλοντός ἐστιν, πεπληροφορημένου δὲ μᾶλλον καὶ πεπιστευκότος καὶ οἶον ἤδη συννεύοντος, ὅτι καρπὸν ἔχει τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ φειδῶ καὶ ἐπικουρίαν. Ἥ γὰρ σώζεται μὲν αὐτὸς, ὡς ἔφην, ἐπ' ἀμύνοντος τοῦ Θεοῦ· κολάζεται δὲ δι' αὐτὸν ὁ ἁμαρτωλός.

ΨΑΛΜΟΣ ΝΗ΄.

Ἰδοὺ ἐθήρευσαν τὴν ψυχὴν μου. (E f. 106 b.) Οὐ γὰρ διελελοίπασιν οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι τὰ τῆς αὐτῶν δυστροπίας ἐπιφέροντες τῷ Χριστῷ, καὶ παγίδας ἀρτύοντες καὶ δόλους, καὶ πάντα τρόπον ἀνόσιον ἐγχειρημάτων κατασκευάζοντες. Καὶ σὺ, Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, κ.τ.λ. (A f. 306.) Τὸ

ἀναμάρτητον ὁ Δαβὶδ ἐν μόνῳ θεῷ ῥήσας τῷ ἕξ αὐτοῦ κατὰ σάρκα Χριστῷ, καὶ τὴν τῶν ὁμοφυλίων Ἰουδαίων κατ' αὐτοῦ μανίαν προ θεωρήσας τῷ πνεύματι, τὸν τῶν δυνάμεων τῶν ἁγγελικῶν Κύριον καὶ τοῦ Ἰσραὴλ ἰκετεύει Θεόν, καταλιπεῖν μὲν Ἰουδαίους ἀτημελήτους, μᾶλλον μὲν οὖν μηδεμιᾶς αὐτοὺς συγγνώμης ἀξιῶσαι ὡς θεοκτόνους, πᾶσαν δὲ εἰς τὰ ἔθνη μεταθεῖναι τὴν πρόνοιαν καὶ τῷ τῆς θεογνωσίας καταυγᾶσαι φωτί. Οὐ μόνος δὲ ὁ Δαβὶδ εὐχεται ἐπιστροφὴν μὲν τῶν εἰδωλολατρῶν γενέσθαι ἐπὶ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ἀποβολὴν δὲ τοῦ Ἰσραὴλ διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος. Ἔκουε γοῦν ὅπως καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως, ὡς ἤδη γεγωνὸς καθ' ἡμᾶς, ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου τὰς διαλέξεις ποιεῖται πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν. –Ἐπεσκέψατο μὲν γὰρ καὶ πάσαι Θεὸς τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἦν ἐπὶ μόνον τὸν Ἰσραὴλ ἢ ἐπίσκεψις· καὶ πεπαιδαγωγῆκεν ὁ Μωσῆς διὰ τύπου καὶ σκιᾶς ἀναφέρων ἐπὶ τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ. Τέλος γὰρ νόμου καὶ προφητῶν ὁ Χριστός. Ἦκούετο μὲν γὰρ ὁ πάσαι νόμος, ἀλλὰ κατὰ μόνην τὴν Ἰουδαίαν· τὸ δὲ θεῖον καὶ οὐράνιον κήρυγμα ὅλην περιπεφοίτηκε τὴν ὑπ' οὐρανόν. Ἔφη γὰρ τοῦτο περὶ τῶν ἀγίων ἀποστόλων· "Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν," καὶ τὰ ἐξῆς. 69.1113 (E f. 107. Κυρίλλου καὶ Ἡσυχίου) Καὶ ταῦτα ἀνθρωπίνως πρὸς τὸν αὐτοῦ Πατέρα καὶ Κύριον τῶν δυνάμεων καὶ Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ τυγχάνοντα, καὶ ἰδεῖν ὁ Χριστὸς βούλεται καὶ προσεύχεται.

ΨΑΛΜΟΣ ΝΘ΄.

Σῶσον τῆ δεξιᾷ σου. (E f. 110.) Δεξιάν εἶναι φαμεν τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱόν, δι' ὃν τὰ πάντα ἐγένετο. Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσωμεν δύναμιν, καὶ αὐτὸς ἐξουθενώσῃ τοὺς θλίβοντας ἡμᾶς. (A f. 313.) Τοιοῦτος ἦν ὁ Παῦλος λέγων· "Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ." Καὶ πάλιν· "Οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ' ἡ χάρις ἢ σὺν ἐμοί."

ΨΑΛΜΟΣ Ε΄.

Ὁδήγησάς με, ὅτι ἐγενήθης ἐλπίς μου, πύργος ἰσχύος. (A f. 315, E f. 111 b, F f. 90 b. Κυρίλλου καὶ Ἀθανασίου.) Ἐπεὶ δὲ τῶν ὀδηγούντων ἴδιον τὸ δεικνύειν ποία μὲν ἀσφαλῆς ὁδὸς, ποία δὲ σφαλερὰ καὶ βλαβερὰ μαρτύρεσθαι, καὶ τοῦτο Χριστὸς πεποιηκῶς εὐρίσκεται, ἐν τῷ λέγειν· "Εγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ θύρα." Τὸ δὲ, πύργος ἰσχύος, ὅμοιον ὡσεὶ λέγοι· Τεῖχος καὶ ἀσφάλεια γέγονας, εἰς τὸ μηδὲν παθεῖν ἐπηρεαζόντων τῶν ἐχθρῶν. Ὡσπερ γὰρ πολεμίων ἐμβεβληκότων, οἱ πύργον ἔχοντες ἰσχυρὸν κερδαίνουσι τὴν σωτηρίαν, οὕτως μαχομένων ἡμῖν ἐχθρῶν, πύργος ἐδραῖος καὶ ἀκατάσειστος γίνεται ὁ Χριστὸς, καὶ ἀνασώζει ῥαδίως τοὺς ἐπ' αὐτῷ πεποιθότας. Παροικήσω ἐν τῷ σκηνώματί σου εἰς τοὺς αἰῶνας, σκεπασθήσομαι ἐν σκέπη τῶν πτερυγῶν σου. (A f. 315. Κυρίλλου καὶ Ἀθανασίου.) Πρὸς δὲ νοῦν, ἀφ' ὧν ἤδη εἴληφεν ἀγαθῶν, καὶ περὶ τῶν μελλόντων ἐλπίζει, ὅτι δὴ εἰς τὰς ἄνω σκηνὰς γεγὼς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ διὰ παντὸς γενήσεται σκέπη. Ὡσπερ γὰρ οἱ μέλλοντες ἐπιτελεῖν ἑορτήν, ἐγγύς τε καὶ ἐπὶ θύραις ἔχοντες αὐτὴν προαναπίπλυνται θυμηδίας, καὶ τὴν οὐπὼ παροῦσαν ὡς ἤδη παροῦσαν ὀρώσιν, οὕτω καὶ οἱ ἅγιοι χρηστὰς ἔχοντες ἐλπίδας ἐπὶ τῇ μελλούσῃ ζωῇ, χαίρουσιν ἐπ' αὐτῇ. Πτέρυγας δὲ καλεῖ τὰς τοῦ Θεοῦ προνοητικὰς δυνάμεις, ὑφ' ἃς σκέπεται ὁ θεοφιλῆς, μηδέποτε τῆς σκηνῆς ἀναχωρῶν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δι' αἰῶνος ἐν αὐτῇ κατοικῶν. Ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας τοῦ βασιλέως προσθήσεις. (A f. 316, F f. 90 b. Κυρίλλου καὶ Ἀθανασίου.) Πρὸς δὲ νοῦν, σημαίνει ὁ λόγος, ὡς καὶ τοῦτο μέρος κληρονομίας ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ἡμέρας ἡμερῶν τοῖς ἔτεσι τοῦ βασιλέως προσθεῖναι· σημαίνει γὰρ διὰ τῶν

ἡμερῶν χρόνους τινὰς καὶ αἰῶνας· μὴ ὑπολάβῃς δὲ ὅτι περὶ ἑνὸς τινος βασιλείας τὰ τοιαῦτα φησὶν, ἴσθι δὲ μᾶλλον ὅτι περὶ παντὸς τοῦ κεκλημένου πρὸς βασιλείαν οὐρανῶν· ὃν καὶ διαμένειν φησὶν εἰς τὸν αἰῶνα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Οἱ γὰρ σύμμορφοι γενόμενοι τῶν παθημάτων 69.1116 αὐτοῦ, καὶ συμβασιλεύουσιν αὐτῷ διηνεκῶς. Προεὶ πῶν μέντοι ὁ προφήτης· "Ὅτι σὺ, ὁ Θεὸς, εἰς ἡκούσας τῶν εὐχῶν μου," καθ' ὑπέρβατον συνῆψε τὸ, "Ἡμέρας ἔφ' ἡμέρας τοῦ βασιλείας προσθήσεις." Ἀκούσας γὰρ, φησὶ, τῶν εὐχῶν μου, ἡμέρας ἔφ' ἡμέρας προσέθηκας. Διὰ μέσου δὲ ἐνεβλήθη ἢ περὶ τῶν φοβουμένων τὸ ὄνομα Κυρίου μνήμη, ἐπειδὴ καὶ αὐτοῖς ἐπήγγελται τὴν κληρονομίαν ἢ προφητεία· ἦν δὲ ἡ αἰώνιος ζωὴ.

ΨΑΛΜΟΣ ΕΑ΄.

Οὐχὶ τῷ Θεῷ ὑποταγῆσεται ἡ ψυχὴ μου; (A f. 3169. b. Κυρίλλου καὶ τοῦ Νύσσης.) Τὸ ὑποταγῆσαι τῷ Θεῷ τὴν ψυχὴν, σωτηρίαν εἶναι ὁ Δαβὶδ ἀπεφήνατο. Ἄριστον καὶ ἐπωφελεὲς καὶ ἀπάσης ἡμῖν ἐλπίδος πρόξενον ἀγαθῆς, τὸ ὑποτάττεσθαι τῷ Κυρίῳ καὶ ὑποφέρειν αὐτῷ τῆς διανοίας τὸν ἀρχένα, καὶ προσοικειοῦσθαι αὐτῷ διὰ πάσης ἐπιεικείας, τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο λέγοντας· "Ἴδου οἶδε ἡμεῖς ἐσόμεθά σοι, ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν εἶ." Ἔως πότε ἐπιτίθεσθε ἐπ' ἄνθρωπον; φονεύετε πάντες ὑμεῖς; (A f. 317 b.) Φονευτὴς γὰρ ἐστὶν ὁ Σατανᾶς ψυχῶν καὶ πνευμάτων, καὶ τὰ τούτου τέκνα· καὶ τοὺς ἤδη διανενοκώτας πρὸς τὸ πλημμελὲς, διὰ τὴν ἐνοῦσαν ἀσθένειαν τῆ φύσει, προσωθεῖν καταστρέφω. Τάχα δὲ καὶ τοῖς πονηροῖς ὑπηρέταις τοῦ διαβόλου ὁ λόγος μάχεται, αἰτιώμενος τὴν ἀμετρίαν τῆς παρ' αὐτῶν ἐπαγομένης ἐπιβουλῆς· ὅτι οἱ μὲν ἄνθρωποι εἰσι ζῶον ἀσθενὲς, ὑμεῖς δὲ ἐπιτίθεσθε, οὐκ ἀρκούμενοι πρώτη προσβολῇ, ἀλλὰ καὶ δευτέραν καὶ τρίτην ἐπάγετε· ἕως ἂν οὕτω τὴν ψυχὴν τοῦ περιπεσόντος ἡμῖν καταστρέψετε, ὥστε γενέσθαι παραπλησίαν τοίχῳ κλιθέντι καὶ φραγμῷ ἀνατραπέντι. Πλὴν τὴν τιμὴν μου ἐβουλεύσαντο ἀπώσασθαι. (A f. 317 b.) Μόνον γὰρ οὐχὶ καὶ αὐτοῦ τοῦ λογιχοῦ οἱ δαίμονες ἡμᾶς ἀπεστέρησαν, ξύλα καὶ λίθους ἀναγκάσαντες προσκυνεῖν, ὡς καὶ λέγεσθαι περὶ ἡμῶν· "Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκε." Ἐδραμον ἐν δίψει. (A f. 318.) Τὸ σύντονον λέγει τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλῆς, ὅτι τρέχουσι καθ' ἡμῶν διψῶντες ἡμῶν τὴν ἀπώλειαν καὶ τὴν ἀποστέρησιν τῆς τιμῆς. Ἀκούεις ὅπως οἱ τῆς ἀνομίας υἱοὶ ἐξωθεῖν [cod. ἐξωθεν] ἡμᾶς σπουδάξουσιν τῆς ἐκνεμηθείσης παρὰ Θεοῦ τιμῆς, καὶ ἀποστερεῖν ἐπείγοντες τῶν δεδορημένων ἡμῖν ἄνωθεν ἀγαθῶν; Θέλοντες δὲ τιμῆς ἐξῶσαι τοὺς ἡγιασμένους, δεδιψήκασι τοῦ πράγματος τὴν κατόρθωσιν, καὶ πᾶσαν εἰς τοῦτο πεποίηται τὴν σπουδὴν. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ, "Ἐδραμον ἐν δίψει." Ποίαις δὲ κέχρηται μηχαναῖς· 69.1117 Τῷ στόματι αὐτῶν εὐλόγουν, καὶ τῇ καρδίᾳ αὐτῶν κατηρῶντο. (E f. 112 b.) Εἰσὶ γὰρ, εἰσὶν οἱ μὲν τὴν γλῶτταν ἔχουσι διφυᾶ, διπρόσωπον δὲ τὴν καρδίαν, οἱ χρηστοὶ μὲν εἰσὶν, ὅσον ἦκον εἰς λόγους, ἰοῦ δὲ μεμεστωμένον καὶ πονηρίας ἀπάσης ἔχουσι τὸν νοῦν. Πλὴν τῷ Θεῷ ὑποτάγηθι, ἡ ψυχὴ μου. (A f. 318. Κυρίλλου, Βασιλείου, Θεοδωρήτου.) Πάλιν τῇ ἰδίᾳ ψυχῇ διαλέγεται, τὴν ὑποταγὴν αὐτῆς τὴν πρὸς Θεὸν ἐπιτείνων. Ἐνδείκνυται δὲ τὸ μέγεθος τῶν πειρασμῶν, καὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου λέγει· "Ὅτι οὐκ ἔασει ἡμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δυνάμεθα ὑπενεγκεῖν."—"Παρ' αὐτοῦ γὰρ ἡ ὑπομονή μου." Καὶ γὰρ αὐτὸς Θεὸς μου καὶ σωτὴρ μου, ἀντιλήπτωρ μου, οὐ μεταναστεύσω. (A f. 318 b.) Ὁμολογοῦμεν οὐχ ὑπεσταλμένως, ἀλλ' ἐν παρρησίᾳ τεθαρσηκότες καὶ ἀληθεύοντες ὅτι Θεὸς ἡμῶν ὁ Ἐμμανουὴλ, ὃν ἡ ἁγία θεοτόκος Παρθένος ἀπεκύησεν. Αὐτὸν οὖν εἰδότες ἀληθινὸν Θεὸν καὶ σωτηρίας πηγὴν, οὐκ ἀνεξόμεθα τὴν δουλείαν ἀμεῖψαι καὶ πρὸς ἕτεραν δεσποτείαν ἀναδραμεῖν. Τὸ γὰρ "Οὐ μὴ μεταναστεύσω," ἀντὶ τοῦ "οὐ μεταθῆ

σομαι" τέθεικεν. Οὐ γενήσομαι, φησὶ, μετανάστης ἀπὸ τῆς ἀληθείας εἰς πλάνην, καὶ δοῦλος τῆς ἀμαρτίας. Ἐλπίσατε ἐπ' αὐτόν, πᾶσα συναγωγή λαῶν. (A f. 318 b, E f. 113.) Συναγωγὴν οὐ μερικὴν τινα λέγει, καθὰ καὶ πάλιν Μωσῆς. Ἄμα δὲ καὶ προφητικώτερον τὴν τῶν ἔθνων πάντων τῶν προαναφωνεῖ κλήσιν. Ἐπεφάνη γὰρ ὁ Μονογε νῆς οὐ μερικὴν τινα ποιούμενος κλήσιν, οὐδὲ σώζων ἔτι μόνον τὸν Ἰσραήλ καθὰ καὶ διὰ τῶν ἀγίων προφητῶν, ἀλλὰ τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην προσφω νῶν τε καὶ λέγων· "Ἀκούσατε, πάντα τὰ ἔθνη," καὶ τὰ ἐξῆς. Ὁ μὲν γὰρ διὰ Μωσέως [νόμος] ἐν ἐπαίδευσεν ἔθνος τὸν Ἰσραήλ· ἡ δὲ διὰ Χριστοῦ χάρις εἰς πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐπευρύνεται. Πλὴν μάταιοι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. (F f. 91 b.) Μάταιοι δὲ κατὰ τὸ ἀληθὲς οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, τουτέστιν οἱ μόνον φρονούντες τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, οἱ ταῖς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαις προσκείμενοι, καὶ μόνον ζητοῦντες τὰ πρόσκαιρα. Πλοῦτος ἐὰν ῥέη, μὴ προστίθεσθε καρδίαν. (B f. 255 b, H f. 88.) Μηδὲν μέγα τὸ πρᾶγμα εἶναι νομίσης. Παρατρέχει γὰρ, ὡς ἔφη, ὁ πλοῦτος, καὶ μόνον ὄφθεις σκιᾶς ἐν ἴσῳ φεύγει. Ζητῶμεν δὲ πανταχοῦ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, ἐρευνῶμεν τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον. Ἄπαξ ἐλάλησεν ὁ Θεός, δύο ταῦτα ἤκουσα. (A f. 31 b.) Τί φῆς, ὦ μακάριε Δαβίδ; Ἄπαξ λαλήσαι δισχυρίζη τὸν τῶν ὄλων Θεόν; Εἶτα πῶς ὁ λόγος ἐστὶν ἀληθής; Λελάληκε γὰρ οὐχ ἄπαξ, ἀλλὰ πλειστάκις, πολυμερῶς τε καὶ πολυτρόπως τοῖς πα 69.1120 τράσιν. Πῶς οὖν ἔφη ἐνταῦθα, ἄπαξ λαλήσαι τὸν Θεόν; Νοήσωμεν τοῦ λόγου τὴν δύναμιν· βούλεται δὲ τι τοιοῦτον δηλοῦν ὁ πνευματοφόρος· Κἂν ἄπαξ, φησὶν, ἐλάλησεν ὁ Θεός, ἀλλ' ἔχων πᾶσαν εὐθύς τὴν τοῦ συμφέροντος γνῶσιν, οὐ μακρῶν εἰς τοῦτο δεηθῆσομαι λόγων. Ἄπαξ λαλείτω, καὶ πείθομαι· καὶ διττὴν ἐν ἐμαυτῷ συλλέγω τὴν παιδευσιν, ψυχικὴν τε ἄμα καὶ πνευματικὴν. Διττὸς γὰρ αἰεὶ πῶς ἐστὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐπιεικείας ὁ τρόπος, καὶ διπλοῦν ἡμῶν τὸ ἐπιτήδευμα, τὸ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας προσφερόμενον παρ' ἡμῶν τῷ Θεῷ. Δεῖ γὰρ ἡμᾶς καθαρὸς εἶναι τῷ σώματι καὶ τῷ πνεύματι. Ἡ τὸ, "Ἄπαξ ἐλάλησεν," ἀντὶ τοῦ, "Ἔστηκε βεβαίως ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος Μωσῆ ῥηθεις ἄπαξ καὶ μηκέτι μετακινούμενος, ὅτι Κύριος ὁ Θεός οἰκτίρων καὶ ἐλεήμων καὶ δικαιοσύνην διατηρῶν. Τὸ τοίνυν ἄπαξ οὐκ ἐπὶ ἀριθμοῦ τέθεικεν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πάντως ἐσομένου. Ἀδύνατον γὰρ μὴ γενέσθαι ὃ ὁ Θεός ἀπεφήνατο. Οὐκ ἀναβαλεῖται τὴν ἀπόφασιν· ὡς τὸ, "Ἄπαξ ὡμοσα ἐν τῷ ἀγίῳ μου," ἀντὶ τοῦ βεβαίως. Ἡ τὸ ἄπαξ, ὅτι κἂν πολλάκις ἐλάλησεν, εἷς αὐτῷ σκοπὸς τῶν πολυμερῶν διαλέξεων, τὸ γινῶναι ἡμᾶς ἰσχυρὸν εἶναι τὸν Θεὸν καὶ φιλόανθρωπον, ἴν' ὡς μὲν ἰσχυρὸν φοβηθῶμεν, ὡς δὲ φιλόανθρωπον προσδράμωμεν. Ὅτι τὸ κράτος, τοῦ Θεοῦ· καὶ σοῦ. Κύριε, τὸ ἔλεος. (A f. 220, B f. 256, H f. 89 b.) Ὅτι δυνατὸς, φησὶν, ὁ Θεός ἐν τῇ κρίσει, ὁ αὐτὸς καὶ ἐλεήμων. Ἀπεφήνατο γὰρ λόγον περὶ τῆς κρίσεως, δι' οὗ δύο ταῦτα ἀκήκοα, ἐν μὲν ὅτι τοῖς δεηθεῖσιν ὀργῆς διὰ τὴν τῶν ἀμαρτημάτων ὑπερβολὴν, ὀργὴν ἀποδώσει· τοῖς δὲ ἄξια πεποηκόσιν ἐλέους, ἀπονέμει ἔλεον. Τὸ γὰρ κράτος τὴν ὀργὴν σημαίνει καὶ τὴν ἀποτομίαν τὴν κατὰ τῶν ἀξίων αὐτῆς γινομένην. Κατακρατεῖ γὰρ τῶν ὄλων ὁ πάντων ἔχων τὴν ἐξουσίαν Θεός· καὶ ἰσχυρᾶ μὲν χειρὶ καταστρέφει τὸν ἀλαζόνα, καὶ κολάζει τὸν ἀποστάτην, ἐλεεῖ δὲ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν. Ἀποδώσει γὰρ ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Μήτε οὖν ἐλπίζετε ἐπ' ἀδικίαν, μήτε ἐπὶ πλοῦτον προστίθεσθε.

ΨΑΛΜΟΣ ΕΒ΄.

Ὁ Θεός ὁ Θεός μου, πρὸς σὲ ὀρθρίζω. (F f. 92 b.) Ὁρθρίζειν δὲ φησι πρὸς τὸν Θεὸν, οὐχ ὡς ἑτέροις πράγμασι τὴν διάνοιαν ἔχοντας, ἀλλ' ἐπὶ μόνοις τοῖς αὐτῷ δοκοῦσι καὶ φίλοις. Αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ ἀγιοπρεπὴς ἀληθῶς πολιτεία, καὶ τῆς ἐξαιρέτου ζωῆς τὰ κατορθώματα. Ἐδίψησέν σοι ἡ ψυχὴ μου, ποσαπλῶς σοι ἡ σάρξ

μου, ἐν γῆ ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ. (A f. 320 b, E f. 114 b. Κυρίλλου καὶ τοῦ Νύσσης.) Λέγει δὲ ταῦτα ψυχὴ οὓσα μὲν ἐν γῆ ἐρήμῳ διδα σκαλίας ὑγαινούσης, ζητοῦσα δὲ θεῖαν ἐπιρροήν· δύ ναι δὲ λέγειν τὸ, Ἐδίψησέ σε ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἡ σὰρξ μου, καὶ ὅστις ὑποτάξει τὴν σάρκα τῷ πνεύματι καὶ συμφωνοῦσαν τῇ ψυχῇ ἀπεργάσεται, ἔρημον οὓσαν παθῶν καὶ ἄβατον αὐτοῖς καὶ ἄνυδρον, εἴ 69.1121 τὸν τῆς λαγνείας ἀπηλλαγμένην καὶ τῆς μιαρᾶς ρεύσεως καὶ τῆς κατὰ ἡδονὰς ὑγρότητος. Ὅταν οὖν καὶ ἡμεῖς κατανεκρώσωμεν τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τότε ἐροῦμεν ἐκ παρρησίας τὰ τοῦ Δαβὶδ· "Οὕτως ἐν τῷ ἀγίῳ," καὶ τὰ ἐξῆς. Ἡ διψῶν καὶ ἐπιποθῶν τὴν περὶ τὸν ἅγιόν σου συνάφειαν. Τίς δὲ ὁ ἅγιος, ἢ ὁ μονογενὴς σου Υἱός; Ὅτι κρείσσον τὸ ἔλεός σου ὑπὲρ ζωᾶς. (A f. 321, E f. 114 b.) Οἱ τῷ ἐλέῳ προσελθόντες Θεοῦ, τουτέστι Χριστοῦ, οὐδὲν ἡγούμενοι τοῦ παρόντος βίου τὴν ζωὴν, τὴν τοιαύτην ἀναφθέγγονται φωνήν· ὑπὲρ πλῆθος ζωῆς τῆς παρουσίας δηλονότι λέγοντες εἶναι τὸ δεδομένον αὐτοῖς παρὰ τοῦ Μονογενοῦς ἔλεος. Ἡ ἔλεος μὲν ὀνομάζει τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν· ζωᾶς δὲ τὸν νόμον, ἥτοι τῆς κατὰ νόμον πολιτείας τὴν ὁδόν. Μείζον τοίνυν, φησὶν, ὑπὲρ ζωᾶς τὸ ἔλεός σου. Τὰ χεῖλη μου ἐπαινεσοῦσί σε, οὕτως εὐλόγησά σε ἐν τῇ ζωῇ μου. (A f. 321.) Καρπὸν χειλέων τὴν ὑμνωδίαν ἐπαγγέλλεται, καὶ τὸν Θεὸν οὐ μόνον στόματι εὐλογεῖν συντίθεται, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ζωῆς τοῦτο ποιεῖν, τουτέστι δι' ἐναρέτου πολιτείας δοξάζειν αὐτόν· καὶ φησὶν, ὅτι Οὐ πρὸς Θεὸν ἀλλότριον τὰς χεῖρας ἐκτενῶ, ἀλλ' ἢ σοὶ μόνῳ, καὶ τὸ σὸν ἐπικαλούμενος ἐν προσευχαῖς ὄνομα, οὐκ αἰτήσω παρά τινος αἴτημα τῶν ψευδωνύμων θεῶν· σοὶ δὲ τῷ κατὰ φύσιν ὄντι Θεῷ προσκομιῶ τὰς λιτάς. Καύχημα δὲ τοῦτο ἀξιοπρεπὲς καὶ ἐξαιρέτων, τὸ μόνον εἰδέναι τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, καὶ αὐτῷ προσκομίζειν τὰς προσευχάς. Ὡς ἐκ στέατος καὶ πιότητος ἐμπλησθεῖ ἡ ψυχὴ μου. (A f. 321.) Δείκνυσιν πόσον τὸ κέρδος τῶν ἐπ' αὐτῷ μόνῳ τὰς ἐλπίδας ἐχόντων. Ὡσπερ γὰρ τὸ σῶμα τοῖς ἐσσεατωμένοις ὅ ἐστι τοῖς λιπαροῖς ὄψοις πιαίνεται μᾶλλον, οὕτως ἡ ψυχὴ τῇ δασιλεῖ χορηγίᾳ τοῦ Πνεύματος καὶ τῇ εὐφροσύνῃ, ἧς ἐμπλησθῆναι ὁ προφήτης εὐχεται, ἵνα ἐν χεῖρι ἀγαλλιάσεως αἰνέσῃ τὸν Κύριον, τῆς πνευματικῆς τροφῆς κορεσθεῖς. Ὅτε γὰρ, φησὶ, τοῦ σοῦ ἐν μνήμῃ ὀνόματος γένωμαι, τότε δὴ, τότε χαρᾶς πληροῦται τὸ στόμα μου. Ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερύγων σου ἀγαλλιάσομαι. D f. 15, G f. 32 b.) Τὴν φρουρητικὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ σημαίνει ἢ τὴν Παλαιὰν καὶ τὴν Νεάν. Ἐκολληθῆ ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω σου. (A f. 321 b, E f. 115.) Κόλλησιν ὀνομάζει τὸ οἰονεῖ πως πεπηγὸς φρόνημα, καὶ τὸ ἐκτενὲς εἰς ἀρετὴν, καὶ τὸ ἀδιάσπαστον εἰς ἀγάπην. Τοιοῦτος ἦν ὁ Παῦλος λέγων· "Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ;" Ὅταν δὲ τις τῷ καθαρῷ συναφθεῖ διὰ καθάρσεως, ὑπὸ τῆς ἐκείνου λοιπὸν ἄγεται δεξιᾶς, τουτέστι Χριστοῦ· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ, δι' ἧς τὰ πάντα κατορθοῖ καὶ πάντα ἐργάζεται. 69.1124 Ἐκεῖνος δὲ δύναται κολληθῆναι τῷ Κυρίῳ, ὁ ἐπ' αὐτὸ φθάσας τὸ τῆς μακαριότητος τέλος· ὃς καὶ ἀκούει παρὰ Θεοῦ· "Σὺ δὲ αὐτοῦ στήθι μετ' ἐμοῦ." Εἰσελεύσονται εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς. (A f. 322.) Κατακράζει λοιπὸν τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων δι' ἣν ὑπέμεινε βίαν, εὐχόμενος ταῖς αἰῶνιαις αὐτοῦ παραδοθῆναι κολάσεσιν· ἢ καὶ προφητεὺς ὅτι στραφήσεται ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς ἃ κατ' αὐτοῦ ἐμηχανήσαντο, θάνατος, καὶ ἡ εἰς ἄδου κατάβασις. καὶ ξίφος ὅπερ ἦσαν κατ' αὐτοῦ, καὶ θηρίων ἄλωσις. Παραδοθήσονται εἰς χεῖρας ῥομφαίας, μερίδες ἀλωπέκων ἔσσονται. (A f. 322, B f. 259, C f. 132, E f. 115 b, H f. 79.) Τὴν ἐκεῖ δὲ τιμωρίαν ἢ ῥομφαία δηλοῖ· ταύτης δὲ χεῖρας ἢ τοὺς ὑπ' αὐτῆς πόνους, ἢ τοὺς ὑπηρετοῦντας αὐτῇ, σκευὴ λεγομένους ὀργῆς· καὶ διὰ τὴν πονηρίαν αἰ πονηραὶ δυνάμεις ἀλώπεκες λέγονται· μερίζονται γὰρ τὰς τῶν ἀσθενεστέρων ψυχὰς αἰ ἀλώπεκες αἰ νοηταὶ, αἰ νεκροὶ καὶ ὀδωδῶσι τρεφόμενοι σώμασι, τουτέστι τὰ πονηρὰ καὶ δυστροπώτατα πνεύματα. Πανοῦργον γὰρ καὶ ἀκάθαρτον οὓσα θηρίον ἢ ἀλώπηξ, εἰς εἰκόνα τῶν ἀκαθάρτων τῆς πονηρίας πνευμάτων λαμβάνεται, ὑφ' ὧν

τῆδέ τε κάκειϊσε πε ριελύσσονται οἱ πρὸς τὸ ράθυμον νενευκότες, οὐ μὴν καὶ οἱ νομοφύλακες. Ὅρθῳς γὰρ περὶ τοῦ δικαίου εἴρηται· "Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὑποσκελισθήσεται τὰ διαβήματα αὐτοῦ." Ἄπορθοῖ γὰρ ὁ νόμος εἰς τὸ ἀρέσκον Θεῶ. Ἐπαινεθήσεται πᾶς ὁ ὁμνύων ἐν αὐτῶ. (A f. 322. E f. 115 b.) Οὕτω, φησὶ, καύχημα αὐτῶν ἔσται Χριστὸς, τῶν βασιλευσάντων δηλονότι, ὡς καὶ ὄρκον αὐτὸν ποιουμένους ἐπαινεῖσθαι δικαίως. Ὅμοῦνται γὰρ τὸν Θεὸν τὸν ἀληθινόν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Φησὶ δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Μωσῆς· "Κύριον τὸν Θεὸν σου φοβηθήσῃ, καὶ τῶ ὀνόματι αὐτοῦ ὁμῆ," τουτ' ἐστὶν Ὅμώσεις. Χρῆ γὰρ καὶ ἡμᾶς καὶ ἐν ταῖς τῶν ὄρκων χρεῖαις, Θεοῦ τοῦ φύσει καὶ ἀληθῶς διαμεμνήσθαι μόνου, ἑτέρου δὲ παρ' αὐτὸν παντελῶς οὐδε νόσ. Τοιοῦτόν τι καὶ νῦν μακάριος Δαβὶδ ἐξηγεῖται λέγων· "Ἐπαινεθήσεται πᾶς ὁ ὁμνύων ἐν αὐτῶ·" δεῖγμα γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης, τὸ εἰ γένοιτο τυχόν ὄρκου χρεῖα, αὐτοῦ διαμνημονεῦσαι μόνου. Ἄρ' οὖν ἐκεῖνό φαμεν, ὅτι προτρέπει πρὸς ὄρκους ἡμᾶς ὁ τοῦ προφήτου λόγος; Καὶ τοι πῶς οὐκ ἄμεινον μηδὲ ὁμνύναι ποτέ; Τοῦτο γὰρ ἡμῖν ποιεῖν καὶ αὐτὸς προστέταχεν ὁ Σωτήρ. Τί οὖν ἄρά ἐστι τὸ ἐν τούτοις δηλούμενον; Πῶς ἐπαινετὸς ὁ ὁμνύων κατ' αὐτοῦ; Ἔχει τινὰ σοφὴν καὶ ἀναγκαστικὴν οἰκονομίαν ὁ λόγος. Ἄκουε δέ· Οἱ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, καίτοι τῶ θείῳ παιδαγωγούμενοι νόμῳ, ἕνα τε καὶ μόνον Θεὸν κεκελευσμένοι προσκυνεῖν, ἐκ πολ. 69.1125 λῆς ἄγαν ἀνοσιότητος εἰς ἀτόπους εἰδωλολατρίας ἐτρέποντο κατὰ καιροῦς, καὶ προσκεκυνήκασιν τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν, τὸν φύσει Θεὸν ἀφέντες, καὶ ὤμνουν κατὰ τῶν οὐκ ὄντων θεῶν. Ἦν οὖν ἄρα τὸ τηλικάδε πιστὸς καὶ γνήσιος, καὶ τῶν τῆς εἰδωλολατρίας ἐγκλημάτων ἀπηλλαγμένος, ὅστις μὴ ὤμνυε κατὰ τινος ἑτέρου Θεοῦ, ἐν δὲ ταῖς τῶν ὄρκων χρεῖαις ὠνόμαζε τὸ ὄνομα τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος Θεοῦ. Ἀπὸ τῆς τοίνυν τότε κρατούσης συνηθείας, τὸν πιστὸν ἀληθῶς καὶ γνήσιον προσκυνητὴν κατασημαίνει λέγων· "Ἐπαινεθήσεται πᾶς ὁ ὁμνύων ἐν τῶ Θεῶ."

ΨΑΛΜΟΣ ΕΓ΄.

Εἰσάκουσον, ὁ Θεὸς, φωνῆς μου, ἐν τῶ δέεσθαί με πρὸς σέ, ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ ἐξελοῦ τὴν ψυχὴν μου. (A f. 323.) Τὸ δὲ, "Εἰσάκουσόν μου ἐν τῶ δέεσθαι," ἀντὶ τοῦ, Οὐ σιωπῶντος, ἀλλ' εὐχομένου· χρῆμα γὰρ ἐπιζήμιον ἐν τοῖς τοιούτοις ἢ σιωπῇ. Ἦ ὅτι Ταχύ μου εἰσάκουσον καὶ ἐν αὐτῶ τῶ δέεσθαι, κατὰ τὸ, "Ἐτι λαλοῦντός σου, ἐρῶ· Ἴδου πάρειμι." Ὅρα δὲ ὅπως ἐστὶν ἀκριβὴς τῆς προσευχῆς ὁ λόγος· οὐ γὰρ εἴρηκεν· Ἀπὸ ἐχθροῦ ἐξελοῦ τὴν ψυχὴν μου, ἀλλ' "Ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ." Οὐ δέδιδε τοὺς ἀγῶνας, οὐ παραιτεῖται τὴν μάχην, οὐ φεύγει τὴν ἀντίστασιν, αἰτεῖ δὲ μᾶλλον τὸ δύνασθαι παρὰ Θεοῦ, ἵνα μὴ κα ταθραύηται τῶ φόβῳ. Τοῦτο γὰρ, οἶμαι, δηλοῖ τὸ, "Ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ ἐξελοῦ τὴν ψυχὴν μου." Ἀνδρείαν γὰρ αἰτεῖ τὸν Θεὸν, εἰς τὸ πάντως καταβαλεῖν τὸν ἀντικείμενον. Ἐνέτειναν τόξον πρᾶγμα πικρὸν, τοῦ κατατοξεῦσαι ἐν ἀποκρύφοις ἄμωμον. (A f. 323 b, E f. 1169.) Πρᾶγμα δὲ πικρὸν, τὴν κατὰ τοῦ ἀμώμου, εἴτουν ἀθώου, συκοφαντίαν ἐκάλεσεν· ἐπειδὴ ἄτοπον καὶ τὸν τυχόντα συκοφαντεῖν, τὸ δὲ τὸν δίκαιον, δεινότερον· ὃν ἐν ἀποκρύφῳ τοξεύουσι, τουτέστι κατὰ τὸ λεληθός· οὐδὲ γὰρ τολμῶσιν εἰς τὸ ἐμφανὲς αὐτὸν διαβάλλειν. Οὐ γὰρ ὄρατοῖς μάχονται βέλεσιν οἱ τὰ ἐπίγεια φρονούντες, οὔτε μὴν τοῖς ἐκ καλάμου καὶ ξύλου πεπονημένοις, ἀλλ' οἴονεῖ τι τόξον τὴν ἑαυτῶν δυστροπίαν ἐντείνοντες, βέλεσι πι κροῖς καὶ φιλοκακούργως κατεσκευασμένοις τὰς τῶν ὀσίων κατατιτρώσκουσι ψυχάς. Καὶ οὐ φοβηθήσονται. (E f. 1169.) Τίνα φοβηθήσονται; Οὐδὲ γὰρ δεδίασιν, φησὶ, τὸν τῶν ἀγίων προεστηκότα Θεόν· οἴονται δὲ πού τάχα καὶ λανθάνειν ἐκεῖνον, λέγοντες· "Οὐκ ὄψεται Κύριος, οὐδὲ συνήσει ὁ Θεὸς Ἰακώβ."

Ἐκραταίωσαν ἑαυτοῖς λόγον πονηρόν. (B f. 260 b, E f. 116 b.) Πονηρὰ γὰρ, ὡς ἤδη πλειστάκις ἔφην, τὰ τῶν ἀνοσίων ἐστὶ βουλευμάτα· καὶ πάντα σκαιότητος διερευνώμενοι τρόπον προσ κρούουσι τῷ φιλαρέτῳ Θεῷ.

ΨΑΛΜΟΣ ΕΔ΄.

Σοὶ πρέπει ὕμνος, ὁ Θεὸς, ἐν Σιών, καὶ σοὶ ἀποδοθήσεται εὐχὴ ἐν Ἱερουσαλήμ. (A f. 325, E f. 117 b) Σιών φησιν οὐ τὴν ἐπίγειον 69.1128 τὴν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ χώρα κειμένην, ἀλλὰ τὴν ἄνω καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τὴν ἀληθῶς Καλλίπολιν, τὴν τῶν πρωτοτόκων Ἐκκλησίαν, τὴν τῶν ἀγίων μητέρα, τὸ τῶν ἀγγέλων πανάγιον ἐνδιαίτημα. Πρὸς ὁμοιότητα δὲ ταύτης καὶ ἡμεῖς τὴν ἐπίγειον πληροῦμεν Σιών, τουτέστι τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ταῖς καθ' ἡκούσας δοξολογίας στεφανοῦμεν τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν. Ἐκεῖ γὰρ οἱ τέλειοι καὶ ἀληθεῖς ὕμνοι ἀποδίδονται τῷ Θεῷ· ὁ τοίνυν ὕμνος ὁ ἐν τῇ Σιών, ἦτοι τῇ ἐπουρανίῳ, ἢ καὶ τῇ ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίᾳ, τῷ Θεῷ ἀποδιδόμενος, πρέπει ἂν μόνῳ τῷ ὑμνουμένῳ Θεῷ, ὃ καὶ τὰς εὐχὰς ἀποδίδοναι προσ ἴκει. Εὐχὴν δὲ σύνθητες τῇ Γραφῇ καλεῖν τὴν ἐπαγγελίαν ἣν ἐπαγγέλλεται τις τῷ Θεῷ. Διὰ μέντοι τοῦ εἰπεῖν, "Πρὸς σὲ πᾶσα σὰρξ ἤξει," εἴτουν πιστεύσει πᾶς ἄνθρωπος (συνεκδοχικῶς γὰρ τὰ τοιαῦτα λέγεται, ἀπὸ μέρους τοῦ παντός δηλουμένου), τὴν κλῆσιν πάντων τῶν ἐθνῶν εὐαγγελίζεται, ἀλλ' οὐχὶ μόνου τοῦ Ἰσραὴλ ὡς διὰ τοῦ νομικοῦ γράμματος. Λόγοι ἀνόμων ὑπερεδυνάμωσαν ἡμᾶς. (E f. 118.) Λόγους ἀνόμων φησὶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου, δι' ἧς καὶ ἐξησθένησαν τῆς ἀληθοῦς ἐκπεσόντες γνώσεως. Ἐτοιμάζων ὄρη ἐν τῇ ἰσχύϊ σου. (E f. 118 b.) Ἐτοιμάζων φησὶ ἀντὶ τοῦ καταλεαίνειν καὶ εὐπρεπεῖς ἀποφαίνειν· δύνασθαι δὲ τινὰς ἀποπηδᾶν καὶ ἐν ὄρεσι, τουτέστι ἐν ταῖς ὑψηλοτάταις γίνεσθαι ἀρεταῖς. Ὁ συνταράσσων τὸ κύτος τῆς θαλάσσης.– Ταραχθήσονται τὰ ἔθνη. (A f. 326 b, B f. 264, D f. 161 b, G f. 35 b et 36, H f. 110 b, L f. 151 b. Κυρίλλου καὶ Ἀθανασίου.) Θάλασσαν ὀνομάζει τὸν κόσμον, καὶ τὸ πλῆθος ἀπάντων τῶν ἐν αὐτῷ κατοικούντων ἐθνῶν. Πρὸς δὲ διάνοιαν, συνταράσσει Χριστὸς οἷόν τι κύτος καὶ πλάτος θαλάσσης, τὰ πλήθη τῶν ἐθνῶν· μὴ συγχωρήσας αὐτὰ ἡρεμεῖν ἐν ταῖς ἀρχαίαις ἀπάταις, κεκινηκῶς δὲ μᾶλλον εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως καὶ ὑπεροχῆς, καὶ ὡσπερ τινὰς ἤχους κυμάτων ἀνασαλεύσας ἀπάντων τὰς ἐπ' αὐτῷ δοξολογίας. Ποῦ γὰρ ἢ παρὰ τίνων οὐ δοξολογεῖται Χριστός; Καὶ μετ' ὀλίγα. Καὶ τίνα τρόπον ταραχθήσονται, πάλιν αὐτὸς διερμηνεύει λέγων· "Καὶ φοβηθήσονται οἱ κατοικοῦντες τὰ πέρατα ἀπὸ τῶν σημείων σου." Πεφόβηνται γὰρ τὰ ἔθνη τὸν Χριστόν· ἀκηκόασιν γὰρ αὐτοῦ τὰ παράδοξα τὰ διὰ τῆς αὐτοῦ δυνάμεώς τε καὶ ἐξουσίας τετελεσμένα· ἐγνώκασιν ἐκ μνημάτων τοὺς νεκροὺς ἐγειρομένους· ἐνὶ λόγῳ καὶ νεύματι τὸν παράλυτον ἐξ οὗτω μακρᾶς ἀπήλλαξεν ἀρρώστιας· τυφλοῖς ἀδοκῆ τως ἐνετίθει τὸ βλέπειν· θάλασσαν ἀγριαίνουσαν κατεκοίμισε παραδόξως. Τούτων τῶν σημείων ἀκηκοῦσα τὰ ἔθνη πεφόβηνται δικαίως τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν· καὶ τὴν ἀρχαίαν σύντροφον ἀφέντα πλάνην, παρεδέξαντο τὴν πίστιν. Ἡ θάλασσα 69.1129 ὡς ἐνταῦθα τὸ πλῆθος τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων φησὶν, ὃ συνταράσσεται τῇ τοῦ Χριστοῦ παρουσίᾳ. Διὸ καὶ φοβούμενοι ἔλεγον· "Ἦλθες ὡς πρὸ καιροῦ βασανίσει ἡμᾶς;" ἢ θάλασσαν μὲν τὸ πλῆθος καλεῖ τῶν τυράννων, διὰ τὸ ἀλμυρὸν τῆς εἰδωλολατρείας αὐτῶν· ἤχους δὲ κυμάτων, τὰς κατὰ τῶν μαρτύρων ἐπιβουλάς καὶ βασάνους, ἃς τίς ὑπέμεινεν εἰ μὴ τῇ δυνάμει Χριστοῦ ἐνεδυναμοῦτο καὶ ἐστηρίζετο; Ἐξόδους πρωΐας καὶ ἐσπέρας τέρψεις. (A f. 327. Κυρίλλου, Ἀθανασίου, Εὐσεβίου.) Καὶ ὅταν ἄρξηται τρέχειν ἢ πρωΐα τῆς ἡμέρας, καὶ ἐν τῇ ἐσπέρᾳ, ὃ ἐστὶν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἡμέρας καὶ ἐν τῷ τέλει. Καὶ μέντοι ὅταν τὰ

μεγάλα σημεία θεωρήσαντες οί τήν οικουμένην οικοῦντες φοβηθῶσι τὸν ἀγαθὸν φόβον, τότε δὴ καὶ εἰς τὰς πρωΐας καὶ εἰς τὰς ἑσπέρας ἐξόδους, τουτέστιν ἐν παντὶ καιρῷ, τέρψις ἔσται αὐτοῖς ἀγαλλιωμένοις ἐφ' οἷς κατώρθωσεν ἡ Χριστοῦ παρουσία. Καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Χριστοῦ δύο ἕξοδοι, ἡγουν πρόοδοι, ἡ μὲν πρωΐας πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ Πατρὸς γενομένη, κατὰ τὸ, "Αἱ ἕξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος." ἡ δὲ ἑσπέρας, ἡ ἐκ Παρθένου, ἣτις ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ἀπήντησεν· ἐκάτερα δὲ τέρψις ἔστι καὶ ἀγαλλίασις. Ὁ μέντοι Σύμμαχος εἰπὼν· "Τὰς προσελύσεις τοῦ ὄρθρου καὶ τῆς ἑσπέρας ὑμνολογοῦσι," τοῦτο δοκεῖ λέγειν, ὅτι καὶ ἀρχομένης καὶ ληγούσης ἡμέρας, τὴν ἀρεστὴν τῷ Θεῷ προσοίσουσιν ὑμνωδίαν οἱ τὴν πλάνην καταλιπόντες, τὸν δὲ φύσει γνόντες Θεόν. Τινὲς δὲ ἐξόδους μὲν πρωΐας τὰ ἀνατολικά μέρη τῆς γῆς νοοῦσιν· ἐξόδους δὲ ἑσπέρας τὰ δυτικὰ. Ἐνανθρωπήσας οὖν, φησὶ, καὶ πολιτευσάμενος ἐπὶ γῆς, εὐφρανεῖς καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς καὶ τοὺς ἐπὶ δυσμῶν.-(C f. 154 b) Ἐν τῷ φωτὶ σου ἐξαγάγῃς τὰ ἔθνη, καὶ ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος πληρώσῃς ταῦτα ἀγαλλιάσεως. Ἐπεσκέψω τὴν γῆν, καὶ ἐμέθυσας αὐτήν. (E f. 119) Κατεκόρεσας, φησὶ, τῶν ἄνωθεν ἀγαθῶν τὴν σύμπασαν γῆν, πεπλήρωκας αὐτὴν τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, τοὺς κατὰ πᾶσαν ὄντας τὴν ὑπ' οὐρανόν· ἡμᾶς δὲ τοὺς πεπλανημένους, γῆν ὄντας ξηρὰν ὡσπερ καὶ ἄνυδρον, καρποφόρον ἔδειξας καὶ γονιμωτάτην. Ὁ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ ἐπληρώθη ὑδάτων. (E f. 119 b) Θεοῦ ποταμὸς ὁ λόγος αὐτοῦ τυγχάνει. Αὐτὸς καὶ ζωῆς πηγὴ, καθ' ἃ εἶρηται· "Παρὰ σοῦ πηγὴ ζωῆς." Τούτου τὰ ὀρμήματα, τουτέστιν αἱ διδασκαλίαι, εὐφραίνουσι τὴν Ἐκκλησίαν. Ὅτι οὕτως ἡ ἐτοιμασία. (cod. M f.105.) Οὕτως προνοητικώτατα καὶ θεοπρεπῶς· ἐντεῦθεν δηλονότι πρόρρησις μελλόντων, καὶ οὐ γεγενημένων διήγησις. 69.1132 Τοὺς αὐλακας αὐτῆς μέθυσον. (E f. 116 b. Κυρίλλου καὶ Ἡσυχίου.) Αὐλακάς φησὶ τὰ βάθη τῆς καρδίας· ἅπερ ὅτ' ἂν μεθυσθῇ τῇ χορηγίᾳ τοῦ Πνεύματος, πλήθος ἐν ἡμῖν ἀρετῶν βλαστάνει. Εὐλογήσεις τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου. (A f. 328 b, D f. 162, E f. 119 b, L f. 152) Πρὸς δὲ νοῦν, Ἐνιαυτὸς χρηστότητος καρπὸν φέρων εὐσέβειαν, ὁ τῆς ἐπιδημίας Χριστοῦ, ὅτε καὶ εὐλογημέθα, ἐμφύτῳ χρηστότητι καὶ φιλανθρωπία χρησαμένου Θεοῦ. Οὕτω καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς διὰ φωνῆς Ἡσαΐου τοῦ προφήτου φησὶ· "Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλ κέν με," καὶ ἐξῆς· "καλέσαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν." Δεκτὸς γὰρ ἐνιαυτὸς ἦν, καθ' ὃν ἐνηνθρώπησεν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος· εἰσδεδέγμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς διὰ πίστεως, προσκομίζοντες ἡμᾶς αὐτοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Καὶ μετ' ὀλίγα· Ὅταν τοίνυν εὐλογήσῃς τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου, τότε καὶ τὰ πεδία σου πλησθήσονται πότιος. Πεδίοις δὲ καὶ γαίαις παρεικάζει τὰς τῶν πιστευόντων ψυχὰς, ἃς τοῖς θείοις καὶ πνευματικοῖς χαρίσμασι καταπιαίνει ὁ Θεὸς, ἵνα δύνωνται φέρειν τοὺς τῆς εὐσεβείας καρπούς. Καὶ ἀγαλλίασιν οἱ βουνοὶ περιζώσονται. (A f. 328 b, C f. 134 b, D f. 162, F f. 95 b. Κυρίλλου καὶ Ἀθανασίου.) Πρὸς δὲ νοῦν, Τῆς τοῦ Θεοῦ φανείσης χρηστότητος ἡ πάλαι ἔρημος καρποφορήσει· καὶ οἱ βουνοὶ οἱ ταῖς εἰδωλικάϊς θυσίαις μαινώμενοι, τοὺς τὸν ἀγγελικὸν αἵρουμένους βίον δεξάμενοι εὐφρανθήσονται. Ἡ βουνοῖς ἀπεικάζει τοὺς κατὰ καιροὺς τῶν ἀγίων Ἐκκλησιῶν ἡγουμένους, καὶ λαῶν προεστηκότας, ἧτοι ποιμένας καὶ διδασκάλους. Ὡσπερ γὰρ τῆς ἄλλης ἀπάσης γῆς ὑπερανέχουσι τὰ ὄρη καὶ οἱ βουνοὶ, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ τῶν ἀγίων μυστῶν ἀξία ὑψηλότερα τῶν ἄλλων ἔστιν. Οὗτοι καὶ ἀγαλλίασιν περιζώνονται, τουτέστιν, τὴν τοῦ Πνεύματος παράκλησιν ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς. Καὶ αἱ κοιλάδες πληθυνοῦσι σίτον. (E f. 120) Τότε καὶ αἱ κοιλάδες, τουτέστιν αἱ Ἐκκλησίαι, τὸν σίτον ἐκεῖνον ἐπλήθυναν, περὶ οὗ ὁ Κύριος ἔλεγεν· "Ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει." Καὶ τίνοσ χάριν αἱ Ἐκκλησίαι

κοιλάδες χρηματίζουν; "Οτι τῶν νοητῶν ὀρῶν, δηλαδή τῶν προφητῶν, τὸ ὕδωρ ἀποδέχονται.

ΨΑΛΜΟΣ ΞΕ΄.

Εἰς τὸ τέλος, ὡδὴ ψαλμοῦ ἀναστάσεως. (A f. 329) Προλέγει δὲ κατὰ ταυτὸν καὶ τὴν τῶν ἔθνῶν κλῆσιν καὶ σωτηρίαν, καὶ τὴν ἀνάστασιν τῶν ψυχῶν αὐτῶν τὴν γενομένην εὐαγγελίζεται· κατὰ τὸ εἰρημένον· "Ὁ ἀνιστῶν ἀπὸ γῆς πτωχόν." Καὶ μὴν καὶ τῶν ἀποστόλων εἰσφέρεται τὸ πρόσωπον, 69.1133 διδασκόντων ὅσα ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος πεπόνθασι τοῦ εὐαγγελικοῦ, καὶ ὡς αἱ θλίψεις εἰς αἰωνίους εὐφροσύνας ἐξήγαγον αὐτούς. "Ἐτι μὴν καὶ τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ σημαίνεται ἡ ἀποβολή. Εἶπατε τῷ Θεῷ· Ὡς φοβερὰ τὰ ἔργα σου! (A f. 329 b, C f. 135, D f. 162 b, E f. 120 b, F f. 6, G f. 37 b. Κυρίλλου καὶ Ἀθανασίου.) Καὶ οὕτω μὲν πρὸς ἱστορίαν· πρὸς δὲ πνευματικὴν ἔκκλησιν, λίαν φοβερὰ τὰ ἔργα Χριστοῦ, εἶπουν αἱ θεοσημεῖαι, καὶ τὸ ἐκποδῶν γενέσθαι τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων τὰ πλήθη· πλήθος δὲ καὶ περιουσία δυνάμεως ἡ ἀνάστασις αὐτοῦ, καταστρέφουσα μὲν τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ἅπασαν δὲ τὴν ἀνθρώπου φύσιν εἰς ἀφθαρσίαν ἀνακαινίζουσα. Ἄλλ' οἱ τῶν Ἰουδαίων δῆμοι, καίτοι τῶν μεγάλων Χριστοῦ θαυμάτων γεγονότες θεωροὶ, δέον ἀποθαυμάζειν τὸν τερατουργόν, ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων δυσφημοῦντες ἔλεγον· "Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν Βεελζεβούλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων." Καὶ μετ' ὀλίγα. Ἐπιπλήττει τοίνυν αὐτοῖς ὁ μακάριος Ψαλμῶδὸς λέγων· "Εἶπατε τῷ Θεῷ· Φοβερὰ τὰ ἔργα σου." Παύσασθε, φησὶ, τὴν οὕτως ἀσελεγή καὶ ἀχάλινον ἀφιέντες γλώτταν τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῷ. Ἔθος δὲ τοῖς ἀγίοις οὐ μετρίως ἀγανακτεῖν ἐφ' οἷς ἂν πλημμελώσιν τινες εἰς τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Χριστόν. Καὶ ὁ μὲν μακάριος προφήτης Δαβὶδ πραότερον αὐτοῖς ἐπιτιμᾷ λέγων· "Εἶπατε," καὶ τὰ ἐξῆς. Ὁ δὲ γε προφήτης Ἡσαΐας θερμότερον τοῖς ὑβρίζουσιν ἐπιπηδᾷ λέγων· "Υἱοὶ ἄνομοι, σπέρμα μοιχῶν καὶ πόρνης." Καὶ μετ' ὀλίγα· "Οὐχ ὑμεῖς ἐστε τέκνα ἀπωλείας;" Οὐκοῦν ἐπειδὴ ἀπειθοῦντας ἑώρα, ἀφείξ τὸ πρὸς αὐτοὺς διαλέγεσθαι, τῷ συκοφαντούμένῳ Χριστῷ προσομιλεῖ λέγων· Πολλή σου ἡ δύναμις, εἰ καὶ οἱ ἐχθροὶ σου ἐψεύσαντό σε· ἐκουσίως πρὸς τὸ φανέν τῷ κόσμῳ θεῖόν σου φῶς μύσαντες, καὶ μηδὲ τῶν θαυμάτων τῆς ὑπερβολῆς παρενεγκούσης αὐτοὺς εἰς τὸ πείθεσθαι. Πλήθει γὰρ δυνάμεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐκτελέσαντος τὴν οἰκίαν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ Ἑβραῖοι ἐψεύσαντο αὐτὸν, τουτέστιν ἐνδιέβαλλον τὴν ἀνάστασιν.- Ἐχθροὺς δὲ καὶ ψεύστας τοὺς τῶν Ἰουδαίων διδασκάλους δηλοῖ, ψευσαμένους τὴν ἀνάστασιν, καὶ τοῖς στρατιώταις δόντες ἀργύρια. Πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησάτωσάν σοι, καὶ ψαλάτω σάν σοι. (A f. 330. Κυρ., Ἀθαν., καὶ τοῦ Νύσσης.) Εἰ καὶ Ἰουδαῖοι, φησὶν, ἀρνήσονται σε, ἀλλ' ἀντ' ἐκείνων ὑποκλιθήσεται σοι καὶ προσκυνήσει πᾶσα ἡ γῆ, ἦτοι τὰ ἔθνη τὰ κατοικοῦντα τὴν γῆν. Οὐκέτι γὰρ ἐν Ἱερουσαλήμ ἡ προσκύνησις, τῆς νομικῆς παυσαμένης σκιᾶς, κατὰ τὸ, "Προσκυνήσουσιν αὐτῷ ἕκαστος ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ." καὶ τῆς προσκυνήσεως γενομένης ἐν πνεύ 69.1136 ματι καὶ ἀληθείᾳ, καταλλήλων ἔργων πραττομένων τῇ προσκυνήσει Θεοῦ, τῆς αὐτοῦ προσηγορίας ἐπι κληθείσης αὐτοῖς. Πρόρρησις δὲ ταῦτα τοῦ παρόντος καιροῦ, καθ' ὃν ἐν ἅπασιν τοῖς ἔθνεσιν ὁ τῶν ὅλων ὑμνεῖται Θεὸς, καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς Ὑψιστος παρὰ πάντων καλεῖται. Ἐκεῖ εὐφρανθησόμεθα ἐπ' αὐτῷ. (A f. 330 b. Κυρίλλου καὶ Ἀθανασίου.) Πὸς δὲ νοῦν, Ἐκεῖ σὺν Χριστῷ βασιλεύσομεν, ἡνίκα τοῦ νέου αἰῶνος βασιλεύσει, καὶ εὐφρανθησόμεθα ἐπ' αὐτῷ· εὐφραινόμεθα δὲ ἐν τῷ ποιήσαντι τὰ δυσχερῆ ῥάδια. -Ἐκεῖ γὰρ ἡμῶν ἀπομάττεται τὸ δάκρυον, ἐκεῖ πάσης ἡμᾶς ἐξίστησι λύπη, φιλανθρώπως ἐπι φωνῶν τε καὶ λέγων· "Ἐγὼ εἶμι, ἐγὼ εἶμι ὁ

ἐξ αλείφων τὰς ἀμαρτίας σου, καὶ οὐ μὴ μνησθήσομαι." Οἱ παραπικραίνοντες μὴ ὑψούσθωσαν ἐν ἑαυτοῖς. (E f. 121 b, F f. 96 b) Παραπικραίνοντας Ἰουδαίους καλεῖ. – Τουτέστι, μὴ μέγα φρονεῖτω καὶ νῦν ὁ ὑπέροπτος λαὸς, τουτέστιν ὁ Ἰσραὴλ, μηδὲ κατὰ τῆς τῶν ἐθνῶν πληθύος ὑψηλὴν ἐπαιρέτω τὴν ὀφρύν. Μὴ λεγέτω καθ' ἑαυτὸν· Ἐγὼ γέγονα πρωτότοκος ἐν τέκνοις Θεοῦ, ἐγὼ πατέρα τὸν Ἀβραὰμ ἔχω. Μὴ μέγα φρονεῖτω, ἴστω δὲ μᾶλλον ὅτι διὰ τῆς ἀπειθείας παρεπύκρναν ἐφ' ἑαυτοῖς τὸν τιμήσαντα Θεόν. Ἀκουτίσατε τὴν φωνὴν τῆς αἰνέσεως αὐτοῦ. (B f. 268, E f. 121 b, H f. 120 b) Ὅταν, φησὶν, ἀκούσητε παρ' ἡμῶν τίνα τρόπον προσήκει δοξολογεῖν, τότε μεθ' ἡμῶν εὐλογήσατε, οὐκέτι ὡς πάλαι τοὺς ψευδωνύμους θεοὺς, ἀλλὰ τὸν Θεὸν ἡμῶν. Τουτέστι, διδάχθητε παρ' ἡμῶν, καὶ τότε δοξολογήσατε μεθ' ἡμῶν, στεφανοῦντες αἰεὶ ταῖς ἀκαταλήκτοις εὐφημίαις τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν. Ὅτι ἐδοκίμασας ἡμᾶς, ὁ Θεὸς, ἐπύρωσας ἡμᾶς ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον. (A f. 331 b, B f. 268, H f. 121 b. Κυρίλλου καὶ Ἀθανασίου.) Πρὸς δὲ νοῦν, τὰς θλίψεις τὰς γενομένας διὰ τὸ κήρυγμα τοῖς ἀποστόλοις τὸ Πνεῦμα προαναφωνεῖ ἐκ προσώπου αὐτῶν ταύτας καταλέγον. Ὡσπερ γὰρ ὁ ἄργυρος πυρὶ τηκόμενος εὖ μάλα διακαθαίρεται, οὕτω καὶ αἱ τῶν ἀγίων ψυχαὶ παντὸς ἀπαλλάττονται ῥύπου, ταῖς τῶν πειρασμῶν ἐφόδοις προσβάλλουσαι νεανικῶς· καὶ ἡ αὐτῶν εὐδοκίμησις διὰ πυρώσεων γίνεται, δοκιμαζομένων ὡς διὰ πυρός. Ταύτας τὰς φωνὰς τοῖς ἀγίοις μάρτυσιν ὁ Παῦλος ἀνατίθησιν. Ἀλλὰ καὶ οἱ διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος τοῦ ζέοντος θυμοῦ, καὶ τῆς διακεχυμένης ἡδονῆς καὶ ἐπιθυμίας διελθόντες, καὶ μὴ ἐναπομείναντες τούτοις τοῖς πάθεσιν, εὐρίσκουσι τὴν ἀνάψυξιν. (D f. 163 b, G f. 53, L f. 154) Ὁ τοῦ Σωτῆρος ἡμῖν προσπεφώνηκε μαθητῆς· "Ἀδελφοί, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει, πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν ἐγγινομένη, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος· ἀλλὰ καθ' 69.1137 ὃ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασι, χαίρετε." Πύρωσιν δὲ φησὶν ἐν τούτοις τὴν διὰ πόνων δοκιμασίαν. Χρὴ γὰρ ἡμᾶς ἐν τούτοις ὀράσθαι νεανικοὺς, "εἰδόμενος ὅτι τὸ δόκιμον ἡμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ζεταὶ ὑπομονήν. Ἄλλ' ἡ ὑπομονή, φησὶ, ἔργον τέλειον ἔχεται, ἵνα ᾗτε τέλειοι καὶ ὀλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι." Καὶ μετ' ὀλίγα. Οὐκοῦν οἱ γενναίως διενεγκόντες τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀγῶνας, καὶ εὐδοκιμεῖν εἰωθότες διὰ πειρασμῶν, εἶτα νενικηκότες, καὶ εἰς τὸ τῆς ἐλπίδος καταστήσαντες τέλος, λέγουσι· "Διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν." (E f. 122) Πύρωσιν δὲ, ὡς ἔφη, ὀνομάζει τὴν ἐν τοῖς ἀγῶσι θλίψιν· ὕδασι δὲ πάλιν ἀφομοιοῖ τὰς τῶν διωκόντων ἐπηρείας, ἧτοι τὰς ἀκαθέκτους ὀρμὰς καὶ τὰς ἀφορήτους ἐφόδους· ἀφόρητος γὰρ ἐστὶν τῶν ποταμίων ὕδατων ἡ ἔφοδος. Ἔθου θλίψεις ἐπὶ τῶν νῶτων ἡμῶν. (K f. 118 b) Ποῦ γὰρ ἡ τοῦ παλαίειν εἰδότης εὐτεχνία διαγιγνώσκεται, ἢ δῆλον ὅτι προτεθέντων ἀγῶνων, καὶ στεφάνων ἐπηγγελμένων; Ποῦ δὲ ὁ στρατιώτης; ἄρ' οὐχὶ καιροῦ καλοῦντος εἰς μάχην; Οὐκοῦν καὶ τὸν γενναῖον τῆς ἀσεβείας ἐραστὴν δοκιμάζουσιν οἱ πόνοι, καταλαμπρύνουσιν οἱ πειρασμοί. Θεὸς γὰρ εἰσήγαγεν εἰς τὴν παγίδα, οὐκ ἀρτύσας τὸν πειρασμὸν, συγχωρήσας δὲ μᾶλλον τὸ πειράζεσθαι, ἵνα φαίνωνται γνήσιοι, ἵνα τὸν ἀμαράντινον κομίσωνται στέφανον. Ὀλοκαυτώματα μεμυαλωμένα ἀνοίσω σοι, κ.τ.λ. (A f. 331 b. Κυρίλλου, Ἀθανασίου, Βασιλείου.) Πρὸς δὲ διάνοιαν, πνευματικὰ πάντα καὶ τὰ ὀλοκαυτώματα καὶ οἱ βόες καὶ οἱ χίμαροι, οὓς ἀποδώσειν ἐπαγγέλλεται. Καὶ μετὰ κριῶν δὲ ἡ προσφορά γίνεται. Εἰσὶ δὲ κριοὶ κινήσεις καὶ ὀρμαὶ ἀπὸ τοῦ θυμοῦ τῆς ψυχῆς τὴν ὀρμὴν ἔχουσαι· ἢ λογισμοὶ ἡγεμονικοὶ τὰ πάθη κερατίζοντες. Βοῦν δὲ ἱεουργεῖ ὁ προσάγων θυσίαν ζῶσαν ἑαυτὸν διὰ πράξεως· ἀναλογεῖ γὰρ τῷ ἐκ τῆς γῆς πλασθέντι σώματι γεωπόνον ὑπάρχον τὸ ζῶον ὁ βοῦς. Χίμαροι δὲ, τὰ μετανοίας ἔργα· περὶ ἀμαρτίας γὰρ προσεφέροντο. Θυμίαμα δὲ ἡ ἀποπνέουσα τῶν καθαρῶν ψυχῶν εὐωδία. Δεῦτε, ἀκούσατε, καὶ διηγήσομαι. (B f. 269, H f. 124) Οὐκ ἀρχαίων διηγημάτων ποιεῖται μνήμην, ἀλλ' οὐδὲ τίνα τρόπον ἐξ

Αιγύπτου λελύτρωται κατὰ καιροῦς ὁ Ἰσραήλ· διδάσκει δὲ οὐ καθ' ἅ φησιν τὸ γράμμα τὸ νομικὸν, ἀλλ' ὡς νέας διαθήκης κηρύξας τὰ νέα, τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν θαυμάζει κατορθώματα, ὅσα ταῖς ἀπάντων ἡμῶν ἔχαρίσατο ψυχαῖς. Πρὸς αὐτὸν τῷ στόματί μου ἐκέκραξα, καὶ ὕψωσα ὑπὸ τὴν γλῶσσάν μου. (A f. 332, B f. 269, E f. 123, G f. 59 b, H f. 124, L f. 154 b) Τί δὴ ἄρά ἐστι τὸ, "Ἐκέκραξα καὶ ὕψωσα ὑπὸ τὴν γλῶσσάν μου," ἀναγκαῖον ἀκριβολογουμένους ἰδεῖν. Τινὲς μὲν γὰρ προσευχόμενοι, τὰς Ἰου 69.1140 δαΐκας μιμοῦνται κακίας, καὶ τὴν τῶν ἀνοσίων Φαρισαίων ζηλοῦσι φιλοδοξίαν, ὑψηλῆ καὶ μεγάλη κεχηρημένοι τῇ φωνῇ· νομίζουσι γὰρ, κατὰ τὸ εἶκος, ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀμαθίας, ὡς εἰ μὴ μέγα κράξαιεν, οὐκ ἂν ἀκούσοι Θεός. Δεῖ οὖν, ἡμᾶς πάντας εἰδότος Θεοῦ καὶ τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ, ἡρέμα καὶ λεληθότως πρὸς αὐτὸν εὐχέσθαι· καὶ ἀνακεκραγέτω μὲν ὁ νοῦς πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὸ συντείνεσθαι τὴν αἴτησιν. Οὕτως ἡμᾶς αὐτὸς προσεῦχεσθαι ἐδίδαξεν ὁ Σωτὴρ λέγων· "Σὺ δὲ ὅτ' ἂν προσεύχη," καὶ τὰ ἐξῆς. Τί οὖν δηλοῖ τὸ, "Πρὸς αὐτὸν ἐκέκραξα;" Τὴν ἔνδον ἐνταῦθα λέγει κραυγὴν τὴν σύντονον, ἣν ἡ πεπυρωμένη καρδία ἔτικτεν. Ἄδικίαν εἰ ἐθεώρουν ἐν καρδίᾳ μου, μὴ εἰς ακουσάτω μου Κύριος. (E f. 123, G f. 39 b) Καλὴ τῶν ἀγίων παρρησία· καθαρὸν γὰρ ἔχουσι τὸ συνειδὸς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. Καὶ ἕτερόν τι καύχημα προσφέρει Θεῷ, τὸ ἔξω πάσης ἀδικίας γενέσθαι· διὸ καὶ εἰσακούεσθαι θαρρῆϊ. Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· "Ἄδικίαν εἰ προεῖδον ἐν καρδίᾳ μου, μὴ ὑπακούση Κύριος." Εἰ παρακαλῶν, φησὶ, τῆς δουλείας ἀπαλλαγῆναι καὶ τῆς ἐπανόδου τυχεῖν, ἄδικά τινα δράσσειν μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἐφαντάσθην, τῆς θείας εὐμενείας μὴ τύχοιμι· ὅτι δὲ οὐ ψεύδομαι, τὰ πράγματα μαρτυρεῖ. Οὐκ εἶπεν εἰ ἐθεώρησα, ἀλλ' εἰ ἐθεώρουν. Τὸ μὲν πρῶτον, ὀλίγο χρόνιον σημαίνει τὸν πονηρὸν λογισμόν· τὸ δὲ δεῦτερον, πολυχρονιώτερον. Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἀπέστησε τὴν προσευχήν μου. (G f. 39 b) Καθαρὸν γὰρ με τοιούτων λογισμῶν θεασάμενος, φιλοτιμία τῶν οἰκείων ἠξίωσε δωρεῶν· οὕτω ταῦτα διηγησάμενος, τῶν εὐσεβῶν ὁ χορὸς εἰς ὕμνον συμπεραίνει τοὺς λόγους· τοῦ καθαρὰν ἔχοντος τὴν καρδίαν μὴ ἀφίστατο ἢ καθαρὰ προσευχή. Ἡ δὲ προσευχή, καὶ τὸ ἔλεον δηλονότι· διὰ γὰρ τῆς προσευχῆς τὸν ἔλεον αἰτοῦμαι παρὰ Θεῷ.

ΨΑΛΜΟΣ ΕΨ΄.

[Ὁ Θεὸς οἰκτειρήσαι ἡμᾶς. "Ἐπεσκέψατο γὰρ ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους," καθὰ φησιν ὁ μακάριος Δαβὶδ, "Θεὸς Κύριος, καὶ ἐπ' ἐφάνεν ἡμῖν." Ἐδειξεν ἡμῖν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον, τουτέστι τὸν Υἱόν· εἰκὼν γὰρ ἐστὶ καὶ "χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ" καὶ γοῦν ἔφασκεν ἑναργῶς· "Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα." "Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμεν."] Τοῦ γινῶναι ἐν τῇ γῆ τὴν ὁδόν σου. (A f. 333) Ἴκετεύω, φησὶν, ὦ Δέσποτα, τὸ σὸν ἐπιφανῆναι πρόσωπον, ὥστε καταυγᾶσαι τὰ ἐν σκοτῶ καθήμενα ἔθνη καὶ πρὸς σωτηρίαν ἐλκύσαι, ὥστε τοὺς ἐν τῇ γῆ καὶ τοὺς ἐν τοῖς ἔθνεσι γινῶναι τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας. Ἐπιφάναντος γὰρ σου τὸ πρόσωπον, γινώσκεται ἡ ὁδὸς ἢ πρὸς σὲ ἄγουσα. Τίς δὲ αὕτη, ἢ ὁ εἰπών· "Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός, καὶ οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ;" δι' ἧς καὶ σεσώσμεθα διὰ τῆς πίστεως. Ἐγνώκαμεν τὴν ὁδὸν 69.1141 τὴν ἀποκομίζουσαν πρὸς τὸν Πατέρα, αὐτὸν δὴ πάλιν τὸν Υἱόν. Ὁδὸς τοῦ Θεοῦ καὶ αἱ ἐντολαί, κατὰ τὸ, "Ὁδὸν δικαιοματίων σου συνέτισόν με" ἃς αἰτεῖ, οὐκ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ μόνῃ ἔνθα νόμος ἐδόθη κηρύττεσθαι, ἐν πᾶσι δὲ γνωσθῆναι τοῖς ἔθνεσιν. Ἐξομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ, ὁ Θεός. (A f. 333. Κυρίλλου καὶ Θεοδωρήτου.) Πάντων τῶν ἐθνῶν τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν προφητεύει τὸ προφητικὸν Πνεῦμα, καὶ τῇ σωτηρίᾳ τῆς οἰκουμένης ἠδόμενον, πολλάκις τὰ αὐτὰ φθέγγεται, τῇ συνεχεῖ διηγήσει εὐφροσύνης ἀπολαῦτον. Φησὶ γοῦν

ὅτι προσ ἴκει λαοὺς ἅπαντας καὶ τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην ἔθνη εὐφραίνεσθαι, καὶ χορεύειν, καὶ τὰς σὰς εὐερ γεσίας διεξιέναι. Ἔγνωσαν γὰρ ὅτι οὐδὲν τῶν ὄντων ἀκηδεμόνευτον, ἀλλὰ πάντων ὑπάρχεις κριτῆς δι καίας ἐκφέρων τὰς ψήφους, καὶ ὀδηγῶν μὲν τοὺς πλανωμένους πρὸς τὴν ἀλήθειαν, τοὺς δὲ πείθεσθαι μὴ βουλομένους κολάζων. Γνωσθείσης γὰρ τῆς ὁδοῦ τοῖς ἐν γῆ, καὶ σωτηρίου τοῦ Θεοῦ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνε σιν, ἐλευθερωθέντα πάσης κακίας καὶ πολυθέου ἀπάτης τὰ ἔθνη εὐφραίνεται, κατορθοῦντα ἠθικὴν ἄρε τὴν, καὶ ἀγάλλεται λαβόντα γνῶσιν Θεοῦ. Λαοὶ δὲ καὶ ἔθνη ἐκ παραλλήλου οἱ αὐτοί. [Εὐφρανθήτωσαν καὶ ἀγαλλιάσθωσαν ἔθνη. Πάλιν ἐνὸς τούτων Ἑβραίων λαοῦ ἐξομολογοῦ μένου τῷ λέγοντι Θεῷ· "Ἐγὼ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἁμαρτίας σου· διὸ λέγε πρῶτος τὰς ἁμαρτίας σου, ἵνα δικαιωθῆς," τούτου τοῦ λαοῦ πρόσωπον φέρων ὁ ἅγιος, Τῷ Θεῷ, φησὶ, τὰς ἁμαρτίας μου ἐγνώρισα, καὶ τὴν ἀνομίαν μου οὐκ ἐκάλυψα. Ὁ δὲ Σωτὴρ ἐλ θῶν πάντα τὰ ἔθνη ἐπὶ μετάνοιαν καλεῖ, τυχεῖν ἀφέσεως δι' ἐξομολογήσεως ὑποτιθέμενος· ἦτις καὶ τὸ εὐχαριστήσαι δηλοῖ, ἐπιφανέντος αὐτοῖς τοῦ προσ ὤπου τοῦ Θεοῦ.] Ἐξομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ, ὁ Θεὸς, ἐξομο λογησάσθωσάν σοι λαοὶ πάντες. (G f. 40 b, L f. 155) Πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλον οἱ ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωποι αἰνεῖν τε καὶ καρποφορεῖν, ἐν παντὶ τόπῳ προσαγομένου θυμιάματος καὶ θυσίας καθαρᾶς; κατὰ τὴν ἐνταῦθα λέγει προφητεῖαν. Αἱ δὲ ταυτολογίαι προθύμους ἐργάζονται τοὺς ἀκούον τας. Εἰδέναι μέντοι προσήκει, ὡς εὐλογοῦντες ἄνθρωποι τὸν Θεὸν, λόγους αὐτῷ προσφέρουσι μόνους, ἔργῳ δὲ αὐτὸν εὐεργετήσαι οὐ δύνανται. Ὁ δὲ Θεὸς εὐλογῶν βεβαιοῖ τοὺς λόγους τῷ ἔργῳ, καὶ παντοδα πῶν ἀγαθῶν παρέχει τοῖς εὐλογημένοις φοράν. Εἶτα διδάσκει τῆς θείας εὐλογίας τυχεῖν. Γῆ ἔδωκε τὸν καρπὸν αὐτῆς· εὐλογῆσαι ἡμᾶς ὁ Θεός. (B f. 271, E f. 124, F f. 98, K f. 119) Τότε γὰρ ἐκάστου ἀνθρώπου ὁ καρπὸς εὐρίσκεται τῶν ἔργων. Γῆ γὰρ ὁ ἄνθρωπος· αἰνίττεται δὲ καὶ σταυρόν. Ὡσαύτως τὴν εὐλογίαν ἐζήτησεν. Εὐλογεῖσθαι δὲ παρακαλοῦντες οἱ ἐξ ἔθνῶν, εὐλογοῦντες πῶς παραιοῖ 69.1144 σθαι τὴν διὰ τοῦ νόμου κρίσιν, διψῆν δὲ μάλλον τὴν διὰ Χριστοῦ σωτηρίαν καὶ χάριν. Καὶ φοβηθήτωσαν αὐτὸν πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς. (A f. 333 b. Κυρίλλου καὶ Θεοδωρήτου.) Συν ελαύνει γὰρ ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος εἰς κατόρθωσιν ἀρετῆς· οὗ δὴ γεγονότος, πάντη τε καὶ πάντως συμβήσεται τοῖς ἔχουσιν τὸ ἐν παντὶ γενέσθαι καλῶ. Ὁ γὰρ εὐλαβῶς περὶ τοὺς θεῖους διακείμενος νόμος, καὶ τὸ μέλλον δειμαίνων κριτήριον, διὰ τῆς τούτων φυλα κῆς τὸν Θεὸν θεραπεύει. Ἡ δὲ θεία θεραπεία τὴν εὐλογίαν προξενεῖ. Ὅρα δὲ ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ τέλος οὐκ Ἰουδαίοις μόνοις, ἀλλὰ πᾶσιν ἀνθρώποις τὸν θεῖον ἔχειν εἰσηγήσατο φόβον. Πᾶσαι γὰρ φυλαὶ, πᾶσαι γλῶσσαι τὴν Τριάδα πεφόβηται καὶ δοξάζουσιν. Ἐπισημαντέον δὲ ὅτι τῷ τριπλασιασμῷ τὸ Θεὸς, ἐπαγαγῶν ἐνικῶς τὸ "Φοβηθήτωσαν αὐτὸν," καὶ τὸ τῆς ἀγίας Τριάδος παρεγύμνωσε μυστήριον, καὶ τὸ ἐνιαῖον τῆς Θεότητος.

ΨΑΛΜΟΣ ΕΖ΄.

Ἄναστήτω ὁ Θεὸς, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ. (E f. 124 b) Ἔως μὲν γὰρ ἀνεξικακῆ καὶ οὐκ ἐπιφέρῃ τοῖς πλημμελοῦσιν τὴν αὐτοῖς πρέπουσαν κόλασιν, νοεῖται πῶς καθεύδειν καὶ ἡρεμεῖν· ὅταν δὲ τῆς ἀγανακτήσεως κινήσῃ τὸ μέτρον, τότε πῶς καὶ ἐξανίστασθαι καὶ καταστρατεύεσθαι τῶν ἰδίων ἐχθρῶν· καὶ πρὸς τοῦτο αὐτὸ ἐγκαλοῦνται τῶν ἀγίων οἱ λόγοι. Ὅτε τοίνυν γέγονεν ἄνθρωπος, τότε γὰρ καὶ δι εσκορπίσθησαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ, καὶ πεφεύγασιν οἱ μισοῦντες αὐτόν. Ἄσατε τῷ Θεῷ, κ.τ.λ. Τὴν γὰρ ὁδὸν, τὴν ἄγουσαν ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁδοποιεῖν παρακελεύεται τοῖς ἐπουράνιον ἀγνοοῦσι Πατέρα, καὶ ταῖς ἐστερημέναις τοῦ νυμφίου χήραις ψυχαῖς. Τούτων γὰρ καὶ ἔκδικος καὶ κριτῆς ἦλθε γενέσθαι. Ἐπιτῆρει τοῦ λόγου τὸ ἀκριβές· οὐ γὰρ εἶρηκεν ἀπλῶς, "Ἀγαλλιᾶσθε," προστέθεικε δὲ

ἀναγκαίως τὸ "ἐνώπιον αὐτοῦ," δῆλον δὲ ὅτι τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ. Καὶ τίς ἢ τοῦ λόγου ἐπιτήρησις ἀναγκαῖον ἐστὶν ἰδεῖν· ἀγαλλιῶνται μὲν γὰρ ἔσθοτε καὶ οἱ φρονουῦντες τὰ ἐν κόσμῳ, πλὴν οὐκ ἐνώπιον αὐτοῦ· οὐ γὰρ ἀξιῶ βλέπειν αὐτοὺς ἐορτάζοντας. Καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν, ὁ προφήτης ἡμᾶς διδάξει λέγων περὶ αὐτῶν· "Μετὰ γὰρ ψαλτηρίου καὶ τυμπάνων καὶ αὐλῶν τὸν οἶνον πίνουσι· τὰ δὲ ἔργα Κυρίου οὐκ ἐμβλέπουσι, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ οὐ κατανοοῦσι." Ταραχθῆτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, τοῦ πατρὸς τῶν ὄρφανῶν, καὶ κριτοῦ τῶν χηρῶν. (A f. 337, F f. 98 b) Τὸ κηδεμονικὸν τοῦ Θεοῦ παρέστησε, πατέρα εἰπὼν, καὶ τὸ δικαστικὸν κριτὴν, 69.1145 καὶ ὅτι κηδεμῶν ἐστὶ τῶν ἀπροστατεῦτων, καὶ κριτῆς τῶν ἀδικουμένων. Ἀλλὰ τίνες οἱ ταραττόμενοι, ἢ οἱ ἀλιτήριοι δαίμονες; Ἐπειδὴ γὰρ κέκληνται τὰ ἔθνη εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, ἀναγκαίως ἐκεῖνοι ταράττονται ὡς καὶ βόαν· "Τί ἡμῖν καὶ σοί;" Οἱ δὲ πάλοι πλανώμενοι καὶ τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίστην λελατρευκότες, ὄρφανοὶ τινες ὄντες κατὰ τόνδε τὸν κόσμον ἀνεπικούρητοι παντελῶς, καὶ πρὸς πᾶσαν πλεονεξίαν ἔτοιμοι, καὶ χῆραι μὴ ἔχουσαι τὸν νυμφίον Λόγον, διηρασμένοι τε παρὰ τοῦ Σατανᾶ, καὶ μερίδες ἀλωπέκων γεγονότες, ἐπειδὴ πεπιστεύκασι εἰς Χριστὸν, πεπλουτήκασι πατέρα τὸν Θεὸν ὡς κηδεμόνα, καὶ νυμφίον τὸν Χριστὸν τὰς θείας αὐτοῖς ἐνιέντα γονὰς, ὡς συναφθέντες αὐτῷ διὰ τῆς πίστεως. Ὁ Θεὸς ἐν τόπῳ ἀγίῳ αὐτοῦ. (E f. 125 b) Τόπος ἅγιος τοῦ Θεοῦ οἱ ἀγαπῶντες αὐτὸν, ἢ καὶ παντὸς ἀγίου ψυχῆ. Ὁ Θεὸς κατοικίζει μονοτρόπους ἐν οἴκῳ. (A f. 337 b) Βεβαίαν αὐτοῖς, φησὶ, καὶ ἀσφαλῆ χαρίζεται τὴν ἐφ' ἅπασιν τοῖς ἀγαθοῖς διαμονήν. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ἐν οἴκῳ κατοικίζεσθαι παρὰ Θεοῦ. Τίς δὲ ὁ μονότροπος, εἰπεῖν ἀναγκαῖον. Πολλοὶ μὲν γὰρ παρεδέξαντο τὴν εἰς τὸν Κύριον πίστιν, ἀλλ' οὕτω παντελῶς τὴν ἑαυτῶν διάνοιαν ἀποστήσαντες τῆς ἀρχαίας ἀπάτης, νοσοῦσι ἐκ μέρους. Θεὸν μὲν γὰρ εἶναι πιστεύουσι Χριστὸν, ἀλλ' ἔχουσι Ἑλληνικὰς διαθέσεις ἐν ἑαυτοῖς· καὶ γὰρ παραιτοῦνται τῶν ἐδεσμάτων τινὰ ὡς βδελυρὰ, καὶ ἡμέρας παρατηροῦνται· ἀλλὰ καὶ εἰμαρμένην τινὰ καλοῦσι καὶ τύχην καὶ γένη ἀναπλάττοντες, δι' αὐτῶν νομίζουσι διοικεῖσθαι τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. Ὁ δὲ οὕτω πεφρονηκῶς, καὶ τοῦτο μετὰ πίστιν, οὐκ ἔστι μόνος τρόπος, πολυγνώμων δὲ μᾶλλον καὶ πολύτροπος καὶ ἀνασφαλῆς καὶ σεσαλευμένος. Ἐξάγων πεπεδημένους ἐν ἀνδρείᾳ. (A f. 338) Ὁμοιον τῷ, "Ὁ λέγων τοῖς ἐν δεσμοῖς· Ἐξέλθετε, καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει· Ἀνακαλύψθε." Δεσμοὶ δὲ καὶ σκότος ἢ τῶν εἰδώλων λατρεία καὶ ἢ ἐν ἄδη κατοχή. Τοῦτο οὖν φησιν, ὅτι καὶ ἐν ἄδη πορευθεὶς ἐν ἰσχυρῇ θεότητι καὶ τοῖς ἐκεῖ πνεύμασιν ἐκήρυξεν ἀπειθήσασί ποτε, καὶ τοὺς σειραῖς ἀμαρτημάτων πεπεδημένους καὶ δεσμοῖς πρότερον διαβολικοῖς κατεσφιγμένους ἠλευθέρωσε, δούς ἄφεςιν ἀμαρτιῶν. Ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῷ θανάτῳ δεσμίους ὄντας ἐξ αἰῶνος συνανέστησεν ἑαυτῷ, λύσας τῶν τοῦ θανάτου δεσμῶν. Οὐ μόνον δὲ τοὺς ἐξ ἐθνῶν πρὸς 69.1148 στεύσαντας ἠθέλησεν ἔλευθεροῦν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκ περιτομῆς· τούτους γὰρ ἀποκαλεῖ παραπικραίνοντας. Ἡ παραπικραίνοντας τοὺς ἀπιστοῦντας λέγει, οὐς καὶ αὐτοὺς ἐβούλετο ἐξαγαγεῖν. Ἐπιμένοντες δὲ τῇ ἀπιστίᾳ ὡς ἐν τάφοις δυσώδεσι τοῖς οἰκείοις σώμασι κατοικοῦσι. Ὁ Θεὸς, ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι σε ἐνώπιον τοῦ λαοῦ σου. (A f. 338, H f. 138 b) Ὅτε τοῖς εἰδώλοις λελατρευέοντα τὸν Ἰσραὴλ, καὶ τοῖς Αἰγυπτίων ἔθουσιν ἐντεθραμμένον ἔλευθεροῦν ὁ Θεὸς ἐσκέπετο, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν μετακομίζειν, μονονουχὶ καὶ καταδονήσας ὁράται τὰ πάντα, τῶν μὲν ὑδάτων εἰς αἶμα μετεσκευασμένων, οὐρανοῦ δὲ χάλαζαν καθιέντος, τεμνομένης θαλάσσης καὶ πηγνυμένων τῶν ἐν αὐτῇ κυμάτων, οὐρανοῦ τε μάννα καταστάζοντος. Καὶ νῦν ὁ Ψαλμῶδός δεικνύς, ὡς ὁ καταβάς μέχρις ἄδου αὐτός ἐστιν ὁ καὶ πάλοι διὰ Μωσέως ἐξαγαγὼν ἐξ Αἰγύπτου τὸν Ἰσραὴλ, φησὶ πρὸς αὐτὸν, ὅτι Καὶ τότε καθ' ὃν καιρὸν ἐξήγαγες τοὺς Ἰουδαίους καὶ προηγοῦ αὐτῶν ἐν στύλῳ πυρὸς καὶ νεφέλῃ κατὰ τὴν ἔρημον, ἢ σύμπασα γῆ ἐσειέτο, τῆς φήμης τὰς ἀπάντων

ἀκοὰς πληρούσης, ὡς ἐπίσημου γενομένης τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ λαθούσης οὐδένα τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐξάκουστα γὰρ γέγονε τὰ παρὰ σοῦ, καὶ ἔγνω ἡ σύμπασα γῆ. Ὡσπερ γὰρ εἶ τις λέγει τυχόν, Ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις, ἀντὶ τοῦ ἤκουσε καὶ τεθαύμακεν, οὕτω νοήσεις ἐνθάδε τὸ διὰ τῆς τοῦ Ψάλλοντος φωνῆς· "Γῆ ἐσείσθη." Θεαύμακε γὰρ τὰ παραδόξως ἀποτελεσμένα παρὰ σοῦ τοῦ ἐν ὄρει Σινᾶ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ χρηματίσαντος. Ὑψηλότερον δέ. Ὅτε ἐξεπορεύετο ἀπὸ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ὁ Θεὸς, λέγων, "Ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου καὶ μετέβην εἰς τὴν ἔρημον," τὴν ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησίαν, τότε σεισμός καὶ μεταβολὴ πραγμάτων μεγίστη ἐγένετο. Καὶ γὰρ οἱ οὐρανοὶ τοὺς θεοὺς καὶ πνευματικὸς λόγους καὶ νόμους ἔσταξαν, τούτέστιν οἱ τὰ οὐράνια φρονούντες ἀπόστολοι. Τοῦτο καὶ διὰ τῶν δύο χιμᾶ ρων ἐδηλοῦτο, ὧν ὁ μὲν ἐθύετο, ὁ δὲ ἀπελύετο εἰς τὴν ἔρημον, ἵνα καὶ Χριστὸν σαρκὶ πάσχοντα νοῶμεν ὑπὸ Ἰουδαίων, καὶ ἀπαθῆ κατὰ τὴν θεότητα μείναντα, καὶ ὡς εἰς ἔρημον ἀπὸ τῶν θεοκτόνων εἰς τὰ ἔθνη μεταβαίνοντα. Ἐπεφοίτησε δὲ καὶ ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις, οἷόν τινας δρόσου ψεκᾶδας μιμουμένη. Βροχὴν ἐκούσιον ἀφοριεῖς, ὁ Θεὸς, τῇ κληρονομίᾳ σου. (A f. 338 b, E f. 126) Κατὰ μὲν τὸ γράμμα βροχὴν ὀνομάζει τὸ μάννα, ὅπερ ἰδίως καὶ ἀφωρισμένως τοῖς Ἰουδαίοις ὑπετίζετο· κατὰ δὲ τὸ πνεῦμα βροχὴν μὲν λέγει τὸν εὐαγγελικὸν λόγον, τὸν ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ παρὰ Χριστοῦ πρὸς ἡμᾶς γεγονότα, ἢ αὐτὸν τὸν ἐπιδημήσαντα Σωτῆρα τῇ ἀνθρωπότητι, καθὼς περ καὶ ἐν ἐτέρῳ ψαλμῷ "Καταβήσεται ὡς ὑέτος," καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐκούσιον δὲ, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς νομικῆς λατρείας. Τὰ γὰρ τῆς Παλαιᾶς τρόπον τινὰ οὐκ ἦν αὐτῷ ἐκούσια, οὐδὲ προηγουμένως ἐδόθη τῷ 69.1149 ἀνθρώπῳ, ἀλλ' ἐμετρήθη τῇ φύσει τῶν παραδεχομένων. Διὸ ἔλεγε· "Τίς ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν;" Κληρονομία δὲ Χριστοῦ ἢ ἐξ ἔθνῶν Ἐκ κλησία, κατὰ τὸ, "Δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου." Ταύτη οὖν ἀφωρίσθη κατὰ βουλήν Θεοῦ καὶ εὐδοκίαν ὁ λόγος ὁ εὐαγγελικός. Τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ. (E f. 126 b. Κυρίλλου καὶ Ἡσυχίου.) Δηλαδή τοῖς ἀποστόλοις· πολλὴν γὰρ δύναμιν διασημειῶν καὶ θαυμάτων δίδωσιν. Ὁραιότητι τοῦ οἴκου διελέσθαι σκύλα. (E f. 126 b, F f.99 b) Διεμερίσαντο γὰρ τὴν ὑπ' οὐρανὸν οἱ μακάριοι μαθηταί· καὶ οἱ μὲν τούτοις, οἱ δὲ ἐκείνοις ἐκήρυξαν. Διείλοντο τοῖνυν σκύλα· τοὺς γὰρ πάλαι τῷ διαβόλῳ λελατρευκότας ταῖς νοθεσίαις ἀρπάζοντες, προσεκόμιζον τῷ Χριστῷ εἰς ὠραιότητα τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Ὁραιότης γὰρ καὶ κόσμος ἐστὶν Ἐκκλησιῶν ἢ τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων ἀγία πληθὺς. [Πτέρυγες περιστερᾶς περιηργυρωμέναι. Εὐειδεδεσάτην ἡμῖν ὁ λόγος ζωγραφεῖ περιστερὰν, καὶ οἷον περιηργυρωμένην τὸ χρῶμα· ὥσπερ ὅταν εἶ τις ἐπὶ ἀργύρῳ λαμπρῷ καὶ διαστίλβοντι χρυσὸν ἐν δύσει, ἢ εἶδος ἐγχαράξῃ περιστερᾶς, καὶ φαίνεται συμμιγῆς χλωρὸν τὸ ἐν τοῖς μεταφρένοις χρυσίον, οἷον εἰ πως ὠχρῷ συμμιγμένον χρώματι, τότε περικαλλεστάτην ἀπεργάζεται τὴν περιστερὰν. Ἄν τοῖνυν ἐπαναπαύσωνται τοῖς ἑμοῖς κλήροις, φησὶ, δοθήσονται αὐτοῖς πτέρυγες περιστερᾶς περιηργυρωμέναι, ἐχούσης δὲ καὶ τὰ μετάφρενα ἐν χλωρότητι χρυσοῦ· τούτέστιν, ὡς περικαλλεστάτη γενήσεται περιστέρα. Οὐ γὰρ ἔτι φρονούσι τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· ἀναπτῆσονται δὲ ὥσπερ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἥτοι ὡς φρονεῖν τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἄνω δὲ. Πτέρυγας λέγει περιστερᾶς τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος· ἐν εἶδει γὰρ περιστερᾶς ἐπὶ τὰ Ἰορδάνου ἐπεφοίτησε ῥεῖθρα· ταύτης δὲ τὰ μὲν ἀπλούστερα καὶ λευκότερα τοῖς ἀπλουστέροις προσφέρεται, τοῖς τε τελειότεροις δὲ τὰ βαθύτατα. Τὰ μυστήρια γὰρ, φησὶ, μοῦ ἑμοὶ καὶ τοῖς ἑμοῖς. Καὶ τοὺς μὲν ὡς ἀτελεῖς γάλα ποτίζει, τοῖς δὲ τὴν στερεὰν προσφέρει τροφήν. Κλήρους δὲ τὰς δύο Διαθῆκας καλεῖ. Ἐὰν οὖν ἑκατέρω, φησὶ, διδασκαλία προσέλθητε, ὄψεσθε τὴν παντοδαπὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος χάριν. Οὐχ ἀπλῶς μέντοι προσελθεῖν, ἀλλὰ καὶ διηνεκῶς προσεδρεῦσαι προσέταξεν. Ἀκίνητος γὰρ ὁ ὑπνῶν.] Χιονωθήσονται ἐν Σελμών. (A f. 339, E f. 127, H f. 144 b) Οἱ ἀπόστολοι δηλονότι λαμπρυνθήσονται·

οὔτοι τοίνυν ἐχιονώησαν ἐν Σελμών. Τὸ δὲ ἐν Σελμών Ἑβραϊκῆ μὲν ἐστὶν ἡ 69.1152 φωνή, ἐρμηνεύεται δὲ ἀνταπόδοσις. Καὶ αὐτοὶ γοῦν οἱ διασταλέντες χιονωθήσονται ὡς ἐν ἀνταπόδοσει, τουτέστι λαμπροὶ γενήσονται, μισθὸν ὥσπερ τῆς εἰς Χριστὸν γνησιότητος λαβόντες τὴν λαμπρότητα. Προλέγει οὖν τὴν τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέραν, καθ' ἣν τὸ Πνεῦμα ἐν Σελμών, τουτέστι ἐν Ἱερουσαλήμ, ἐδέξαντο καὶ ἐλαμπρύνθησαν οἱ ἀπόστολοι, οἷς διήρει τὴν τῆς οἰκουμένης βασιλείαν, καὶ τῷ μὲν τῶνδε τῶν ἐθνῶν, τῷ δὲ ἐκείνων προστατεῖν ἐκέλευεν. [Ὅρος τοῦ Θεοῦ, ὄρος πῖον. Πῖον δὲ ὄρος φησὶν εἶναι, καὶ μὴν καὶ τετυρωμένον· πῖον μὲν, ὡς ἔνυδρόν τε καὶ πρὸς τούτῳ καὶ εὐανθές, διὰ τε τοῦτο πολλὰς ἔχειν δυνάμενον προβάτων ἀγέλας. Πλεῖστα γὰρ εἰσὶν ἐν Ἐκκλησίαις τοῦ Σωτῆρος τὰ θρέμματα τοῖς τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἐνσπαταλοῦντα λόγοις, καὶ τὸν θεῖόν τε καὶ οὐράνιον ἐκπίνοντα λόγον. Ἐν ταύταις γὰρ ἐστὶν ὁ Χριστὸς, ὁ λέγων· "Εἴ τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με, καὶ πινέτω." Πῖον τοίνυν ὄρος, ὡς ἔνυδρόν τε καὶ εὐανθές νοητῶς· ἔστι δὲ καὶ τετυρωμένον, τουτέστι, πεπηγὸς καὶ συνεστραμμένον. Ἐκλυτον γὰρ οὐδὲν ἢ ὕδαρες ἐν Ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἔστι τὰ πάντα συνεσφιγμένα πρὸς εὐσέβειαν.] Τὸ ἄρμα τοῦ Θεοῦ μυριοπλάσιον. (A f. 340, E f. 127 b) Ἄρμα τοῦ Θεοῦ τὰς οὐρανοὺς καὶ νοητὰς δυνάμεις φησὶν, ἐν οἷς ἐποχεῖται Θεός. Εἶεν δ' ἂν ἄρμα καὶ οἱ ἀπόστολοι, οἷς ἐποχούμενος ὁ Θεὸς Λόγος διατρέχει τὴν ὑφήλιον· καὶ οἱ μετ' ἐκείνους καθαροὶ, εὐθηνούντες ταῖς ἀρεταῖς, καὶ καρποφοροῦντες Θεῷ τὴν εὐσέβειαν, καὶ μυριοπλάσιους ὄντες, τῶν παρ' Ἰουδαίους πάλαι τῆς θείας ἐπιβάσεως ἀξίων. Ἀνέβης εἰς ὕψος, ἡχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν. (A f. 340) Εἰς ποῖον ὕψος ἀναβέβηκεν ὁ Κύριος; Εἰς τὸ τοῦ σταυροῦ, ὡς αὐτὸς σε διδάσκει λέγων· "Κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς," τουτέστιν, ὅταν τὸν ὑπὲρ τῆς πάντων ζωῆς ὑπομείνω σταυρὸν, "πάντας ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν." Βεβασίλευκε γὰρ τῆς ὑπ' οὐρανὸν διὰ τοῦ τιμίου σταυροῦ, καταργήσας τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ πάντας ἐλκύσας πρὸς ἑαυτόν. Ἐλαβες δόματα ἐν ἀνθρώπῳ. Καὶ γὰρ ἀπειθοῦντας, κ.τ.λ. (E f. 127 b, F f. 100. Κυρίλλου καὶ Ἀθανασίου.) Καὶ ποῖα ταῦτά ἐστιν, αὐτὸς ὁ Υἱὸς σαφηνεῖ λέγων ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός· "Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ," καὶ τὰ ἐξῆς. Τοὺς γὰρ ἀπειθοῦντας πάλαι καὶ πλανωμένους ἔδωκεν ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ, ἵνα ἐν αὐτοῖς κατοικήσας διὰ τοῦ Πνεύματος, υἱοὺς αὐτοῦ ἀποφήνη Θεοῦ. 69.1153 [Κύριος ὁ Θεὸς εὐλογητός. Οἱ γὰρ αἰεὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν προστιθέμενοι, καὶ διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ καλούμενοι πρὸς ζωὴν, ἀκαταλήκτους αὐτὸν εὐφημίαις δοξολογεῖν σπουδάζουσι.] Κατευοδῶσαι ἡμῖν ὁ Θεὸς τῶν σωτηριῶν ἡμῶν. (A f. 340 b, F f. 100) Ὁ τὴν σωτηρίαν ἡμῖν, φησὶ, δωρησάμενος, οὗτος ἡμῖν καὶ τὴν ὁδὸν ἐξομαλίσει, ὥστε τοσοῦτων μὴ διαμαρτεῖν ἀγαθῶν· καὶ θύραν ἀνοίξει τοῦ λόγου, εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ κηρύγματος κατευοδωθῆναι ἡμῖν. Ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν, καὶ τοῦ Κυρίου αἰεὶ διεξοδοὶ τοῦ θανάτου. (A f. 340 b, E f. 128, F f. 100, H f. 150 b) Θαρσοῦσι σαφῶς οἱ ἀπόστολοι, οὓς καὶ μέχρι θανάτου ἐλθόντας διὰ τὸ κήρυγμα ἐξάγει γενναίως ὁ Θεός. Τῆς αὐτοῦ δυνάμεως εἶναί φασι τὰς διεξόδους τοῦ θανάτου, ἧτοι τὴν ἀπαλλαγὴν, δίδόντος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν τὸ διεξελεῖν δύνασθαι ἧτοι ἐκφυγεῖν τοῦ θανάτου τοὺς βρόχους. Μόνος γὰρ αὐτὸς Θεὸς ὢν τοῦ σώζειν καὶ πηγὴ σωτηρίας, ἐξόδους εὐρατοῦ τοῦ θανάτου, ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν. Ἐπειδὴ πᾶς ἄνθρωπος εἰς μὲν τὴν εἴσοδον τοῦ θανάτου ἔφθασε, οὐκέτι δὲ διεξελεῖν θεῖν δεδύνηται αὐτόν· ὁ δὲ διὰ τῶν παρόντων δηλούμενος Κύριος, διεξόδους ποιησάμενος τοῦ θανάτου, καὶ τὴν ἀδιεξόδευτον αὐτοῦ φρουρὰν ἡμῖν διανοίξας, γέγονε Θεὸς τοῦ σώζειν· διὸ καὶ τῷ Ἰωβ ἔλεγεν· "Ἦλθες ἐπὶ πηγὴν θαλάσσης, ἐν δὲ ἵχνεσιν ἀβύσσου περιεπάτησας; Ἀνοίγονται δέ σοι φόβῳ πύλαι θανάτου, πυλωροὶ δὲ ἄδου ἰδόντες σε ἔπηξαν;" Ἐπιστρέψω ἐν βυθοῖς θαλάσσης. (E f. 128, K f. 122) Τοὺς κατενεχθέντας, φησὶν, εἰς τῶν ἡδονῶν τὸν βυθὸν, καὶ εἰς τὰς κοσμικὰς φιληδονίας βεβαπτισμένους, ἐπιστρέψω πρὸς ἑμαυτόν. Ὅπως ἂν βαφῆ ὁ ποῦς σου ἐν αἵματι. (A

f. 341 b) Πῶς ἐπιστρέψουσι διδάσκει, ὅτι ἀναί ρεθισῶν τῶν πονηρῶν δυνάμεων. Κατήγαγε γὰρ εἰς γῆν τὸ αἷμα αὐτῶν καὶ κατερβάντισθη τῷ κατανι κήματι αὐτῶν, κατὰ τὴν Ἑσαίου φωνὴν, ὡς καὶ τὸν πόδα αὐτοῦ βαφῆναι ἐν αἵματι. Ἱστορικώτερον δὲ τὰ τοιαῦτα διαγράφει ὁ λόγος, καὶ οἷον ὡς ἐπὶ πολέμου καὶ στρατηγοῦ διαπλάττεται. Οἱ γὰρ ἐν πολέμῳ καὶ μάχαις νικᾶν εἰωθότες, τοῖς τῶν πεσόντων αἵμασι βαπτίζουσι τὸν πόδα ἐν τῷ ἐπεμβαίνειν τοῖς ἀνηρημένοις. Κάνταυθα οὖν, ἐπειδὴ ἔδειξε τὸν τῶν ὅλων Θεὸν, οἷόν τινα ἀριστεὰ τοὺς πολεμίους καταγωνιζόμενον, καὶ τοὺς ἀδίκως δεδουλωμένους ἔλευ θεροῦντα, διαγράφει τῷ λόγῳ καὶ αἱμάτων ῥύακας, καὶ συμπατουμένους νεκροὺς καὶ τούτους ἀτάφους ἐρριμμένους, καὶ κυσὶ βορὰν προκειμένους. Σώζεις τοιγαροῦν, φησὶ, τοὺς κινδυνεύοντας, καταστρατεῦη δὲ τῶν ἐχθρῶν, ὅπως ἂν βαφῆ ὁ ποὺς σου ἐν αἵματι, βαφῆ δὲ καὶ ἡ γλῶσσα τῶν κυνῶν σου ἐν αἵματι τῶν ἐχθρῶν. Δέχεται πάλιν ὡς ἀπὸ πράγματος ἕναρ 69.1156 γοῦς τὸ παράδειγμα· ταῖς γὰρ τῶν θρεμμάτων ἀγέλαις σύνεισιν ἀεὶ καὶ κύνες, ὑλακαῖς καὶ δῆγμασι καταπτοοῦντες τοὺς θήρας. Σύνεισι δὲ καὶ ταῖς λογικαῖς τοῦ Σωτῆρος ἀγέλαις ἱεροὶ καὶ πάνσοφοι κύνες, ταῖς ἑαυτῶν εὐστομίαις καθάπερ τισὶν ὑλα καῖς τοὺς ἀλλοτρίους ἐλαύνοντες θήρας. Κύνας οὖν Κυρίου τοὺς τῆς νοητῆς ποιμνῆς φύλακας φησιν, τοὺς ἀγίους ἀποστόλους καὶ τοὺς ἐπισκόπους, ὧν δὴ καὶ ἡ γλῶσσα μονονουχὶ τοῦ αἵματος τῶν νοητῶν ἐχθρῶν ἀπογεύεται. Λέγει τοίνυν ὡς μονονουχὶ θα νάτου αἰτία τῶν πονηρῶν δαιμόνων γενήσεται ἡ τῶν ἀποστόλων φωνή, παρ' αὐτοῦ, τουτέστι παρὰ τοῦ Θεοῦ, βοηθουμένη. Τοῦτο δὲ μεταφορικόν· τῶν γὰρ ἐχθρῶν ἀναιρεθέντων, καὶ οἱ κύνες τῶν ἀνελόντων λάπτουσι τοῦ αἵματος αὐτῶν, καὶ τὰ τούτων διασπαράσσουσι σώματα. Ἐτέρως δὲ, ποὺς Χριστοῦ ὁ ἐκ Μαρίας ἄνθρωπος, ὅστις διὰ τοῦ πάθους ἐβάφη τῷ αἵματι. Ἡ γλῶσσα δὲ τῶν κυνῶν, ἡγουν τῶν ἀκαθάρτων πάλιν ἐθνῶν, ἐγεύσατο τοῦ ἀχράντου αἵματος, ὅτε ἐπέστρεψαν ἐκ τοῦ διαβόλου. Ἐν Ἐκκλησιαίς εὐλογεῖτε τὸν Θεὸν Κύριον ἐκ πηγῶν Ἰσραὴλ. (A f. 342) Πηγαὶ τοῦ Ἰσραὴλ εἶεν ἂν οἱ μακάριοι προφηταί, καὶ πρό γε τούτων ὁ νόμος. Λέγει οὖν, ὡς ἄλλοθεν οὐ προσῆκεν ἡμῖν τὸν Θεὸν ἢ ἐκ τούτων αὐτῶν ἀρυσόμενος ὑμολογεῖν. Τοῦτο δὲ φησὶ διὰ τὰ ἑτερόδοξα τῶν αἰρετικῶν συγγράμματα. Ἐκ γὰρ τῶν νομικῶν καὶ προφητικῶν Γραφῶν ὁ Κύριος εὐλογεῖται πρὸς τῶν δυναμένων ἀντλεῖν ἐξ αὐτῶν σωτηρίου πηγῶν οὐσῶν μετ' εὐφροσύνης ὕδωρ. Ἐκεῖ Βενιαμὴν νεώτερος ἐν ἐκστάσει. (A f. 342 b) Ἐκεῖ ποῦ; Ἐν ταῖς Ἐκκλησιαίς, ἢ ἐν μέσῳ τῶν ψαλλόντων. Τίς δὲ ὁ Βενιαμὴν, ἢ ὁ μακάριος Παῦλος ὁ ἐκ φυλῆς Βενιαμίν; Τὸ δὲ, νεώτερος, διὰ τὸ ὕστερον αὐτῷ τῶν ἀποστόλων ὀφθῆναι τὸν Κύριον. Ἐν ἐκστάσει δὲ διὰ τὴν εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀρπαγῆν, καὶ διὰ τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἀποκαλύψεων, κατὰ τὸ παρ' αὐτοῦ εἰρημένον· "Εἴτε ἐξέστημεν Θεῷ, εἴτε σωφρονοῦμεν ὑμῖν·" καὶ διὰ τὸ θειοτέρας αὐτὸν τυχεῖν ἀλλοιώσεως. Ἐφ' οὗ καὶ ἀληθεύει τὸ, "Πρῶτ' ἔδεται·" καὶ τὸ, "Ἐσπέρας διαδώσει τροφήν." Ὁ γὰρ διώκων τὴν Ἐκκλησίαν, ἐν ὀλίγῳ τὴν πίστιν εὐηγγελίσατο. Ἄρχοντες Ἰούδα ἡγεμόνες αὐτῶν. (A f. 342 b) Μέμνηται καὶ τῶν λοιπῶν τῆς Ἐκκλησίας παιδευτῶν τε καὶ ἀποστόλων, οἱ σχεδὸν ἐξ ἀπάσης φυλῆς τῆς ἐξ Ἰσραὴλ ἀπόλεκτοι γεγόνασι καὶ φωστῆρες οἰκουμενικοὶ, καὶ φησιν ὅτι αὐτῶν τῶν ψαλλόντων ἄρχοντες καὶ ἡγεμόνες ἐχειροτονήθησαν· ἕκ τε τῆς Ἰούδα φυλῆς, ὡς οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, καὶ Λευῖς ἦτοι Ματθαῖος· ἕκ τε τῆς Ζαβουλῶν καὶ τῆς Νεφθαλεῖμ, ὡς Πέτρος καὶ Ἀνδρέας, καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Φίλιππος, ἀπὸ Βηθσαϊδᾶ τῆς κώμης ὄντες, καὶ Ἰάκωβος ὁ Ἀλφαιίου ἐκ Κα 69.1157 περναοῦμ, Σίμων δὲ ὁ Ζηλωτῆς Κανανίτης ὠνόμασται. Ταῦτα δὲ πάντα τὰ χωρία τῆς Γαλιλαίας ἐστὶ Ζαβουλῶν δὲ καὶ Νεφθαλεῖμ ἐκεῖνον ἔσχον τὸν κληρὸν· καὶ τούτου μάρτυρες δύο, ὁ μὲν προφήτης, ὁ δὲ εὐαγγελιστής· ὁ μὲν προλέγων, ὁ δὲ τὴν μαρτυρίαν προφέρων· ὥστε ἐκ τούτων τῶν φυλῶν οὗτοι οἱ ἀπόστολοι ὥρμητο, οἱ καταστάντες ἄρχοντες

καὶ ἡγεμόνες τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐντειλαιο, ὁ Θεὸς, τῇ δυνάμει σου. (A f. 342 b, B f. 282, E f. 129, H f. 156, K f. 122 b) Δύναμιν τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱὸν φησι, κατὰ τὸ, "Χριστὸς Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία." Παρακαλεῖ τοί νυν τὸν Πατέρα ὁ ἀποστολικὸς χορὸς, ἵνα ἐντεῖ ληται τῷ Υἱῷ τὰ περὶ τοῦ κηρύγματος. "Ἀπ' ἑμαυτοῦ γὰρ, φησι, λαλῶ οὐδὲν," ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ παρὰ τοῦ Πατρὸς· καὶ ἵνα δυναμώσῃ αὐτοῖς ὁ κατήρτισεν αὐτοῖς, μονονουχὶ καὶ δακτύλῳ δεικνύς, ὅτι τὸ ἡσθενηκὸς σῶμα, καὶ πεπτωκὸς εἰς θάνατον διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν, ὅτι τοῦτο δυναμώσῃ κατὰ καιροῦς ὁ Χριστὸς· αἰτοῦσιν οὖν ἵνα τῆς φθορᾶς ἀπαλλάξας τὸ σῶμα, τὴν ἀφθαρσίαν ἐνδύσῃ, ἀναγαγὼν αὐθις εἰς τὸ ἐν ἀρχῇ, τουτέστιν εἰς τὴν ἐν ἀρχῇ μακαρίαν καὶ ἀκήρατον ζωὴν· ὁ καὶ ποιήσῃ Κύριος κατὰ καιροῦς, ὅτε καταβήσεται ἐξ οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι. Ἐπιτίμησον τοῖς θηρίοις τοῦ καλάμου. (A f. 345, E f. 129 b) Ἐπειδὴ πολλοὶ οἱ τῇ κατὰ Θεὸν πολιτεία τῶν ἁγίων δυσμεναίνοντες, καὶ μάλιστα οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες, τούτου χάριν εὐχεται ἐπιτιμηθῆναι αὐτοὺς θηρία ὄντας καλάμου. Ἰστέον δὲ, ὅτι τόπος ἐστὶν ἐν Παλαιστίνῃ, ἐν παρόδῳ τῆς Ἱερουσαλήμ, ᾧ ὄνομα Κάλαμος, διὰ τὸ πλείστους εἶναι τοὺς καλάμους ἐν αὐτῷ· ἐν τούτῳ λανθάνουσι λέοντες δεινοὶ ὠμοβόροι, καὶ ἕτεροι θῆρες ἄγριοι περὶ τὸ ἄλσος ἐμφωλεύοντες, οἱ καὶ ἐπεβούλευον τοῖς ἀνιοῦσιν εἰς Ἱερουσαλήμ. Οὐκοῦν ὡς ἀπὸ πράγματος ἐμφανοῦς εἰς ἐννοίας ἡμᾶς κεκρυμμένας καὶ πνευματικὰς ὁ τοῦ Ψάλλοντος ἀποφέρει λόγος. Τί πράττουσιν οἱ ἐν τῷ Καλάμῳ θῆρες; Ἐπιβουλεύουσι δεινῶς τοῖς ἀναβαίνουσιν εἰς Ἱεροσόλυμα. Τοῦτο αὐτὸ καὶ τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας ποιοῦντας εὐρὴ σομεν· ἐπιβουλεύουσι γὰρ τοῖς ἐν τῇ νοητῇ Ἱερουσαλήμ ἀπιοῦσιν οἱ νοητοὶ λέοντες, οἱ τῇ ἀκαρπία καὶ κουφότητι τῶν ἀστηρίκτων ἐμφωλεύοντες, καὶ ἐπ' ἀναπαύομενοι τοῖς ξηροῖς πρὸς ἀρετὴν, καὶ ὑγροῖς πρὸς φιληδονίαν· κατὰ τὸ ἐν Ἰὼβ περὶ τοῦ διαβόλου εἰρημένον, ὅτι Ὑπὸ πᾶν δένδρον κοιμᾶται, παρὰ καλάμον καὶ βούτομον καὶ πάπυρον. Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι τοῦ Καλάμου θῆρες ἀνοσίων αἰρέσεων εὐρεταί, καὶ λανθανόντως καὶ θηριωδῶς συγγράφοντες τὰ διεστραμμένα, οἱ καθάπερ ὀδόντι τῷ καλάμῳ χρώμενοι, τὰς τῶν ἀπλουστέρων ψυχὰς κατεσθίουσιν. 69.1160 Διασκόρπισον ἔθνη. – Ἦξουσιν πρέσβεις ἐξ Αἰγύπτου· Αἰθιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ. (A f. 343 b. Κυρίλλου καὶ τοῦ Νύσσης.) Ὡς διασκορπισθέντων τῶν νοητῶν ἐχθρῶν, λοιπὸν ἐπὶ τὸ κήρυγμα οἱ ἀπόστολοι δραμοῦνται. Πιστεύουσιν δὲ Αἰγύπτιοί τε καὶ Αἰθίοπες, τουτέστι τὰ πέρατα τῆς γῆς· ἔσχατοι γὰρ πάντων ἐν ἀνατολῇ καὶ δύσει Αἰθίοπες. Σημαίνει δὲ διὰ μὲν τῶν Αἰγυπτίων τοὺς ἄγαν εἰδωλολάτρους καὶ ἐναντίους τῇ λατρείᾳ τοῦ Ἰσραὴλ· ἡ γὰρ Αἴγυπτος τῆς ἀσεβείας τὸ κράτος ἀνεδήσατο· διὰ δὲ τῶν Αἰθιόπων τὰ πέρατα τῆς γῆς. Πῶς δὲ προσέδραμεν ἡ Αἰθιοπία εἰς τὸ κήρυγμα, καὶ τὸ περὶ αὐτῆς προφητευόμενον τέλος τετύχηκεν, ἕξ ἐστὶν ἀπὸ τοῦ εὐνούχου ἰδεῖν τοῦ Αἰθίοπος, ὃν Φίλιππος πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐποδήγησε, χεῖρα ὄντα τῆς βασιλείσης τῶν Αἰθιόπων, ὡς δυναστήν Αἰθιοπίας, καὶ καθ' ὃ ἐπὶ πάσης τῆς γᾶς αὐτῆς εἴτουν τοῦ θησαυροῦ ἐτέτακτο. Ὅτι γε μὴν ἡ Αἰθιοπία πάντα τὰ ἔθνη δηλοῖ μέλανα ὄντα ἐν ἁμαρτίᾳ, παρίστησιν ἢ ἐν τῷ Ἄσματι διὰ μετανοίας λέγουσα νύμφη. "Μέλαινά εἰμι καὶ καλή," τὸ μὲν διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ τὴν κακίαν, τὸ δὲ διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν ἀναχώρησιν· ὥστε τὴν Αἰθιοπίαν προφθάσαι χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ, ἥτοι ἐν τῷ εὐχεσθαι, ἢ καὶ ἐν τῷ προσάγειν δῶρα τῷ βασιλεῖ τὰ τε τῆς εὐσεβείας ἀρώματα καὶ τὸ τῆς θεογνωσίας χρυσίον. Ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ἡ μεγαλοπρέπεια αὐτοῦ, καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐν ταῖς νεφέλαις. (A f. 344) Ἐξ Ἰσραὴλ γὰρ τὸ γένος κατάγοντες οἱ ἱεροὶ ἀπόστολοι, τὴν τοῦ Θεοῦ μεγαλοουργίαν δι' ὧν εἰργάζοντο θαυμάτων ὑπέδειξαν. Καὶ οἱ μετ' ἐκείνους δὲ τὸ διδασκαλικὸν δεξάμενοι χάρισμα, καθάπερ τινὲς νεφέλαι ἐκ τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος θαλάττης τὸν ὑπερὸν ἀνιμώμενοι, τὴν ἀρδείαν τοῖς ἀνθρώποις προσφέρουσιν. Ἡ τὸ, "Ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐν ταῖς νεφέλαις," ἀντὶ τοῦ μεγάλῃ καὶ

ύψηλή καὶ περίοπτος. Ἐτέρως δὲ τῷ θεωρητικωτάτῳ Ἰσραὴλ τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ γνωρίζονται, καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ τῷ ὑπερκειμένῳ τῶν γενηῶν. Θαυμαστός ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ. (A f. 344) Οἱ τῆς ἀρετῆς ἐρασταὶ τὸν Θεὸν δι' ἑαυτῶν εὐβιοῦντες ὑμνεῖσθαι παρασκευάζουσι, καὶ αὐτοὶ δὲ μόνοι θαυμάζουσι τὸν Θεὸν, οἷα δυνάμενοι κατανοεῖν τὰς μεγαλοπρεπεῖς οἰκονομίας αὐτοῦ. Αὐτὸς οὖν ὁ τοῦ πνευματικοῦ Ἰσραὴλ Θεὸς, ἴσον δὲ εἰπεῖν ὁ τῶν ἁγίων Θεὸς, ἐνισχύσει καὶ τὸν νέον λαὸν, ὥστε πάντα καὶ λαλεῖν καὶ δρᾶν ὑπὲρ τῆς δόξης αὐτοῦ· καὶ δύναμιν μὲν δώσει εἰς τὸ ῥυσθῆναι τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων, κραταίωσιν δὲ εἰς τὸ ἐμμεῖναι τῇ ἀμωμῆτῳ πίστει Χριστοῦ· ὃς εὐνοὸς ἐστίν, ὡς καὶ πλάσας καὶ ἀναπλάσας καὶ τοσοῦτων ἀγαθῶν καταξιώσας τὸν λαὸν αὐτοῦ.

ΨΑΛΜΟΣ ΕΗ΄.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, τῷ Δαβίδ. (A f. 344 b. B f. 284 b. G f. 50) Περιέχει μέντοι 69.1161 ὁ ψαλμὸς προσευχὴν τοῦ Σωτῆρος ἐκ προσώπου τῆς 69.1161 ἀνθρωπότητος προσφερομένην, τὰς τε αἰτίας δι' ἃς αὐτῷ τὸν ἐπὶ σταυροῦ κατεσκεύασαν θάνατον, ἔτι τε αὐτὸ τὸ πάθος διηγεῖται σαφῶς, καὶ τὰς μετὰ τὸ πάθος τοῖς Ἰουδαίοις συμβησομένας συμφοράς· πρὸς δὲ τούτοις καὶ εἰσαγωγὴν τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας, τῆς τε ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείας διδασκαλίαν, εἰς ἣν καὶ περιγράφει τὸν ψαλμόν. "Ὅτι δὲ πᾶσαν ἦν ἠύξατο ὁ Σωτὴρ προσευχὴν, ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρώπου φύσεως ἠύξατο, αὐτὸ τοῦτο ἐπισημαίνει ἐπὶ τέλους τοῦ ψαλμοῦ, καὶ φησὶν· "Ὅτι εἰσήκουσε τῶν πενήτων ὁ Κύριος, καὶ τοὺς πεπεδημένους αὐτοῦ οὐκ ἐξουδένωσεν." Ἐπὶ συντελείᾳ γὰρ τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐπέφανεν ἡμῖν Θεὸς Κύριος, καὶ τὴν νοητὴν ἀλλοίωσιν ἡλλοιώθημεν, οὐκ ἐξ ἀγαθῶν πεσόντες ἐπὶ τὰ χείρονα, καθὰ καὶ ἐν τῷ Ἀδάμ, ἀλλ' ἐκ παντὸς κακοῦ μεθιστάμενοι πρὸς πᾶν ἀγαθόν. Γράφει δὲ καὶ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους περὶ Χριστοῦ, ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δεήσεις καὶ ἰκετηρίας, πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρῦων προσήνεγκε. Καὶ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον· "Μετὰ ἰδρώτων, ἀγγέλου ἐνισχύοντος, ἐν ἀγωνίᾳ γενόμενος, ἐκτενέστερον προσήνεγκε." Σώσόν με, ὁ Θεὸς, ὅτι εἰσήλθοσαν ὕδατα ἕως ψυχῆς μου. (A f. 345) "Ἔοικε δὲ καὶ ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου λέγεσθαι τὰ συμβάντα, ὅτε γενόμενος ἄνθρωπος ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν μέχρι θανάτου. Ἐπειδὴ γὰρ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται, εἰκότως καὶ εὐχεται ῥυσθῆναι ἐκ τῶν πειρασμῶν τῶν χειμάρρου δίκην περικλυσάντων αὐτοῦ τὴν ψυχὴν. Καὶ ὁ τύπος δὲ Χριστοῦ, Ἴω νᾶς, "Περιεχύθη μοι ὕδωρ, φησὶν, ἕως ψυχῆς μου." Καὶ ἐν Ἰώβ· "Ἦλθες ἐπὶ πηγὴν θαλάσσης, ἐν δέιχνεσιν ἀβύσσου περιεπάτησας, δι' ὧν τὰ τοῦ ἄδου χωρία δηλοῦνται." (H f. 166) Διὰ τῶν ὑδάτων τοὺς πειρασμοὺς σημαίνει ἡ θεόπνευστος Γραφή. Ἦλθον εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, καὶ καταγιγῆς κατεπόντισέ με. (A f. 345, B f. 285 b, F f. 102. Κυρίλλου, Εὐσεβίου, Θεοδοωρήτου.) Ποικίλλει τὸν λόγον ταῖς διαφοραῖς εἰκόσιν, οὐχ εὐρίσκων ἀξίαν εἰκόνα τῶν κατεπόντων τοὺς αἰχμαλώτους ἀνιάρων. Αἰνίττεται δὲ καὶ τὰ τοῦ ἄδου χωρία, ἔνθα μόνος ὁ Σωτὴρ καταβάς διεξῆλθε. Τὸ δὲ "Ἦλθον," ὅμοιον τῷ, "Ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν μου ἅπ' ἑμαυτοῦ." Ἐκουσίως δὲ Χριστὸς ὑπέστη τὸν θάνατον, ὃν καταγιγῆδα καλεῖ. Πρέπουσα δὲ φωνὴ καὶ τῷ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν ἀρετὴν ναυαγήσαντι· "Ἦλθον εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, καὶ καταγιγῆς κατεπόντισέ με." Ὁ Θεὸς, σὺ ἔγνωσ τὴν ἀφροσύνην μου, καὶ αἰ πλημμέλειαί μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἐκρύβησαν. (A f. 346. Κυρίλλου, Γρηγορίου, Εὐσεβίου.) Ἦ ὅτι εἰ καὶ ἦσαν τινες πλημμέλειαί, δι' ἃς τῷ σταυρῷ 69.1164 με προσήλων, τάχα που σὺ πρῶτος ἔγνωσ, ὁ Θεὸς, ὃν οὐδὲν οἶόν τε λανθάνειν· ἢ ἀφροσύνην μὲν φησὶ τὴν νομισθεῖσαν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις μωρίαν,

τὴν τοῦ πάθους φημί. Γέγονε γὰρ ὁ τοῦ Κυρίου σταυρὸς Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἑλλήσι δὲ μωρία. Μωρίαν μὲν οὖν τοῦ Χριστοῦ τὸ πάθος, ἀσθένειαν δὲ τὸν σταυρὸν ὠνόμαζον. Σὺ οὖν, ὦ Πάτερ, φησὶν, ἔγνωσ τὴν διὰ τοῦ σταυροῦ οἰκονομίαν· σὴ γὰρ κρίσει γεγένηται. Τοῦτο δὲ λέγει ἐπειδὴ γέγονεν ὑπὲρ ἡκούστων Πατρὶ μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Τὸ δὲ, "Αἱ πλημμέλειαι μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύβησαν," ὅμοιον τῷ, "Τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησε." Ἀπηλλοτριωμένος ἐγενήθη τοῖς ἀδελφοῖς μου. (E f. 131 b) Τῇ τοιαύτῃ χρήσαιο φωνῇ, ὅστις ἐστὶν θεοσεβὴς ἀληθῶς καὶ πίστιν ἔχων ὀρθὴν καὶ ἀκαπήλευτον. Διωκομένης γὰρ τῆς εὐσεβείας ἀπὸ τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν, ἀσθενεῖτω διάθεσις ἢ πρὸς γενεὰς καὶ γένη· καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καταπεφρονημένης, ἀργεῖτω τότε καὶ τῆς εἰς ἀδελφοὺς ἀγάπης ὁ νόμος· ἀγαπάσθω δὲ μόνος καὶ ὑπὲρ πάντας ὁ τῶν ὄλων Θεός· αὐτῷ γὰρ τὴν οἰκείαν ὀφείλομεν ζῆν. Καὶ συνεκάλυψα ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐγενήθη εἰς ὀνειδισμοὺς μοι. (A f. 347) Εἴποι δ' ἄν τις· Καὶ μὴν φάγου καὶ οἰνοπότου δόξαν ἠνέγκατο παρὰ τοῖς κακοήθεσιν· πῶς οὖν νῦν φησὶν ὅτι ὠνειδίζετο ὡς νηστεύων; Πρὸς δὲ ρητέον, ὅτι σπανίως καλούμενος ἀπῆι πρὸς τὰ συμπόσια αὐτός τε καὶ οἱ μαθηταί. Οἱ δὲ διαβάλλοντες, τούτοις ἐχρῶντο τοῖς λόγοις, τὸν λοιπὸν τῆς αὐτοῦ διαίτης ἀγνοοῦντες καιρὸν. Πλὴν ἀρκεῖτω πρὸς ἀπόδειξιν ἢ συνεχῆς τεσσαρακονθήμερος νηστεία. Ἐπληροῦτο δὲ ταῦτα καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, ὅτε, λοιπὸν αἰρομένου τοῦ νυμφίου, ἐνήστευον οἱ μαθηταί, ὥστε καὶ αὐτὸν εἰκὸς προορῶντα τὸ πάθος καὶ τὰ παρακολουθοῦντα τοῖς Ἰουδαίοις κακὰ, καταπονεῖν τὴν ψυχὴν ἐν νηστείᾳ· κωλυτικὴ γὰρ τῆς ἐξ ἀλόγων παθῶν ἐπάρσεως ἡ νηστεία. (E f. 132) Γελῶσί τινες τῶν ἀγίων τοὺς πόρους, καὶ ὀνειδισμοῖς ποιοῦνται πρόφασιν τὰ ὄντως τεθαυμασμένα. Καὶ ἐθέμην τὸ ἔνδυμά μου σάκκον, καὶ ἐγενόμην αὐτοῖς εἰς παραβολὴν. (A f. 347) Καὶ ὁ Σωτὴρ δὲ ὑπὲρ ἡμῶν ἐξομολογεῖται καὶ κακοῦται· ὁ γὰρ σάκκος τὴν σκληρὰν αἰνίττεται δίαιταν καὶ τὸ πένθος. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἰς παραβολὴν γέγονε τῷ Κυρίῳ, τουτέστιν εἰς ὄνειδος. Σύνηθες γὰρ τοῖς φαύλοις ὀνειδίζειν τοῖς ἀγαθοῖς δι' ἃς ἔχουσι κακοπαθείας· εἰκὸς δὲ τὸν Χριστὸν μετὰ τὸ ἀναιρεθῆναι, παραβολὴν γενέσθαι τοῖς Ἰουδαίοις· οἷον, Τοιαῦτα πάθοι ὁ ἐχθρὸς ἡμῶν οἷα καὶ ὁ ἐσταυρωμένος. Κατὰ δὲ τινὰς διὰ τοῦ σάκκου, τὸ σῶμα σημαίνεται σκληρὸν ὄν καὶ ἀντίτυπον· διὰ 69.1165 γοῦν τὴν τῆς σαρκὸς περιβολὴν ὠνειδίσθη ὁ Κύριος. Κατ' ἐμοῦ ἠδολέσχουν οἱ καθήμενοι ἐν πύλαις, κ.τ.λ. (A f. 347) Καὶ Ἰουδαῖοι δὲ Χριστὸν ἐν τε συμποσίοις ὠνειδίζον, παροίνιον αὐτὸν διήγημα ποιοῦμενοι καὶ κωμωδίαν, ἐν τε ταῖς πρὸς ἀλλήλων ὁμιλίαις κατεγέλων αὐτοῦ. Τὰ γὰρ συνέδρια τῶν ἀκαιρομένων εἰς αὐτὸν εὐκαίρουν, καὶ ἠδολέσχουν, εἴτουν ἐσχόλαζον, καὶ συνεχῶς διηγοῦντο. [Καὶ εἰς ἐμὲ ἔψαλλον οἱ πίνοντες. Ταῦτα λέγει, τὸ παγχάλεπον τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς ὑπεμφαίνων νανάγιον, καὶ τὸ σὺν ἐκείνοις ἐναποπνίγεσθαι τῷ τῆς ἀγνωσίας βυθῷ παραιτούμενος.] Ἐγὼ δὲ τῇ προσευχῇ μου πρὸς σέ, Κύριε. (A f. 347 b. Κυρίλλου καὶ Θεοδωρήτου.) Ὁ Σύμμαχος· "Ἐμοὶ δὲ προσευχὴ σὺ, Κύριε." Τούτων, φησὶ, γινομένων, ἐγὼ πρὸς σέ τείνω τὸ ὄμμα, καὶ τὴν παρὰ σοῦ προσμένω βοήθειαν. Φαίη δ' ἂν καὶ ὁ Σωτὴρ πρὸς τὸν Πατέρα· Εἰ καὶ ἐχλεύαζόν με, καὶ πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν ἀνταπεδίδοσάν μοι, ἀλλ' οὖν ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ οὐ παύσομαι πρὸς σέ χρώμενος τῇ προσευχῇ. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ ὧν παρέθηκεν αὐτὸν ὁ εὐαγγελιστὴς καὶ ἐν τῷ σταυρῷ ὑπὲρ τῶν σταυρῶν των εὐχόμενον. Εἶτα τίθησιν ἐξῆς καὶ τὰ ῥήματα τῆς προσευχῆς. Καιρὸς εὐδοκίας, ὁ Θεός. (A f. 347 b, E f. 132) Εὐδόκησε γὰρ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ· τὸ δὲ ἀνακεφαλαιώσασθαι ἔστι τὸ ἀναλαβεῖν καὶ ἀνακομίσει τῶν πραγμάτων τὴν φύσιν εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς. Εὐδοκίαν δὲ καλεῖ τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ, ὥστε ἡμᾶς σωθῆναι καλῶς αὐτῷ δόξασαν. "Ὅτε οὖν ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικὸς, γενόμενον ὑπὸ νόμον,

ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἔξαγοράσῃ." Εἰς τοῦτο ἔλθων, φησί· "Καιρὸς εὐδοκίας" ὅμοιον τῷ, "Ἐλή λυθεν ἡ ὥρα." Ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους σου ἐπάκουσόν μου, ἐν ἀληθείᾳ τῆς σωτηρίας σου. (A f. 347 b) Τοῦτο δὲ ποιήσεις, ὑπὲρ αὐτῶν ἀπο θανόντα με σώσας διὰ τῆς ἀναστάσεως. Ὑπὲρ αὐτῶν γὰρ ἀναδέχομαι ζωὴν καὶ σωτηρίαν· σὺν ἐμοὶ γὰρ ζωοποιηθήσονται οἱ δι' ἁμαρτίαν νεκροί. Μόνη μὲν τοι ἀληθῆς ἢ παρὰ Θεοῦ σωτηρία, τυπικῆς οὐσῆς τῆς ὑπὸ ἰατρῶν καὶ στρατηγῶν σωτηρίας. Ῥυσθεῖην ἐκ τῶν μισούντων με, καὶ ἐκ τῶν βαθέων τῶν ὑδάτων. (A f. 347 b) Αἰτεῖ καὶ ὁ Σωτὴρ ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων ῥυσθῆναι, οἱ ἐμίσουν αὐτὸν ὡς εἰς πρόσωπον αὐτῶν ἐλέγχοντα τὴν ἐν βάθει κρυπτομένην πονηρίαν. Ἡ βάθος ὑδάτων τὸν θάνατον λέγει καὶ τοὺς πειρασμοὺς οὓς ἐν Χριστῷ νικῶμεν. Ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι. 69.1168 Μὴ με καταποντισιάτω καταγιγίς ὕδατος, κ.τ.λ. (A f. 348, B f. 288 b, E f. 132 b, H f. 173 b, Κυρίλλου καὶ Εὐσεβίου.) Ὑδατος δὲ καταγιγίδα καὶ βυθὸν καὶ φρέαρ ὀνομάζειν ἔοικεν ἢ τοὺς ἐν τῷ πειράζεσθαι κινδύνους, ἢ καὶ αὐτὸν ἔσθ' ὅτε τὸν ἄδην. Φησί γάρ· "Ἀνήγαγες ἐξ ἄδου τὴν ψυχὴν μου" ὡς οἱ εἰς φρέαρ ἐμπεσόντες, οὗ τὸ στόμα ἐνεφράγη. Δηλώσας δὲ καὶ ὁ Κύριος διὰ τοῦ, "Ἐνεπάγην εἰς ἰλὸν βυθοῦ," τὴν τοῦ σώματος ἐν τῷ θανάτῳ λύσιν, καὶ παραστήσας τὴν εἰς ἄδου κάθοδον, νῦν περὶ τῆς ἀνόδου φησί· "Ῥυσθεῖην, λέγων, ἐκ τῶν βαθέων τῶν ὑδάτων," καὶ τὰ ἐξῆς. Τὰς μὲν γὰρ ἄλλας ψυχὰς κατέπιεν ὁ θάνατος ἰσχύσας, καὶ τὸ φρέαρ συν ἔσχεν ἀποκλείσαν τῷ ἑαυτοῦ στόματι. Φρέαρ δὲ στόμα ἔχον ὁ θάνατος, ἐξ αἰῶνος ἅπαντας καταπεπωκῶς τοὺς εἰς αὐτὸν καταπεπτωκότας, καὶ μετὰ τὸ καταπιεῖν, ἐπικλείσας τὸ ἑαυτοῦ στόμα πρὸς τὸ μή τινα πρὸς ζωὴν παλινδρομήσαι. Ἐπ' ἐμοὶ δὲ, φησί, μὴ γένοιτο τοῦτο. Λέγει δὲ καταγιγίδα, ὑπεμφαίνων τὸ παγχάλεπον τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς ναυάγιον, καὶ τὸ σὺν ἐκείνοις ἀποπνίγεσθαι τῷ τῆς ἀγνωσίας βυθῷ παραιτούμενος. Πῶς δὲ, εἰπὼν ἄνω· "Καταγιγίς κατ' ἐπόντισέ με," νῦν λέγει· "Μὴ με καταποντισιάτω;" Ὅτι ἐπεὶ ἔστι βυθισθέντα πάλιν ἀνανήξασθαι, εὐχεται ὡς ἐπειράθη μὴ πάλιν πείραν λαβεῖν. Κύματα οἶδα καὶ ἄλλα καὶ κλύδωνα φοβερὸν ἐπανιστάμενον τῇ ψυχῇ τὸν ἐκ τῶν παθῶν τῆς σαρκὸς, οἷς χρὴ δυσπρόσιτον ὄντα, μηδαμῶς τῆς ἀπ' αὐτῶν πικρίας ἀναπίμπλασθαι· ἀλλ' αἰεὶ προσευχόμενον λέγειν· "Ῥυσθεῖην ἐκ τῶν βαθέων τῶν ὑδάτων," καὶ τὰ ἐξῆς. Εἰσάκουσόν με, Κύριε, ὅτι χρηστὸν τὸ ἔλεός σου. (A f. 348 Κυρίλλου καὶ Εὐσεβίου). Διὰ τί δὲ καὶ ὁ Μονογενὴς χρῆζει τοῦ εἰσακουσθῆναι, ἴσος ὢν τῷ Πατρὶ καὶ ὁμότιμος, αὐτὸς τὴν αἰτίαν λέγει· "Ὅτι χρηστὸν τὸ ἔλεός σου," τουτέστι, Διὰ τοῦτο εἰς ακουσθῆναι χρῆζω, ἐπειδὴ ἄνθρωπος διὰ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν γέγονα, καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπων εἰκότως ταῦτα ἀναδέχομαι. Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τοῦ παιδός σου. (A f. 348 b, Κυρίλλου καὶ Εὐσεβίου.) Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Πατὴρ διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν ἀποστραφεὶς ἦν τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν, τούτου χάριν πάλιν πρὸς αὐτὴν ἐπιστρέψαι τὸν Πατέρα τὸ πρόσωπον ὁ Χριστὸς παρακαλεῖ, καὶ μὴ ἐπιμεῖναι ὀργιζόμενον, ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἐν ταῖς ὀργαῖς ἀποστρεφόντων τὸ πρόσωπον. Ἀποστροφή δὲ Θεοῦ ἢ ἐγκατάλειψις. Ὅτι θλίβομαι, ταχὺ ἐπάκουσόν μου. (A f. 348 b, H f. 174 b, Κυρίλλου καὶ Εὐσεβίου.) Διὰ τὴν τῆς ὀδύνης ὑπερβολὴν, ταχεῖαν μοι παράσχου παραψυχὴν. Τί τὸ θλίβον; εἰπέ· ἐξήγησαι τὸ λυποῦν, ὧ Δαβίδ. Ἄκουε τοίνυν λέγοντος ἐναργῶς· "Ὅτι αἰ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου, 69.1169 ὡσεὶ φορτίον ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ." Οὐκοῦν πρὸς ελθε τῷ λέγοντι· "Δεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς." (A f. 348 b) Φαίη δ' ἂν καὶ ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Πατέρα· Ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ κτήματος θλίβομαι τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε ἐλευθερῶσαι τὸν ἀφ' ἡμῶν αἰχμάλωτον. Ταχὺ δὲ εἰσάκουσον, ἐπειδὴ χρῆζει ταχύτητος τὸ κατ' αὐτὸν μυστήριον. Πρόσχεος τῇ ψυχῇ μου, καὶ λύτρωσαι αὐτήν. (A f. 348 b, E f. 133, F f. 104 b) Εἶποι δ' ἂν καὶ ὁ Σωτὴρ πρὸς τὸν Πατέρα· Λύτρωσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τοῦ κατασχόντος,

δηλονότι θανάτου. Καὶ ποῖος ἄρα ἐστὶν ὁ τῆς λυτρώσεως τρόπος; Ἡ ἐν Χριστῷ δικαίωσις, ἢ διὰ πίστεως σωτηρία, τῶν πλημμελεημάτων ἢ ἄφεσις ἢ διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Οὕτως ἐλυτρώσατό ποτε τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς ἐν σκιάῃς καὶ τύποις προκαταγράφων ἡμῖν τοῦ Χριστοῦ τὸ μυστήριον, καὶ τὸ τοῖς ἀγγέλοις ἄγνωστον. Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν μου ῥῦσαί με. (A f. 348 b) Καὶ ὁ Σωτὴρ δὲ ἐξ ἧς πεπόνθαμεν ἀδικίας παρὰ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν, ἀπὸ ταύτης ἐπὶ τὸν ἔλεον τὸν ἡμέτερον διεγείρει τὸν Πατέρα. Εἰ δέ τις ἐπαπορήσοι πῶς τοσαῦτα δεηθεῖς ὁ Χριστὸς, οὐκ ἐξέφυγε τοὺς πειρασμοὺς, ἀκουσάτω ὅτι ἠύχετο μὲν ὡς ἄνθρωπος μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμὸν, ἐπεὶ δὲ συνέφερε παθεῖν αὐτὸν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, κατεδέξατο τὰ πάθη, προελόμενος τὸ θεῖον θέλημα παρὰ τὸ ἀνθρώπινον. Σὺ γὰρ γινώσκεις τὸν ὄνειδισμόν μου. (A f. 349) Καὶ ὁ Σωτὴρ δὲ πρὸς τὸν Πατέρα, Οἶδας, φησὶ, τὸν ὄνειδισμόν ὃν ὑπὲρ τοῦ σοῦ ὠνειδίσθη ὀνόματός, τὴν αἰσχύνην ἣν ὑπὲρ ἀληθείας ἀνέτλην τῆς σῆς, τὴν ἐντροπὴν ἣν ὑπὲρ τῆς δόξης ὑπέσχον τῆς σῆς. Οἱ γὰρ θλίβοντές με, οἱ κολαφίζοντες, οἱ σταυροῦντες, ἐνώπιον πάντα δρῶσι τῶν σῶν ὀφθαλμῶν. Ὀνειδισμόν προσεδόκησεν ἡ ψυχὴ μου καὶ τὰ λαιπωρίαν. (A f. 349, B f. 289 b) Ἐντεῦθεν καὶ ὁ Χριστὸς τὸ πάθος διηγεῖται, ὃ καὶ σαφῶς ἡμῖν οἱ εὐαγγελισταὶ διηγῆσαντο. Οὐχ ὑπῆρχε δὲ ὁ συλλυπούμενος καὶ ὁ παρακαλῶν, διὰ τὸ καὶ τοὺς μαθητὰς ἄλλον ἀλλαχοῦ φυγεῖν. Ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμά μου χολὴν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος. (A f. 349, B f. 289 b, E f. 133 b, H f. 177, Κυρίλλου καὶ Θεοδωρήτου.) Καὶ αὐτὴν μοι, φησὶ, τὴν τροφήν, πικρὰν καὶ ἀνιαρὰν κατεσκεύασαν· ἀνήδονος γὰρ τοῖς μετ' ὀδύνης ἐσθίουσι καὶ ἡ ἡδίστη τροφή. Ἐπισημαίνονται δὲ καὶ οἱ μακάριοι εὐαγγελισταὶ, ὅτι δεδιψηκότι τῷ Χριστῷ, κατὰ τὸν τοῦ σταυροῦ καιρὸν, καὶ πιεῖν αἰτήσαντι προσεκόμισαν "ὄξος χολῆ συμμιγέν· καὶ γευσάμενος, φησὶν, οὐκ ἤθελεν πιεῖν·" ἵνα ἡ Γραφή πληρωθῇ ἡ ψαλμικὴ αὕτη. 69.1172 Γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν ἐνώπιον αὐτῶν εἰς παγίδα. (A f. 349. Κυρίλλου καὶ Θεοδωρήτου.) Οὕτω καὶ ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευεν· "Γένοιτο ἡ τράπεζα αὐτῶν ἔμπροσθεν αὐτῶν εἰς παγίδα καὶ εἰς τιμωρίαν·" ὥστε συλληφθῆναι ἐντεῦθεν καὶ τὰ συμβησόμενα τοῖς Ἰουδαίοις μετὰ τὸ πάθος κατασημαίνειν. Ὅμοιον δὲ ὡς εἰ λέγοι· Τὰ παραπλήσια ὑπομείνειαν, ὧν πεῖράν με λαβεῖν παρεσκεύασαν. Οὐαὶ γὰρ τῷ ἀνόμῳ, ὅτι πονηρὰ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ συμβήσεται αὐτῷ. Σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν. (A f. 349 b, B f. 20, II f. 178. Κυρίλλου καὶ Θεοδωρήτου.) Ἐπάγαγε αὐτοῖς τὸ ζοφῶδες νέφος τῶν πειρασμῶν, ἵνα, μηδαμῶθεν πρὸς τὴν τῶν θείων μυστηρίων ἀνανεύοντες ἔλλαμψιν, Ἰουδαῖοι κακοὶ κακῶς ἀπόλωνται, διὰ τὰς σφῶν ἀπονοίας καὶ τὸ λίαν ἀκρατὲς εἰς ἀπειθειαν. Πῶς δὲ καὶ Ἰουδαῖοι οὐκ ἐσκοτίσθησαν, μὴ δεξάμενοι τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον; Οἱ ἐπειδὴ σταυρῷ παρέδωκαν τὸν τῶν ὅλων Κύριον, ἔδου μὲν αὐτοῖς ὁ ἥλιος, συνεσκότασε δὲ ἐν ἡμέρᾳ τὸ φῶς, σημεῖον ἐναργὲς τοῦ κατεσκοτίσθαι καὶ νοητῶς τὰς τῶν σταυρωσάντων ψυχὰς. Πώρωσις γὰρ ἀπὸ μέρους γέγονε τῷ Ἰσραὴλ, καὶ κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται, καὶ ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπουσι, διὰ τὸ παραιτήσασθαι τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, καὶ ἐκουσίως μῦσαι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας. Καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διαπαντὸς σύγκαμψον. (A f. 349 b. Κυρίλλου καὶ Θεοδωρήτου.) Καὶ τὰς ὀσφύας αὐτῶν διαπαντὸς ἐξάρθρωσον· δουλείαν τῶν Βαβυλωνίων καταψήφισαι, Δέσποτα, ἵνα οἷς ποιῶσι περιπέσωσιν εἰς ἐπίπονον ἐργασίαν συγκεκυφότες ἀεὶ. Ὁ θυμὸς τῆς ὀργῆς σου καταλάβοι αὐτούς. (A f. 350) Θυμὸν τοίνυν ὀργῆς τὴν ὀξεῖαν καὶ ἐπίπονον ἐκάλεσε τιμωρίαν. Καὶ ἐπὶ τοὺς σταυρωτὰς δὲ ὁ θυμὸς τῆς θείας ὀργῆς, οὐ μερικῶς ὡς πολλάκις, ἀλλὰ τελῶς ἐξεκενώθη, καὶ κατέλαβεν αὐτοὺς πᾶν εἶδος τιμωρίας. Ὅτι ὃν σὺ ἐπάταξας, αὐτοὶ κατεδίωξαν. (A f. 350. Κυρίλλου καὶ Θεοδωρήτου.) Σὺ μὲν, φησὶ, δίκας με τῆς παροινίας εἰσπραττόμενος, οἷόν τισι δημίοις παρέδωκας τοῖς Βαβυλωνίοις· οὗτοι δὲ πλείοσί με ἢ προσέταξαν κακοῖς περιέβαλον, καὶ ἐπηύξησάν μοι τὴν διὰ τὴν

ἀμαρτίαν ὀδύνην. Ταύτην αὐτῶν καὶ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς κατηγορεῖ τὴν ὠμότητα, καὶ φησιν· "Ἐγὼ αὐτοὺς παρέδωκα εἰς τὰς χεῖράς σου, σὺ δὲ οὐκ ἔδωκας αὐτοῖς ἔλεος· τοῦ πρεσβυτέρου ἐβάρυνας τὸν ζυγὸν, καὶ νεώτερον οὐκ ἠλέησας." 69.1173 Εἰ δὲ περὶ τῶν σταυρωτῶν ὁ λόγος, αἰτίας ἐστὶ τοῦτο παράθεσις δι' ἣν τὰ τοιαῦτα πείσονται. (A f. 350) Ὅμοιον δὲ τῷ παρὰ τῷ Ζαχαρίᾳ· "Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα." Συγχωρήσας γὰρ παθεῖν τὸν Υἱὸν, αὐτὸς παραδοῦναι λέγεται. Πέπονθε δὲ καὶ ὁ Υἱὸς οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐκὼν· ἦν γὰρ αὐτῷ τὸ πάθος τῷ κόσμῳ σωτήριον. Τοῦτον οὖν, φησὶ, τὸν κατὰ τὴν σὴν εὐδοκίαν ἐν παταγμοῖς διὰ τὸ πάθος γενόμενον αὐτοὶ οὐ παραδεξάμενοι, ἔξω που τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ἀπήλασαν. Οὐχ ὅτι οὖν ὁ Πατὴρ, ἀλλ' ὅτι κρεῖττον οἰκονομούμενος εἰς θάνατον, καθὼς προώριστο, παρ' ἔδωκε τὸν Υἱὸν, ἀνεύθυνον ἂν εἶεν διὰ τοῦτο οἱ ταύτην ὑπηρετησάμενοι τῇ βουλή. Οὐ γὰρ ἀρέσαι Θεῷ σπεύδοντες τοῦτο ποιεῖν ἐδοκίμασαν, ἀλλὰ ψυχῆς αὐτοκίνητῳ παρανομοῦντες βουλήν καὶ φθόνῳ στρατηγούμενοι φονικῶς, τοῦτο κατεπράξαντο. Εἶτα ἐπάγει, ὅτι "Ἐπὶ τὸ ἄλλο τῶν τραυμάτων μου προσέθηκα." Ἐπειδὴ αὐτὸς μὲν ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, οἱ δὲ θανάτῳ περιέβαλον· ἢ ὅτι οὐ μόνον ἀπέκτειναν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ διέβαλον καὶ ἐσυκοφάντησαν· διὰ τοῦτο πάλιν αὐτοῖς ἐπαρᾶται τὰ ἐξῆς. Πρόσθετος ἀνομίαν ἐπὶ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν. (A f. 350 b, E f. 134. Κυρίλλου καὶ Εὐσεβίου.) Τοῦτο φησὶν διὰ τὴν πρόσθετον τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἀνομίαν ἐκάλεσε τὴν διὰ τὴν ἀμαρτίαν ἐπαγομένην τιμωρίαν. Εἰ δὲ περὶ τῶν σταυρωτῶν ὁ λόγος, ὅτι τῇ κατὰ τὸν Κύριον ἀνομία καὶ ἕτεραν ἀνομίαν προσθήσουσι, τὸν μὲν τοῦ Ζεβεδαίου Ἰάκωβον μαχαίρα ἀπεκτονότες, ξύλῳ δὲ τὸν ἀδελφόθεον, καὶ λίθοις Στέφανον. "Ἡ μία μὲν ἀνομία, ὅτι τὴν ἀλήθειαν ἐλθοῦσαν οὐκ ἐδέξαντο, τῇ σκιᾷ τοῦ νόμου παρανόμως προσκαθήμενοι· ἕτερα δὲ ἀνομία, ὅτι ἐξωσθέντες τῆς Ἰουδαίας καὶ τοῦτο που τῆς τυπικῆς λατρείας, τελοῦσιν αὐτὴν ὅπου οὐκ ἔξεστι. Διὸ οὐκ εἰσέρχονται ἐν δικαιοσύνῃ τῆς διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, πόρρω δὲ γενήσονται καὶ τῆς τοῖς δικαίοις ἀποδοθησομένης τρυφῆς. Ἐξαλειφθήτωσαν ἐκ βίβλου ζώντων, καὶ μετὰ δικαίων μὴ γραφήτωσαν. (A f. 350 b) Καὶ οἱ σταυρωταὶ δὲ, εἰ καὶ πρῶτοι ἐνεγράφησαν διὰ τοὺς παρὰ Θεῷ ζῶντας πατέρας αὐτῶν, ὡς καὶ αὐτοῖς δεδῶσθαι τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλ' οὖν, ἐπειδὴ τοιαῦτα ἐτόλμησαν, εἰκότως ἐξαλειφθήσονται, οὐδὲ παρὰ Θεῷ ἐγγραφῆσονται μετὰ τῶν ἐκλεγόμενων δικαίων καὶ τῆς παρ' αὐτῷ ζωῆς ἀξίων, ὡς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς καὶ τῆς σωτηρίας παραιτησάμενοι. Τὰ γὰρ προστακτικῶς εἰρημένα, προαγορευτικῶς χρὴ ἐξακούεσθαι. Βίβλος δὲ ζωῆς, ἡ μνήμη καὶ ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ· ἐκεῖ γράφεται τὰ ἔργα. Μακάριος οὖν ὁ τῆς ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ γραφῆς ἀξιούμενος. 69.1176 Πτωχὸς καὶ ἀλγῶν εἰμι ἐγώ, ἡ σωτηρία σου, ὁ Θεὸς, ἀντελάβετό μου. (A f. 351, B f. 291 b, F f. 104 b, 105, H f. 181 b) Τὸ δὲ "Πτωχὸς καὶ ἀλγῶν εἰμι ἐγώ," τοῦτο σημαίνει ἐκ προσώπου τῶν δορυαλώτων λεγόμενον· Ἐν πτωχείᾳ με ἰδὼν καὶ ἐν πολλαῖς ὀδύναϊς ἐξεταζόμενον, τῆς σῆς σωτηρίας ἠξίωσας. Φησὶ καὶ ὁ Κύριος ὅτι Πτωχὸς εἰμι, καθ' ὃ ἐκένωσεν ἑαυτὸν καὶ γέγονεν ἄνθρωπος· ἀλγῶν δὲ καθ' ὃ σταυρὸν ὑπέμεινεν καὶ τὰς ἐκ τῶν Ἰουδαίων πληγὰς, εἰπὼν πρὸς τὸν Πατέρα· "Ἡ σωτηρία σου, ὁ Θεὸς, ἀντελάβετό μου." Λέγει μὲν ἀνθρωπίνως καὶ τοῦτο, τετήρηκε δὲ πανταχοῦ τῆς οἰκονομίας τὸν τρόπον· ἔδει γὰρ γενόμενον ἄνθρωπον καὶ ἐγγεῖραι λέγεσθαι παρὰ τοῦ Πατρὸς αὐτόν. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ εὐαγγελικὴ πολιτεία κηρύττεται, ἧς ἤρξεν ὁ κατὰ Θεὸν χορὸς, πτωχὸς τῷ πνεύματι, ὃς εἰσέρχεται εὐχαριστῶν ἐπὶ τῇ γενομένῃ αὐτῷ σωτηρίᾳ παρὰ τοῦ Μονογενοῦς. Ἐπαγγέλλεται δὲ μηκέτι τὰς δι' αἱμάτων προσφέρειν θυσίας, τὰς δι' αἰνέσεων δὲ μᾶλλον καὶ πνευματικάς. Διὸ ἐπάγει· Αἰνέσω τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου μετ' ὠδῆς. (A f. 351 b) Ἐρηνήσαι δὲ ἄξιον τὴν Ἰουδαίων παρανομίαν, συνιδεῖν οὐ βουλομένων τῆς νομικῆς λατρείας τὸ νηπιῶδες, καίτοι τῶν ἐν Βαβυλῶνι δορυ

αλώτων ὑμνεῖν τὸν Θεὸν μετὰ τὴν ἐπάνοδον ὑπισχνου μένων. Ἀρέσει τῷ Θεῷ ὑπὲρ μόσχον νέον. (A f. 351 b, B f. 292, E f. 134 b, H f. 182 b) Τουτέστι τριετὴ καὶ τέλειον· τοιαῦτα γὰρ ἦσαν τὰ κατὰ τὸν νόμον θύματα. –Ἰστέον δὲ ὅτι τότε μόσχος ἄρρην ἐθύετο, ἡνίκα ἡ Συναγωγή περιέπιπτεν ἁμαρτία· προσεφέρετο δὲ καὶ ὑπὲρ ἀρχιερέως. Ἐπεὶ οὖν ἀρχιερεῖς καὶ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ κατ' αὐτοῦ τοὺς ὑπὸ χεῖρα διήγειραν, καὶ αἴτιοι τῆς αὐτῶν ἁμαρτίας ἐγένοντο, ἔδει δὲ τούτοις τῆς διὰ νόμου καθάρσεως, οὐκ αἰσθη τὸν, ἔφη, μόσχον ἐγὼ προσφέρω, τὴν καθαρὰν δὲ θυσίαν καὶ ἀναίμακτον ἦν ἐν τῇ ἐμῇ Ἐκκλησίᾳ κατέστησα. Ἰδέτωσαν πτωχοὶ καὶ εὐφρανθήτωσαν. (A f. 351 b) Φασὶ δὲ καὶ οἱ ἀπόστολοι περὶ τῶν δι' αὐτῶν πιστευσάντων εἰς Χριστὸν, ὅτι, ταῦτα γνόντες, οἱ τῷ πνεύματι πτωχοὶ ἀγαλλιαθήσονται. Αἰνεσάτωσαν αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ, καὶ ἡ γῆ, θάλασσα, κ.τ.λ. (A f. 352. Κυρίλλου καὶ Θεοδωρήτου.) Ἄπασαν, φησὶ, τὴν κτίσιν εἰς κοινωνίαν τῆς ὑμνωδίας καλῶ καὶ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα· οὐκ ἀπόχρη γὰρ ἡ μία γλῶττα τὰς θείας διηγήσασθαι χάριτας. Δοξολογοῦσι δὲ καὶ Θεὸν ἀκαταλήκτως αἱ ἄνω δυνάμεις, συμπάσης ἔλευ θερωθείσης τῆς γῆς. Γέγονε δὲ καὶ τοῦτο κατόρθωμα τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας, τοῦ συνάψαντος τοῖς ἄνω πνεύμασι τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα μία καὶ ἡ αὐτὴ παρὰ πάντων τελεῖται λατρεία. Εἰ δὲ οἱ ἐν οὐρανοῖς ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων χαίρουσι σωτηρία, καὶ 69.1177 αἰνοῦσιν ἐπὶ τούτῳ τὸν Θεὸν, πολλῶ μᾶλλον αὐτοὶ οἱ σωθέντες ἐπὶ τῆς γῆς αἰνέσουσι τὸν σώσαντα. Διὸ πρόσκειται "καὶ ἡ γῆ," ἵνα εἴπῃ· Πάντα αὐτὸν ὑμνεῖ τῶ ἄνω, τὰ κάτω. Ἀπὸ γὰρ τῶν κυριωτέρων τὰ κατὰ μέρος συμπεριέλαβεν. Ἐν δὲ τῇ θαλάσῃ εἶπεν, ἐπειδὴ καὶ ἐν ταῖς νήσοις ἔμελλον τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ παραδέχεσθαι. Ὅτι ὁ Θεὸς σώσει τὴν Σιών, καὶ οἰκοδομηθήσονται αἱ πόλεις τῆς Ἰουδαίας. –Καὶ τὸ σπέρμα τῶν δούλων αὐτοῦ καθέξουσιν αὐτήν. (A f. 352) Ὑψηλότερον δὲ, Σιών ἢ ἀγίων Ἐκκλησία, ἥς καὶ αἱ πόλεις ὠκοδομήθησαν, αἱ ἀνεγερ μένει ψυχαὶ ἐκ τοῦ τῆς ἀπιστίας ὀλίσθου δι' ἔξομο λογιῆσεως· Ἰουδαία γὰρ ἔξομολόγησις ἐρμηνεύεται. Δοῦλοι δὲ Θεοῦ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι· σπέρμα δὲ αὐτῶν οἱ δι' αὐτῶν εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες.

ΨΑΛΜΟΣ ΕΘ΄.

Εἰς τὸ τέλος, τῷ Δαβίδ εἰς ἀνάμνησιν, εἰς τὸ σωσαί με Κύριον. (A f. 352 b) Δύναται δὲ καὶ ἀπὸ Χριστοῦ προσάγεσθαι ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀξιούσης εἰς τὸ βοηθῆσαι αὐτῇ διαναστῆναι τὸν Θεόν. Οὕτω γὰρ συνέβαιεν ἐντραπήναι μὲν τοὺς ἀνακειμένους αὐτῇ πολεμίους δαίμονας, εὐφρανθῆναι δὲ τοὺς ὅσοι χαίρουσιν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ αὐτῆς. Διὸ βοᾷ· Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου. (A f. 352 b. Κυρίλλου καὶ Θεοδωρήτου.) Δια μάρτοιν, φησὶν, οἱ τῆς ἐμῆς σφαγῆς ἐφιέμενοι, καὶ τὴν ἐντεῦθεν αἰσχύνην καρπώσαιντο. Ὑψηλότερον δὲ, οἱ δαίμονες οἱ ἐπὶ τῷ γενομένῳ μοι πάλαι πτώματι, διὰ τὴν τοῦ θανάτου κατάραν, ἐπαρθέντες καὶ ἐπιχαρέντες, μηκέτι μου κυριευσάτωσαν. Ἀξία δὲ τοῦ Δαβίδ ἡ εὐχή· οὐ γὰρ κατεύχεται τῶν εἰς χρεῖμα ἐπιβουλεόντων, ἢ περὶ γῆς ὄρων, ἀλλὰ τῶν εἰς ψυχὴν, ἥτοι δαιμόνων, καὶ τῶν συνεργούντων τούτοις πονηρῶν καὶ ἀπίστων ἀνθρώπων. Ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω–οἱ λέγοντές μοι· Εὗγε, εὗγε. (A f. 352 b. Κυρίλλου καὶ Θεοδωρήτου.) Οἱ τοῖς ἐμοῖς, φησὶ, κακοῖς ἐφηδόμενοι, τράποιντο εἰς φυγὴν μετ' αἰσχύνης, τὴν ἐμὴν ὀρώντες μεταβολὴν, καὶ μὴ ἀπολαύσαιεν τῆς εὐφροσύνης. Τὸ γὰρ, Εὗγε, ἔθος ἐστὶ λέγειν τοῖς ἀνθρώποις, ὅταν τινὸς τύχῃσι τῶν καθ' ἡδονήν. Λέγουσι δὲ τοῦτο καὶ οἱ δαίμονες ἅμαρτανόντων ἡμῶν· ἔστι δ' ὅτε καὶ γέλῳτα ἐκπέμπουσιν ἐμπαίζοντες ἡμῖν. Πλὴν τῷ ἁμαρτάνοντι συμφέρει ἀποστραφῆναι εἰς τὰ ὀπίσω, διὰ μετανοίας παλινδρομοῦντι ἐφ' ὃ καταλέλοιπεν

ἀγαθὸν, μετὰ τοῦ αἰσχύ νεσθαι θέλειν. Ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πένης· ὁ Θεὸς, βοήθη σὸν μοι. (A f. 353) Ἴσως δὲ καὶ ἐκ προσώπου ταῦτα τοῦ λαοῦ τῶν ἐθνῶν λέγεται, τοῦ πτωχοῦ καὶ πένητος διὰ τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν ἀσέβειαν, παρακαλοῦντος 69.1180 ἐπιταχῆναι τοῦ Χριστοῦ τὴν βοήθειαν, καὶ καταί σχυνθῆναι τοὺς νοητοὺς ἐχθρούς.

ΨΑΛΜΟΣ Ο΄.

Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥῦσαί με καὶ ἐξελοῦ με. (A f. 354. Κυρίλλου καὶ Βασιλείου.) Ἔστι δι καιοσύνη τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, δι' οὗ ἐρρύσθημεν τῆς κατεχούσης ἡμᾶς ἀμαρτίας εἰς φθοράν. Ὁ μὲν οὖν ἔχων εἰς Θεὸν ἐλπίδα, μέχρι τοῦ παντὸς αἰῶνος οὐ καταί σχυνθήσεται· καθάπερ ὁ ἐπὶ τι πεποιθὼς ἔτερον, ἠνίκα τῆς ἐλπίδος ἐκπέσῃ· ὁ πεποιθὼς γὰρ, φησὶν, ἐπὶ πλούτῳ, οὗτος πεσεῖται. Καὶ μὴ ἐλπίζετε ἐπὶ υἱοῦς ἀνθρώπων, οἷς οὐκ ἔστι σωτηρία. Καὶ ἐπὶ κατάρατος ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον· εὐλογία μένος δὲ ἄνθρωπος ὃς πέποιθεν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ. Καγὼ τοίνυν, φησὶν, εἰ μὲν ἐπ' ἄνθρωπον ὅλως ἢ ἐπ' ἄλλο τι τῶν ἐπιβούλων καὶ σφαλερῶν ἀνηψά μου τῆς ψυχῆς τὴν ἐλπίδα, ἄξιός εἶην καταί σχυνεσθαι. Εἰ δὲ πάντων μὲν τῶν ἄλλων ὑπερεῖδον, πρὸς σὲ δὲ μόνον ἐπήρεισά μου τὴν ὅλην πεποίθησιν, μὴ δὴ, ὁ Θεὸς, καταί σχυναιμὴν δι' αἰῶνος. Μνησθεὶς δὲ τῆς συμφύτου δικαιοσύνης τῆς πασι διανεμητικῆς τοῦ κατ' ἀξίαν, ῥῦσαί με τῶν ἐπιτιθεμένων ἀνθρώπων ἢ δια μόνων, καὶ τῆς αὐτῶν ἐξελοῦ σκαιότητος.

ΨΑΛΜΟΣ ΟΑ΄.

Ὁ Θεὸς, τὸ κριμὰ σου τῷ βασιλεῖ δός. (E f. 141) Καὶ ποῖον κριμὰ διαδεξάμενος, ὡς ἐν ὀλίγοις εἰπὼν ὁ μακάριος Παῦλος, ὅτι εὐδόκησεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ. Ἀναλαβέτω τὰ ὄρη εἰρήνην τῷ λαῷ, καὶ οἱ βουνοὶ δικαιοσύνην. (E f. 141 b. Κυρίλλου, Διδύμου, Ἀθανασίου) Ὅρη καὶ βουνοὺς ἐνταῦθα ἀγγελικὰς δυνάμεις φησὶν, τὰ πάλαι μὲν διὰ τὴν κεχυμένην ἀσέβειαν μὴ ἐπιχωριαζούσας τῇ γῆ, νῦν δὲ εἰρήνην πρὸς πάντας ἀνθρώπους κελευομένας ἀναλαμβάνειν. Σώσει τοὺς υἱοὺς τῶν πενήτων. (E f. 141 b) Καὶ τίνες εἶεν ἄρα ἐνθάδε οἱ σημαίνοντες πένητες, τίνες δὲ καὶ οἱ τούτων υἱοὶ, ἀναγκαῖον ἰδεῖν. Πένητας τοίνυν ὀνομάζει τοὺς ἀγίους ἀποστόλους· ἦσαν γὰρ πτωχοὶ τῷ πνεύματι· σέσωκε τοίνυν ἡμᾶς τοὺς τῶν πενήτων υἱοὺς, κατὰ Πνεῦμα δικαιοσύνης ἐν τῇ πίστει καὶ ἀγιάσας. Καὶ συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ. (E f. 142) Τὸ συμπαραμενεῖ, τουτέστι, τῷ παντὶ χρόνῳ συνεκτείνεται ὁ Θεὸς ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος· ὅτι καὶ πρὸ τῆς σελήνης γενεὰς γενεῶν ἦν. Ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη, καὶ πλῆθος εἰρήνης, ἕως οὗ ἀνταναιρεθῆ ἡ σελήνη. (E f. 142) Ἀνατελεῖ ἡμῖν ἐν ἡμέραις Χριστοῦ δικαιοσύνη διὰ πίστεως· πλῆθος δὲ εἰρήνης, διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ἐπιστροφῆς. Καὶ πρὸς τούτοις ἔτι ἀνταναιρεῖται ὁ διάβολος. [cod. M. f. 120.] Ἐπιτήρει 69.1181 ὅπως οὐκ εἶπεν ἀναιρεῖσθαι, ἀλλ' ἀνταναιρεῖσθαι τὴν σελήνην· ὡς γὰρ ἤδη ἀνελὼν τὸν ἄνθρωπον, ἀνταναιρεῖται ὁ διάβολος. [Καὶ ἄλλως κατὰ πᾶσαν ἐδοξάζετο τὴν οἰκουμένην ὁ τῆς νυκτὸς ἄρχων ὁ διάβολος, ὡς ἐν τύπῳ διὰ τῆς σελήνης δηλούμενος, ἥτε τέθειται εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτὸς, νόθον τι φῶς, τὴν τοῦ κόσμου σοφίαν διδούς· ἀλλὰ τὴν τούτου κατέλυσε δόξαν ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου· οὗ ἐν ταῖς ἡμέραις ἀνέτειλε δικαιοσύνη μὲν διὰ πίστεως, πλῆθος δὲ εἰρήνης διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ἐπιστροφῆς. Καλῶς δὲ τὸ, ἀνταναιρεθῆσεται· ἀνθ' ὧν ἀνείλεν ἄνθρωπον, ἀναιρεθῆσεται.] [Καὶ κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης. Καὶ τί ἐστίν, "Ἀπὸ θαλάσσης ἕως

θαλάσσης;" Πρῶτον ἡμῖν ὀρίζει τῆς Ἰουδαίων χώρας τοὺς ὄρους· εἶτα καὶ κατὰ πᾶσαν, φησὶ, τὴν οἰκουμένην ἐκταθῆ σεται τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Ὅρος δὲ τῆ τῶν Ἰουδαίων χώρα, ὡς ἐκ μὲν βορειοτέρων, παράκειται τῆ θαλάσση τῆ κατὰ Παλαιστίνην καὶ Φοινίκην· ἐκ δὲ τῶν νοτιωτέρων παράκειται πάλιν θαλάσση τῆ Ἄλυκῆ ἢ γουν τῆ Ἐρυθρᾷ. Ὅρίζει τοίνυν τῆς Ἰουδαίων χώρας τὸ μέτρον, καὶ φησὶ "Κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης." Ἀλλὰ μικρὸν τοῦτο τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῷ· οὐ γὰρ ἦν ἀκόλουθον μέχρι μόνης τῆς Ἰουδαίων χώρας τὸ τῆς βασιλείας αὐτοῦ στέλλεσθαι μέτρον.] [Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται Αἰθίοπες. Αἰθίοπας μὲν ἐν τούτοις εἶναι νοητοὺς φησὶ, τοὺς κατεσκοτισμένην ἔχοντας τὴν καρδίαν καὶ οἰονεὶ με λαινομένους τὸν νοῦν· ἐχθροὺς δὲ τοὺς ἀντιπίπτοντας τῷ ἀπταίστῳ κηρύγματι, καὶ μαχομένους τέως τῆ ἀληθείᾳ. Οἱ γὰρ πάλαι μισοῦντες Χριστὸν καὶ πολέμιον ἔχοντες πρὸς αὐτὸν τὸ φρόνημα, τουτέστιν, οἱ τῆ ἀληθείᾳ μαχόμενοι, διὰ τοῦ προσκυνεῖν ἀψύχοις εἰδώλοις καὶ ὑποκεῖσθαι τῷ Σατανᾷ, χοῦν λείξουσι, τουτέστιν, εἰς γῆν πεσοῦνται, προσκυνοῦντες αὐτῷ δηλονότι, καὶ οἰονεὶ τῶν γονάτων προκυλιόμενοι.] Βασιλεῖς Θαρσεῖς, -Βασιλεῖς Σαββᾶ. (G f. 62 b, L f. 170) Θαρσεῖς ἐθνῶν Αἰθιοπίους ἐστί. Ἔτι δὲ τὸ Θαρσεῖς σημαίνει τὸ χρῶμα τὸ ὑακίνθινον, ὡς παρὰ τῷ προφήτῃ ἔχομεν· "Ὁμοίωμα αὐτῶν ὡς Θαρσεῖς." Σημαίνει δὲ παρὰ τῷ Ἰωνᾷ καὶ Ταρσὸν πόλιν. Σαββᾶ πόλις τῆς Ἰνδίας, ἀφ' ἧς ἦλθεν ἡ βασίλισσα Νότου πρὸς Σολομῶντα. Προσκυνήσουσιν αὐτῷ. -Ὅτι ἐρρύσατο πτωχὸν ἐκ δυνάστου. (F f. 109 b) Προσκυνήσουσιν ἅπαντες, τῆς πικρᾶς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἀπαλλαγέντες· δυνάστην γὰρ αὐτὸν ὠνόμασεν, πτωχὸν δὲ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν, ὡς ἔρημον γενομένην τηνικαῦτα Θεοῦ. 69.1184 [Καὶ τίνα δὲ φησὶν ἐν τούτοις πτωχὸν καὶ πένητα, ἢ δῆλον ὅτι τὸν ἐξ ἐθνῶν λαόν; Οὕτω γὰρ αὐτῶν καὶ ὁ Σωτῆρ διεμέμνητο λέγων διὰ φωνῆς Ἡσαΐου· "Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με." Πτωχοὶ γὰρ ἦσαν οἱ πλανώμενοι, πλοῦτον μὲν οὐκ ἔχοντες τὸν ἐξ ἀρετῶν, ἐστερημένοι δὲ καὶ τῆς ἀληθοῦς γνώσεως· καὶ, καθά φησὶν ὁ μακάριος Παῦλος, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ.] Καὶ προσεύξονται περὶ αὐτοῦ διὰ παντός. (E f. 143 b. Κυρίλλου καὶ Εὐσεβίου.) Καὶ τίνες οἱ προσευξάμενοι, ἢ δῆλον ἡμεῖς οἱ τὴν αὐτοῦ παρα δεξάμενοι πίστιν; Ἀνατείνοντες γὰρ πρὸς Θεὸν τὰς εὐχὰς, τὴν τῶν ἀγαθῶν χορηγίαν αἰτοῦμεν δοθῆναι διὰ Χριστοῦ. Ἔστω τὸ ὄνομα αὐτοῦ εὐλογημένον. (D f. 181, E f. 144, H f. 218 b) Ποῦ γὰρ οὐκ ἔστι Χριστὸς, ἢ ποῖον ἔθνος οὐ τετίμηται τῆ τοιαῦδε κλήσει; Πρὸ τοῦ ἡλίου διαμενεῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Πῶς οὖν ἔλαβεν ὅπερ ἔχων ἀεὶ φαίνεται; [Πῶς ἢ τίνα τρόπον προέγνω; Καὶ γὰρ πρὸ καταβολῆς κόσμου τὸ Χριστοῦ μυστήριον φησὶν· ὁ, καθὼς ὁ πάνσοφος γράφει Παῦλος, σεσίγηται μὲν χρόνοις αἰωνίοις, ἐφανερῶθαι δὲ ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς. Εἰ τοίνυν προεγνώσθη Χριστὸς, προεγνώ σμεθά που πάντως καὶ ἡμεῖς σὺν αὐτῷ.] Ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος. (G f. 64, L f. 171) Διεξεληθὼν πάντα ἃ κατῶρθωσεν ἐν τῆ οἰκονομίᾳ, ὕμνον ἀναπέμπει αὐτῷ λέγων, ὡς Αὐτὸς εἶ ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, ὁ μόνος δυνηθεὶς ταῦτα ποιῆσαι τὰ θαυμάσια, ἢ τὸ καταργῆσαι τὴν δυναστείαν τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἐξελέσθαι τοὺς ἐπιβουλεωμένους τῆς τῶν δαιμόνων τυραννίδος. Σκόπει δὲ ὡς οὐχ ἀρμόσει τῷ Σολομῶντι τῷ ἐκ τῆς Οὐρίου οὐδὲν τῶν εἰρημένων ἐν τῷ ψαλμῷ, οὔτε τὸ, "Πρὸ τοῦ ἡλίου τὸ ὄνομα αὐτοῦ·" οὐδὲ τὸ, "Πρὸ τῆς σελήνης γενεὰς γενεῶν εἶναι." Ἐκ πάντων οὖν δῆλον ὅτι εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν λέλεκται. Καὶ εὐλογητὸν τὸ ὄνομα τῆς δόξης αὐτοῦ. Κάμπει γὰρ αὐτῷ πᾶν γόνυ, καὶ, δοξαζομένου τοῦ Υἱοῦ, συνδοξάζεται καὶ ὁ γεννήσας αὐτόν· δόξαν γὰρ εἶναι φησὶν τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱόν. Οὕτω γὰρ που τὰς πρὸς αὐτὸν διαλέξεις ποιούμενος ὡς Υἱός· "Πάτερ, δόξασόν σου τὸν Υἱόν, ἵνα καὶ ὁ Υἱὸς δοξάσῃ σε." Τοῦτο τοίνυν τὸ ὄνομα, φησὶν, τουτέστι τὸ Υἱὸς ἦτοι Χριστὸς Ἰησοῦς, εὐλογημένον ἔσται εἰς τοὺς αἰῶνας.

ΨΑΛΜΟΣ ΟΒ΄.

Κύριε, ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα αὐτῶν ἐξου δένωσεις. (E f. 147) Πόλιν ὀνομάζει τοῦ Θεοῦ τὴν ἄνω καὶ νοητὴν, ἣτις ἐστὶ μήτηρ ἡμῶν. Εἰ μὲν γὰρ ἦσαν φυλάξαντες τὴν σὴν εἰκόνα, εἰκότως καὶ τῆς ἐπουρα νίου πόλεως κατηξίζωντο. Ἐν τῇ βουλῇ σου ὠδήγησάς με. [cod. M. f. 124] Ἐπειδὴ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἐργάτης ἐπὶ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι καυχώμενος ἔλεγεν· "Ἐκράτησας," κ.τ.λ., τουτέστι, φύλακά με τῶν σῶν κατ' ἐστήσας θελημάτων, ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας μέγα καὶ ἐξαιρετον ἀποφαίνων ὁ τῶν ὄλων Θεός, οἶονεὶ πως ἀναφωνεῖ, καὶ φησι· "Τί γὰρ μοι ὑπάρχει;" κ.τ.λ. "Ὅτι ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ, ἀπ' ολοῦνται. (E f. 148) Μακρύνονται τινες ἀπὸ τοῦ Κυρίου οὐ τοπικοῖς διαστήμασιν, ἀλλ' ὡς ἐντεύξει [cod. ἐν τὰ ξει, υελ ἐντάξει] καὶ γνώσει καὶ τρόποις. Οἱ μὲν γὰρ πονηροὶ τε καὶ ἄδικοι καὶ τοῖς ἐτέροις πλημμελήμασιν ἔνοχοι, μακρὰν εἶναι λέγονται Θεοῦ. "Τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;" Οἱ δὲ ἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι καὶ τῶν εἰς εὐσέβειαν ἀνδραγαθημάτων ἐπιστήμονες, ἐγγὺς εἰσι τοῦ Θεοῦ. Ἐξωλόθρευσας πάντα τὸν πορνεύοντα ἀπὸ σοῦ. (A f. 368, B f. 313, C f. 153 b, H f. 236 b) Μήτηρ πορνείας ἐστὶν ἀπιστία. Τίς γὰρ πιστεύων εἶναι πανταχοῦ τὸν Θεὸν, καὶ ἐκάστη πράξει παρεστάναι, καὶ ταῖς βουλαῖς τῶν καρδιῶν ἐφορᾶν, ἢ τὴν ἔννοιαν τὴν πονηρὰν παραδέχεται, ἢ τελεσιουργῆ τὸ κακόν; Ὅθεν ὡς μὴ μέλλειν τῶν γινομένων ὑπ' αὐτῶν τὸν Θεὸν ὑπολαμβάνοντες, εἰκότως ἐξολοθρευθήσονται. Παύσωμεν τῆς νοητῆς πορνείας τοὺς τρόπους, ἵνα μὴ τὸν τοῖς φιλαμαρτήμοσι πρέποντα καὶ ὀφειλόμενον ὄλεθρον ὑπομείνωμεν. Εἴη δ' ἂν νοητὴ πορνεία πᾶν εἶδος φαυλότητος καὶ ἀκαθαρσίας. Καὶ ἐπειδὴ αἱ ἁμαρτίαι διιστώσιν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐγγίζοντος, περιέλωμεν τὸ χαλεπὸν τοῦτο διάφραγμα καὶ τὸ κωλύον οὐδὲν γενέσθαι ἐγγύς. "Θεὸς γὰρ, φησὶν, ἐγγίζων ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐχὶ Θεὸς πόρρωθεν. [Ἐμοὶ δὲ προσκολληᾶσθαι τῷ Θεῷ. Κολλώμεθα δὲ Θεῷ, κατὰ διάθεσιν ἐγγίζοντες αὐτῷ, καὶ τοῖς θείοις αὐτοῦ κατακολουθοῦντες θεσπίσμασιν. Οὕτω γὰρ πού φησι καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ· "Ὁ ἐμὲ ἀγαπῶν, ἐμοὶ ἀκολουθεῖ, καὶ, ὅπου ἐγὼ εἰμι, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμός."]

ΨΑΛΜΟΣ ΟΓ΄.

Ἐδωκας αὐτὸν βρῶμα λαοῖς τοῖς Αἰθίοψι. (A f. 372) Αἰθίοπας γὰρ νοητέον τοὺς οἶονεὶ σκοτεινὴν τε καὶ ἀλαμπῆ τὴν διάνοιαν ἔχοντας, τὴν οὐπὼ κατηυγασμένην καὶ τὸ θεῖον οὐκ ἔχουσας φῶς. Ἄλλ' οἱ μὲν προσπίπτοντες τῷ Υἱῷ, περὶ ὧν εἴρηται· "Ἐναντίον αὐτοῦ προπεσοῦνται Αἰθίοπες," λαμπρύνονται παρ' αὐτοῦ καὶ διακεκράγασιν· "Ἐστὼ ἡ λαμπρότης Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐφ' ἡμᾶς." Οἱ δὲ δυσαπόνιπτον ἔχοντες τὴν ἀκαθαρσίαν, καὶ ἐν τῷ μελαίνεσθαι μεμενηκότες, καταθοινήσονται τὰς τοῦ ἀποστάτου δράκοντος κεφαλὰς, ὑποκείσονται δὲ τῇ ῥομφαίᾳ. Σὺ ἐξήρανας ποταμοὺς Ἡθάμ. (C f. 155 b, D f. 187, G f. 70) Τὰ ἐν τῇ ἐρήμῳ γεγενημένα φησὶ, ὅτε ἐπότισε τὸν λαὸν ἐκ πέτρας. Τὸ δὲ Ἡθάμ ἐρμηνεύεται νότος· εἰς νότον δὲ τῆς Ἰουδαίων χώρας ὁ Ἰορδάνης ἀνάκειται. Θέρος καὶ ἔαρ σὺ ἐποίησας. (A f. 372 b) Τάχα δὲ καὶ τὰ τέσσαρα τῆς ὑπ' οὐρανὸν κλίματα σημαῖναι θέλων ὁ Προφήτης, ἀναφωνεῖ πρὸς Θεόν· "Θέρος καὶ ἔαρ σὺ ἐποίησας," τουτέστι τὰ θερινὰ καὶ νότια τῆς οἰκουμένης μέρη καὶ τὰ βόρεια καὶ ψυχρά. Ὡς τὸ, "Τὸν βορρᾶν καὶ τὴν θάλασσαν σὺ ἔκτισας." Παρῆκε δὲ τὸ μετόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα, ὅτι ἀντίκειται τὸ μὲν θέρος τῷ μετ' ὀπώρω, ὁ δὲ χειμὼν τῷ ἔαρι.

ΨΑΛΜΟΣ ΟΔ΄.

Εἶπα τοῖς παρανομοῦσι, μὴ παρανομεῖν, καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι· Μὴ ὑψοῦτε κέρας. (A f. 375 b) Κατὰ μὲν ἱστορίαν τοῖς Ἀσσυρίοις καὶ Βαβυλωνίοις ἐντέλλεται μὴ βλασφημεῖν κατὰ τοῦ Θεοῦ, μηδὲ μέγα φρονεῖν ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ ἰσχύϊ. Τὸ γὰρ κέρας λαμβάνεται μὲν εἰς εἰκόνα ἰσχύος, ἤγουν βασιλείας, κατὰ τὸ περὶ Χριστοῦ εἰρημένον· "Τὸ κέρας αὐτοῦ ὑψοθήσεται ἐν δόξῃ," τουτέστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ τοῦ κατάρχειν τῶν ὄλων ἰσχύς τε καὶ ἐξουσία. Κατασημαίνει δὲ καὶ ὑπεροψίαν, ὡς ἐνταῦθα τὸ, Μὴ ὑψοῦτε κέρας. Πρὸς δὲ νοῦν, λέγοι ἂν ὁ Σωτὴρ, ὅτι Στερεώσας τῆς Ἐκκλησίας τοὺς στύλους, τουτ' ἐστὶ τοὺς ἀποστόλους, τοῖς ἄλλοις παρήνεσα μὴ παρανομεῖν· δύναται δὲ ταῦτα πρὸς τὸ ἕτερον τάγμα τῶν ἐκ περιτομῆς λέγεσθαι, τῶν καταστασιασάντων τοῦ Σωτῆρος καὶ κατεπαρθέντων αὐτοῦ· δι' οὓς ἐτάκη αὐτῶν ἡ γῆ καὶ πάντες οἱ ἐν αὐτῇ. Ὅλας γὰρ ὡσπερ τῇ θεομάχῳ γλώσσει τὰς ἡνίας οἱ Φαρισαῖοι χαλάσαντες, εὐτροχωτάτην ὡσπερ κατὰ Χριστοῦ τὴν δυσφημίαν ἐποιοῦντο, καὶ παρηνόμουν, ὃν ἥκιστα ἐχρῆν 69.1189 δυσσεβῶς κατακρίνοντες. Ὑψοῦν δὲ καὶ τὸ κέρας, ἐπίστασθαι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ δισχυριζόμενοι ἐν τῷ λέγειν· "Ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι Μωσεῖ λελάληκεν ὁ Θεός." Μὴ ἐπαίρετε εἰς ὕψος τὸ κέρας ὑμῶν, μὴ λαλεῖτε κατὰ Θεοῦ ἀδικίαν. (A f. 375 b, G f. 72, H f. 257 b, L f. 177) Ἄμαρ τάνουσι δὲ καὶ λαλοῦσι κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν εἰδωλολατροῦντες· ἐπαίρουσι δὲ ὡσπερ εἰς ὕψος τὸ κέρας, καὶ γαῦρον ἐκτείνουσι τὸν ἀχένα Θεῷ προσκρούοντες οἱ τοῖς τῆς ἀληθείας μαχόμενοι δόγμασι, καὶ ψευδηγορεῖν εἰωθότες, καὶ μὴ εἰδότες μήτε ἅ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαίουσιν. Καὶ γὰρ τὰ κερασφόρα ζῶα σφόδρα ἐπὶ τοῖς κέρασι γαυρίζονται. Παρεγγυᾶ δὲ αὐτοῖς ὁ λόγος μὴ αὔξειν τὴν ἀνομίαν, μηδὲ κατὰ τοῦ Θεοῦ τὴν γλῶτταν κινεῖν. Ὅτι οὔτε ἀπὸ ἐξόδων, οὔτε ἀπὸ δυσμῶν, οὔτε ἀπὸ ἐρήμων ὁρέων. (G f. 72) Διὰ τούτων τὸν πάντα κόσμον τῆς οἰκουμένης [σημαίνει] ἐξοδὸν μὲν τὴν ἀνατολήν, ἀπ' ἧς ὁ ἥλιος ἔξεισι· δυσμὸν δὲ τὴν ἐσπερίαν· ὄρη τε ἔρημα τὸ ἀρκτῶνον καὶ νότιον· ταῦτα γὰρ δι' ἅμα τρία κρουῖ τε καὶ καύσωνος ἀοίκητά ἐστι. Μὴ παρανομεῖτε τοίνυν, φησὶν, ὅτι οὐδὲν τῶν ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ παρανομούντων λάθοι τὸν Θεόν.

ΨΑΛΜΟΣ ΟΕ΄.

Φωτίζεις σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὁρέων αἰωνίων. (A f. 378 b, E f. 152 b) Καὶ προφητῶν καὶ ἀπόστολων ὄρη λεχθεῖεν ἂν διὰ τὸ ὑψηλὸν τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀρετῆς, καὶ ὅτι χθαμαλὸν καὶ χαμαιριφὲς ἐν αὐτοῖς οὐδέν· αἰώνια δὲ, σώζεται γὰρ καὶ διαμένει διηνεκῶς ὁ παρ' αὐτῶν κηρυχθεὶς παρὰ Θεοῦ λόγος. Φωτιζόμεθα οὖν δι' αὐτῶν, τουτέστιν ὀδηγούμεθα, διδασκόμεθα. Σὺ φοβερὸς εἶ. –Πάντες οἱ κύκλω αὐτοῦ οἴσουσι δῶρα. (E f. 153. Κυρίλλου, Διδύμου, Ἐφρ.) Τὸ φοβερὸν αἰνίττεται διὰ πάντων. –Κύκλω δὲ αὐτοῦ τοὺς ἀγίους καλεῖ τὰς ἀρετὰς προσφέροντας.

ΨΑΛΜΟΣ Ος΄.

[Φωνῆ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα. Οἱ μὲν γὰρ πλοῦτον ἔχοντες τὸν ἐπίγειον καὶ δι' αὐτοῦ πολλάκις τὰς τῶν ἐπιβουλευόντων ἐφόδους ἀποσκευάζονται. Ὅπλον δὲ τῷ δικαίῳ Θεός, καὶ τὸ διὰ τῆς ἄνωθεν ἐπικουρίας σώζεσθαι προσδοκᾶν.] Ἦδολέσχησα, καὶ ὠλιγοψύχησε τὸ πνεῦμά μου. (D f. 191 b) Τὸ δὲ "Ἦδολέσχησά" φησὶν ἀντὶ τοῦ Πεφρόντικα καὶ ἐν μερίμναις γέγονα λεπταῖς, ὥστε καὶ ἐγγύς

γενέσθαι μικροψυχίας. Εἶτα τί γέ γονεν, ἢ ποῖον ἦν ὅλως τὸ πρᾶγμα τὸ ἀδολεσεῖν ἦτοι μεριμνᾶν ἀναπειθῶν, διαδείκνυσιν ἐφεξῆς λέγων· "Προκατελάβοντο φυλακὰς πάντες οἱ ἐχθροί μου." Καὶ δὴ τοῦτο τί πάλιν ἐστίν· "Ὅτε πολέμιοι περικαθέζονται πόλιν, ἐὰν μὲν ὀρώσιν τὰς φυλακὰς ἦτοι τὰς ἐπάλξεις, οἱ οἰκοῦντες αὐτὴν ἐν ἐλπίσιν εἰσὶ τοῦ σώζεσθαι· ἐὰν δὲ νυστάξωσιν, εἶτα ἐπελθόντες οἱ 69.1192 ἐχθροὶ λάβωσι τὰς φυλακὰς καὶ ὑπερβῶσι τὰ τεῖχη, τότε καὶ νενικήκασιν. Ὅταν οὖν ὁ Ψαλμῶδς, ὡς ἐξ ὁμοιώματος τοῦ τοιοῦτου πράγματος, λέγει· "Προ κατελάβοντο φυλακὰς πάντες οἱ ἐχθροί μου," διδάξει βούλεται, ὅτι Νενικήκασί με πάντες οἱ ἐχθροί μου, καὶ κεκρατήκασιν οἱ πολέμιοι. Καὶ μετ' ὀλίγα. Ὡς πό λιν νενικήκασιν καὶ κεκρατήκασιν οἱ ἐχθροί. [Αὕτη ἢ ἀλλοίωσις δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου Δεξιᾶν ἀντιλαμβανομένην ἀγίων, καὶ σώζουσιν αὐτούς, καὶ καταφέρουσιν ἐχθρούς, καὶ ἀνατρέπουσαν τοὺς ἀνθεστηκότας, τὴν τοῦ Πατρός φησι, τὴν ἄχρονον καὶ αἰδίον· ἣτις ἐστὶν ὁ Μονογενής. Διὰ γὰρ τοῦτο αὐθὶς με βαλὼν, ἐπάγει· Ἐλλοίωμαί κάγω, πεφρόνηκα λοιπὸν ὀρθῶς. Διάκειμαι δὲ ὅτι καὶ ἀγαπᾶ καὶ σώζει Θεὸς τοὺς ἀγίους.] (A f. 384, E f. 191, Κυρίλλου καὶ τοῦ Θεολόγου.) Νοήσεις δὲ καὶ ὧδε· Νῦν ἠρξάμην νοεῖν ὀρθῶς καὶ ἐπιστημονικῶς ὅπερ ἂν οἰκονομικῶς ἐργάζεται Θεός· ὅτι ὁ Χριστὸς καθ' ἡμᾶς γέγονε καὶ εἰς τὸ κρεῖττον ἠλλοίωσεν. Ἐλλοίωμαί γὰρ κάγω ἐκ διαθέσεως εἰς διάθεσιν· πεφρόνηκα λοιπὸν ὀρθῶς· διὰ κειμαι δὲ ὅτι καὶ ἀγαπᾶ καὶ σώζει Θεὸς τοὺς ἀγίους. Καὶ πᾶς δὲ, ἦτοι ἐκ κακίας ἐπιστρέφων, ἢ ἐν ἀρετῇ μένων καὶ προκόπτων, λεγέτω· "Νῦν ἠρξάμην·" αὕτη ἢ ἀλλοίωσις, ἢ ἡ δεξιὰ τοῦ Ὑψίστου χαρίζεται, τὸ αἰεὶ διὰ τῶν γυμνασίων τῆς εὐσεβείας ἐπὶ τὸ μεῖ ζον προκόπτειν. Ὁ γὰρ προκόπτων εἰς ἀρετὴν, οὐκ ἔστιν ὅτε οὐκ ἀλλοιοῦται. Λέγεται δὲ καὶ ὁ Μονογενής ἀλλοιωθῆναι, ὡς τῆς θείας φύσεως συγκαταβάσει πρὸς τὸ ἡμέτερον σχῆμά τε καὶ εἶδος ἀλλοιωθείσης, οὐ κατὰ βολὴν, ἀλλὰ κατὰ πρόσληψιν. Ὁ Θεός, ἐν τῷ ἀγίῳ ἢ ὁδός σου. (E f. 155) Ὁδὸν γὰρ εἶναί φησι τοῦ Θεοῦ τὰς ἀληθείας οἰκονομίας, τὰς ἐφ' ἐκάστῳ πράγματι διοικῆσεις, τουτέστιν ἐν παντὶ πράγματι δικαίῳ καὶ ἀγίῳ. Σὺ εἶ, ὁ Θεός, ὁ ποιῶν θαυμάσια, ἐγνώρισας ἐν τοῖς λαοῖς τὴν δύναμίν σου. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ποιῶν θαυμάσια, ὅτι μόνος ἐστὶ φύσει καὶ ἀληθεῖα Θεός. Ἐλυτρώσω ἐν τῷ βραχίονί σου. (E f. 155, Κυρ., Ἡσυχ., Διδ.) Δύναμιν καὶ βρα χίονα νοήσεις εἶναι τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱόν. [Κολαζομένων γὰρ Αἰγυπτίων καὶ τὰς ἀφορήτους ἐκείνας ὑπομενόντων πληγὰς, ὁ Ἰσραὴλ ἐπαιδεύετο, καὶ ὡς ἣτις ἐστὶν ἡ τοῦ σώζοντος δύναμις δι' αὐτῶν ἐπαιδεύετο τῶν πραγμάτων.] Εἶδοσάν σε ὕδατα, ὁ Θεός, καὶ ἐφοβήθησαν, καὶ ἐταράχθησαν ἄβυσσοι. (B f. 329, C f. 162 b, G f. 77 b, H f. 281 b, L f. 181) Λυτροῦται τὸ σωτήριον βάπτισμα, καὶ τῆς τοῦ διαβόλου πλεονεξίας ἀπαλλάττει γοργῶς. Κατακρατεῖ γὰρ ἡμῶν διὰ τῆς ἀμαρτίας τῆς οὔσης ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν. Φωνὴν ἔδωκαν αἱ νεφέλαι, καὶ γὰρ τὰ βέλη σου διαπορεύονται, κ.τ.λ. (A f. 385 b) Κατὰ δὲ τροπολογίαν, τὰ πλήθη τῶν 69.1193 ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ συγκροτούμενων λαῶν, ὕδασι παρωμοιωμένα, ἰδόντα τὸν εἰς ἀνθρώπους ἐπιδηθέντα Θεὸν, φόβον ἀνέλαβον σωτήριον ὃς ἀρχὴ ἐστὶ σοφίας. Αἱ δὲ ἄβυσσοι, τὸ τάγμα τῶν ἀπίστων, ἐταράχθησαν ἐπανιστάμεναι κατὰ τῆς Ἐκκλησίας. Αἱ δὲ νεφέλαι αἱ ἐκελεύσθησαν μὴ βρέ χεῖν ἐπὶ τὸν πρότερον ἀμπελῶνα τὸν Ἰσραὴλ, οἱ τοῦ Σωτῆρος μαθηταί, οἱ τὸν εὐαγγελικὸν διακονοῦντες λόγον, καὶ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης τὸν οὐράνιον ὑετὸν διαδεδωκότες, φωνὴν ἔδωκαν· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν. Καὶ τὰ σωτήρια βέλη καὶ ἐκλεκτὰ τὰ, τιτρώσκοντα τὰς τῶν σωζομένων ψυχὰς, αὐτοὶ πάλιν οἱ ἀπόστολοι, ἢ τὰ πεπυρωμένα τοῦ Θεοῦ λόγια, καὶ ἡ τοῦ Πνεύματος ἐνέργεια, πανταχοῦ διεπορεύθησαν. Ἀλλὰ καὶ ἡ βροντὴ, ὁ εὐαγγελικὸς λόγος ὁ κατακυτήσας τὴν ὑπ' οὐρανὸν, ἐξ οὗ καὶ τινες υἱοὶ βροντῆς ὠνομάσθησαν. Ἐν τῷ τροχῷ διεδόθη, τουτέστιν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τῷ σφαιροειδεῖ καὶ κυκλοφορικῶς κινουμένῳ· ἐν ᾧ ἔτε ρος τροχός ἐστὶν ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος,

κατὰ τὸ ἐν Ἰεζεκιήλ, "Τροχὸς ἐν τροχῶ." Ἄλλα καὶ ἀστραπαὶ αἰ τὸ νοητὸν ἡμῖν ἔξαστράπτουσαι φῶς, οἱ τοῦ Εὐάγγελιου ἱεροουργοὶ, πρὸς οὓς ἐρρέθη· "Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου," μέχρι τῶν περάτων τῆς γῆς ἔφα ναν. Οὐ γάρ πού φαμεν ὅτι τῆς εἰς ὑετοῦς γεγεννημένης ἀστραπῆς ἐποιεῖτο μνήμην ὁ Δαβίδ, ἀλλὰ τὴν τοῦ νοητοῦ καὶ θεοῦ φωτὸς ἀνάλαμπιν τῶ τῆς ἀστραπῆς ἤθελε κατασημαίνειν ὄνοματι. Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ πᾶς ἅγιος οὐ γεγωνίεται οὐδὲ ἔχει τι σκολιόν, ἀλλὰ τροχὸς ἐστὶν ὀλίγω μέρει τῆς γῆς ἐφαπτόμενος· καὶ ἡ φωνὴ τῆς σοφίας ἐν τῷ τοιοῦτῳ γίνεται μηδὲν ἔχοντι καμπύλον. Ὁ δὲ ἀμαρτωλὸς τὰ τε ἄλλα σκολιὸς ἐστὶ· κὰν εὐχῆται, ἐν ταῖς γωνίαις εὐχεται, κατὰ κεκλιμένας εὐθείας καὶ οὐ τὴν ἐπ' εὐθείας φέρουσαν ὁδὸν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Ἡμᾶς δὲ καὶ αἰσθηταὶ μὲν ἀστραπαὶ ἐπιστρεφέτωσαν πρὸς τὸν βροντῶντα καὶ ἀστράπτοντα Θεόν· ἔχουσι γάρ τι θαυμαστὸν, τὸ τὰς αὐγάς ἀθρόον φαινομένης φαίνειν τῇ οἰκουμένῃ, ὥστε λύεσθαι τὸ τῆς νυκτὸς σκότος· οὐ μόνον γὰρ ἥλιος λόει τὸ σκότος, ἀλλὰ καὶ ἀστραπή. Εἰ δὲ δεῖ κἀνταῦθα προσαναμεῖναι τῷ λόγῳ, ὥσπερ κατὰ τι παράδειγμα, τροχοὶ ὄντες δέχονται τὴν φωνὴν οἱ μεγαλόφωνοι ἀπόστολοι τοῦ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον λόγου· οὕτω καὶ ἀστράπτουσι, καὶ λάμπει αὐτῶν τὸ φῶς ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἔστιν ἰδεῖν ἀστραπὰς τῶν νοημάτων αὐτῶν καὶ τῶν πράξεων.

ΨΑΛΜΟΣ ΟΖ΄.

Διέρρηξε θάλασσαν, καὶ διήγαγεν αὐτούς. (F f. 122) Σέσωκε δὲ καὶ ἡμᾶς κατὰ τὸν ἴσον τρόπον ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· διεβίβασε γὰρ ἡμᾶς καὶ παρεσκεύασεν, καθάπερ τινὰ θάλασσαν, τοῦ παρόντος βίου τὸν κλύδωνα, τὰς ἐπαναστάσεις, τοὺς πειρασμούς, τὰ κύματα. Κεκρατήκαμεν δι' αὐτοῦ καὶ τῶν ἀνθεστηκότων. Δέδωκεν ἡμῖν πατεῖν 69.1196 ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. Εἰσήγαγεν δὲ ἡμᾶς καὶ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἧς διεμέμνητο λέγων· "Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. Ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς. (E f. 159 b) Ἄρτος οὐρανοῦ ὁ τοῦ Θεοῦ Μονογενῆς· δηλονότι αὐτὸ ἐστὶ τὸ μάννα τὸ ἀληθές· ὁ ἄρτος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πάση τῇ λογικῇ κτίσει χορηγούμενος.

ΨΑΛΜΟΣ ΟΗ΄.

Ἔως πότε, Κύριε, ὀργισθήσῃ εἰς τέλος; (C f. 171 b, D f. 202, G f. 86, L f. 191) Ὅτι δέ χεται Χριστὸς καὶ σφόδρα ἐτοιμῶς τὰς τῶν ἀγίων πρεσβείας, ἃς ἀντιποιοῦντο πολλάκις ὑπὲρ τῶν πεπλημμεληκότων, συναγωνίζονται γὰρ ὡς ἀδελφοίς, καὶ μερίζονται τῶν ἐν θλίψει τὸ δάκρυον, καὶ ἰδίας ποιοῦνται τὰς ἐτέρων συμφοράς, καὶ ὡς αὐτοὶ πάσχοντες δι' ἀγάπην, τῷ φιλαγάθῳ Θεῷ προσπίπτουσι λέγοντες· "Ἔως πότε, Κύριε, ὀργισθήσῃ εἰς τέλος, ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ὁ ζῆλός σου;" Μὴ μέχρι παντὸς, φησὶν, καὶ ἀκαταλήκτως ἐπαφήσῃ τὴν ὀργὴν τοῖς ἡμαρτηκόσιν. Οὐ πέφυκας εἶναι τοιοῦτος· πλήττει γὰρ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τοὺς ἡμεληκότας τοῦ ζῆν ἐθέλειν ὀρθῶς· ἐπειδὴ δὲ ἐστὶν πολὺς καὶ ἀπαραβλήτος [cod. ἀπαραβόητος] εἰς φιλανθρωπίαν, οὐ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐποίησεν ἡμῖν, οὐδὲ κατὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν. Συστέλλει γὰρ αἰεὶ τὰς ὀργάς, καὶ οὐκ ἰσορρόπως τοῖς παρ' ἡμῶν ἀμαρτήμασιν ἐπιφέρει τὰς τιμωρίας· καὶ γοῦν διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἐνούσης αὐτῷ ἡμερότητας καὶ ἀμνησικακίας, μονονουχὶ καὶ ἐγκαλοῦσιν τινες αὐτῷ ὅτι καὶ ὄλως ὀργίζεται. Καὶ γοῦν ὁ καρτερικώτατος Ἰωβ αὐτὸ δὴ τοῦτο ποιῶν προσήρχετο λέγων· "Διὰ τί οὐκ ἐποίησω τῆς ἀνομίας μου λήθην, καὶ καθαρισμόν τῆς ἀμαρτίας;"

Καὶ διὰ τί, λέγω, ἐγκαλεῖς τῷ Δεσπότη; Οὐκ ἐγκαλῶ, φησὶν, αἰτῶ δὲ μᾶλλον τὴν αὐτῷ συνήθη καὶ ἔμφυτον ἡμερότητα. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ γενναῖος ἀθλητής. Ἐκχεον τὴν ὀργὴν σου ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ ἐπεγνωκότα σε, κ.τ.λ. (D f. 202 b, G f. 86 b, L f. 191) Ὁφελούσιν ἡμᾶς αἱ τῶν ἁγίων εὐχαί· προσπίπτουσι γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν τῷ Θεῷ, καὶ τὴν καθ' ἡμῶν ἐρχομένην ὀργὴν οἰοεὶ πως ἐφ' ἑτέρους μεθιστώσι λέγοντες· Ἐκχεον τὴν ὀργὴν σου ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ γινώσκοντά σε, καὶ ἐπὶ βασιλείας αἱ τὸ ὄνομά σου οὐκ ἐπεκαλέσαντο." Ἄρ' οὖν καθ' ἑτέρων ἀπλῶς καὶ οὐδὲν ἡμαρτηκότων ἐκ χεισθαι βούλεται τὰ ἐκ τῆς θείας ὀργῆς; Εἶτα πῶς ἂν ἠνέσχετο ὁ Θεὸς προτρέποντος ἀδικεῖν; Ἡ πῶς ἂν ἦν ὅλως ἅγιος ὁ τὴν οὕτω σκληρὰν ποιούμενος προσευχήν; Τί οὖν ἐστὶν ὁ φησὶν; Ὅτι ἂν μὲν γὰρ πλημμελώσι τινες τῶν ὑπὸ Θεῷ γεγονότων, καὶ τὴν ὑπ' αὐτῷ λατρείαν τετιμηκότων, τότε πάντως παι δεύει ἐπιμετρήσας τὴν κίνησιν, καὶ φειδοῖ κεράσας τὰ ἐξ ὀργῆς· ὅτι ἂν δὲ ὥσι τινες τῶν οὐκ εἰδότην αὐτὸν οἱ διηνεκῶς παροξύνοντες, τότε καὶ ἀχάλινον αὐτοῖς ἐπαφίησι τὸν θυμόν. 69.1197 Ὅτι ἐπτωχεύσαμεν σφόδρα. (C f. 171 b, D f. 202 b, G f. 86 b, L f. 191) Καὶ ποῖος ἄρα ἐστὶ τῆς καθ' ἡμᾶς νοουμένης πτωχείας ὁ τρόπος, καὶ ποῖον ὅλως ἀποβεβλήκαμεν πλοῦτον, ἀναγκαῖόν ἐστιν ἰδεῖν. Γυμνὴ γέγονεν ἡ ἀνθρώπου φύσις παντὸς ἀγαθοῦ, ἔρημος τῶν ἄνωθεν χαρισμάτων, ἔξω τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος. Διὰ τε τὴν μεσολαβήσασαν ἁμαρτίαν, ἀπεδυσάμεθα τὴν ἀφθαρσίαν, ὡμῶ καὶ ἀνοσίῳ περιπεσόντες ληστῇ, φημὶ δὴ τῷ Σατανᾷ. Ὁ γὰρ Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν, ἀλλ' ἐπὶ ἀφθαρσίᾳ ἔκτισε τὰ πάντα, καὶ σωτήριοι αἱ γενέσεις τοῦ κόσμου· φθόνῳ δὲ διαβόλου ὁ θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν. Οὐκοῦν ἐπτωχεύσαμεν σφόδρα, ἀλλ' ἐν Χριστῷ πεπλουτήκαμεν, ἀναλαβόντες τὰ ἐν ἀρχῇ. Συνεπτώχευσε γὰρ ἡμῖν πλοῦσιος ὢν, ἵνα ἡμεῖς τῇ αὐτοῦ πτωχείᾳ πλουτήσωμεν.

ΨΑΛΜΟΣ ΟΘ΄.

[Ἐναντίον Ἐφραΐμ καὶ Βενιαμὶν καὶ Μανασσή. Ἀπὸ τῶν ἐπιφανεστάτων τριῶν φυλῶν ἅπαν τὸ γένος τοῦ Ἰσραὴλ σημαίνει.] Ἐλθὲ εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς. (B f. 343 b, C f. 173. E f. 166 b, H f. 316 b) Εἴρηται μὲν γὰρ τὰ τοιαῦτα προφητικῶς. Ἐκβέβηκε δὲ εἰς πέρας, ὡς ἔφην, εἰς ἡμᾶς εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν. Ἐν ἐσχάτοις γὰρ τοῦ αἰῶνος καιροῖς γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος. Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ σωθησόμεθα. (B f. 343 b, F f. 131 b, H f. 317, K f. 147) Πρόσωπον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὀνομάζουσιν τὸν Υἱόν· εἰκὼν γὰρ ἐστὶν καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ καὶ μόνῳ τὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς διαφαίνεται κάλλος. –Ἐπιλάμψαντος ἡμῖν τοῦ προσώπου τοῦ Πατρὸς, τουτέστι τοῦ Υἱοῦ, ἐπεστρέψαμεν πρὸς Θεὸν ζῶντα καὶ ἀληθινὸν ἐκ ματαίας ἡμῶν πατροπαραδότου ἀναστροφῆς, καὶ σεσῶμεθα δι' αὐτοῦ. Ἔως πότε ὀργίζη ἐπὶ τὴν προσευχήν τοῦ δούλου σου; (E f. 167, F f. 131 b) Οὐκέτι αἰτιαῖται βραδύνοντα, παρακαλεῖ δὲ μᾶλλον ἐπιταχῦναι τὴν χάριν· πλὴν ὁ πάντα γινώσκων Θεὸς οἶδε καὶ τὸν ἐκάστων τῶν πραγμάτων ἐοικότα καιρόν. Ποτιεῖς ἡμᾶς ἐν δάκρυσιν ἐν μέτρῳ. [cod. M f.142.] Ὁδυρόμενοι καὶ στένοντες μεταλαγχάνομεν τῆς ἀναγκαίας. Τοῦτο δὲ πεποίηκας, ἀντιμετρήσας ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν τὴν τιμωρίαν. Ἐθου ἡμᾶς εἰς ἀντιλογίαν τοῖς γείτοσιν ἡμῶν. (B f. 344, H f. 317 b) Τέθεινται δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ πρὸς ἀντιλογίαν τοῖς γείτοσιν, καὶ εἰς μυκτηρισμὸν τοῖς ἐχθροῖς, ἄρα τίνα τρόπον; Ἀσθενούντες δηλονότι καὶ πεπατημένοι καὶ πεσόντες ὑπὸ πόδας ἐχθρῶν· 69.1200 οὐ γὰρ ἦν εὐπράττειν δύνασθαι καταλυποῦντας. [προ καταλυπομένους...]-Οὐκ ἐγκαλοῦσιν ὡς ἀδικήσαντι, θρηνοῦσι δὲ μᾶλλον ὡς ἔρημον γεγονότα τῆς παρ' αὐτοῦ βοηθείας τὸν Ἰσραὴλ. Ὠδοποίησας ἔμπροσθεν αὐτῆς, καὶ κατεφύτευσας τὰς

ρίζας αὐτῆς, κ.τ.λ. (G f. 88 b, L f. 193) Προπορευόμενος γὰρ ἐξέβα λεν ἀπὸ προσώπου αὐτῶν ἔθνη. Ῥίζα δὲ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀμπέλου Μωσῆς ἢ Ἰησοῦς. Οὗτοι τὴν γῆν τῆς ἑαυτῶν εὐσεβείας ἐπλήρωσαν· πανταχοῦ γὰρ αὐτῶν αἱ ἀρεταὶ διέβησαν. Ἄμπελον τροπικῶς τὸν λαὸν ὀνομάσας, ἐπέμενε τῇ τροπῇ. Καὶ ὄρη μὲν καλεῖ τὴν τῶν ὁμόρων ἔθνων ἰσχύν· σκιὰν δὲ ταῦτα καλύπτουσαν, τὴν τοῦ Ἰσραὴλ δυναστείαν τούτοις ἐπιτεθεῖσαν· κέδρους δὲ τοῦ Θεοῦ, τοὺς ὑψηλοὺς ἄρχοντας, τοὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ ἄρχειν εἰληφότες· ἀναδενδράδας δὲ τὰς κέδρους συγκαλυπτούσας, τὴν Ἰσραηλιτικὴν βασιλείαν περιφανεστέραν τούτων γεγεννημένην· τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ μακαρίου Δαβίδ καὶ ἐπὶ τοῦ Σολομῶντος μεμαθήκαμεν γενέσθαι. Ὁ μὲν γὰρ μέγας Δαβίδ, οὐ μόνον παρὰ τῶν ἄλλοφύλων καὶ Ἰδουμαίων καὶ Ἀμμανιτῶν καὶ Μωαβιτῶν, ἀλλὰ καὶ παρὰ Σύρων ἑκατέρων δασμοὺς ἐκομίζετο. Πρὸς δὲ τὸν Σολομῶντα καὶ Αἰθιοπίων ἔδρακεν βασίλισσα· οὕτω παρὰ πᾶσιν ἐγένετο πολυθρύλλητος. Κλήματα δὲ, τοῦ λαοῦ λέγει τὸ πλῆθος· παραφυάδας δὲ, τοὺς προσηλύτους τοὺς ἐκ τῶν ἔθνων προσεληλυθότες, καὶ τὴν θείαν δεξαμένους ἐπίγνωσιν. Διὰ πάντων δὲ τὴν προτέραν εὐκαρπίαν ἐδήλωσε τοῦ λαοῦ. Καὶ μονιὸς ἄγριος. (E f. 168. Κυρίλλου καὶ Ἡσυχίου.) Νοήσεις ταῦτα καὶ εἰς τὸν διάβολον. Ἐπίστρεψον δὴ καὶ ἐπίβλεψον. [cod. M f.143] Παῦσον τὴν ἀποστροφὴν· ἐπιμελήθητι τῆς κεχερσωμένης, καθεὶς ἐπ' αὐτῇ τὸν νοητὸν ὑέτον. Περίβαλε, καθάπερ τινὶ φραγμῶ, δυνάμεσι λογικαῖς, καὶ τῇ σαυτοῦ δυνάμει καὶ χάριτι κατάρτισαι, "ἦν ἐφύτευσεν ἡ δεξιὰ σου." Δεξιὰ δὲ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός· δι' αὐτοῦ γὰρ, ὡς διὰ χειρὸς, τὰ πάντα ἐργάζεται. Τότε γὰρ ἡ ἐμπευρισμένη ἀναβλαστήσει καὶ ἀναβιώσεται, καὶ ἀγαθοὺς ἐκδώσει καρπούς· οἱ γὰρ ἐμυρρίσαντες αὐτὴν ἀπολοῦνται. Πρόσωπον δὲ Θεοῦ ὁ Υἱός· εἰκὼν γὰρ ἐστὶ καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ τεθεάμεθα τὸν Πατέρα. Ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον ταύτην, καὶ κατάρτισαι αὐτὴν, κ.τ.λ. (F f. 132 b, K f. 148) Ἐτοιμάσον δὲ πῶς ἐπὶ Υἱὸν ἀνθρώπου, τουτέστι, χάρισον αὐτοῖς καρδίαν ἀγαθὴν, ὡς καὶ ἐπίγνωσαι καὶ δέξασθαι διὰ τῆς πίστεως τὸν γενόμενον ἄνθρωπον. Καὶ μετ' ὀλίγα· Ὅτε τοῖνον καταρτίσει, φησὶ, τὴν ἄμπελον ταύτην, καὶ ἐτοιμάσει αὐτῆς τὴν καρδίαν εἰς τὸ παραδέξασθαι διὰ τῆς πίστεως τὸν γενόμενον Υἱὸν ἀνθρώπου, τότε δὴ πᾶν τὸς ἡ ἐμπευρισμένη πυρὶ καὶ ἀνεσκαμμένη εἰς 69.1201 ἀχρειότητα καταντήσασα παντελῆ, ἀναβλαστήσει πάλιν καὶ ἀναβιώσεται, καὶ ἀγαθοὺς ἐκδώσει καρπούς· οἱ γὰρ ἐμυρρίσαντες αὐτὴν καὶ ἀνασκάψαντες ἀπὸ ἐπιτιμήσεως τοῦ προσώπου σου ἀπολοῦνται. Πρόσωπον δὲ πάλιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὀνομάζει τὸν Υἱόν· εἰκὼν γὰρ ἐστὶν καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ τεθεάμεθα τὸν Πατέρα. Ἐπ' ἄνδρα δεξιᾶς σου, καὶ ἐπὶ υἱὸν ἀνθρώπου. (E f. 168 b) Ὁμολογοῦμεν ὡς ἐν τούτοις αὐτὸν ὀνομάζει τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Χριστὸν, τουτέστι τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγον· ἐπειδὴ γέγονεν ἄνθρωπος, ἀνθρωπίνως καλεῖ τὰ περὶ αὐτοῦ. –Οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός, οὗτός ἐστιν ὁ ἐνανθρωπήσας τοῦ Θεοῦ Λόγος, καὶ τὴν δι' ἡμᾶς ὑπομείνας κένωσιν, καὶ μεμενηκῶς ὅπερ ἦν.

ΨΑΛΜΟΣ Π΄.

Ἐν τῷ ἐξελθεῖν αὐτὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου, γλῶσσαν ἦν οὐκ ἔγνω ἤκουσεν. (D f. 206 b) Μέγα τι τοῦτο καὶ ἐξαίρετον, καὶ ἄρ' κεῖ πρὸς πᾶσαν εὐημερίαν τῷ γε ἄπαξ ἀνδρὶ φιλοθεωτάτῳ. Ἐξεκομίσθη γὰρ ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐν χειρὶ κραταιᾷ καὶ βραχιόνι ὑψηλῷ, καθ' ἃ γέγραπται, διέφυγε τὰς ἐκεῖσε πλεονεξίας. Καὶ μετ' ὀλίγα. Ταῦτα πάντα παρελάσας ὁ τὴν ὥδην ἀναφέρων διαμέμνηται τῆς ἐν Σινᾷ νομοθεσίας. Ἐκεῖ γὰρ ἤκουσεν ὁ Ἰσραὴλ γλῶσσαν ἦν οὐκ ἔγνω. Ἐκεῖ πρώτη γέγονεν αὐτῷ προφητεία περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ. Καὶ τίνα τρόπον, ἐρῶ. Παρέστησαν μὲν

γὰρ ὑπὸ τὸ ὄρος Σινᾶ, καταβεβηκότος ἐπ' αὐτῷ τοῦ Θεοῦ ἐν εἶδει πυρός. Εἶτα, καθὼς ἐν τῇ Ἐξόδῳ γέγραπται, ἐλάλησε Κύριος τοὺς λόγους τούτους· "Ἄκουε, Ἰσραήλ· Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, ὁξάγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας." Καὶ μετ' ὀλίγα, εἶτα φησι τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν· "Καὶ ὁ λαὸς ἅπας ἐώρακε φωνήν, καὶ τὰς λαμπάδας τοῦ πυρός, καὶ τὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγος, καὶ τὸ ὄρος καπνίζον. Καὶ ἐφοβήθησαν πᾶς ὁ λαὸς, καὶ ἀπ ἕστησαν μακρόθεν. Καὶ εἶπον τῷ Μωσῆι λέγοντες· Λάλει σὺ πρὸς ἡμᾶς, καὶ μὴ λαλείτω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεός, ἵνα μὴ ἀποθάνωμεν." Ἀκούεις ὅπως ἀσυνήθους οὐκ ἀνέχονται φωνῆς· Οὐ φέρουσι λαλοῦντα τὸν Θεόν; Καὶ μετ' ὀλίγα, διὰ τοῦτο θαυμάζων φησὶν ὁ Ψαλμωδὸς περὶ αὐτοῦ· "Ἐν τῷ ἐξελεῖν αὐτὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου," καὶ τὰ ἐξῆς. Ἦκουσε γὰρ νομοθε τοῦντος τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ ἀφόρητον ἦν τὸ πρᾶγμα αὐτοῖς, ἐξήτουν μεσίτην, λέγοντες τῷ μακαρίῳ Μωσῆι· "Λάλει σὺ πρὸς ἡμᾶς, καὶ μὴ λαλείτω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεός, ἵνα μὴ ἀποθάνωμεν." Εἶτα τί τὸ ἐντεῦθεν; Συνεῖδεν εὐθύς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ὅτι χρή ζομεν τοῦ μεσιτεύοντος. Ἄλλ' οὐκ ἐνεδέχεται Μωσέα, θνητὸν ὄντα καθ' ἡμᾶς, μεσίτην ἀεὶ γενέσθαι Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· διὰ τοῦτο παραχρῆμα τὴν ἐπὶ Χριστῷ προφητεῖαν ἐποιεῖτο λέγων· "Προφήτην αὐτοῖς ἀναστήσω ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν ὡσπερ σέ· καὶ θήσω τοὺς λόγους μου ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, καὶ λαλήσει κατὰ πάντα ὅσα ἂν ἐντείλωμαι αὐτῷ. Καὶ ἔσται ὡς ἂν μὴ ἀκούσῃ ὅσα ἂν λαλήσῃ ὁ προφήτης 69.1204 ἐκεῖνος ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ἐκδικήσω ἐξ αὐτοῦ." Γέγονε τοίνυν ἡμῶν καὶ Θεοῦ μεσίτης ὁ Υἱός. Μεσίτης δὲ πῶς; Καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, ἔλαβε δούλου μορφήν, συνανεστράφη τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ἄνθρωπος. Καὶ μετὰ πολλὰ ὁ Πατὴρ ἔφη, ὅτι θήσω τοὺς λόγους μου ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, καὶ λαλήσει αὐτοῖς πάντα ὅσα ἂν ἐντείλωμαι αὐτῷ. Ὁ δὲ Υἱὸς ἔφη· "Ἄπ' ἑαυτοῦ οὐ λαλῶ, ἀλλ' ὁ πέμψας με Πατὴρ, αὐτὸς μοι ἐντολὴν δέδωκεν τί εἶπω καὶ τί λαλήσω." Καὶ ἄλιν· "Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λελάληκα ὑμῖν, οὐκ ἔστιν ἐμὰ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με." Λαλεῖ δὲ τὰ τοῦ Πατρὸς οὐχ ὡς διάκονος λόγων, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ὢν ὁ Λόγος τοῦ Πατρὸς. Διὰ τοῦτό φησιν Ἡσαΐας ὁ προφήτης περὶ αὐτοῦ, ὅτι "Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ· καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλής Ἄγγελος." Μεγάλη δὲ βουλή τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἦν ἐξηγγεῖλεν ἡμῖν ὁ Υἱός, Λόγος ὢν, ὡς ἔφη, τοῦ Πατρὸς. Αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐν τῷ κοφίνῳ ἐδούλευσαν. (D f. 207, E f. 169 b) Οἱ γὰρ τοῖς τῆς πλινθίας ὑπηρετοῦντες πόνοις, κοφίνῳ τὸν πηλὸν ἐμβάλλοντες φέρουσι κατὰ νότου. Κόφινος δὲ καλεῖται καὶ μέχρι νῦν τὸ σκεῦος ἐν ᾧ ποιοῦνται τὰ βαστάγματα. Τὸν τοίνυν νότον αὐτῶν, φησὶν, ἀπέστησεν ἀπὸ ἄρσεων, τουτέστιν, ἠλευθέρωσε βασταγμάτων. ἠλευθέρωσε δὲ καὶ τὰς χεῖρας τοῦ μὴ δουλεύειν ἐν τῷ κοφίνῳ. Αὕτη μὲν οὖν ὡς ἐν ὀλίγοις ἢ τῶν στίχων διάνοια, τὸ δυσχερὲς ἔχουσα παντελῶς οὐδέν. Καὶ μετὰ πολλά· Ἀλλὰ τῶν μὲν ἐλευθερουμένων σαρκικῶς διὰ κονοσ ἦν ὁ Μωσῆς· ἡμῶν δὲ τῶν κατὰ πνεῦμα μεσὶ τῆς γέγονεν ὁ Χριστός· αὐτὸς γὰρ τὸν νοητὸν κατ ἔλυσε Φαραῶ, τουτέστιν τὸν Σατανᾶν· ἀπεσώβησεν αὐτὸν τῆς κατὰ πάντων πλεονεξίας. Αὐτὸς ἡμᾶς ἀπήλλαξεν οὐ σωματικῆς μάλλον, ἀλλὰ νοητῆς δουλείας. Οἱ ἐχθροὶ Κυρίου ἐψεύσαντο αὐτῷ. (E f. 170 b) Προσδοκηθέντες γὰρ ὅτι πάντη τε καὶ πάντως τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας ἀποδώσουσι τὸν καρπὸν, ἐκ τῶν ἐναντίων γεγόνασι πονηροί. Ἐκ πέτρας μέλι ἐχόρτασεν αὐτούς. (D f. 208 b, G f. 91 b, L f. 195 b) Ὡσεὶ καὶ ἔφασκεν· ὡσεὶ παιδίον, ἔφη, ἀρτιγενὲς καὶ βραχὺ καὶ πολλῆς δεόμενον τῆς ἐπιμελείας ἐξέθρεψε Θεός, ἄρτον μὲν εἰς κόρον παρατιθεὶς αὐτοῖς, τροφῆ δὲ τῇ διὰ μέλιτος ἐμπλησθῆναι παρασκευάσας οἰκειοτάτη γὰρ αὕτη νηπίοις τροφή.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΑ΄.

Ὁ Θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν. (D f. 208 b, F f. 135) Καὶ Θεὸν μὲν ἐν τούτοις ἀναμφιλόγως τὸν Σωτῆρα καλεῖ, Θεὸν ἀληθινόν, οὐ νόθον, οὐ ψευδώνυμον, ἀλλ' οὐδὲ ἐν χάριτος μέρει παρ' ἐτέρου λαχόντα τὴν κλησιν, ἀλλ' ὄντα τοῦτον κατὰ φύσιν καὶ ἀληθῶς ὅπερ ἦν, ὃ καὶ λέγεται. 69.1205 Θεοὺς δὲ πάλιν φησὶν τοὺς οὐκ ὄντας μὲν τοῦτο κατὰ ἀλήθειαν, ὠνομασμένους δὲ οὕτω κατὰ χάριν· ὧν καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος διαμνημονεύει λέγων· "Καὶ γὰρ εἶπερ εἰσὶν λεγόμενοι θεοὶ καὶ κύριοι πολλοὶ ἐν τε οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἡμῖν εἷς Θεὸς ὁ Πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς ἐξ αὐτοῦ· καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ." Εἰσὶν οὖν ἄρα τινὲς κατὰ χάριν ὠνομασμένοι θεοί. Καὶ γοῦν εἴρηται καὶ πρὸς ἡμᾶς διὰ τῆς τοῦ Ψάλλοντος φωνῆς· "Ἐγὼ εἶπα· Θεοὶ ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες." Θεὸς οὖν ὑπάρχων ἀληθινός, ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν. Καὶ ποίων ἄρα θεῶν; Τῶν διὰ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα τῆ τοῦ Θεοῦ κλήσει τιμημένων. Οὕτω γὰρ αὐτοὺς καὶ ὁ Παῦλος ὀνομάζει λέγων· "Θεοὺς οὐ κακολογήσεις, καὶ ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς." [Ἐγὼ εἶπα· Θεοὶ ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου. Ἐπειδὴ γὰρ υἱοὶ γεγονάμεν αὐτοῦ, ἅτε τὸν φύσει καὶ ἀληθῆ γιόν λαβόντες εἰς νοῦν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διὰ τοῦτο καὶ τιμημέθα τῇ κλήσει καὶ ὠνομάσθημεν θεοί, καίτοι κατὰ φύσιν οὐκ ὄντες τοῦ το, ἀλλὰ τιμῆς ἕνεκα καὶ δόξης. Πλὴν εἰ καὶ λεγόμεθα θεοί, ἀλλ' εἷς ἐστὶ φύσει καὶ ἀληθῶς, καὶ ἐπάνω πάντων ἡμεῖς δὲ κατὰ μέθεξιν, ὡς ἔφη.]

ΨΑΛΜΟΣ ΠΒ΄.

[Ἴδου οἱ ἐχθροὶ σου ἤχησαν. Ἴδου ἕτερον εἶδος τῆς πρὸς Θεὸν ἔχθρας ὁ Προφήτης ἐξέθετο. Οἱ γὰρ τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῖς ἁγίοις ἐχθραίνοντες, πρὸς αὐτὸν ἂν αἰροῦνται πόλεμον· οὐπὲρ ἐκεῖνοι δοῦλοι καὶ οἰκεῖοι φίλοι τυγχάνουσιν.] [Καὶ τίς κατὰ Θεοῦ βουλευσασθαί τι ἢ διαθέσθαι ἢ καὶ ὅλως φαντασθῆναι, τοῦ μὴ μόνον ὄψεσιν, ἀλλὰ καὶ λογισμοῖς ἀπροσίτου δυνήσεται; Ἄλλ' ἑαυτῷ τὰ τῶν εἰς αὐτοὺς πεποιθότων λογίζεται· καὶ τούτου χάριν αἱ κατ' ἐκείνων ἐπιβουλαὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ὡς πατὴρ τῶν ἐπιβουλευομένων καὶ προστάτου καὶ κηδεμόνος λέγονται. –Τίνες δὲ οἱ τὰς ἐπιβουλάς ἐργαζόμενοι;] Οἱ μισοῦντές σε ἦσαν κεφαλὴν. (B f. 349 b, C f. 178 b, F f. 136, G f. 95, H f. 331 b, L f. 196 b) Πάλιν ὡς ἐπὶ ὄψεων καὶ ἀσπίδων φησὶ τὸ "Ἦσαν κεφαλὴν." Ὡς περὶ γὰρ οἱ ὄφεις δάκνοντες αἴρουν ἡρέμα τὴν κεφαλὴν καὶ ἀνακουφίζουσι τῆς γῆς, οὕτω καὶ οἱ μαχόμενοι τῇ δόξῃ Χριστοῦ ἐπαίρουν ἡρέμα τὴν κεφαλὴν· ἀλλὰ πίπτουσι παραχρῆμα· πλήττονται γὰρ παρ' αὐτοῦ, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ συντρίβων τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων. Τὰ σκηνώματα τῶν Ἰδουμαίων, καὶ οἱ Ἰσμαηλίται, κ.τ.λ. (B f. 549 b, G f. 93 b, H f. 332 b) Ἔθνη δὲ ταῦ 69.1208 τα βάρβαρα καὶ πολέμια τῷ κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ, ἀλλόφυλοι διαφερόντως ἐκλήθησαν. Ἄλλ' ἔσωζε μὲν κάκεινους τὸ τῆνικαῦτα δὲ Θεὸς, ἀπράκτους τὰς τῶν ἐθνῶν ἀποφαίνων ἐφόδους. Καὶ Ἀσσοῦρ συμπαρεγένετο μετ' αὐτῶν. (G f. 93 b) Εἰς αὐτὴν ἀμαρτάνει τὴν γνῶσιν, ὁ τὸν πεφυκότα νοῦν ὄραν τὴν γνῶσιν ἀμαρτάνειν [cod. ἀμαρτάνων] ἀναγκάζει. Οἱ δὲ τὸν κατὰ σοῦ πόλεμον ἀναδεξάμενοι εἰσὶν Γεβὰλ, ἔτι καὶ Ἀσσοῦρ, καὶ ἐξῆς.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΓ΄.

Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου. (E f. 173 b) Αἰώνια καὶ ἐπουράνια ταῦτα τὰ σκηνώματα λέγει. [Ἐπειδὴ δὲ χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ πάντας οἰκτείροντος Θεοῦ κέκληνται παρὰ Χριστοῦ, καὶ τὸν τῆς διανοίας ἀνοίξαντες ὀφθαλμὸν

εἰσεδέξαντο τῆς ἀληθείας τὸ φῶς, ἐπέγνωσαν τὴν ἀλήθειαν, ἔμαθον τῆς εὐσεβείας τὰς ὁδοὺς, εἰσῆλθον εἰς τὰς θείας αὐτῶν λὰς, ὑμνολογοῦσι λοιπὸν τὸν τῶν ὄλων σωτῆρα Χριστόν.] Τρυγῶν [εὐρέν] νοσσιὰν ἑαυτῆ. (B f. 351, E f. 173 b, F f. 138 b, G f. 95 b, H f. 336 b, K f. 152, L f. 198 b) Θαυμάζουσιν, ὡς ἔφην, τῆς Ἐκκλησίας τὸ κάλλος· ἐπαινοῦσι δὲ καὶ τῶν ἐν αὐταῖς διδασκάλων τὸ ἐπιεικὲς, ὅτι καθάπερ τινὲς τρυγόνες τοὺς ἑαυτῶν θάλπουσι νεοττοὺς παρὰ τοῖς θείοις θυσιαστηρίοις. Νεοττοὶ δὲ διδασκάλων, οἱ δι' αὐτῶν πιστεύοντες· πατέρες γὰρ εἰσι πνευματικοί. Ἔθος δὲ τῆ θεοπνεύστῳ Γραφῇ τρυγόσιν ἀφομοιοῦν τοὺς ἀγίους μυσταγωγούς. Καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν; Λαλίστατος καὶ εὐφωνός ἐστιν ἡ τρυγῶν· ἡμῖν δὲ τοῖς φιλομαθέσιν, οἱ τῶν μυσταγωγούντων εἰσὶ λόγοι. Τρυγόνες οὖν οὗτοι ἄρα εἰσὶ πνευματικοί. Οὐχὶ ἡ ψυχὴ δὲ μόνη γάννυται καὶ ἀγάλλεται, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα κεκοινώνηκε τῆς θυμηδίας, δεξάμενον τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως. Τοῦτο γὰρ ὁ λόγος αἰνίττεται. Διὰ τοῦτο καὶ ζῶντα τὸν Θεὸν προσηγὸν ρευσεν, ὡς ζωῆς ὑπάρχοντα χορηγόν. Ἐπειδὴ γὰρ καὶ οἱ Βαβυλώνιοι θεοὶ, καὶ μὲν δὴ καὶ οἱ τῶν ἡμετέρων προγόνων, καὶ ἄψυχοι ἦσαν καὶ ἀναίσθητοι παντελῶς, καὶ μάλα εἰκότως οἱ ἐκείνων ἀπαλλαγέντες, ζῶντα τὸν ἀληθῆ Θεὸν ὀνομάζουσι. [Μακάριοι οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ οἴκῳ σου. Ἐν γὰρ ταῖς ἐκκλησίαις μάλιστα τὰς τῆς σωτηρίας συλλέγουσιν ἀφορμὰς οἱ τῶν ἀγιοπρεπῶν σπουδασμάτων ἐπιστήμονες· λαλεῖ γὰρ ἐν αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ προφητῶν ἀγίων, διὰ φωνῆς ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν. Καὶ ὡς περ ἐν ἰατρείῳ πολλοὶ μὲν οἱ νοσοῦντές εἰσιν, ἐσθότε καὶ κατὰ διαφόρους τρόπους, ἔξεστι δὲ ἐκάστῳ τῆς προσφόρου θεραπείας τυχεῖν· οὕτω καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις εὐρίσκομεν.] Ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διεθέτο. (E f. 174) Καὶ ποίας ἀναβάσεις; Τὰς εἰς οὐρανὸν δηλονότι. Διενθυμούμεθα γὰρ καθ' ἑαυτοὺς, καὶ ἐν ἐλπίσιν ἐσμέν ὅτι εἰς τὴν ἄνω πόλιν ἀναβησόμεθα, 69.1209 τὴν τῶν ἁγίων μητέρα, τὴν ἐν οὐρανοῖς Ἐκκλησίαν, κάκει συνεσόμεθα τῷ πάντων Σωτῆρι Χριστῷ. [Θεὸς θεῶν ὁ ὀφθεῖς κατὰ σάρκα. Μὴ τοίνυν ταῖς Ἰουδαϊκαῖς ἀμαθίαις κατακολουθεῖν σπουδάζωμεν, πιστεύωμεν δὲ μᾶλλον ὅτι καὶ Υἱὸς ἐστὶν ἀληθῶς, καὶ ἐκ Θεοῦ Θεός, ὁ κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς ὁ δι' ἡμᾶς καταβεβηκὼς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, ἵνα ἡμᾶς εἰς τὴν ἰδίαν ἀνακομίση δόξαν, ἵνα ἐν αὐτῷ τὸ δοῦλον υἰοποιηθῆ· πλουτήσῃ τὸ ἐν πτωχείᾳ· κρεῖττον γένηται θανάτου τὸ ὑπὸ φθορὰν, ἅγιον τὸ ὑφ' ἁμάρτιαν. Ταῦτα γὰρ πάντα πεπλουτήκαμεν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ.] Κύριον ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων. (B f. 360, E f. 174 b, G f. 96, H f. 338, K f. 152 b, L f. 199) Κύριον δὲ τῶν δυνάμεων καὶ Θεὸν Ἰακώβ ὀνομάζει Χριστόν, ἵνα μὴ τις πρόσφατον αὐτὸν νομίσῃ Θεὸν διὰ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν, πιστεύωμεν δὲ μᾶλλον ἐκεῖνον ὑπάρχειν, ὃ καὶ αὐτοὶ λελατρεύκασιν οἱ τοῦ Ἰσραὴλ πατέρες, ὃν ἐν προγνώσει τεθέανται, οὗ τὸ μυστήριον οὐκ ἠγνόησαν, ἀποκαλύπτοντος δηλονότι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ διὰ τῆς φωταγωγίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐξελεξάμεν παραριπτεῖσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ μᾶλλον ἢ οἰκεῖν με ἐπὶ σκηνώμασιν ἁμαρτωλῶν. (G f. 96 b) Τῆς σῆς κηδεμονίας, ὦ Δέσποτα, ὁ σὸς λαὸς ἀπολαύων αἰεὶ τῷ σῷ προσεδρεύει ναῶ, πολλὴν ἐντεῦθεν τὴν ὠφέλειαν καρπούμενος. Ἄ γὰρ ἐν μιᾷ τῇ σῆ ἡμέρᾳ ἐδρέψατο, οὐκ ἂν ἐτέρωθεν συναγάγοι, πολλὰς ἀναλώσας ἡμερῶν χιλιάδας. Ταῦτα μὲν καὶ τοῖς ἐν Βαβυλῶνι δορυαλώτοις λέγειν ἤρμοττεν, ἀσεβέσιν ἀνθρώποις συμβιωτεύειν ἠναγκασμένοις, κέρδος δὲ ἐντεῦθεν ποριζομένοις οὐδὲν, λογιζομένοις τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ νεῶ πάλιν ὠφέλειαν. [Ὅτι ἔλεος καὶ ἀλήθειαν ἀγαπᾷ Κύριος. Καλὴν τῷ ψαλμῷ ὁ προφήτης σφραγίδα ἐπέθηκε τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, ἧς μακάριον ἔχουσαι· ἄγκυρα γὰρ τῷ χειμαζομένῳ, τῷ δὲ πολεμουμένῳ τεῖχος ἀρράγαδες γίνεται.]

ΨΑΛΜΟΣ ΠΕ΄.

Πρὸς σὲ κεκράζομαι ὅλην τὴν ἡμέραν. (E f. 177, K f. 159 b) Τὸ ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀντὶ τοῦ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, ἤγουν ἐν παντὶ καιρῷ. Χρὴ γὰρ ἡμᾶς ἀδιαλείπτως προσπίπτειν τῷ Θεῷ, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸν ἔλεον ἐπιζητεῖν.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΖ΄.

Οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἀγίοις. (E f. 179) Ὅρεσι παρεικάζει τὴν Ἐκκλησίαν ἢ 69.1212 θεόπνευστος Γραφή, διὰ τὸ ὑψηλὸν τῶν ἐν αὐτῇ θείων δογμάτων. – Ὅρη οὖν νοοῦμεν τὰς Ἐκκλησίας, ἤτοι τοὺς ἐν αὐταῖς. Ναοὶ γὰρ ἔσμεν Θεοῦ ζῶντος, καὶ οἶκος Θεοῦ κατὰ τὰς Γραφάς. Ποῖα δὲ αὐτὰ ἐστὶ τὰ θεμέλια ἃ τίθησιν ἐν ἡμῖν Χριστὸς, διδάξει λέγων ὁ Παῦλος· "Πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· καὶ πρὸς ἐπὶ τούτοις ἀνδρεία καὶ ὑπομονή, σωφροσύνη καὶ ἐγκράτεια, πραότης καὶ μακροθυμία," καὶ ἅπαξ ἀπλῶς πᾶν εἶδος ἀρετῆς. (F f. 143 b) Ἡ ἐπίγειος Σιών, ἢ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν χώραν, μέρος μὲν ἐστὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, ὑψηλὴ δὲ καὶ ὡσπερ ἐν ὄρει διακειμένη· διὰ τοῦτο καὶ ἐρμηνεύεται σκοπευτήριον. Ταύτη τοίνυν τῇ ὡς ἐν ὄρει διακειμένη Σιών ἀπεικάζει τὴν Ἐκκλησίαν, ἤγουν τὴν τῶν πιστευσάντων πληθύν, τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν. Ὑψηλὴ γὰρ, οὐδὲν ἔχουσα ταπεινόν· οὐδὲ γὰρ ἀξιοῖ φρονεῖν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ζητεῖ δὲ μᾶλλον τὰ ἄνω· καὶ οἱ τῆς Ἐκκλησίας δὲ τρόφιμοι περιπατοῦσι μὲν ἐπὶ γῆς, ἔχουσι δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΗ΄.

Ἔως τοῦ αἰῶνος ἐτοιμάσω τὸ σπέρμα σου. (F f. 147, K f. 158 b) Ἐγήγερται ἐκ σπέρματος αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα Χριστὸς, καὶ ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς, ἐξ ἧς καὶ αὐτὸς ἦν ὁ μακάριος Δαβίδ. Ἐν τῷ βραχίονι τῆς δυνάμεώς σου. (F f. 148 b) Βραχίονα δὲ τοῦ Πατρὸς ὀνομάζει τὸν Υἱόν· ἐνεργεῖ γὰρ δι' αὐτοῦ τὰ πάντα, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἡμεῖς αὐτοῖς διὰ τῆς ἑαυτῶν χειρὸς πάντα ποιεῖν εἰθίσμεθα. Κύριε, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου πορεύσονται. (F f. 148 b) Ἐν τῷ φωτὶ τῷ διὰ τοῦ Πνεύματος τῷ ἐκπεπομένῳ διὰ τοῦ σοῦ προσώπου, τουτέστι τοῦ σοῦ Υἱοῦ, πορεύσονται. Ὁδηγεῖ γὰρ ἡμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς ἕκαστα τῶν ἐν φωτὶ πρακτέων. Ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται. (F f. 148 b, K f. 159) Ἀεὶ γὰρ ἡμᾶς στεφανοῖ τὸ καλὸν ὄνομα τοῦ Χριστοῦ τὸ ἐπικληθὲν εἰς ἡμᾶς· ὠνομάσμεθα γὰρ διὰ Χριστὸν Χριστιανοί. [Ἡ γὰρ χεὶρ μου συναντιλήψεται αὐτῷ, καὶ ὁ βραχίων μου κατισχύσει αὐτόν. Ὁ Σωτὴρ ἔφασκε· "Τὰ ἔργα ἃ δέδωκέ μοι ὁ Πατὴρ ἵνα ποιήσω αὐτά· αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι αὐτὸς με ἀπέσταλκε." Καὶ πάλιν· "Ἄπ' ἐμοῦ λαλῶ οὐδέν· ὁ δὲ Πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων ποιεῖ τὰ ἔργα αὐτός." Καὶ τοῦτο ἐστὶν ὃ λέγει νῦν ὁ Πατὴρ περὶ αὐτοῦ· "Ἡ γὰρ χεὶρ μου συναντιλήψεται αὐτῷ, καὶ ὁ βραχίων μου κατισχύσει αὐτόν." Τοὺς μισοῦντας αὐτόν τροπώσομαι. (F f. 149 b, K f. 160) Μετὰ γὰρ τὸν τοῦ Σωτῆρος σταυρὸν δειναῖς καὶ ἀφύκτοις περιπέπτωκε συμφοραῖς ἢ τῶν Ἰουδαίων συναγωγῇ. Παρεδόθησαν γὰρ εἰς χεῖρας ἐχθρῶν, οἱ καὶ πᾶσαν αὐτῶν ἠρήμωσαν τὴν χώραν· καὶ διεσκορπίσθησαν. 69.1213 Ὑψωθήσεται τὸ κέρας αὐτοῦ. (F f. 149 b) Ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ κέρας ὀνομάζειν, ἐπὶ μὲν τῶν ἀμαρτωλῶν, τὴν ὑπεροψίαν· ἐπὶ δὲ τῶν δικαίων, τὴν δόξαν. [Τοῖς ὀνόμασι τοῖς μάλιστα πρέπουσι τῷ Πατρὶ καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς δοξάζεται· οἷόν τί φημι, Θεὸς ἀληθινός, ὁ Πατὴρ τοῦτο ἐστὶ καὶ ὁ Υἱός· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν "ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή." Καὶ τοῦτο ἔλεγε πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα· "Ὅτι πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστὶ, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ."] [Αὐτὸς ἐπικαλέσεταιί με, Πατὴρ μου εἶ σύ.

θήσει δὲ αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ πρωτότοκον, καθὰ καὶ Παῦλος ὁ μέγας φησὶν· "Εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς" καὶ πάλιν· "Πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ πρωτότοκος πάσης κτίσεως." Ἔλεγε δὲ καὶ ὁ Σωτὴρ τῆς Μαρίας· "Πορευθεῖσα, εἶπε τοῖς ἀδελφοῖς μου· Πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν." Καὶ γὰρ μονογενὴς μὲν ἐστὶν ὡς Θεός, πρωτότοκος δὲ ὡς ἄνθρωπος· ἀδελφοὺς γὰρ ἔχει τοὺς πεπιστευκότας, καὶ Πατέρα ἑαυτοῦ καλεῖ τὸν Θεὸν ὡς Θεός· Θεὸν δὲ αὐτοῦ πάλιν ὡς ἄνθρωπος.] Εἰς τὸν αἰῶνα φυλάξω αὐτῶ τὸ ἔλεός μου, καὶ ἡ διαθήκη μου πιστὴ αὐτῶ. (F f. 150, K f. 160 b) Αὐτῶ μὲν τῶ πεπιστευκότι δι' αὐτοῦ λαῶ φησι· ἔλεος δὲ τὴν διὰ πίστεως ἄφ εἰσιν. Πιστὴ δὲ διαθήκη ἀντὶ τοῦ ἀσφαλῆς καὶ βεβαία καὶ μένουσα· ἡ μὲν γὰρ πρώτη διαθήκη πέπαυται διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές. "Οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος." Πέπαυται μὲν γὰρ ἡ πρώτη διαθήκη σκιάς ἔχουσα τύπον, καὶ μόνον τῆς ἀληθείας τὴν μόρφωσιν· εἰσαγωγή δὲ γέγονεν ἡμῖν κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῶ Θεῶ, ὡς ὁ μακάριος γράφει Παῦλος. Ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος. (F f. 150 et 151, K f. 160 b) Θρόνον φησὶν ἐν τούτοις τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, τουτέστι τὴν Ἐκκλησίαν. Χριστοῦ δὲ θρόνος ἡ Ἐκκλησία· ἐπαναπαύεται γὰρ αὐτῆ, καθ' ἃ καὶ ἐν τοῖς ἀγίοις ἀγγέλοις. Γέγραπται γάρ· "Ὁ οὐρανός μοι θρόνος." Καὶ ἡ μὲν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Ἐκκλησία θρόνος ἐστίν· ὁμοίως δὲ πάλιν καὶ ἡ ἐπὶ γῆς θρόνος τοῦ πάντων ἡμῶν κρατοῦντος Θεοῦ. Ἔσται οὖν, φησὶ, ἡ Ἐκκλησία Χριστοῦ καταστράπτουσα καὶ φωτίζουσα τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ μένουσα διηνεκῶς ὡσπερ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη. Ὡσπερ οὐδεὶς ἐν οὐρανοῖς τὸν ἡλίου καὶ σελήνης κύκλον σβέσαι δυνήσεται, οὕτως οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις ἀμαυρώσει ποτὲ τὰς τῆς Ἐκκλησίας αὐγὰς, ἥτοι τὴν λαμπρότητα τὴν νοητὴν· φαίνει δὲ αἰεὶ καθάπερ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη. Σὺ δὲ ἀπόσω καὶ ἐξουδένωσας, ἀνεβάλου τὸν Χριστόν σου, κ.τ.λ. (F f. 151 b, K f. 161) Ἀντὶ τοῦ, ἀπωσθῆναι καὶ ἐξουδενωθῆναι συγκεχώρηκας. Οὐ γὰρ ὁ Πατὴρ ἀπ ὡσατο καὶ ἐξουδένωσεν τὸν ἴδιον Υἱόν, Ἰουδαῖοι δὲ μᾶλλον τοῦτο πεπράχασιν, πλὴν κατὰ συγχώρησιν 69.1216 τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. "Ανεβάλου τὸν Χριστόν σου," τουτέστιν, ὑπερέθου πληρῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τὰς περὶ αὐτοῦ. Πῶς δὲ ὑπερέθετο; Κατέστρεψας τὴν διαθήκην τοῦ δούλου σου. Ἐπηγγείλω, φησὶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα μένει· αὕτη γὰρ γέγονεν ἡ παρὰ σοῦ περὶ αὐτοῦ διαθήκη· ἀλλ' ἐσταύρωσαν αὐτὸν Ἰουδαῖοι, κατελογίσθη μετὰ νεκρῶν. Πέπονθε, φησὶ, καὶ ἐσταυρώθη. Οὐκοῦν κατέστρεψας τὴν διαθήκην τοῦ δούλου σου· εἰς τὴν γῆν ἐβεβήλωσας τὸ ἀγίασμα αὐτοῦ· ἔρριψας, φησὶν, εἰς τὴν γῆν τὴν δόξαν αὐτοῦ. Ὅσον γὰρ ἦκεν εἰς τὸ παθεῖν, ψιλὸς ἄνθρωπος ἐνο μίσθη. Ἄλλ' οὐ μεμνήνηκεν ἐν νεκροῖς, οὔτε μὴν ἀδοξίαν τινὰ προσετίψατο τὸ πάθος αὐτῶ, ἀλλ' ἔδοξασθη μᾶλλον δι' αὐτοῦ. Πλὴν τὰ συμβεβηκότα φασὶν οἱ προφηταί. Οὐκ ἀντελάβου αὐτοῦ ἐν τῶ πολέμῳ. (F f. 152, K f. 161) Ἐπειδὴ γὰρ ὅλως Θεὸς ὢν φύσει καὶ Υἱὸς ἀληθινὸς καὶ τῶν δυνάμεων Κύριος ἠνέσχεται παθεῖν, καὶ τοι μὴ παθεῖν δυνάμενος, εἶπερ ἤθελεν μὴ παθεῖν, σεσίγηκας δὲ καὶ αὐτὸς, ὦ Πάτερ, διὰ τοῦτό φαμεν ὅτι οὐκ ἀντελάβου αὐτοῦ. Πόλεμον δὲ ὀνομάζει τὸν καιρὸν τοῦ τιμίου σταυροῦ, ὅτε κατεστρατεύοντο τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ Ἡρώδης τε καὶ Πόντιος Πιλάτος σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς Ἰσραὴλ, καὶ αὐτὸς πάντως ὁ Σατανᾶς. Κατέλυσας ἀπὸ καθαρισμοῦ αὐτόν. [cod. M f.159] Τὸ κατέλυσας, ἀντὶ τοῦ κατ ἠνεγκας· τὸ γὰρ λυόμενον καταφέρεται. Κατήνεγκας τοίνυν ἀπὸ καθαρισμοῦ αὐτοῦ, τουτέστι, ἀπὸ τοῦ πιστεύεσθαι ὅτι καθαρὸς ἐστίν. Ὑπενοήθη γὰρ εἶναι πονηρὸς, καὶ ὡς ἀμαρτωλὸς κατεκρίθη. [Τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κατέρραξας. Ἐπειδὴ πέπονθε σαρκικῶς, καὶ γέγονεν ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος, καὶ ἐνόμισαν οἱ σταυρώσαντες ὅτι πεπονθὼς συνεστάλη, καὶ πέπαυται τοῦ καὶ ὅλως εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι· διὰ τοῦτο τὰς τῶν σταυρωσάντων ὑπονοίας διερμηνεύει λέγων· "Καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κατέρραξας."] Ἔως πότε, Κύριε, ἀποστρέφη εἰς τέλος, (K f. 161 b) Ὅραξ ὅπως βούλεται μαθεῖν τὴν οἰ

κονομίαν; "Ἔως πότε, Κύριε;" τουτέστι, μέχρι τίνος ἰσχύσει τὰ τῶν Ἰουδαίων τολμήματα; Ἀπέκτειναν, φησὶ, τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς. Ἄρα κείσεται νεκρός; Ἄρα ἀποστρέψει εἰς τέλος, καὶ ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ἡ ὀργή σου; Ἡ ἀποστροφή δὲ καὶ ὀργή οὐ κατὰ Χριστοῦ· μὴ τοῦτο νόμισον, ἀλλ' ἡ καθ' ἡμῶν· ἡμεῖς γὰρ πολυτρόπως πεπλημελήκαμεν, τῆς τρυφῆς ἐκπεπτώκαμεν, ὡς ἔν γε τοῖς πρωτοπλάστοις φημί. Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὃς ζήσεται καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον; (F f. 152 b, K f. 161 b) Ἀληθὲς οὖν ὅτι οὐ ματαίως ἔκτισας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· μαρτυρήσει καὶ αὐτὴ τῶν πραγμάτων ἢ φύσις· ἀπεθάνομεν ἐν Ἀδὰμ, ἀλλ' ἐζήσαμεν ἐν Χριστῷ. 69.1217 Ποῦ ἐστὶν τὰ ἐλέη σου τὰ ἀρχαῖα; (M f.160.) Ἀρχαῖα ἐλέη τοῦ Θεοῦ φησιν, ἢ πρὸ καταβολῆς κόσμου ὠρισμένη, εἰς ἀφθαρσίαν ἀναστοι χείωσις. Οὐ ὑπέσχον ἐν τῷ κόλπῳ μου πολλῶν ἔθνῶν. (F f. 153) Δεχόμεθα γὰρ πως εἰς κόλπους τὰ δῶρα ὅταν προσφέρουσί τινες. Μνησθῆναι δὲ παρακαλοῦσι Θεὸν τῆς ὑποσχέσεως δοθείσης ἐν τῷ κόλπῳ πολλῶν ἔθνῶν. Τί γὰρ ὑπέσχετο τοῖς ἔθνεσιν ὁ Σωτὴρ; Ἀμαρτίας ἄφεσιν, θανάτου λύσιν, σωτηρίαν καὶ ζωὴν. Οὐ ὠνειδίσαν τὸ ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ σου. (F f. 153) Τουτέστι τὴν Ἐκκλησίαν, ἥτοι τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν· τούτους γὰρ εἶναι φαμεν τὴν Ἐκκλησίαν. Εἴρηται δὲ ἀντάλλαγμα διὰ ποίαν αἰτίαν; Ἀντὶ γὰρ τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς δέδωκεν ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ τὴν ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησίαν.

ΨΑΛΜΟΣ ς'.

Ὁ Θεός μου, καὶ ἐλπῶ ἐπ' αὐτόν. (B f. 373 b, H f. 393 b) Ὁρᾶς ὅσην ἔχει παρῆρησίαν παρὰ Θεῷ; ὅλον γὰρ ἑαυτὸν ὡσπερ ἀναθεὶς αὐτῷ, ἐπ' αὐτῷ πᾶσαν ἔχει τοῦ σώζεσθαι τὴν ἐλπίδα. Τρισμακάριος δὲ ὁ τοιοῦτος, καὶ ἀπάσης εὐημερίας ἔσται μεστός. Ψάλλει γοῦν ὁ μακάριος Δαβὶδ καὶ φησιν· "Κύριε, ὁ Θεός τῶν δυνάμεων, μακάριος ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ." Αὐτὸς ρύσεται σε ἐκ παγίδος θηρευτῶν, καὶ ἀπὸ λόγου ταραχώδους. (B f. 373 b, H f. 394) Καὶ ποῖός ἐστιν ὁ ταραχώδης λόγος; Ὁ παρὰ τοῖς ἀνοσίοις αἰρετικοῖς· συγγέουσι γὰρ τὰς τῶν ἀκεραίων καρδίας, δυσφημοῦντες ἀφυλάκτως, καὶ μὴ νοοῦντες μήτε ἅ λέγουσιν, μήτε περὶ τίνων διαβεβαίουνται. Οἱ μὲν γὰρ τῆς πρὸς τὸν Πατέρα Θεὸν ὁμοουσιότητος, τό γε ἦκον ἐπ' αὐτοῖς, κατασύρουσι τὸν Υἱὸν, καὶ τῶν ἀνωτάτω καταφέρουσι θρόνων, ἐναριθμοῦντες τοῖς κτίσμασι, καὶ τὸν τῶν ὅλων γενεσιουργὸν καὶ τεχνίτην πεποιῆσθαι λέγοντες, καὶ ἐξ οὐκ ὄντων παρῆχθαι πρὸς ὑπαρξιν. Ἔτεροι δὲ τοῦ ἀγίου καταψεύδονται Πνεύματος, κτίσμα λέγοντες καὶ αὐτό· καὶ πῦρ καὶ κόλασιν ταῖς ἑαυτῶν καταχέοντες κεφαλαῖς. Τί οὖν ὁ Ψάλλων περὶ αὐτῶν; "Καταπόντισον, Κύριε, καὶ καταδίελε τὰς γλώσσας αὐτῶν· γεγόνασι γὰρ τῆς ἀληθείας κατήγοροι, καὶ τοῦ ψεύδους συνασπισταί." Ταραχώδης οὖν ὁ λόγος αὐτῶν, οὐ γὰρ ἔχει τῆς ἀληθείας τὴν ἀσφάλειαν. Οὐ φοβηθήσῃ ἀπὸ φόβου νυκτερινοῦ, ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας. (B f. 374, H f. 395) Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστιν; Δύο τρόπους ἴσμεν ἐπιβουλῆς. Ἡ γὰρ ἀφανῶς καὶ λεληθότως, καὶ ὡς ἐν νυκτὶ καὶ σκότῳ λανθάνοντες, 69.1220 ἀρτύουσί τινες οἷς ἂν βούλωνται παγίδας καὶ κατασκευάζουσι δόλους· ἢ ἐναργῶς καὶ ὡς ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐμφανῶς. Οὐκοῦν φόβον μὲν ὀνομάζει νυκτερινὸν τὸν ἔτι λανθάνοντα κίνδυνον, καὶ ὡς ἐν νυκτὶ καὶ σκότῳ κρυπτομένην πανουργίαν· βέλος ἐν ἡμέρᾳ πετόμενον, τὴν ὡς ἐν φωτὶ καὶ ἐναργῶς ἐπιβουλήν. Ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ. (B f. 374 b, H f. 395 b) Δαιμόνιον δὲ μεσημβρινὸν ὀνομάζει τὴν ἀκηδίαν, ἥτοι τὴν ὀλιγωρίαν· συμβαίνει δὲ τοῦτό τισιν ἔσθ' ὅτε. Καὶ μετ' ὀλίγα· Σύμπτωμα τοίνυν πάσχουσί τινες ὅτ' ἂν ὁ νοῦς ὀκλάσῃ πρὸς φιληδονίαν, ὅτ' ἂν ἀτονήσῃ καρδία καὶ κατενεχθῇ πρὸς φιλοσαρκίαν, ὅτ' ἂν ἀκηδιάσῃ πρὸς τὰ τῆς εὐσεβείας ἔργα, καὶ ὀλιγορήσῃ πρὸς πόνους τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς. Ἀλλὰ καὶ τότε

σώζει Θεός, ἀπαλλάττει γὰρ ἀπὸ συμπτώματος καὶ ἐξ ἀκηδίας, τουτέστι δαιμονίου μεσημβρινοῦ. Πεσεῖται ἐκ τοῦ κλίτους σου χιλιάς. (C f. 374 b, H f. 396 b) Κλίτος μὲν γὰρ φησιν τὸ μέρος τὸ ἀριστερὸν ἦτοι τὸ πλάγιον. Οὐκοῦν καὶ εἰ πολλοὶ τινες εἶεν, φησὶν, καὶ ἀριθμοὺ κρείττονες οἱ τοῖς σεβομένοις Θεὸν ἐπιβουλεύοντες, ἀλλ' ὄψει πίπτοντας αὐτοὺς ἐντεῦθεν κάκειθεν, σὲ αὐτὸν δὲ πα ραδόξως σωζόμενον διὰ τὸν προεστηκότα καὶ προμα χόμενον. Ὡς γὰρ φησιν τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν, "Ἐν χειρὶ κρυφαῖα πολεμεῖ Κύριος ἐπὶ Ἀμαλήκ, ἀπὸ γενεῶν εἰς γενεάς." Οὐ γὰρ πεπαύσεται σώζων τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν. Ὅτι σὺ, Κύριε, ἡ ἐλπίς μου· τὸν Ὑψιστον ἔθου καταφυγὴν σου. (B f. 375, H f. 397 b) Ἐπισημήνασθαι δὲ ἀναγ καῖον ὅτι τοὺς προκειμένους στίχους ἐτέρως νοοῦσί τινες, κακῶς καὶ κεκιβδηλευμένως· ἀναφέρουσι γὰρ αὐτοὺς εἰς τὸ αὐτοῦ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, συν ἀπτοντες τοὺς στίχους καὶ λέγοντες, Ὅτι σὺ, Κύριε, ἡ ἐλπίς μου, τὸν Ὑψιστον ἔθου καταφυγὴν σου. Καὶ μετ' ὀλίγα· Φασὶ γὰρ αὐτὸν καταφυγὴν ἔχειν τὸν Ὑψιστον, δηλὸν δὲ ὅτι τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα. Γέγονε δὲ πρόφασις αὐτοῖς τῆς τοιαύτης ἐννοίας ὁ Σατανᾶς· αὐτὸς γὰρ οὕτω νενόηκεν τοὺς στίχους· καὶ τοῦτο ἰσώμεθα ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν Γραμμάτων. Ὅτε γὰρ ἐπέιραζεν αὐτόν, ἀνήγαγεν αὐτόν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ δὴ καὶ ἔφασκεν· "Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω ἐνταῦθα. Γέγραπται γὰρ, ὅτι Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι σε ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου." Συκο φάντης γὰρ ὑπάρχων καὶ πλάνος ὁ Σατανᾶς τὰ περὶ ἡμῶν εἰρημένα καὶ αὐτῷ προσάπτει τῷ προσώπῳ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἄλλ' ἡμεῖς οὐχ οὕτως νοοῦμεν ὡς νοεῖν ἔθος τῷ Σατανᾶ Εἰ δὲ οὕτω νενόηκασιν Ἀρειανοὶ, θαυμαστὸν οὐδέν· ἀκο λουθοῦσι γὰρ τῷ ἰδίῳ πατρί. Ψεύστης γὰρ ἐστὶν ὁ Σατανᾶς, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐν αὐτῷ οὐχ ἔστηκεν, κατὰ 69.1221 τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν. Καὶ μετ' ὀλίγα· Εἰ γὰρ ἐστὶ κατ' αὐτοὺς ἀληθὲς τὸ τοιοῦτον, ἐλπίδα μὲν αὐτόν ἡμεῖς τὸν Χριστὸν πεποιήμεθα, αὐτὸς δὲ καταφυγὴν ἔχει τὸν Πατέρα· οὐκοῦν βοηθουμένῳ προσπεφεύγα μεν, Σωτῆρα καλοῦμεν τὸν παρ' ἐτέρου σωζόμενον. Οὐκ ἔστι ταῦτα, μὴ γένοιτο. Λέγομεν τοίνυν τοῖς οὕτω φρονεῖν εἰωθόσιν· Ἄλλα ἡμῖν λαλεῖτε, καὶ ἀναγγέλλετε ἡμῖν ἑτέραν πλάνησιν. Ἐξω τῆς εὐ θείας ἔρχεσθε τρίβου, τὴν βασιλικὴν ἀφέντες ὁδὸν, εἰς ἀκάνθας πίπτετε καὶ βόθρους, τῆς ἀληθείας ἐκ πεπτώκατε. Ἴσος καὶ ὅμοιος κατὰ πάντα ἐστὶ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, καὶ χαρακτήρ ἐστὶ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, εἰκὼν καὶ ἀπαύγασμα τῆς δόξης αὐτοῦ, Ὑψιστός ἐστι καθ' ἃ ὁ Πατήρ. Μάστιξ οὐκ ἐγγιεῖ τῷ σκηνώματί σου. (B f. 275 b, H f. 598) Τὸ σκῆνωμα παρὰ τῆ θεο πνεύστῳ Γραφῇ οὐ πάντως τὸ σῶμα δηλοῖ, ἀλλ' ἢ πόλιν, ἢ χώραν, ἢ οἶκον. Πιστώσεται δὲ τοῦτο λέ γων ὁ μακάριος Δαβίδ· "Εἰ ἀναβήσομαι ἐπὶ κλίνης στρωμνῆς μου· εἰ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσταγμὸν, καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις μου, ἕως οὗ εὕρω τόπον τῷ Κυρίῳ, σκῆνωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ." Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ. (B f. 375 b, H f. 398 b) Τούτοις ἐχρήσατο τοῖς στίχοις ὁ Σατανᾶς, ὡς ἐπ' ἀνθρώπου κοινοῦ τὰ τοιαῦτα λέγων τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῷ. Ἐπειδὴ γὰρ ἐστὶν ὅλος σκότος, καὶ κατεσκοτισμένην ἔχει τὴν διάνοιαν, οὐ συνῆκε τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν· ὅτι ὁ ψαλμὸς ἐκ προσώπου παντὸς δικαίου εἴρηται βοηθουμένου ὑπὸ τοῦ Ὑψίστου, ὄντος Θεοῦ τοῦ οὐρα νοῦ. Ἠγνόησε δὲ πρὸς τούτῳ ὅτι Θεὸς ὢν ὁ Λόγος γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸς ἦν ὁ οικονομικῶς πει ραζόμενος. Ἄλλ' ὁ μὲν Σατανᾶς, ὡς ἔφην, ὡς ἐπὶ ἀνθρώπου κοινοῦ, ἢ καὶ ὡς ἐφ' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν, εἰρησθαι τοὺς λόγους ὑπελάμβανεν. Ἔστι δὲ τῶν ἀτοπωτάτων ἡμᾶς τοὺς εἰδότας ἀκριβῶς τὸ μυστήριον, καὶ πεπιστευκότας ὅτι Θεὸς ἐστὶν, καὶ Υἱὸς Θεοῦ, καὶ ὅτι δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς γέγονεν ἄνθρωπος, ὑπονοεῖν περὶ αὐτοῦ τοὺς στίχους εἰρησθαι. Οὐχ ἀρμόζει τοίνυν τῷ προσώπῳ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, τὸ λέγεσθαι· "Τὸν Ὑψιστον ἔθου καταφυγὴν σου" αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ Ὑψιστος, ἢ πάντων καταφυγὴ, ἢ πάντων ἐλπίς,

ἢ πάντα ἰσχύουσα τοῦ Πατρὸς δεξιά. Ἔδει τοίνυν ἐφ' ἐκάστου τῶν γνησίων προσκυνητῶν νοεῖσθαι τε καὶ λέγεσθαι παρὰ τοῦ Πατρὸς: "Τὸν Ὑψίστον ἔθου καταφυγὴν 69.1224 σου· οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακὰ, καὶ μᾶστιξ οὐκ ἐγγιεῖ τῷ σκηνώματί σου." Ἀσφαλίζεται γὰρ ὁ Ὑψίστος, τουτέστι Χριστὸς, τοὺς ἐπ' αὐτῷ πεποιθότας, καὶ τοὺς προσιόντας αὐτῷ μετὰ πίστεως. Ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, κ.τ.λ. (B f. 376, H f. 3) Ὡσπερ γὰρ οἱ κατὰ σάρκα πατέρες, ὅτ' ἂν ἴδωσιν ὁδὸν τραχεῖαν καὶ δύσβατον, ἀρπάζουσιν εἰς χειράς τὰ βρέφη, μὴ ἄρα πως ἀδι κηθῆ, τρυφερὸν ἔχοντα τὸν πόδα, καὶ οὕτω διὰ σκληρᾶς ὁδοῦ βῆναι δυνάμενα, οὕτω καὶ αἱ λογικαὶ δυνάμεις τοὺς οὕτω πονεῖν ἰσχύοντας, νησιοπρεπῆ δέ πως τὴν διάνοιαν ἔχοντας, οὐκ ἔωσι πονεῖν ὑπὲρ δύο ναμιν, ἀλλὰ παντὸς ἐξέλκουσι πειρασμοῦ, μὴ ἄρα πως ὀλιγωρήσαντες, ὑπὸ πόδας γένωνται τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἀπαγορεύσωσι τὸ βουλευέσθαι δουλεύειν Θεῷ. Ἐπ' ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήση. (B f. 376, H f. 399) Καὶ μὴν αὐτὸν καταπεπάτη κεν ὁ Χριστὸς, καὶ εἰς ἔτι καὶ νῦν καταπατεῖ, διδούς τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα. (B f. 376, H f. 399 b) Λέων μὲν οὖν καὶ δράκων καὶ βασιλίσκος νοηθεῖ ἂν αὐτός τε ὁ Σατανᾶς, καὶ οἱ συναποστάντες αὐτῷ ἄγγελοι πονηροὶ, οἱ τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν μὴ τηρήσαντες, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται. Ἀσις καὶ βασιλίσκος νοηθεῖεν ἂν λέων τε καὶ δράκων καὶ οἱ τοῖς ἐκείνου θελήμασιν ὑπηρετεῖν εἰωθότες, καὶ τῆς ἐνούσης αὐτῷ δυστροπίας μιμηταί, οἱ πικροὶ καὶ δεινοὶ καὶ παγχάλεποι, οἱ τῶν ἀγρίων θηρῶν οὐδὲν διαφέροντες, ἀπομιμούμενοι δὲ καὶ τὴν τῶν ἰοβόλων πικρίαν. Καὶ, εἰ βούλει, δέχου ὄφεις τε καὶ βασιλίσκους τοὺς τῶν ἀνοσίων αἰρέσεων εὐρετάς. Ὅτι ἔγνω τὸ ὄνομά μου. (B f. 376 b, H f. 400 b) Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ γινώσκων τὸ ὄνομα αὐτοῦ; Ὁ αὐτῷ καὶ μόνῳ λατρεύων, καὶ μόνῳ προσκυνῶν αὐτῷ, καὶ ἐπ' αὐτῷ Θεὸν ἕτερον οὐκ εἰδώς· ὁ ἐκ καθαροῦ συνειδότος λατρεύων αὐτῷ, καὶ εἰς ἅπαν ἀπηλλαγμένος τῶν τῆς εἰδωλολατρείας αἰτιαμάτων· ὁ ὑποτιθεῖς εὐήνιον αὐτῷ τὸν τῆς διανοίας ἀχένα· ὁ τοῖς αὐτοῦ δουλεύων θελήμασιν· οὗτος εἶδεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ὅνομα δὲ ὅτ' ἂν ἀκούσης, τὴν δόξαν νόει. Γέγραπται γὰρ ὅτι "Κρεῖττον ὄνομα καλὸν, ἢ πλοῦτος πολὺς," τουτέστι δόξα. Μακρότητι ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτόν. (B f. 376 b, H f. 401) Καὶ τίνα τοῦτον ἐμπλήσειν ἐπαγγέλλεται τῇ τῶν ἡμερῶν μακρότητι; Ἀναδράμωμεν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ὅλης ᾠδῆς. Ἔφη τοίνυν· "Ὁ κατοικῶν ἐν βοήθειᾳ τοῦ Ὑψίστου, ἐν σκέπῃ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀύλισθησεται." Εἴ τις τοίνυν ἐστὶν ὑπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Ὑψίστου, καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ, οὗτος ἐμπλησθήσεται 69.1225 τῇ μακρότητι τῶν ἡμερῶν, ὄψεται δὲ καὶ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, τουτέστι τὴν σωτηρίαν τὴν διὰ Χριστοῦ. Ἐπαγγέλλεται τοίνυν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν τὴν εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα ζωὴν, τὴν μακαρίαν καὶ ἀπονωτάτην, καὶ ἄμωμον, καὶ εἰς ἀπεράντους αἰῶνας ἐκτεινομένην.

ΨΑΛΜΟΣ Α΄.

[Ψαλμὸς ᾠδῆς. (B f. 377, H f. 402 b. Corderio Diodori.) Ἔστι τῆς ᾠδῆς ὅλος ὁ σκοπὸς εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου· εἰκῶν δὲ ὡσπερ ἐστὶ τὸ Σάββατον τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας, ἣν αὐτὸς ἡμῖν κεκαινοτόμηκεν ὁ Σωτὴρ, μεταβαλὼν τὰς τοῦ νόμου σκιάς εἰς τὴν πνευματικὴν λατρείαν.] [Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ. (B f. 377, H f. 402 b. Cord. Athanasii.) Ἡ ἐξομολόγησις ὕμνος ἐστὶ μετ' εὐχαριστίας εἰς δόξαν Θεοῦ συγκείμενος. Ὀφείλομεν δὲ τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῷ τὰς ὑπὲρ ὧν εὖ πεπόνθαμεν εὐχαριστίας· εὐηργετήθημεν δὲ

παρ' αὐτοῦ πολυτρόπως. Θεὸς γὰρ ὢν, Κύριος ἐπέφανεν ἡμῖν, δόξη θεοῦ πρεπεῖ περιεστράπτων τὰ σύμπαντα, καὶ τὴν τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας ἀκτῖνα δωρούμενος.] [Τοῦ ἀναγγέλλειν τοπρωῖ τὸ ἔλεός σου, καὶ τὴν ἀλήθειάν σου κατὰ νύκτα. (B f. 377 b, H f. 403 b. Cord. Anonymi.) Μὴ ὑπο λάβης ὅτι διίστησιν ἐν τούτοις ὁ Ψάλλων τὴν τῆς ὤδης δύναμιν, ὡς χρῆναι μὲν τῷ πρωῖ τὸ ἔλεος ἀναγ γεῖλαι, τὴν δὲ ἀλήθειαν κατὰ νύκτα. Οὐ τοῦτ' ὀφείλουσιν· ἀναγνωσόμεθα δὲ οὕτως τὸν στίχον· "Τοῦ ἀναγ γέλλειν τῷ πρωῖ καὶ κατὰ νύκτα, τουτέστιν ἐν ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ, τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀλήθειαν." Τὸ δὲ ἀναγ γέλλειν τὸ Ἀνακηρύττειν ἐστίν· ὅ ἐστι δοξολογεῖν Καὶ τί τὸ ἀναγγελλόμενον; Τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός· τουτέστι Χριστός· ἐλεήθημεν γὰρ ἐν αὐτῷ, ἐδικαιώθημεν ἐν πίστει, ἡγιάσθημεν διὰ τοῦ Πνεύματος, ἐλυτρώθημεν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου πλεονεξίας, εἰς υἱοὺς τετάγμεθα, κληρονόμοι γεγόναμεν τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας. Ἠλέησε τοίνυν ἡμᾶς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐν Χριστῷ· ἐδίδαξε δὲ ἡμᾶς δι' αὐτοῦ τὴν ἀλήθειαν, τουτέστι τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκύνησιν καὶ λατρείαν.] [Ἐν τῷ ποιήματί σου. (B f. 377 b, H f. 404 b. Corderio Anonymi.) Ποίημα δὲ τὸ κάλλιστον, ἤγουν κατόρθωμα τῆς βουλῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ οἷον ἔργον τῆς αὐτοῦ χειρὸς, τῆς ἐφ' ἡμῖν οἰκονομίας ἢ δυνάμεις, ὡς αὐτὸς ἐδίδαξε ἡμᾶς ὁ Χριστός· "Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, φησὶν, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μόνον υἱὸν ἔδωκεν· ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον." 69.1228 Ἀσύνετος οὐ συνήσει ταῦτα. (B f. 378, H f. 405.) Οὐ γὰρ πάντων ἐστὶν ἀπλῶς τὸ συνιέναι δύνασθαι τὸ οὕτω βαθὺ καὶ σεπτὸν μυστήριον τοῦ Χριστοῦ· ἐκείνων δὲ μᾶλλον οἷς ἂν αὐτὸς ὁ Πατὴρ ἀποκαλύψειεν. [Ἐν τῷ ἀνατεῖλαι ἀμαρτωλούς. (B f. 378, H f. 405. Cord. Anonymi.) Ἀνέτειλαν γοῦν, φησὶν, ὡς χόρτος, ἤγουν ὡς ἐν ἀγρῷ βοτάνη· βραχὺ δὲ ὥσπερ ἀνθήσαντες μετὰ τοῦτο διέκυψαν· τουτέστι κατεκάμφθησαν καὶ ἐταπεινώθησαν, καὶ εἰς παντελῆ κατέβησαν ὄλεθρον, οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν κατὰ Χριστοῦ.] [Σὺ δὲ Ὑψιστος, κ.τ.λ. (B f. 378 b. H f. 405 b Cord. Anonymi) Ὑψιστος γὰρ ἐστὶν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, καὶ εἰ καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς ἐκούσιον κένωσιν, καὶ τὸ τῆς ἀνθρωπότητος ὑπέδου σμικροπρεπὲς, ἵνα τὴν ἀνθρώπου φύσιν ἀναχαλκεύσῃ πρὸς ἀφθαρσίαν, καὶ ὑψώσῃ τὸ ταπεινὸν, καὶ τιμήσῃ τὸ ἠτιμωμένον, ἵνα τῇ τῆς υἰοθεσίας χάριτι καταλαμπρύνῃ τὸν δοῦλον· "Συνεπτῶ χευσε γὰρ ἡμῖν, πλούσιος ὢν, ἵνα ἡμεῖς τῇ αὐτοῦ πτωχεῖᾳ πλουτήσωμεν." Ὑψιστος τοίνυν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, καὶ εἰ γέγονεν ἄνθρωπος· οὐ γὰρ ἀπέστη τοῦ εἶναι Θεός, ἀλλὰ μεμνήκεν ὅπερ ἦν. Σὺ μὲν γὰρ, φησὶν, ὦ Κύριε, κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχων, Ὑψιστος ἐν ὑψηλοῖς διαμένεις, τὸν σύμπαντα αἰῶνα οὐ τρεπόμενος, οὐκ ἀλλοιούμενος, ἀλλ' εἰς ἄπειρον ἑαυτοῦ διαμένων ὅμοιος· ἡμεῖς δὲ οἱ ταπεινοὶ, καὶ μακρὰν τῆς σῆς ἀπέχοντες δυνάμεως, ἄλλοτε ἄλλο θεὸν φερόμεθα καὶ μεταβαλλόμεθα.] [Καὶ ὑψωθήσεται ὡς μονοκέρωτος. (B f. 378 b, H f. 406. Cord. Diodori.) Τὸν μονοκέρωτά φασι ζῶον εἶναι ὃ κέρασ ἐπὶ τοῦ μετώπου ἐγγήγερται, ὑψηλὸν τε καὶ ἄθραυστον· ὃ κεκρημένον πρὸς τὰ ἕτερα τῶν ζῶων, αἰεὶ νικᾷ καὶ περιγίνεται· καὶ ἔστιν ἰσχυρὸν καὶ δυσάντητον. Τούτῳ τῷ μονοκέρωτι παρεικάζει τὸν νέον λαὸν ἢ θεῖα Γραφή. Νέον δὲ ὅταν εἴπω λαὸν, τοὺς διὰ πίστεως νόει, οἱ πάντα νενικήκασι τὰ ἔθνη.] [Καὶ ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμὸς μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου. (H f. 407. Cord. Theodori.) Τὸ ἐπεῖδεν ἐστὶ τὸ ἰδεῖν πεπτωκότας ἐχθροὺς ἀτονήσαντας τοὺς δι' ἑναντίας. Οὗτοι δὲ εἰσὶν οἱ τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενοι καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ δόξῃ, τὸ ἑαυτῶν ὀπλίζοντες θράσος. Τοιοῦτοί τινες ἦσαν οἱ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς ἡγούμενοι, Γραμματεῖς τε καὶ Φαρισαῖοι· οὐ διαλελοίπασι γὰρ ἐπιπηδῶντες Χριστῷ, καὶ ἀνοσίως αὐτοῦ τῇ δόξῃ μαχόμενοι.] [Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει. (B f. 379, H f. 407 b. Cord. Diodori.) Φοῖνιξι δὲ καὶ κέδροις τοὺς ἐν Χριστῷ δεδικαιωμένους παρὲν κάζειν ἀξιοῖ τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν. Φυτόν γὰρ ἐστὶν ὁ φοῖνιξ ἀειθαλὲς, εὐριζόν τε καὶ ὑψηλόν, καὶ εὐκάρδιον, εὐώδη καὶ γλυκὺν ἔχον τὸν

καρπόν. Τοιοῦτοι 69.1229 δὲ πάντες οἱ τὴν ἐν Χριστῷ δικαιοσύνην ἔχοντες· ἐστήκασιν γὰρ ἐδραῖοι καὶ ἀκατάσειστοι, λευκὴν ἔχοντες τὴν καρδίαν. Οὕτω που καὶ ὁ Ψάλλων φησί· "Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός." [Ἔτι πληθυνθήσονται ἐν γῆρει πίονι. (H f. 409. Cord. theodori.) Οὐκ ἔσται, φησὶν, αὐτῶν ἡ εὐθηνία πρόσκαιρος, μήποτε τοῦτό τις περὶ τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ἐξανθήσαι στοχάσεται, ἀλλ' ἐν γῆρει λιπαρῶ πληθύνονται καὶ προκόπτουσι· τοῦ γὰρ χρόνου προϊόντος πληθύνεται τῶν ἐθνῶν ἡ εὐσέβεια.] Πεφυτευμένοι ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου, ἐν ταῖς ἀύλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξανθήσουσιν. (B f. 37 b, H f. 408 b.) Οἶκον δὲ Κυρίου καὶ ἀύλας τὰς ἀγίας Ἐκκλησίας εἶναί φησιν, ἐν αἷς οἱ πεφυτευμένοι διὰ τῆς πίστεως καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομῶνι. Ἐξανθοῦσι δηλαδὴ ἐν ταῖς ἀνά μέρους Ἐκκλησίαις. Οἶκον γὰρ Θεοῦ περιεκτικῶς τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν προσηγόρευσεν.

ΨΑΛΜΟΣ Β΄.

[Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν. (H f. 409 b. Cord. theodori.) Ὁ γὰρ μεθ' ἡμῶν ἄνθρωπος πρὸ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, ὅτε πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀνέβη Πατέρα, τότε τὴν ἰδίαν εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχουσαν αὐτῷ περιεζώσατο δύναμιν· κεκάθικε γὰρ βασιλεύων μετὰ τοῦ Πατρός.] [(B f. 380, H f. 410. Cord. Theodoret et Anonymi.) Καίτοι γὰρ καθ' ἡμᾶς γενόμενος ἄνθρωπος, καὶ ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν ὀρώμενος ἐπὶ τῆς γῆς, θεοπρεπεστάτην δύναμιν ἐνεδύσατο· καὶ πεφόρηκεν ἐξουσίαν ἣν ἔχει καὶ αὐτὸς ὁ Πατήρ· κατήργηκε γὰρ τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, δυνάμει δηλονότι θεοπρεπεστάτη χρώμενος. Ἐπλάσθη δὲ τὸ σχῆμα τοῦ λόγου ὡς ἐπὶ βασιλέως μέλλοντος πολεμίους συμβάλλειν, καὶ τὴν τοῦ πολέμου σκευὴν περιτιθεμένον. "Ἐνεδύσατο, φησὶ, δύναμιν." Πεπολέμηκε γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν· κατήργηκε δὲ διὰ τοῦ σταυροῦ ἀρχὰς καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου· καὶ τεθριάμβευκε θρόνους καὶ ἐξουσίας· παρῆσθη δὲ ἡμᾶς δι' ἑαυτοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Ταύτην ἐνεδύσατο τὴν δύναμιν. Ἐνεδύσατο δὲ πρὸς τούτους καὶ εὐπρέπειαν· καὶ τίνα τρόπον; Καίτοι γενόμενος ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς· τουτέστιν, ἔδειξεν ἡμῖν ἐν ἑαυτῷ τὸ τῆς θεότητος κάλλος. Εἶδομεν γὰρ αὐτὸν καὶ ἐν ἀνθρωπότητι Θεόν.] Ἐπῆραν οἱ ποταμοὶ, Κύριε, ἐπῆραν οἱ ποταμοὶ φωνὰς αὐτῶν. (B f. 380 b, H f. 411, 412.) Μέγα γὰρ τοι καὶ ἐξαΐσιον ὁ τῶν ἀγίων ἐφώνησε λόγος, καὶ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καθ' ἃ γέγραπται, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν. Ποταμοὺς γὰρ ἐν τούτοις ὠνομάσθαι φαμέν τοὺς ἀγίους ἀποστόλους· ὧν αἱ φωναὶ, τουτέστιν αἱ διδασκαλίαι, γεγονάσι γνώριμοι τοῖς ἀπανταχοῦ. (B f. 380. H f. 411 b. Cord. Anonymi.) [Βασιλεύ 69.1232 σάντος γὰρ τοῦ Κυρίου, καὶ περιζωσαμένου δύναμιν, ἐνδυσσαμένου τε εὐπρέπειαν, τότε καὶ "ἐπῆραν οἱ ποταμοὶ φωνὰς αὐτῶν." Ποταμῶ μὲν γὰρ καὶ πηγῇ καὶ χειμάρρῳ παρεικάζει πολλάκις τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον. Καὶ γοῦν ἔφη που ψάλλων ὁ Δαβὶδ· "Ὁ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ ἐπληρώθη ὑδάτων." Πρόεισι γὰρ ὡς ποταμὸς ἐκ πηγῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ὁ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν γεννηθεὶς Θεὸς Λόγος.] (B f. 381, H f. 412. Cord. Athanasii.) [Οὐ γὰρ σεσιγήκασιν οἱ μακάριοι μαθηταί, ἐπῆραν δὲ μᾶλλον τὰς ἑαυτῶν φωνὰς· τουτέστιν, διεκήρυξαν εἰς ἅπασαν γῆν τοῦ Χριστοῦ μυστήριον.] Ἀπὸ φωνῶν ὑδάτων πολλῶν. (B f. 381 b, H f. 413 b.) Ὡσπερ γὰρ, φησὶν, ἀπὸ πολλῶν ὑδάτων, καὶ ὡς ἐκ τῆς τῶν κυμάτων ἠχῆς οἱ τῆς θαλάσσης μετεωρισμοὶ, τουτέστιν εἰς ὕψος ἤγουν εἰς μετέωρον αἰρομένη φωνὴ θαυμάζεται, οὕτω καὶ ἡ δοξολογία τῶν ἐθνῶν· ὕμνοῦσι γὰρ τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα Χριστόν. [Θαυμαστός ἐν ὑψηλοῖς ὁ Κύριος. (B f. 381 b, H f. 413 Cord. Athanasii.) Εἰ γὰρ καὶ "γένεονε σὰρξ ὁ Λόγος," κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνήν, καὶ πεφόρηκεν δούλου μορφὴν, καὶ καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς

ταπεινώσιν· ἀλλὰ μὴν καὶ οὕτως ἐν ὑψώ μασι τοῖς θεοπρεπέσι καὶ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ Δεσπότης ἐστίν.]

ΨΑΛΜΟΣ Γ΄.

[Ἔως πότε ἀμαρτωλοὶ, Κύριε; (B f. 382 b, H f. 415. Cord. Athanasii.) Καὶ τίνες οὗτοί εἰσιν; οἱ Γραμματεῖς δηλονότι καὶ Φαρισαῖοι, οἱ τολμῶντες ἐξουθενῶσαι Χριστόν.] [Τὸν λαόν σου, Κύριε, ἐταπεινώσαν. (B f. 382 b, H f. 4169. Cord. Anonymi.) Ἐκάκωσαν γὰρ ἀληθῶς τὸν τοῦ Θεοῦ κλῆρον· οὐ γὰρ συνεχῶς ρήκασιν αὐτοῖς ἐπιγνῶναι Χριστόν, οὐδὲ τῶν διὰ πίστεως μετασχεῖν ἀγαθῶν. Ὅταν δὲ ποιμὴν ἐπιβουλεύσῃ προβάτοις, καὶ ὁ τῆς ἀγέλης ἡγούμενος οὐδένα ποιῆται τὸν λόγον τῶν ποιμνίων, τότε καλεῖται πρὸς δικαίας ὀργὰς ὁ τῆς ἀγέλης Δεσπότης. Τοῦτο πεπονθότας Ἰουδαίου εὐρήσομεν ὁμοῦ τοῖς ἰδίους καθηγηταῖς.] (B f. 383, H f. 416. Cord. Alterius.) [Διττὸν αὐτοῖς ὁ λόγος ἐπιφέρει τὸ αἰτίαμα. Οὐ γὰρ ἀδικοῦσιν μόνον τοὺς ἀσθενεστεροὺς, καὶ οὐς ἦν εἰκὸς ἐλεεῖσθαι μᾶλλον, τούτοις ἀφορήτοις περιβάλλουσι συμφοραῖς (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἀπέκτειναν), ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀνωτάτω βλασφημοῦσιν φύσιν, οὔτε ἐφορᾶν αὐτὴν λέγοντες τὰ ἀνθρώπινα, οὔτε μὴν ἐπισκέπτεσθαι τὰ καθ' ἡμᾶς. Ἑλλήνων ἐστὶ τῶν ἀθέων ἡ τοιαύτη δόξα, τῶν μῆτε εἰδόντων τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεόν, μῆτε νοεῖν ἀνεχομένων ὅτι τοῖς αὐτοῦ νεύμασι διοικεῖται τὰ πάντα. Ἀλλὰ νενοσήκασιν τινες τῶν ἐξ Ἰσραὴλ τὴν τοιαύτην ἀπόνοιαν.] [Καὶ εἶπαν· Οὐκ ὄψεται Κύριος. Σύνετε δὴ ἄφρονες ἐν τῷ λαῷ. (B f. 383, H f. 416 b) Ὁ ἔλεγχος ἐν τούτοις τὴν 69.1233 ἐπιτίμησιν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν δηλοῖ. Ἔφη γὰρ ὁ Σολομῶν· "Υἱέ μου, μὴ ὀλιγόρει παιδείας Κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος· ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται." Οὐκοῦν τῶν ἐλέγχων ἡ δύναμις τὸ μαρτυρεῖσθαι δηλοῖ.-(K f. 168.) Φυσικὸς λογισμὸς μὴ δαμῶς ἔλαττον εἶναι τοῦ ποιηθέντος τὸ πεπονηκός. Ἄφρονες οὖν εἰκότως καὶ μωροὶ, οἱ μὴδὲ τοσοῦτον γινώσκοντες τῶν κατὰ φύσιν πράξεων, εἰς τοὺς παρὰ φύσιν ἀναγωγούς λογισμούς· καὶ τῷ μὴ βούλεσθαι κρίσιν ὑποσχεῖν ἐπὶ τοιούτοις τοῖς πεπραγμένοις· ἤδη καὶ δοξάζειν ἀναπαύονται ὡς οὐδ' ἔσται κρίσις· τὸ δὲ ἀδύνατον ὑπολαβεῖν· εἰ μὴ καὶ ἀνηκουστεῖν περὶ τὰ λεγόμενα, καὶ ἀβλεπεῖν περὶ τὰ γενόμενα, καὶ ἀγνοεῖν ταῦτα νομίσειε τις τὸν Θεόν. (B f. 383, H f. 4169. Cord. Diodori.) [Ἐλέγχων αὐτῶν τὴν ἀμαρτίαν ὁ Θεὸς οὐκ εὐθὺς ἐπήγαγε τὰ ἐξ ὀργῆς, ἀλλ' ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος, καὶ ἀπαράβλητον ἔχων τὴν ἡμερότητα, χαρίζεται μᾶλλον αὐτοῖς τῆς νοουθεσίας τὸ φάρμακον, καὶ τὸν τῆς κατὰ ἡγήσεως ἐξαρτύει λόγον· "Σύνετε δὴ, ἄφρονες." Ὡσεὶ λέγων· Κἂν ὀψὲ ἦ καὶ νῦν γοῦν φρονήσατε, ἐκεῖνο καθ' ἑαυτοὺς ἐννενοηκότες· "Ὁ φυτεύσας ἐτέροις ἀκοῆν, αὐτὸς οὐκ ἀκούει; Ὁ πλάσας ἡμῖν ὀφθαλμὸν, οὐχ ὄρα;" Ὁ πάντων ἡμῖν τῶν ἀγαθῶν χορηγὸς αὐτὸς ἐστέρηται τούτων; Οὐκοῦν τὰς τῶν ἀσυνέτων ἀφέντες γνώμας, μνημονεύσωμεν λέγοντος τοῦ Παροιμιαστοῦ· "Ὅρθας τροχιάς ποιεῖ σοῖς ποσὶ, καὶ τὰς ὁδοὺς σου κατεύθυνον." Ἐνώπιον γὰρ εἰσὶ τῶν Θεοῦ ὀφθαλμῶν ὁδοὶ ἀνδρός· εἰς δὲ πάσας τὰς τροχιάς αὐτοῦ σκοπεύει. Οὕτω διακείμενοι τὸν ὀρθὸν καὶ ἀμώμητον διαζήσομεν βίον, ὡς ἐφορῶντος Θεοῦ.] [Ὁ παιδεύων ἔθνη οὐχὶ ἐλέγξει; (B f. 383, H f. 417. Cord. Eusebii.) Βούλεται ματαιότητος μὲν ἀποστῆναι τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς καὶ προσκαίρων καὶ φθαρτῶν, καὶ ἀπολλυμένων πραγμάτων· ἀνθελεῖσθαι δὲ μᾶλλον τὰ πεπηγότα καὶ μένοντα, καὶ εἰς ζωὴν ἀποφέροντα τὴν αἰώνιον. Διαλογισμοὺς δὲ φησὶν ἐν τούτοις τὰς ἐνθυμήσεις, ἧτοι τὰς ἐπιθυμίας, ἃς ἐφ' ἑκάστῳ πράγματι ποιοῦνται τινες.] [Μακάριος ἄνθρωπος ὃν ἂν παιδεύσῃς. (B f. 383, H f. 417. Cord. Anonymi.) Ἐπαίδευε μὲν τοὺς ἀρχαιοτέρους ὁ Μωσῆς τὰς νομικὰς αὐτοῖς τελῶν λατρείας, ἀλλ' οὐκ ἦσαν

μακάριοι· οὐ γὰρ εἶχον τὴν ἐν πίστει δικαιοσύνην, οὐδὲ τὸν διὰ τοῦ Πνεύματος ἁγιασμόν. Μακάριοι δὲ κατὰ τὸ ἀληθὲς οἱ ἐν Χριστῷ τελειούμενοι, καὶ τὸν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος φωτισμὸν παρ' αὐτοῦ κερδαίνοντες, καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ μυστηρίων ἀκριβῆ τὴν γνώσιν καταπλουτήσαντες. Καὶ μετ' ὀλίγα· Παιδεύσεις δὲ τίνα τρόπον; Ἄρα διὰ μαστίγων; Οὐ τοῦτό φησιν· ἀλλὰ πῶς ἐνθάδε νοεῖσθαι χρή, αὐτὸς ὁ Ψαλμωδὸς ἔρμη νεύει, λέγων· "Καὶ ἐκ τοῦ νόμου σου διδάξεις αὐτόν." [69.1236 Ἄφ' ἡμερῶν πονηρῶν. (B f. 383, H f. 417 b.) Ἡμέραι γὰρ ὄντως ἀποφράδες καὶ πονηραὶ τοῖς ἀποτμηθεῖσιν ὀλοτελῶς. καὶ εἰς κόλασιν τῆς διὰ πυρὸς κατοικήσεσθαι μέλλουσιν, αἱ τῆς ἀδεκάστου κρίσεως. [Ἔως οὗ ὄρυγῃ τῷ ἀμαρτωλῷ βόθρος. (B f. 383, H f. 417 b. Cord. Alterius.) Τοῖς φιλαμαρτήμοσι δὲ ὁ βόθρος ὄρυγῆσεται· καταπεμφθῆσονται γὰρ εἰς ἄδου, ὡς κολασθησόμενοι σὺν τῷ Σατανᾷ.] [Ὅτι οὐκ ἀπόσεται Κύριος τὸν λαόν. (H f. 417 b. Cord. Anonymi.) Οὐ γὰρ μέχρι παντὸς συγκεχώρηκεν ἡμᾶς τοῖς τῆς ἀμαρτίας ὑποφέρεσθαι βόθροις, ἀλλ' ἐξείλετο καὶ σέσωκεν ἀμνησικακῶ χάριτι δικαιοσύνης τοὺς ἀσεβεῖς, καὶ ῥύπου παντὸς ἀπαλλάξας τοὺς μεμολυσμένους.] (B f. 383 b, H f. 418) Ἀπεδήμησε γὰρ ἄφ' ἡμῶν τό γε ἦκον εἰπεῖν εἰς τὴν σάρκα, μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, ἀνελθὼν ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ καθίσας ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Ἐπειδὴ δὲ Θεὸς ἐστὶ τὰ πάντα πληρῶν, καὶ μεστὸς μὲν ἔστιν ὁ οὐρανὸς αὐτοῦ, μεστὴ δὲ καὶ ἡ σύμπασα γῆ, διακείμεθα καὶ πιστεύομεν, ὅτι καὶ νῦν ἐστὶ μεθ' ἡμῶν, καὶ δι' αὐτοῦ κερδαίνομεν τὸ δύνασθαι νικᾶν τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου, καὶ τῆς ἀμαρτίας τὴν τυραννίδα, καὶ τῶν ἐμφύτων ἡδονῶν τὴν ἔφοδον. Καὶ μετ' ὀλίγα. Ἄρ' οὖν ἐπειδήπερ ἡμεῖς μὲν ἐν τῷ κόσμῳ μεμενήκαμεν, αὐτὸς δὲ ἀνέβη πρὸς τὸν Πατέρα, ἀπέστη τῶν ἀγαπώντων αὐτόν; Οὐδαμῶς· αὐτὸς γὰρ ἡμᾶς πεπληροφόρηκεν εἰπών· "Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἀλλὰ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς." Ἦλθεν γὰρ πρὸς ἡμᾶς, ἀποστείλας ἡμῖν ἀνθ' ἑαυτοῦ καὶ ὡς ἑαυτὸν τὸν Παράκλητον, τουτέστι τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον Πνεῦμα, ἴδιον δὲ ὑπάρχον καὶ αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ. [Ἔως οὗ δικαιοσύνη ἐπιστρέφη εἰς κρίσιν. (B f. 383 b. H f. 418 b. Cord. Athanasii.) Δικαιοσύνην μὲν ὀνομάζει Χριστόν· ἐπιστρέψει δὲ φησιν εἰς κρίσιν αὐτόν· ἀνελήφθη μὲν γὰρ πατήσας τὸν θάνατον, καὶ ἀνέβη πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν, ἀλλ' ἐπιστρέψει κατὰ καιροὺς εἰς κρίσιν, καὶ σὺν αὐτῷ πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ, τουτέστιν οἱ ἅγιοι.] (B f. 383 b, H f. 418 b.) Δικαιοσύνη ἐστὶν αὐτὸς ὁ τῶν ὄλων Σωτὴρ καὶ Κύριος. Οὕτω γὰρ αὐτόν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν ὀνομάζει λέγων· "Ἐγγίξει ταχὺ ἡ δικαιοσύνη μου, καὶ τὸ ἔλεός μου ἀποκαλυφθῆναι." Καὶ μετ' ὀλίγα· Ἐπιστρέψει εἰς κρίσιν, τουτέστιν ἐξ οὐρανοῦ παραγενήσεται ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, ἵνα κρίνῃ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ. Τότε γὰρ, φησὶν, "ὅταν ἡ δικαιοσύνη ἐπιστρέψῃ εἰς κρίσιν, ἐχόμενοι αὐτῆς ἔσονται," τουτέστιν ἐγγὺς καὶ περὶ αὐτὴν, ἥτοι σὺν αὐτῇ, πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ, τουτέστιν οἱ δίκαιοι. 69.1237 [Τίς ἀναστήσεται μοι ἐπὶ πονηρευομένοις; (B f. 384, H f. 419. Cord. Anonymi.) Μαχομένω μοι, φησὶ, κατὰ τῶν πονηρευομένων τίς συναντιστήσεται; ἢ τίς συμπαραστήσεται μοι ἐπὶ τοῖς ἔργα ζομένοις τὴν ἀνομίαν; Καὶ οὐκ ἀγνοούντων ἐστὶν ἡ φωνὴ, ἀλλ' εὖ εἰδόντων καὶ πεπιστευκότων ὅτι πάντη τε καὶ πάντως συμπαραστάτην ἔξουσι Χριστόν, καὶ αὐτὸς αὐτοὺς ἐξελεῖται, καὶ κρείττονας ἀποφανεῖ τῆς τῶν ἐχθρῶν δυστροπίας.] [Εἰ ἔλεγον· Σεσάλευται ὁ ποῦς μου. (B f. 384, H f. 419. Cord. Anonymi.) Πόδα δὲ φησὶν ἐν τούτοις οὐ τὸν τοῦ σώματος (μὴ γὰρ τοῦτο ὑπολάβης), ἀλλὰ τὴν τῆς διανοίας ῥοπήν, καὶ τῆς ψυχῆς τὴν θέλησιν, ἀφ' ἧς ἕφ' ἕκαστον τῶν πρακτικῶν ἐρχόμεθα. Ἐκαστος γὰρ ἡμῶν πεπίστευται τῆς ἑαυτοῦ διανοίας τὸ πηδάλιον. Οὐκοῦν ὁ μὲν τῆς ἀγνεΐας ἐραστής, καὶ τὴν θεοφιλεστάτην ἐγκράτειαν ἀσκῶν ὑποσαλεύεται, πολλάκις καταστρέφοντος τοῦ Σατανᾶ, προσηκόντως, πρὸς ἐκτόπους ἡδονάς· πλὴν ἐπαμύνει καὶ σώζει ὁ Θεός.] Αἱ παρακλήσεις σου εὐφραναν τὴν ψυχὴν

μου. (B f. 384, H f. 419 b.) Παρακαλεῖ Θεὸς τοὺς κά μνοντας ὑπὲρ ἀρετῆς, τοὺς πονοῦντας δι' εὐσέβειαν, τοὺς κατορθοῦν ἐθέλοντας τὴν ἀρέσκουσαν αὐτῷ πολιτείαν, τοὺς κατανεκροῦντας τὸ κίνημα τῆς σαρκὸς, καὶ μαχομένους τοῖς ἰδίους θελήμασιν, ἕως ἂν τὸ σπουδαζόμενον κατορθώσωσιν. Μὴ συμπροσέσται σοι θρόνος ἀνομίας; (B f. 384, H f. 420.) Ἄνομίαν μὲν ὀνομάζει τὸν Σατανᾶν· ἀνομίας γὰρ ἐστὶ καὶ ἀμαρτίας εὐρετῆς καὶ διδάσκαλος· ὁ δὲ θρόνος σημαίνει τὴν ἀρχὴν, ἦτοι τὴν ἐξουσίαν. Ἄρ' οὖν, ὦ Δέσποτα, φησὶν, ἔστι τις οὕτως ἀμαθῆς καὶ ἀσύνητος, ὡς οἰηθῆναι καὶ κατὰ νοῦν λαβεῖν, ὅτι τῆς σῆς βασιλείας κοινωνός ἐστιν ὁ τῆς ἀνομίας θρόνος, τουτέστιν ἢ τοῦ διαβόλου τυραννὶς καὶ ἀρχή; Μὴ γένοιτο, φησὶν· μόνος γὰρ εἶ Θεὸς καὶ τῶν δυνάμεων Κύριος, καὶ κατάρχης τῶν ὄλων μετὰ τοῦ ἰδίου Πατρὸς. (B f. 384 b, η 421. Cord. Anonymi.) [Ἐπὶ γὰρ παντὶ θείῳ προστάγματι πλάσσει κόπον ὁ Σατανᾶς· οὐ γὰρ ἔῃ τοὺς κατορθοῦν ἐθέλοντας τὴν ἀρετὴν εὐκόλως τοῦτο δύνασθαι δρᾶν, ἐπιβουλεύει δὲ καὶ ἐπιπηδᾶ, καὶ εἰς τοὺς τῆς ἀνομίας βόθρους κατασύρειν ἐπιχειρεῖ τοὺς ἐθέλοντας τὴν εὐαγίη καὶ ἐννομοτάτην κατορθῶσαι ζωὴν. "Πλάττει τοίνυν κόπον ἐπὶ προστάγματι," μαχόμενος δηλονότι ταῖς θείαις ἐντολαῖς, καὶ οὐκ ἔων τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας κατορθοῦν αὐτάς. Ἀποτραχύνει δὲ μᾶλλον τῆς εὐσεβείας τὴν ὁδὸν, λειοτάτην οὖσαν καὶ εὐτροχωτάτην τοῖς ἐθέλουσι βαδίσειν αὐτήν.] Θηρεύουσιν ἐπὶ ψυχὴν δικαίου. (B f. 385, H f. 421. Cord. Anonymi.) [Ἐπιβου 69.1240 λεύουσι γὰρ τοῖς ἀγίοις οἳ τε πονηροὶ καὶ ἀλιτήριοι δαίμονες, καὶ ἄνθρωποι σὺν αὐτοῖς ἄδικοι καὶ βδελυρώτατοι, καὶ θεοστυγεῖς· οἷς τὰ ἐκείνων μέλει φρονεῖν· καὶ πολυτρόπους ἰσθῶσι παγίδας· ἀλλ' ὡς φησὶν ὁ Σολομῶν, "Οὐκ ἐπιτεύξεται δόλιος θήρας." Ἐκρύπεται γὰρ καὶ σώζει Θεὸς τοὺς ἀνακειμένους αὐτῷ, ὥστε καὶ χαίροντας ἐπὶ τούτῳ λέγειν· "Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίον ἐρρύσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων· ἢ παγὶς συνετρίβη, καὶ ἡμεῖς ἐρρύσθημεν."] Καὶ μετ' ὀλίγα· Τεθηρεύκασι δὲ τὰς τῶν ἀγίων ψυχὰς, καὶ παγίδας ἔστησαν αὐταῖς οἳ τε πονηροὶ καὶ ἀλιτήριοι δαίμονες, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τούτων ἡγούμενος Σατανᾶς. Ἐπιβουλεύουσι γὰρ ἀγίῳ παντὶ καὶ ἐπιτρίζουσι τοὺς ὀδόντας κατὰ τῶν εἰωθότων εὐδοκίμειν. Γέγραπται γὰρ ὅτι "Τὰ βρώματα αὐτοῦ ἐκλεκτά."

ΨΑΛΜΟΣ Δ΄.

[Δεῦτε, ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ. (B f. 385 b, H f. 422. Cord. Theodori.) Οἱ ταῦτα λέγοντες, πρὸς συνάφειαν καλοῦσι τοὺς ἀφεστηκότας ἑαυτῶν. Οὐ γὰρ τοῖς παροῦσιν, ἀλλὰ τοῖς κεχωρὶσμένοις πρέπει τὸ "Δεῦτε." Ἐχωρίσθη δὲ τίνα τρόπον ὁ Ἰσραὴλ, ἄρα τοῖς κατὰ τόπον νοουμένοις διαστήμασιν οὐδαμῶς, ἀλλὰ τῇ κατὰ γνώμην ἀνυποταξία. "Δεῦτε" τοίνυν, ἀφέντες τὸ ἐξήνιον, καὶ ἀποβαλόντες τὸ ἀνυπότακτον, "ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ" τουτέστιν, Ἐπιλαβώμεθα τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως, κληρονομήσωμεν τῶν παρ' αὐτοῦ χαρισμάτων τὴν μετουσίαν, ἥτις τὴν υἰοθεσίαν ἡμῖν χαρίζεται, Πνεύματος ἀγίου μέθεξιν, ἀμαρτιῶν ἀφῆσιν, καὶ οὐρανῶν βασιλείαν.] (B f. 383 b, H f. 422 b. Cord. Anonymi.) [Ὁ ἀλαλαγμὸς φωνῆς τίς ἐστὶν ἐπινίκιος, ἀναφερομένη πεπτωκότων ἐχθρῶν καὶ πολεμίων ἀπολωλότων. Δεῦτε τοίνυν, ἀλαλάξωμεν τῷ Σωτῆρι καὶ Λυτρωτῇ· ἔλυ τρώσατο γὰρ τὸν τε Ἰσραὴλ καὶ τοὺς ἐξ ἔθνων ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου πλεονεξίας, ἐκ τῆς τῶν ἐχθρῶν τυραννίδος, ἐξ ἀμαρτιῶν καὶ αἰτιαμάτων· ἀπήλλαξε τοῦ κατακρίνοντος νόμου καὶ δίκας ἀπαιτοῦντος τοὺς ἡμαρτηκότας· ἐδικαίωσε δὲ διὰ τῆς πίστεως Ἑλληνας τε καὶ Ἰουδαίους καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη.] (B f. 385 b, H f. 422 b.) Κατορχησώμεθα τῷ Σατανᾶ, καταλαλάξωμεν αὐτοῦ κειμένου καὶ πεπτωκότος· κατασκιρτήσωμεν ἀνοσίου θηρὸς ἀφύκτω παγίδι συνειλημμένου. [Ὅτι Θεὸς μέγας Κύριος. (B f. 386, H f. 423. Cord.]

Αποnymι.) ἼΑρα οὖν τὸ μέγας φησὶν ὡς πρὸς σύγκρισιν ἐτέρων μικρῶν; Οὐ τοῦτο φησιν, ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον, ὅτι μόνῳ πρέπει τῷ κατὰ φύσιν Θεῷ τὸ τῆς μεγαλειότητος ἀξίωμα. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἀληθῶς ἡ τοῦ Θεοῦ δόξα καὶ ἡ ἀσύγκριτος μεγαλειότης. Ὅτι δὲ μέγας Θεὸς ἐστὶ Χριστὸς, οὕτω τε ὠνομάσθη καὶ παρὰ ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς. πιστώσεται λέγων ὁ μακάριος Παῦλος 69.1241 "Προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ." (B f. 3869. H f. 423. Cord. Diodori.) [Ποίους θεοὺς; ἼΑρα ψευδωνύμους; Οὐ τοῦτο φησιν, ἀλλὰ τοὺς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· τουτέστι, τὰς λογικὰς καὶ ἄνω δυνάμεις, καὶ ἁγίους δὲ τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς· οἷς τὸ τῆς θεότητος ὄνομα δέδοται παρὰ τοῦ πάντων ἐπέκεινα τιμῆς ἕνεκα καὶ δόξης. Οὕτως αὐτῶν καὶ ὁ Ψαλμῶδὸς διαμνημονεῦει λέγων· "Θεὸς θεῶν Κύριος ἐλάλησε," καὶ τὰ ἐξῆς.] [Καὶ τὰ ὑψηλὰ τῶν ὀρέων αὐτοῦ ἐστὶν. (B f. 386, H f. 423 b. Cord. Anonymi.) Ποῖα ἐστὶν ὑψηλὰ τῶν ὀρέων;" τουτέστι, τὰ ἐπηρμένα κατὰ τὴν δόξαν, καὶ περιφανέστερα τῶν ἐν οὐρανοῖς· Ἄρ χαῖ, Θρόνοι, Δυνάμεις, Ἐξουσίαι, Κυριότητες, Ἀρχάγγελοι, καὶ αὐτὰ τὰ Σεραφίμ. Ἄλλὰ ταῦτα πάντα αὐτοῦ ἐστὶν· ὁ μὲν γὰρ ὡς Υἱὸς συγκάθηται τῷ Πατρὶ, οἱ δὲ παρεστήκασιν λειτουργοῦντες αὐτῷ, καὶ δοξολογίας στεφανοῦντες αὐτόν.] [Ὅτι αὐτοῦ ἐστὶν ἡ θάλασσα. (B f. 386, H f. 423 b. Cord. Alterius.) Εἶδες πῶς Δεσπότην αὐτὸν ἀποφαίνεται τῶν ἀπάντων; Πῶς ἡμεῖς θαυμάζομεν τοὺς ἐπὶ γῆς βασιλέας; Γῆς καὶ θαλάσσης δεσπότης αὐτοὺς ὀνομάζομεν· ἀλλὰ μέχρι τούτων ἐπιμετροῦντες αὐτοῖς τὰς εὐφημίας, οὐκέτι ποιητὰς αὐτοῦ τῶν στοιχείων γενέσθαι φαμέν· πρέπει γὰρ τοῦτο μόνῳ τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ· αὐτὸς γὰρ ἐστὶ τῶν ὄλων γενεσιουργὸς καὶ τεχνίτης. Ἦκέ τωσαν τοίνυν οἱ πλανώμενοι, καὶ πρὸς τὸ τῆς ἀληθείας ἐρχέσθωσαν φῶς· ἐπιγινωσκέτωσαν μεθ' ἡμῶν τὸν ἐνανθρωπήσαντα τοῦ Θεοῦ Λόγον· ὁμολογεῖτωσαν ὅτι καὶ Θεὸς ἐστὶ καὶ Θεοῦ Υἱὸς κατὰ ἀλήθειαν.] [Δεῦτε, προσκυνήσωμεν, καὶ προσπέσωμεν. (H f. 424. Cord. Theodori.) Ὅταν ἴδητε, φησὶν, εἶδει τῷ καθ' ἡμᾶς, ἤγουν ἐν ἀνθρωπεῖα μορφῇ, πεφηνότα τὸν τῶν ὄλων βασιλέα καὶ Κύριον, τὸν σύνθρονον τῷ Πατρὶ Θεὸν Λόγον, μὴ ἀγνοήσητε τὴν οἰκονομίαν, μὴ φύγητε τὸ προσκυνεῖν αὐτῷ, μὴ παραιτήσησθε τὸ προσπίπτειν αὐτῷ· ἐπίγνωτε δὲ μᾶλλον, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς λαὸς αὐτοῦ.] [Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε. (H f. 425. Cord. Eusebii.) Καὶ τί ἐστὶ τὸ σήμερον; Κατὰ τὸν ἐνεστηκότα δηλονότι καιρὸν, καθ' ὃν γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος· τότε γὰρ ἅπαντες ἠκούσαμεν τῆς φωνῆς αὐτοῦ. Οὐ γὰρ λελάληκε πρὸς ἡμᾶς δι' ἐνὸς τῶν ἁγίων τινός· ἀλλ' οὐδὲ ἐν τάξει προφητῶν παραγέγονε πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ' ὡς Θεὸς τῶν ὄλων καὶ Κύριος.] [Τεσσαράκοντα ἔτη προσώχθισα. (B. f. 386 b. Cord. Eusebii.) Οἱ γὰρ ἐξ Ἰσραὴλ ταῖς ἀπειλαῖς προσέχειν οὐκ ἠθέλησαν, οὐδὲ μεταμελεία λῦσαι τὴν ἀπειλήν ἠβουλήθησαν· οὐ δὴ χάριν τῆς τοῖς πατράσιν ἐπηγγελμένης οὐκ ἀπήλαυσαν γῆς· τὴν γὰρ ἐκεῖνην κατάπαυσιν αὐτοῦ προσηγόρευσεν.]

ΨΑΛΜΟΣ Ε΄.

[ἼΑσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν. (B f. 387 b. Cord. Eusebii.) Πάντα γέγονεν ἐν Χριστῷ καινὰ, καὶ τὰ ἀρχαῖα παρῆλθε· καὶ ἐφ' ἡμῖν πεπλήρωται τὸ ἐν βίβλῳ Ψαλμῶν γεγραμμένον· "Ἀνακαινισθήσεται ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου." Ἀνεκαινίσθημεν γὰρ ἐν Χριστῷ, "τὸν μὲν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποδυσάμενοι, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης· ἐνδυσάμενοι δὲ τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν." Εὐαγγελίζεσθε ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ σωτήριον αὐτοῦ, κ.τ.λ. (B f. 388, H f. 429.) Αὐτοῦ δὲ τίνος; Δηλονότι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός· τουτέστι τὸν Υἱόν, περὶ οὗ φησὶ πρὸς ἡμᾶς δι' ἐνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν· "Ἐγγὶ ζεῖ ταχὺ ἡ

δικαιοσύνη μου, καὶ τὸ ἔλεός μου ἀποκαλυφθῆναι· τὸ δὲ σωτήριόν μου ὡς λαμπὰς καυθήσεται." Ἔλεος δὲ καὶ δικαιοσύνην ὀνομάζει τὸν Υἱόν· ἠλεήθημεν γὰρ δι' αὐτοῦ, καὶ μεμαθήκαμεν πᾶσαν ὁδὸν δικαιοσύνης. Καὶ μετ' ὀλίγα· Τὸ δὲ ἡμέραν ἕξ ἡμέρας, ἀντὶ τοῦ Κατὰ πᾶσαν ἡμέραν· ὃ δὴ καὶ κατ' ὠρθωσαν οἱ μακάριοι μαθηταί· οὐδένα γὰρ παραλελοίπασι καιρὸν, καθ' ὃν οὐ περιῆσαν κατὰ πᾶσαν χώραν τε καὶ πόλιν, εὐαγγελιζόμενοι τὸν Χριστὸν, καὶ τὸ θεῖον ἱεουργοῦντες κήρυγμα. – Διεκήρυξαν δὲ τοῖς ἀπανταχόσε λαοῖς τὰ ἔνδοξα αὐτοῦ, τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, τουτέστι τὰς μεγαλοπρεπεῖς μεγαλοῦρ γίας, τὰ παραδόξως τετελεσμένα. [Ὅτι μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα. (B f. 388 b, H f. 430, Cord. Anonymi.) Μέγας ὃν τως ὁ Κύριος ἡμῶν, καὶ θεοπρεπεστάτην ἔχει τὴν κατὰ πάντων ὑπεροχὴν· ἴσος δὲ καὶ ὁμοούσιος αὐτῷ παντελῶς οὐδεὶς. Εἷς γὰρ ἔστιν Υἱὸς φύσει ἀληθῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ τοῖς τοῦ τεκόντος αὐτὸν ἀξιώμασι στεφανούμενος, αἰνετὸς σφόδρα, τουτέστι, δοξολογούμενος παρά τε τῶν ἄνω καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς πνευμάτων, καὶ παρὰ τῶν ὄντων ἐπὶ γῆς. Τὸ καινὸν οὖν ἄσμα πρὸς τοῖς εἰρημένοις διδάσκει, τὸν Κύριον τοῦ καινοῦ ἄσματος μέγαν τινὰ εἶναι καὶ αἰνετὸν σφόδρα, καὶ πρὸς τούτοις φοβερὸν ἐπὶ πάντας τοὺς θεοὺς· μέγαν μὲν ὡς Θεοῦ Λόγον, καὶ πάντων Δημιουργόν· αἰνετὸν δὲ ὡς εὐεργέτην καὶ Σωτῆρα πάντων· φοβερὸν δὲ οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς πάλαι νομιζομένοις θεοῖς, δηλαδὴ τοῖς πονηροῖς δαίμοσιν, οὓς καθεῖλεν, ἀπελάσας τῆς κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπιβουλῆς. Διόπερ ἵνα μὴ κατὰ τῶν ἀγίων, τῶν δὴ θεῶν προσηγορευμένων, ὑπολάβοις αὐτὸν φοβερὸν εἰρησθαι, ἀναγκαίως ἐπήγαγεν· "Ὅτι πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἔθνων δαιμόνια." Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος μέγας ἔστι καὶ αἶνε τὸς σφόδρα.] [Οἱ θεοὶ τῶν ἔθνων δαιμόνια. (B f. 388 b, H f. 430, Cord. Alterius.) Τουτέστι πονηρὰ καὶ ἀκάθαρτα πνεύματα, τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν ἐφ' ἑαυτοῖς ἀρπάζοντα, καὶ ὡς περ τινὰ κόνιν τὴν ἐκ τῆς ἀμαθίας ἀχλὺν ταῖς διανοίαις τῶν ἀνθρώπων 69.1245 ἐπιτάττοντα, ἵνα μὴ ἀναβλέψαντες τὸν τῶν ὄλων ἴδωσι Δημιουργόν καὶ Κύριον. Ἄλλ' ἵνα ἡμεῖς οἱ πεφωτισμένοι, καὶ τὴν τῆς ἀληθείας πλουτήσαντες γνῶσιν, καταδεικνύωμεν αὐτοῖς ὃν ἠγνόνουν λέγοντες· "Ὁ δὲ Κύριος τοὺς οὐρανοὺς ἐποίησεν." Ἀπὸ γὰρ τῆς τῶν ἔργων μεγαλοῦργίας καὶ ἀπὸ καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται. Ἔστι μὲν ὄρατὸν τῆ φύσει τὸ θεῖον, καὶ οὐκ ἂν τις ἴδοι εἴ ποτέ τί κατὰ φύσιν ἔστιν· ἀπὸ δὲ τῆς καλλοῦ νῆς τῶν κτισμάτων, καὶ ἀπὸ τοῦ κάλλους τῆς ὄρω μένης κτίσεως, τὸ ὑπερφυεὲς τῆς δόξης αὐτοῦ θεωρεῖται.] [Ἐξομολόγησις καὶ ὠραιότης ἐνώπιον αὐτοῦ. (B f. 388 b, H f. 430 b, Cord. Eusebii.) Καὶ τί ἔστι τὸ, "ἐνώπιον αὐτοῦ;" ἢ καὶ τί βούλεται εἰπεῖν ὁ στίχος; Οὐδένα γὰρ, φησὶν, ἐφορᾶν ἀξιοῖ, εἰ μὴ τις εἶη ὠραιότητα τὴν πνευματικὴν ἔχων εἰς νοῦν καὶ καρδίαν, εἰδὼς δὲ καὶ ἐξομολογεῖσθαι, τουτέστι, δοξολογεῖν μεγαλοπρεπῶς, καὶ ἀξίως τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης. Τοῦτό ἐστιν "Ἐξομολόγησις καὶ ὠραιότης ἐνώπιον αὐτοῦ," τουτέστι ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ.] Ἄρατε θυσίας, καὶ εἰσπορεύεσθε εἰς τὰς αὐλάς αὐτοῦ. (B f. 389, H f. 432.) Εἰσπορεύεσθε δὲ διὰ ποίας ἐρχόμενοι τρίβους; διὰ πίστεως δηλονότι· αὐτὴ γὰρ ἔστιν ἡ τῆς σωτηρίας εἰσβολή. Καὶ μετ' ὀλίγα· Καὶ ποίας θυσίας, ὁ μακάριος Παῦλος διαμνημονεύει λέγων· "Παραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν καθαρὰν, ζῶσαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν." Κρινεῖ λαοὺς ἐν εὐθύτητι. (B. f. 389 b, H f. 433.) Ἐκρινε λαοὺς ἐν εὐθύτητι ὁ Κύριος, σέσωκεν τὴν ὑπ' οὐρανὸν, τῶν τοῦ διαβόλου χειρῶν ἐξείλατο, ἠλευθέρωσε τῆς τῶν δαιμόνων τυραννίδος, δεδικαίωκεν ἐν πίστει, τοὺς πεπλανημένους ποτὲ ὑπέθηκε τοῖς ἑαυτοῦ ζυγοῖς, ἀγίους ἀπ' ἐφῆνε προσκυνητὰς, κατεδίκασε τὸν ὄλεθρον τοῦ Σατανᾶ καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. Σαλευθήτω ἡ θάλασσα. (H f. 433 b.) Ad. v. 11. Θάλασσαν δὲ ὅταν ἀκούσης ἐν τούτοις, μὴ ταύτην ὑπολάβης εἶναι τὴν σηματομένην, ἑτέραν δὲ μάλλον, τουτέστι τὸν περίγειον τοῦτον χῶρον, ἥτοι τὴν οἰκουμένην ἅπασαν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ. [Εὐφραίνεσθωσαν οἱ οὐρανοί. (B f. 390, H f.

433 b. Cord. Athanasii.) Ὁ μὲν γὰρ ἀρχέκακος Σατανᾶς, ὁ τῶν ζιζανίων σπορευῆς, ὁ πάσης φαυλότητος εὐρετής καὶ διδάσκαλος, ἤρπασεν εἰς θά νατον τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν ἐν ἀρχαῖς διὰ τῆς ἐν Ἀδὰμ παραβάσεως· ἀνεμόρφωσε δὲ πάλιν εἰς ἀφθαρσίαν αὐτὴν ὁ πάντων Δημιουργὸς, καταργήσας τὸν θάνατον ἐν Χριστῷ, καὶ ἀποστήσας τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν. Οὐκοῦν ἐπὶ τούτοις ἐορτάζειν κελεύει τοὺς τε ὄντας ἐν οὐρανῷ καὶ ἅπαντας δὲ τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγον· "Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ, καὶ ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ." [69.1248 Τότε ἀγαλλιᾶσονται πάντα τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ. (B f. 390.) Οὐ τί πού φαμεν ὡς τῶν ἀναισθητῶν ξύλων τὸ χαίρειν ἐστί· πρέπει δ' ἂν μᾶλλον ἀγίοις τὸ χρῆμα, οὐς δὴ μᾶλλον ἠσθηναί φησιν, ἐπιλάμπαντος τῷ κόσμῳ Χριστοῦ. Ὅτι ἔρχεται κρίνειν τὴν γῆν. (B f. 390, H f. 434 b.) Ἦλθε γὰρ ὁσίᾳ ψήφῳ καὶ θεοπρεπεῖ χρησάμενος. Καταδικάζει μὲν τὸν ἀρχεκακὸν θῆρα, καὶ εἰς τὴν φλόγα πέμψει τὴν ἀκοίμητον. Λυτρώσεται δὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν γεγονότας, τουτέστιν ἡμᾶς, καὶ δικαιώσεται πίστει.

ΨΑΛΜΟΣ ς´.

Τῷ Δαβὶδ, ὅτε ἡ γῆ αὐτοῦ καθίσταται. (B f. 390 b, H f. 435 b.) Δαβὶδ μὲν ὠνομάσθη πλεισταχοῦ παρὰ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ὁ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ γεγονὼς κατὰ σάρκα Χριστός· καθάπερ ἀμέλει καὶ Ἰσραὴλ, οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ Ἰακώβ, οἱ ἐξ Ἰακώβ. Ἄδεται τοίνυν ὁ ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ τῷ κατὰ σάρκα Χριστῷ. Ἄδεται δὲ πότε καὶ ἐπὶ τίσιν; Ὅποτε, φησὶν, ἡ γῆ αὐτοῦ κατέστη. Καὶ μετ' ὀλίγα. Ἐπέφανεν γὰρ ἡμῖν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἔπαυσε τοὺς θορύβους, κατέστησε τὴν γῆν. Καὶ τίνα τρόπον, ὁ ψαλμὸς διδάξει λέγων· "Ὁ Κύριος ἔβα σίλευσεν, ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ, εὐφρανθήτωσαν νῆσοι πολλαί." Οὕτω κατέστη τὰ καθ' ἡμᾶς· βεβασίλευκε γὰρ ὁ Χριστός. Αὕτη γέγονεν τῆς ἐορτῆς ἢ πρόφασις. [Δικαιοσύνη καὶ κρῖμα κατόρθωσις. (B f. 391, H f. 437. Cord. Anonymi.) Βεβασίλευκε γὰρ ἡμῶν ὁ Χριστός, ἵνα δικαιώσῃ τῇ πίστει τοὺς ἐν ἁμαρτίαις. Ἐχρήσατο δὲ καὶ θεοπρεπεῖ καὶ φιλαγάθῳ κρίματι· δεδικαίωκε γὰρ οὐκ ἐξ ἔργων δικαιοσύνης, ἀλλὰ κατὰ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος. Σέσωκε δὲ ἡμᾶς καὶ δι' ὕδατος. Δι' ὕδατος δὲ ποίου; τοῦ ἁγίου μυστικοῦ δηλονότι, ἐν ᾧ συνετρίβη καὶ πεπάτηται, μᾶλλον δὲ καὶ ἀπόλωλεν ὁ πολυκέφαλος δράκων, καὶ αἱ σὺν αὐτῷ δυνάμεις πονηραί.] [Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύεται. (B f. 391 b, H f. 437. Cord. Alterius.) Πῦρ φησὶν οὐ πάντως τοῦτο τὸ αἰσθητὸν, οὔτε μὲν τὴν ὀρωμένην φλόγα, ἀλλὰ θεῖαν τινὰ δύναμιν ἄμαχον, καὶ δυσάντητον, καὶ δυσδιάφευκτον, πυρὸς δίκην κατεσθίουσαν τοὺς ἐχθρεύοντας αὐτῷ. Οὗτοι δὲ ἦσαν καὶ πρό γε τῶν ἄλλων οἱ ἀλιτήριοι δαίμονες, καὶ τῆς ἀγέλης αὐτῶν ἐπιστάτης· τοῦτον κατέφλεξεν ὁ Σωτὴρ τοῖς ἄλλοις ὁμοῦ. Οὐ γὰρ ἦν ἑτέρως ἐξελεῖσθαι τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς ὑπ' αὐτῷ γενομένους, εἰ μὴ καθάπερ τι πῦρ ἀφήκεν αὐτῷ τὴν δαπανώσαν τε καὶ ἀφανίζουσαν αὐτὴν ὀργήν. Οὕτως οὖν ἐξείλετο τοὺς ὑπ' αὐτῷ γεγονότας, σέσωκε τοὺς ἐν αἰχμαλωσίᾳ, ἐρρύσατο τοὺς πεπλανημένους, καὶ εἰς τὸ τῆς ἀληθείας ἐκάλεσε φῶς.] [Ἐφάναν αἱ ἀστραπαὶ αὐτοῦ τῇ οἰκουμένην. (B f. 391 b, H f. 458 Cord. Anonymi.) Πεφανέρω 69.1249 ται γὰρ ἡ ἔκκλαμψις τοῦ Χριστοῦ τοῖς ἀνά πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ πεφώτικεν τὰς ἀπάντων καρδίας. Καὶ μετ' ὀλίγα· Ἔοικεν ἐν τούτοις ὁ μακάριος Ψαλμὸς ἀστραπᾶς ὀνομάζειν Χριστοῦ τοὺς τὸ θεῖον καὶ εὐαγγελικὸν ἱεουργοῦντας κήρυγμα, τουτέστιν ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστὰς, οἷς καὶ αὐτὸς ἔφη Χριστός· "Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου." Φῶς μὲν γὰρ τὸ ἀληθινὸν αὐτός ἐστιν ὁ Υἱός, καταφωτίζων ἅπαντας κτίσιν λογικῆν. Ἐπειδὴ δὲ γεγονάσι μέτοχοι τοῦ παρ' αὐτοῦ φωτός, καὶ αὐτοὶ χρηματίζουσι φῶς τοῦ κόσμου. Οὗτοι τοίνυν οἱ τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων ἱεουργοὶ καθάπερ ἀστραπαὶ γεγονάσι, τὴν ὑπ' οὐρανὸν

διατρέχοντες πανταχοῦ, καὶ τὸ θεῖον καὶ νοητὸν ταῖς τῶν μυσταγωγουμένων καρδίαις εἰσπέμποντες φῶς.] [Εἶδε, καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ. (B f. 392, H f. 439. Cord. Anonymi.) Τὸ δὲ εἶδε, ἀντὶ τοῦ ἀνέβλεψεν. Προειπὼν γὰρ ὅτι ἔφαναν αἱ ἀστραπαὶ αὐτοῦ τῇ οἰκουμένῃ, διαδείκνυσιν εὐθὺς ὅσον ὠφέλησε τὴν ὑπουράνιον τὸ ἀποσταλῆναι παρὰ Χριστοῦ τὰς νοητὰς ἀστραπὰς, δι' ὧν ἐλέγομεν σημαίνεσθαι τοὺς ἀγίους ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστὰς, ὧν ταῖς πανσόφοις μυσταγωγίαις ἀνέβλεψεν ἡ γῆ. Κατόρθωμα δὲ καὶ τοῦτο τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ.] Τὰ ὄρη ὡσεὶ κηρὸς ἐτάκησαν. (B f. 392, H f. 439.) Ὅρη δὲ φησιν τὰς ὑψηλὰς καὶ ὑπερηφάνους δυνάμεις τὰς ἀντικειμένας, ἡγουν τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, διὰ πολλὴν ἄγαν ὑπερηφανίαν ὄρεσι παρεικαζομένους. Ἄς κατ' ἐτήξεν ὁ Σωτὴρ ὡσεὶ κηρὸν, οἷόν τι πῦρ κηρῶ προσβεβληκός. [Ἀνήγγειλαν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. (B f. 392, H f. 439. Cord. Alterius.) Οὐρανοὺς φησιν ἐν τούτοις οὐκ αὐτὸ τὸ στοιχεῖον, ἀλλὰ τοὺς ὄντας ἐν οὐρανοῖς, τουτέστι τοὺς ἀγίους ἀγγέλους· οὗτοι τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀναγγελοῦσι. Σέσωκε γὰρ τοὺς ἐπὶ γῆς, δικαιοῦσας ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ. Οὕτω γὰρ πλήρης γέγονεν ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐπεὶ καὶ ἡ πρακτικὴ ἀρετὴ πολυλαχοῦ δικαιοσύνη καλεῖται, ταύτην ἀναγγέλλειν πραγματικῶς μόνοι ἴσασιν οἱ οὐρανοὶ, ὄντες ἄνδρες δίκαιοι. Ἐπιδεικνυμένην γὰρ πίστιν ἀναγγελεῖ δίκαιος, τῆς πίστεως αὐτῶν εἰς δικαιοσύνην λογιζομένης.] [Προσκυνήσατε αὐτῷ, πάντες ἄγγελοι. (B f. 392 b, H f. 440. Cord. Anonymi.) Τίνι προσκυνεῖν ἐπιτάττονται; Χριστῷ δηλονότι, τουτέστι ἐνανθρωπήσαντι τῷ Μονογενεῖ. "Ὅταν γὰρ, φησὶν, εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ." Ἀναγκαίως δὴ ἐνταῦθα τὴν προσκύνησιν τῶν ἀγγέλων εἰσήγαγεν, ἵνα μὴ αἰσχυρθῶμεν προσκυνῆσαι Θεῷ ὃν προσκυνοῦσιν ἄγγελοι· ἅμα δὲ γινώμεν, ὡς εἰς ἀγγέλων τάξιν οἱ προσκυνοῦντες τὸν Θεὸν ἀνερχό 69.1252 μεθα. Πρὸς τούτοις ὅτι τῶν ἀγγέλων τὸ προσκυνεῖν ἴδιον, οὐ τὸ προσκυνεῖσθαι. Οἱ τοίνυν δαίμονες, ἀποπεσόντες καὶ ταύτης τῆς ἀξίας τῶν ἀγγέλων, προσκυνεῖσθαι δυνήσονται, ἀλλ' ἀπάτη τῶν προσκυνούντων.] [Ἦκουσε, καὶ εὐφράνθη Σιών. (B f. 392, H f. 440 b, Cord. Anonymi.) Ἔοικεν οὖν ἐν τούτοις ἡμῖν ὁ λόγος τὴν πρώτην τῶν Ἰουδαίων κλησὶν βούλεσθαι καταδηλοῦν, ἣν δὲ καὶ πρώτην ἐποίησατο Χριστός. Τοῦτο καὶ πάλαι διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ ἔφη λέγων· "Εγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ Σιών ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ, διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα Κυρίου." Τουτέστι, φανερόν καταστήσει τὸ ἀγαθὸν θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς.] [Φῶς ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ. (B f. 393 H f. 442. Cord. Anonymi.) Τὸ ἀνέτειλέ φησιν ἀντὶ τοῦ ἀνατέλλει. Πᾶς γὰρ εἴ τις ἐστὶν ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, τούτῳ πάντως εἰς νοῦν καὶ καρδίαν τὸ νοητὸν καὶ θεῖον ἀνατέλλει φῶς. Οὐ γὰρ ἄμοιροι τῶν ἱερῶν ἔσσονται χαρισμάτων οἱ τῶν ἀρίστων σπουδασμάτων ἐπιμεληταί. Τῷ τοίνυν τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν, δικαιοσύνην καλουμένην, κατορθώσαντι ἀνέτειλε φῶς γνώσεως, οὐκ ἄλλο τυγχάνον τοῦ φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ, περὶ οὗ ὁ Πατὴρ εἶπε· "Τοῖς δὲ φοβουμένοις τὸ ὄνομά μου ἀνατελεῖ ἡλῖος δικαιοσύνης." Τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ. (B f. 393 b, H f. 442 b.) Καὶ τί ἐστὶ τὸ εὐθὴ τὴν καρδίαν ἔχειν; Τὸ οἷον ὀρθὴν καὶ ἀδιάστροφον. [Εὐφράνθητε, δίκαιοι, ἐν τῷ Κυρίῳ. (B f. 393 b. H f. 442 b. Cord. Anonymi.) Πρέπει γὰρ ὄντως τοῖς ἀγαπῶσι Χριστὸν καὶ τοῖς τῆς εὐσεβείας ἐρασταῖς, τὸ ἐπ' αὐτῷ λίαν εὐφραίνεσθαι, καὶ ἐπὶ τοῖς δοθησομένοις ἡμῖν ἀγαθοῖς παρ' αὐτοῦ, δηλονότι πνευματικοῖς, ἃ καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἀναπόβλητον ἔχει τὴν κτίσιν (εδ., κίνησιν)]. Ἐξομολογεῖσθε τῇ μνήμῃ τῆς ἀγιωσύνης αὐτοῦ. (B f. 393 b. H f. 443.) Ἡ ἐξομολόγησις τὴν εὐχαριστίαν δηλοῖ. Δεῖ τοίνυν εὐχαριστεῖν ὅτι Θεὸς ὢν φύσει καὶ Κύριος τῶν ὄλων καὶ σύνθρονος τῷ Πατρὶ, ὁ ἐπάνω πάντων καὶ ὑπὲρ πάντας, κατηξίωσεν ἡμῶν ποιήσασθαι μνήμην· μνημονεύσας δὲ, καὶ ἠυλόγησε. Καὶ τοῦτο διδάξει λέγων ὁ μακάριος Δαβὶδ· "Κύριος ἐμνήσθη ἡμῶν, καὶ ἠυλόγησεν ἡμᾶς."

ΨΑΛΜΟΣ Ζ΄.

Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν. (B f. 393 b, H f. 443.) Καινὸν τὸ ἄσμα· πάντα γὰρ ἐν Χριστῷ καινὰ, τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν. Καὶ μετ' ὀλίγα. [Καὶ ποῖα ταῦτά ἐστι τὰ καινὰ; τὰ διὰ Χριστοῦ δηλονότι. Πάλαι μὲν γὰρ, ὡς ἔφην, ἐλυτρώσατο διὰ Μωϋσέως τὸν Ἰσραὴλ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, καὶ πικρὰς αὐτοὺς ἐξείλετο δουλείας· κατεπνίγετο δὲ καὶ ἐν θαλάσῃ διώκων ὁ Φαραὼ, καὶ ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ Θεὸς ἐδοξάζετο. Ἄλλ' ἐν τούτοις μὲν τὰ ἐκείνων. Ἰδωμεν δὲ τὰ καινὰ τὰ διὰ Χριστοῦ. Οὐχ ἐν ἔθνος ἐλυτρώθη. καθὰ καὶ πάλαι μόνος ὁ Ἰσραὴλ, σέσωσται δὲ μᾶλλον 69.1253 ἢ σύμπασα γῆ. Οὐκ ἄνθρωπον Αἰγύπτιον πεπνιγμένον ὀρώμεν ἐν θαλάσῃ, ἀλλ' αὐτὸν τὸν ἀλαζόνα καὶ ἀλιτήριον Σατανᾶν πεσόντα, καὶ κείμενον ὑπὸ πόδας ἀγίων. Ἐφη γὰρ πού Χριστός· "Ἴδου δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ." Ὅφεις δὲ καὶ σκορπίους ὀνομάζει τοὺς πονηροὺς καὶ ἰοβόλους δαίμονας· ὧν τῆς σκαιότητος ἀπηλλάγημεν.] Καὶ μετ' ὀλίγα· Ἐπὶ τίσιν ἄρα καὶ ποίας ἔχοντες τοῦ ψάλλειν τὰς ἀφορμὰς, αὐτὸς σε πάλιν διδάξει λέγων· "Ὅτι θαυμαστὰ ἐποίησεν ὁ Κύριος." Καὶ ποῖα ταῦτά ἐστι; Τὰ ἐξαίρετα καὶ τεθαυμασμένα, ἃ πεποίηκεν ὁ τῶν ὄλων Σωτὴρ καὶ Κύριος. [Ἔσωσεν αὐτῷ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ. Ἔσωσε γὰρ τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἢ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, τουτέστιν ὁ Υἱός· οὕτως αὐτὸν καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ ὀνομάζει λέγων· "Ὅτι ἀρῶ εἰς τὸν οὐρανὸν τὴν χειρὰ μου, καὶ ὁμοῦμαι τὴν δεξιάν μου," ἐν ἧ ἔστερέωσα τὸν οὐρανὸν, καὶ ἔθεμελίωσα τὴν γῆν. [Διέσωσε γὰρ ἡ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τουτέστιν ὁ Υἱός, τῷ ἰδίῳ γεννήτορι τὴν οἰκουμένην πρὸς θεογνωσίαν ἀναγαγὼν, καὶ θανάτου καὶ φθορᾶς ἐξελὼν τὸ ἐξ ἁμαρτίας συντετριμμένον ποίημα, καίτοι κατ' εἰκόνα γεγονὸς τοῦ Κτίσαντος. [Δεξιὰν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὀνομάζει τὸν Υἱόν· δι' αὐτοῦ γὰρ ὡς διὰ χειρὸς ἰδίας τὰ πάντα εἰς τὸ εἶναι παρήνεγκεν ὁ Πατὴρ· καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ σοφώτατος Ἰωάννης περὶ αὐτοῦ· "Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν." Ἄλλ' ὡσπερ ἡ τοῦ ἀνθρώπου χεὶρ οὐκ ἄλλοτρία τοῦ σώματος ἐστίν, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ· αὕτη τοίνυν ἢ πάντων ἰσχύουσα τοῦ Πατρὸς δεξιὰ, ἢ πάντων δημιουργὸς καὶ τεχνίτις, ἦν πάντα τὰ ἔργα τρέμει, σέσωκεν ἑαυτῷ τε καὶ τῷ Πατρί. Τί δὲ σέσωκεν; ἅπασαν δηλονότι τὴν ὑπ' οὐρανόν· σεσαγήνευκε γὰρ διὰ τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων εἰς ἐπίγνωσιν τῆς δόξης αὐτοῦ.] [Ἐγνώρισε Κύριος τὸ σωτήριον αὐτοῦ Σωτήριον καὶ δικαιοσύνην ὀνομάζει Χριστόν· σέσωκε γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ, καὶ δεδικαίωκεν ἐν πίστει.] [Εἶδον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Τουτέστιν, οὐδεὶς ἀπομεμένηκεν ἀμέτοχος τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας. Κέκληται γὰρ, ὡς ἔφην, διὰ τῆς πίστεως ἢ σύμπασα γῆ.] [Ποταμοὶ κροτήσουσι χειρὶ. Ποίας ἔχουσι χεῖρας οἱ ποταμοί; Ἡ πῶς κροτῆσαι δύνανται; Ἐπειδὴ δεσποζομένων τῶν ἐθνῶν, καὶ καλουμένων διὰ τῆς πίστεως, ἔχαιρον οἱ μαθηταί, τοῖς κροτοῦσι παραπλησίως ὕδων ἐπινικίων ἐξάρχοντες 69.1256 ἐκ περιχαρείας, ποταμοῖς αὐτοὺς παρεικάζει λέγων· "Ποταμοὶ κροτήσουσι χειρὶ ἐπὶ τὸ αὐτό." [Ἔθος τῆ θεοπνεύστῳ Γραφῇ πηγαῖς τε καὶ ποταμοῖς ἐσθότε παρομοιοῦν τοὺς ἁγίους προφήτας, ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστὰς, ἔτι τε πρὸς τούτοις τοὺς τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν ἡγουμένους, τοὺς τὸν θεῖον τοῖς λαοῖς πρεσβεύοντας λόγον, καὶ τῶν ἱερῶν δογμάτων ὄντας ἐπιστήμονας, καὶ μυσταγωγικὸν ἔχον τὰς ἐπιτήδευμα. Καὶ γοῦν ἔφη περὶ αὐτῶν διὰ φωνῆς Ἡσαΐου τοῦ προφήτου· "Ἀντλήσατε τὸ ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου." Σωτηρίου δὲ αὐτοὺς ὀνομάζει πηγᾶς·

ἀναβρύουσι γὰρ ὡσπερ τοῖς ὑπὸ χεῖρα λαοῖς τὸν ἐξ οὐρανοῦ λόγον, αὐτοὶ δε χόμενοι παρὰ Χριστοῦ. Ὡς γὰρ αὐτοὶ φασιν οἱ ἄγιοι· "Ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν." [Ὅταν τοίνυν ἀκούσης περὶ τῶν ἁγίων ποταμῶν ὅτι κροτήσουσι χεῖρας, ἀντὶ τοῦ εὐφρανθήσονται, νόει, τερφθήσονται, καὶ χαρήσονται, καὶ ἑορτάσουσι. Διὰ ποίαν αἰτίαν; Ὅτι ἔσωσε Κύριος τὴν ὑπουράνιον, ὅτι καταβέβηκεν ἐξ οὐρανοῦ ὁ Μονογενὴς ὢν Λόγος, καὶ γέγονεν ὅμοιος ἡμῖν, ἵνα καταργήσῃ τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, ἵνα παραλύσῃ τὴν φθορὰν, ἀναστρέψῃ θάνατον, ἀποστήσας τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἡμᾶς καθαρὸς ἀπεργάσῃ διὰ τοῦ βαπτίσματος, ἀγίασῃ διὰ τοῦ Πνεύματος, υἱοὺς ἀποφήνας Θεοῦ. Αὕτη τῆς τῶν ἁγίων θυμηδίας ἢ πρόφασις ἐπὶ τοῖς τοῖς κελεύονται κροτεῖν, τουτέστιν εὐφραίνεσθαι.] [Τὰ ὄρη ἀγαλλιάσονται. Ὅρη φησὶν οὐ ταῦτα τὰ αἰσθητὰ καὶ ὀρώμενα, ἀλλὰ τὰς νοεράς καὶ ὑψηλὰς δυνάμεις, ἧτοι τοὺς τὸν θεῖον θρόνον περιεστῶτας ἀγγέλους. Ὑψηλαί γοῦν εἰσιν αἱ ἀρεταί. Αὗται τοίνυν αἱ λογικαὶ καὶ ἀνωτάτω δυνάμεις χαίρουσι λίαν ἐπὶ τοῖς ἐν Χριστῷ διασε σωσμένοις· χαίρουσι δὲ δι' ἡμᾶς δοξολογοῦσαι τὸν σώσαντα.]

ΨΑΛΜΟΣ Η΄.

[Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν. Πεμπέτωσαν εἰκὴ τῆς ἑαυτῶν βασκανίας τὰ βέλη κατὰ Χριστοῦ, ἀρτυέτωσαν ἐπιβουλὰς οὐδὲν ἀδικῆσαι δυναμένας τὸν οὐδὲν εἰδότα παθεῖν.] [Κύριος ἐν Σιών μέγας. Οὐ παρὰ τῇ Σιών σωματικῇ μέγας ἦν ἢ ὑψηλὸς ὁ Σωτὴρ, παρὰ τῇ νοητῇ δὲ μᾶλλον, τουτέστι τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἦν αὐτὸς ἑαυτῷ παρέστησε μὴ ἔχουσαν σπῖλον ἢ ρυτίδα, ἁγίαν δὲ μᾶλλον καὶ ἄμωμον, κατὰ τὸ γεγραμμένον] [Οὐ γὰρ καθ' ἓνα τῶν ψευδωνύμων θεῶν γινωσκόμενος μὲν παρά τινων, ἀγνοούμενος δὲ παρ' ἐτέρων· ἀλλ' αὐτὸς ἐν οὐρανῷ μὲν δοξαζόμενος παρὰ τῶν ἄνω πνευμάτων, ἐπὶ γῆς δὲ προσκυνούμενος παρ' ἡμῶν. Ὑψηλὸς τοιγαροῦν ἐν δόξῃ καὶ τὸν ἑαυτοῦ φόβον ἐν τιθεὶς τοῖς εἰδόσιν αὐτὸν, σωτηρία δὲ καὶ τοῦτο ψυ χῆς.] [Ἐξομολογησάσθωσαν πάντες τῷ ὀνόματί σου. Αἱ τιμαί, φησὶ, τῶν βασιλέων ἀγαπῶσιν ἔχειν τὸ 69.1257 δύνασθαι κρίνειν καὶ νομοθετεῖν. Ἀκολουθεῖ γὰρ πάντως τῇ τοῦ βασιλέως τιμῇ τὸ χρῆναι κρίνειν καὶ νομοθετεῖν. Ἦδη κριτῆς ἐστὶ καὶ νομοθέτης Θεὸς τοῦ παντός. Γέγραπται γάρ· "Ὅτι Θεὸς κριτῆς ἐστὶ." Καὶ πάλιν· "Εἷς ἐστὶ νομοθέτης καὶ κριτῆς." Καὶ, "Τιμὴ βασιλέως κρίσιν ἀγαπᾷ." Πρόσεστι δὲ τῷ Υἱῷ τὸ δύνασθαι κρίνειν καὶ νομοθετεῖν. Καὶ γοῦν ἔφη πρὸς ἡμᾶς· "Οὐδὲ γὰρ ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα." Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ ὀνόματί σου τῷ μεγάλῳ. (B f. 396 b, H f. 450) Μέγα γὰρ καὶ ὑψηλὸν τὸ τῆς θεότητος ὄνομα, ἡγουν ἢ δόξα. Οὐ γὰρ ἐστὶν καθ' ἓνα τῶν κτισμάτων ὁ τῶν ὄλων Δημιουργὸς, ἀπαραβλή τοις δὲ μᾶλλον ὑπεροχαῖς τὰ πάντα ὑπέρκειται. Ὅμοιον δὲ αὐτῷ κατὰ φύσιν οὐδὲν, πλην ὅτι μόνος ὁ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ καὶ ὁμοούσιος αὐτῷ Θεὸς Λόγος, ὃς δοξολογεῖται γενόμενος ἄνθρωπος παρὰ τῶν Σεραφεῖμ. Αὐτὸς γάρ ἐστὶν τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα· καὶ γὰρ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ πᾶν γόνυ κάμπτει ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός. Μέγα δὲ οὖν καὶ τεθραυσμένον τὸ τῆς θεότητος ὄνομα, εἴπερ αὐτῷ κάμπτει πᾶν γόνυ, προσκυνούσης δηλονότι τῆς κτίσεως, καὶ ταῖς θεοπρεπέσι τιμαῖς στεφανούσης αὐτόν. Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν. (H f. 451 b) Τουτέστιν, "Ὑψιστον εἶναι πιστεύετε τὸν ἐνανθρωπήσαντα τοῦ Θεοῦ Λόγον, μηδὲν ταπεινὸν φρονήσαντες περὶ αὐτοῦ, καθάπερ ἀμέλει καὶ οἱ τὰ λανες Ἰουδαῖοι. [Καὶ προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Ἄρ' οὖν καὶ πόδας τοιούτους ἔχει Θεὸς ἐπικειμέ

νους τῷ ὑποποδίῳ; ἄρα καὶ χειῖρας καὶ ὀφθαλμούς; Μὴ τοῦτο ὑπολάβῃς. Σκευάζεται μὲν γὰρ ὁ ὑπ' αὐτῷ λόγος ὡς ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς καὶ ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων· νοεῖται δὲ τὰ ἐπ' αὐτῷ θεοπρεπῶς. Ἐπειδὴ τοίνυν ἔθος ἐστὶ τοῖς προσκυνουῖσι τοὺς ἐπὶ γῆς βασιλέας φιλεῖν τοὺς πόδας αὐτῶν, ἐκ τῆς παρὰ ἀνθρώποις συνηθείας ἐπὶ Θεοῦ τὸν λόγον ἀναφέρει λέγων ὁ Ψαλμωδός· "Καὶ προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ." ["Ὅτι ἐφύλασσαν τὰ μαρτύρια αὐτοῦ. Οὐκοῦν τετίμηκεν ὡς τιμήσαντας, ἠγάπησεν ὡς γνησίους οἰκέτας, ὡς τῶν αὐτοῦ θεσπισμάτων γεγο νότας φύλακας. Οὐκοῦν οὐκ ἄμισθος ἢ ὑπακοή, μᾶλλον δὲ τῆς ἀνωτάτω τιμῆς πρόξενος διὰ τὸ εὐπειθὲς καὶ εὐάγων.]

ΨΑΛΜΟΣ Θ΄.

[Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν εὐφροσύνῃ. Τουτέστι, μὴ στυγνοὶ, μὴ κατηφεῖς, μηδὲ ὀκνηροὶ πρὸς ἀγαθοουργίαν, πρόθυμοι δὲ μᾶλλον καὶ ἰλαροὶ καὶ 69.1260 τῇ ἐλπίδι χαίροντες· ἐλπίδι δὲ πάντως τῇ τοῖς ἁγίοις ἠὺπρεπισμένῃ.] Εἰ δέ τις μὴ δουλεύει αὐτῷ ἐν εὐφροσύνῃ, μὴ τολμάτω παριέναι ἐνώπιον αὐτοῦ, ἀνίπτοις ποσὶ παρὰ βάλλων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ.] Γνωτὲ ὅτι Κύριος αὐτός ἐστιν ὁ Θεός. (cod. M f.176.) Οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός, ὁ τῷ ἰδίῳ αἵματι πᾶσαν λυτρωσάμενος τὴν γῆν. Αὐτός ἐστιν ὁ καὶ τοῦ ἡμετέρου ποιήματος δημιουργός. Οὐ γὰρ αὐτομάτως συνέστημεν, ἀλλὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἔργον ἐσμέν. Διὸ καὶ λαὸς αὐτοῦ, καὶ πρόβατα αὐτοῦ τυγχάνομεν. Εἴη δὲ λαὸς ὁ λογικωτέραν τάξιν ἐπέχων· πρόβατα δὲ οἱ μὴ τοσαύτην ἔχοντες διάκρισιν, μηδὲ πείραν τῶν θείων λογίων, κατὰ τό· "Ἐπλανήθη ὡς πρόβατον ἀπολωλός."

ΨΑΛΜΟΣ Ρ΄.

[Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Τῷ Δαβίδ ψαλμός. Τουτέστιν, ὕμνος καὶ δοξολογία τῷ ἐκ σπέρματος Δαβίδ τῷ κατὰ σάρκα Χριστῷ. Ἀνέφυ γὰρ ἐξ Ἰεσοῖ καὶ Δαβίδ τὸ τῆς εἰρήνης φυτὸν, τὸ θεῖόν τε καὶ εὐγενὲς καὶ ὑπερκόσμιον βλάστημα. Καὶ μετ' ὀλίγα· Εἰσκεκόμισται δὲ πρόσωπον ἀνδρὸς ἁγίου, πολιτείας ἡμῖν τῆς ἐξαιρέτου καταγράφου τοὺς τύπους, καὶ οὐχ ἵνα τοὺς παρὰ τινῶν τύπους ἀρπάσῃ, οὐδ' ἵνα δόξαν θηράσῃται κενὴν (ἀλλότριον γὰρ τοῦτο ἁγίων), ἀλλ' ἵνα μᾶλλον ἡμᾶς ὠφελήσῃ διὰ τούτου, καὶ μάθωμεν τίνα τρόπον πολιτεύεσθαι χρὴ τοὺς ἐθέλοντας ἀρέσκεν Θεῷ.] ["Ἐλεον καὶ κρίσιν ἄσομαί σοι, Κύριε. Οἶδά σε, φησὶν, ἐλεήμονα καὶ δίκαιον ὄντα κριτὴν, καὶ ἐπ' αὐτοῖς δὴ τούτοις ὑμνήσω σε. Ἐλέησε γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ἐν Χριστῷ δικαιοῦσας τῇ πίστει, καὶ χαρισάμενος ἡμῖν τὴν ἄφεσιν τῶν ἀρχαίων πλημμελημάτων, καὶ κρίσιν ἐφ' ἡμῖν δικαίαν ἐξενεγκών.] [Ψαλῷ καὶ συνήσω ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ. "Ψαλῷ" σοι, φησὶν, ὡς Δέσποτα, καὶ δοξολογήσω σε διηνεκῶς· "συνήσω δὲ καὶ ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ." Τουτὸ ἐστὶ, μετὰ συνέσεως καὶ σοφίας βαδιοῦμαι τὴν ὀρθὴν καὶ ἀδιάστροφον καὶ ἀμώμητον ὁδόν. Χρὴ γὰρ ἡμᾶς εἶναι συνετωτάτους τοὺς ἐθέλοντας εὐαρεστεῖν τῷ Θεῷ, καὶ σοφίας μεμεστωμένην ἔχειν τὴν καρδίαν· σοφίας δὲ οὐ τῆς ἐπιγείου καὶ κοσμικῆς, ἐκεῖ νῆς δὲ μᾶλλον ἢν χαρίζεται Χριστός. Ἐν αὐτῷ γὰρ "πάντες εἰσὶν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ γνώσεως ἀπόκρυφοι·" καὶ αὐτὸς σοφοὶ τυφλοὺς, καὶ συνέσεως ἀπάσης ἐστὶ χορηγός.] [Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστιν; Ἐως μὲν γὰρ ἐσμεν ἐν ῥύποις καὶ ἁμαρτίαις, οὐκ ἔχομεν ἑαυτοῖς κατοικεῖν Χριστόν· ὅταν δὲ τοὺς τῆς ἁμαρτίας ἀπονηψώμεθα ῥύπους, καὶ καθαρῶμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελέσωμεν δὲ καὶ ἀγιωσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ, τότε γὰρ παρ' ἡμῖν 69.1261 γίνεται, καὶ ἐν ἡμῖν ἀυλίζεται, καὶ οἶκός ἐσμεν αὐτοῦ.]

[Διεπορευόμενη ἐν ἀκακίᾳ καρδίας. Τί ἐστὶ τὸ, "Ἐν ἀκακίᾳ καρδίας μου;" Ἄντι τοῦ, Ἄπονήρως καὶ ἀφιλοπραγμόνως, οὐ θορύβους ἀγα πῶν πραγμάτων κοσμικῶν καὶ περισπασμῶν εἰκαίων' ἔχων δὲ μᾶλλον ἐν ἑαυτῷ τὸν νοῦν εὐσταθῆ καὶ ἤρε μοῦντα, κατ' ἐκεῖνόν που πάντως τὸν ἀρχαῖον Ἰακώβ, περὶ οὗ γέγραπται· "Καὶ ἦν Ἰακώβ ἄπλαστος ἀνὴρ οἰκῶν οἰκίαν."] [Οὐ προεθέμην πρὸ ὀφθαλμῶν μου πρᾶγμα πα ράνομον. Οὐδενί, φησὶ, προσέσχον φαύλω τε καὶ ἀνοσίῳ πράγματι, καὶ καλοῦντι πρὸς παρανομίαν. Πολλὰ δὲ ταῦτα καὶ περὶ ἡμᾶς. Παρανομεῖ γάρ τις, ὅταν εἰς ἐπιθυμίαν ἐμπέσῃ τῶν οὐδὲν αὐτῷ προσηκόντων, καὶ γίνηται τῶν ἀλλοτρίων ἄδικος ἐραστής. Παρανομεῖ δὲ ὁμοίως ὁ σωματικαῖς ἡδοναῖς ἠττώμενος, καὶ τοῖς μοιχείας ἐγκλήμασιν ἔνοχος γεγονώς. Παραλύει νόμον ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, καὶ πλεονεκτῶν οὐς ἂν δύνηται τῶν ἀσθενεστέρων. Καὶ ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγων διατρίβω, πᾶν εἶδος φαυλότητος καὶ παρανομίας ἐγκλημα φέρει. Καὶ μετ' ὀλίγα· Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖς· Ἄρ' οὖν ἀναμάρτητος ἦν; Εἶτα πῶς τοῦτό ἐστὶν ἐφικτόν; Τὸ γὰρ ἐλεύθερον εἰς ἀμαρτίας τετήρηται, καὶ τὸ ἀναμάρτητον πρέπει μόνῳ τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ. "Οὐ γὰρ ἐποίησεν ἀμαρτίαν, οὐδὲ ἠυρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ." Καὶ μετ' ὀλίγα· Πῶς οὖν ἄρα νοῆσαι πρέπει τό· "Οὐ προετιθέμην πρὸ ὀφθαλμῶν μου πρᾶγμα παράνομον;" Οὐκ εἶπεν· Οὐδέποτε ἐμ πέπτωκα παρανόμῳ πράγματι, ἀλλ', ὅτι "Οὐ προετι θέμην πρὸ ὀφθαλμῶν μου πρᾶγμα παράνομον." Τουτέστιν, ἠθέλησα καὶ προτεθύμημαι μηδέποτε ἐνορᾶν παρανόμῳ πράγματι. Εἰ δὲ καὶ ἀστοχῆσαι συνέβη, φησὶν, ὡς ἄνθρωπον, θαυμαστὸν οὐδέν· ὅτι κυβερνῆται πολλάκις καὶ αὐτοὶ καλῶς εἰδότες τὴν τέχνην κινδυνεύουσι μετὰ τῆς νηὸς, ἀγρίου καταγιγίζοντος πνεύματος.] Οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμβή. (B f. 399 b, H f. 45) Τουτέστιν, ἄνθρωπος σκαμβὴν ἔχων τὴν καρδίαν, ὃ ἐστὶ διεστραμμένος. [Ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ οὐκ ἐγὶ νωσκον. Τουτέστιν, Οὐδὲ εἰδέναι προσεποιούμην. Οὐ γὰρ ἠξίουμαι εἶναι φίλος αὐτῶν. Ἄρα ὡς ὑπερήφανος; Οὐ δαμῶς, φησὶν, ἀλλ' εἰδῶς, ὅτι "Φθειροῦσιν ἦθη χρηστὰ ὁμιλία κακαί."] (B f. 400, H f. 45 b) Καρπὸς διανοίας ἀγιοπρεποῦς τὸ παραιτεῖσθαι τοὺς πονηροὺς· ἐσχάτης δὲ πο νηρίας ἀπόδειξις τὸ καταλαλεῖν ἀδελφῶν. [Ἐπερηφάνῳ ὀφθαλμῷ. Πλεῖστα γὰρ ἐν ἡμῖν εἰσι πάθη ψυχικά· ἐν δὲ καὶ μάλιστα τῶν ἄλλων ἐκτοπώτερον καὶ πᾶσιν ἀφόρητον, 69.1264 ὧ καὶ αὐτὸς μάχεται Θεός· τοῦτο δὲ ἐστὶν ὑπερηφανία, ἣ καὶ ἀδελφὴν καὶ σύντροφον ἔχει τὴν πλεονεξίαν, ἣτοι τὸ ἀπλήστως πλεονεκτεῖν. Ταῦτα δύο βάραθρα ψυχῶν καὶ ὀλέθρου πύλαι, καὶ ἀκοιμήτου φλογὸς ἄξια. Τίς οὐ φεύγει τὸν ἀλαζόνα; Τίς οὐ παραιτεῖται τὸν ἀπλήστῳ χειρὶ συλλέγοντα χρημάτων πορισμοὺς καὶ πλεονεκτοῦντα πολλούς;] [Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπὶ τοὺς πιστοὺς τῆς γῆς. Τουτέστι τοὺς ἀγίους, ὥστε καὶ "συγκαθῆσθαι αὐτοὺς μετ' ἐμοῦ" τουτέστι, συνεῖναι, καὶ συμβασιλεύειν αἰεὶ, καὶ ἀποφέρειν εἰς τὰ χρήσιμα. Ἐξαίρετον γὰρ ἀγαθὸν ἀνθρώπῳ σύμβουλος ἀγαθός. Σεπτὸν αὐτὸν καὶ ἀξιοζήλωτον ἀποτελεῖ, τὸ ἀποφέρειν πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν χρησίμων, καὶ εἰς σωτηρίαν διδάσκει τὰ συμφέροντα, ὑποτίθεται δὲ τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν.]

ΨΑΛΜΟΣ ΡΑ΄.

[Κλίνον πρὸς με τὸ οὖς σου. "Κλίνον, φησὶ, πρὸς με τὸ οὖς σου." Διὰ τί; Ὅτι θλιβόμενος οὐ δύναμαι σὺν παρρησίᾳ προσεύξασθαι. Θλίψιν δὲ λέγει τὴν τῶν πειρασμῶν εἴτε τῶν αἰσθητῶν εἴτε τῶν νοητῶν ἐπαγωγὴν.]

ΨΑΛΜΟΣ ΡΓ΄.

[Καὶ οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου. Νοητὸς δέ που πάντως ὁ τοιοῦτός ἐστι, καὶ τῆς σωτηρίου μέθης ἐμποιητικός.] [Χορτασθήσεται τὰ ξύλα τοῦ πεδίου. Οὐ περὶ ξύλων ἦν ὁ λόγος αὐτῶ, περὶ ἀγίων δὲ μᾶλλον τῶν ἐρρίζωμένων ἐν τῇ πίστει, καὶ καρποφο ρούντων ἐν δικαιοσύνη.] [Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη. Νηὶ παρεικάζει τὴν Ἐκκλησίαν, ἐν σχήματι θαλάσσης τοῦδε τοῦ καθ' ἡμᾶς νοουμένου κόσμου. Θαλάττη τοιγαροῦν τῇ καθ' ἡμᾶς παραβάλλει τὸν βίον τὸν ἀνθρώπινον διὰ τὸ ἀστάθητον, καὶ ἀεικίνητον τῶν ἐν αὐτῶ πραγμάτων· ἐρπετῶν δὲ γένος τὸ ἀναρίθμητον τὴν πολυειδῆ καὶ οἰονεὶ πολυπρόσωπον τῶν ἀνθρώπων πληθύν, εἰς τὸ τῆς ἕξεως ποικίλον νοουμένης τῆς ἐξαλλαγῆς. Φύσις μὲν γὰρ πᾶσιν ἡ αὐτὴ, καὶ ὁ τῆς γενέσεως τρόπος οὐχ ἕτεροῖος, πολυσχεδῆς δὲ ὁ νοῦς, καὶ πολυγνώμων ἐν ἡμῖν ἡ καρδία. Καὶ τοῦτο εἰδὼς τις ἔφασκεν· Ὡσπερ οὐχ ὅμοια πρόσωπα προσώποις, οὕτως οὐδὲ αἱ διάνοιαι τῶν ἀνθρώπων. Πλοῖα δὲ εἶναι φαμεν ἃ καὶ ἐν τῇδε τῇ νοητῇ θαλάσῃ διαπορεύεται, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τὰς ἀγίας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἐκκλησίας, οὐσας μὲν ἐν κόσμῳ, πλὴν ἀνωτέρω τοῦ κόσμου· καθάπερ ἀμέλει καὶ τὰς ὀλκάδας ἔστιν ὄρα. ὅσας μὲν ἐν ὕδασι, πλὴν ὑδάτων ἀνωτέρω. Αἱ τοίνυν ἐν τάξει πλοίων Ἐκκλησίαι τὴν νοητὴν ταύτην διανεχόμεναι θάλασσαν, δέχονται μὲν τοὺς πιστεύοντας ἀποκομίζουσι δὲ καθάπερ εἰς ἕτεραν τινὰ ἀγνὴν χώ 69.1265 ραν, τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, καὶ ἐλπίδα τὴν ἐν Χριστῶ, καὶ εἰς ἀγιασμόν τὸν διὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ εἰς τὴν τῶν ἀγίων πατρίδα, τὴν ἀρετὴν. Πάροικοι γὰρ ὄντες καὶ παρεπίδημοι, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπὶ τῆς γῆς, οὐκ ἔχουσιν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἐπέιγονται δὲ πρὸς ἐκείνην, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός. Σκάφος οὖν ἢ πλοῖον ἢ Ἐκκλησία νοηθήσεται, πλοτῆρας ἔχουσα τοὺς ἡγιασμένους· οἱ καὶ, διὰ τοῦ κατὰ δέξασθαι τὴν πίστιν, συνόντα διὰ παντὸς ἔχουσι τὸν Χριστόν. Ἀλλὰ καὶ δεινὸς ἐσθότε χειμῶν καταρῆγνυται, καὶ μυρία περιστάσεων τοῦ ἀγίου σκάφους κατεξανίσταται κύματα, ἀναρίθμητοι δὲ φλογίζουσι πειρασμοὶ, καὶ μὴν καὶ πνευμάτων πονηρῶν ἀγριότης ἐγκατασκήψασα, πρὸς αὐτὸ καταφέρει τοῦ θανάτου τὸ δεῖμα· καὶ σύνεστι μὲν τοῖς ἑαυτοῦ γνωρίμοις Χριστὸς, διὰ δὲ τὸ πολλάκις ἐφείναι παθεῖν οἰκονομῶς, ἀπομιμῆσθαι πῶς δοκεῖ τὸν νυστάζοντα. Ὅταν τοίνυν ὑπέρμετρος ἀληθῶς, καὶ οὐκέτι τοῖς πλοτῆρσι φορητὸς ὁ θόρυβος ἦ, καὶ πρὸς ἄκρον ἤδη τοῦ κακοῦ τὰ πράγματα βλέπη, τότε δὴ, τότε προσήκει βοᾶν μονονουχὶ λέγοντας· "Ἐξεγέρθητι, ἵνα τί ὑπνοῖς, Κύριε; Ἀνάστηθι, καὶ μὴ ἀπόση εἰς τέλος. Ἴνα τίτὸ πρόσωπόν σου ἀποστρέφεις; Ἐπιλανθάνη τῆς πτωχίας ἡμῶν καὶ τῆς θλίψεως ἡμῶν;" Ἀμελλητὶ γὰρ διαναστήσεται, καὶ πάντα μὲν ἐκ ποδῶν ποιήσει φόβον· ἐπιτιμήσει δὲ τοῖς πειράζουσι, καὶ μεταστήσει τὸ πένθος εἰς εὐθυμίαν, εὐδίαν ἀπλώσας τὴν ἀπαλὴν καὶ ἀκύμονα. Περιόψεται γὰρ οὐδαμῶς τοὺς ἐπ' αὐτῶ πεποιοτάς.] Ζῶα μικρὰ μετὰ μεγάλων. (Κ f. 181 b) Καὶ τοῦτο τῆς θείας κηδεμονίας τε κμήριον, τὸ τὰ μικρὰ γένη τοῖς μεγάλοις ἐνδαιτᾶσθαι, καὶ μὴ παντελῶς ὑπ' ἐκείνων καταναλίσκεσθαι. [Δράκων οὗτος ὃν ἔπλασας. Καὶ οὐ δὴ πού φαμεν ὡς περὶ τῶν ἐν τῇ θαλάσῃ νηχομένων ὁ λόγος ἦν αὐτῶ, οὔτε μὴν τὰς τῶν ἰχθύων διαφορὰς ὑπεμφαίνειν ἤθελεν, ἀλλ' οὐδὲ δράκοντά τινα σωματικόν τε καὶ αἰσθητὸν τοῖς τῆς θαλάσσης ὕδασι νηχομένον, δηλοῖ δὲ, ὡς ἔφην, διὰ γε τούτων ἡμῖν τὴν ἐν τῶ τε βίω τύρβην, καὶ τῶν ἐν αὐτῶ τὸν ἐν σάλῳ βίον· καὶ μὴν καὶ δράκοντα τὸν ἀρχέκακον, τουτέστι τὸν Σατανᾶν, ὃς πάντας περίεισιν ἀνθρώπους, καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην περινοστεῖ, ταῖς τῶν ἀγίων ἐπιβουλεύων ψυχαῖς.] Ἦδυνθείη αὐτῶ ἡ διαλογία μου. (B f. 420, E f. 216 b, K f. 182 b) Διαλογὴν φησιν τὴν αἴνεσιν· ὁ γὰρ ψάλλων Θεῶ διαλέγεται. Ἐκλείποισαν ἀμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς. (B f. 420, H f. 508 b) Ἀλλ' ἐρεῖ τί τις πρὸς τοῦτο τυχόν· Ἄρ' οὖν ὁ μακάριος Προφήτης κατεύχεται cod. ποτ' εὔχεται] τῶν ὄντων ἐν ἀμαρτίαις; Ἄρα πάντας τοὺς ταῖς ἀμαρτίαις

κατειλημμένους ἀπολέσθαι καὶ ἀφανισθῆναι βούλεται; Καὶ τοὶ μᾶλλον ἐχρῆν 69.1268 ἄγιόν τε καὶ πνευματοφόρον ὑπερεύχεσθαι μᾶλλον τῶν ἡσθενηκότων. Καὶ μετ' ὀλίγα· Ἄκουε λοιπόν· ἐρῶ γὰρ διὰ βραχέων. Πρὸ μὲν γὰρ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας, ἅπαντες ἤμεν ἐν ἁμαρτίαις, κατεκράτει τῆς ὑπ' οὐρανὸν ὁ Σατανᾶς, οὐκ ἦν ὁ ποιῶν χρηστὸν τι, οὐκ ἦν ἕως ἑνὸς, πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν. Ἕλληνες μὲν γὰρ οἱ τῶν εἰδώλων προσκυνηταί, τοὺς τῆς ἐπεικειᾶς οὐκ ἤδεισαν τρόπους, τῆς εὐζωΐας τὴν ὁδὸν οὐκ ἠπίσταντο, μᾶλλον δὲ οὐδὲ αὐτὸν ἐγίνωσκον ὅλως τὸν τῶν ὄλων Γενεσιουρ γόν καὶ Σωτῆρα Χριστόν. Ἰουδαῖοι δὲ πάλιν εἶχον νόμον τὸν παιδαγωγόν, ἀλλ' οὐκ ἦν ἐν νόμῳ δικαίω θῆναι τὸν ἄνθρωπον. Καὶ μετ' ὀλίγα· Οὐκοῦν ἅπαντες ἤμεν ἐν ἁμαρτίαις, ἀνομίας ἦν πλήρης ἡ γῆ. Ἐπειδὴ δὲ ἐπέφανεν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, ἐξέλειψαν οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἐκλελοίπασιν οἱ ὄντες ἐν ἀνομίαις. Πῶς ἢ τίνα τρόπον; Δεδικαίωκε γὰρ ἅπαντας, ἀπήλλαξε τῶν πεπλημμελημένων, ἐλευθέρους ἀπέφηνε καὶ διεσηγημένους. Οὐκοῦν ὀλίγοι γεγόνασιν οἱ ἐν ἁμαρτίαις, πολλοὶ δὲ λίαν οἱ δεδικαιωμένοι.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΔ΄.

[Μὴ ἄψησθε τῶν χριστῶν μου. Καὶ γὰρ ἐστὶ τῶν ἀτόπων ἐννοεῖν τοὺς μὲν λαμπροτέρους κατὰ τόνδε τὸν βίον πᾶσαν ἀπονέμοντας φροντίδα τοῖς γνησίοις οἰκέταις, καὶ τῆς καθηκούσης αὐτοῖς ἐπιμελείας ἀξιοῦν· τὸν δὲ δυνάμεων Κύριον, οὗ πάντα ἐστὶ πρὸς κατόρθωσιν εὐχερῆ, μηδένα ποιεῖσθαι λόγον τῶν ἀγαπώντων αὐτόν.]

ΨΑΛΜΟΣ ΡΘ΄.

Ῥάβδον δυνάμεως ἐξαποστελεῖ σοὶ Κύριος ἐκ Σιών. (B f. 449 b, H. f. 557 b) Γέγονε γὰρ ἡμῖν Ῥάβδος δυνάμεως ὁ Χριστὸς, ὅς ἐστιν ἐκ Σιών, τῆς ἄνωθεν δηλονότι. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπουράνιος ὀνομάζεται. Οὐ γὰρ ἐστὶ κατὰ τὸν πρῶτον Ἀδὰμ ἐκ γῆς χοϊκός, ἀλλ' ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἄνωθεν, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν. [Μετὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῆς δυνάμεως. Ἡμέραν δυνάμεως τοῦ Θεοῦ λέγει καθ' ἣν ὅλην κρινεῖ τὴν οἰκουμένην, καὶ "ἀποδίδωσιν ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ." Ἡξει πάντως καὶ τότε αὐτός τε ὢν ἐν Πατρὶ, καὶ ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα, τὴν ἄναρχον τῆς οἰκειᾶς φύσεως οἰονεῖ πως ἀρχὴν, κατὰ μόνον τὸ ἐξ οὗ διὰ τὸ ὑπάρχειν ἐκ Πατρός.]

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΓ΄.

Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο οἱ ποιοῦντες αὐτά. (C f. 252 b) Εἰ καὶ ποιοῦμεν ὁμοίωμα ἀνθρώπων θεοσεβῶν, οὐκ ἐπὶ τὸ προσκυνεῖν ὡς θεοῖς, ἀλλ' ἵνα, ὁρῶντες αὐτούς, εἰς ζῆλον αὐτῶν ἔλθωμεν· εἰ δὲ ποιοῦμεν ὁμοίωμα τοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἡ διάνοια ἡμῶν πρὸς τὸν πόθον αὐτοῦ ἀναπτειρωθῇ. Οὐ γὰρ εἰκόνι 69.1269 φθαρτῆ ἢ φθαρτοῦ ἀνθρώπου προσκυνοῦμεν· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἠξίωσεν ἀτρέπτως γενέσθαι ἄνθρωπος, ποιοῦμεν αὐτοῦ εἰκόνα ὡς ἀνθρώπου, καίπερ εἶδὸς αὐτὸν φύσει Θεὸν ὄντα. Οὐκ αὐτὸν οὖν Θεὸν τὴν εἰκόνα λέγομεν, ἀλλὰ Θεὸν εἰδότες τὸν ἐν τῇ εἰκόνι γραφέντα, οὗ τὸ ὁμοίωμα ἔχει ἢ εἰκόν. Ἕλληνες δὲ πλανώμενοι τὰ ὁμοιώματα θεοῦς δοξάζουσιν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΔ΄.

Ἠγάπησα. (E f. 242 b. Κυρίλλου καὶ ἄλλων.) Οὐ παντός ἐστι τὸ Ἠγάπησα, ἀλλὰ τοῦ τετελειωμένου ἤδη καὶ ὑπερβαίνοντος τὸν τῆς δουλείας φόβον. Οὐ πρόσκειται δὲ τὸ, τίνα, προσυπακουστέον δὲ παρ' ἡμῶν ὅτι τὸν Θεὸν τῶν ὅλων. [Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι. Σωτηρίου γὰρ ὄντως ἐστὶ ποτήριον, τὸ ὕμνοιο γεῖν τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Θεόν. Τούτῳ Θεὸς ἐφήδε ται, τοῦτο δέχεται παρ' ἡμῶν τὸ θυμίαμα. Ὡς γὰρ ἔφη Χριστός· "Πνεῦμα ὁ Θεός· καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν."]

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΖ΄.

Αὕτη ἡ πύλη τοῦ Κυρίου. (B f. 471 b, H f. 595) Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν καθ' ἕτερόν τινα τρόπον ἐπὶ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀφικέσθαι γινῶσιν, ἢ κατὰ τοῦτον αὐτὸν ὃν ἔφη Χριστός· "Οὐδεὶς γὰρ, φησὶν, ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ."-Εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς οἰκειότητα ὡς πρὸς Θεόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν οὐρανῶν βασιλείαν, καθάπερ διὰ τινος θύρας ἢ πύλης, τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ. Ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου. (B f. 472 b, H f. 597) Οἱ μὲν γὰρ ἀφήκονται, τὸ τῆς δουλείας περικείμενοι σχῆμά τε καὶ μέτρον· ὁ δὲ ἐν δόξῃ τῇ θεοπρεπεῖ καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου, δῆλον δὲ ὅτι τοῦ κατὰ φύσιν καὶ ἀληθινοῦ. -Καὶ τί ἐστίν, "Ἐν ὀνόματι Κυρίου;" Τουτέστιν, ἐν δόξῃ θεοπρεπεῖ καὶ ἐν κυριότητι καὶ ὑπεροχῇ τῇ πάντων ἐπέκεινα.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΗ.

Ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔκρυψα τὰ λόγια σου. (B f. 476, H f. 602 b) Ὡσπερ γὰρ εἴ τις ἐν ἀγγεῖῳ χαλκῷ πυρὸς ἀπόθοιτο σπέρμα, πάντως δὴ που καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ θερμότητος ἀποτελέσει μέτοχον, οὕτως ὁ ἐν ψυχῇ γε καὶ καρδίᾳ τὸν θεῖόν τε καὶ οὐράνιον λόγον διακατέχων νοῦς, δι' ἐφέσεως τῆς εἰς ἅπασαν ἀρετὴν, αἰεὶ πρὸς ταῦτα δι' αὐτοῦ θερμαίνει. (C f. 262 b, D f. 294 b, G f. 174 b) Ὡσπερ γὰρ 69.1272 ἐστίν οὐκ ἀσυντελὲς εἰς ζωὴν καὶ χρῆμα σωτήριον τὸ τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων μεμνησθαι διαπαντός, κατὰ τὸν αὐτὸν, οἶμαι, τρόπον ὀλέθρου πρόξενον τὸ ἐπιλανθάνεσθαι φιλεῖν. -Κρύπτειν δεῖ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ, διὰ τοὺς ἀρπάζοντας αὐτὰς δαίμονας. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ Σολομῶν ἐν ταῖς Παροιμίαις παραινεῖ· "Υἱέ, φησὶ, ἐὰν δεξάμενος ῥῆσιν ἐμῆς ἐντολῆς κρύψῃς παρὰ σεαυτῶ, ὑπακούσεται σοφίας τὸ οὖς σου." Τὰς οὖν ἐνταῦθα ἐντολάς λεγομένας ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος σπόρον ὠνόμασεν ὑπὸ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ ἀρπαζόμενον. Οὗτος οὖν κρύπτει τὴν ἐντολὴν ὁ διαπαντός αὐτὴν ἐργαζόμενος· εἴπερ οἱ ἀρπάζοντες αὐτὴν ἐκ τοῦ μὴ συγχωρεῖν αὐτὴν ποιεῖν ἡμᾶς, ἀρπάζειν λέγονται. Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ζῆσόν με. (B f. 480, H f. 609) Ζωοποιεῖ γὰρ ἡμᾶς διὰ τῆς ἰδίας δικαιοσύνης ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ· ἔστιν δὲ αὕτη Χριστός. Πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι ἐγὼ ἐπλημμέλησα. (B f. 482 b, H f. 614 b) Ἐν γὰρ ταῖς τοῦ νοῦ προπαθείαις, καὶ, ἴν' οὕτως εἴπω, προαπονευρώσεις ταῖς διὰ νοημάτων φυσικῶν, ἢ τοῦ πειράζοντος τυραννὸς ἀφορητοτέρα γίνεται· καὶ πρὶν ὑπομεῖναι τὴν παρὰ τοῦ διαβόλου ταπεινώσιν, προπλημμελοῦμεν ἡμεῖς, πρεσβυτέραν τῆς ἐφόδου τὴν εἰς τὸ ἔσω νοσοῦντες καταστροφὴν. -Πρὸ τοῦ γὰρ παθεῖν τελείως, ἡμεῖς τῇ συναινέσει τῶν λογισμῶν τιμῶντές τε τὴν ἀμαρτίαν καὶ καταδεχόμενοι, καὶ τόπον εἰσόδου δίδόντες διὰ τούτου τῷ Σατανᾷ· Ἔσται δὲ τύπος καὶ εἰκὼν τοῦ πράγματος τοῦ προδότου τὸ πάθος. Πλατεῖα ἢ ἐντολή σου σφόδρα. (B

f. 486 b, H f. 621) Ἀποδέχεται γὰρ ὁ Θεὸς τὴν πνευματικὴν εὐανδρίαν, τὴν ἐγκράτειαν, τὴν ὑπομονὴν, καὶ πρὸς ταύτας ἔτι τὰς ἀρετάς. Ἡ ψυχὴ μου ἐν ταῖς χερσὶ σου διαπαντός. (B f. 48, H f. 625 b) Χεῖρας εἶναι λέγων τὰς πρακτικὰς ἐνεργείας δι' ὧν ὁρᾶται Θεός. Καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου. (B f. 490, H f. 628.) Τὸ Καθήλωσον ἀντὶ τοῦ Πῆξον. Πῆξον οὖν, φησὶν, εἰς ἀγνεΐαν τὰς σάρκας μου

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΘ΄.

Οἴμοι ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη. (F f. 227) Βαρούμενος τῇ παρουσίᾳ ζωῆ, τῷ μα 69.1273 κρύνεσθαι αὐτῷ τὴν παροικίαν ταύτην, ὀδύρεται στενάζων ἐν οἰμωγῇ καὶ θρήνῳ τὴν παράτασιν τῆς ἐν σαρκὶ παροικίας. [Καὶ ἐπὶ τὸ βιβλίον σου πάντες γραφήσονται. Βίβλους δὲ νοητέον τὴν πάντα περιέχουσιν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν, καὶ τὴν ἄληστον μνήμην.] [Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου. Ὁ δυνάμενος ἀπὸ τῶν καρπῶν γνωρίζειν τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ, λίαν αὐτοὺς τιμήσει· ἐπεὶ καὶ αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν, τουτέστιν, ἃ φρονοῦσι περὶ ἀρχῶν, λίαν ἐκραταιώθησαν.]